

I N D E X
CONCEPTVVM

AD PRAEDICATORVM VSVM
IN TOTVM ANNI CVRSVM

EX
ALPHONSI TOSTATI

HISPANI EPISCOPI ABVLENSIS

Operibus depromptus,

TAM PRO ADVENTV, QVAM PRO QVADRAGESIMA,
Dominicis omnibus, atque vniuersis Sanctorum Festiuitatibus; ac insuper
pro quolibet ipsorum Comuni;

A. R. P. F. PAVLINO BERTI LVCENSE ORD. EREMIT.
S. August. Congreg. Lombardiae Sacer. Theologiae Lectore, & S. Iacobi Florentiae Priore,
in hac vltima impressione in lucem editus.

Ad COSMVM II. Magnum Hetruriae Ducem IV.

VENETIIS. M DC XV.

Liçentia Superiorum, & cum Priuilegijs.

INDEX

CONCEPTUM

OF THE

THE

2

ALPHABETICALLY

THE

THE

ALPHABETICALLY

ALPHABETICALLY

INDEX CONCEPTVVM AD PRAEDICATORVM VSVM

IN TOTVM ANNI CVRSVM,

TAM PRO ADVENTV, QVAM PRO QVADRAGESIMA

*Dominicis omnibus, atque vniuersis Sanctorum Festiuitatibus; ac insuper
pro quolibet ipsorum Communis.*

AVCTORE F. PAVLINO BERTI LVCENSE

EREMITARVM S. AVGVSTINI

Congregationis Lombardij Theologorum Minimo.

Dominica Prima Aduentus Domini. Luc. 21.

ERUNT signa in sole, Luna, & stellis. Tempus primi Aduentus Christi, q. fortis in carne, debuit prius quoniam fieret preiudicari, & determinari; non tamen tempus secundi Aduentus, ad iudicium. probatur rationibus super Math. par. 7. cap. 25. quest. 320. circa medium.

Erunt signa in sole. vide omnia, que dicta sunt Dominica 24. post pentec. super illud statim autem post tribulationem dierum illorum in Soli obscurabitur, vsque ad finem. Euangelij; ubi de signis precedentibus iudicium sermo est.

Erunt signa in sole, &c. quotidie timendum est, & vigilandum, quia Dominus veniat ad iudicandum, & licet ante iudicium debeant precedere signa, & sic non videator, quotidie timendum, ac vigilandum, sed solum, quando cuncterint signa, tamen reuera sepe non dum est, quia Greg. in Homil. videtur dicere, quod ille signa iudicij, que ponuntur hic, iam venerint, saltem pro magna parte, vide supra Math. par. 6. cap. 24. q. 139. in respons. ad 2. argumentum.

Erunt signa in sole. primi Aduentus Christi fuerunt signa manifestum, ut pre dixit Ihs. legibus desertis, & in via, &c. signa autem 2. Aduentus erunt signa t. f. in Sole, Luna, &c. vide super Math. par. 4. cap. 16. quest. 10. circa initium. item quest. 9. per totum.

Erunt signa in sole. Quadruplex est Christi Aduentus, & in quolibet illorum signa sunt, 1. est in carne 2. in anima 3. in morte 4. in iudicio. in primis duobus sunt signa auctoritatis, in alijs timoris. vide super Math. par. 6. c. 24. quest. 121. in principio, & quest. 139. in prin. & par. 7. cap. 25. quest. 34. in principio.

Erunt signa in sole. &c. An haec signa debeant precedere Aduentum Christi ad iudicium. vide super Math. par. 7. cap. 25. quest. 307. ipsa autem signa precedentia Aduentui Christi ad iudicandum, differunt a signis, que praecederunt 1. Aduentum in carne, 2. Aduentum in carne, praecedit signum ortus stellae, & pastores adducunt Angelos concientes, & illi omnia cauerunt Christum natum in Bethlehem, amplius in Sacra scriptura signa posita fuerunt, ut Agg. 2. ad hunc modum, & ego mouebo, celsum, & terram, &c. & sequitur, & veniet desiderius cunctis gentibus in 2. Aduentum praecedent signum in sole, luna, &c. vide ibi, sed signa, que praecedunt iudicium, debent ne certitudinem eiusdem diei, ita ut non sit nobis subitaneus? vide loco citato, q. 308. erunt autem haec signa ad ostendendum, quod dies iudicij erit de propinquitate ventura, sed non ex hoc determinabitur

dies certus Aduentus illius. vide ibidem. quest. 309. per totum. Hieronymus autem enumerat quindecim signa, que praecedunt iudicij diem, & dicit se illa inuenisse in aenalibus Iudeorum, sed reuera non erunt talia signa immo forte nullum eorum praecedet talem diem aduentus Christi ad iudicium. vide loco citato. quest. 312. que autem sunt signa, que absque aliqua dubietate conuenire credimus, enumeratur loco citato, q. 313. Quomodo sol obscurabitur, &c. habes Dominica 24. post Pentecost. & super Math. par. 7. cap. 25. q. 314.

Erunt signa in sole, &c. ut in penam peccatorum incutiant peccatoribus timorem, iuxta illud; dabit tibi Dominus cor pauidum, & deficientes oculos, & animam merore consumptam, & erit vita tua; quasi pendens ante te, timebis noctem, & die, & non credes vi te tuam: mane dicetis quid det mihi vespertim, & vespere, quis det mihi mane propter cordis tui formidinem, quia crederetis propter ea que videbis oculis tuis, & erit tantus timor, quod trescenti homines pre timore, & expectatione, que superueniet vniuerso orbi, vide super 1. Reg. 1. par. cap. 2. quest. 129.

Arescentibus, hamisibus pro timore. &c. si sicut homines audi propter timorem, ardor autem precipue consummet humiditates naturales corporis, & ista consumptio primo vs in defecatione oculorum, qui tenebrim habent humilitatem, & tunicas delicatas, ut patet i. prospectui communis, cura enim, & timor malorum futurorum multum deficiant homines ex accensione cordis. vide super Leuit. cap. 26. q. 12. circa illud; qui conficiat oculos vestros, multi etiam pro incussu timore conuerterunt a peccatis. vide super Math. par. 6. cap. 24. quest. 151. & ille timor est septimum signum, quod conueniet ante diem iudicij. vide super Math. par. 7. cap. 25. quest. 313.

Virescentes calorum mouebuntur. Si per has virtutes Angelos intelligamus; mouebuntur circa collectionem cinerum, quod fiet, nisi ministerio Angelorum. vide super Math. par. 6. cap. 22. quest. 133. circa medium, que collectio non fiet in instanti, & praedictos cineres videmus, & resoluunt; in quo notatur magna Angelorum sapientia. ibidem. formatio tamen corporum ex polueribus fiet in instanti; si militer & infusio animarum. ibidem circa finem quest. 31.

Virescentes calorum mouebuntur. vide Dominica 24. post Pentecost. super illud, nam virtutes calorum mouebuntur vide etiam super Math. par. 7. cap. 25. quest. 315.

Tunc videt non solum homines venientes in nubibus, quod manifestat. tunc dicitur aliquis venire in maiestate sua; quando veniet in maximo honore, & apparatu vestimenti, atque

arque famulit magnitudine, quam alias venire posset.
vide super Num. cap. 1. q. 64.

Tunc videtur filium hominis. &c. vide Dominica 14. post Pentecost. super illud; & videbat filium hominis. vide etiam super Math. par. 7. c. 1. q. 30. t. v. q. 199.

Tunc videtur filium hominis. &c. Eic. Quam quantitas erit tempus inter signa et diem iudicii. vide super Math. p. 7. c. 1. q. 30. per totum.

Respicite, & lenae capite vestra, ecce appropinquat temptatio vestra. Hinc patet quomodo erit brevis tempus, post signorum visionem, & aduentum iudicis. vide loco citato. vide etiam ibidem quest. 312. ante medium. vide etiam par. 6. cap. 24. quest. 173.

Videte ficinam. Vide Dominica 14. post Pentecost. super illud, ab arbore fici.

Caelum, & terra transibunt. Vide ibidem Dominica 24. in fine. & super Iosue cap. 1. t. q. 26. circa medium. & super Math. p. 5. c. 1. post q. 90. circa illud, donec transeat caelum, & terra, & cap. 22. secundum de partibus defensionis.

De iudicio vniuersali, an futurum sit, vide super Math. par. 7. cap. 15. q. 316. an erit generale iudicium in fine seculi, vel ante, & an omnes tam iusti, quam iniusti ibi congregabuntur. vide ibidem quest. 317. ad quid fieri, & an expectat illud fieri iudicium questio. 318. an dies ille sit nobis occultus, vel possit esse notus, vide ibid. q. 319. an possit naturaliter fieri, vel per sacras literas, vel per reuelationem, vide super Math. p. 6. cap. 22. quest. 231. an expectat determinate scire diem iudicii, & an signa posita à Christo sint solum pro die iudicii. vide super Math. p. 7. cap. 15. quest. 320. an erit per diem, aut per noctem, ibidem questio. 321. qua parte noctis, vel diei, ibidem q. 322. an omnes homines in illud iudicium veniant. ibidem q. 323. an boni iudicabuntur. ibidem questio. 324. an mali iudicabuntur. vide q. 325. an Angeli, ac demones iudicabuntur. ibidem q. 326.

De iudice, utrum iudicabit in forma humana. vide super Math. par. 7. cap. 15. quest. 327. quam humanitatem Christus ostendit in iudicio, an gloriosam, & impassibilem, an mortalem. vide quest. 328. an sicut mali videbunt Christum, ita iusti deitatem videbunt, & si videbunt, an aliquid inconueniens sequitur. ibid. q. 329. an possit Deus videri à Beatis, sine gaudio. ibid. q. 330.

De loco iudicii an debeat fieri iudicium in valle Iosaphat. vide super Math. p. 7. c. 25. q. 331.

De iudicio, adhuc multa videre possit vnusquisque in tabula generali, verbo iudicium vniuersale.

DOMINICA II. ADVENTUS

Domini.

MATH. XI.

Cum audisset Ioannes in vinculis opera Christi. Tenebat tunc Ioannes ab Herode Rege, qui alias dicitur Tetrarcha Galilee, in vinculis, quia arguebat eum pp. Herodiam uxorem fratris sui Philippi, quam acceperat ab eo, & ipse tenebat eam in vxorem. vide super Math. p. 3. c. 1. q. 4. circa illud; Ioannes autem cum audisset in vinculis & ecce gratissimum Herodis peccatum, & multo grauius peccatum Sodomitum, repellere non predicatore, aut pro sequitur, ita graue, quod tolerabilis erit ter rex Sodomitum an die iudicii, quam in quibusvis predicatoribus praefugitibus. vide super Math. par. 3. c. 10. q. 88. & quest. 89.

Cum audisset Ioan. in vinculis. Omnes predatores perfectiores patiuntur, unde Christus cū mitabat Apostolos, vt prae dicitur, dicebat, ecce ego mitto vos, sicut oues in medio luporum. vide sup. Math. p. 3. c. 10. q. 91. & q. 93. ex predicatione n. euangelij necesse est sequi discordias, etiam inter consanguineos. vide loco citato, q. 12. circa illud nolite arbutari.

Multi enim dux de discipulis suis. Quomodo Ioannes misit discipulos ad Christum, & quomodo in vinculis audierunt opus Christi. vide super Math. p. 3. c. 1. q. 5. & q. 6. à discipulis etiam audierunt Ioan. opera Christi quare autem haec nuntiauerunt ei. vide loco citato q. 7. quare au-

temptat Ioan. audiens opera Christi misit discipulos ad Christum. vide ibidem q. 8.

Tunc qui venturus est. an alium expectet. Nihil est aliquid tuus Messias, qui venturus est in mundum? loco citato q. 4. quomodo autem quaeritur hoc, si ipse sciebat? alij dicunt; quod Ioannes sciebat Ioan. esse Messiam. sed nesciebat an passurus esset pro nobis, sed confutatur hoc dictum impliciter. Alij dicunt, quod sciebat Ioan. esse Messiam esse, & passurum, sed nesciebat, an ad inferna descendurus esset, sed neq; hoc stat. Alij dicunt, quod Ioan. quaeruit, an descendurus esset Christus ad inferos, vt hoc placet ibi manifestum. sed & hoc confutatur, dicendum ergo, qd Io. quaeruit an Iesus esset Messias, qd patet ex verbis, sicut est, qui venturus est, & nunquid tu es Messias, qui venturus expectatur, talis n. erat modus loquendi Iudas de Messia Ioan. 7. Hic est vere propheta qui venturus est in mundum, sed non est putandum, quod Ioannes dubitauerit, Iesum esse Messiam, sed dixit hoc pp. discipulos suos. vide super Math. p. 3. c. 1. q. 9. quare potius Ioannes misit ad quaerendum de isto dubio, s. an Christus esset Messias, quam de aliquo alio, & quare Ioannes noluit suos discipulos post eius mortem in hoc dubio manere, an Christus esset Messias. vide loco citato q. 10.

Rememorate Ioan. qui audisset. & vidisset eam videns. Eic. 1. quia Ioannes pater vtriusq; noster est, hoc illi, ea quae de me auditis à iustis testibus de operibus meis, & et ea qd per vos ipsos vidistis, idcirco renunciate illi quocumque facio opus videte, &c. vide loco citato q. 10. circa textum quare Christus ad quoniam respondit aperte dicens se esse Messiam. vide quest. 11.

Rememorate Ioan. qui audisset. Vide super Math. par. 4. c. 15. q. 95.

Rememorate Ioan. qui audisset. Aliqui dicunt, quod hoc intelligitur de dictis prophetarum, & quod ea, quae audierant à prophetis complebantur. ibi enim sicut dicit Philippus ad Nathanael Ioan. 1. quem scripsit Moyses in lege &c. sed hoc confutatur: intelligitur ergo quare audistis à me illa, quae tunc eis dicebat. Locum videtur. Aliter potest intelligi, & melius, nunciate quae audistis à turbis praesentibus, & vidistis à me facere. vide loco citato q. 12. quare dixit oia ista. circa videns, claudi ambulant &c. vide ibidem q. 13. an ista, quae nunc Christus fecit, & regit discipulis, probarent ipsum esse Messiam. vide ibidem q. 14. quare autem iater omnia ista miracula post primum caecum videns, cum alia maiora sequeretur. vide ibi q. 15. de miraculis Christi an ostenderet ipsum esse Messiam, & quomodo alij faciebant miracula. vide in tabula generali verbo miracula.

Pauperes Euangelizantur. Qui erant illi pauperes, qui euangelizantur, & quare dictum est de eis quare Apostoli pauperes vocantur, & quid per predicationem pauperum designatur. vide super Math. p. 3. c. 1. q. 16.

Beatus qui non fuerit sed adulteratum me. Quare hoc dixit Christus, & quod scandalum impliciter sumitur, & qd Christus Ioannem de multis, & praesertim de quatuor laudat. vide q. 17.

Quid existis in deserto videre. & arundinem vici agitant. Id est non quid existis videre arundinem vento agitantem, a. motu à vento, quasi dicat, hoc est, vt videatur, qd Ioan. non erat leuis opinionis facilius innotabilis ad aie rem noua doctrina, vel fides: nā qui mouentur de opinione in opinionem dicunt moueri à vento, ad Eph. 4. neq; parum crediderunt ei vento doctrine, sicut & habens fide nō firmata, dē à vento mouetur. Iacob. 1. vide super Math. p. 3. c. 1. q. 17. circa illud, arundinem vento agitantem.

Quid existis in deserto videre. Eic. vide sup. Math. p. 4. c. 1. q. 19. & etiam p. 1. c. 3. q. 17. ante medium.

Hominem molibus vestitum. Vestes molles sunt vestes praeuolae quia sunt de materia delicata, vestes autem parui valoris, sunt grossae durae, & hispidae propter materiam grossiorem, his vocabatur Ioan. fide plus camelorum, & Zo na pellicea erat praecursum Christi reuelans.

Ecce qui molibus vestitur in domibus Regum sunt. Id est qui vniueris vestibus molibus, & praenosis sunt in domibus Regum, & non in deserto sicut est Ioannes, & sic innuitur austeritas penitentiae, vel vitae Ioan. luc in tribus

I N D E X:

tribus scilicet in veste, cibo, & loco, de vnoquoque vide super Math. p. 1. c. 1. q. 17. circa textum.

Ecce qui mollibus vestitur in domibus Regum sunt. Sub ibi sunt, v. mollibus, vestitur, & v. affluant alijs delicijs, & v. dilecti est religiosus, & desiderant virtutē frequentare palatia Regia, & principum. I. causa fuit agā, sunt tamen quidam cause pro quibus licitum est cunctisq; ire ad curias Regum, & principum. C. ad expediendum negotia intractabilia personarum, quæ alias peritura essent, & sic q. Reg. 4. Elifens dicebat futurum ad domum Regis, & c. vide super 4. Reg. 4. q. 2. a.

Ecce qui mollibus vestitur in domibus Regum sunt. An in superabundantijs, vel defectu vestium sit aut esse possit peccatum, aliqui negant, alij affirmant, sed docendum potest quis bene se habere, in or. aibus. n. que in vsum nostrum veniunt, non sint per se bona, virtus, & vitij esse possunt in quantum potest in eis esse superabundantijs, & defectus, & bene, vel male à ratione dirigi. 7. Eth. c. 12. & c. de cibo, & potu, & veneris, & colloquijs, isti enim non sunt per se bona, & ideo in vfu eorum potest esse bonum, vel in malum, ita etiam de pecunijs & honore, & c. vide super Math. p. 3. cap. 1. q. 22. per totum.

Ecce qui mollibus vestitur in domibus Regum sunt. Quomodo vñ vestium sit illicitum, vbi late discitur de vfu vestium prepositum, & salutarium in Ecclesijs in comparatione ad subsistentiam pauperibus, & quod in vfu inmoderato vestium peccat dupliciter, & quod inordinatio ad usus continet dupliciter, & quod quis contra ius concientia mulieribus, dum tunc tres virtutes ponitur circa corpus exterioris, & c. vide super Math. p. 3. c. 1. q. 1.

Ecce qui mollibus vestitur in domibus Regum sunt. An apparatus corporis in mulieribus, & in vestibus, & fucis colorum sit peccatum, & in quibus viris quæ liceat ornatus, & quod in apparatu mulierum ad pulchritudinem ostendens la vna consideratur, vide loco citato q. 24. per totum, & c. est longitudo questio, an vero semper sit peccatum semina apponere sibi fucos, & quibus feminis prohibetur est vili succorum. vide ibidem q. 25. per totum.

Ecce qui mollibus vestitur in domibus Regum sunt. Testimonium perhibens hic Christus de Ioanne Bapt. de se quoque perhibuit, quod pñsiois vestibus non videretur in hoc mundo, quia si videretur, non pertulisset, qd mollibus vestitur in domibus Regum sunt, si quippe in nullis Reges domo erat, in Paradiso ante sedit, & Christus debetere habere vestes, non induraret eis, quib. dum inter nos viveret amicus fuit, sed alijs longe pñsiorib. vide c. 29. f. Parad. Nec Christus, nec alij Beati in Paradiso, vestibus regnarunt, sed singuli singulorum penetra. In de tñsistia admirari poterant vide c. 30. quinn Parad. vide etiam pro hac materia, de vestibus à raplie 23. vique ad caput 42. cuiusdem qui non Parad.

Sed quis ex his vult, prophetam esse, & c. vobis e. pñsiois p. qñsiois id est vti est, quod propheta est, quæ causis videtur, sed non est solum propheta, sed est pñsiois propheta, habuit, natiore gradum, & in hoc significatur claritas motus Ioannis, quia pñsiois eleuatur super naturaliter ad cognoscendum ea, quæ alijs homines non cognoscunt, vide solebant vocari videntes, qui nunc prophetæ vocantur. 1. Reg. 9. vide super Math. p. 3. cap. 1. q. 27. circa illud, sed quid exitis videte, prophetam? an verum sit, quod Ioannes erat propheta, vbi etiam quod duo erant genera prophetiarum ostenditur, vide loco citato quest. 27. quo modo dixit Christus, quod Ioannes erat pñsiois prophetam, an hoc sit verum, vide ibid. q. 27.

Hic est de Iosephum est, ecce ego mitto Angelum meum, qui præparat viam tuam, ante te. Malach. 3. vide super Math. p. 3. cap. 1. q. 17. circa textum, quare de Ioanne per prænuntiarum, & duo de alijs prænuntijs, vide loco citato quest. 33. quare autem vocatur Ioannes Angelus, vide ibidem quest. 29. an hoc à Christo, vel à Matthæ allegatur solus ecce ego mitto Angelum meum, vide ibidem q. 30.

Quare Christus laudat nunc Ioannem, & quare de Ioanne multa plura dicta sunt apud Euangelistas, qñ vide vñ

gine matre Christi. vide super Math. p. 3. cap. 1. q. 18. quare Christus post recessum discipulorum Ioannem cepit loqui de eo ad turbas, & non prius. vide ibid. q. 19. quare non increpuit turbas, de Ioanne, fuisse opina. res, vide ibid. q. 20. quomodo tandem ista laudes, quas Christus dixit de Ioanne faciant ad tollendum suspitionē, quam cōceperat populus de Ioanne, vide ibid. q. 21.

DOMINICA III. ADVENTVS.

Ioan. I.

1. q. 1.

Miserunt Iudæi ad Ierosolymis sacerdotes, & Levites, ad Ioannem. Nomen Leuitæ duo significat, aliquando progeniem, & aliquando officium, genus quidem significat, vt cum eos leuitas dicitur, qui à viro Leui originem trahunt: tunc Leuitæ officium significat; cum vero Leuitas appellatur, qui cuiusdam specialis ministerio, quod dicitur Leuitatum applicari sunt, vide super Leuit. in præfatione in medio dicitur ergo Leuitæ dupliciter vno modo omnes qui sunt de tribu leui, siue sint sacerdotes, siue non. Et hoc modo non dicit, sacerdotē Leuitas, alio modo dicitur Leuitæ, vt significant ministerium quoddam: nam distinguebatur tota tribus Leui in duo genera principali ministeria, scilicet ministerio circa altare, in sacrificijs, & rhythmicare, & panibus propositionis, atque candelabro: & ceteris, qui erant intra sanctuarium, alia autem ministerio erat in rebus pertinebant ad sanctuarium; non tamen intra ipsum sanctuarium portare ea, & c. in sanctuario de loco ad locum, cum castra mouenda essent, & figure tabernaculum, & excubare in circuitu sanctuarij & c. harum ministeriorum tradita sunt Aaron, & filijs eius. Num. 3. & c. alia data sunt omnibus alijs de tribu Leui. & c. Primum vide super Leuit. c. 25. q. 21. Leuitæ in veteri testā habebant locum quem apud nos habent Diaconi, & acoliti, & c. vnde ecclesia antiquitus consuevit appellare Leuitatis illos quos vocamus diaconos, & subdiaconos, sic patet de B. Laurentio, de quo dicit Leuita Laurentius, vide super Num. 2. post q. 9. circa illud; ego tribu Leuitas: ministerij sacerdotalis diserti à ministerio Leuitatum. vide ibid. Si plura de sacerdotib. ac Leuitis desideras, vide in tabula generali verbo Leuita, & verbo sacerdotes veteris testā.

Miserunt Iudæi ad Ierosolymis Sacerdotes, & Leuitas, ad Ioannem. Miserunt ad eum erant, reliquit, n. patre & matre, & oēs cognatos, & se in eremū transtulit, qd quidē laudabile est, delectare patre, & matre, considerando hoc, quantum ad cōuersationē, & delectationē, quia ista se tenent ex parte nostra, vide super Math. p. 5. c. 19. q. 21. & si de hac materia, plura desideras, habes ibidem plures questionēs.

Nā ita ego Christus. Ex hoc patet Ioā Baptistā fuisse verū ad sanctum prophetā, licet venerit ante Christū, quia non affirmat se esse Mesiam, immo hoc negat, alij autē qui fuerūt ante Christū, & dicebāt se esse Mesias, nō fuerūt vere prophete, sed latrones, sicut dicit Christus, quod oēs qui ante eū venerunt fures fuerūt, & latrones, nā volebant honorari, tamē si esset vnusquisq; verus Mesias, eū non essent, hoc autē negat Ioan. vide super Math. p. 3. an explicatio terti Prolog. D. Hier. q. 4.

Ego vox clamantis in deserto. Fuit Ioan. exultans idoneus, ad perturbandum testimonium Iesu, quod esse Christus quia Iudæi querentibus an esse Christus, id est Mesias, ille respondit, non: & querentibus quid esset dixit, ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Domini, & c. vide super Math. p. 3. c. 1. q. 16.

Ego vobis in manus in deserto. Christus faciebat miracula, p quæ manifeste apparebat eū esse Deū, & vera dicere, p miracula determinate cognoscere, ad quod eū venit lo. ad ostendendū Christū respondet qd licet miracula efficaciter probent, magis q; quicunq; alius modus, non ita determinat, vel certant, ita capite, sicut ostendit.

ſio Io. quia ille digno offēdit Chriſtū. dicēs. Hic eſt Meſſias, & filius Dei lo. t. voluit ergo Deus illā maximā determinationē præſtare Iudeis, qui erāt valde increduli, & volebant de oībus nimis certiſſimè. Similiter non ſolum Meſſias offēdendus erat, ſed etiam populus diſponendus erat, vt eſſet dignus rē recipiendū Meſſiā, & ad hoc oportuit muti determinate Io. vel alid, & ſic ipſe dixit: ego vā clamantis in deſerto: parate viam Domini. &c. quod per miſericordiā fieri non poterat. vide ſuper Matth. parte 1. capit. 3. quæſt. 22. Non erat autem neceſſarium, quod Ioannes miracula faceret, vt ei crederetur, & vt confirmaretur populum ſuum, quia ſuis magna auctoritas, & ſufficiens ei dabatur non exiſtente ali quo miraculo: vnde quando Iudei quaſierunt ab eo cur baptizaret, ſi non erat propheta, nec Chriſtus, nec Elias: confirmatur officium ſuum, non quidem miraculo, ſed auctoritate ſacræ ſcripturæ, dicens ego vā clamantis. &c. quaſi dicat, ea eo, quod ſum vā clamantis, ſed dixit Ihuas: competit mihi baptizare. vide ſuper Matth. p. t. c. 3. q. 41. in reſponſione ad ſecundū argumentum.

Ego vā clamantis in deſerto. parate viam Domini. Quæſi dicat, ego non habeo officium prophetandi, ſed parandū viam Domini, & ſit annus, quod habebat officium præcurſoris, & non prophete, & idē quando Iudei quaſierunt à Ioanne, an eſſet propheta. I. an eſſet aliquis de prophetis, qui non habebat aliquid ſpeciale nomen, nec excellentiam per quam diſtingueretur ab alijs, & cognosceretur, diſtinctione eſſe prophetam, ſed vocem. vide ſuper Matth. p. t. c. 3. q. 1. quæſt. 26. in fine. & quæſt. 28.

Ego vā clamantis in deſerto. Quidam intelligunt, quod Ioannes eſt vā clamantis, ſcilicet quia alius eſt, qui clamat, & Ioannes vō eius, & ſic intelligunt, quod Chriſtus ſit clamans, Ioannes autem ſit vā eius, & tamen hoc non multum facit, quia Ioannes non eſt proprie vā Chriſti, ſed magis ipſe ad Chriſtum præparat, cum dicat parate viam Domini, & ille Deus eſt Chriſtus, alij putant, quod Ioannes ſit vō, & Deus ſit clamans, quia Deus per eum loquitur, & ſic Ioannes vā clamantis eſt, & non ipſe clamans, quia nō eſt ipſe, qui loquitur, ſed alius per eum, & ſic quilibet propheta vocabatur vā clamantis, quia per ipſum Deus loquitur. 2. Petri, ſcilicet, non eam voluntate humana allata eſt propheta, ſed ſpiritus ſanctus inſpirat locuti ſunt ſancti Dei homines, & magis clare hoc de Apoſtoliſ dicitur: Luce 11. non eſtis vos, qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis, & ſic Beatus Ioannes dixit: ſic eſſe vocem clamantis. Alii poro dicant, quod hic accipitur vox clamantis per ipſo clamante, & ſic Ioannes eſt vā clamantis, id eſt clamans, & ponitur inſtanſ ſine, licet videatur poni tranſiue; ſic enim dicitur aliquid, quod aliquis audiuit vocem verborum, ſed dicitur ita verba, quia non eſt aliud ipſum verbum, quam vā verbi, ſic pater Deus. 4. vocem verborum eius audiſtis. &c. vide ſuper Matth. parte 3. capit. 3. q. 1. prima circa illud: vā clamantis. &c.

Ego vā clamantis in deſerto. Tanta viſus huius eſſeſſentia, vt dicens: ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, duos Apoſtoli ad Chriſtum Converteret, quorum vnus fuit Andreas frater Simeonis Petri, anequam enim Chriſtus inciperet prædicare, offēdit Ioannes ipſum eſſe Meſſiam, & tunc fecerit ſunt eum aliqui adhuc non prædicantē. vide ſuper Matth. p. t. c. 3. q. 22.

Ego vā clamantis in deſerto ſicut dicit Iſaia. Ioan. Baptiſta ad duo præſentia, ſcilicet ad baptizandum, & ad prædicandum, & tota cauſa miſſionis eius fuit propter Chriſtum, vt ſcilicet annūnciaret eum. vide ſuper Matth. p. t. c. 3. q. 4. & aduocum ipſius Ioannis, prædicatorem, & alia opera eius fuerunt Chriſto neceſſaria ad duo ſad offēdendū Chriſtū eſſe Meſſiam, & ad diſponendū populū vt ipſum reciperet. ibid. q. 9. & ſua prædicatione multipliciter offēdebat Chriſtum eſſe Meſſiā. ibid. q. 7.

Ego vā clamantis in deſerto. Aliqui dicunt, quod Ioannes diſcurrebat prædicando per ciuitates; ſicut Chriſtus, qui dicebat oportet me euangelizare alijs ciuitatibus, quia ipſe imitatus erat Chriſtum quem venerat annūnciare. Alij dicunt, quod Ioannes ſolum prædicauit in deſerto, quia Marci 1. dicitur, fuit Ioannes in de-

ſerto, baptizans, & prædicans: probatur etiam hoc multis rationibus dicendum ergo quod Ioannes in principio prædicationis ſue erat in deſerto Iudæe, in quo tota vita prior conuerſus fuerat, & cum incepſiſſet prædicare in deſerto. audita ſama illius. ſcilicet, quia tanti auſteram viam ageret, & etiam quod incepſiſſet baptizare, quod nemo ante eum fecerat, concurreret ad eum totus Iſrael de omnibus Ciuitatibus, vt dicit Mattheus tunc caibat ad eum Ieroſolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem poſtea. autem Ioā. declinabat ad loca propinqua Iordani: vt ibi in Iordane baptizaret Iudæos, cum ibi eſſet abundantia aquæ. & vide ſuper Matth. p. t. c. 3. q. 17. per totum.

Ego vā clamantis in deſerto. De officio prædicationis, vide in tabula generali verbo, prædicare, prædicatio.

Ego Baptizo in aqua, mediū autem veſtrum ſpiritus, quem vos neſcitis. Ad quid Ioannes baptizauit. &c. an fuerit conueniens ipſum baptizare, vide ſuper Matth. parte prima capit. tertio quæſt. 36. ad quid baptizabat, vt Chriſtum offēderet, quem per prædicationem ſuam poterat demonſtrare, vide loco citato quæſt. 37. per totum tunc apertum Ioannes primus introduxit ſuum baptizandū, & ob hoc vocatur Ioannes Baptiſta, & ante Ioannem nullus alius habuit officium baptizandi, & licet Marci ſexio dicatur, quod Phariſæi cum à ſoro veniunt, niſi baptizentur non credunt; vocatur talis baptiſmus large baptiſmus, id eſt loco, quia baptizaret in Græco, multat, niſi lauant, & hoc modo quælibet ablutio corporis, vel cuiuſcuſque rei vocatur baptiſmus. vide loco citato quæſt. 38. ſunt ne ſacramentum Ioannis baptiſmus? ſi ſic, cuius leges ſunt ſacramentum? ibidem quæſt. 40. ſunt ne baptiſmus Ioannis a Deo, vel ſolum per humanam inſtitutionem? ibidem quæſt. 41. an baptiſmus Ioannis dabatur ſub aliqua certa forma. vide quæſt. 42. & ſi dabatur ſub aliqua forma, erat ne illa forma, in nomine venturi, conueniens forma baptiſmi? ibidem quæſt. 43.

Ego baptizo in aqua. Ex hoc patet, quod Baptiſmus Ioannis gratiam non conferbat, & quia ſim baptiſmus Ioannis gratia conferret, nihil diſſeret à baptiſmo Chriſti, quia maximum bonum baptiſmi Chriſti eſt, quod per illum peccata deleantur, & gratia conferatur, nam ſi gratia conferretur in baptiſmo Ioannis, ſuperfluum fuſſet inſtituere baptiſmum Chriſti non ergo conferri gratiam, ſed ſolum ad gratiam præparat, vno modo per doctrinam Ioannis inducendum hominem ad fidem Chriſti, alio modo præparabat homines ad gratiam, ſcilicet per penitentiam diſponendo eos ad ſuſcipiendum effectum baptiſmi Chriſti, ſcilicet gratiam, vel remiſſionem peccatorum, vide ſuper Matth. parte prima cap. 3. quæſt. 44. per totum, an ſolus Chriſtus, vel etiam alij, verbi gratia parauit, gentiles, &c. debebant baptizari. vide loco citato. quæſt. 45. & quæſt. 46. & quæſt. 47. an baptizatus Chriſto ceſſauit illico baptiſmus Ioannis. vide quæſt. 48. loco citato, an baptizatus per Ioannem, iterum baptiſmo baptizaretur. vide loco citato quæſt. 49. habet ne baptiſmus Ioannis aliam miſterium, præter ipſum Ioannem? vide per longam quæſtionem loco citato quæſt. 50. an baptiſmus Ioannis eo tempore quod dubat obligat aliquos ad ipſum recipiendum, aliqui negant, aliqui affirmant, ſed pari negatiua eſt vera. vide ibidem q. 51.

Mediū autem veſtrum ſpiritus, quem vos neſcitis. Bene conatur Ioannes, prædicare Chriſtum mediatorē, quia ſine mediatoris ſide non pareat aliquis ſaluari, & Deus paratus eſt omni tempore ſicere ſecundū mediatoris ei, qui non ponit obiectionem ad recipiendum, ſicut peccator quatinque hora poteſt conari ad eum, quia Deus preſto eſt omni hora inſumere nobis gratiam, ſi faciamus, quod in nobis eſt, & ipſe ſemper poſſit præueniendo, vt faciamus, quod eſt in nobis. vide ſuper Matth. parte quinta capit. vigefimo primo quæſt. 21. t. de cognitione mediatoris huius, habes loco citato. in fine totius partis quinque aliquas quæſtiones.

Mediū veſtrum ſpiritus. Chriſtus eſt mediator Dei, & hominum

minnen, non secundum Divinam naturam, sed secundum humanam. vide super Matth. p. 6. ca. 22. q. 23. post principium.

Post me venit rex, qui ante me f. Hic est. Quomodo dicitur Matth. 30. qui post me venturus est? R. Rursum quod Christus iam venerat, quantum ad substantiam personam, quia iam erat: non tamen venerat quantum ad operationem ad quam ipse imitabatur, Christus autem non venerat in modum, vi homo esset; sed vi filium nostrum operaretur, & quia Christus nihil adhuc fecerat, quando Ioannes dicebat, qui post me venturus est, de illo ad quod venerat, recte dicebatur: quando venisset, opera enim que Christus fecerat redemptionem nostram fuerunt, per predicationem, legislatorem, miraculorum operationem, & novissimè, ac precipue ipsa mors: ista incepit in baptismo Christi, quando Ioannes manifestavit eum populo; dicens: ecce agnus Dei ecce qui tollis peccata mundi; Hic est de quo dixi post me venit. &c. vi patet in præfatione evangelio. vide super Matth. par. 1. c. 3. q. 66. Remigius dicit, quod Ioannes venit quinque modis ante Christum, scilicet nascendo, predicando, baptizando, moriendo, ad inferos descendendo, &c. de vniquoque proba. loco citato.

Præfatio concione. Vide in tabula generalis, plura de Beato Ioanne, & de ipsius baptismo, ac de baptismo Christi, & Ioannis differentiis. verbo Ioannes Baptista, & verbo Baptismus in Christi, & verbo Baptizare, baptizari, & verbo Baptismus Ioannis.

DOMINICA IV. ADVENTVS. Lucæ III.

ANNO quatuordecimo Imperij Tiberij Cæsaris, f. Hic est verbum Domini. Evangelizet quicumque scripserunt de Christo, non vt notarii, aut testes scripserunt; sed sicut historiographi Christi, quod non vt notarii patet primo, quia notarius non potest scribere quicquam, nisi interfuerit illi rei, siue de visu siue de auditu, alias esset falsarius: quia necesse est exprimere quod interfuerit. secundo, quia notarius in omnibus scriptis de quibus ipse perhibet testimonium, debet apponere testes, qui interfuerunt rei, siue videndo, siue audiendo, alioquin testimonium suum nullis est. tertio, quia in omnibus debet annotare tempora determinata, scilicet annum, mensem, diemque vt, dubitari nequeat de rebus, que gessit, vel dictæ afferuntur, quo ipse gessit fuerit. quarto, oportet eum annotare locum, siue loca in quibus res audire, vel factæ sunt; Evangelizet aut hæc non observauerunt: de primo patet quia Marcus, & Lucas nullis rebus interfuerunt; Matth. & Ioannes licet rebus pluribus interfuerint, non tamen omnibus, de secundo est manifestum, & licet aliquando dicant quod facta sunt miracula, vel dicta aliqua coram discipulis, siue coram populo, hoc non ita apponere testes, quia non nominat sanctas personas, & interfuerunt, de tertio est patet, nam quasi nunquam reperitur ab aliquo coram facta plena annotatio temporis, & si rursus ponant aliqui imperfectas annotationes, plenam tamen nunquam posuerunt, patet hoc nam dicit Evangelista Anno quatuordecimo imperij &c. vbi Lucas annotat annum quod Ioannes Baptista incepit predicare, tamen non annotat diem, ac mensem, aliquando annotat mensem, & non annus, aliquando dies, &c. de quarto est patet sed omnia vide super Evangelium Matth. in præfatione q. 19. pro notum, & est longum.

Anno quatuordecimo Imperij Tiberij Cæsaris. Qui f. fuerit hic Cæsar, vide super Matth. p. 6. ca. 22. q. 30. tempore huius Tiberij Cæsaris cepit predicare Ioannes Baptista, & anno decimo octavo huius Imperatoris Christus passus est, vide loco citato. & super Iosue. 11. q. 2. in prim.

Tetrarcha autem Galilee. Tetrarcha idem est, qd quartæ partis princeps, & quia Regnum gentis Iudæorum, qd prius erat vnicui diuisum est in quatuor partes, vocatur: quilibet pars tetrarchia, & princeps illius voca-

tur tetrarcha, præter principem Iudæe, qui vocatur præses provincie, vel procurator, & non tetrarcha, vide super Matth. p. 4. c. 14. q. 4. per totum in hunc. quatuordecim est. Cur dicitur Herodes Tetrarcha, & quod Herodes Agrippa fuit primus de alienigenis, qui factus est Rex Iudæorum, & quod terra Iudæorum fuit diuisa in quatuor Tetrarchias, vide ibi. Hic autem Herodes fuit Tetrarcha, ena Rex, erat Tetrarcha quia erat princeps quartæ partis Regni, vel gentis Iudæorum, fuit ad Rex, quia super terram illam imposuerat sibi Regnum diadema, & sicut diuiso Regno Iudæorum in principium in duas partes in vtraque Rex fuit; ita & diuiso quatuor partibus poterat Rex in quilibet parte, & quia paruas regiones, vel districtus, nihil impedit ad esse Regem. Alij tamen dicunt, quod iste Herodes non erat Rex, & hoc magis ab auctoritate probatur, vide loco citato q. 3.

Tetrarcha autem Galilee. Hic, dicitur. Tres fuerunt Herodes, primus fuit filius Antipatri natione Iudæus, ad Iudæum conuersus, in principio huius Herodis, natus est Christus, nec tunc ablatum erat sceptrum de femore Iudæ, quia adhuc regnabat Hyrcanus summus factus dum in contentionem cum fratre suo Aristobolo, & pauco tempore post Christum Nativitatem ablatum est Regnum, & regnavit Herodes, vide super Matth. p. 1. ca. 23. q. 3. in principio, hic autem Herodes factus est a patre tuus Galilee, cum esset quindecim annorum. vide loco citato. q. 91. quæ longissima est, ideo vide postillam q. in margine perperes. Tullius Cæro confensit, aliquam tegeras. Cæsar occiditur. Alius Herodes fuit filius illius primi Herodis, qui primus vocatur Herodes Alcalonita, quia antequam quædam Historia ferunt patrem eius Antipatrum in Alcalono vrbe Philistinorum cuiusdam templi Idolorum fuisse ædificum, & iste Herodes mortuus est cum adhuc scis puer esset, secundum ergo fuit Herodes filius istius, qui fuit tetrarcha Galilee, & solent vocare eum Herodem Anripatri, & iste est de quo loquitur evangelista, & qui Ioannem Baptistam occidit, & ad quem, repere patrum, Iesus à Pilato remissus est, quia erat de Galilea, vi patet Lucæ 23. & de istis duobus solum facient mentionem evangelizet. Tertius fuit Herodes Agrippa Rex Iudæorum post Christum innotem, qui occidit Iacobum Zebedi, & tenuit innotem, vt occideret. Act. 12. vide super Matth. par. 4. cap. 14. quæst. 3.

Tetrarcha autem Galilee. Si de Herode ius plura videre, vide in tabula generali, verbo Herodes.

Tetrarcha autem Galilee. De situ provincie Galilee, & alia de ipsa provincia, vide in tabula generali verbo Galilee.

Philippus autem frater eius Tetrarcha Ituree, & Trachanitis Regionis. Ituree est quædam provincia, parva circa terram Iudæam, & est apud Trachonitidem regionem, & hæc provincia nominata est à quodam principe de progenie Israhel, qui dicebatur leont vide super primum Paralip. cap. 1. post questionem 19. circa illud, & leont.

Factum est verbum Domini super Ioannem filium Zachariæ. Fieri verbum Domini super Ioannem est, inquit, iussu à Deo, & ex hoc probatur auctor, quod baptizans Ioannes erat à Deo, quia quando factum est verbum Domini ponitur, de baptismo, vide super Matth. p. 1. ca. 21. q. 37.

Factum est verbum Domini super Ioannem filium Zachariæ. Fieri verbum Domini super Ioannem est, inquit, iussu à Deo, & ex hoc probatur auctor, quod baptizans Ioannes erat à Deo, quia quando factum est verbum Domini ponitur, de baptismo, vide super Matth. p. 1. ca. 21. q. 37.

Super Ioannem filium Zachariæ. Zacharias filius Barachiz, & de quo Matth. 23. aliqui dicunt, quod fuit Zacharias propheta, qui ponitur penultimus inter prophetas minores, & ad hoc adducit, quia ille propheta, sed hic autem agitur de occasione prophetiarum, sed hoc confutatur: Origenes dicit, quod ille Zacharias

I N D E X.

zins fuit poter Ioannis Baptiste, & occisus a Iudæis inter templum, & altare, cum esset sacerdos, & hoc vir quidam dicit, quia voluit Mariam Virginem hoc partum ponere in templo in loco Virginum, & hoc probatur quatuor rationibus, sed non est verisimile, nec illud recipit Hieronymus super Matth. & probatur multipliciter. Alii dicunt, ipsum esse Zachariam patrem Ioan. Bapt. sed ob aliam causam, occisum scilicet, quia abfcondit Ioannem, quando occidebantur infantes ab Herode. Alii aliam causam dicunt esse, interitus Zacharie, cum enim occiderentur infantes, magnus Ioannes, cum coetaneis suis occidendus erat; sed Elisabeth eripiens filium de medio cædis petiit eremum; unde cum Satellites Herodis, Elisabeth, & puerum non inuenirent, conuerterunt iram in Zachariam, occidentes ipsum ministrantem in templo, sed neque hoc verisimile est, dicendum est ergo, quod iste Zacharias fuit sacerdos magnus filius Iozadæ sacerdotis magni, qui alio nomine dicitur Barachias, quem occiderunt ex mandato Iosæ Regis Iudææ &c. vide super Matth. par. 6. capit. 23. questio. 255. per totum, Zacharias ergo, de quo agitur in præfenti Evangelio, qui Zacharias erat pater Ioannis Bapt. non erat de sacerdotibus magnis, sed de minoribus viri probatur Exod. secunda parte vide super Levit. capit. primo questio. 19. statim post principium de hoc loquitur Lucas cap. primo ubi dicit de Zacharia pater Ioannis, quod incidit coram Domino thymiam, & quod erat de minoribus sacerdotibus de vice Abia. vide super Nume. parte 1. capit. octavo questio. secunda quasi in medio. & si aliquis proterente velit, dicens, quod pater Ioannis Bapt. erat sacerdos magnus: non potest stare, quia sacerdotibus magni morabantur in loco sanctuarii, sed Zacharias pater B. Ioan. habitabat in montana Iudææ extra Ierusalem, vir pater Lucæ, 1. item & fortius hoc patet; quia si poneret incensum coram Domino in altari thymiamacum ad solum sacerdotem summum pertineret, non mutaretur per vices, sed semper pertineret ad eundem, sed Lucæ r. dicitur, quod Zacharias intravit ad adolendum incensum secundum ordinem vicis sue, cum dicitur factum est cum sacerdos fuisset in ordine vicis sue ante Decum, secundum consuetudinem sacerdotum, &c. vide plura super Deuterion. capit. 17. q. quinta.

Et venit in omnium regionem Iordanis prædicare baptismum penitentiae. Idem non statim semper in eodem loco apud Iordanem, sed aliquando ad unam partem eius, aliquando in aliam, putant autem aliqui, quod venit in omnem regionem Iordanis, id est ad omnes civitates, quæ erant circa Iordanem, quod vocantur regio Iordanis, & falsum est, quia Marc. 1. dicitur, quod qui veniebat ad Ioannem Baptizabant ab eo in Iordane, & tamen non poterant baptizari in Iordane umnes; nisi Ioannes manderet apud fluvium, quod autem aliquando declinabat ad aliqua loca non est incongruens, non tamen ibat illic ad prædicandum principaliter, quia prædicatio sua, & baptismus erat apud fluvium, incipit tamen Ioannes declinare ad alia loca, quia erant ibi aquæ dulces, & habebat ibi oportunitatem ad baptizandum vide super Matth. p. 1. c. 3. q. 17. in medio.

Prædicans baptismum penitentiae. De Ioannis baptismo vide Dominica præcedenti. super illud ego baptizo in aqua.

Prædicans baptismum penitentiae. Erat ne sacramentum penitentiae tempore Ioannis? vide super Matth. parte prima capit. 3. questio. 51. erat ne penitentia sacramentum in veteri testamento? ibidem questio. 53. quæ peccata, & quomodo confitebantur illi, qui ab eo baptizabantur? vide ibidem questio. 54. an Ioannes abluiebat eos, qui sibi confitebantur vide loco citato, questio. 55. an Ioannes imponebat penitentiam sibi confessoribus. ibidem questio. 56. an baptismus Ioannis habere dicitur. ibidem questio. 57. quare baptismus Ioannis dicitur baptismus penitentiae. ibidem

questio. 58. quomodo dicitur, quod hic baptizatus erat in remissionem peccatorum; vide ibidem. q. 59. quare dicebat Ioannes prædicando penitentiam agite. vide loco citato q. 18.

Vox clamantis in deserto. Vide Dominica præcedenti, super illud ego vox clamantis &c.

Parate viam Domini. Vide in tabula generali verbo via.

IN VIGILIA NATALIS Domini.

MATTH. 1.

Cum esset desponsata mater Iesu Maria Ioseph. inquam concepit, inuenta est in vitro habens de Spiritu sancto. Ex hoc patet, quod Christus non natus est de semine virili, quia antequam Ioseph Mariam tangeret, ipsa conceperat, non tamen sequitur, quod postea conceperit carnaliter, vi quidem hæretici dicunt, inuenta est. Idem Ioseph cognovit, quod gravis erat, quia videris iam fuisse par, inuenta est autem habens de Spiritu sancto. non quod Ioseph hoc inueniret, quia noluisse dimittere eam. vide super Matth. p. 1. capit. 1. post q. 18. circa verbo tertius. quod Maria, & Ioseph nunquam conceperint, vide cap. 10. primi Parad. ubi respondetur ad rationes Eluidi hæretici sustinentes, quod aliquando conceperint, quæ rationes habentur cap. nono eiusdem primi Parad. vide etiam cap. 20. eiusdem Parad.

Cum esset desponsata Mater Iesu. Eic. aliqui dicunt, quod non licuit, Mariæ nubere, quia vi ait August. in vocationibus Virginitatem non solum nubere, led etiam velle nubere damnable est, & alij multis rationibus id probant. Respondent autem hæc rationibus quidam quod licuit Mariæ nubere, quia non voverat virginitatem, nec erat aliquod impedimentum, alij dicunt, quod vovit domina nostra virginitatem antequam quæreretur, & non contraxit, nisi quia certificata est de diuino consilio, scilicet, quod per matrimonium non impediretur virginitas, sed hoc non stat, quia ipsa dixit Angelo; quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco. Respon- det auctor, quod B. Virgo antequam contraheret matrimonium non voverat virginitatem, & d. propositum illam scipare, propositum autem non obligat; ideo licet homini resistere vide super Matth. p. 1. capit. 1. quest. 30. ubi etiam habes, quid sit votum solemne, & quod votum simplex, & quod vniuersique habens vsum rationis vult potest emittere votum castitatis in bono testamento, etiam si sit in patris potestate, quod non erat in veteri testamentis habere etiam in responsione ad secundum doctri- nam T. pulchram, quod B. Virgo non se exposuit periculo, licet nupserit, vide loco citato. fuit autem con- sentiens Beatam Virginem esse coniugatam ex parte Christi & ex parte ipsius virginis. vide loco citato. q. 31. per totum; an inter Ioseph, & Beatam V. vellet verum matrimonium. vide q. 32. in qua etiam habes, in quo consistat matrimonium, & an matrimonium inter Ioseph, & Mariam fuerit perfectum, & quod filio putabatur Ioseph fuisse multum senex. Quid autem intendebat facere Ioseph, quando accepit Mariam in sponsa. vide loco citato q. 33. per totum.

Inuenta est habens de Spiritu sancto. An Beata Virgo conceperit de Spiritu sancto, an equam spona facta fuerit vel possit. vide loco citato. q. 19.

Ioseph autem vir iustus et iustus. & nollet eam tradere. &c. Ioseph vir, id est sponsus, quia licet personalia de præfenti sit verum matrimonium, nondum vocatur hominis viri, vel mariti, led solum sponsi, quoniam nuptie celebrantur, nunciantur nondum erant nuptie celebræ, & erat autem iustus, quia non est credibile, quod Deus mater suam virginem, & filium suum vniueritatem poneret in manibus hominis peccatoris. nolebat Ioseph Mariam tradere, id est nubere eam ducere in domum suam, & nuptias cele-

celebrare, quia putabat ipsam fornicationem commisisse, cum autem esset iustus, non eam accipere, quia per hoc videbatur fuerit, delictorum, & quia si ipsa non erubuerat fornicari, antequam nuptus celebraretur, multo magis post erubesceret, & ideo voluit occurrere recedere de terra illa deservente Maria, ut non teneret eam in vobrem post fornicationem. quam ipsam commisit putabat, vide supra super Math. parte prima cap. 1. post quæst. 33. circa textum, ubi habes quomodo intelligatur, quod Ioseph noluit tradere Mariam, & quid sit tradere, & alia pulchra. An Ioseph posset acculare Mariam ad mortem, vide loco citato quæst. 34. An vero peccasset capiendi Mariam in vobrem cum iusta suspitione vide ibidem quæstio. 35. ubi habes quod non cogitur vir accusare uxorem adulteram, sed ipsi adulteram perire possit.

Voluit occulere dimittere eam. Non peccasset Ioseph, dimittendo Mariam occulte, quia hoc faciebat vi iustus, iustitia autem actum malum non habet, & si dicatur, quod infamabat eam ergo peccabat, dicitur quod infamare ita dupliciter vno modo crimen falsum alicui publice imponere, alio modo verum crimen, vel defectum, aut ingominari alicuius declarare, primo modo infamare semper est peccatum gravissimum secundo modo infamia contingit dupliciter, quia aut habet quæ causam legitimam dicendi, aut non primo modo non est peccatum, sed si Ioseph poterat eam infamare. Si dicatur, quod non erat verum crimen pro quo volebat infamare dici tur, vel pro eodem accipitur in iure esse aliquid vitium, vel probari esse verum tali probatione in qua iusta non dubitem, vide super Math. parte prima cap. primo quæst. 36.

Voluit occulere dimittere eam. De hac materia habes, cap. 90. primi Parado. per totum, ostenditur enim quod toto tempore conceptionis Maria non fuit vas luminis in oculis Ioseph.

Voluit occulere dimittere eam. Cum Ioseph crederet Dominam nostram vere fornicatam, queritur cur non faciebat eam purgam secundum legem, vel cur non acculabat eam, & asseritur per hoc quam plures causas, vide super Math. parte 1. cap. 1. quæstio. 37. per totum, sed quare voluit sic occultare, & non manifeste dimittere, cum manifeste relinquere posset? vide ibidem quæstio. 38. sed quomodo poterat eam occulte dimittere? nam oportebat, quod recederet de terra, & nunquam recederet ad eam, quia si ibi maneret manifestaret Mariam, quia cogerebatur dare causam, quare dimittebat, scilicet dando libellum, vel accusando, & tamen Ioseph, non poterat totaliter dimittere terram quia omnes Iudei obligabantur ter in anno ascendere in templum Domini. Exod. 23. & 24. & Deutero. 24. vide loco citato quæstio. 39. quod dicendum sit per totum.

Voluit occulere dimittere eam. Cum Ioseph esset ita turbatus, quod veller dimittere Mariam, putans eam fuisse fornicatam: quare Maria non dixit Ioseph veritatem rei, ut cessaret à turbatione? Respondi. Nicolaus, quod talia secreta non sunt revelanda; nisi quantum se extendit voluntas Divina, & tenuit etiam quod tempore congruente Deus hoc Ioseph revelaret; sicut revelaverat Elisabeth, sed hoc multipliciter cõsuta tur dicendum ergo quod cum Maria nondum esset ita turbata, sed maneret apud parentes, non agnovit Ioseph turbationem, maxime quia turbatio ad modicum per duravit, quia eo cogitante, apparuit Angelus, & cum de fide certissimum fuit illa causa etiam, quia si Maria dixerat, Ioseph passus fissionem, & non credidisset illi, & alia causa, quia factum est hoc mysterium divinum, ut per Angelum magis certificaretur, & non haberet causam oburgandi virginem, vide super Math. parte prima cap. 1. quæstio. 40. Sed quare Ioseph, non quaesivit à Maria quomodo se res haberet, scilicet quomodo conceperat? vide loco citato, quæstio. 41. quare autem ponatur hic turbatio Ioseph, vide ibidem quæstio. 42. quid vero faciebat præparescentes B. & Virgines videntes eam præparescentes non-

dum factis nuptiis? turbabantur ne? vide ibidem quæstio. 43.

Hæc autem ex ceptis, &c. Angelus Domini. Vide explanationem litteralem huius loci vsque ad finem Evangelij loco citato post q. 43.

I N D I E N A T A L I S D O M I N I Nostri Iesu Christi Euange- lium primum.

Lucæ 11.

Exi edictum à Cæsare Augusto, ut describeret universos orbis. Nomen Cæsaris non est nomen proprium; sed appellativum, & significat dignitatem imperatoriam apud Romanos, cuius origo est, p. 1. mus qui vocatus fuit Cæsar, fuit Iulius dictator socer P. petri, inter quos magna bella acta sunt, & ille vocatus est Cæsar ab viro cæso, quia de viro cæso matris educus est vivens, scilicet mortua matre cæsus fuit vivens, & ipse educus est, & quoniam per multos gradus honorum venit tandem vi Imperator esset, omnes Imperatores ab eo Cæsares appellati sunt. Aliud quoque nomen eius datum est, vi Augustus vocatus, quod ab Octaviano secundo Imperatore Romanorum caput, nam ipse adauxit valde republicam; nam inter ceteras laudes suas, hoc est, quod gloriatur. Cuiusiam Romanam inuentis latentiis, & reliquisse maiorem, & ideo ab augendo Augustus appellatus est, & post eum ceteri quoque Imperatores Augusti appellati sunt: vide tenuit ille duo nomina dignissimis Imperatoribus, scilicet Cæsar Augustus, ut patet ex hoc loco Evangelij, vide super Math. parte 6. cap. 12. quæst. 90.

Exi edictum à Cæsare Augusto, ut describeret universos orbis. Et tunc cum Ioseph iret in Bethleem, ut ibi describeretur, quia erat de domo David cum Maria coniuge eius, accidit enim parere in Bethleem, & tunc eam ante Christi Nativitatem incipiebant femina belli Iudaici, vide super Math. p. 6. c. 24. q. 112. in principio.

Et peperit filium suum primogenitum. Deum scilicet, & hominem. Iuxta illud. Isai. 9. parvulus natus est nobis, cuius imperium super humeros eius, & vocabitur admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futurum seculi, quæ auctoritas secundum Hebræos de Messia exponitur, & in ea fit mēto de deitate, & humanitate, vide super Math. parte quinta cap. 1. r. quæstio. 104. quasi in principio.

Peperit filium suum primogenitum. In partu Mariæ, totus mundus exultat, sed præsertim Beatusna Virgo, cui potest applicari illud, quod Genes. 10. dixit Lia nati Gad, & Aser, scilicet, & hoc pro beatitudine mæ, nam beata mæ peperit mulieres, hanc historiam vide super Genes. cap. 10. quæstio. 64. in fine super illud; Hoc pro benedictione.

Peperit filium suum primogenitum. Cuius generatio non solum æterna, sed etiam temporalis mirabilis fuit, iuxta illud Isai. 53. generationem eius quis enarrabit, quod aliqui intelligunt de generatione æterna, quia illam nullus potest enarrare, sed auct. probat, quod & si intelligeret de generatione æterna, non constaret, an de illa intelligatur, & consequenter non constaret, quod Deus habeat filium, qui sit Deus. Hebræi tamen intelligunt hoc communiter de Messia temporaliter nato, quia nullam aliam generationem concedunt, & si aliquis argueretur, quod intelligatur de generatione æterna, quia dicitur quis enarrabit, & tamen temporalem generationem enarrare possumus. Respond. quod non ponitur semper talis locutio pro impossibili, sed se queritur pro difficili: & sic verum est, quod generatio Messie secundum carnem difficilis est enarrari, quamquam possit enarrari. Ex hoc autem Iudei putant si dis-

scile esse, quod quis cognosceret generationem Messias, & ob hoc putabant, quod quando veniret Messias, parvi cognosceret eum, & necitaret de qua progenie, erat ut fiant Ioan. 7. scilicet. Christus cum venisset, nescitans unde sit, sed hunc scimus, unde sit, ideo concludendum, quod non erat Messias. Ostendit tamen auctor, quod unicus accipitur, generatio, per operationem Medice, quam pro gentibus, vide in opusculo de sanctissima Trinitate. Conclusionis secunda, in responsione ad quintam auctoritatem.

Peperit filium suum primogenitum. Qui est etiam filius Dei secundum eternam generationem, differt autem generatio eterna, a generatione creaturarum multipliciter. vide Paradox. 4. cap. 32. & cap. 33. & cap. 34. & cap. 35.

Peperit filium suum primogenitum. Quod forte ad temporalem generationem, nam quantum ad generationem eternam non datur, nec prateritum, nec futurum, nec presentem eo modo, quo in nobis est. unde filius Dei semper genitus est, & semper gignitur, nec cessat illa generatio, non quidem, quia non possit magno tempore fini ri; sed quia filius Dei genitus est, cum per generationem esse receperit, & in diuinitate nihil transiit, nec aduenit, cum totum esse simul sit necesse est, ut generatio illa semper maneat, non tanquam alia, & alia pars generationis, sed eadem indissolubilis generatio, que ab eterno erat eadem nunc est, sed in quocunque est generatio illud gignitur, ergo filius Dei in quo semper generatio est, quia nunquam abiit in prateritum, semper gignitur, &c. vide supra per Iohann. p. 2. c. 1. q. 19.

Et paruit eum in uulnere. Dupliciter egimus vestibus. Primo ad operimentum uerecundie, nam antequam homo peccaret, nudus erat, & vestibus non egebat, quando vero peccauit erubuit de motu inordinato, qui apparuit in membris genitalibus, que mors fuerunt contra rationis dictamen, ideo abscondit se, ne Deus eum nudum videret. Genes. 3. vocem tuam auduit, & tinnit, id est, erubuit, eo quod nudus essem. Secundo egimus vestibus propter necessitatem passibilium, Deus enim principaliter fecit vestes homini propter incontinentiam acri, & ideo fecit eas, ut operirent totum corpus, & prater vultum, qui non debuit operiri, eo quod ibi sunt omnia organa sensitiva, que oportuit semper nuda esse, ut reciperent obiecta, vide super Matth. parte septima, cap. 3. quæst. 37. & applica, quod Christus non egebat vestibus. Primo modo, quia nullum peccatum fecit; sed bene, secundo modo Christus enim accepit omnes passiones nostras, & defectus, qui non dicunt peccatum, neque ad peccatum mouent, neque ipsam indiu dium reddunt minus laudabilem, scilicet illas, que ostendunt veritatem nature humane, & sunt communes omnibus, ut famem, sitim, soporem, patii a frigore, a calore, &c. vide super Matth. parte quinta, cap. vigesimoprimo, quæst. 101.

Et paruit eum in uulnere. Inopia vestis est maior, quam inopia aliarum rerum, propter duo. Primo, quia vestis est necessaria, propter incontinentiam acri ardeandam. Secundo ad tegenda uerecundia, ut dictum est modo, quia indecens iudicatur hominem esse nudum. Ihs. 58. cum videris nudum operi eum, & carmen tuum, & de sepe xetus, nam cum dicitur operi eum, tangitur prima necessitas indumentum; cum vero dicitur, & carmen tuum, ne de sepe xetus: tangitur honestas, sequitur continentia carnis humana, cum uota est, vide super Matth. p. 7. cap. 35. q. 36. sine.

Et paruit eum in uulnere. Non vestibus pretiosis vestimenta enim saluatoris nostri, quibus dum in carne mortali uiuens operiretur, pauci extiterunt valoris. Christus siquidem non ut honoraretur, aut inter ceteros mortales vestium insigniæ polleteret, in orbem uenerat, sed ut humilitatis, atque paupertatis uis efficeret amatores, quod in se primo edocuit, ut patet etiam Matth. vigesimo, non ueni ministrari, sed ministrare; sed qui ministrat minor est, quam qui recumbit. vide parad. quinto, cap. 29.

Et paruit eum in uulnere. Christus dum uixit uelutis uisus est, quia illis egebat, quod ex duobus indicatur. primo ob causam sui, & propter eos, in quorum tuetur uersatus est, hauriens autem prima necessitas in Christo fuit, quoniam dum uixit robore suffunderetur, si inter ceteros toto corpore nudatus appareretur, sic uideretur homines erubescunt, prateritum si uisus gentilitas denudetur nam & si Christus nihil peccauit, peccati tamen penam assumpsit, ut modo dictum est. Secundo egebat uelutis propter eos, in quorum medio uelutabatur, nam & si Christus de sua nuditate nihil erubesceret, & quamquam penitus tegamini carnis alij tamē homines, inter quos ipse conuersabatur, erubescerent si nudi forent, nec de se dumtaxat, sed, & Christum positus uelamentis conspicere, possim si gentilitas organa nuda forent, &c. vide parad. quinto, cap. 31. & cap. 33. per totum. ubi pulchra habentur, vide etiam cap. 23. & 27. eiusdem quinti parad.

Et paruit eum in uulnere. Andronicus ponit tres uirtutes circa exteriorem ornam uelutem. Humilitatem, que excludit intentionem gloriæ. Secundam per se sufficientiam, que excludit intentionem delictorum. 1. Tim. 6. habentes alimentum, & quibus tegamur, his contenti sumus. Tertiam, scilicet simplicitatem, que excludit intentionem superflui sollicitudinis, etiam in defectu potest esse uirtus, vide super Matth. p. 3. cap. 1. q. 23. post medium.

Et paruit eum in uulnere. Vide Dominica secunda Aduentus Domini. super illud. Ecce qui molibus uelutatur.

Et paruit eum in uulnere. Vide in tabula generali. uerbo uelutis.

Et reclinauit eum in praesepe. Magna saluatoris humilitas. vide in tabula generali de humilitate. uerbo humilitas.

Et reclinauit eum in praesepe. Unde dicitur in stabulo ponitur, qui continet orbem. Praeceptum dicitur stabulum a stando, quia ibi iumenta, unde super Num. parte secunda, cap. 3. post quatuordecim uerba, circa illud; stabula iumentorum. Stabulum potest accipi de pueris, ut modo pro stabulo in quo fuit melius praesepe. Alio modo docet praesepe, ad quod uenit equus conuulsus, & sic in eodem stabulo potest esse praesepe longum, in quo sint decem praesepe equorum, & erunt distantia inter se cum quo deus equus non possit tangere alimen tum, ut in uia domo; et stabulo Salomonis, manent decem equi, & sic ponitur dici, 3. Reg. 4. quod erant 4. milia stabula, siue praesepe per quadraginta milibus equis. vide super secundam Paralipom. cap. mono, quæst. 6. exod. cap. 9. in fine.

Et reclinauit eum in praesepe. Non delectatur magnis, edificijs, & palatijs, sed humilibus, & abiectis unde uolentes edificare curram, cuius culmen ad caelum perueniret, considerat, ut edificare non permittit, quia non meti proprium celebrauit intendebat, & licet abiectione est gloriosissimum, & amplissimum, ut in magne distantia potest potestatem uisum immutare, ut quando aliquis ex aliquo causa uellet a cimiterio recedere, utinamque esset uideret illam turrim, & sciret redire ad ciuitatem. Hic etiam edificatus non habent malum intentionem, tamen Deis confisus eos, ut ab opere, a edificatio desisterent, vide super Genes. cap. vndecimo, sed praecipue quæst. sexta, & quæst. septima, & quæst. octaua.

Passores erant custodientes uigilias noctis. proprium officium pastoris est uigilare super gregem, ne diaboli, qui semper arcuit querens, quem deuorant, aliquem rapiat.

Passores erant custodientes uigilias noctis. proprium officium pastoris est uigilare super gregem, ne diaboli, qui semper arcuit querens, quem deuorant, aliquem rapiat.

piat, quia nō erit bona excusatio pastoris, si lupo ouem rapiat, & pastor dicat: se non uidisse. videt in præfatione super Euang. Matth. super 1. par. quæst. 11.

Evangelizato vobis gardium magnum. quia natus est bodie saluor mundi. Evangelizare, aliquando accipitur pro predicare. vt Psal. 67. Dñs dabit verbū euangelizantibus, aliquando pro annunciare mala, vt ad Gal. 1. Siquis vobis euangelizauerit, pter id, quod accepistis, alio modo pro annunciare bona, vt hic. vide super Matthæum. 1. par. in prefatione. quæst. 8.

Amantes vobis qui in se magnum. Natiuitas Christi, tribus manifestata est, primo pastoribus in ipsa hora, in qua natus est, vt patet hic. secundo Magis: qui tertio decimo die post natiuitatem ipsum viderunt, vt patet Matth. 2. 3. fuit manifestata Iudeis die quadragesimo à Natiuitate, Quando in templo Simeon, & Anna filia Iphar. Chrilum cognouerunt. Luce 20. vide super Matth. 2. 1. cap. 3. quæst. 9. in fine.

Annuncius vobis gaudium magnum, quia natus est &c. quo tempore seculi Christus natus sit, & ubi natus sit. vide in festo Epiphaniæ, super illud, cum natus esset Iesus in Bethlehem.

Annuncio vobis gaudium magnum. vnus Angelus annū-
ciavit gaudium pastoribus. vide super Math. par. 6. cap.
24. quæ sit. 156.

Es hoc uobis signum inuicem infantum, &c. Signa primi Aduent. Christi fuerūt signa mansuetudinis, & quadruplex est Christi Aduent. & in unoquoque præcederunt signa. uide Dominica 1. Aduentus Domini. super illud, erunt signa.

Er hoc ubi signum in Christi Natiuitate magna signa fuerunt, quia multae mutationes factae fuerunt in caelo, nū apparuit stella dirigens Magos Reges, vique ad locum in quo erat Christi, & in die natalis apparuerunt res Solis in oriente, qui post paululum in vnu cōiūcti sunt, ad Trinitatē substantiarum notandam in homine Christi. Ideo creatum, animam, & corpus: vnica tamen personā efficit, scilicet verbi in terra facta initio, quia illa nocte Natalis Christi fons lumen aauertit in Cuiusmodi Roma trans Tiberim in taberna emeritior, vi patet ex ceteris illius hitorij, & floruerit vinei Engadi illa nocte in terra Iudea, etiā maxima mutatio facta fuit quia ante Christi Natalem Orbis pacisissimū Romanorum Imperator, qui nunc totū orbem pacatissimū imperabat, mandauit quod decederetur vniuersis orbis, & fere mutatio in mart, ac genibus, sed vix omnia fuge. Gens Epitola D. Hier. ad Paulinam. post q. 23. circa illud, & ego mouebo cūlum.

*Falta est multitudocalesis exercitius laudarium Deum .
vide in tabula generali. verbo laudare, laus, laudatio.*

Gl'ia in excelsis Des. Adamantus id quod d' Iohes 3.
denipio Iohes, scilicet, hodie inapiani se exaltat coram
et Iheral, intelligit de Iesu Christo, & ar, sed hoc finit
in trisim Iordanis, in quo signatur baptisimus, & ibi cepit
exaltat Christus, & copleta est exaltatio Iesu in pallio-
ne cum ar, multa predigna in heremo facta sunt, & nos-
quani, vel exaltat Iesus, sed Ite senius est mythicus,
& siquis velit intelligere de Iesu nostro, non vt satis ve-
ram, quia exaltat, vt posui videtur incipere in natu-
ritate, cum Angeli canerentur Gloria in excelsis, nisi
forte dicatur, quod tunc habet opera mirabilia prop-
ter eum, sed adhuc tunc laborant in baptismo, tamē apparet,
sed quidquid datur probat aratur, quod de Christo
non potest intelli arillud dictum. vide super Iohes 1. p.
cap. 3. quest. 1 r.

Et in terra pax hominibus bonae voluntatis. vide super.
Matth. par. 1. cap. 10. quest. 133.

Et in terra pax. vide feria 3. Resurrectionis, & Dominica
in Albis, super illud, pax vobis.

una voluntas est, quæ sit voluntas bona, quod eius obiectum, quomodo se debeat conformare Deo, & alia multa, vide in tabula generali, verbo voluntas.

EVANGELIUM TERTIVM
de Natiuitate.

Lesson. I.

In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum. mylletum tres aut generationis infinitum est; & ideo a nullo intellectu creato plene illud intelligi potest, nec esse revelationem potest comprehendere, nam in patris clare videntes Deum, non comprehendimus eum, ita ut de eo intelligamus quicquid intelligibile est. vide super Math. par. 4. cap. 17. quæst. 81.

In principio erat verbum. de verbi æterni generatione. vide in Evangelio præcedenti. super illud, & peperit filium suum.

In principio erat verbum. quod est secunda persona Sanctissimæ Trinitatis, quæ Trinitas licet demonstretur non possit, tamen sunt multæ auctoritates Sacre scripturæ, quæ eam aliquid quantum declarant. vide in opusculo de sancta Trinitate, conclusionem tertiam, ubi ostenditur, quod in Novo Testamento per Evangelii manifestatur, pluralitas Divinitum personarum, & quod de ista pluralitate non est disputandum apud Iudeos.

Omnia per ipsum facta sunt, & per ipso factum est nihil.
 mendumque, ergo Manichæi, & alij hæretici, qui dixe-
 runt, quod diaboli est dominus rerum corporalium,
 & inferiorum, & est factor & creator eorum, habuerit
 causam etendi, ex aliquibus locis Scripturæ,
 sed istuc inuenitur, quia creare est potestate infinitæ,
 & ista est unica, nec potest multiplicari. vide super Mar-
 theum, 1. par. cap. 4. quart. so. in principio. vide eam
 super Gen. cap. 1. vers. 27. in fine.

Omnia per ipsum facta sunt. Notata vniuersitas rerum per ipsum facta est, de sic t. Cor. 8. dñs idolorum nihil est in mōdo, non est idolum aliqd de vniuersitate rerum, quia non est a Deo factum, sed ab humana malitia excogitatum, vide super Matth. par. cap. 4. ouit. 7.

Omnia per ipsum facta sunt. Deus non potest creare per aliquem minutum fumum: sic non movet creatur per Angelos, de ratio est, quia quando docuit aliqd agens agi aliqd per aliud, tanquam per instrumentum, aut tanquā per causam subordinatam, communicat illis viam virtutem, sicut cum quis carpenturum agit per dolabrum, de tota virtute quam datam detrahim dolabratam quod ipsa est medium, per quod transit virtus ab agente, vt tangat passum, nam cum agens principaliter non contingat passum nisi virtus detrahatur per dolabrum fieri aut sine contactu in naturalibus, quod impossibile est ergo per dolabrum detrahatur, si ergo Deus per aliquem instrumentum, vel causam subordinatam crearet, tota virtus, quæ d. creandum requiritur detrahatur per instrumentum, sed virtus creandi est infinita, ergo virtus infinita communicata creaturæ quod autem infinita dicitur contra quia infinitum non capitur in re finita. videtur super Exod. cap. a. et vbi medium.

*Omnia a per ipsum f. d. s. nro. pater filius, & spiritus sanctus
simul sunt vna causa horum inferiorum, ad intra autē
non sic, quia pater gignit, & non filius, pater, & filius
spirant, sed non spiritus sanctus, in creaturis autē quic-
quid facit pater, idem facit filius, & Spiritus Sanctus. v.
de super Gen. cap. 1. quæst. 27. in fine.*

nomen per ipsum dicitur solum hoc Iosifus vocat Deum creatorem. Sacra scriptura nullas voces nominis Dei recipit prius nomine Deum creatorem, quam Melchisedech patet enim, qui Gen. 14 dixit: Benedictus Abraham Iseo excoeli, qui creavit caelum & terram, & f. legator totus libet Gen. 14. nomen non recipitur aliquo modo, vbi ad istum locum Deum nominant Creatorem, quam Melchisedech: & si dicatur, quod in principio libri, dicitur In principio creauit Deus celum & terram, respondeatur, quod illud à Moysè legislatore est primum est, quasi per quingentos annos, postquam titulus dixit Melchisedech.

deh. vide super Genes. capit. 14. in expositione rex. aliquando ante hunc, circa illud, qui creavit celum, & terram.

Omnia per ipsum facta sunt. De Creatione habes super Genes. 1. in principio per aliquas quæstiones, vide etiam in tabula generali, verbo Creare Creationem.

Quod factum est in ipso vita erat. Ex hoc potest, quod Deus est artifex, & quod habet in se ideas rerum futurarum. unde sic intelligitur, quod factum est in ipso vita erat, id est omnia vivebant in Deo, quæ facta sunt in re. In idem sensu, vide super Iosue parte secunda, cap. vnde com. quæst. 72. & in tota illa questione ostenditur, quod Deus non intelligit rem antequam fiat, nec cura sit, nec postquam facta est, sed in tota æternitate intelligit, & sic cum Deus sit artifex habet ideas omnium rerum, vide multa loco citato.

Quod factum est in ipso vita erat. Causa, quæ fuit a Deo lunt, & prodierunt, tanquam a causa prima, & quia ipse non est agens a casu, sed agens propter finem, & secundum præconceptionem, oportet poni consilium rei ab ipso faciente exemplar, vel imitationem, aut formam quandam in eo, sicut est in cæteris artificibus, illa autem forma, vel exemplar, vel aliquod vivens, cui sit ipse Deus, quia in Deo nõ est aliquid absolutum distinctum ab ipso, & quia res dicuntur esse in mente artificis, eo modo quo formæ illarum, sunt in eo: ita & in Deo res quilibet est eo modo, quo exemplar est, quia non habent res aliud esse in Deo, & tamen illud exemplar est aliquid vivens, id eo quodlibet creatura, est aliquid vivens in Deo, immo est vita, dicitur enim melius ab Evangelista, quod factum est erat vita, quam si diceretur erat vivens, quia si sic diceretur significaretur esse aliquid distinctum a Deo. vide super Math. parte 6. cap. vigesimo secundo, quæst. 17. in medio. ibi. dicendum, quod aliud.

Fuit in bono missus a Deo, cum nomen daretur Joannes, hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine. Et propter hoc Christus baptizatus a Joanne, quia venit, ut testimonium perhiberet de ipso Christo, nam cum Christus esset in te reverendus, ut postea apparuit omnibus fideiis ex operibus eius accipiendo baptismum Joannis approbavit illud valde, & magnam ei auctoritatem conferebat, illud autem erat conveniens non solum in favorem Joannis, sed etiam in favorem Christi, quia Joannes nullus fuerat, ut testimonium perhiberet de Christo, ad hoc ergo, ut testimonium illud esset firmum, oportebat Joannem esse magis auctoritatis, & Christi magis erat Joannem habere magnam auctoritatem. Si autem Joanne baptizante populum, Christus non vellet ab eo baptizari, videtur contemnere baptismum eius, & ita ostendere, quod opera Joannis non erant omnino a Deo, in quo multum de auctoritate eius peribat. vide super Matth. parte prima, cap. primo, quæst. 72. ante medium.

Hic venit, ut testimonium perhiberet. Ex hoc deducitur aliquod, quod Joannes non debuit baptizare, quia venit, ut testimonium perhiberet de Christo, & quia Lucæ 1. dicitur: Tu puer prophetæ altissimi vocaberis: propheta autem qui fuerit ante Joannem, nunquam introduxerunt aliquem novum ritum præter illa, quæ erant in lege Moysi, unde nec Joannes debuit introducere, sed fallitur, quia Joannes fuit plurimum propheta, fuit enim ipse finis legis Moysi, & principium Evangelium a veteri magis pertinebat ad eum, verbo, & opere inducere homines ad legem Evangelii, quam ad prophetam veteris testamenti, unde potest notum ritum introducere, vide super Math. parte prima, cap. 3. q. 37. in responsione ad primum.

Hic venit, ut testimonium perhiberet. Fuit de Joannes testis idoneus, ad perhibendum testimonium Iesu, quod esset Christus 1. vide super Math. parte prima, cap. 3. q. 16. sed quare venit ad ostendendum Christum, cum lex, & prophetæ testificati fuerint de eo? vide loco citato q. 20. per totum.

Non erat lux, sed ut testimonium perhiberet. Scilicet Joannes non erat lux, sed de luce, s. de Christo testimonio

nono petebatur. Deus enim est lux, unde sequitur, erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem, unde quæ lux, dicitur Math. 1. in lumine suo viam bonis lumen, id est per lumen tuum, quod est lumen gloriæ, vide hunc lumen, s. divinus substantia, quia ipsa est lux, quod illuminat omnes homines, &c. & 16. 60. dicitur, non est tibi sol amplius ad lucendum per diem, nec splendor lux illuminabit te, sed eris tibi Dominus in lucem fignificatam, & Deus tuus in gloriam tuam, & hoc Deus, & Angelus in facta scriptura, i. signis ignis discubuntur, quia ignis inter omnia elementa de luce magis habet, vide super Math. p. 1. cap. 3. quæst. 45. ante medium.

Illuminat omnes homines, ut accipiam in hanc mundum.

Et non decipi aliquem, nec al. cum pertinet, quod faciat aliquem decipi, cum illuminet, & sic patet, quod nõ mittit Deus de omnes aliquando, ad decipiendos homines, quia sic dicitur Deus vult, quod homo decipietur, & non illuminetur, quod tamen est falsum, quia si hoc vellet, non opus esset mittere demones, sed eo ipso, quod Deus vellet hominem decipi, fiet decipiens, & nihil intelligeret. Permittit tamen aliquando quod demones homines decipiant, ut i. tenet eis ad decipiendos, sed hoc potest dupliciter intelligi, & vide super 2. Paral. cap. 18. q. 3. per totum.

Aliaque per ipsum facta est. Mundus multipliciter accipitur, quod uno auctus hoc accipitur, vide super Math. p. 1. cap. 3. q. 4. in fine.

1. per ipsum facta est, ut non reciperem. Id est venit in gentem filii Iudæi, & non agnitus est a suis, & sic Christus in quantum est filius Dei, in quantum venit, ut non reciperet, erat filius Regni filius Regni, quia Deus est Rex omnium Regnorum, & hoc tempore Christus Octiduas videtur temporalem potestatem esse Regno Iudæorum, Deus tamen vere erat rex hominum Regni, & omnia gentium terra, est enim Rex Regni, & dominus omnium gentium, & Lucæ 4. ex his probatur, quod Christus nullibi recedebat ad tribuim salvandum, vide super Math. ubi quæst. quarta, cap. decimo primo, q. 19. in fine.

Quæstiones autem reciperem filios Dei, ut possent fieri filii Dei. per ipsum facta est, ut non reciperem filios Dei ad opus, quando habet eadem natura apud Deum, quæ habent filii adoptionis apud patrem, filii enim adoptionis succedunt patribus, sicut filii nati, & leguntur duci, quod secundum constitutionem aliquam gentium non succedant, equaliter adoptionis cum filii nati. Non igitur cum filius filii Dei per adoptionem, debemus hic credere ei in aliquo Deo tamen nullus succedat, quia Deus non mittitur, & sic non possunt percipere iustitiam filii per succedentem, sed per participationem, quia bona illius pericipimus hominem bonorum. Christus enim habet cum filiis Dei naturam, & non vocatur coheredes, quia filius adoptionis, ad Roman. octavo, ipse enim spiritus testimonium reddit in conscientia, quod filius filii Dei, si autem filii & heredes, habetis quidem Dei coheredes autem Christi, quia tamen a filius est filius naturalis patris, patet per verbum, a bona patris, & hoc est in duobus, ita d. vide omnia super secundum Reg. cap. septimo, quod nona, in illius, & ipse est cum huius filium.

Deus autem possit fieri filius Dei, fieri. vide in tabula generali, verbo filii Dei.

Deus autem possit fieri filius Dei, fieri, quædam in nomine eius. Unde Apollolus ait, Joannes de Christo, dedit quodam quidem Apollolus, quodam autem prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem pastores, & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in edificationem corporis Christi, donec occurrant omnes in unitatem fidei, &c. Hoc autem intelligitur de corpore Christi mystico, nam non sumus in naturaliter corpus Christi, vel de corpore eius, sed formamur in eo, vel potius ipse in nobis, &c. 1. Thimo 1. quod iterum parum, donec Christus formetur in vobis, edificamur autem in corpore ipso per fidem, quam accipimus, quia Deus dat potestatem filii Dei fieri, huius

qui credunt, &c. Fides autem gignitur in nobis per su-
aditum predicantium, ad Roman. decimo, ideo Aposto-
li, Evangelistæ, Pastores & Doctores faciunt ad zedifica-
tionem corporis Christi, &c. vide super Genes. cap. 1. q.
79. vnde etiam super Mattheum, parte tertia, cap. nono
quæst. 6.

**Filius Dei fuit, his, qui credunt in nomine eius, qui non et
fuit, quibus neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nati
sunt.** Debuti Christus nasci de Virgine propter inuolun-
tates rationes, quantum vna est, quod fuit consensuens ipsam
nasci de Virgine, id est incarnationis Christi quæ ad
hoc fuit, ut homines renascerebantur in filios Dei, non ex
voluptate carnis, &c. videret ex Evangelio, cuius rei
exemplar apparere debuit in Christi conceptione: vnde
ait Augustinus in lib. de sancta Virginitate, quod oportu-
rebat caput nostrum per insignem miraculum secundum
corpus nasci de Virgine: ut significaret membra sua de
Virgine Ecclesie secundum ipsum spiritum nascitura.
vide super Matth. p. 1. c. 1. q. 88.

Filius Dei fuit, his qui credunt, &c. vide super Mattheum
parte tertia, cap. 9. quæst. 76. lib. de tertio, scilicet de filiis
sponsi.

Dedit eis potestatem filios Dei fieri, &c. vide super Mat-
theum, parte quinta, cap. 10. q. 191. vide etiam p. 4. cap.
14. q. 190.

Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Id est filius
Dei factus est homo per incarnationem, caro enim acci-
pitur pro toto homine, scilicet etiam in Psal. 64. Ad 10.
omnes caro venit, id est omnes homines, nam ad carnem
solam, neque est saluati, neque damnati: sed homo libe-
ratur, aut perit. vide super Matth. parte 6. cap. 24. q. 130.
Si Verbum diuinum solum corpus Iesu assumpsisset, ne-
quisuisset illud corpus mouere, cibum sumere, aut potu-
m; nisi aliquis Angelus corpus illud mouisset, vide 1. ad
2. cap. 19.

Verbum caro factum est. Quare Christus carnem assump-
pserit assignatur Tom. vii. Parad. par. 4. cap. 41. & ip-
sum verbum diuinum, scilicet Christus, ex opera Spiri-
tus sancti conceptus est: de quo mirabili conceptione. xi.
de Parad. primi, per multa capita 3. incipiens a cap. tri-
gesimo sexto.

Verbum caro factum est. Fuit corpus Christi sub valde
parua quantitate formatum, cum fuit perfecte organi-
zatum, ut quod nullius videretur corpus humanum fuisse
in aliquo regione, quod tam parua quantitas existeret,
cum perfecte organizatum esset, quod fuit in insula
Incarnacionis, in exilu tamet ut licet de benedictio Vir-
ginis videretur, si post expletos nouem menses, fuit tante
quantitatis, quoniam erant omnia alia corpora hominum,
qui tunc in cõmentum quantitate nascabantur, quod
sic in parua deditur, cuius hoc, licet assilum corpus
non fuit perfecte organizatum, quoniam tempore, quo omnia
alia corpora humana natura hoc organizata perfecte ha-
bent organizationem, non enim organizatur corpus hu-
manum in vtero matris illico, ut virile semen, in mari-
ce recipitur, quæ malebat mentis quo compositum fuit, sed
prius huius quantitate naturales ad organizationem, &c. vide
Parad. r. c. 1. quomodo organizatum fuerit corpus
Christi. vide ibidem cap. 16. & 27. & 18. & quod cor-
pus Christi in naturam fuit a quædam insensibilis
vide cap. 19.

Verbum caro factum est. Verbum diuinum in Incarna-
tione non assumpsit naturam humanam directe, sed co-
sequenter, partes tamen humane nature, scilicet animam &
corpus assumpsit principaliter, & directe. vide cap. 41.
2. Parad.

Verbum caro factum est. Qualiter verbum diuinum in
Incarnatione exiit in corpore, & anima, & quo-
modo verbum venit sibi partes illas. vide loco citato
per totum.

Verbum caro factum est. Quare incarnatio conueniat vo-
luntati personæ, scilicet Verbo, & non alteri, scilicet Patri, vel Spiritui
sancto, tamen quia incarnatio non est actio, sed relatio,
nec illa relatio dicit aliquid formale, aut nouiter ad-
hibens personæ diuinæ, sed dicit res minus respectus,
& ideo potest vni conuenire, & non alteri personæ. vi-

de cap. quinquagesimo octauo, secundum de parad.

Verbum caro factum est. Verbum ad hoc soluitur carnem
assumpsit, ut in natura humana assumpta pro nobis mo-
reretur. vide super Mattheum, parte quinta, cap. vigesi-
mo. q. 44.

Verbum caro factum est. Licet dicatur Verbum diuinum
illum hominem Christum quatuoraginta ex corpore, &
anima assumpsisse, aut quod naturam humanam assump-
pserit, aut duas humane nature partes, scilicet corpus, & ani-
mam, & consequenter naturam humanam, & hominem
Christum assumpsisse. hoc autem apparet, quia Verbum
diuinum assumpsit ad vnitatem personæ corpus huma-
nam in vtero virginis, quod formatum ex sanguine matris
stuali, assumpsit quoque ad vnitatem personæ animam, &
ideo assumpsit humanam naturam, quæ consistit in
his duabus partibus copulatis, & sic vniuit sibi hominem,
qui ex his duabus partibus componebatur, propriis ta-
men dicuntur vniuit partes illas duas humane nature,
quam naturam humanam, aut hominem compositum,
quod probatur, sed vide cap. quinquagesimo secundo, se-
cundum de parad.

Verbum caro factum est. Verbum diuinum assumpsit par-
tes humane nature, scilicet corpus, & animam, partes autem
minus principales, ut humores, & filia, carereque similia
directa a verbo non assumpta sunt, sed quia in corpore
Christi erant: cum ergo Christus vixit tota animæ, tum
post passionem vinitas habuit sibi omnes partes corporis
etiam minus principales, & ea quæ in corpore sunt iux-
ta modum vnitatis, quem habet ad corpus, & animam,
post mortem autem Christi aliqua horum a corpore se-
iuncta sunt, sicut sanguinis humor, qui per vulnerum
figuram perfluxit. vide super.

Verbum caro factum est. Et sic exiit ex vtero virginis,
quomodo autem possent reddere post exiit ex virginis
vtero in lucem prodire, saluo classico virginis. vide ca-
p. 64. primi parad. & cap. 65. & cap. 66. & 67. & 68.
& 69.

Verbum caro factum est. Quomodo Maria Virgo re-
tineat Christum conceptum. vide cap. 70. & 71. in quibus
ostenditur, in quibus dubitatur an Sancta Trinitas exi-
terit in Virginis vtero, & ante incarnationem Christi in
vtero existeret virginis, & in cap. 73. dicitur, quod tota
Trinitas in vtero virginis exiit, antequam filius Dei,
carnem inde assumeret, non tamen eundem modum
dicendi in eo habuit, quem postea habuit; nam eo mo-
do quo Pater, & Spiritus sanctus in vtero virginis stete-
runt postea semper fuerunt filius autem Dei non eo
dem modo semper fuit in Virgine, & hoc late demon-
stratur. vide ibi quomodo Christus in virgine carnem
assumere posset, vide loco citato. cap. 76. & per omnia
sete capitula, agitur de materia incarnationis. vide ibi.

Vidimus gloriam eius, gloriam quasi videntis a patre.

Dicitur quasi videntis a patre, scripura tamen tota
clamat, quod erat vere videntis: sed sic consuevit scri-
ptura appellare vere unigenitum, quasi unigenitum. no-
re Regem, quasi Regem, & vide super Genes. cap. 47.
post questionem secundam circa illud, & factum est
quasi in legem.

Vidimus gloriam eius, gloriam quasi. Dicitur ergo quasi
videntis, ad ostendendum quod totum, quod apparere
debebat in videri vero ad hoc, quod pararetur vni-
genitus, apparuit in illo: ita etiam putabatur Christus,
quasi vnus de prophetis: vnde dicitur Mar. octauo, quia
omnia quæ requirebantur ad esse prophetam appa-
bant in eo; vnde, id quasi, non dicit solam similitudi-
nem, sed interdu identitatem, ut patet ex hoc euange-
lio, vide super Mattheum parte quinta, cap. decimo octa-
uo, quæst. 50.

Vidimus gloriam eius, gloriam quasi. De gloria, quam vi-
derunt discipuli in Monte Thabor. vide super Matth. p.
quarta, cap. 17.

DOMINICA INFRA OCTAVAM.

Natiuitatis.

Luce 11.

ERANT Ioseph, & Maria mirantes super his, quae dicebantur de illo. Tex. ait: erat pater eius, & mater: non fuit tamen Ioseph pater Christi, sed ad omnib. ignorandis veritatem rei, putabatur pater Christi. Luce 3. putabatur filius Ios. ph. Sic Beda. Augustinus, aliter dicit, quod Ioseph fuit pater Christi, licet non sit de eius substantia, etiam dicit, quod poterat esse filius adoptiuus, scriptura tamen vocat Christum filium Ioseph, quia sic putabatur. vide super Matth. p. 1. cap. 1. q. 4. in medio.

Mirantes super his, quae dicebantur de illo. Quicquid digne laudare non possumus, admiramur, sed nemo admittitur, nisi de eo, quod non credebatur posse fieri; sic dicit Gregorius. intellectus hominis rationabiliter placatus laudem generat, virtus autem admirationem. vide super Matth. p. 3. cap. 16. quod 3. in fine. Sed quomodo admirabatur, fortassis non credebant, quod Simeon tantopere extolleret puerum Iesum, & quod vocaret baluatore.

Ecce passus est hic in ruinam, & in resurrectionem multiplicauit. Per mortem posuit hunc in ruinam quia Iudaea destruebatur, & scandalum esse occasio ruinae. 1. Cor. 1. nos praedicamus Christum crucifixum, Iudaei quidem scandalum: & sic etiam auctor explicat illud Matth. 13. ne scisse est, ut veniant scadala, id est necesse est, quod exponitur. vide super Matth. p. 5. cap. 13. q. 37. in princ. sunt litterae posuit est per passionem in resurrectionem, quia passio illius causat nostram salutem, & eius resurrectio est causa, quod nos omnes resurgemus. vide in tabula generali, verbo Passio Christi, & verbo Resurrectio.

Et in signum eius contradicetur. Vide in tabula generali, verbo Pharisei, ipsi enim Christo contradicebant, & verbo Signum.

Et haec vidua erat. Vidua dicitur, quae a viro diuisa est, secundum vim latinam; unde quaecumque forma deponenda sit per verba de praesenti, & nisi a viro cognita sit, non vocabitur vidua mortuae viro. Feminam tanquam, quae multo tempore in eius potestate matrimoniali haeret permanserunt, secundum vim praesumunt esse cognitam a viro, & dicuntur viduae, vide super Levit. cap. 21. q. 13. circa illud, viduam, & repudiatam, vide etiam super Matth. p. 2. c. 5. q. 31.

Leuiticus, & obsecrationibus vacans. De ieiunio, vide Ferialia Quarta Circum, & in tabula generali, verbo Ieiunium.

Ieiunius, & obsecrationibus vacans. Oratio conuenienter non fit nisi a dispositis, & ideo, ut cito non retrahat spiritum ab eleuatione in Deum, oportet argenti disponi subiungendo eam spiritui, quod fit per orationem, & ideo ad bene orandum non solum oportet orare, sed & ieiunare. vide super Matth. parte quarta, cap. 17. q. 173. post medium.

Ieiunius, & orationibus vacans. Haec vidua erat Anna propheta; & non est mirum, quod ieiunius, & obsecrationibus vacaret; nam oratio, & ieiunium maxime disponunt ad prophetiam, & sic quando Daniel volebat habere aliquam reuelationem a Deo ieiunabat per multos dies assurgens carnis suam per omnem modum, & tunc ei Deus reuelabat; unde semel ieiunauit tribus hebdomadis, ut declararetur ei quidam visio, & in fine illarum declarata est, ut pater Dan. decimo, scilicet, ego Daniel lugubrum trium hebdomadarum diebus, panem de fideiorem non comedi; & caro, & vinum non introierunt in os meum, sed nec vnguento unctionus sum, donec compleretur erum huiusmodi hebdomadarum dies, &c. vide super 4. Reg. c. 3. q. 1. in princ.

Ieiunius, & orationibus vacans. Oratio, & ieiunium praesentant a quibusdam malis futuris non solum in ratione meriti, sed etiam per modum contrarii consuetudinis ad illud vitium, vel per hoc, quod tollunt materiam, vel occasionem illius vitij, & sic ieiunium directe est contra vinum carnis, oratio autem contra vinum animae, in quantum per hoc quod homo orationi intendit eleuando mentem in Deum, non est locus prauis cogitationibus, quae per omnem animi subintrant. vide super Matth. p. 3. c. 6. q. 3. in resp. ad primum.

Ieiunius, & obsecrationibus vacans. Nulla opera indicabatur apud Iudeos meliora, quam oratio, & ieiunium, cum tunc frequenter illi, qui religiosam vitam dicebant, vide super Matth. parte quarta, cap. 17. quod 173. in principio.

Ieiunius, & obsecrationibus vacans. De oratione. vide Dominica 10. post Pentecost.

Ieiunius, & obsecrationibus vacans. Oratio, & obsecratio disti. runt, quia oratio est simplex petitio, obsecratio vero est quando fit petitio per inuocationem alicuius, qui poterit tanquam medius in orando, l. quod meritis illius debeat concedi, quod petitur, sicut cum peritis p. possessionem Christi aliquid nobis concedat, & sic 2. Paral. cap. 6. Salomon orabat Deum, ut per amorem, & promissa Dei ad David; quod completet hoc, quod petebat & erat obsecratio. vide super secundum Paral. cap. 6. q. 1. circa illud, & obsecrationem eius, ita etiam Hebraei implorabant misericordiam deum, ut per merita Abi. ahe, Isaac, & Iacob, & per postea, quae cum eis iniunt, vide loco citato post questionem decimam septimam, circa illud, & obsecrauerunt me meum nom. & etiam post questionem vigesimam primam, circa illud, & obsecrationem, & super Matth. parte 3. cap. 12. quod 173. in fine.

Diebus illis. Semper est orandum praesertim nocte, quia a passim tempus est orationi, & sic dicitur Luca 12. oportet semper orare, & nunquam de hie, & id est ut Christus orabat indefessum, quandoqueque vacabat ei tempus, nam etiam noctibus integris in oratione pernoctasse legatur, ut Luca 6. scilicet factum est in diebus illis, exiit orare, & erat pernoctans in oratione. De nocte nota mentis in oratione. vide super Matth. p. 4. c. 1. q. 14.

Diebus illis. Tres patribus sunt solones inter Hebraeos, orandi matrina, quam fecit Abraham, & oratio vesperina, scilicet ante solis occasum quam fecit Isaac, & oratio nocturna, quam fecit Iacob, vide super Genes. cap. 24. quasi in fine expositionis textus, circa illud, & egredius fuerat ad morandum in agro.

Confitebatur Domino. Confiteri proprie accipitur, id est aperte fatebi vel asserere eum tam qui aliquid in dubio fateri faceret, dicitur illud confiteri, id est firmi fateri. quia totum fateri, nihil negare, vel non tantum fateri manifestare volens. Scriptura autem erant sumptis illud Terribulum ad significandum laudem, vel illud confiteri Domino, quoniam bonus, & illud. Confitebor tibi quo altam adisti mihi, & tandem manifestatur ut ad confitendum peccatorum, iuxta illud Psalmi. Domine confitebor ad verum me in omni virtute mea, vide super Matth. 23. parte 3. cap. 12. quod 173. & hic autem accipitur secundo modo, pro laude.

IN DIE CIRCUMCISIONIS Domini.

Luce 11.

POSTQVAM consummati sunt dies illi ut circumcideretur puer. De circumcisione, omnia habes in tabula generali, verbo Circumcisio, & verbo Circumcidere, & Circumcisus.

Per circumcidendum puer. Primum Christi vitium fuit, quod accepit in Circumcisione, id est siquidem sanguis suus effusus est.

eo citato. quæst. 15. quod factum sit de stella, postquam perduxit Magnos in Bethlehæm. vide quæst. 16. an conuenienter Natiuitas Christi per stellam Magni nunciata est. vide quæst. 17. sed quare non fuit eis reuelatus locus, ubi venissent absque aliquo directiui? vide ibidem, & quomodo isti Magi diuerſi, videmus stellam istam in oriente. vide q. 18.

Et venimus adorare eum. Assignantur plures opinionēs, quomodo isti Magi moti fuerint ad veniendum de terra sua propter stellam, quia non poterat eis designare, Christum natum, potius quam aliquam aliam rem; etiā si iuxta illos appareret. vide super Matth. p. prima, cap. secundo, quæst. 19. Quare autem voluerunt isti Reges adorare Christum. vide quæst. vigesima, & quomodo aut si fuerint venire ad adorandum aliquem Regem in Iudæa veniente Herode. vide quæst. vigesima prima, an conuenienter se habuerint volentes adorare Christum. vide ibidem q. 12.

Audientes autem Herodes Rex iurbarum est. & congregans amicos principes sacerdotum. &c. vide explicacionem text. super Matth. in parte prima, cap. secundo, post quæst. vigesima secundam, ubi habes quod intelligatur per Iy Scribas populi. &c.

Et in Bethlehæm terra iuda iniquissimum nomen est. &c. Quare Mathæos mutauerit verba prophetæ huius, nam Michæ p. dicitur: & tu Bethlehæm Ephrata parvulus es in milibus Iudæ, ex te autem nati eris & ex hoc, qui sit dominator in Israël; illi autem plerique cura hoc sententia refert. vide loco citato, quæst. vigesima tertia per totum.

Audientes autem Herodes Rex iurbarum est. Propter multam turbarum est Herodes audient Regem Iudæorum natum esse: vide ibidem, q. 14.

Et venimus Iherosolyma cum illis. Iherosolyma non debebat turbam, autem, quod natus erat Rex Iudæorum immo gaudeat & debebat, quia Herodes erat Rex alienigena, & erat Iherosolyma maior gloria habere Regem de stirpe sua: potissime, quia iste erat Rex Messias, quem Iherosolyma prædixerat venturum ad redimendum Israël, quare ergo turbata est civitas? vide super Matth. p. 1. c. quæst. 35.

Et congregans amicos principes sacerdotum. &c. Qui fuerint isti principes sacerdotum, quos congregavit Herodes. vide loco citato, quæst. vigesima sexta, per totum, ubi determinatur, quod erit vicus vicinus sacerdos, & quod nomen illius.

Secrētissimè ab eis, ubi Christus nascetur. Cum Magi solum dixerint Herodi, ubi est qui natus est Rex Iudæorum? quare Herodes quærit fuit? a sacerdotibus, ubi Christus, id est Messias nasciturus erat? vide loco citato, quæst. vigesima septima. Ad quid autem Herodes voluit scire locum Natiuitatis Christi dixerunt quod cum Herodes audisset natum esse Regem Iudæorum, credidit, quod ille, si viveret, infestaret illi Regnum, vel filius suus, & quia Herodes putavit illum esse puerum sicut in nuntiabant Magi ex oris stelle. credidit, quod maneret in loco Natiuitatis & sic cognito loco Natiuitatis posset venire et eum, & occidere. vide loco citato, quæst. vigesima octava, & quomodo Herodes intendebat occidere Messiam cum occidi non posset, quia Deus erat? vide ibidem quæst. 19. per totum. Quare autem non quæsit de Iudæis, de tempore Natiuitatis. vide ibidem, quæst. trigesima secunda.

Tunc Herodes clam vocatis Magis. Propter multas rationes vocavit Magos clari ipse Herodes. vide loco citato, quæst. 30.

Dixitque dixit eis ab eis tempus stelle. Quare voluerit Herodes scire a Magis tempus stelle. vide loco citato, quæst. trigesima prima, propter duo enim perit de tempore illius.

Mittens illis in Bethlehæm dicit. Quare Herodes misit Magos in Bethlehæm, & non tenet cum illis. vide loco citato, q. 33. & q. 34.

Cum inveniatis in terram vestram. Quare dixerit Herodes Magis, quod postquam inveniatis in puerum diligenter quæsitum retinendum erit. vide loco citato q. 35.

Et ego venimus, ad eum cum. Quare hoc dixerit. vide ibidem q. 36.

Quoniam a diffinit Regem obierunt. Quare Magi deliquerunt peccata de anno Christo in Iherusalem. vide sup. Matth. p. 1. c. 2. q. 37.

Qui cum auissent Regem abierunt. Sciendum est, quod ad introitum Iherusalem stella Magis se occultavit, & ex tunc ibi de Iherusalem iterum esse manifestavit. vide ibidem q. 37 & q. 38.

Et ecce stella, quæ videbatur in Oriente. Magi certificati erant à sapientibus, quod Christus nasciturus erat in Bethlehæm, ad quod ergo iterum apparuit eis stella? hoc enim necessarium non videtur, quia stella erat ad ostendendum locum Natiuitatis; ipsi tamen erant iam de illo certificati, ideo non erat necessaria stella. vide loco citato, quæst. 39. quid fecerint Magi, & quomodo Christi inquisissent, si stella eis non apparuisset, redirent ne in terram suam, an inquisissent Christum, & quomodo inquisissent. vide q. 40.

Et ecce stella. Quomodo stella poterit occultari Magis in Iherusalem, & an illa, quando apparebat videretur ab omnibus, vel à solis Magis. vide super Matth. par. 1. cap. 1. q. 41.

Quoniam si quis magis. Quidam dicunt, quod hoc ponitur ad innuendum legem, quæ Magi conceperunt de multis stellis, quam viderant: dicunt enim eos vidisse quæque stellam, stellam in materialem, stellam spirituales, stellam intellectuales, stellam rationalem, stellam super substantialis, stellam naturalem huiusmodi videntur in oriente, & præcedebat eos. stella spirituales sunt fides, quam videntur in cordibus suis nam dicunt, quod nati stella, id est fides prius in cordibus Magorum radiaſſet, nequaquam ad visionem primæ stelle venissent, habuerunt enim fidem de Christi humanitate, cui dixerunt, ubi est, qui natus est, & de eius Regali dignitate cum dixerunt Rex Iudæorum, & de eius dentate ad dixerunt, venimus adorare eum. Tertia stellæ est intellectus, & Angelus, quem dicunt Magos in somno vidisse, admonentem eos, nec te dicent ad Herodem. Quarta stellæ, transiens fuit B. Virgo, quam videntur in inferno. Quinta, f. super substantialis fuit Christus, quæ viderunt, ubi illi afferunt in præsepio, quæ subiectionem dicunt vocari stellam de prima Iohannis. 1. Iohannis, de secundo Eccles. 41. scilicet, species celum, hominibus, & gloria stellarum, id est virtutum, de terna Iherosolym. 3. scilicet, stelle dederunt tamen in custodia suis, id est Angeli, de quarta canticum Ecclesiæ. Ave maris stella, de quinta Apoc. vi. Ego sum radix, & genus David, stella splendida, & matutina. vide super Matth. p. 1. cap. 1. quæst. 41.

Et intrantes domum inveniunt puerum. &c. Per quid Magi cognoverunt Christum, quando domum intraverunt. vide loco citato, quæst. 42. An Beata Virgo invenit ex introitu Magorum. vide ibidem quæst. quadragesima quarta.

Et præcidentes adoraverunt eum. An Magi bene fecerint adorando Christum, & quod typificet illi adoratio, latet, dulcet, & hyperdulcet, & quod Magi crediderunt Christum esse Deum. vide loco citato, quæst. quadragesima quinta.

Et aperuit oculos suos & adoravit ei munera, &c. Munera, & munera. Obsecro munera propter tria, primum ad complementum hominis, secundo ad servandam communem consuetudinem, tertio fuit forte eis iustitiam, vel charitate ad subiectionem pauperis Christi. vide loco citato, q. 45.

Aurum, ibi, & myrram. Quidam dicunt, quod obsecravit tria munera, quia tria erant, ita quod unus obsecraret aurum, alius thus, alius myrram, sed hoc non est verum, sed immo quod potius quilibet aliorum obsecravit illa tria, & probatur multis rationibus. vide super Matth. p. 1. c. 2. q. 46.

Aurum, thus, & myrram. Dicunt aliqui, quod obsecravit ista tria, quia ista erat consuetudo Regum Arabie, si quod offerretur illi tria, alij dicunt, quod factum est in significationem, tam quasi per hanc adorationem Reges profici-

prohibebantur, quod erat illud, quod de Christo credebant. Alij dicunt, quod istæ oblationes sunt mysticæ, scilicet, quia per has inuitor, quæ nos offerre debemus. Alij dicunt, quod aurum oboleuit in substantiationem pauperum matris, & filij, thus, contra fetorem loci, & mirram ad consolanda membra pueri, sed harum sola prima est litteralis, quæ quarta aperiit litteralis sit, sed tamen non est inueniens, quia Magi, quando recesserunt de terra sua inlerunt thus, & tamen nesciebant an ipse esset in loco, quædo. vide loco citato, quæst. 46.

Aurum, thus, & mirram. Quia scilicet in istis Regum oblationibus, vide ibidem, quæst. quadragesima septima.

Et responsa accepta in somnis. Quomodo isti Magi responsa accepta in somno, vide super Matth. parte prima, cap. secundo, quæst. 48. quomodo autem habuerint istam reuelationem per Angelum, vide ibidem quæst. quadragessimam, sed fuit in facta illa reuelatio Magis, ipsi dormientes, an vero vigilantibus, vide q. 50.

Ne redirent ad Herodem. Quare reuelatum est istis Magis, de reditu ad Herodem, vide quæst. quinquagesimam, de per eo quod determinatur in quæstione. Querit postea auctor. Quare Herodes cum tanto desiderio Christi persequeretur, & quare non obseruauit Christum in Ierusalem in die Purificationis, loco citato q. 52. & q. 53.

Per aliam viam recesserunt in regionem suam. Quare iubetur Magis, ut per aliam viam reuertantur, vide loco citato, quæst. 54. an vero redeunt directi fuerint per stellam, vide q. 55. quæ fuit via per quam redierunt, vide q. 56. per totum.

DOMINICA INFRA OCTAVAM Epiphaniæ.

Lucæ II.

CV M factus esset Iesus annorum duodecim, ascendens cum illis in Ierusalem, secundum consuetudinem domus patris. Ter in anno omnes masculi Hebræi venturi erant in sanctuarium, scilicet in tribus festiuitatibus, Exod. 23. & 34. & Deut. 16. & quilibet illorum aliquid ferebat, quia nullus illorum debebat apparere vacuus coram Domino, vt patet Exod. vtque diuerso, & intelligitur de oblatione in his festiuitatibus, quibus in sanctuarium ibant. Deut. 16. nam dato, quod appareret omne in malicium tunc in anno coram Domino, sequitur non apparere coram Domino vacuus, sed offerret vnusquisque secundum quod habebat, iuxta benedictionem Domini Dei sui, vide super Genes. cap. tertio decimo, quæst. 12.

Secundum consuetudinem domus patris. Tria festa principalia habebat Iudea. Azimorum, Peneculæ, & Tabernaculorum, siue Feenophegæ, quæ dicebantur principalia, quia in illis quedam fiebant, quæ non in alijs primis, quia omnes viri ascendebant ad locum sanctuarij, vt patet Exod. 23. & Deut. 16. Secundo erant ista festa specialia propter oblationes, nam in festo azimorum offerrebar manipulus messis herodææ, & adolebatur coram Domino, vt patet Levit. 23. & Deuter. 16. in festo autem secundo, scilicet, in Penecoste fiebat oblatio primarum messis triticeæ, & offerrebar facculus, adolebaturque coram Domino, vt patet Levit. 23. in festo tertio, scilicet in festo tabernaculorum fiebant duo, scilicet tabernacula de ramis, & quedam exultationes cum solis arborum pulcherrimæ, vt patet Levit. 23. & fiebant etiam cetusque collectæ, id est collectio pecuniarum à populo per sumptu sacrificiorum, vt patet numero 29. Tertium in quo differrebat iste solemnitas à cæteris erat multitudo sacrificiorum, vt patet numero 28. & 29. primum festum incipiebat celebrari 15. mensis primi, & durabat vsque ad 21. diem inclusiue eiusdem mensis, secundum fiebat die, quinquagesimo post festum Azimorum, Levit. 23. & Deut. 16. tertium fiebat decima quarta

mensis septimi, & durabat vsque ad 21. eiusdem mensis, vide super Exod. p. 1. c. 23. quæst. 23. circa illud; Tribus vicibus per singulos annos, &c. vide etiam super Exod. par. 1. c. 36. q. 1. circa illud; Quod tibi habes, quod non tenebatur Hebræi obsecrare hæc tria festa, quousque intrarent in terram Chanaan.

Secundum consuetudinem domus patris. Dies festos dupliciter dicitur, vno modo, quia est festum ordinarium, & cõsuetum, & sic erant in veteri testamento pauca festa, de quibus habetur Levit. 23. cum dicitur hæc sunt festi Domini, alia erant festa, quæ voluntarie fiebant à populo propter laudem Dei ex aliqua causa, sicut postea fuit in iustitum festum Purificationis templi tempore Machabæorum, vt patet 2. Machab. 1. vide super 1. Paral. cap. 16. q. 14.

Secundum consuetudinem domus patris. De obseruantis festiuitatum, vide seria tertia post quartam Dominicam Quadagesimæ, super illud, iam die festo moriente, & etiam in tabula generali, verbo Festum, vel Festiuitas.

Requiesce eum. Quomodo quærendum sit Deus, vide in tabula genealog. verbo Quære Deum.

Inuenimus eum in templo sedentem in medio doctorem. Templum Salomonum erat in quo Zacharias occisus est 2. Paralip. 24. nam durabat adhuc, quia nondum fuerat excisum per Chaldeos, quod factum est postea sub Sedecia, 4. Reg. 24. & 25. erat autem sic dispositum, quod erat quedam domus clausa parietibus, & tecto celsum, & ista vocabatur templum, in quod non intrabant, nisi sacerdotes ad ponendum thura quousque mane, & vesper in altari thymiamarum, & ad lucernas componendas, & semel in anno summus sacerdos in sancta in domum, ad Hebr. 9. exterus erat quidam murus lapideus altus, habens portas, ex quibus ventis, & erat àlmodum foralij, & intra istum murum erat altare holocaustorum, in quo cremabantur omnia sacrificia, & propter hoc nõ potuit esse sub tecto aliquo, propter magnitudinem ignis, & fumi, & sic non erat in domo illa, quæ vocabatur templum, sed foris, intra murum tamen dictum, & erat directe contra portam templi, quæ erat vnica ad partem orientalem templi, licet murus exterior haberet quatuor portas, intra istum murum intrabat totus populus Iudeorum ad orandum, & audiendum doctrinam legis, & ibi Christus sæpe prædicauit, vide super Matth. p. 6. c. 23. q. 26.

In medio doctorem. Quia mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus, non secundum diuinam naturam, sed secundum humanam, vide super Matth. p. 6. c. 23. q. 23. in medio.

Semper enim autem omnes super prudentia. & responsi eius. De prudentia quid sit, & quomodo differat à sapientia, & illa huiusmodi, vide in tabula generali, in verbo Prudentia.

Ego, & pater unus dolentes quærebamus te. Pater, & mater debent vigilare circa filios, & curare, ne aliquid accidat illis. Si enim Virgo aliquid non timeret de pueris non esset sollicita nutriendo eum, obseruans ne quid de esset, cum nihil mali posset accidere ei, & tamen ipsa erat valde sollicita circa ipsum, & anxiebatur, & iniebat & dolebat, vt patet ex hoc loco Euangelij, quando Maria, & Ioseph perdidit eum, & non inuenit vsque ad tertium diem, nam turbata dicebat, ego, & pater unus dolentes quærebamus te, vide super Matth. parte prima, cap. 1. quæst. quadragessimam quartam.

Ego, & pater unus dolentes quærebamus te. De diligenti patris circa curam filij, vide in tabula generali, verbo Paterfamilias, & verbo Parentes.

Quid quid me quærebatis, nesciebatis, quia in his, quæ pater meus sunt, oportet me esse. Dicit Hieronymus, & Beda, rogatus ab officio verbi non egredietur, non mater ne refusus obsequium pietatis, sed paterius se mysticis amplius, quam maternis debere monstrat affectibus. nec minus in se fratres continent, sed opus pietatis carnis cognationis præferens religionis iocundum copulam docet esse, quam corporis, vide super Mattheum, parte quarta, caput duodecimo, q. 12.

Quid

Quid est qd me querebatis, nesciebatis. Etc. qñ Christus incepit predicare, dicitur apparuisse lumen populo habitantibus in tenebris: sic prætinuauerunt Isai. cap. 9. scilicet primo tempore alleluia est terra Zabulon, & Nephtaliim, & nouissime aggrauata est via maris: trans iordanem Galilææ gentium, populus, qui habitabat in tenebris uidit lucem magnam, habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis, quod intelligitur de predicatione Christi sic exponit Matthæus ca. 4. ubi dicit, quod principium predicationis Christi fuit in terra Galilææ in finibus Zabulon, & Nephtali apud mare Galilææ, quod vocatur mare Genesareth, & sic mare Galilææ. & dicit, quod tunc impleti sunt dictum Isai. supra posuimus, & quia tota occupatio Saluatoris erat in eruditione, sicut ipse dicit, in hoc Euangelio, cur me querebatis? osebatis, quod in his qor pariter mei sunt oportet me esse; & loquebatur de disputatione, & predicatione, quia tunc erat ipse dispositor inter doctores. vide super Num. c. 14. q. 7. in fine.

Quid est quod me querebatis, nesciebatis. Etc. Christus est agnus, qui clamatur in templo, cum Iudeorum doctoribus, atque sapientibus disputatur, hoc autem factum est, cum Christus duodecim annos natus foret; quæritio autem quam tunc cum sapientibus illis ventillandam duxit, & per quam satis excellenter afferunt, fuit, an tu lege promissus Messias adiuuaret, an de reliquo expectaretur futurus. Item clamauit modo cum Virgini benedixit respondit, quid est quod me querebatis. &c. Item clauit in predicatione, exhortatione, uirorum reprobatione, & generaliter in omni honesta consulatione, hæc namque erant; adque ipse peragenda missus erat, unde ait: nesciebatis quod in his, quæ patris mei sunt oportet me esse? vocauit enim patris sui nepotia predicationem, & disputationem, quod apparet, quia tunc de disputatione cum Iudeis acta sermone agebat. vide Paradæterio cap. 14. vide etiam Parad. 4. c. circa finem.

Et erat subditus illis. Id est ministrabat parentibus opere manuali ad sustentationem vite, & sicut Ioseph, qui parabat pater eius erat faber signarius, forte ipse in eodem officio adiuuaret, ut sic propter vitam sustentarent parentes eius, vide super Matth. par. 4. caput. 13. quæst. 81.

Et erat subditus illis. Sicut vxor est sub potestate viri, Ita & filius sub potestate patris: & ideo Arist. distinguit iustitiam patris, & iustitiam conuicti, quæ non sit iustitia simpliciter, neque iustitia politum, & est verum, quod iustitia paternum, quod est patris ad filium est iustitia iustum, quam iustum æquouicum, quod est veri ad vxorem, ut dicit Arist. lib. 2. Ethicæ: ideo filius est magis sub potestate patris, quam vxor sub potestate viri, & hoc est verum, quando filius est pater, sicut dicit Arist. quod filius est pater patris, donec sit pelum, id est magnus vide super Genes. cap. 13. q. 807. ubi multa de hac materia habes.

Et erat subditus illis. Vide quam plura in tabula generalis. verbo. Filius. Pater.

DOMINICA PRIMA POST Octauam Epiphaniæ.

Joan. 11.

Nuptia facta sunt in Cana Galilææ. Matrimonium solum noui testamenti significat nuptiae Christi cum Ecclesia, dicitur Apostolo, ad Ephes. 5. domus matrimonii loquitur sacramentum autem hoc magnum est: ego autem dico, inter Christum, & Ecclesiam, non tamen propter hoc collitur, quin matrimonium tam in veteri testamento, quam inter infideles, in quantum a Deo institutum est sit sacramentum, cum competeret ei significare aliquid sacrum: nam propter ritum vniuersum Christi ad Ecclesiam sunt alie vniuerses, scilicet Dei ad animam sanctam, & Verbi Dei ad carnem, quæ vni-

uers signantur per maius nomen, vide super 1. Reg. p. 1. c. 8. quæst. 43. argumentum quarto, & q. 44. in responsione ad idem quartum argumentum.

Nuptia facta sunt. Ecclesia in his nuptijs est sponsa, quam solum Christus vocat omni-æ dilectæ, & pro qua mortuus est, & illam faceret sanctam sibi, & mundam, ad Ephes. 5. de ista vocatur sponsa eius, & sua macula, & ruga. ibidem, & ista sola electus Christus caput dicitur, & non aliuscuius hominis, sed congregationis, ad Ephes. 4. & 5. ista enim est, quæ sola vocatur corpus Christi ad Rom. 12. & 1. Cor. 12. & ad 1. Pet. 4. vide super Matth. p. 1. in predicatione q. 9. similitudinem post principium, ubi in margine habes. Laudes Ecclesie, & eius prærogatiue singulares.

Nuptia facta sunt. Christus est sponsus, qui desponsat nos sibi, sponsa autem est Ecclesia, vel anima cuiuslibet fidelis, de ecclesia patet 1. Cor. 11. desponsa duo vnus uero id est desponsa, virginem cultum exhibere Christo, id est tota ecclesia est vna Virgo, quæ est sponsa Christi, & non solum sponsa. sed vxor, vel coniux Christi vocat potest, non ex conditione matrimonij carnalis, sed spiritualis, quod habet spirituale modum consensationis, & patet hoc ad Gal. 3. Viri diligit vnares vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & ita comparat viros ad vxores, sicut Christus dilexit ecclesiam, & postea de matrimonio loquens ait: Sacramentum hoc in agnoscit et, ego autem dico, in Christo, & ecclesia. De anima etiam cuiuslibet fidelis planum est, nam diximus illam Ecclesiam desponsat in fide, & vide super Matth. par. 7. cap. 25. q. 43.

Nuptia facta sunt. In matrimonio carnalis sponsa dotata introducit in domum sponsi, sicut enim anima sanctæ, quæ sunt membra Christi, in quantum ipse sunt ecclesia, quæ est corpus Christi, & sponsa eius, introducitur in domum Christi sponsi, quando beatificatur de qua domo ipse dixit Ioan. 4. in domo patris mei mansiones multe sunt, & introitui aliquibus docibus donatur, nam ornamenta sponsarum, & pertinent ad dotem, id est vocatur dots, vel pars dots, sed sancti ornati intro ducuntur in gloriam. Et sic 6. introitui dei Domini, & videntis sancti, sicut sponsam ornatum monilibus, non est tamen ibi proprius dots secundum vitam significat eodem, vide super Matth. p. 4. c. 17. quæst. 104. in principio, & ad quartum argumentum.

Nuptia facta sunt. Ad matrimonium tam carnale, quam spirituale requiritur idemque spiritus, vide inter Angelos, & Christum non est matrimonium, sed inter hominem, & Christum, & Christum, & Angelum coniungitur cum Christo in hoc, quod sunt spiritus, non tamen sunt in eadem specie, quod requiritur ad matrimonium inter Christum autem, & hominem est conformitas secundum speciem, quia Christus est homo verus; & cum nos, & istis conformitas sufficit ad matrimonium spirituale, vide super Matth. p. 4. c. 17. q. 107. in responsione ad quartum argumentum.

Nuptia facta sunt. Matrimonium est iuramentum, & fœderis legitimum coniunctio, induitque vite consuetudinem retinens, dicitur legitimum coniunctio propter personam, ut sint tales, quæ non sint vere coniunctæ per legem, dicitur induitque vite consuetudinem retinens, id est quod fiat ista coniunctio animo manendi per totam vitam vide super primam Reg. p. 1. c. 8. quæst. 39. & ibi etiam per multas questiones agitur de matrimonio.

Nuptia facta sunt. De carnali matrimonio, vide in tabula generali, verbo, matrimonium, ubi fere infinita habes.

Nuptia facta sunt. In nuptijs duo queruntur. Gaudium, & honor, de primo dicitur Matth. 9. non possunt filij sponsi lugere, quando cum illis sponsus est, secundum etiam patet, quia propter hoc multi vocantur ad nuptias, quia honor magnus non possit exhiberi, nisi à multitudinem. vide super Matth. par. 6. cap. 12. quæstio. 6. in principio.

Nuptia facta sunt. Circa nuptias erat consensio in terra Chanaan, quod in principio celebrationis earum venientes sponsus, & sponsa in locum, in quo nuptie erant cele-

celebrandz, & veniebant per noctem, & puellę occurrebant cum luminaribus ad honorandum nuptias, & occurrentes sponſe, & ſponſe, ibant ad locum illum in quo erant celebrande nuptię, & cum introſſent clauderetur ianuā, & interius ſebant canticā, & clauſa ianuā non aperiebatur poſtea alicui, & hoc ſpecialiter erat, quando ſponſus, & ſponſa non erant de loco illo, in quo celebrande erant nuptię. vide ſuper Matth. par. 7. c. 5. q. 3.

Nuptia facta ſunt. Nuptiarum celebratio aliquos temporibus interdicitur, ſc. à Septuageſima, vſque ad octauā paſche, & tribus hebdomadibus ante feſtum ſancti Io. Bapt. & ab Aduentū, vſque poſt Epiphaniā, huius rei vna eſt cauſa, ad eleuandum mentem in Deum, ad ſum pñonem Eucharistię, quod ſecundum antiquos canones tripliciter ſumebatur in quolibet anno, ſc. in paſcha, in Pentecoſt. & in Natiuitate Domini, & licet nunc diſpenſatio ſit, vt ſemel in anno ſumatur Eucharistiā, extra de pñer. & c. remiſ. cap. omnis vtique ſexus, non tamen diſpenſatum eſt in illis temporibus, vt celebrentur nuptię, ſed nunc interdicitur eſt celebratio nuptiarum, ſicut tunc, vt eccleſia non aufferet occasione benefaciendi eis, qui alias poterant hoc facere, vel ad faciendū inclinarentur, nec tamen prædictis temporibus interdicitur matrimonium. vide ſuper Matth. parte ſecunda, c. 5. q. 12.

Aduerte hic, quod Sancta Synodus Tridentina prohibet ſolemnitates nuptiarum à Dominica prima Aduentus, vſque in diem Epiphanię, & à Feria 4. Cinetum, vſque in octauam paſchalis incluſiue, in alijs vero temporibus nuptias ſolemniter celebrari permittit, Auctor autē ante Conc. Trid. floruit.

Nuptia facta ſunt. Reliqua de nuptijs. vide in tabula generali, verbo Nuptię.

Nuptia facta ſunt. Eſt differentia inter vxorē, & ſponſam, quia vxor habita, & tractata poſſet repudiari, ſponſa autem nondum cognita repudiari non poſſet. vide ſuper Matth. p. c. 22. q. 13.

Nuptia facta ſunt. Matrimonium in nouo teſtamento excludit pluralitatē vxorū in vtroq; ſexu, q. ſicut mulier non poſſet habere plures viros, ita neque viſ poſſet habere plures vxores, extra de diuor. cap. quodenus. vide ſuper Marthæum, parte quinta, cap. 19. q. 76. in reſponſ. 2. a. igitur.

Nuptia facta ſunt. Vide in tabula generali, verbo Vxor, & verbo Vir.

Nuptia facta ſunt. Vxor viro ſit ſubiecta, non debet illi dominiari, quo in penam peccati illi accidit, cum Gene. 3. dixit Deus, ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui propter peccatum namq; noſtra in multis neceſſitate incidit, inter quas eſt principalior indigentia victus, & veltus, que in eonomia acquiritur, & in hac eonomia licet rationabiliter fuerit ſubiecta viro, tanquā prudentia ad diſpoſitionem domeſticam, tamen eſt pñer etiam hoc eſt, quia ſi mulier non peccaſſet, non deneſſet in neceſſitate iſtam, ſcilicet quod ſub viri poteſtate eſſet, maxime, quia mulieres multum præmuneat à viris, & aliquando irrationabiliter, quod in pñem datum eſt. vide ſuper Gene. 3. q. 18. circa illud: ſub viri poteſtate eris.

Nuptia facta ſunt. Licet autem mulier ſit ſubiecta viro, non tamen debet eam tractare, vt ſeruum, ſed vt ſociā, & amare eam. Formauit enim eam Deus benedictus de coſta viri, quia coſta à dheret cordi, vt ſignificaret, qd vir eam amare debet. Ad Ephē. quinto, viri diligite vxores, &c. & qui vxorem ſuam diligit, ſeipſum diligit, nemo enim vnquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit, & fouet, ſicut Chriſtus Eccleſiam: non formauit eam de pedibus, ne ancilla viri videretur, ſicut apud Perſas vxor in ancillam accipitur, vt patet octauo Ethicor. ſed iſte principatus tyrannicus eſt, vt ibidem patet, & etiam in primo Politic. ubi probat Philoſophus quod mulier pertinet ad communicationem primam, quæ eſt naturalis, & liberorum procreatus, & non ad ſecundam, ſcilicet ſeruilem, in qua ſeruilius eſt, quia natura facit vnū ad vnū, non vnū ad plura, quemad-

modum Delphicum gladium pro pauper: non forma- ut etiam mulierem de capite, ne domina videretur, quemadmodum in quibusdam prouincijs ſerui ne, ſi in hereditate ſuccedant viris dominantur, iſta aut poſſima oligarchia eſt, vt patet octauo Ethicor. & ſecundo Politic. vide ſuper Geneſ. cap. ſecundo, quæſt. vigeſimaeſtima.

Et vocatus eſt Ieſus, & diſcipuli eius. Inuitatus venit Chriſtus cum diſcipulis ſuis ad nuptias, vt matrimonium, quod ipſe inſtituerat, honoraret, non autem, vt ipſum virginitati præferret, eſt enim celebrari multum excelſiorem matrimonio, & licet Iouinianus aſſeruerit Virginatatem non eſſe meliorem matrimonio, neque præſterendam in bono ſpirituāli, tamen contra ipſum multa loquitur Hieronymus in tractatu ſuo, qui dicitur contra Iouinianum, & patet, quia Chriſtus prætulit eam cō rugo, quia matrem Virginem elegit. Secundo, quia Chriſtus Virginatatem magis laudauit, licet aliquando tacite, & eam ſuaſit Matth. 19. quando Petrus dixit, non expedit homini nubere, dixit Chriſtus, non omnes capiunt hoc, ſed quibus darum eſt, & addidit, quod ſunt quidam & vnuchi, qui ſe caſtrauerunt propter Regnum celorum, &c. Tertio, quia Apoſtolus conſilium dedit de Virginatate, primo Corin. ſextimo, de Virginibus præcepit Dominum non habere, conſilium autem do, ſunt quā plures probationes. vide eas ſuper Matth. par. 7. cap. 15. quæſt. 87.

Quid mihi, & tibi eſt mulier, nuncius venit hora mea. Ideſt nonāum venit hora in qua poſſim facere miracula ſic enim exponunt quidam. Hęretici, ſed hoc non ſtat, quia non ſententi ſcriptura ſicra, quod a corporibus celeſtibus inſuatur aliqua virtus ad faciendū hac, ſed ſolum a Deo, ideo non eſt hora aliqua, quæ proficiat ad inchoanda bella, vel alias actiones, ſed ſolus Deus eſt, qui proſperat facit noſtras actiones, ſed iſte intelligendum agitur, quod Chriſtus diceret nonāum venit hora mea, ita quod illa eſſet aliqua hora alicuius planetę, vel eſſet aliquod aſcendens ſpeciale ſignorum, vel aliqua conuulſio, aut aſpectus planetaryum conſentens veritatem ad faciendū miracula, ſed nonāum venerat hora, ideſt tempus determinatum à B. Trinitate, in qua Chriſtus debet miraculoſe ſpectari, nam licet Chriſtus ſemper eſſet Deus, & conſequenter haberet ſemper virtutem faciendi miracula æqualiter, tamen ſapientia Dei determinauerat tempora pro omnibus actionibus Chriſti, vt hoc neſciat, & rationabiliter fierent, vide plura ſuper 2. Reg. c. 5. q. 17.

Secundum purificationem Iudæorum. Purificatio Iudæorum non ſolum fiebat in loco ſanctuarij, ſed etiam in alijs locis terrę Chanaan, quod patet ex hoc loco Euangelij, cum dicitur, nuptię factę ſunt in Chana Galilee, &c. & cum Ieſus debuit conſeruire aquam in vini dicatur ibidem, etiam a nem ibi lapidez hydriz ſex poſte ſecundum purificationem Iudæorum, erant enim iſte hydriz ad purificationem, ideſt replebantur aqua ad purificandum Iudæos, vide patet, quod in Chana Galilee fiebat purificatio, ſed quando illud factum eſt, erat ſanctuarium in Ieruſalem, quod ſatis diſtat à Galilee, quod etiam in parte Orientali terrę Chanaan, ergo extra locum ſanctuarij erat purificatio. vide ſuper, Num. c. 19. q. 13. in fine.

Secundum purificationem Iudæorum. In terra Chanaan, quia multa immunditiz erant, quas ſepe incurrebant, ſicut illę, quę ſunt ex concubitu, & turpe videbatur, & ſatis diſtante quotidie pro illis purificationibus neceſſaria extra domum ad fluuios, ad lauandum tota corpora in aquis, ſoliti erant ſinguli Iudę intra domos ſuas habere vaſa magna plena aqua, in quibus lauare poſſent tota corpora ſua, qui immundi erant, vt patet hic cum dicitur, etiam autem ibi lapidez, &c. ideſt ille reſolabant eſſe plene aqua ad lauanda corpora ſecundum conſuetudinem purificationis Iudæorum, & ſicut in domo illa erant: ita in alijs eſſent, vel hydriz, vel vaſa ad ſimilitudinem purificantem; cum dicat hoc eſſe ſecundum conſuetudinem purificationis Iudæorum. vide ſuper, Leuit. cap. quintodecimo, quæſt. ſeptima, circa finem.

Secundum purificationem. Merito hic cum agitur de nuptijs, dicitur quod erat ibi fex hydris, &c. quia vir accedens ad feminam laubatur aqua totum corpus suum, &c. causa huius lauationis est, quia in coitu contrahitur vera immunditia realis in corpore, debet ergo ista per totius corporis abluptionem abtergi, & fiebat in aqua vi ueni. vide super *Leuit. cap. quintodecimo, quæst. septima, in fine.*

Secundum purificationem Iudaorum. Vide super primis *Patalip. cap. 23. post quæst. 22. circa illud;* & in loco purificationis, & etiam vide in tabula generali. verbo *Purificatio.*

Hoc fecit mirum signum Iesus. Vide super secundum *Rep. cap. quinto, quæst. 17. in medio,* & *cap. 72. secundum Patalip. circa finem;* & super *Matth. parte 3. cap. 9. quæst. 124. ubi ostenditur, quod Christus faciebat miracula coram discipulis, ut ipsi in eum crederent, unde uoluit ad suscitationem patris, non solum parentes illius, sed, & discipulos adesse, & hic etiam dicitur, quod uisio signi crederetur in eum discipuli eius crederetur enim, quia signum uiderunt. vide ibi.*

Hoc fecit innotum signum Iesus. De signis, & miraculis Christi. vide in tabula generali. verbo *Miraculis.*

DOM. II. POST OCTAVAM Epiphaniæ.

Matth. VIII.

Cum descendisset Iesus de monte secuta sunt eum turba multa. Quæ si audierant eum prædicantem in monte, secuti sunt eum descendentes in Capharnaum, quod dicitur, ut ostendatur, quod turba uiderunt hoc miraculum. vide super *Matth. p. 3. cap. 8. quæst. 1. super illud; sic sunt eum, &c.*

Secuta sunt eum turba multa. Quare turba secuta fuerint Christum descendentes de monte, & quod omnes homines sunt curiosi, & valde desiderant scire. vide loco citato, q. 2.

Et ecce leprosus uenit. Ex quodam impetu, & cum quodam preparatione uenit ad Christum, primo quia timebat, ne intraret urbem atque curaret eum, habitabant enim leprosi iuxta urbem, & non poterant illuc introire, secundum, quia si Christus intraret urbem, etiam si posset recederet, non licebat leproso sequi eum per diuersa loca, ad hoc, quod curaret ipsum. tertio propter timorem turbarum instantium, quia cum omnes fugerent ualde leproso propter immunditiam, non aude ret leprosus aliquis quiete inter ceteros manere, & accedere ad Christum, sed occurrit ex opposito palam, ut omnes uiderent eum esse leprosum, & cauere ab eo, qui uellent. vide super *Matthæum, parte 3. cap. octauo, quæst. 5.*

Et ecce leprosus uenit. De lepra. vide *Dominica 13. post Pentecost. super illud; occurritur ei decem uiri leprosi.*

Et adorauit eum. Vide in festo Epiphaniæ, super illud; & procidentes, adorauerunt eum.

Et adorauit eum. Quomodo leprosus iste adorauerit Christum, aliquid fecerit, adorando eum. vide super *Matth. p. 3. c. 8. q. 8.*

Et adorauit eum. Quare iste leprosus adorauerit Christum & in peccauerit adorando, ubi habetur, quod adoratio est triplex, & quomodo Origenes interpretetur uerba leprosi. vide loco citato, q. 9.

Domine si vis, potes me mundare. Quare non dixit iste leprosus Christo, Domine rogo te, quod me munda; sicut multi alij petebant, ut pater de Cæntione, qui orabat cæcatis puerum suum, & de tegulo, qui orabat, quod descenderet Christus, & sanaret seruum eius, sed dixit Domine, si vis potes me mundare. vide loco citato, quæstio, decima.

Si vis, potes me mundare. Voluntas Dei est efficax, voluntas nostra infirma, nam habet quandam difficultatem ad bo-

num propter peccatum, & non solum accidit hoc nobis propter peccatum, immo etiam si nimirum peccauissemus non possemus aliquid bonum uelle, nisi Deus in ueris nos. uide super primum *Paraph. cap. 29. quæst. 1.* & Deus semper mouet uoluntatem nostram, qui quidē motus dicitur gratia pulsationis, nam est quidam motus, secundum quem Deus semper pulsatur cor nostrum ineluctando ad bonum, & in potestate nostra est consentire illi motui, uel non consentire; & ideo quando uolumus bonum, culpabiles sumus, &c. Ego sto ad osium, & posito. *Apoc. 1. sed in illa pulsatione interdum Deus pulsatur tam remisse, quod ex illa pulsatione non mouemur; interdum uero pulsatur efficacius, & mouemur ab eo; ideo orandum est ad Deum, ut ipse moueat cor nostrum ad bonum. vide loco citato.*

Si vis, potes me mundare. Idem si uoluntate consequenti, & beneplacitis vis me mundare, ac saluare, potes; ubi ad uertendum est, quod duplex est uoluntas in Deo, alia dicitur uoluntas antecedens, sine uoluntatis signi, alia dicitur uoluntas consequens, sine beneplaciti, uoluntas beneplaciti semper adimpletur, & hæc est, quia Deus uere uult, & uoluntas signi est. eum Deus signat se aliquid uelle, & sic præcepta, & prohibitiones pertinent ad uoluntatem signi, nam signant Deum uelle, quod agamus illud, quod præcipit, &c. hoc nos debemus uelle sed illud, quod licet Deus iubet, interdum ipse determinate non uult, licet iubet nos illud uelle, & propter hoc contingit, quod aliquid fiat contra præcepta sua, si tamen præceptum pertinet ad uoluntatem beneplaciti, non eadem aliquid, qui ageret contra præcepta Dei. vide super *Matth. par. 3. cap. 9. q. 15. vide etiam super Exod. parte secunda, cap. 32. post q. 16. circa illud; dimittite, ut transiret futor uinea & super Matthæum, parte 3. cap. 6. quæst. 109. & part. 6. c. 23. q. 27.*

Si vis, potes me mundare. Bene potest si uult, quia uoluntas non uoluitate potest, idem quod ipse uult, licet nos non uelimus, necesse est, quod fiat. vide super *Gen. cap. 30. quæst. prima, circa illud, nunquid Dei possumus resistere uoluntati, & super Matthæum, parte sexta, c. 23. quæst. 72.*

Si vis, potes me mundare. Ecce conformat uoluntati diuinæ uoluntatem suam, & bene, & si enim uoluntatem nostram non tenemur conformare uoluntati diuinæ in uolito, sed in modo uolendi; in uolendo tamen per seculo magna est, quod conformemus uoluntati nostram uoluntati diuinæ in uolito, &c. vide super primum *Reg. parte secunda, cap. 26. quæst. 2. & in radice uolendi, & in fine, idem quod homo uelit ad bonum firmi omnino, quæ Deus uult, & oia ex charitate, licet Deus uult, vide ibi.*

Si vis, potes me mundare. Vide in tabula generali. verbo, *Voluntas, & verbo, Voluntas Dei.*

Tertius enim. Quare Christus tetigit leprosum. vide super *Matthæum, parte 3. cap. 8. q. 1. sed quomodo tetigit leprosum, nam hoc erat contra legem, quia pollicebatur homo per tactum leprosi, & etiam si quis intraret domum leprosi, uel tangeret uiderem leprosi, inmundus fiebat. *Leuit. nonodecimo, & quarto eodem, uide loco citato, q. 1. ubi etiam de immunditij legalibus quidam tractantur.**

Tertius enim. Quare Ind. et non accusauerunt Christum, cum leprosum tangeret, cum hoc esset contra legem. vide loco citato, q. 13.

Et dixit, uolo, mundare. Quare Christus hoc dixit, & quare in curatombus infirmarum, Christus semper aliquid loquebatur. vide super *Matth. parte terna, cap. octauo, quæst. 14.*

Mandata est lepra. Quare immediate, ut Christus dixit: uolo, mundare, sunt curatus leprosi. & an Christi miracula fierent in instanti, uel succellus, &c. quod est triplex miraculorum modus. vide super *Matth. par. 3. cap. 8. q. 11.*

Mandata est lepra. In descensu montis, cum enim Christus prædicasset in monte, & inde descendere ad urbem Capharnaum occurrerit ei leprosus iste in descensu montis ante inuicem in urbem, & ibi curauit eum, sed quod

Luc. 7. dicendum esset Iesus in ciuitatibus, ecce vir plenus lepra, &c. Ratio quod per ciuitatem intelligitur, non solum, quod multorum ambem continetur, sed etiā capitur ciuitas per suburbium, & loci adiacentibus vtriusque loci citato. q. 1.

Mundata est lepra. Quare leprosus iste mundatus fuit in descensu montis, & non in monte, vide ibidem, quest. quarta.

Mundata est lepra. Quare Christus fecit miraculum hoc post predicationem, quoniam in monte egerat, & cur Christus voluit miracula facere, vide loco citato, q. 6. ad quod autem fuerit necesse nunc facere miracula, cum antea Christus multa fecisset, & quare Christus post vbera faciebat miracula, & non e contra, vide loco citato, quaest. septima.

Vide nemini dixeris. Quomodo praecepit Christus leproso, quod non manifestet miraculum hoc, cum istud oculū esse nequeat, vide loco citato, q. 16.

Vide nemini dixeris. Quare Christus iussit isti leproso tace re miraculum hoc, cum alibi uerba annuunt, & quare non debuit dicere, antequam se ostenderet sacerdoti, vide loco citato, q. 17.

Vide nemini dixeris. An iste leprosus mundatus peccaret, si diceret alicui mundatum a Christo, vide loco citato, quest. 18.

Sed uade ostende te sacerdoti. Quare Christus iussit isti leproso se ostendere sacerdoti, & quomodo Christus uideretur Iudaeis non seruare legem, cum tamen eam seruaret semper quantum ad seipsum, vide super Matth. p. 3. c. 8. q. 19.

Sed uade ostende te sacerdoti. Vide Dominica 13. post Pentecostem, super illud: non ostende uos faciem uestram.

Sed uade ostende te sacerdoti. Quis sacerdos erat iste, quo dicitur ostende te sacerdoti, & quare uoluit Christus summum sacerdotem de hoc miraculo iudicare, vide ibidem, q. 20.

Et offer munus, quod praecepit Moyses. Quare hoc iussit Christus leproso mandare offerre munus, vide ibidem, quest. 21.

Et offer munus. Quare Christus alijs leprosis ab eo mundatis solum iubebat ostendere se sacerdotibus, & non offerre munera, huic tamen non solum praecepit, quod se sacerdos ostendat, sed etiam munus offerat, vide ibidem, quest. 22.

Et offer munus, quod praecepit Moyses in ieiunium illis. Quare hoc dicitur, vide loco citato, q. 23. Queritur autem hic, a Beda in quodam homilia, cum Christus approbaret factum sicutum istud, & ostendit sacerdotalem in qua dōne lepra, quare ecclesia non obseruat istud, vide loco citato, q. 24.

Et offer munus: uinum. Quod munus erat istud, quod offerre batur a leproso, & quae ceremoniae obseruabantur in eo, vide loco citato, q. 25.

Cum autem introisset Capernaum, accessit ad eum Centurio. Omnia quae leuonunt in hoc Euangelio, explicantur Fecit 5. Cinetum, vide ibi.

DOM. III. POST OCTAVAM Epiphaniae. Matth. 8.

Ascendite Iesu in nauiculam secuti sunt omnes discipuli eius. Hic ponitur quoddam miraculum in mari, in quo Christus ad discipulos uoluit confirmationem, nam ad Christi imperium, facta est tranquillitas maris, dicitur autem nauicula, a parua nauis ad piscandum, cum enim mare Galilee non esset, nisi quoddam stagnum, non erant ibi magnae naues, vide super Matth. p. 3. c. 8. post q. 69. circa illud, & ascendente.

Secuti sunt omnes discipuli eius. Aliqui dicunt, quod secuti sunt eum, quia Christus ascendit in nauē, & discipuli uia terrestri, i. pedestres secuti eum; alij dicunt, quod secuti sunt eum, leuantes in alia nauē, & nauis Christi praecessit, sed centrum horum stat: dicitur igitur secuti sunt eum, quia Christus erat Dominus eorum; ideo ipse solus dicebat transire, non autem discipuli, sed discipuli a-

nat dominum suum transirentem. vide super Matth. p. 3. c. 8. q. 72. Quare non receperat aliquis de tribus in nauicula, quare erat in litore maris, vide ibid. q. 76.

Et ecce motus magnus factus est in mari, et uae nauiculae operiretur fluctibus. Quomodo Christus uoluerit habere secum in nauis discipulos, & quod multoies Christus permittit hominē fluctuari, ne superbiat, vide super Matth. p. 3. c. 8. q. 73.

Et ecce motus magnus. An ista tempestas fuerit naturalis, vel miraculosa, vide loco citato, q. 74. quare autem tempestas ista fuerit tam magna, an quia quanto tempestas erat maior, tanto erat miraculi maius, vide ibid. q. 75.

Ipsa uero dormiebat. Somnus promittit hominē ex duobus, i. ex necessitate materiae, & ex intentione finis, vide loco citato, q. 77. ubi habes, quid sit somnus in homine iuxta Arist. 1. de somno, & vigilia, & afferuntur duae causae, m. n. habes, qui sunt illi, qui magis dormiunt, & quod somnus est ualde necessarius hominē propter dū, propter nutritionem, & propter praesentationem a resolutione, vide ibi.

Ipsa uero dormiebat. Accepit Christus somnū propter multas primas quae assumptis defectus eōs generales, somnus autem consequitur totā speciem, quia nemo est, qui non dormiat, 2. quia assumptis oīa necessaria ad ostendendum ueritatem humanae naturae, 3. quia corpus suum erat passibile, & mortale, sicut corpora nostra, 4. Cor. 1. 3. quod autem crucifixus est ex infirmitate, uult uir ex uirtute, & ideo si nolebat uiuere, & consiliari miraculo, necesse erat, quod somnum caperet, alias resolveretur in breui corporeus, 4. quia assumptis passionibus nostras generales, & quae consequuntur hominē per peccatū, ut sanā esset, sanationē, a fortiori ergo allumeret illas, quae consequuntur ex condicione speciei, & sine peccato. An uero hoc in loco dormient naturaliter, vel uoluntarie, vide super Matth. p. 3. c. 8. q. 78. ubi etiam habes ad quae sequatur somnus.

Ipsa uero dormiebat. Catulus sponte dormiebat, ut esset locus miraculo, sicut eo uigilante tempestas inciperet, aut sedaret eam immediate, aut non, si primū non apparet miraculum, quia tempestas quando incipit non potest esse magna, eo quod nihil de ea adhuc apparuit, quando incipit, si autem non sedaret, discipuli non rogarent eum, quod sedaret, quia ipse uidebat eam, & poterat sedare si uellet, & tunc aut non sedaret illam, sed permetteret se cessare, aut tunc sedaret illam primo modo nullum esset miraculum, si secundo modo aliquid esset dubium, quod putarent assensum, quod uisus ad illam horum facere non poterat, uide de plura de hac re, loco citato, q. 79.

Ipsa uero dormiebat. Si plura de somno, ac dormitione desideras, uide in tabula generali, uerbo Somnus, & uerbo Domine, non enim est necesse hic recensere, quae in tabula expressē continentur.

Domine salua nos perimus. Quomodo potest stare, quod euangelistae discordant hic in uerbis Apostolorum excitatorum Christi, quia hic dicitur Domine salua nos. Marcus quarto, cum dicitur Magister non ad te peruenit, quia perimus? sed non poterat habere similitudinem, cum semel fuerint dicta, quia semel tantum Christus locutus est, & sic dixerunt alterum iterum tantum excitantes eum, uide super Matth. p. 3. c. 8. parte tertia, cap. octauo, quest. 80.

Domine salua nos perimus. An peccauerunt discipuli dicentes: Domine salua nos perimus, uide ibidem, quaestione octogesima secunda. Aliqui tamen dicunt, quod solum uenialiter peccauerunt, quia solum sunt quidam infirmitas, ea quae timeuerunt, & imperfecte crediderunt, dicendum tamen quod discipuli ante aduentum Spiritus sancti poterant peccare mortaliter, quod probat apostolus, & hic peccauerunt in duobus circa fidem, primo in paratae confidentiae, secundo in erroris fidei, peccauerunt autem mortaliter in incredulitate, nec tamen dicendum est, quod Christus induerit eos ad hoc peccatum; nec etiam praestitit illis quam occasionem, sed potius per situm periculum Christi suauit eos a peccato in quo forte alias semper inuiserunt, uide super Matth. p. 3. c. 8. parte tertia, cap. octauo, quaestione 83.

Saluati perimus. Quæritur an discipuli putabant, se perituros. vide ibidem q. 84. an vero possent perire. vide ibi. q. 85. an vero putauerint discipuli, quod Christus dormiens posset cum eis perire, vel potius, quod non periret alijs pereuntibus. vide ibidem q. 85.

Quid timidi estis timide fides? Quomodo stare potest, qd discordant Euangelizet in verbis Christi respondens discipulis, nam hic dicitur, quod timidi estis. &c. & Mar c. 4. dicitur, quod timidi estis, necdum habetis fidem? & Lucæ 8. dicitur vbi estis fides vestra. Christus tamen non poterat dicere omnia hæc, sed alterum eorum, cum semel respondens. vide ibid. q. 87.

Tunc surgens imperator venit, & mari, & falsæ est tranquillitas magna. Quomodo potuit Cbnitus imperator ma, & ventis, cum illa non possint intelligere, cuiusquam imperium, & quod omnes res, etiam inanimatae faciunt, quod Deus vult. vide loco citato. q. 88.

Falsæ est tranquillitas magna. An fuerit illa tranquillitas miraculose facta in mari. vide loco citato q. 89.

Qualis est hic qua venis, & mare obducunt ei? Quomodo nunc videntes miraculum dixerint: qualis est hic, &c. nam istud videtur pertinere ad incredulitatem, quæ de discipulis non videtur conuenienter asseri. vide loco citato q. 90.

Quia est hic, &c. An hoc miraculum sufficiebat ad ostendendum potestatem Christi supra mare, & quare Christus in tota vita sua fecerit miracula, & quare sedauerit iterum mare. Math. 14. vide loco citato, quæritio- ne nonagesima prima.

DOM. IV. POST OCTAVAM Epiphaniæ.

Math. XIII.

Simile factum est regnum celorum homini, qui seminans bonum semen in agro suo. Simile est, vel assimilatum est, si enim melius dicitur: quia similitudo est inter ea, quæ vere sunt similia. Regnum celorum, id est ecclesia militans, quia in vita, quæ in celo est, zizanias seminari non possunt, nec colligi. vide super Math. parte quarta, cap. 13. post quæst. 48. circa illud: simile factum est Regnum celorum.

Simile factum est Regnum celorum homini, &c. Vide Dominica decimanona post Pentecostem; super illud, simile est Regnum celorum homini Regi, & etiam Dominica vigesima prima post Pentecostem, super illud: simile est Regnum celorum homini Regi.

Simile factum est regnum celorum, &c. Ad quid inducitur ista parabola zizaniorum, & quod duplex est status Ecclesiæ, & quod hic dicitur ager, in quo verbum Dei est seminatum. vide super Math. parte quarta, cap. 13. quæst. 49.

Homini, qui seminans bonum semen in agro suo. Id est patrum triticum, non habes aliquid semen malum admixtum, & dicitur, quod est simile homini, non quidem soli homini seminanti, sed potius agro in quo seminatur, vel melius omnibus his simul sumptis, homini, agro, semini, zizanij, & cæteris, quæ dicuntur. vide super Math. par. 4. cap. 13. post quæst. 48. circa illud: homini, qui seminat, &c.

Homini, qui seminans bonum semen. Semen est verbum Dei. Luca 8. quod seminatur in corde hominis; sicut semen materiale in agro, & dicitur bonum semen, quia Christi doctrina nullum continet errorem, nec iniquitatem, sed dirigit hominem in bonum. Psalm. 18. Lex Domini immaculata conuertens animas, sicut vitæ in virtutem, & Psal. 10. Eloquia Domini, eloquia casta, pura argenti depuratum in igne. vide super Math. p. 4. cap. 13. circa illud, qui seminat bonum semen.

Homini, qui seminans bonum semen. Qui seminat est Christus, ipse enim non addidit totam doctrinam noui testamenti, Petrus autem, & Paulus, & cæteri nihil a se prædicauerunt, sed quod Christus eos docuerat, vide ibidem. circa illud: qui seminat est filius hominis.

Homini, qui seminans bonum semen in agro suo. Bonum semen sunt filij Dei, qui pertinent ad vitam æternam, quia aliquando participes erunt in regno Dei, & non intelligunt de his, qui sunt filij regni secundum pariter iustitiam, sed solum secundum certam Dei præsentiam, ager est mundus, quia doctrina Christi toto mundo propoliata est. Marci 16. ite per vniuersum orbem prædicite euangelium. vide plura loco citato, circa illud: Bonum vero semine hi sunt filij regni, & circa illud: qui est iudex.

Homini, qui seminans bonum semen. Vide Dominica in Sexagesima, circa illud, exiit qui seminatur, & seminat.

Homini, qui seminans bonum semen in agro suo. Math. postquam posuit hanc parabola, ponit alias duas, & postea hanc parabolam explicat, vide auctor quærit, cur Math. exponat eam. sup. Math. 4. cap. 13. q. 59. & q. 60.

Homini, qui seminans bonum semen. Parabola aliquando ponitur, vt audientes non plene intelligerent. Math. hic, inter dum vero, vt sensus eam gratis, & attentius caperetur. 2. Reg. 6. 12. q. 1. Item parabola dicitur propositio quædam vniuersalis pertinet ad mores regulandos, & est quæ certissima regula in moribus. vide super 3. Reg. 4. q. 7. circa illud: locutusque est Salomon. Item parabola dupliciter accipitur, vno modo pro quadam figurata locutione, & sic Christus locutus est in parabolis, vt hic alio modo pro cōsentientia, quæ est docuere non vniuersale, & sic parabola dicitur promissionum, & sic habet promissionum dicitur liber parabolarum Salomonis, & tamen ibi non ponitur aliqua figurata locutiones, sed solum ponuntur scilicet quædam res circa moralia, & ita quodcumque dicitur de in moralibus vocatur parabola. vide super 1. Paral. 7. post q. 16. circa illud, & tradidit eam in parabolis, & in exemplis, parabola multum differt ab exemplo, quia in parabolis nunquā est id sensus, quæ foris verba faciunt, &c. in exemplis vero idem est sensus, qui in verbis apparet, &c. 2. differt, quia parabole habent sensum per se, qui non adducitur in confirmatio nem, vel concordiam alterius, exemplū vero non habet sensum per se; sed semper trahitur in concordia, & confirmationem alterius, inquit, quæ intenditur, sed inter dū vnu capitur pro alio. vide super Math. p. 4. cap. 13. q. 13. Si alia de sermone parabolico dederit, vide in tabula generalis. verbo Parabola, vbi etiam quæ pertinent ad hoc euangelium, magis expresse ponuntur, & ideo vide hic.

Cum autem dormierint homines. Serui illius, qui s. cerat feminate bonum semen in agro suo, q. d. vigilantes istis non possunt vicus homo super seminat zizaniam, vel dicitur cū dormierint homines, i. o. homines. f. media nocte, quia inimicus iste nō auderet publice hoc facere, ne quis videret, & annuntiaret dño agri. vide sup. Math. p. 4. cap. 13. post q. 48. circa illud, cum autem dormierint homines.

Et super seminans zizaniam. Zizaniam genus feminis est, qd aliquatiter similitur tritico, homini tamen diff. 1. in virtute, & potius corripitur tritico qm ei admiscetur. vide loco citato, circa illud: & super seminans zizaniam.

Et super seminans zizaniam. Iste inimicus hominis, est diabolus inimicus Dei, & hominis, sed magis est inimicus Dei, quia homini in mo non est inimicus hominis nisi ipse Deum, zizaniam aut sunt homines mali, & filij nequi, qui et vocantur filij Dei, quantum ad ipsam bonam naturam, qd habent; sic filij. t. filij enim erunt, & exalant, & ipsi conspiciunt me, quia aut preterierunt filij mali. vide pulchra sup. Math. p. 4. cap. 13. circa illud: zizaniam aut filij sui nequi.

Cum autem crepusculum fuerit. Vide explicatio nem literalē post q. 48. circa illud: cum autem crepusculum fuerit, usque ad illud, misit viraque: & cetera usque ad vssim. inclusive.

Vnde ergo habet ziz. omni. Anqui volunt ista zizaniam, & super seminata sūt in agro, esse hereticos, alij schismaticos, alij vero quoslibet peccatores, sed de eod. qd zizaniam dnt oēs peccatores, in quocūq; genere peccati, qd patet, quia ipse dixit zizaniam sunt filij nequi, homines iniqui, & tamen quilibet peccator malus est. licet quia Christus dicitur oēs homines in duo. f. in tritū, & zizaniam, & per tritū intelligitur iustos, qui subsistent in regno Dei, per zizaniam autē qd cōbūrdant, intelligitur illos, qui immittunt in carnalē ignis, & in oēs peccatores mittunt in infernum. Psal. 9. cōbūrdatur peccatores in inferno. vide sup. Math. p. 4. cap. 13. q. 61.

Inimicus

Inimicus hominis hoc fecit. Quomodo Diabolus vocatur inimicus homo, cum non sit homo, & quod etiam patet in diuinis homo vocari potest, & quod inimicitia Diaboli præcipua est contra Deum. vide loco citato, quæstione 62.

Sinite utraq; crescere vsque ad messem. Hæretici sunt ne ab ecclesia tolerandi, vel de ea eijcendi, & occidendi vbi Not. quod circa hæreticos duo sunt considerandi, vnum est parte ipsorum, aliud est parte ecclesiæ, ex parte ipsorum est peccatum per quod meruerint non solum ab ecclesia per excommunicationem separari, sed etiam per mortem a mundo excludi, & hoc probatur ab aut. ex parte autem ecclesiæ considerant misericordia ad excommunicationem, & ideo ecclesia non statim con demnat hæreticos ad mortem, sed post penitentiam, & secundum correptionem ecclesia iudicat eum condemnandum, quia putat eum esse subuersum, & incorrigibilem sic dicitur, ad Titum 3. hærenum hominem post primam, & secundam correptionem de vitæ sciens, quia subuersus est qui cuiusmodi est. vide super Marthæum, parte quarta, cap. 13. quæst. 63. vbi etiam habes de eorû duplici pœna.

Sinite utraq; crescere vsque ad messem. An peccatores, qui non sunt hæretici sunt ab ecclesia tolerandi, & quomodo, & quatenus, & vocalis increpatione malorum quo modo facienda sit. vide loco citato, quæstione 64. per totum.

Est in tempore messis, dicam messisibus: colligite primum zizania. Tunc zizania eradicanda erant, antequam triticum, & licet ea diceret aliquid de tritico cum eis, non nocet quia messoris agnoscat triticum, & possunt a zizanis separare, secus autem ante messem, quia si eradicaret triticum cum zizanis, cum nondum esset maturum, periret. vide super Marthæum, 4. cap. 13. post q. 48. circa illud: & in tempore messis.

Est in tempore messis. Messis, consumatio seculi est, inquit Christus in explicatione parabole. Messis duo significat, segetes, quæ meruerint & ipsum tempus metendi, de primo patet Luc. 10. Messis quidem multa, &c. de secundo patet Luc. 4. scilicet. bonne dicitis, quod adhuc quæritis messes, & messis venit, i. tempus metendi, hic autem accipitur pro tempore metendi, & si proprie messis est consumatio seculi, quia sicne tempus metendi, est consumatio segetis; ita consumatio seculi est finis vite nostre, & sic intelligitur illud. sinite utraq; crescere vsque ad messem, i. vsque ad tempus metendi. vide super Marthæum, 4. cap. 13. q. 58. circa illud: Messis vero consumatio seculi.

Est in tempore messis, dicam messoribus: colligite primum zizania. Messoris Angeli sunt, quia sic messor tollit segetes de agnis, & recondunt eas in locis suis; sic, & Angeli erant executores diuinæ iustitiæ, vt bonos, & malos separarent, & ponant illos in locis suis deputatis per diuinam iustitiam. vide loco citato, q. 58. circa illud messoris autem Angeli sunt.

Est adigato ea in fasciculos ad comburendum. Zizania, n. sunt iniquitas, quia corrumpunt bonum semen; ideo nō erant seruanda ad aliquem usum, sed comburenda, ne misceri possent tritico, aut alteri semini, quia corrumpunt illud.

Est adigato ea in fasciculos ad comburendum. In explicatione parabole, ait Christus; sic ergo zizania colliguntur & igni comburuntur, sic erit in consumatione seculi, i. in die iudicii, tunc enim est finis seculi, quia post illum diem, nulla dies erit, neque nox, seculum autem vocatur tempus istud, quod per mortem celi efficitur, & in diem, & noctem diuiditur, tunc igitur mittet filius hominis Angelos suos, quia Deus mittet eos ad exequendum omnia, quæ fieri debent, & colligent (inquit) de regno eius, vnde explicationem horum omnium quæ peruenit ad declarandam parabole euangelicæ, loco citato, q. 58. circa illud: sic ergo zizania colliguntur vsque ad illud qui habet aures ad audiendum audiat.

Simile est regnum calorum grano sinapis. An ista parabola sit continuata ad illam, quæ habetur præcedenti Dominica, vide super Marthæum, 4. cap. 13. q. 51.

Simile est regnum calorum grano sinapis. Regnum celorum hic accipitur ecclesia militans, & ista est, sicut granum sinapis, quod a principio est paruum, & postea crescit in arborem, i. quia ecclesia a principio parua membra habuit, cum pauci crederent, & tunc orbus esset in delitum, postea vero per totum orbem dilataa est; ita vt ab ortu solis, vsque ad occasum, iam offeratur in nomine Christi sacrificium mundum, vt dicitur Malachi. 2. vi de sup. Marthæum, 4. cap. 13. q. 50.

Simile est regnum calorum grano sinapis. Fides vocatur granum sinapis. Matth. 13. si habueritis fidem sicut granum sinapis, & sicut granum sinapis ad fauorem huius pertinet, eo quod dicitur venena expellere, & etiam si circa scriptura potest dici granum sinapis, quia sicut illud est minimum omnibus seminibus, ita ista doctrina in modum certitudinis prima fide videbatur esse minor omnibus doctrinis humanis. Granum sinapis dicitur etiam facti Doctores, quia a principio fuerunt parua, i. ab eis postea agente Deo creuerunt in magnas arbores, & c. granum sinapis potest etiam accipi pro Christo, sic enim comparat se grano frumenti. Ioan. 7. nisi granum frumenti, &c. ita Christus fuit grauius a principio propter paruam, quia humilitatis est vsque ad mortem, sed postea venit in magnam arborem, quia dominatur a mari, vsque ad mare, & vsque ad terminos orbis terre Psal. 71. & in ramis eius habitant aues, i. Apostoli, quia vmbra eius totam terram operuit, & etiam montes. Psal. 79. & Thren. 4. in peccatis nostris captus est Christus domus, sub vmbra eius viuimus inter gentes, vt de super. Marthæum, 4. cap. 13. q. 50.

Simile est regnum calorum fermentum, quod acceptum mulier abscondit in farina fatis donec fermentatum erit totum. An ista parabola feruent abscondit sit continuata ad præcedentes. vide loco citato q. 52.

Fermentum, quod acceptum mulier abscondit, &c. Quid Christus voluerit ostendere per istam parabola feruent abscondit, & cur tria fata dicant, & nō plura, vide ibi, q. 53.

Fermentum, quod acceptum mulier abscondit. Fermentum dicitur abscondi, quia cum fermentum respectu massæ sit valde paruum, ponitur intra massam, & fermentat eam, & cum sit occultum. In farina, fatis tribus, fermentum possit fuit in tribus fatis, i. mensuris farine, est. fatis, vt ait Hier. & Beda, genus mensuræ iuxta morem Provincia Palestine, vñ, & dimidium modii capiens, & sic tria fata feruent erunt aliquale massam, sic dixit Abraham ad Sarā, quando venerunt Angeli, quos voluit iouare, cū ois haberet panes. Gen. 18. accelera tria fata ferme cōmice, & fac subcipientes paues. vide super. Marthæum, 4. cap. 13. q. 54. circa illud: fermentum, quod acceptum mulier abscondit.

Donec fermentatum erit totum. Licet fermentum paucum fuerit fermentant totā massā, vt de 1. Cor. 5. modicus fermenti totā massā corrumpit, i. alterat fermentando; vide loco citato, circa illud, donec fermentatum erit.

Hæc omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas. Explicatione litterali, vide loco citato post q. 53. vsque ad q. 54.

Locutus est Iesus in parabolis. Quare hoc dicitur, vide ibidem q. 54.

Est sine parabolis non loquebatur eis. Quomodo est verum, quod Christus sine parabolis non loquebatur, nam interdum palam loquebatur, vt patet Marthæum, 5. & 6. & 7. vbi omnia aperte dicant. Sic etiam dicit Hieronymus, quod nō oia locutus est Christus in parabolis; & id multa si enim dixisset cuncta in parabolis absque emulamento populi recessissent, pericula ergo miset obscuris, vt per ea, quæ intelliguntur, peruenirent ad eorum notitiam, quæ non intelliguntur. Quid in hac te dicendum sit, vide loco citato, q. 55.

Apertam in parabolis os meum, &c. Quare allegat hic Marthæum 13. theus

theus dictum salmi, quia non videtur esse ad propositum, nam non intelligitur de Christo, sed de propheta, qui loquebatur, & non intelligitur de parabolis Christi, sed de historiis rerum gestarum antiquarum. vide loco citato. q. 56. & q. 57. Quomodo autem dicitur, quod dictum est per prophetam? nam alij libri habent, quod dictum est per Isaiam prophetam. vide ibid. q. 58.

Tunc dimissis turbis venit in domum. Reliqua quae habentur in hoc Evangelio, quia pertinent ad explicationem illius parabolae evangelicae, quae habetur Dominica praecedenti; ideo ibi posita sunt. vide Dominica praecedenti, super illud; homini, qui seminavit bonum semen, quando tertia vice ponitur usque ad finem Evangelij.

D O M I N I C A I N Septuagesima.

Matth. XX.

Simile est regnum calorum hominu parvi familias. Id est status Ecclesiae militantis in quo sunt diversi gradus hominum laborantium pro via aeterna, & in diversis gradibus meritorum, vel regnum caelorum, id est status Ecclesiae triumphantis, & vicia aeterna, ubi pro bonis operibus diversa praemiorum redduntur genera, & quantitas patet autem familias est, qui conducti operarios, sicut ad Ecclesiam triumphantem, & militantem, homines vocantur, & conducuntur. vide super Matth. p. 5. c. 20. q. 1. circa illud: Simile est regnum, &c.

Simile est regnum calorum parvi familias. Quid vocetur, hic regnum caelorum. vide loco citato, q. 3.

Simile est regnum calorum parvi familias. Quomodo fit verum, quod sit simile regnum caelorum homini parvi familias. vide loco citato, q. 4.

Homini parvi familias, qui exiit primo mane, &c. Pater familias est Christus totius caeli, & terra, quasi vna est domus familia autem caelestium, terrestrium, & infernarum creaturarum. vide loco citato, q. 4.

Qui exiit primo mane. Pueri a pueritia instituantur, ut bene agant, nam quae sunt a pueritia faciunt fortissimam impressionem, siue quantum ad intellectum, siue quantum ad mores, siue quantum ad naturam. vide super Matth. p. 5. q. 1. post medium.

Conducere operarios in vineam suam. Quare dicitur, quod pater familias exiit primo mane, conducere operarios, & quod nulla est etas in qua homo non vocetur a Deo. vide ibid. q. 6.

Conducere operarios in vineam suam. Quid sit operarios istos conducere, & quare pater familias illos conduxit. vide super Matth. parte quinta, cap. vigesimo, quaest. 5. per totum, & quod pater familias est ille, qui domui suae bene praesit, i. caput in communicatione economica. ibidem. vide plura in tabula generali, verbo Pater familias.

In vineam suam. Vineae est virtutum congregatio, vel Ecclesia universalis, accipiendo primo modo constat ista vinea ex multis vitiis: sicut sunt diversi modi virtutum, & species, & cultor huius vineae est omnis homo, quia quilibet tenetur secundum virtutem vivere, sic ait Crisostomus accipiendo secundo modo, Ecclesia universalis a principio saeculi vinea est, quae vna est tunc, & nunc per continuationem islorum, extra quam nemo salvatur, cultores autem vineae sunt omnes homines, quia omnes tenentur esse in ea Ecclesia, & hoc est eam colere, nam qui extra eam fuerit non salvatur: aliter posset dici, quod vines sit ecclesia, & quia partes vineae sunt vites, vel palmetes, homines qui sunt partes vineae, & pro quorū successione continuatur Ecclesia vocabuntur palmetes. Ipsi Vineae Domini exercituum domus Israel est, & vit iuda germen delectabile eius, & quia cultor, vel palmetes vel vitiis, non sunt iudei, cum homines generaliter sint vites, vel palmetes, erunt cultores, doctores Ecclesiae, & praedicatorum, qui doctrinam, & admonitionem, quasi palmetes, & vites excolunt, dum homines per doctrinam sacrae scripturae, ad meliorem vitam perducunt.

vide super Matth. parte quinta, cap. vigesimo, quaestio. 4.

In vineam suam. Vide For. 6. post Dominica Quadagesimae, ubi habetur alia parabola de homine parte familias, qui plantavit vineam, omnia enim cunctis ad hoc Evangelium.

In vineam suam. In vinea sunt vites, de quibus agitur. super Genes. cap. 40. circa illud: videbam cotam me, & circa ea quae sequuntur, & super Iudic. cap. 9. quaest. 29. circa illud: locuta quae sunt ligna ad vitem, & circa ea, quae ibi sequuntur. vide ibi.

Conveniente autem facta est denario diurno. Quare hoc dicitur. vide super Matth. parte quinta, cap. vigesimo, quaest. prima.

Exgressus circa horam tertiam. Quinque vicibus exiit pater familias ad conducendum operarios, & ideo quatuor auctor quomodo distinde illae quinque vocations, vel conductiones, seu horae. vide super Matth. parte quinta, c. 20. q. 7.

Exgressus circa horam tertiam, &c. Quare istas quinque conductiones distinxit scriptura: nam porus videtur, quod omni hora conducere deberet pater familias operarios, cum per coditionem significetur vocatio hominis ad cultum Dei, & tamen omni hora Deus vocat hominem ad bonum, quia semper stat ad altum, & pulsat. Apoc. 3. vide loco citato, quaestio octava, quod dicendum sit per totum.

Exgressus circa horam tertiam. Christus est medium nostrae vocationis, quia licet a patre, tanquam ab origine, omnia dependant, tamen per ipsum Christum sunt omnia, eo quod ipsi datus est potestas, unde ait: omnia mihi tradita sunt a patre meo, id est, ego possum vocare quoscunque voluero, sicut pater posuit, quia habeo potestatem omnium, sicut ipse. vide super Matth. par. 3. cap. 11. q. 58. de vocatione, si vis plura, vide in tabula generali, verbo, Vocatio, & verbo, Praedicatorio.

Exgressus circa horam tertiam. Omnis perfectio quantitas ternario numero comprehenditur, propter principium rei, medium & finem, & etiam, quia in corporibus ista tria consideramus, longitudinem, latitudinem, & profunditatem, & ita Aristoteles laudat huius numerum, primo caeli, & dixit illum competere in sanctificationibus Deorum. vide super Mattheum parte septima, cap. 25. quaestio 700.

Exgressus circa horam tertiam. Quare hoc dicitur. vide super Matth. p. 5. c. 20. q. 10.

Vides alios stantes in foro otiosos. Quare dicitur quod pater familias dixit de eis, quos conduxit hora tertia, quod inveni eos otiosos, & nobis dixit de eis, quos primo mane conduxit. vide super Matth. p. 5. c. 20. q. 11.

Ite, & vos in vineam meam, & quod in istum fuerit dabo vobis. Quare pater familias cum operariis, quos primo mane conduxit, convenit ex denario diurno; & cum eis, quos postea conduxit, nihil certis illis datur. vide loco citato, q. 13.

Iterum autem circa sextam, & circa horam nonam. Quare pater familias tunc toties in forum ad conducendum operarios. vide ibidem, q. 12. Quare de conductione facta in sexta, & nona dixit nihil scriptura, de alijs autem per se vide ibidem, q. 14.

Iterum autem circa sextam, & circa horam nonam. Ecclesia vocat horam nonam vespere, vel pater in hymno, clarescere clarum vespere, & dicitur de hora nona, tamen secundum consuetudinem ecclesiae, horum tempus, quod est immed. post meridiem, ad nonam pertinet, & sic totum illud vocatur vespere. vide super Matth. p. 4. c. 14. q. 64. ibi. de secundo patet.

Circa undecimam vero exiit, &c. quid hoc sit, & ita hora de qua. Quare pater familias arguit de otiositate eos, quos conduxit hora undecima, & non alios. vide super Matth. p. 5. c. 20. q. 15.

Quia nemo nos conduxit. Quare operarii isti, qui hora nona decima conducti sunt, dixerunt: nemo nos conduxit. vide de loco citato, q. 16.

Cum autem sero factum esset. Quare hoc dicitur. vide loco citato, q. 17.

Dixit Dominus vobis procatari suo. Quare Dominus iussit procuratorem vinee reddere mercedem operariis; quia videtur esse inconueniens: nam merces non reddet hominibus nisi per Deum, quia sine fit merces beneficii rationis, quod consistit in visione Dei, vnde glorificationis corporis q per Deum solum fit, &c. vide sup. Math. p. 5. c. 19. q. 18.

Voca operarios, & redde illis mercedem. Quare dixit pater familias procuratori, voca operarios, & redde illis mercedem suam, in quo inuit, quod omnibus erat merces danda: cum dicitur, incipiens a nouissimis, vique ad primos, & tamen habebant omnes mercedem; sed soli primi, vide loco citato. q. 19.

Cum venissem ergo, quis circa horam undecimam. Quare dando intercedem cepit procurator a nouissimis, veniens vique ad primos, vide ibidem. q. 20. scilicet quomodo pater familias tenuit hunc talem ordinem in soluendo, quia videtur, quod primo soluerit eis, qui venerunt circa undecimam horam, & statim eis, qui primo mane, & ceteris postea: cum dicitur, cum venissem ergo, qui circa undecimam horam venerant, accepturi singulos denarios, venientes autem, & primi arbitriati sunt, quod plus esset accepturi, vide loco citato. q. 21.

Accepturi autem, & ipsi singulos denarios. Quare pater familias fecit dare denarium omnibus tam primis, quam nouissimis, & intermediis, vide ibidem. q. 21.

H. nouissimi vna hora fecerunt, & pares illis nobis fecisti. Cum pater familias voluisset ostendere liberalitatem, dandi nouissimis denarium, sicut primis, an conuenienter egerit, & non querunt an egerit conuenienter, id est iuste, vel saltem non iniuste. s. nulli praeiudicando in hoc, sed an egerit conuenienter, id est conuenienter per hoc ostendatur liberalitas, vide super Math. p. 5. cap. vigesimo. q. 22.

Et pares illis nobis fecisti. Cum Christus in daret istam similitudinem ad ostendendum, quod retributio vique tenet erit equalis omnibus, tam his, qui cito, quam his, qui tarde ad Dei cultum venerunt, an conuenienter significetur hoc per istam metaphoram, vide loco citato, quia h. 14.

Et pares illis nobis fecisti. An pater familias conuenienter egerit, id est non iniuste dando denarium nouissimo, sicut primo, vide loco citato. q. 23. vbi etiam ostenditur, quod prelatum dando aliquibus beneficia plusquam mercentur peccat, & quod Deus non quidam dandi de bono, quam sit debemus, neque plus de malo, vide loco citato.

Auribus sunt, quod plus essent accepturi. Quare quiprimo mane venerunt, arbitriati sunt, quod plus essent accepturi, quam denarium, cum ex solo denario diurno conuenienter esset omni eis, vide ibidem. q. 26.

Et accipientes murmurabant aduersus patrem familias. Quare murmurauerunt isti priores operarii accipiendo denarios singulos, & an iniuste murmurauerint vide ibidem. q. 27.

Et accipientes murmurauerunt. Quomodo applicatur ad propositum hoc, quod de murmuratore dicitur, nam quod omnibus tam primis, quam exterius datur denarius, pertinet ad propositum Christi, quod omnibus colesimus Christum quocumque tempore operari dabitur visio dei, duratur aequaliter omnibus, s. eo ceterum, & quantum ad hoc sunt aequales, quod tamen murmurant priores de aequali retributione posteriorum non videntur, vnde quid ducendum sit loco citato. quia h. vigesima octaua.

Et accipientes murmurauerunt. Si placet videri in tabula generali. verbo Murmurare, & verbo Murmuratio.

Et accipientes murmurauerunt. Quare prius conuesti, & murmurantes locum locuti sunt de nouissimis, qui undecima hora venerant, dicentes, hi nouissimi, &c. vide super Math. in parte quinta, cap. vigesimo, quia h. vigesima octaua.

Qui portamus pondus duci, & assus. Pondus grauitatem notat, & est sensus, sustinemus pondus, vel laboratem per totam diem, & assus, in hoc apparet, quod erat

tempus vernalis, vel finis temporis aestiuus, quia dicitur quod erat aestus, & hoc concedat superiori littere, s. quod dies ille duodecim horarum erat, hoc non accedit, nisi in principio temporis vernalis, & in fine temporis aestiuus, scilicet laboramus per totum diem, & per totum aestum, quod dicitur est, isti autem laborauerunt in hora undecima, quando sol iam in declinatu, & non est tanta difficultas tunc operari, vide super Math. p. quinta, cap. vigesimo, quia h. prima, circa illud, Qui portamus pondus.

Qui portamus pondus duci. Quare dixerunt isti, qui portamus, &c. & quomodo illud ad sensum parabole applicatur, vide loco citato. q. 30.

Respondens pater eorum. Quis erat iste vnus, quem allocutus est pater familias de diurni tractoribus, & quomodo applicetur hoc ad sensum parabola, vide loco citato. quia h. 31.

Amice non facio tibi iniuriam. Quomodo pater familias vocat amicum, qui erat murmurator, & qui potius tanquam amicus, & maledictus deberet redargui, vide ibidem. q. 32.

Amice non facio tibi iniuriam. Quomodo est verum, quod pater familias non faciebat illi iniuriam, vide ibidem. quia h. 33.

Volo, & hunc nouissimum dare, sicut, & tibi. Quare dixit hoc pater familias, & quis erat ille nouissimus, vide ibidem. quia h. 34.

An oculus tuus nequam est. Quomodo stat, quod dicitur, oculus tuus nequam est, ego autem bonus sum, nam non videtur conuenire parabola, vide loco citato, quia h. 35.

Sic erunt primi nouissimi, & nouissimi primi. Quomodo hoc dicitur, vide ibidem. quia h. 36.

Multi enim sunt vocati, pauci vero electi. Quare hoc dicitur, vide ibid. q. 37.

DOMINICA IN Sexagesima.

Luc. VII.

CV M turba plurima conueniret, & de civitatibus properarent ad eum, dixer per similitudinem. Quomodo turbae ad Christum veniebant, vide super Math. p. 4. c. 13. q. 5.

Dixit per similitudinem: exiit qui seminat seminare. Hoc de Christo intelligitur, quia ipse est, qui exiit ad praedicandum, & seminatur in populo suam doctrinam, quae proficit ad fructum vitae aeternae, dicitur autem exiisse, vel secundum quod homo, vel secundum quod Deus, se eundem quod homo exibat, quia de loco in locum movebatur, & dicitur exiisse, quia aliquando in domo praedicabat, aliquando ad mare exibat, & postea dicit, quod quondam exibat, quia etiam si in domo praedicaret, tamen etiam exibat ad turbas, quae ad eum conueniebant, vel exiit quatenus per Apostolos et sicula Iudaea, ad gentes uenisset, vel dicitur exiisse, praedicare cepit, id est enim illi modo loquendi sententia, quod quandoque ille qui prius nihil agebat, incipit aliquid agere, dicitur egredi.

Exo. a. Egredis est vir de domo Levi, & accepit uxorem, & acta i. oportet, ut ex his, & cum omni tempore quo in terram, & exiit inter nos dominus Iesus, id est toto tempore quo fuit inter nos conversatus, quasi i. cum Christus fecit, non sit, nisi iurare, & exire. Si autem secundum quod Deus, non poterat exire localiter, vide super Math. p. 4. c. 13. q. 8.

Exiit qui seminat seminare. i. qui praedicat, quia semen est verbum Dei, in hoc Eua. qui seminat seminare, ut in calcato sermonis, sed Resp. quod id modum loquendi hebraicus in quo sic verba reperiuntur, ut illud: exiit & exiit Dominus, vel dicitur, quod non ponitur hic superflue, quia seminator non exiit semper ad seminandum, sed interdum ad arandum, & alia faciendum, vide super Math. p. 4. c. 13. q. 7. circa illud: seminare.

B 4 Semina.

Seminare semen suum. Ille sator erat Christus, & semina ut semen suum, quia nihil alienum habuit, sed propria seminavit, Moyses autem, & prophete non sua, sed aliena dixerunt, quia à Deo mittebantur; unde contra falsos prophetas dicitur Ezech. 13. vanebant, & ego non mittebam eos. Apostoli autem docuerunt, quæ à Christo acceperunt. Matth. 28. docete omnes gentes servare omnia, quæ præcepi vobis. Christus autem cum esset Deus habuit proprium semen docendi doctrinam ex natura sua, sed quomodo dixit Ioann. 7. Mea doctrina non est mea ex hoc enim deducitur, quod semen non erat suum, sed quod seminavit. vide Solutionem, loco citato, quæst. decima.

Aliud cæcis fecus viam, & concalcavit eam, & volucres celi comedunt illud. Per volucres demones signantur, quia sicut volucres semina in terra insecta comedunt, ne nascantur; ita demon rapit vrbium de corde hominis, ut bonum non operetur. Unde loco citato, quæst. 7. circa illud; & venerunt volucres. Quare demones vocentur volucres celi. vide ibidem. q. 46.

Et volucres celi comedunt illud. Volucres comedunt omnia grana super terram inuenta, quod autem fecus viam erat, non fuit opertum, quia non aratum est, & illud solum comederunt volucres: vel potest intelligi, quod aliqua pars erat inter viam, & agrum, quæ nec arabatur, nec via erat, sed forte erat limes, & grana, quæ ibi ceciderunt comesta sunt, quia iacebant in superficie non arata: vel accipitur, quod pars agri circa viam arata erat, & semina operi fuerunt, viatores tamen comulcantes partem terræ aratæ iuxta viam excusserant semina, & sic aves comederunt ea. vide loco citato, quæstio. 12.

Aliud cæcis supra petram, & natum aruit. D. Matth. habet in petra, id est in locis, ubi erant multi lapides, non erat terra multa, quod fuit in causa, ut semina perirent, quia paucitas terræ non potuit ea defendere à calore solis, & sic extruerunt, differentia autem à semine hoc, & ab illo, quod fecus viam cecidit. vide super Matthæum, parti. 4. cap. 13. quæst. 7. circa illud; alia autem ceciderunt in petra.

Aliud cæcis supra petram. Id est super aliqua loca, quæ habebant lapides magnos immobiles, super lapidinas, & erat pauca terra super lapides, grana autem opera fuerunt in terra, sed quia erant circa lapides, non poterunt germinare, quia pauca erat terra à qua traheatur humor nutrimentalis, ortum enim semen prosectum in terra ex calore, & humore proportionale se habentibus; & ideo si sit semen in superficie terræ non opertum nunquam nascetur, sed desiderabitur, quia habet calorem, sed non humorem, si autem ponatur semen in magna profunditate terræ ad quam sufficiens non perveniat nascitur, sed tardè si autem sit sub terra, & tamen circa superficiem eius nascitur cito, quia sol illuc ager propter facilem penetrationem, sed non poterit diu conservari, quod accidit huic semini, quod supra petram cecidit. vide plura loco citato, q. 13.

Aliud cæcis inter spinas, & simul res arsa spina suffocaverunt illud. Nundum enim erat terra arata, quando seminatum est, & sic spinæ erant ibi, & cum araretur post seminationem ipse spinæ simul cum granis sub terra iacerent, spinæ autem suffocaverunt semina, quia non poterunt semina simul cum spinis ascendere, & potest dupliciter intelligi, vno modo, quod tam spinæ, quam semina exorta sunt, & sic suffocaverunt semina quorum germina infra manebant. Alio modo, quod na scntibus spinis semina non poterunt nasci; quia spinæ absterunt virtutem feminis, melius intelligitur primo modo. vide loco citato, quæst. septima, circa illud; alia autem ceciderunt inter spinas.

Aliud cæcis in terram bonam, & vnum fecit fructum centuplum. vide loco citato, q. 7. circa illud; aliud centesimū. *Aliud cæcis in terram bonam, &c.* Quomodo istæ quatuor differentie, possint, se habent. vide ibidem. q. 11. *Hæc dicitur clamare, qui habet aures audiendi audire.* Hæc dicens clamavit alius, quam prius, ut incitaret auditores. vide loco citato, q. 7. circa illud: Qui hæt aures.

Qui habet aures audiendi audire. Hoc dixit primo ad reddendos auditores attentos; secundo ad ostendendum obsecrum, quod dicebatur, quia in rebus planis sufficit qualitercunque audire, in rebus autem audiri necesse est attente audire, cum etiam vix intelliguntur. ideo Christus habebat modum speciem innotandi in rebus arduis. Vel autem res dupliciter arduæ, scilicet ad intelligendum, sed ad agendum. vide super Matth. parte quarta, cap. 13. quæst. 14.

Et erunt fructus fructum centuplum. Matthæus ait & dabant fructum aliud centesimū, aliud sexagesimum, aliud tricesimū: unde semina quæ ceciderunt in terram bonam subdividuntur in tria non quidem ex conditione feminis, quia vnum erat, quod per totam terram spargebatur, sed ex conditione terre, quia licet ista tota 4. terra dicatur bona, quædam partes eius erant meliores aliis: ideo non fuit fructus æqualis, sed alibi centuplum, id est centum mensuræ pro vna mensura feminis, & alia partes terræ dedit sexaginta mensuras pro vna, & alia dedit solum triginta, quælibet tamen erat laudabilis, quia dare fructum tricesimum habundans est. vide ibidem. q. 7. circa illud; aliud centesimū.

Et erunt fructus fructum centuplum. Cui dicitur de fructu centesimo, quæritur quæ sit iste fructus, & quia fructus, & aureola, & aurea, siue premium essentiale quantum ad aliquod videtur convenire, vel simulari, videndum est de eis quomodo differant. Quærit ergo auctor quomodo differat aurea ab aureola in patria, ubi enim habetur qualiter homines in patria affluuntur ad ordines Angelorum, & quomodo beatitudo sit premium essentiale, & quæ sit beatitudinis substantia, seu premium essentiale, & quid sit premium accidentiale, & quomodo habeatur, & de gradibus beatorum, & quomodo opus habet rationem meriti ex duobus. vide super Matth. p. 4. c. 13. q. 1. Quærit secundo, an beatitudo aureola, & fructus differat, & quid sit fructus spiritualis, & quomodo multiplicatio fructus ex semine perveniat ex duobus vide ibidem. q. 16. Deinde in q. 17. habes cui instituti de beatorum fructus, & ad quæ Deus respiciat in nobis operantibus, & quæ sit dilectionis veneret nota, & contentum, quæ sit potentia. Item in q. 18. an tres fructus assignentur convenienter tribus paribus penitentiar, & quomodo verbum Dei quibuscumque magis, quibuscumque minus prodest, & quomodo eorum fructum ratio secundum numeros assignatur. Item in q. 19. habet an virginari debeat aureola, & cui virginata debeat secundum ne eius materiale, an propositum conveniat, & quæ sint illa tria, quæ virginis infestant, videlicet non, & de aureola Virginis Maræ, & quare Virginian non debeat aureola, si homo nunquam peccasset, in q. 20. habes, an martyr & debeat aureola, & quid ita sit generata martyr, & secundum quid operi debeat aureola, & de victoria pugne pectore de exterioribus considerat ex duobus, demum essentia vtri, & triplex explicatur, & eius conditiones an quo sit, & circa quæ censetur versari. vide ibidem. q. 20. in q. 21. habes, an doctoribus debeat aureola, & quibus doctoribus maxime de beator, & in q. 22. An Christus habet aliquam aureolam, etive competat, in q. 23. An in Angelis sit aureola, & quomodo virginitas dicatur virtus Angelica in q. 24. An aureola detur corpori, vel animæ, & quomodo vitique premium datur, in q. 25. an convenienter assignentur istæ tres aureolæ virginum, martyrum, & doctorum, vel debeant plures esse, & quod tres sint pugne privilegiorum contra carnem, mundum, & demones, omnes præcipuos actus quos fit in singulis, in q. 26. an omnes tres aureolæ sint æquales, vel sit aliqua maior aliis, in q. 27. an aureola in seipsa possit esse maior in vno, quam in alio, & quomodo ad eius magnitudinem sit necessaria charitas, quæ omnes quæstiones sunt per longissimæ.

Interrogabant cum discipulis eius, quæ esset hæc parabola. Quomodo discipuli quæsierunt à Christo expositionem huius parabole, vide super Matthæum, parte quarta, cap. tertio decimo, quæst. trigesima prima, & quæstiones similes secunda.

Vobis datum est i. fuisse mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis. Quasi dicitur vobis loquitur aperte, illis autem in parabolis, quia vobis datum est idem concessum à Deo intelligere secreta, illis autem non, ideo oportet ubi loqui obicere, ut non intelligant. *Nesse mysteria regni Dei*, idem sacre scripture secretis, quæ vocatur regnum celorum, turbis autem, & Phariseis hoc non est datum, vide loco citato. post q. 17. circa illud, qui respondit ait.

Vobis datum est esse mysteria Regni Dei ceteris autem in parabolis. An sint plures sensus eiusdem litteræ, & quot sunt sensus in sacra scripture, & quod in veteri testamento proprie est allegoricus sensus, & quod prima diuisio sensus scripture est in literalis, & mysticum, & de his duobus plura differantur, & quomodo ad literalem ceteri sensus reducantur, item metaphorici, & parabolici, vide loco citato q. 18. per totum.

Vobis datum est. Ecce vester autem in parabola. An sacra scriptura paraboli vii debeat, & in quo parabola, & metaphora tunc se differunt, & quare eis utatur scriptura, & quomodo, vide ibidem q. 19.

Ceteris autem in parabola. An Christus loquebatur semper in parabolis, & metaphoris, cum prædicabat, vide ibidem q. 30. Quare autem parabolis nunc utebatur, quæ quidem consistunt ad duo, vide ibidem q. 33. Quare modo in parabolis loquitur, & non in sermone illo quem egit in monte. Matth. 5. & 6. & 7.

Videat eis non videant, & audiant non intelligant. Idem videat ea, quæ extremis sunt, & non videant ea, quæ interiori occultantur, vide notam explanationem super Matth. par. 4. c. 13. post q. 17. circa illud, quia videntur non videntes.

Ceteris autem in parabola, & videri non vident. Ad quod vitur Christus parabolis, cum nollet eas intelligi, & quod plurima eorum, quæ Christus prædicauit, plus nunc proficiunt, quam cum ipse tunc prædicabat, vide loco citato q. 39.

Videat eis non vident. Ecce. Quomodo hoc dicatur, vide ibidem q. 40.

Semen est verbum Dei. Verbum Dei vocatur semen, propter similitudinem; unde in principio dicebatur dixit per similitudinem, exiit qui seminat, &c. & primo quia sicut semen est origo fructus, & ex paucis granis magnæ fruges crescant, ita ex paucis verbis Dei sequuntur plurima opera bona secundo, quia semen ad hoc, quod proficitur occultatur in terra, & verbum Dei, ad hoc, ut proficit, occultari debet in corde, propter hoc illud semen, quod cecidit in via, & non potuit operiri terræ, uocatum est ab aëribus, sic & verbum Dei, quod antequam abscondatur in corde, sapitur à demone, non facit fructum, ut patet cum dicitur; venit diabolus, & tulit verbum de corde eorum. Tercio, quia semen ad hoc, ut proficit, moritur Ioan. 12. nisi granum frumenti cadens, &c. sic, & verbum Dei in corde moritur, in quantum ibi tacet absconditur, & tamen manet in animo, ut postea exeat in generationem, vel dicitur mortuum, idem mortificans, quia nisi verbum Dei mortificauerit praua desideria cordis nostri, nunquam fructum bonum proferet, si autem mortificat illa, proferet fructum copiosum, vide super Matth. p. 4. c. 13. q. 9.

Qui autem fecit viam: hi sunt, qui audiunt, deinde venit diabolus, & tulit verbum de corde eorum ne credentes scilicet fiant. Vide loco citato q. 27. circa illud, & non intelligit, & venit malis. ubi Matthæus vocat diabolum, malum, absolute: aliqui autem dicant, quod vocatur malus, quia simpliciter malus est, & hoc conuenit Pythagoræ, & Manichæis, qui posuerunt per se coordinationem malorum, sicut coordinationem bonorum, & tunc, si caput eorum omnium bonorum est per se bonum, & prout bonum, ita caput omnium malorum esset per se malum, & pure malum, & tale vocaretur malum absolute, sed hoc est impossibile: vide loco citato q. 41. dicitur ergo malus absolute, primo quia est excellentior malus; secundo, quia non solum demon malus est, sed etiam in malo firmatus; tertio, quia non solum est malus, sed etiam ceteros naturæ malos efficere, vide omnia ibidem.

Deinde venit diabolus, & tulit verbum de corde eorum. Quomodo demon potest rapere verbum de corde hominis, cum nihil possit in intellectu, aut in voluntate nostra, nec etiam Angelus bonus, vide super Matth. p. 4. cap. 13. q. 47.

Nam qui supra petram hi sunt, qui cum audierint v. b. cum gaudio suscipiant, & in radices non habent, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Aliqui enim sunt, qui prius credebat, & postea propter tentationem, siue tribulationem superuenientem cadunt à fide, & hoc eis accidit, quia fides parè fundata erat, nā si fundata fuisset, non moueretur facilius ab ea; ita & alij venerūt ad fidem in principio bono animo, sed postea adueniente tribulatione turbati, & peribant, propter hoc illam doctrinam esse falsam, sic Galathæ, cum à Paulo audissent veritatem doctrinæ, crediderunt, sed quia leuiter fixa erat in eis, adueniente alia prædicatione, reuertunt ad ceremoniam veteris testamenti, & dixit eis Apostolus: cur tam cito transferimini in aliud euangelium, ad Galat. 3. vide super Matth. p. 6. ca. 14. q. 78. in medio.

Ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Qui verba Christi audit, & non facit, habet debile, adificium, & ideo veniente tentatione corruit, quia non potest quasi resistere tentationibus, nisi per charitatem, qui tamen solum audit verba Christi, nullam charitatem habet, nec etiam virtutem, sed solum verba ipse; tamen verba non confortant animam contra tentationem; quia tentationem fuluere non consistit in verbis, sed in rebus, qui autem sola verba habet, non potest resistere tentationi; immo nec vult, quia si vellet, iam non solum verba audiret, sed etiam facere vellet, quod in lege dicitur, vide super Matth. p. 3. cap. 7. q. 34. circa illud, & intruent in domum illam, vide etiam super Matth. parte 4. cap. 13. questio. 27. circa illud, sed est temporalis.

Ad sollicitudines, & diuitijs &c. Vide super Matth. parte 4. cap. 13. questio. 27. circa illud, & fallacia diuitiarum.

Quod autem in terram bonam: hi sunt qui in corde bono, & optimo, audientes, verbum reserunt, & fructum afferunt in patientia. Quomodo prædicatio vocatur metis, vide super Matth. p. 4. c. 10. q. 8. in responsione ad secundum.

Qui autem in terram bonam &c. Quare Christus loquens de terra bona posuit tres gradus fructuum apud Matth. 13. scilicet tritellum, & agnoscendum, centesimum, vide super Matth. p. 4. c. 13. q. 43.

Qui autem in terram bonam &c. Quare in ista parabola seminis Christus posuit quatuor differentias terræ in qua semen cecidit, & quod est impedimentum secundæ quare credentes non operentur secundum fidem, vide loco citato quest. 43. Quomodo autem discernit iste quatuor partes feminis inter se, & quomodo possit accipi suffocatio, de qua dicitur, a sollicitudinibus, & diuitijs suffocatur, vide loco citato q. 44.

DOMINICA QVINQVAGESIMAL. Lucæ XVIII.

Assumpsit Iesus duodecim discipulos suos & ait illis: Accedite ascendimus Ierosolymam. Hæc est vna virtus prælatorum; scilicet ingor ad tollendam martirium, si oportuerit pro grege commisso, & hoc docet Christus per exemplum sui, qui voluntarie iux in Ierusalem, sicut etiam dicit: Ioan. 10. ego sum pastor bonus, & pono animam meam &c. assumpsit autem discipulos, non ad ambulandum in via, sed assumpsit idem segregauit eos à turba, ad loquendum eis secreta ea, quæ volebat, ut alii audirent, & dixit ecce ascendimus, quasi d. non poteris, quod vadam solum in Ierusalem, ad prædicandum, sed vado illic vt confitemur, quæ dicta sunt de me, vide super Matth. p. 3. c. 10. post q. 37. circa illud, & ascendens Iesus Ierosolymam.

I N D E X.

Assumpsit duodecim discipulos suos. Matthæus addit. secundo, dicebat, quæ sequuntur discipulis secreto, ne alij audirent propter multa: primo, quia res ista erat ardua, & talia non sunt publicanda, & d. solis fidelissimis: secundo, quia impeditur fortassis passio Christi: tertio, quia si populus audiret hoc, turbarentur: vnde, & strepidum circa fidemque. o. s. erat propter feminas, quæ ambulabant cum Christo ininsistente e. in Galilæa, Marc. 15. & Lucæ 8. nam propter tenebrarum harum, si audissent de morte eius aliquantulum ante clamarent, & fletum importune in quo Christum valde molestant, & impediunt passionem eius varijs modis: vide super Matth. p. 5. c. 20. q. 40. per totum.

Assumpsit duodecim discipulos. Quomodo Christus reuelavit mysterium passionis duodecim: nam ex hoc apparet, quod etiam iudæ reuelauit; nam sine illo non erant duodecim: & tamen videtur mirum, quod illi uoluerint hanc rem ostendere; tum quia ille tractator futurus erat passionis: tum quia indignus erat audire, quæ non nisi dignis dicenda erant. vide loco citato questio. 41.

Ece ascendimus Ierusalem, & consummabuntur omnia &c. Nominant Ierusalem, quia ille erat locus passionis sicut diffinitum erat, & extra illum locum non poterat occidi. Lucæ 13. non caput prophetam perire extra Ierusalem, id est non est possibile, quod Messias, qui est propheta per excellentiam occidatur extra Ierusalem, & hoc dixit propter multas causas. vide super Matth. p. 4. c. 16. q. 99.

Ece ascendimus Ierusalem, & consummabuntur omnia &c. Matthæus cap. 16. ait, quod oportebat eum ire Ierusalem, & multa pati, sed si uoluerit ibat, & parabat ut quomodo dicit Christus, quod oportet eum ire, & c. quis oportet necessitatem importat. vide ibid. q. 97. & q. 98. & q. 100.

Ece ascendimus Ierusalem, & consummabuntur omnia &c. Quare ascendit uincit Christus in Ierusalem. vide super Matth. c. 20. q. 39.

Traditur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur &c. Quare Christus prædixit discipulis suis, quod occidendi esset à Iudæis. vide super Matth. parte 5. cap. 20. questio. 42.

Traditur enim gentibus &c. Quare Christus toties prædixit discipulis de morte; tam enim de hoc dixerat alibi, vide loco citato questio. 43. per totum. vide etiam super Matth. p. 4. c. 17. q. 176.

Traditur enim gentibus &c. Quare Christus sciens ibat in Ierusalem, in quo loco occidendus erat: potissime enim sciret, quod extra Ierusalem nullum malum pati poterat Lucæ 13. non caput prophetam perire extra Ierusalem id est occidi, & pati. & tamen ipse dixit discipulis: si vos persecuti fuerint in una ciuitate, fugite in aliam. Matth. 10. quomodo ergo ipse non fugit, sed intrat Ierusalem? vide super Matth. parte 5. c. 20. q. 44.

Traditur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur &c. Quomodo est verum, quod Christus traditur: nam hoc videtur repugnare libertati passionis sue, à quo etiam traditur. vide super Matth. parte quarta cap. 17. questio. 177.

Traditur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur &c. Quare Christus dixit discipulis expresse, e. q. passus erat, illa referendo sigillatim: nam videtur, quod sufficebat, quod diceret se se occidendum, & resurrecturum: tertia die; dixit tamen se tradendum, illudendum, flagellandum, & occidendum &c. vide super Matth. p. 5. c. 20. q. 45.

Traditur enim gentibus &c. Quare cum Christus hic prædixisset de morte sua particulatim, non dixit, quod unus de discipulis suis, eum tradidisset; sicut hoc expredit Matth. 26. & Marc. 14. vide loco citato questio. 46.

Traditur enim gentibus &c. Matthæus cap. 20. ait: Filius hominis tradetur principibus sacerdotum, & Sacerdotibus, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum &c. vide auctor querit, Quare

dixerit Christus tradetur principibus sacerdotum: vide loco citato q. 47. sed quare Christus dicitur de morte sua, dixit, quod principes sacerdotum p. d. Scribæ: condemnabunt eum morte: quia hoc non uoluit pertinere ad mortem suam: eo quod condemnatio præcipuum sacerdotum nihil faceret: cap. enim non poterant quemquam condemnare ad mortem: sic enim dixerat coram Pilato, nobis non licet interficere quemquam. vide loco citato q. 48.

Traditur enim gentibus &c. Si plura de passione desideras. vide Fena 6. ab domo sanctæ in tabula generali, verbo passio Christi.

Et tertia die resurget. Quare Christus dixit, quod resurget, cum hoc ad mortem, non pertinere. vide super Matth. p. 5. c. 20. q. 40.

Et tertia die resurget. Quare dixit Christus se resurrecturum tertia die. vide super Matth. p. 5. cap. 20. questio. 50. vide etiam parte 4. cap. 16. questio. 92. & cap. 17. questio. 178.

Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis &c. Vide super Matth. p. 6. cap. 23. q. 20. in medio.

Falsum est, cum appropinquaret Iericho cæcus quidam sedebat secus uiam. Quomodo ponitur hic de illuminatione uisus cæci, cum Matthæus ponat de illuminatione duorum cæcorum. vide super Matth. parte 5. cap. 20. q. 109.

Falsum est cum appropinquaret Iericho &c. Quomodo potest stare, quod tunc inuenit scilicet quod curato facta fuerit antequam ueniret Christus in Iericho, cum Matthæus dicat: egredientibus illis ab Iericho, secuta est enim turba multa, & ecce duo cæci: & c. in quo inuenitur, quod illi duo cæci sanati fuerunt post exitum de Iericho. Aliqui dicunt, ut Bedæ, quod est eadem illuminatio, & hy appropinquare, sic explicatur, cum prope esset, non quidem illi euindo, fed de ea ca. caendo, auctor tamen hoc per pulchre impugnat, & ostendit, quod non est eadem illuminatio, quæ ponitur ab omnibus tribus, fed uetustas est, quod apud Iericho fuerit Christus duas illuminationes, in prima illuminatus unus cæcus, in secunda duo: prima fuit antequam rugeretur Christus Iericho circa urbem in via secunda fuit, egredientes Christo de urbe, iuxta urbem secus uiam erant duo cæci, & illis illuminauit. vide super Matth. p. 5. cap. 20. q. 106. fed non video quomodo sibi confiteri auctorem ponit supra q. 102. quod illuminatio duorum cæcorum facta est statim post allocutionem Christi de passione, & accessum maris filicem Zebedæ ad ipsum Christum, & citat secundum dicendum, quod statim fuit istud factum post præcedentia scilicet, quod nulla accidentia inter medium gesta acciderunt, quæ alibi in sacra Scriptura referuntur, & tamen questio. 106. dicit quod sanatio unus cæci fuit inter media, quæ à Luca hic narratur.

Cum audiret turbam præcedentem, interrogabat, quid hoc esset. Quomodo fecit? sunt tunc Christus & quare. vide super Matth. parte 5. cap. 20. q. 103. Quare autem euangelista mentionem facit, quod uisita turba ibat cum Christo. vide q. 104.

Cæcus quidam sedebat secus uiam mœdicens. Quare ponitur Christus illuminatus cæcos iuxta Iericho, & in via. vide ibidem q. 108. Quomodo autem cæcus de quo hic agitur, & ille de quibus mentionem facit Matthæus erant iuxta uiam, quidno sanati fuit. vide ibidem questio. 109.

Cum audiret turbam præcedentem, interrogabat, quid hoc esset. Quia iste cæcus non uidebat, oportet, quod esset iuxta uiam, ita ut audiret sonum omnium transierunt, & petere posset ab eis elemosinam, nunc uero cum Christus transiret, quis ibat cum illo turba multa, aliqui de illis præcedebant, & alij sequebantur, quando ergo cæcus audiuit strepitum transierunt, cognouit, quod non erat uisus, fed plerumque, & ideo putauit, quod aliquis magnus uir esset, qui transiret, quem tota gens illa commotaret. & ideo querit quæ transiret, & præcedentes dixerunt, quod Iesus Nazarenus transi-

transiret, & tunc ipse cepit clamare. vide super Matth. p. 5. c. 20. q. 110.

Et clamavit dicens Iesu fili David, miserere mei. Clamavit primo, quia cupiebat illuminari à Christo secundo, quia nesciebat, an Christus esset intra eum, vel potius, unde clamare opus erat tertio, quia turba magnam strepitum faciebat, & fortassis Christus non audisset, si non clamasset, quarto, quia non poterat pedibus sequi Christum, ideo vocibus sequebatur quinto fuit ad exprimentum inagnitudinem desiderij, vide loco citato q. 11. quæ enim de cæcis dicitur, huc cæco possunt accommodari.

Iesu fili David, miserere mei. Quare iste cæcus dixit miserere mei, cum intendere petere visum, & non potius directe petijt dicens Domine illumina me. vide loco citato q. 112.

Iesu fili David miserere mei. Quare istig cæcus vocaverit eum filium David, & quid per hoc intendebat. vide ibidem q. 113.

Et qui præstans increpabant eum, ut taceret. Quare turbæ increpabant eum, ut taceret? vide quinque rationes ibidem q. 114.

Ipse vero multo magis clamabat. Quare quanto magis turbæ increpabant eum, ipse tanto magis clamabat. vide tres rationes. loco citato q. 115.

Stans autem Iesus iussit illum adduci ad se. Quare Christus fecit ad se vocari cæcum. vide super Matth. par. 5. c. 20. q. 116.

Stans autem Iesus iussit illum adduci ad se. Quare Christus iteravit, cum vocaverit cæcum ad se. vide ibidem quæst. 117.

Quid tibi vis faciam? Quærit hoc quia ipse petierat solum, quod miseretur ei, non tamen interrogat, quasi nesciat quid vellet, quia antequam clamare inciperet, sciebat, quid petiturus esset, sed fuit conveniens, quod quereretur ab eo. Quid tibi vis faciam primo, ut excitaret eum ad iterum petendum, secundo, ut de petitione determinata cæci apparet quid vellet, tertio, quia consuetudo Christi erat, quod quando aliquid ab eo peteretur in generali semper peteret à petentibus, quod vellem in specia vide loco citato q. 118.

Quid tibi vis faciam. Quare cum sanavit alios cæcos, de quibus Matth. 9. petiuit ab eis de fide, scilicet crediti quod hoc possum in sanatione autem cæcorum circa Jericho, non petiit de fide. vide loco citato. quæstio. 119.

Et confisus videt. Vide loco citato quæstio. 122. per totum.

Et sequebatur illum magnificans Deum. Quare iste cæcus mox, ut illuminatus fuit securus est Christum ascendens cum eo Ierosolimam. vide loco citato q. 123.

Et sequebatur illum. Quæritur quomodo Christus permiscuit istum cæcum secum ire, quem curaverat, nam cum curatur areptus, & vnuereum vellet cum eo ire, non permisit Christus, sed dixit, quod redirent ad domum suam, & ad suos, & nararent quanta fecisset ei Deus Lucæ 8. vide loco citato. q. 124.

FERIA QVARTA CINERVM. Euang. Matth. VI.

Qui ieiunatis nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Ad omnes fideles dicitur, & intelligitur tam de ieiunijs spontaneis ex devotione sumptis, quam de illis quæ per Ecclesiam imponuntur, quia in omnibus tenenda est ista forma, quæ hic ponitur, ad hoc, quod ieiunium sit vtile. vide super Matth. tom. 1. cap. 6. post q. 123. circa illud: Cum autem ieiunatis.

Cum ieiunatis. Duplex est ieiunium, quoddam naturæ, & aliud in institutione, quod vocatur ieiunium Ecclesiæ. Accipiendo ieiunium primo modo, dicitur quæ ieiunius ab illo ieiunio; Accipiendo secundo modo, denominatur quæ ieiunius à tali ieiunio. Et hoc definitur convenienter ab Iudæo, quod est passivum vi-

ctus, abstinentia quæ ciborum, quæ definitio expenditur ab auctore super Matth. loco citato quæst. 124. Vide ibidem.

Cum ieiunatis. Ecce. Ieiunium fuit præcipue ab ecclesia institutum ad satisfaciendum pro peccatis, cum sit opus bonum, & penale. vide loco proxime citato.

Cum ieiunatis. Ecce. Ieiunium est actus virtutis: nam omnis actus qui in sui ratione includit aliquid quod perinet ad modum virtutis, potest dici actus virtutis, quantum ex se est, licet possit bene, & male fieri. De ieiunio autem sic est, quia nomine ieiunij exprimitur actus quo quia retrahitur à delectationibus gultus, ideo pertinet ad virtutem, & est actus virtutis, cum alia virtutes, sunt similiter in retrahendo hominem à delectationibus corporis. vide loco citato q. 125.

Cum ieiunatis. Ecce. Ieiunium est actus abstinentiæ, & ab illa sola est elicibile, est tamen à charitate imperativè, est etiam à Iustitia, & à Religione, & à fortitudine, & ab omnibus virtutibus, sola tamen abstinencia est à qua elicivè est. vide loco citato q. 126.

Cum ieiunatis. Ecce. Ieiunium est opus satisfactorij, quia reperitur in eo ratio propria operis satisfactorij, scilicet quod sit bonum ex genere, voluntariè factum, & in charitate, & alias non debium. vide loco citato, quæstio. 127.

Cum ieiunatis. Ecce. Ieiunium est aliquo modo de iure naturali, & aliquo modo de iure positivo. vide loco citato, quæst. 128.

Cum ieiunatis. Ecce. Apud quosdam gentiles erat ritus ieiuniorum. vide loco citato, q. 129.

Cum ieiunatis. Ecce. Christus non instituit ieiunia, nec eñs possit ea expressè sub consilio, reliquit tamen ecclesiæ de illis ordinandum, & prænotuavit, quod illa essent in posterum habenda inter fideles suos. Ratio huius fuit, quia Christus voluit dare legem brevissimam, & ideo noluit illum replere præceptis non necessarijs, sed solum ea quæ necessaria erant dedit, etiam voluit dare legem libertatis, tollitur autem libertas per multitudinem ceremoniarum, & observantiarum, si ad illas sit homo strictus. Sicut erat in veteri testamento, ideo observantias nullas dedit Christus in lege. Alia ratio fuit, quia ieiunium, vel erat imponendum sub præcepto, vel sub consilio, non sub præcepto, quia illa imponuntur sub præcepto, quæ sunt simpliciter necessaria, ieiunium autem non est simpliciter necessarium, item quia nullum præceptum Christi est dispensabile per aliquem hominem, si ergo Christus institueret ieiunia, nullo modo fuissent dispensabilia, hoc autem erat inconueniens, quia ex multis causis convenienter est quod liceat homini absolvere se à debito ieiunandi, tamen non dequit quod Christus poneret ieiunium sub præcepto. Etiam non fuit conveniens poni sub consilio, quia consilia sunt de illis per quæ homo efficitur perfectus, charitas autem est per quam homo perfectus efficitur, ideo illi actus cadunt sub consilio, qui pertinent ad charitatem Dei, & proximi, ieiunare autem secundum se non est opus charitatis, ergo &c. vide loco citato. quæst. 130.

Cum ieiunatis. Ecce. Conveniens fuit statueri Ecclesiam ali qua ieiunia. vide loco citato. q. 131.

Cum ieiunatis. Ecce. Sciri non potest quis fuit primus ieiunans, nam ieiunia sunt antiquissima, & in omni tempore quod homines cognoverunt Deum, fuerunt ieiunia, quomodo autem ortum habuerit. vide loco citato, quæst. 132.

Cum ieiunatis. Ecce. An in lege veteri fuerint aliqua ieiunia sub præcepto, & quare ibi fuerunt, cum in nova nullum sit sub præcepto. vide loco citato, q. 133.

Cum ieiunatis. Ecce. Quæ ieiunia erant non per leges apud Iudeos introducta, & qui modus ieiunandi Iudæorum, Saracénorum, & Christianorum, & in quo concordant. vide super Matth. tom. 1. et 2. cap. 6. quæst. 134.

Cum ieiunatis. An violens ieiunium Ecclesiæ, peccet semper mortaliter. vide super Matth. tom. 1. cap. 6. quæstio. 135.

Cum ieiunatis. An aliquis possit peccare propter mortem ieiunium. vide super Matth. tom. 3. capit. 6. quæstio. 136.

Cum ieiunatis. An in ieiunio statuto per ecclesiam possit aliquis dispensare, & quis. vide super Matth. tom. 3. c. 6. q. 137.

Cum ieiunatis. An viri iusti teneantur ad ieiunia Ecclesie. vide super Matth. tom. 3. c. 6. q. 138.

Cum ieiunatis. An pueri, & adulescentes teneantur ad ieiunia ecclesie, & quo tempore incipiunt homines obligari ad ieiunium. vide super Matth. tom. 3. capit. 6. quæstio. 139.

Cum ieiunatis. An peregrini, & itinerantes excusentur a ieiunio Ecclesie. vide super Matth. tom. 3. capit. sexto quæstio. 140.

Cum ieiunatis. An cursores Dominorum excusentur a ieiunio ecclesie. vide loco citato. q. 141.

Cum ieiunatis. An aliquis excusetur a ieiunio propter pauperem. vide loco citato. q. 142.

Cum ieiunatis. An manualiter laborantes excusentur a ieiunio. vide loco citato. q. 143.

Cum ieiunatis. An famuli qui seruiunt Dominis ad mensam possint diebus ieiuniorum aliquid comedere, an requiem feriant, & postea cenare. vide loco citato quæstio. 144.

Cum ieiunatis. An diebus ieiuniorum cenante conuenit, ad cenam legentes possint ante lectionem aliquid comedere. vide loco citato. q. 145.

Cum ieiunatis. An mulieres prægnantes, & lactantes teneantur ieiunare. vide loco citato. q. 146.

Cum ieiunatis. An senes teneantur ieiunare ieiunia ecclesie. vide loco citato. q. 147.

Cum ieiunatis. An infirmi, & debiles teneantur ad ieiunium. vide super Matth. tom. 6. q. 148.

Cum ieiunatis. An mulieres habentes viros, propter eorum prohibitionem excusentur ieiunare. vide loco citato. q. 149.

Cum ieiunatis. An propter aliquam prædictarum causam ieiunium frangens teneatur peccare dispensationem. vel possit agere propria auctoritate, & quod multis causis iusti reperiuntur in ieiunio ad dispensandum. vide super Matth. tom. 3. c. 6. q. 150.

Cum ieiunatis. Quare ieiunia sint instituta ab ecclesia centis anni temporibus, & non sunt relicta, ut quilibet ieiunaret quandoque vellet? vide loco citato, quæstio. 151.

Cum ieiunatis. Quare sint tempora ieiuniorum statuta ad ieiunandum, & quare fideles ieiunant quadragesimam, & quis eam instituit, & quare etiam Hebræi ieiunant quadragesimam. vide super Matth. tom. 3. cap. 6. q. 152.

Cum ieiunatis. An tempore quo muncielatur fuit conueniens quadragesimam ieiunari. vide loco citato, quæstio. 153.

Cum ieiunatis. An ieiunium quadragesimæ debent dici quadragesima, vel quinquagesima. vide super Matth. tom. 3. c. 6. q. 154.

Cum ieiunatis. An quadragesima sit ieiunanda ab omnibus integraliter, & an quinta feria censeatur Dominus sit bibendum, & an in die Dominica sit ieiunandum. vide loco citato. q. 155.

Cum ieiunatis. Quare ieiunium obseruatur in quatuor temporibus, & quare potius in istis quam in alijs temporibus. vide super Matth. tom. 3. c. 6. q. 156.

Cum ieiunatis. An ieiunantes debeant habere horam determinatam ad cibum, & quare hora sit. vide loco citato, quæstio. 157.

Cum ieiunatis. An bibere ante cibum, vel post cibum, vel super quadragesimam. vide super Matth. tom. 3. cap. 6. quæstio. 158.

Cum ieiunatis. An comedere pluviam semel sit habitandum ecclesie. vide loco citato. q. 159.

Cum ieiunatis. An si aliquis comedendo semel & sumendo cibo immoderaret per hoc ieiunium frangeret, & an ieiunans debeat velis parvis pisciculis. vide super Matth. tom. 3. c. 6. q. 160.

Cum ieiunatis. An per odorem aliquarum rerum soluantur ieiunium. vide loco citato. q. 167.

Cum ieiunatis. An post ieiunium soluat ieiunium, si ante cenam, vel post sumantur. vide super Matth. tom. 3. c. 6. q. 163.

Cum ieiunatis. An sumere electuarium in ieiunio frangat ieiunium, & an liceat aliquid potare, vel ante cenam comedere, quod vulgo dicitur facere collationem, & quid. vide loco citato. q. 169.

Cum ieiunatis. An assumentes panem, vel fructus pro collatione loco electuarij frangat ieiunium. vide loco citato. q. 170.

Cum ieiunatis. An esus carniū, & lactis, casei, & butyri frangat ieiunium, & quibus ieiunando liceat carnes potius prohibetur in ieiunio, quod vinum vefci & quare legumina, & pisces, cum magis incident ad venerea quam carnes. vide super Matth. tom. 3. c. 6. q. 171.

Cum ieiunatis. An comedere ante tempus die ieiunij frangat ieiunium, & quod circa horam comedendi diebus ieiuniorum multa sunt considerata. vide loco citato. q. 172.

Cum ieiunatis. Quæ conditiones requiruntur ad hoc ut quis bene ieiunet, id est ad hoc quod non frangat ieiunium, & ad hoc quod mereatur. vide loco citato, quæstio. 173.

Cum ieiunatis. Ad quid fit ieiunium, & quid proficit, & de vnicuique utilitatibus eius. vide super Matth. tom. 3. c. 6. q. 174.

Nolite fieri sicut hypocritæ tristes, & exterminant enim facies suas, ut appareat hominibus ieiunantes. Christus non vetat lucristum ieiunantem, quæ est quidam gratia naturalis, nam per ieiunium corpus affligitur, & non est possibile, quod illi, quod in corpore est non ostendat in vultu, sed prohibet Christus tristitiam voluntariè ostensam. quod apparet, quia dicit, sicut hypocritæ, nam hypocritæ deficiunt in honore, & volunt videri boni, cum non sint, quam opinionem, ut possint consensui ab hominibus, ostendunt foris signa sanctitatis, Christus autem prohibet eos esse tales, eo quod illi perducunt mercedem operum suorum, & sic intelligitur quod ieiunans nihil velit ostendere in vultu suo, per quod ab hominibus ieiunans esse videatur, & laudentur, nam ita hypocritæ faciunt. vide super Matth. tom. 3. c. 6. q. 175.

Nolite fieri sicut hypocritæ tristes, & exterminant enim facies suas, ut appareat hominibus ieiunantes. Dupliciter potest intelligi ista tristitia, vno modo quod hypocritæ ieiunabant, & tamen volebant ostendere magis ieiunare quam ieiunabant, & ad hoc apponebant vultu suo aliquid, per quod pallidiores, & tristes viderentur, sic dicit Christus non sentiat super Mattheum, scilicet, nolite fieri, ut non sentiat qui ieiunat, sed melius est, ut ieiunium te ostendat, quam ut ieiunium enim, non potest autem fieri ut sit hilis qui ieiunat, ideo non dixit Christus nolite esse tristes, sed nolite fieri tristes, qui enim per impoturas aliquas palentes apparent, isti non sunt tristes, sed sunt, qui autem naturaliter propter afflictum ieiunium tristes est, non sit tristis, sed vere est. Alio modo potest intelligi, quod hypocritæ non ieiunarent, sed vultum suum artificiose peringerent, & c. utrum ieiunans ostenderent; sic dicit Leo Papa: Non sunt causa ieiunia, quæ non de ratione eueniunt continentur, sed de arte fallacie, & Christo totum super Mattheum dicit. Si ille qui ieiunat, & tristis se facit, hypocritæ est, quanto magis iniquior est qui non ieiunat, si argueris quilibet in facie sua pingit vultum pallorem, quasi ieiunij signum? vide loco citato. q. 176.

Exterminant enim facies suas. Exterminare est extra terminos ponere, & pertinet ad exiles qui extra terminos Patriæ ponuntur, sic dicitur Psalm. 79. exterminavit eam aper de Syria, id est vineam Domini, scilicet populum Iudeorum exterminavit aper de Syria, id est rex Chaldeorum, qui Iudeos expulit de terra sua. Hypocritæ autem dicuntur facies exterminare, id est ponere extra terminos facierum humanarum, quia videbantur facies

I N D E X.

facies mortuorum præ nimio pallore, qualis non competit viventibus, & talem colorem hypocritæ ex quibusdam vnguentis, aut fumo aliquam tectum affluere banitur, vt dicit Chriſtoſ. ſuper Matth. non enim cauſa fuerat ille pallor ex magnitudine ieiuij, nam hypocrita non verè le affligit, ſed exterius offendit quod fe affligit, quia alius non eſſet vituperabilis. vide ſuper Matth. 10. 3. c. 6. poſt quæſt. 123. circa illud, exterminant enim facies ſuas.

Exterminant enim facies ſuas. Melius diceretur, deſtituunt, vel demoluntur facies ſuas, ſed per improprietatem locutionis illud poſitum eſt, vide loco proximè citato.

Vt appareant hominibus ieiuantes. Nihil aliud intendit hypocrita, niſi humanam gloriam confequi, ſcilicet vt hominibus bonus videatur. vide loco proximè citato circa illud: Vt appareant hominibus ieiuantes.

Amen dico vobis. Ideſt in veritate aſſero, & non dubitem de bono. vide loco proximè citato circa illud: Amen dico vobis.

Receperunt mercedem ſuam. Ideſt etiam ſi aliquid bonum fecerunt ieiuando, quia ieiuare in ſe bonum erat, nullam mercedem ex hoc confequuti ſunt in vita æterna, quia hic receperunt eam, ſcilicet gloriam humanam quam deliderauerunt, & licet interdu hypocritam propter humanam gloriam agens, nullam inde gloriam confequatur, ſed poſuit vituperium, non habebit tamen mercedem in vita æterna, & ſic vtiq; mercede carebit, nam cum hic deſiderauerit gloriam, viſequebatur eam, ſive non, niſi eſt ſibi debitum in vita æterna. vide loco citato, circa illud: Receperunt mercedem ſuam.

Tu autem cum ieiuas. Non imponit nobis Chriſtus hic aliquid ieiuium, ſed dicit, quod quando ieiuare volumus, teneamus talem modum, in quo ſolum vult excludere inanè gloriæ. vide loco cit. circa illud: Id aut.

Vnge caput tuum. Ita erat conſuetudo in terram Chanaan, parum propter calores, & parum propter iocunditatem, quod tam viti quam feminæ oleo capita vngent, vide loco citato, circa illud: Vnge caput tuum.

Vnge caput tuum. Chriſtus noluit nos obligare ad hoc faciendum, tam nemo illud obſeruat, nec etiam eſt aliquis ceteromonæ, quæ ſecundum ſeipſam poſſet conſerre aliquod bono operi, vt eſſet magis meritorium, ſed voluit Chriſtus diſturbare ludæos quibus prædicabat à præſent conſuetudine hypocritarum. Non tamen adhibe eſt intelligendum, quod etiam illi ludæi quibus Chriſtus prædicabat ſuadere vellent quod capiti ſua vngerent die ieiuij, nam per hæc inciderent in illud, quod Chriſtus volebat vitare, quia ſicut trititiam offendere erat ſignum ieiuantium, ita etiam ſi nunc ieiuantes faciem ſuam lauarent, & vngerent caput ſuum, eſſet iam ſignum ieiuantium, & per hoc inanem gloriam rufus quaſierent. Solum ergo intendebat Chriſtus dicere, quod ieiuantes non tritarent, ſed offenderent ſigna Læuitici ſciti in feſtiuitatibus fieri ſolet, & quia ludæi conſecti erant ad oſtentionem gaudiij caput vngerent, Chriſtus dixit de vñctione capitiſ. vide ſuper Matth. 10. 3. c. 6. q. 176.

Vnge caput tuum, & faciem tuam laua. Non eſt neceſſarium nobis, quod diebus ieiuiorum offendamus ſigna læuitici, cum eccleſia non offendat ea, ſed ſans eſt, quod non offendamus trititiam, vt per eam humanam gloriam quaeramus, nam alia etiam ſi tritites ſimus, & tales appareamus, contra Chriſti præceptum non agimus, ſed ponit in ieiuio debet quæ ſubtrahere ſibi omnes voluptates, & iocunditatem, vt efficiamus, & magis meritorium ſit ieiuium ſuum, ſicut ieiuabat Daniel, ſcilicet. Ego Daniel lugebam triam hebdomadarum diebus panem deſiderabilem non comedi, & caro, & vinum non introieci in os meum, ſed nec vnguento vñctus ſum, donec completetur triam hebdomadarum dies, & per tale ieiuium Daniel meruit obtinere reſurrectionem à Deo Dan. 10. ideo bonum eſt tale ieiuium, in quo quis ita ſe affligit, vt neceſſe ſit in eo apparere ſigna trititiae, vel naturalis grauitatis. vide loco proximè citato.

Et faciem tuam laua. Non innitit per hoc quod in alijs diebus faciem lauan da non ſit, vel quod in alijs diebus homines ad lauan dum faciem non eſſent aſſueti, ſed dicit, vt die ieiuij hoc ex induſtria fiat, in qua forte aliqui ſeipſos propter ieiuiorum aſtinctionem deſpectos, & incompoſ permittere vellent. vide ſuper Matth. 10. 2. cap. 6. poſt quæſtio. 123. circa illud: & faciem tuam laua.

Nolite theſaurizare vobis theſaurus in terra. Ideſt non congregetis theſaurus in terra, poteſt hoc dupliciter intelligi, vno modo, in terra, ideſt in hac vita, & diſtinguitur tunc terra contra Cælum, ſcilicet non eſt curandum habere theſaurus in hac vita, ſed in futuro, & iſte ſenſus patet, quia poſtea dicitur, theſaurizare vobis theſaurus in Cælo. Alter poteſt intelligi theſaurus in terra, ideſt theſaurus ſub terra, ideſt non congregetis theſaurus ad ponendum ſub terra, quia hoc peccatum eſt, & hoc innuitur, quia dicitur vbi ſures eſſe ſolent, & tamen effodere eſt in terra, quando illa ſoluitur, vt aliquid de ea effoda educatur ſcilicet theſaurus latens, & hoc etiam Chriſtus ſpecialiter improbat, quia theſaurum congregare, vel diuitias poſſet quandoque eſſe laudabile, vt ſi quis congregat ad ſubueniendum miſeris, & ad cætera opera pia, theſaurus tamen qui in terra occultatur non eſt ad expendendum, ſed ad conſeruandum, & hoc ſem per eſt vituperabile, quia pecunia non prodeſt niſi in quantum expenditur, quia hic eſt vſus eius, cum ſit de bonis vtilibus. vide ſuper Matth. 10. 3. c. 6. poſt q. 176. circa illud: Nolite theſaurizare vobis theſaurus in terra.

Vbi argo, & tunc demolitur. Hic eſt defectus diuitiarum, in quo oſtenditur quod non ſunt bonum perfectum, cum faciliſ in ſeipſis corrumpantur, & dicitur ergo rubigo aeris, ideſt quedam corruptio quæ naturaliter accidi metallis impuris, ſicut ferro, & æri, & cæteris de quibus formantur monete, auro autem, & argento, quia ſunt corpora puriora, non accidunt ſiſiſ corruptio, & tamen aliquando corrumpuntur, quia elementata, & mixta ſunt, & ex contrarijs compoſita, & quæcunque corruptio ipſorum, argo appellatur. Tinea eſt vermis corruptens veſtes, & quia pertinet hoc ad diuitias, quia multæ magnam partem diuitiarum ſuarum in veſtibus conſtitunt. vide loco proximè citato circa illud: Vbi ergo, & tinea demolitur.

Et vbi ſures effodiunt, & furantur. Hic etiam deſectus diuitiarum, & theſaurorum, ſcilicet quia non ſolum ab intra corrumpuntur, ſed etiam ab extra diripiuntur, & dicitur vbi ſures effodiunt, ad oſtendendum, quod nunquam tam diligenter diuitæ cuſtodiri poſſunt, quin diripi valeant, nam nuſquam theſauri videntur ſecuriores, quam cum in tenebroſis tectis viſceribus occultantur, & tamen nec ibi ſecuri ſunt, quia ibi ſures illos effodiunt, & furantur. vide loco citato, ſuper hæc verba.

Theſaurizare vobis theſaurus in Cælo. Theſaurizare in Cælo, eſt hic theſaurus expendere, vt ibi illos recipiamus, ſicut ſit in pecunia tranſactio, quæ in vno loco datur, vt alibi ſue periculo recipiatur, & ita non quidquid pro Chriſto hic effuderimus, in Cælo habebimus, & iſtud eſt theſaurizare in Cælo. vide loco citato ſuper hæc verba.

Vbi nec argo nec tinea demolitur. Oſtendit ex oppoſito theſaurum Cæli eſſe meliorem theſauro terræ, quia non parit æulem defectus, ſcilicet non corrumpitur, nec demolitur à tinea, & crugine, & hoc eſt propter duo, primo, quia illud quod in Cælo vocatur theſaurus, non eſt pecunia aliqua, nec aliquid corruptibile ſimile eis, quæ poſſidentur hic, eſt ipſa beatitudo, habens veram omnium bonorum ſufficientiam ſecundo, quia in Cælo non eſt laus corruptio, nec generatio, ſed perpetuitas, ideo nihil ibi manendo corrumpitur. vide loco citato, ſuper hæc verba.

Et vbi ſures non effodiunt. Auferit ſecundum defectum theſauri terreni à theſauro Cæleſti, ſcilicet, quia non poteſt ab aliquo diripi, ratio eſt, quia hic bona noſtra diripi poſſunt, eo quod in iuſtitia, & iniquitatis laus eſt, ibi autem ſumma pax eſt, & nulli vitiò erit laus, ideo nullus

nullo theſauris alterius ibi auferet, ſecundo ſic hoc quia illa theſauri ſunt quodam bona homini inherencia, quæ ſibi auferri non poſſunt. vide loco citato, ſuper hæc verba.

Plu eſt enim theſaurus meus ibi eſt cor meum. Ideſt diuitiæ attrahunt cor hominis & ideo vbiſq; fuerint, ibi illud eſt, non ſecundo rem, ſed ſecundo amorem, quia anima verius eſt vbi amat, quam vbi animæ, & tamen aurum oſiſt ardentius amat quam theſaurum, ideo de illo ſemper cogitat, & ſic anima ſua ſemper cu illo eſt, ſic dicit Ambroſ. mens avari ſemel vinculis cupiditatis aſtricta ſemper aurum, ſemper argentum videt, ſemper redditus computat, gratias aurum, quam ſolem totatur, & ipſa eius oratio ad Deum aurum querit. vide loco citato, ſuper hæc verba.

FERIA QUINTA IN capite ieiunij.

Euang. Math. VIII.

Cum intro ſet Ieſus Capharnaum, acceſſit ad eum Centurio. Dicitur centurio, ideſt habens ſub ſe centum viros de ordine militari. Ea dicitur acceſſit ad eum, non per ſe, ſed per amicos ſuos, ut dicitur Luc 7. vbi ponuntur multa de hoc quæ omittuntur hic. vide ſuper Matth. tom. 3. capit. 8. poſt q. 2. 5. circa illud: & acceſſit ad eum Centurio.

Centurio. Iſte Centurio erat gentilis, & erat de exercitu Romanorum, om̃ hoc tempore Imperator Tyberius qui tunc regnabat, habebat exercitum in Iudæa, ſcilicet milites per diuerſa ſuos, ne gens illa poſſet rebellare, & ira erant multe cohortes militum in Iudæa, & multi centuriones. vide ſuper Matth. loco citato, q. 26.

Acceſſit ad eum Centurio. Centurio non acceſſit perſonaliter ad Chriſtum, ſed miſit ſervos ſuos. dicitur tamen ipſe acceſſiſſe, quia quod quis facit per alium, per ſeipſum facere videtur. vide Matth. tom. 3. capit. 8. poſt q. 27.

Acceſſit ad eum Centurio, rogans eum &c. Hoc ſuit ex magnitudine fidei, quia creditur quod Chriſtus poterat ſanare puerum eius, & non ſolum præſens, ſed etiam abſens. Sed ſi queratur, unde poſſit Centurio eſſe tanta fides de Chriſto? Dicendum, quod oportet quod Centurio aliquid audiſſet de Chriſto, vel vididiſſet eum operari, quia ſides non eſt ſine audiu poſſent aurem iſte Centurio vididiſſe multa miracula Chriſtum facere. Dicendum tamen quod Centurio miracula nulla vididiſſet, ſed ſolum audierat aliqua dici de Chriſto. vide loco citato, q. 28.

Dominus puer meus &c. Ideſt ſervus meus, iſte eſt enim modus loquendi vulgaris, quod ſervientes vocentur pueri, etiam ſi ſint in ætate viriles, puer proprie ſignificet ætatem à ſepertimo vique ad quartumdecimum annum. vide ſuper Matth. tom. 3. capit. 8. poſt quaſt. 25. ſuper hæc verba.

Iacet in domo paralyticus. Dixit iacet, quaſi adduxiſſet eum, vel veniſſet, ſi poſſet, ſed non poſſet, quia iacet paralyticus in domo eſt enim paralyſis diſſolutio membrorum quando ſunt aliqua membra que non poſſunt moveri ad nutum animæ regens corpus, ſed ſi vult in vnam partem inclinare paralyticus, cedit in aliam. Sic dicitur primo Ethocorum, de parte paſſionali, quæ non mouetur omnino liberè ad imperium rationis, ſed repugnat aliquoties, & ideo dicit Ariſtoteles eſſe vt paralyticus, qui præſeque inuocari vnam partem, & feruntur in aliam. vide loco citato, ſuper hæc verba.

Et male torquetur. Ideſt multum cruciatur, quia non ſolum habet membra diſſoluta, ſed etiam paſſitur graues dolores. Poſſet hoc dici propter duos, primo ad ſignificandum quod non poterat portari ad Chriſtum, quia licet non poterat per ſe venire, quia iacebat paralyticus, poſſet Chriſtus dicere quod duceretur ad eum, ſicut pa-

ter de multis alijs paralyticis, Math. 4. & etiam in eadem ciuitate Capharnaum quatuor viri portauerunt vnum paralyticum in grabato, quem nudo tecto domus ſubmiſerunt per ſones, & poſuerunt ante Chriſtum, Mat. 2. & Luc 5. Dixit ergo Centurio, male torquetur, ideſt habet graues dolores, & ſi moueretur, magis doleat, ideo nec poſſuit portari ad ſe: ſecundo ad confirmandum præces, oſtendendo eos iuſtos, ſcilicet quia erat iſte languens in magna doloribus, & iam Chriſtus magis miſereretur eius. vide loco citato ſuper hæc verba.

Acceſſit ad eum Centurio rogans eum, & dicens Domine puer meus iacet in domo paralyticus &c. male torquetur. Non ſuit motus Centurio ad orandum pro ſervo ſuo cum tanta inſtaſia, quia iſte ſervus erat magni præcij, & magnam dampnum patiebat Centurio ſi moreretur, ſicut dicitur Luc 7. Centurio ſervus erat male habens, qui erat illi precioſus. Sed melius dicendum eſt quod mouebatur Centurio quia diligebat valdè ſervum iſtum, non enim videbatur ſaris honoratum, nec virtutum conſuetudinem, pro ſolo lucro tantum inſtare, maxime quia iſte Centurio laudatur hic vt vir bonus, & apparet ex magnitudine fidei eius, ideo poſuit videtur quod moueretur ex claritate, ſcilicet, quia diligebat ſervum, dolebat quod periret, & tali affectu magis Chriſtus conſcendebat, quam deſiderio lacri, vel curandi dñum in uno diuine, qualis erat iſte Centurio, ideo debet exponi erat illi precioſus, ideſt clarus, vide ſuper Matth. tom. 3. c. 8. q. 29.

Et ait illi Ieſus. Scilicet amicis eius, quia ei non locutus eſt cum ipſe non veniſſet, vide ſuper Matth. tom. 3. cap. 8. poſt q. 5. ſuper hæc verba.

Ego veniam, & curabo eum. Cum Chriſtus ſciet quod Centurio non peribat vt ipſe iret in domum ſuam, & etiam quod poſſet miſſurus eſſet ad eum, vt oon iret. & tandem non erat iurus, ad quid iret? & dixit ſe iurum? Reſponderet quod fecit hoc Chriſtus propter multa, primo quia viſit offendere quod Deus faci voluetaſent orantium, ſicut dicitur Pſal. 144. voluntatem inuicem ſe faciet: ſecundo fecit hoc ad offendendum humilitatē ſuam, quia non dignatur eſſe ite ad domum aliam, & etiam ad ſanandum ſervum, hanc enim virtutem Chriſtus valde offendere voluit in operibus ſuis, & hoc vt cum eſſet magnus in poſſellare, non crederetur arrogans in aſſimo, quod rariſſimum eſt, quia communiter homines habentes aliquam excellentiam ſuperbi ſunt ſaltem in animo ſuo tertio ſunt, vt doceret nos quod ſciet ipſe iſbat ad pauperes, & ſervos, ita & nos iremus quatuor ſunt, & principaliter ad offendendū fidē Centurionis. Nā Centurio apud ſe cōceperat ad Chriſtum abſens poterat puerū ſuū ſanare, ſed hoc non dū expreſſerat, nec fuiſſet expreſſum coram vobis, miſi Chriſtus expreſſet ite ad domum Centurionis, nam ſi Chriſtus ſciet cōceperat voluntatem Centurionis venientibus ad eum ſenioribus ludorum diſſeſſet volo quod ſaneur puer Centurionis, & ſuſſet immediate ſanatus. Centurio qui in domo manebat, videns ſanatum puerum, non habuiſſet occaſionem vllam mirandi aliquos ad Chriſtum, nunc vero, quia orantibus ſenioribus ludorum cōceperat Centurio quod Chriſtus veniret, miſi amicos ſuos ad eum, dicens non ſum dignus &c. ideo ſui vllis quod Chriſtus ire inciperet, vt manifeſtaretur ſides Centurionis coram turba. Manifeſtaſt aurem fidem Centurionis coram turba. vide ſuper Matth. tom. 3. c. 8. quaſt. 31.

Et reſpondens Centurio ait. Hoc verè dixi Centurio oon tamen Chriſto, ſed per amicos ſuos, quod ad illum miſiſſet. vide ſuper Matth. tom. 3. cap. 8. poſt quaſtionem 25. ſuper hæc verba.

Dominus non ſum dignus vt intret ſub telum meum. Ideſt non ſum dignus quod, vadas ad domum meam, & etiam noli vexare eundo. Debet præſupponi quod amicus Centurionis petentiſſus à Chriſto quod iret ad curandum puerum eius conceſſit, & iam iſbat, & nunc Centurio per alios amicos ſuos miſit ei dicere, quod non veniret, quia non erat dignus recipere Chriſtum in domum

munis suam. vide loco proxime citato super lize verba.
Domine non sum dignus ut intres sub tellum meum. Non dixit hoc Centurio, quia domus sua non esset bene disposita, ita vt honeste posset Christus intrare in eam, vt dicitur alibi. Neque enim dixit hoc, quia essent idola in domo sua, vt ait Nicolaus. Sed potest dici, quod putauit se indignum esse quia erat gentilis, nam Christus erat de gente Iudeorum, & illa gens colebat Deum verum, ideo licet crederet Christum esse Deum, quia tamen adhuc nesciebat totum quod de Deo credi debere, putauit, quod Christus non dignaretur respicere eum quia gentilis erat, & hoc forte quia Christus volebat facere miracula inter istas gentes, & etiam quod non predicaretur eis, ita dixit Matth. 10. In viam gentium ne abieritis, & in Ciuitates Samaritanorum ne intraueritis, sed potius ite ad omnes quae peruenit domus Israel. Vel potest dici, quod Centurio dixit hoc propter humilitatem, quia cum Centurio crederet Christum esse Deum humiliauit se, veritatem confitendo, quia verum erat quod non erat dignus, quod Christus intraret in domum eius, quia nullus homo poterat esse dignus ad hoc, & confitendo se in dignum sicut vere erat, efficiebat se dignum. Sic dicit Augustinus. libro de verbis Domini. Dicendo se indignum, praestitit se dignum non in cuius parietes, sed in cuius cor Christus intraret, nec enim hoc diceret cum tanta fide, & humilitate, nisi illum quem timebat intrare in domum suam, corde gestaret, nam non erat magna felicitas si Iesus intraret in parietes eius, & non esset in pectore eius. Potest etiam dici, quod Iuxta hoc Centurio propter diueritatem vitae Iudeorum, & gentium, nam Iudaei erat valde abominabile intrare in domos gentium, aut conuersari cum eis. vide super Matth. 23. c. 8. q. 32.
Domine non sum dignus ut intres sub tellum meum. Quia modum Centurio putauit se indignum esse, vt Christus intraret in domum eius, ita nos debemus putare esse indignos ad hoc quod Christus intret, & moretur in cor nostrum, nam minus offenditur Christus intrare corporaliter in domum fordidam, quam spiritualiter in corde immundo. Item sit maior felicitas quod Christus habuerit in corde nostro quam quod intret in parietes nostros vt dicit Aug. lib. de verbis Domini, & quia quando suscipimus sacramentum corporis Domini recipimus Christum realiter in corpore nostro, in quantum sacramentaliter manducamus, & debemus recipere spiritualiter, ad hoc quod proficiat nobis virtus sacramenti, debemus agnoscere, & profiteri nos indignos, & propter hoc non solum confitemur laudabilem in Ecclesia, quod suscipiens Eucharistiam dicit illud verbum Centurionis. vide loco proxime citato.
Nam & ego homo sum sub potestate constitutus. Offendit quod Christus poterat sanare absentes, & praesupponit in hoc, quod Christus erat Dominus sanitarum, & omnium rerum, & ad eorum omnia sibi obedirent, nec haberet alium superiorem, nequaquam qui impediret ipsum, & tunc arguit a fortiori, scilicet, ego sum homo habens Dominum supra me, & habens aliquos seruos, & milites sub me, & si dico vni de seruis, vel de militibus, vade illuc, vadit, & si dico alteri veni huc, venit, a fortiori ergo cum tu non habes aliquem supra te, cunctaque dixeris veni, veniet, & si iusseris agnitudini, quod teccat, recedet, & si dixeris finitui quod eat ad aliquem ibit, & ita potes dicere quod veniat finitas ad puerum meum, licet absens sit, quasi dicat serui mei non solum obediunt mihi praesenti, fed etiam si mitto eos in longinquum, vadunt illuc, & ibi manentes faciunt ea quae ego iubeo, a fortiori ergo sanas ibi quocunque tu iusseris, & ita venit ad puerum meum abstem si hoc praeterperis. Et dixit, sum homo sub potestate constitutus, idest constitutus sub aliquo maiori Domino, quia erat saltem sub Imperatore, & etiam sub alijs principibus miliae, quia Centuriones sunt sui tribuni, idest Militenarij. vide super Matth. tom. 2. c. 12. post quatuor. 25. super illud: Nam & ego homo sum sub potestate.

Nam & ego homo sum sub potestate constitutus. Potest

vnò modo accipi, quod sit argumentum à fortiori, vt supra exposuimus est: Alij dicunt quod est comparatio quardam Centurionis ad Christum, scilicet quod sicut Centurio habebat Dominum, & habebat seruos, ita etiam Christus in quantum homo erat. Deo subditus, & habebat omnia alia sibi subdita. Sic dicit, f. Christof. & si ego sum sub potestate alicuius, tamen habeo potestatem iubendi eis qui sub me sunt, sic, & tu quauis sis sub potestate patris, scilicet in quantum homo habes potestatem iubendi Angelis. vide super Matth. tom. 2. c. 8. q. 33.

Es dico huc vade, & vadit, & alio vniu, & venit. Intelligebat per hoc Centurio Christum habere aliquos spirituales milites, quibus iubere posset, quod eo absente infirmitates curen, & ita poterat mittere nune aliquem Angelum qui sanaret seruum suum. vide loco proxime citato.

Aduersus autem Iesum mirum est. Quomodo poterat admirari Christum, quia ad mirum insurgit in homine ex consideratione, vel visione rei in cognita, vel insolita, Censurus autem non solum in quantum Dens omnia fiebat, sed etiam in quantum homo, non ergo poterat in eo esse admiratio. Dicit potest vno modo quod Christus non fuit vere admiratus, fed modum, & gestum admirantis ostendit, & hoc fuit propter laudem fidei Centurionis, vt ostenderet quod etiam nos debeamus admirari eos qui magnam virtutem habent. vide plura de hoc loco citato, q. 34.

Amen dico vobis, non inueni tantum fidem in Israel. Illud dictum non debet fide intelligi generaliter, fed multas habet limitationes. pro quo vide loco citato, q. 35.

Dico autem vobis, quod multi ab Oriente, & Occidente veniunt, & recubunt cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno Calorum. filij autem regni eieciuntur in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & stridor dantisum. Vide loco citato, q. 36. & q. 37. & q. 38.

Es dixit Iesus Centurioni. Vade, & sicut credisti, fiat tibi. Vide loco citato, q. 39.

Es sanatus est puer in illa hora. Non intelligitur de hora in qua Centurio credidit, sed de hora in qua Christus hoc verbum dixit vide loco citato, q. 40.

FERIA SEXTA. CINERVM.

Euang. Matth. V.

Avidisti quia dultum est antiquis, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Quomodo esse potest quod sic fuerit dictum antiquis, quia lex iubet Charitatem, & non odium? Dico potest secundum August. lib. de sermone Domini, quod lex Moysi quendam gradum possit iustitiae Pharisaeorum, quae erat diligere amicum, & odisse inimicum cum esset omnino malum odisse inimicum, & etiam amicum, est autem perfectio diligere amicum, & inimicum. Ad designandum aut gradum iustitiae Pharisaeorum, diligere amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum, & dicit quod illa vox non est tanquam iubens iustum, sed tanquam permissus infirmo. Aliter etiam respondet idem Aug. pro quo vide super Matth. tom. 2. c. 5. q. 34.

Ego autem dico vobis diligite inimicos vestros. An ieniam diligere inimicos. vide super Matth. loco cit. q. 35.

Ego autem dico vobis diligite inimicos vestros. An quis possit licite odire inimicum suum, vel velle ei malum, vel gaudere de malis eius, & tritari de bonis. vide loco citato, q. 36.

Ego autem dico vobis diligite inimicos vestros. An Iudaei in veteri testamento tenebant etiam diligere inimicos. vide loco citato, q. 37.

Ego autem dico vobis diligite inimicos vestros. An quis teneatur offendere inimicum signa beneuolentiae. vide loco citato, q. 38.

Ego autem dico vobis diligite inimicos vestros. Quid sit maioris meriti, diligere amicum, aut inimicum. vide super Matth. tom. 2. c. 5. q. 35.

I N D E X.

Orare pro persequendis. & calumniantibus vos. An teneatur orare pro inimicis. vide loco citato. q. 349.

Ve sint filij patris vestri qui in Calis sit, qui solum suum oriri faciat super bonos, & malos. An oriri solem super bonos, & malos sit beneficium. vide loco citato, quarto. 351.

Qui solem suum oriri faciat super bonos, & malos. Quomodo possit facere Deus quod sol solum super bonos, & non super malos oriantur. vide super Math. to. 2. cap. 5. quart. 353.

Qui solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super iustos, & iniustos. Quare Deus magis possit exemplum de ortu solis, & de pluvias, quam de alijs rebus in dilectione inimicorum. vide loco citato, quarto. 355.

Qui solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super iustos, & iniustos. Quare ponatur hic de pluvia, & quod istorum sit maius beneficium scilicet facere oriri solem, vel pluit super bonos, & malos, vide loco citato quart. 354.

Solum diligens est, qui vos diligens, quam mercedem habebitis? An diligens amicos, ex hoc aliquid mereatur. vide super Math. to. 2. c. 5. q. 355.

Et si solus amicus f. arces vestras tantum, quid amplius faciat. An salutatio sit opus Charitatis, & an teneatur ad salutacionem. vide loco citato q. 356.

Estote ergo perfecti, sicut, & pater vester Caelitus perfectus est. Idem non solum habeatis iustitiam sufficientem, sed etiam superabundantem quare est perfectio. Et hoc pertinet ad consilia, nam in preceptis continetur iustitia necessaria, & sufficientia in consilijs autem iustitia superabundans. Et dicitur, sicut pater vester Caelitus perfectus est, idem per quandam similitudinem proportionalem, & non aequalitatem, quia nemo potest esse perfectus sicut Deus. vide super Math. tomo secundo cap. quinto post questio. 342. circa finem textus, super hac verba.

Attendite ne iustitiam vestram faciat coram hominibus, ne videamini ab eis. Quare Christus posuit hic de inani gloria fugiendam, cum non sufficiat bonum facere, nisi bona intentione fiat. vide super Math. tomo 3. cap. 6. quart. 2.

Attendite ne iustitiam vestram faciat. An ambitio, & inanis gloria impediunt rectitudinem finis. vide loco citato, q. 3.

Attendite &c. An ambitio sit peccatum, & in quibus casibus potest quis licite honorem desiderare, qui tripliciter appetitur inordinatè, & in quo casu debeat quis puniri pro honore, & quomodo intelligatur, quod honor est proximi virtutis. vide loco citato q. 4.

Attendite &c. Cui virtuti apponatur ambitio. vide super Math. to. 3. c. 6. q. 5.

Attendite &c. An desiderium inanis glorie sit peccatum, & quomodo sit peccatum, & quomodo non; Et gloria vana multipliciter potest accipi. Et quod perfectio hominis est seipsum cognoscere, & quare sit peccatum negligere famam suam. vide loco citato q. 6.

Attendite &c. Cui viciis opponatur inanis gloria. vide loco citato, q. 7.

Attendite &c. An inanis gloria sit semper peccatum mortale. vide loco cit. q. 8.

Attendite &c. An inanis gloria sit vitium capitale. vide loco cit. q. 9.

Attendite &c. Quare sint filij inanis glorie. vide super Math. to. 3. c. 6. q. 10.

Attendite &c. An agens aliquid propter inanem gloriam semper inueniam perdat, & si quis timeat quod agendo aliquid bonum, transigat sibi inanis gloria, debeat cessare. vide loco citato, q. 11.

Attendite &c. An agens propter inanem gloriam mereatur aliquid. vide loco cit. q. 12.

Attendite &c. An agens bonum propter inanem gloriam, postea dolens, possit mercedem recuperare. vide loco citato, q. 13.

Attendite &c. De proprietatibus inanis glorie. vide loco cit. q. 14.

Attendite &c. An hoc dictum Christi aduertatur illi quod habetur Math. 5. scilicet luceat lux vestra coram hominibus. vide super Math. tomo 3. cap. 6. quarto. 15.

Attendite &c. An viri perfecti teneantur facere bona opera. vide loco citato q. 16.

Attendite &c. An melius sit quod Prelatus faciat opera sua bona publice, vel priuare, & quod melius est fieri opera bona publice, quam secretè, si non emetur inanis gloria. vide loco cit. q. 17.

Attendite &c. An istud sit preceptum, vel consilium. vide loco cit. q. 18.

Cum ergo faciat elemosinam, noli tuba canere ante te &c. An elemosina sit abscondenda, vel publicanda. vide super Math. to. 3. c. 6. q. 19.

Noli tuba canere ante te. An malum sit tuba canere ad elemosinam dandum, & quid sit tuba canere. vide loco cit. quart. 20.

Te autem faciente elemosinam, nescias sinistram tuam, quid faciat dextera tua. Quare dicitur nesciat sinistram tuam quid faciat dextera tua. vide loco cit. q. 21.

Te autem faciente elemosinam. Quid sit elemosina de qua loquitur hic Christus. vide super Math. tomo 3. cap. 6. q. 22.

Te autem faciente elemosinam. An elemosina sit actus virtutis. vide ibi, q. 23.

Te autem faciente elemosinam. An elemosina sit actus charitatis. vide loco citato q. 24.

Te autem faciente elemosinam. An elemosina sit pars satisfactionis. vide loco citato, q. 25.

Te autem faciente elemosinam. Quot sint elemosinæ, & earum sufficientia. vide super Math. tomo 3. cap. 6. quart. 26.

Te autem faciente elemosinam. Quare, & quare sint elemosinæ corporales; vide loco cit. q. 27.

Te autem faciente elemosinam. Quot sint spiritalium elemosinæ, & an sufficienter enuncientur. vide loco cit. quart. 28.

Te autem faciente elemosinam. Quare sint meliores elemosinæ corporales, an spirituales, secundum comparationem ad iniucem. Et in quo elemosina minus indigentibus data sit melior. vide super Math. tomo 3. cap. 6. quart. 29.

Te autem faciente elemosinam. An elemosinæ corporales habeant aliquem effectum spiritualem; vide loco cit. q. 30.

Te autem faciente elemosinam. An elemosina liberet morientem in peccato mortali à pena aeterna, quare tamen liberat in hac vita homines à mortali. vide loco cit. q. 31.

Te autem faciente elemosinam. An elemosina sit magis satisfactoria quam oratio, vel ieiunium, & eius laudabiles affectus exponuntur. vide super Math. tomo 3. c. 6. q. 32.

Te autem faciente elemosinam. An sit principalis in elemosina quod datur, vel interno dantis, & quomodo elemosina sit interiora, & quomodo satisfactoria. vide loco cit. q. 33.

Te autem faciente elemosinam. An elemosina cadat sub præcepto, & ad quod reducatur, & pulchras regulas de dandis elemosinis, & regulas per quas teneatur quis subuenire pauperi. vide loco cit. q. 34.

Te autem faciente elemosinam. De quibus rebus elemosina est facienda, & quod nullus teneatur de sibi necessariis facere elemosinam nisi in tribus casibus. vide super Math. to. 3. c. 6. q. 35.

Te autem faciente elemosinam. An elemosina possit fieri de rebus illicite acquisitis. vide ibi, q. 36.

Te autem faciente elemosinam. An possit fieri elemosina de acquisitis per mercedem. vide ibi, q. 37.

Te autem faciente elemosinam. An huiusmodi, & mimi possint facere elemosinam de acquisitis per illas artes. vide super Math. to. 3. c. 6. q. 38.

Te autem faciente elemosinam. An de pecunia per simoniam acquisita possit fieri elemosina. vide loco citato quart. 39.

I N D E X.

Te autem faciente elemosinam. An possit fieri elemosina ex lenocinio. vide loco cit. q. 40.

Te autem faciente elemosinam. An possit fieri elemosina de pecunia per necromantiam, vel fortielegia acquisita, & per artes prohibitas. vide loco cit. q. 41.

Te autem faciente elemosinam. An de te inuenta possit fieri elemosina. vide super Matth. tomo 3. capit. 6. questio 42.

Te autem faciente elemosinam. An de pecunia acquisita ex venatione possit fieri elemosina. vide loco citato, questio 43.

Te autem faciente elemosinam. An iudex de pecunia sibi data ad male iudicandum possit facere elemosinam. vide loco cit. q. 44.

Te autem faciente elemosinam. An de pecunia accepta ad occidendum aliquem sit facienda elemosina. vide loco cit. q. 45.

Te autem faciente elemosinam. An pecunia usuraria possit fieri elemosina. vide super Matth. tom. 3. cap. 6. questio 46.

Te autem faciente elemosinam. An possit fieri elemosina de pecunia, quam aduocatus, vel medicus extorqueat. Vbi adducitur regula generalis, quando quis tenetur restituere proprie persone, vel quando sufficit dare in elemosinam. vide loco cit. q. 47.

Te autem faciente elemosinam. An de furto, vel rapina possit fieri elemosina. vide loco cit. q. 48.

Te autem faciente elemosinam. An liceat furari à diuitem, ut deus pauper. vide loco cit. q. 49.

Te autem faciente elemosinam. An existentem in extrema necessitate liceat dare de rebus male acquisitis, & de quibus male acquisitis possit fieri elemosina, & de quibus non. vide loco cit. q. 50.

Te autem faciente elemosinam. An elemosina fieri possit de acquisito in ludis, & maxime ad alas, vel taxillis. vide super Matth. to. 3. c. 6. q. 51.

Te autem faciente elemosinam. An vxor possit facere elemosinam, siue licentia viui. vide loco citato questio 57.

Te autem faciente elemosinam. An filius sub potestate paterna existens possit elemosinam facere. vide loco citato q. 58.

Te autem faciente elemosinam. An seruus possit facere elemosinam. vide ibi. q. 59.

Te autem faciente elemosinam. An monachus possit dare elemosinam, & quod de superfluis Abbas teneatur dare elemosinam. vide super Matth. tomo 3. capit. 6. q. 60.

Te autem faciente elemosinam. An aliquis sibi ipsi possit facere elemosinam. vide ibi. q. 61.

Te autem faciente elemosinam. An facienda sit elemosina malis, & quod interdum melius est non dare elemosinam pauperi, sed verbo eum increpare, & corrigere. vide ibi. q. 62.

Te autem faciente elemosinam. An magis bonis sit magis danda elemosina. vide loco cit. q. 63.

Te autem faciente elemosinam. An elemosina danda sit omnibus hominibus. vide ibi. q. 64.

Te autem faciente elemosinam. An teneamur propinquis nobis magis facere elemosinam, quam alijs. vide super Matth. to. 3. c. 6. q. 65.

Te autem faciente elemosinam. Cui magis sit facienda elemosina, an patri inuicem, vel proximo fidei. vide loco cit. q. 66.

Te autem faciente elemosinam. An sit facienda distinctio in dandis elemosinis circa pauperes, ita, qd quibusdā demus, & alijs non, & quomodo non debemus discernere propere à paupere, & an sit elemosina danda turpiter viuicibus. vide loco citato. q. 67.

Te autem faciente elemosinam. Que sint attendenda in elemosinis dandis, tam pro parte dantis, quam eius cui datur, vide loco cit. q. 68.

Te autem faciente elemosinam. Quid potius in paupere considerandum sit, ad hoc, quod elemosina sit magis meritoria. vide loco cit. q. 69.

Te autem faciente elemosinam. An melius sit elemosina

nas paucas, & magnas facere, quam multas, & paruas, & quomodo vna elemosina potest esse maior alia. vide super Matth. to. 3. c. 6. q. 70.

Te autem faciente elemosinam. Quid melius sit dare magnam elemosinam, vel paruum pauperi, & quod melius sit elemosinam inter plures diuidere, quam vni soli dare. vide ibi. q. 71.

Te autem faciente elemosinam. An elemosina singulis latere dande, & quod duobus modis dicatur largi. vide ibi. q. 72.

Te autem faciente elemosinam. An clerici teneantur dare elemosinas. vide loco cit. q. 73.

Te autem faciente elemosinam. An clerici teneantur largiri omnia, quæ sibi superflui sunt in elemosinas, & quando est melius dare pauperibus, quam Ecclesiæ. vide super Matth. to. 3. c. 6. q. 74.

Te autem faciente elemosinam. Quantum possit clericus benefacere cognatis suis, ita, quod non peccet mortaliter, vide loco cit. q. 75.

Te autem faciente elemosinam. An possit dari elemosina de bonis, quæ sunt proprie bonæ Ecclesiæ, & non clericorum. vide ibi. q. 76.

Et cum iratus non eris sicut hypocrita, qui amant in synagoga, & in angelis placatum sibi ante orare, ut videatur ab hominibus, &c. Vide loco citato, post questio 30.

S A B B A T H O I N capite ieiunij.

Euang. Marc. VI.

Quem sero esset factum, erat nauis in medio mari, & Iesus solus in terra, & videns eos laborantes in remigando, erat cum viginti contrariis eis. Tempestas hæc quæ incubabat nauicula discipulorum, fuit commotio magna fluctuum propter ventum validum, & ob hoc erant discipuli in periculo submersiōis, & rursum erat eis difficultas, quia ventus erat eis contrarius, & non poterant procedere contra locum ad quem volebant, nisi nemi-gando, & adhuc sic cum magno labore vix proficiebant in aliquo. Poterat autem hæc tempestas esse naturalis, vel voluntate Christi supernaturaliter suscitata, est tamen satis verisimile, quod hæc tempestas venerit supernaturaliter, quia Christus volebat nunc in mari experiri constantiam discipulorum, & adiutare eos veniendo ad ipsos super aquas, ad hoc ergo suscitauit ventum tempestuosum in mari. Ex tamen vix dicatur, quod tempestas vernerit naturaliter, siue supernaturaliter, est dicendum, quod Christus nouerat tempestatem illam tunc finitram, & mitebat discipulos ad sustinendum eam, & ipse erat eos liberaturus. vide super Matth. tom. 4. c. 14. q. 148.

Erant enim viginti contrariis eis. Permissit Christus, quod discipuli in mari nauigarent, & laboraret tempestas, primo ad ostendendum, quod omne bonum, quod habebant ab ipso habebant, & ideo, eo absente, inuoluerant eum. à quibus non poterant liberari, nisi per Christi presentiam, & etiam instruxit eos de se non considerare tanquam à se nullum bonum habebant, secundo, fuit, ut Christus erudiret discipulos ad patientiam, nam patientia sine aduersis non fit, ut huic virtuti sicut ceteris aptentur, quia erat eis plurimum necessaria, exercitior eis per aduersa, tertio fuit, ut doceret eos habere bonam spem, quarto, & precipue, ut esset sibi causa ambulandi super aquas videntibus discipulis. vide loco cit. q. 149.

Et circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans super mare. Non diuiditur secundum consuetudinem bellantium in vigilas, nam cum castra manent in campis semper per vigiliam aliqui propter metum incurfus hostilis, & vigiliam noctis in quatuor partes diuidunt, illaque quatuor vigilas vocant, & sunt istæ vigi-

lim æquales, scilicet quilibet æstiuui horarum, æquale de horis in quilibet, secundum quas diuidit Astrologi quilibet diem artificialem quantūcūq; parum in duodecim horas, & quantumcūq; magnum etiam in duodecim solup, & idem de nocte, & sic quæta vigilia, est quarta, & vltima pars notis parum ante lucem, vide plura de istis vigilijs, super Marth. loco citato quæst. 151.

Et circa quædam versum nostrum venit ad eos. Cum Christus videt discipulos laborantes in tempestate, quare non statim succurrerit, sed diu moratus, vide loco citato q. 152. vbi plures rationes assignat de hoc.

Ambulans super mare. Quomodo Christus potuit ambulare super aquas non meritis, & quod triplici de causa potuit ambulare. Et poterat vbi deus corpus gloriosum, licet eos non habebat in corpore, vide loco citato q. 153.

Ambulans super mare. Quare Christus voluit ambulare super aquas, vide ibi q. 154.

At illi, vt viderent eum ambulantem super mare, putauerunt phantasma esse. Phantasma est nomen græcum, & significat apparitionem vel visionem, & sic, quando aliquid solam apparentiam rei habet, & non existentiam eius, quod videtur, dicitur phantasma, sicut dicitur phantasia organum vbi imagines rerum referantur, quæ solam seriem effigiem habent, & non substantiam, vel naturam. Et quia discipuli non putabant eum verum hominem ambulare posse super aquas, propter corporis grauitatem, crediderunt, quod non erat homo, sed aliquid, quod videbatur homo, & ita erat proprie phantasma, vide plura loco citato q. 156.

Et exclamauerunt. Discipuli nō clamauerunt modo perire Christi auxilio, neque clamabant ad Deū, vt dicunt aliqui, sed clamauerunt ex timore, & cōsulum quendam clamorem emisissent, timor enim, quando est magnus, cogit homines ad clamandum, & si ille clamor nihil eis proffit, quia non possunt se continere, scit ille, qui accetrimos dolores patitur, clamare, & si clamor ad nihil proffit, vide loco citato q. 158.

Quia, cum viderunt, & conturbati sunt. Discipuli conturbati sunt, & timuerunt videntes Christum ambulante super aquas, primo, quia oon putabant hūc esse xpm, nō putabant, qd talia posset facere, & non solū anteq̃ eum agnoscerent, sed & postq̃ agnoscerent, & placuisset mare, & ventum, & introierat in nauiculam, cum eis, adhuc nō credebant penitus, & disluncte, quod ipse ista miracula faceret, sed potius stupebant, vt patet ex littera, secundo, quia dato, quod discipuli crederēt, qd Christus poterat ambulare super aquas, non tñ putarent, quod erat iste, qui veniebat, quia nunquam ex hoc faciemē viderunt, & sic timuerunt, tertio, quia si Christus ille esset, crederent discipuli, qd veniret ad eos & intraret eam, & tñ stantim iuxta eum, & voluit præterire eos, nō timuerunt, quarto, quia si Christus esset veniens ad eos, loque retur illis statim, & tamen ambulare eis visentibus super mare, & nihil loquebatur, neq; locutus est, quousq̃ ipse clamauerunt p̃re timore, ideo valde hoc turbabat eos, vt lesium non cognoscerent, & timere nt, vide loco citato 155.

Et conturbati sunt. Quare conturbati sunt, & timuerunt modo discipuli qd phantasma erat, quod videbant i Responsum, quod phantasma, & spiritus per eodem accipitur, & quia spirituales substantiæ nunquam apparent nisi ad aliquid agendum, & potestas earum magna est, & homines nesciunt an ad bonum, vel ad malū faciendum appareant, timent homines, quod potius ad malum, quia facilius est deteriora suspicari, & sic discipuli videntes, quod phantasma esse putabant, omuerunt, quod esset aliquos Demon, veniens ad submergendum nauem, ideo conturbati sunt, vide loco citato q. 157.

Et statim locutus est cum eis. Christus locutus est mox, vt discipuli locuti sunt, & non prius, quia per locationem enim cessaturus erat timor discipulorum, & fluctuatio, nolebat autem illico eos liberare de angustia, sed diu pati propter melius, vt dicitur loco citato q. 151, nunc vero adflicto discipulorum ad tantam magnitudinem

peruenierat, quod eam tolerare amplius non poterat, quod patet, quia clamauerunt p̃re timore, ideo noluit, quod amplius affligerentur, sic d' locutus est statim, est enim conditio humanum, quæ iobis fuit Deo permittente, quia vt dicitur 1. Cor. 10. Fidelis est Deus, qui non permittit vobis tentari vltra id, quod possitis, sed facit cum tentatione prouidentem, secundo sunt, vt verbum Christi conueniret eis, quia ipse volebat dicere, sicut dicit, confidite, ego sum, sed hoc non conueniebat dicere, nisi appareret in eis timor, & ignorantia, ideo expectauit quousq̃ ipsi loquerentur clamando, nam ille clamor ostendit, quod timebant, & quod nesciebant quis erat ille, qui apparebat, vide loco citato qu. 159.

Et dixit illis confidite. Ego sum nunc et timetis. Christus locutus est sicut conueniebat discipulis audire, erant enim constituti discipuli in maximo timore, qm iam tolerare non poterant, nā p̃re timore clamare coacti fuerant Voluit ergo de hoc timore eos liberare, & quia per clamorē suū nō tñderant se desperare de salute, vel modicum sperare, dixit eis. Confidite, quod euaderis periculum. Quod autem dixit, ego sum, fuit ad tollendum causam timoris, nam ideo timebant, quia putabant phantasma esse, id quod videbant, dixit ergo Christus, ego sum, id est nō phantasma, sed ego, scilicet nāgister vestr, & ad hanc vocem cognouerunt discipuli Christum, & amplius non timebant, saltem non sicui prius. Sic dicit Chrysostomus, statim aucti in voce cogouerunt eum, & timor solutus est, vide loco citato q. 162.

Et ascendit ad illos in nauem. Quare Christus voluit ascendere in nauem, nam si cepisset ambulare super aquas, & potuit sic, pcedere cur voluit nauē intrare? Dicendum est, qd hoc fuit primo, quia miracula non sunt sine necessitate, & qñ nihil est pro quo fiant nō sunt, & sic xps nō quam faciebat totū, qd poterat, quia poterat semper miraculose, & diuinitus viuere, nolebat tñ, quā non erat opus, imo esse impeditum ad id, quod ipse volebat, Christus n. cum esset Deus, & homo, vtrūq; volebat de seipso ostendere, Deus aut ostendebatur per miracula, homo aut manifestabatur in hoc, qd idē p̃uebat qd ceteri homines, sicut semper miracula videretur, putaretur ergo Deus solus, & non habere corpus verū, scripserat ergo humanā conditio ostendebat, nisi, qñ opus erat ad manifestationē Dei nā aliquo miraculo vñ, & quā nunc finitum erat, qd Christus facere volebat ambulando super aquas, cessauit ambulare super illas, nō. Christus ambulauerat super aquas, vt corā discipulis suis ostēderet potestatem suam, qd noluit amplius ambulare super aquas, sed statim rediit ad nauē, secundo fuit ad consolatio nō discipulorum, nam gaudebant præsente Christo, & tristabantur de absentia eius, voluit ergo esse cum eis in nauē, vt sic consolarentur agnoscens enim, tertio fuit ad tollendum totum dubium de cordibus eorum, nā si fecisset Christus locutus de mari, non erant penitus certificati discipuli an esset Christus, vel phantasma, quia etiam cum intrauit in nauem, adhuc exceptum erat cor eorum, & oon intelligebant quomodo Christus hoc facere posset, & fortiori ergo, si non intrasset nauem, sed super aquas venisset vique ad terram, posuissent enim esse phantasma, & non esse eum qui eis in mari loquebatur, quarto, fuit, vt faceret cessare tempestatem, quā præsentia sua tollere voluit, ideo intrare debuit in nauem, vide loco citato q. 155.

Et cessauit ventus. Quare cessauit ventus intrante Christo in nauem, & quis ventus erat, vide loco cit. q. 186.

Et plus magis intra se stupabant. Non enim intellexerant de panibus, erat enim cor eorum obsecratum. Non erat obsecratum cor discipulorum ad cognoscendum Christum esse, qui loquebatur postquam intravit in nauem, sed erat obsecratum ad cognoscendum miracula, quæ faciebat, quia non cognoscebant quomodo hoc miraculum faceret, sed potius turbabantur, & stupebant, quod posuisset hoc facere. Etiam obsecrati erant, quia miraculum, quod ipse faciebat de panibus egerat, & ostendebat eis veniunt illius in tot experientijs, non cognouerunt, nec sciebant quomodo fecisset illud, & habebat portuam ad faciendum, vide loco cit. q. 163, in fine.

I N D E X

Et cum transisset, et essent, peruenimus in terrā Genesareth. Quare sit ista terra Genesareth- vide loco citato q. 195.
Et cum transisset, et essent, peruenimus in terrā Genesareth. Quare regio est ista, ad q. nunc Christus uenit. vid. loc. cit. q. 196.
Cumque egressi essent de nauis, continuo cognouerunt eum. Quare dicit de uirio illius in qd. nunc introuit Christus, cō cognouissent eum. Et qd. erant tres Ciuitates in quib. Christus plorima fecit miracula. vid. loco cit. q. 197.
Et peruenientes uenerunt in regionem illam, et caperunt in grabatibus eos, qui se male habebant, et conuerterunt, ubi audiebant eum esse. Quare isti uiri afferebant languentes ad Christum, ex vniuersa regione. vide loco citato. quest. 198. & q. 199.
Et deprecabantur eum, ut uel simbram uel vestimentum eius tā gerere. Quare uiri isti rogauerunt, ut ipsi. Amitterentur tangere Christum, & non ē contra. vide ibi. q. 201.
Uel simbram uel vestimentum eius tangere. Quare uolabant saltem tangere simbram uel vestimentum Christi. vide loco citato q. 201.
Uel simbram uel vestimentum eius tangere. Quare isti uiri Genesareth expresserunt de simbra uel vestimenti, & vnde habuerunt istius peritonis originem. vid. ibi. q. 203.
Et quicunque tangebant eum, salui fiebant. Quare omnes, qui tangerunt nunc simbram Christi sanati sunt. Et quod supplet Deus in petente, quandoque defectum fidei eius, & uicere accipere, qd. petit. vid. loco cit. q. 204.

DOMINICA PRIMA IN Quadragesima.

Enang. Matth. IV.

Deus uel lesus in deserto a spiritu. Spiritus hic non accipitur pro spiritu nequam, siue pro Diabolo, ut quidā uolunt, sed accipitur pro spiritu sancto, qui Christum hominem dirigebat in omnibus. Et licet solent vocare Euangelistā spiritus absolutē. Vel potest accipi pro anima Christi, quod spiritus huius inuauit ad eundem in deserto. vide super Matth. 1. cap. 4. quest. 1.
Dicit uel lesus in deserto. Quare dicitur, quod Christus ductus est, cum hoc uideatur violentiam significare. vide ibi. q. 3.
Uel tentaretur a Diabolo. Conueniens fuit Christum tentari a Diabolo propter multa. primo, ut nobis contra tentationes auxilium ferret, secundo, propter nostrā cautelam, ut nos tentationes cauere, & timere doceat, tertio propter exemplum, s. ut nos instrueret qualiter Diabolus tentationes vincamus quarto, ut nobis fiduciam de sua misericordia largiretur, quinto ne illi, qui tētiari deseperent. De his diffusē auctor, loco citato, q. 4. vide ibi.
Uel tenta uer a Diabolo. Quare lesus ductus fuit in desertum, ut tentaretur, cum posset alibi tentari. vide ibi. q. 5.
Uel tentaretur a Diabolo. An fuit conueniens, quod Christus tentaretur in deserto. vide ibi. q. 6.
Uel tentaretur a Diabolo. An omnes tentationes Christi fuerunt in deserto. vide ibi. q. 7.
Uel tentaretur a Diabolo. An Christus benē egerit, vadens in deserto, ut tentaretur. vide ibi. q. 8.
Uel tentaretur a Diabolo. Quare Christus immediatē post baptismum, & non ante tentari uoluit. vide ibi. q. 9.
Et cum ieiunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Conueniens fuit Christi ieiunare, primo, ut nobis exēplum ieiunandi tribueret, secundo, quia abstinentia ieiunij ordinatur ad continentiam carnis, tertio, fuit necessarium specialiter ad instructionem p. dicatorum, quarto, uoluit ieiunare, quia uoluit dare Diabolo occasionem tentandi eum. De his diffusē auctor, loco citato. q. 10. & de ibi.
Et cum ieiunasset quadraginta diebus. Quare Christus ieiunauit quadraginta diebus, & non pluribus, neque paucioribus. vide ibi. q. 11.

Et cum ieiunasset &c. De differentia ieiunij Christi, Moyses, & Eli. vide ibi. q. 12.

Et cum ieiunasset quadraginta diebus. An istis quadraginta diebus Christus aliquid comedit. vide ibi. q. 13.
Et cum ieiunasset quadraginta diebus. An Christus solum semel ieiunauit quadraginta diebus. vide ibi. q. 14.
Et cum ieiunasset quadraginta diebus. Quid faciebat Christus in deserto his quadraginta diebus, cum ibi solus esset. vide loco cit. q. 15.
Et cum ieiunasset &c. An fuit conueniens Christum ieiunare ita austerē. vide ibi. q. 16.
Et cum ieiunasset &c. Quomodo Christus tanto tempore ieiunauit, & quomodo postea esuriit. vide loco cit. q. 17.
Et cum ieiunasset &c. Quare nos quadraginta diebus ieiunamus. vide ibi. q. 18.
Et cum ieiunasset &c. Quomodo Christus dicitur ieiunasse quadraginta diebus, cum in tali tempore nullam afflictionem habuerit. vide ibi. q. 19.
Et accedens tentator. Christus tentatus fuit post ieiunium, & non ante, propter multa, primo ad instructionem nostram, secundo ad reddendum cauos hominibus, ut non puerent. quod ex eo, quod ieiunauit, & bonis operibus insidit, quod Diabolus non tentaret eos, tertio, & principuē tenamus, quod post ieiunium, ut per ieiunium occasionem se tentandi Diabolo traderet. De his diffusē auctor, loco citato, q. 20. vide ibi.
Et accedens tentator &c. An Diabolus fecerit Christo alias tentationes præter istas, quæ hic enumerantur. vide q. 21.
Et accedens tentator. Quomodo Diabolus ausus est tentare Christum. vide ibi. q. 22.
Et accedens tentator. Ad quid Diabolus uoluit tentare filium Dei. vide ibi. q. 23.
Dicit, ut lapides isti panes fiant. Quare Diabolus dixit Christo, Dicit, ut lapides isti panes fiant, & quomodo per hoc Christum tentabat, & quid per hoc inducere intendebat. vide ibi. q. 24.
Sililius Dei es. De quo silationis modo quærebatur Diabolus, dicens, si filius Dei es. vide ibi. q. 25.
Dicit, ut lapides isti panes fiant. Quomodo concordantur Matth. 23. & Lucas, quorum prior dixit, Dicit, ut lapides isti panes fiant, & posterior dixit, Dicit lapidi huic, ut panis fiat. vide loco cit. q. 26.
Dicit, ut lapides isti panes fiant. Quare Christus non repulit Diabolum, quando tentauit ipsum. vide ibi. q. 27.
Qui respondens dixit. Scriptum est. Non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo, quod procedit de ore Dei. Quare Christus in omnibus istis tentationibus defendit se auctoritate Sacre Scripturæ. vide ibi. q. 28.
Qui respondens &c. An Christus conuenienter responderit tentationi Demonis. vide ibi. q. 29.
Tunc assumptus cum Diabolo in sanctam ciuitatem. Quare finitā priori tentatione Diabolus non cessauit tentare Christum. vide ibi. q. 30.
Tunc assumptus cum &c. An ista tentatio fuerit immediatē post præcedentem. vide ibi. q. 31.
In sanctam ciuitatem. Hæc sancta ciuitas fuit Ierusalem, quia ubi ait Matth. assumptus eum in sanctā ciuitatē, dicitur Luc. 4. & duxit illū in Ierusalem. Et ipsa uocatur aliquandā ciuitas sancta in scriptura, causa huius est, quia erat Deo dicata, ut in ea coleretur, & qn. aliquid Deo datur, vel offerrebat, dicebatur esse sanctum, vel consecratum. Alter poterat dici sancta, quia ibi erant omnia sancta scilicet altare holocaustorum, & templum, & omnia mysteria, & sanctorum. vide ibi. q. 32.
Et statim eum supra pinnaculum templi. Quid sit pinnaculum istud, & quare Diabolus Christus in eo constituit. vide ibi. q. 33.
Tunc assumptus cum Diabolo in sanctam ciuitatem. Quomodo Christus fuit ductus in sanctam ciuitatem a Demone, an ipse uenerit, vel Dæmon eum portauerit. vide ibi. q. 34.
Et statim eum supra pinnaculum templi. Quomodo Diabolus portauit Christum ad pinnaculum templi. vide ibi. q. 35.
Et statim eum supra pinnaculum templi. Quomodo Christus se portari a Demone permisit, & an fuerit conueniens. vide ibi. q. 36.

FERIA II. POST DOMINICAM
primam Quadragesimæ. Euang.
Matth. 25.

Et dixit ei, si filius Dei es &c. Quare Diabolus in primis duobus tentationibus dixit Christo si filius Dei es, & in tertia non Vide ibi q. 37.

Mitte te deorsum. Quare Diabolus suavit Christo se precipitare, de pinnulo, vide ibi q. 38.

Scriptum est enim, quia Angelus suis mandavit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidum pedem tuum. Quare Diabolus in ista secunda tentatione visus est auctoritate Sacre scripture, & non in prima, vel tertia. vide ibi q. 39.

Scriptum est enim Allegata sunt mandata de te &c. An ista auctoritas in Dæmone allegata, sicut recitè allegata, vide ibi q. 40.

Scriptum est enim &c. Cum Diabolus scripturam malè allegaverit, cur Christus eum nō redarguit. vide ibi q. 41.

Scriptum est enim &c. An ista tentatio fuit satis conveniens, & verisimilis, scilicet credere Christo, quod se precipitaret. vide loco cit. q. 42.

Aut illi sedas parvas. Scriptum est. *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Quid sit tentare Deum, & quare tentandus non est. vide ibi q. 43.

Ite, cum assumpsit eum Diabolus in montem excelsum valde. Quare Diabolus tertia vice Christum tentavit cum ante hū fuisset ab eo superatus. vide ibi q. 44.

Ite, cum assumpsit eum Diabolus &c. De quo loco nunc Diabolus Christum assumpsit. vide ibi q. 45.

Ite, cum assumpsit eum Diabolus &c. An Diabolus nunc verè Christum portaverit, vel ipse per se iussit, & si portatus est, quomodo permisi sit portari, cum iterum assumens eum, fuisset ei se precipitare. vide loco citato q. 46.

Ite, cum assumpsit eum Diabolus &c. An homines aliquando ponuntur à Diabolo per diversæ loca. vide ibi q. 47.

In montem excelsum valde. Quis est iste mons excelsus; ad quem Christus fuit assumptus à Diabolo. vide loco citato q. 48.

Et ostendit ei omnia regna mundi. Quomodo Diabolus potuit ostendere Christo omnia regna mundi. vide ibi q. 49.

Hæc omnia tibi dabo, si ad eum adoraveris me. Quomodo poterat Diabolus dare omnia regna Christo, cui ea promittebat. vide loco cit. q. 50.

Hæc omnia tibi dabo &c. Quare Diabolus tentavit Christum de avaritia, & idolatria. vide ibi q. 51.

Hæc omnia tibi dabo &c. An tentatio ista fuerit conveniens, & verisimilis. vide ibi q. 52.

Si ad eum adoraveris me. Quare diabolus voluit adorari. vide ibi q. 53.

Tunc dicit ei Jesus. Vade Satana. Quare dixit hoc Christus Diabolo. vide loco cit. q. 54.

Vade Satana. Quare in ista vltima tentatione Christus magis asperè responderit Diabolo, quam in alijs. vide ibi q. 55.

Scriptum est enim Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies. Quomodo Chri dixit hic soli Deo esse servendum, cum etiam servi debeant servare Dominum suum. vide ibi q. 56.

Scriptum est enim &c. An fuerit conveniens ordo, & modus, inter istas Christi tentationes. vide ibi q. 57.

Tunc reliquit eum Diabolus. Quanto tempore fuit Diabolus cum Christo. vide q. 58.

Tunc reliquit eum Diabolus. Quando Diabolus recessit à Christo, in quo loco eum dimisit. vide q. 59.

Tunc reliquit eum Diabolus. An finita tentatione Diabolus à Christo recesserit sponte, vel coacte. vide q. 60.

Et ecce Angeli accesserunt, & ministrabant ei. Quare dicitur, quod Angeli accesserunt nunc ad Christum, finita tentatione, & qui erant isti Angeli. vide q. 61.

Et ministrabant ei. In quo ministraverunt Christo isti Angeli, qui accesserunt. vide q. 62. De tentationibus quibus homines tentantur. vide loco cit. q. 63. vsque ad q. 77.

¶ Cum venerit filius hominis. Ut cū venerit filius hominis, quia in forma humana vēturus est ad iudicandū, quia licet semper vtrique; habeat formam, quia nanq̃ dimitteret, qd̃ semel accepit, & tñ sicut inter nos nunq̃ apparuit nisi in forma humana, ita in iudicio apparebit in forma humana, & tñ secundum formam humanam non vocatur nisi filius hominis, ergo rectè dñr, quod veniet filius hominis, secundo dñr hoc, quia talis erat cōsuetudo Christi loquendi de seipso, tertio dixit, ad significandū bono rem humanæ nature, quarto dixit, quia licet Christus esset verus Deus, tñ nunc nondum se ostenderat Deum quantum ad substantiā suam, quia gerebat conditiones mortalis hominis, licet potestātē divini sp̃s ostendisset, iō vocabat se hominem, ex eo, qd̃ apparebat filium hominis, & non Deū quantum ad id, qd̃ nondum sū substantiā apparuerat. vide super Matth. 10.7. cap. 25. q. 292.

In maiestate sua. Hoc ponitur ad ostendendū excellentiā Christi, quia maiestas notat apparatū magnū ad ostendendū statū, & dñr maiestas, quia maior illius. Solis. maius obiectū maiestas. sicut imperatoris, & regibus, minoribus verò non datur maiestas. Et quia maiestas apparatū excellentiæ erit cū quo Christus apparuit in iudicio, dicitur venurus in maiestate, secūdo ponitur ad ostendendū, quod humanitas illa quam tunc videbamus infirmam secundum substantiam carnis, esset aliquando in magna gloria, vt non paretur, quod semper futurum esset in eodem statu, tertio ponitur ad leuendū dolorem quem conceptui erant de opprobrio passionis vide ibi. quest. 293.

In maiestate sua. Quid sit ista maiestas. vide ibi q. 294.

Et omnes Angeli ei came q̃. Non vocantur hic Angeli homines, vt aliqui dicūt, sed verè erant isti Angeli, id est spiritus, qui cum Christo venient ad iudicium. vide plurā loco citato, q. 295.

Et omnes Angeli eius cum eo. Ad quid venient Angeli ad iudicium cum Christo. vide ibi q. 296.

Tunc sedebit super sedem maiestatis sue. Dicitur sic, quia iste aduentus Christi est ad iudicandum, & quia iudices sedendo audiunt litigia, & sedendo diffiniunt, dicitur Christus sedurus tunc. Aliqui autem putant istud dictum per metaphoram, sed falsum est, quia de Christo verè dicitur, quod sedebit, nam Christus verè iudicabit, & non secundum metaphoram, ergo necesse est, quod teneat aliquas ceremonias iudicium. vide ibi. quest. 297.

Tunc sedebit super sedem maiestatis sue. Cum Christus in iudicio sedurus sit, necesse est, vt super aliquam sedem sedeat, & ita tunc aliquid habebit Christus in quo sedebit. De illo autem quo erit, videtur dicendum, quod erit nubes. vide ibi q. 298.

Super sedem maiestatis sue. Quæcumq̃ sedes illa sit, erit sedes maiestatis vno modo, quia Christus in maiestate veniens sedebit in illa; Alio modo, & melius dicitur sedes maiestatis, quia illa ad maiestatem faciet, tertio, & præcipue ex loco, quarto ex eminentia. vide ibi. quest. 299.

Et congregabuntur ante eum omnes gentes. Fiet tunc realis congregatio, ita, quod deducatur omnes in locum vnum, non autem cōgregatio secundum affectum, vel intellectum, vt dicit origenes. vide ibi q. 300.

Et congregabuntur ante eum omnes gentes. Intellegitur nō solum de omnibus gentibus, sed, & de omnib. hominibus scilicet, quod nemo nunquam fuit, aut erit in humana specie, quin ibi sit. vide ibi q. 301.

Et congregabuntur ante eum omnes gentes. Hæc congregatio fiet opere Angelorum, p̃p̃i enim mittentur à Christo, vt congregent omnes. Dicitur autem congregabuntur, in quo signatur passio, id est, quod ducuntur, & non venient sponte, aut non per se. vide ibi q. 302.

de omnibus suis, & de alijs locis in quibus erant oportebat eos continere in locū p quem Christus transiret erat, dicebantur committere. Et de tota Civitas cōmōna, non quidē, quod nemo manifest in tota urbe, qui ad hoc spectaculū non conveniret, sed quia plurimi convenerant, ita, vt oēs convenire viderentur, & tunc vniuersum. vel omnes ponere solemus, & ita hyperbolice pro multis omnes dicimus. vide super Matth. 10. 4. c. 11. q. 47.

Cōmōta est vniuersa Civitas. Cōmōta est Civitas ad vident dū Christū, primo ex cōditione spectaculi, istud autē spē dūcūlū erat, qā Christus veniebat cū multitudine populi canēti, & habēti ramos in manu, secūdo, & specialius pp cōditionē huius spectaculi, tertio specialiter cōmōuebant pp admirationē, quarto suū, & adhuc specialius pp verba canētiū, quinto, & adhuc principalius, qā Meliā illū vocabāt canentes, cū dicerent Hosanna filio David, sexto fuit hoc, quia Deus impulsit corda hominū Ierosolymitarum, vt irent ad videntū illud spectaculū, erat. n. valde cōueniens ad Christi manifestationē, & ad ostēdēdū peccatū genitū Iudaeorū. vide loco cit. q. 48.

Quis est hic? Quid poterat quere, quis est hic? qm Christus introiit in urbem, quia hoc praesupponit ignotū, & tamen non videatur hoc satis verisimile. vide ibi. q. 49.

Populi autē dicebant. Hic. Aliqui putant, quod maiores dubitabant, & minores credebāt, iō illi respondebant. Sed dicendum est, qd nō fuit ista qd quasi aliqui crederent in eum, & alij non, & non credentes querebant. & credentes responderēt, vel qd aliqui videntes Iesum nō agnoscerent eū, & alij dicerent eis, quis erat, sed vocatur hic populi, nō quide populi Ierosolymitani, sed populi, qui cū Christo veniebant. scilicet, quia ab illis querebatur. Illi veniebant clamādū Hosanna, iō ab eis quēbāt Ierosolymē, quis veniret, & illi respōdebant. vide ibi. q. 50.

Hic est Iesus Propheta a Nazareth Galilee. Turbē illę videbant ignorari a Ierosolymitis personā veniētis, & de illa queri, & ideo de persona respōderūt, erat autē nomē persūnz Iesū, ideo dixerunt, hic est Iesū, & quoniam multi hoc nomine vocabantur inter Iudeos, vt notificarentur magis quis esset, dixerūt, qd erat Propheta, sed quia adhuc putare quis posset alios esse Prophetas, in terra Iudeorum, addiderunt nomen regionis, vt dicerent enim esse a Nazareth Galilee. vide q. 51.

Hic est Iesus. Hic. Quare turbę non vocauerunt eum Iesum Christum. vide q. 52.

Hic est Iesus Propheta. Quare turbę vocauerunt Christum prophetā. vide q. 53.

Hic est Iesus Propheta. Quomodo turbę intellexerunt Christum esse Prophetā. vide q. 54.

Hic est Iesus Propheta a Nazareth. Quare isti dixerunt Iesum esse Prophetā a Nazareth potius, quam a Bethlehem. vide q. 55.

Hic est Iesus. Quare Pharisei cum nunc viderint Christum vocari Meliā, & regem Israel, non punierunt, qm ista dicebant. vide q. 56.

Hic est Iesus. Quare Principes sacerdotum, & Romani nūn procedebant contra Christum, cum viderent eum vocari regem. vide q. 57.

Hic est Iesus. Quare Christus non permisit, quod Pharisei ostenderent contra eum indignationem in opere. vide q. 58.

Et intravit Iesus in templum Dei. Quando fuit iste introitus Christi in Ierusalem, & in templum, de quo hic dicitur. vide q. 59.

Et intravit Iesus in templum Dei. Quando Christus introiit in tēplū de quo nūc dicitur, & quare. vide q. 60.

Et intravit Iesus in templum Dei. Quare Christus iuravit in templum istum, antequam ad alia diceretur, vt introiit in urbem. vide q. 61.

Et intravit Iesus in templum Dei. Quomodo sit verum, quod Christus intraverit in templum, quia videtur, quod non intravit, quia non licebat ei intrare, cum non esset sacerdos. neque lenita. vide q. 62.

Et eiecit eos omnes vendentes, & ementes in templo. Cū dicitur hic, qd Christus eiecit nunc de tēplo ementes, & vendētes, & ei Ioan dicit de hoc, an idē sit, qd hic, & ibi refertur, vel diuerso tempore factum fuisse. vide q. 63.

Et eiecit omnes vendentes, & ementes in templo. An ista eiecitō facta sit die in ramis palmarum, vel sequenti die. vide q. 64.

Omnes vendentes, & ementes. Quid isti vendebant, & vbi. vide q. 65.

Omnes vendentes, & ementes in templo. Quare vendebantur in templo. vide q. 66.

Et mensas nummulariorum. Hic. Qui erant isti noui mularii, & ad quod erant in templo. vide q. 67.

Et mensas nummulariorum. Hic. Quid fecit Christus de ijs, quę vendebantur, an tradidit eas venditoribus, vel in penam eorum destruxit, & perdidit illa. vide q. 68.

Et mensas nummulariorum. Hic. Quomodo Christus voluit euertere mensas nummulariorum, cōfundendo eas, quia sic perderent illi pecunias suas, quę inter multas in templo effunderentur, non inuenirentur, quia multi illius furtim subtraherent. vide q. 69.

Et mensas nummulariorum. Hic. Quomodo dicitur, quod Christus mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas euerit. vide q. 70.

Et eiecit eos de templo. Hic. Quare Christus eiecit de templo ementes, & vendentes. vide q. 71.

Et eiecit eos. Quomodo Christus eiecit nunc ementes, & vendentes, cum ementes non peccarent. vide q. 72.

Et eiecit eos ementes. Quomodo dicitur hic, qd eiecit emētes, cum Io. 2. dicitur solum, quod eiecit vendentes. vide q. 73.

Et eiecit eos. Quid fuit eiecitō emētiū, & vendentis de templo. vide q. 74.

Et dicit eis scriptum est. Domus mea domus orationis vocabitur. Hic. Quare Christus allegauit hanc auctoritatem. vide q. 75.

Domus mea domus orationis vocabitur. Hic. Quid Marth. dixit hic Christū dixisse, vocat meas domus orationis vocabitur, & Io. 2. cap. dicitur, quod dixit. Nolite facite domum patris mei domum negotiationis. vide q. 76.

Vos autem fecistis illam speluncam latronum. Quomodo faciebant isti domum Del speluncam latronū. vide q. 77.

Vos autem. Hic. Quomodo nunc sacerdotes faciebant venditō ista in templo. vide q. 78.

Vos autem. Hic. Quomodo poterat nunc Christus solus existens tantam multitudinem eiecit de templo, & quomodo non resistebat. e. vide q. 79.

Vos autem. Hic. An ista eiecitō enim, & vendentium repulerit miraculo, & inter miracula Christi ponendum. vide q. 80.

Et accesserunt ad eum cæci, & claudi in templo, & sanauit eos. Quis fuit iste accessus, & an sine petitione aliqua eos sanauit. vide q. 81.

Et accesserunt ad eum cæci, & claudi. Hic. Quare cæci, & claudi accesserūt ad Christū, vt ab eo sanati petērēt. vide q. 82.

Et accesserunt ad eum cæci, & claudi. Hic. Quomodo nunc erant in templo isti claudi, & cæci, qui non fuit ad Christū. vide q. 83.

Et sanauit eos. Quare Christus sanauit istos claudos, & cæcos potius in templo, quam alibi. vide q. 84.

Viderunt autem principes sacerdotum, & scribæ mirabilia, quę fecit. Hic. Quare fuit ista mirabilia, quę videtur pontifices, & scribę. vide q. 85.

Et pueros clamantes in templo. Qui erant isti pueri clamantes. vide q. 86.

Et pueros clamantes in templo. Quare dicitur, quod Pontifices, & Pharisei viderunt pueros clamantes hosanna, nam non solum pueri, fed etiam turbę cantauerunt Christo venient per viam. vide q. 87.

Indignati sunt. Quare indignati sunt nunc pontifices. vide q. 88.

Indignati sunt. Quare pontifices non sunt indignati contra pueros clamantes, & cur non prohibuerunt illi. vide q. 89.

Indignati sunt. Hic. Cum Pontifices, & Pharisei, & Scribę grauitur indignarentur nunc contra Christum, propter verba, & facta supra posita, quare non extendebant manum ad eum. vide q. 90.

Namque non legitis. Hic. Quare Christus sic respondit. vide q. 91.

Nunquam leſiſſus &c. Quid Chriſtus voluit per hoc dicere, & quare tenet iſtum modum reſpondendi, potius quam alium, vide q. 92.

Nunquam leſiſſus &c. Quare non reſpondit nunc Chriſtus ſicut reſpondit quibusdam Pharifeis in via, nã quã turbę cepiſſent clamare, benediãtis qui venit, Dixerũt quidã Pharifei de turbis ad Chriſtum. Magiſter increpa diſcipulos tuos, &c. ait. Dico vobis quod ſi hi tacerint, lapides clamabunt Luc. 19. c. vide q. 93.

Et reſiſtiſſus &c. Quare poſt hæc Chriſtus reliquit Pontifices, & Scribas, vide q. 94.

Ahſe foras extra Civitatem. Quare Chriſtus civitatem exiit, vide q. 95.

In Bethanã. Dato qđ extra urbẽ Chriſtus ire vellet, quare potius iuit in Bethanã quã in alium locum, vide q. 96.

FERIA IV. PRIMAE DOMINICAE Quadrageſimæ. Euangel. Matth. 12.

*Accerſunt ad Ieſum Scribæ, & Pharifei dicentes. Ma-
giſter volumus aut ſignum videre.* Nã petierunt hoc ſignum, & Pharifei quali eſſet neceſſariũ ad iuſtificationem poteſtatis Chriſti quia niſi ſigna fecerat, ex quib. ſue- rat ſufficienter iuſtifiatus, ſed petierunt hoc primo, quia vo- lebant tentare eũ, erant. n. increduli, & licet multa ſigna viderent, nõ credebant, ſemper alia cupiebant, & ſic tẽ- tabant Chriſtũ, vt ſcirent an facere poſſet quid ipſi pete- bant ſecundo ſunt po- curatiſſime tertio po- curatiſſime invidiã quã- to ſunt quia ſcpe Pharifei cõ Chriſto contendẽt verbis, & ſemper eos confundebat, petunt ergo nunc mira- cula in quibus non eſt verbis contendendum. Vide ſu- per Matth. 10. c. 1. 2. q. 81.

Accerſunt ad Ieſum Scribæ, & Pharifei &c. Iſta petitiõ ſi- gni fiebat ex quãdã invidiã, vt poſſent ipſi confundere Chriſtum, & tamen ipſi ſcribe, & Pharifei oderant Chriſtum, populus autem diligebat eum, ideo ipſi po- tius quam alij quæſierunt hoc a Chriſto. vide ibi q. 82.

Magiſter volumus a te ſignum videre. Locuti ſunt blandẽ modum Phanſei Chriſto cũ ſupra loquerentur aſpere, ſ. In Beelzebub ejicit Demonia, quia timebant durã Chriſti increpationẽ, nam loci eorũ qui dicebat. In Beelzebub ejicit Demonia fuerant nimis increpati, blandius ergo ipſi loquuntur, vt non eſſet Chriſto occaſio eos arguẽdi: ſecundo pũt dici qđ hoc faciebant irrendendo, non. n. vo- cabant Chriſtũ Magiſtrũ honorantes eũ, ſed illudentes, quod patet, quia dixerunt. Volumus a te ſignũ videre, tamen ſi honorarent eum, humiliter poſſerent, & non diſcerent volumus, quali oporteret Chriſtum ſequi man- datum iſtorum, vide q. 84.

Qui reſponderunt illis. Genẽtis malo, & adultera &c. Quibus Phanſei blandẽ Chriſti alluquũtur, ipſe tẽ re- ſpondit eis aſpere, vocas eos generatione adultera primo, quia ipſi meribant iẽ increpati, ſ. quia petebat tẽ inuſtũ, ſ. idari eis ſignũ, qđ opus non erat, & ad finẽ indebitum: ſecũdũ quia loquebantur per ironomiam, major. n. cõ- temelia erat qđ Chriſtũ illudentes ſu verbis honoris, qđ cõtemeliã dicerent, nõ durẽ increpãdi erant: tertio ſunt quia Chriſtus voluit oſtendere qđ non ſclẽdebatũr aliqua paſſione, ſ. non indignabatũr pp contumeliã, nec propter laudes placebatũr, unde gravius increpavit iſtas blandẽ loquentes, quam eos qui ſupra amara dixe- rant, vide plura, loco citato q. 85.

Generatio malo, & adultera ſignum quærit, &c. Quare at- tigitur iſti, quia petierũt ſignũ, & Rex Achaz arguitur, quia petere noluit. Iſa. 7. Dicẽdũ eſt qđ iſti peccaverũt pec- catis ſignum, quia ſuperuacuum erat, & malo animũ petebant, ſcilicet vt Chriſtum conſunderent. Achaz autem peccavit in dũbis primo, quia non obediit Deo ſecũdũ quia fecit hoc Achaz ex cõtepeu Dei, vide q. 86.

Et ſignum non dabitur eis. Quare Chriſtus noluit nõ dare ſignum, cum peteretur, vide 87. & 88. & q. 89.

Generatio malo, & adultera. Quare Chriſtus vocavit iſtos generationem adultam, vide q. 90.

Et ſignũ nõ dabitur eis, ſignũ ſignũ Iſaia Prophetæ. Quare Chri- ſtus nunc dedit Phanſeis ſignũ, loquũtũ, cum ipſi eſſet ma- leuoli, & cunõti, & indigni ſignum recipere, & etiam quia nullum erat nunc neceſſarium, vide q. 91.

Niſi ſignũ Iſaia Prophetæ. Ad quid proſiuit qđ Chriſtus da- ret nunc iſtud ſignũ, quia nemini illud penuerat, nec erat ad propoſitum eorum qui ſignatũ petebant, vide q. 92.

*Sicut. n. ſunt ſonũs in ventre carũ trib. diebus, & trib. nocti-
bus. ſic erũt filius hominũ in corde terræ trib. dieb. & trib. nocti-
bus. Qũo eſt verum quod Chriſtus fuit trib. dieb. & tribus noctibus in corde terræ.* Et quomodo dicitur per quadragesimã horas ſolũ fuiſſe mortuus, cum ſcriptu- ra vocet id torũ tẽpus tres noctes, & tres dies, vide q. 93.

Viri Niniuitæ ſurgẽt in iudicio &c. Quare ponatur hic exemplum Niniuitarum, vide q. 94.

Regina Auſtri ſurgẽt in iudicio &c. Quare eſt iſta Regina Auſtri de qua fit ſermo, vide q. 95.

Regina Auſtri &c. Ad quid ponitur exemplum de iſta Regina, vide q. 96.

Es condemnabitur eã. Qũo dicitur quod Niniuitæ, & Regi- nã Auſtri condemnabunt Iudeos in iudicio, quia con- demnare eſt iudicare, quod eſt iuriſdictiõnis, & tamen Niniuitæ, & Regina Auſtri non habebant aliquam iuriſdictiõnem in die iudicii, vide q. 97.

*Cum autem immanidus ſpiritus exierit ab homine, ambu-
lat per loca arida.* Vide q. 98.

Quarentes requiem, & nõ inveniunt. Quomodo ſciãt Dæmõ ſe non invenire requiem, & quomodo permittatur nocere hominibus, quorum veſtigione quæſcit. Et quia nõ po- teſt hominem invadere, vide q. 99.

Cum autem immanidus ſpiritus exierit. Quid Chriſtus voluit innuere per hæc verba quæ dixit de immanido ſpiritu exente de homine, vide q. 100.

Adhuc colloquentes ad in. b. 12. acco mater eius, & fratres ſtabant foras. An Maria habuit alios filios qui eſſent fra- tres Chriſti, vide q. 101.

Eccẽ mater eius & fratres ſtabant foras. Qui erant iſti fra- tres, & quõ dicitur Chriſtus habere fratres, vide q. 102.

Eccẽ mater eius, & fratres ſtabant foras, greece loq. 103. Quare nũc mater, & fratres Chriſti venerũt ad eũ, vide q. 104.

Eccẽ mater eius, & fratres ſtabant foras. Quare fratres Deo mini, & mater foras ſtabant cõ prædicante, vide q. 105.

Dixit autem eis quidã. Eccẽ mater tua, & fratres tui foras ſtant, quarentes te. Quare iſte dixit Chriſto quod mater & fratres eius eum quærebant, vide q. 106.

Dixit autem eis quidã &c. Quare cognari Chriſti fece- runt, quod vocaretur nunc, quando prædicabat, cum poſſent ibi expectare vique ad finem, vide q. 107.

Quarentes te. Quomodo dicitur hic, quod fratres Chriſti quærebant eũ, quia ipſi erant cõ eo aliquid, vide q. 108.

Eccẽ mater tua, & fratres tui &c. Ad quid Matthæus in- trodudit de matre, & fratribus Chriſti venientibus nunc ad eum, vide q. 109.

At ipſe reſpondens dicens ipſi miſi. Quare eſt mater mea, & fratres mei? Quare Chriſtus reſpondit aſpere vocantẽ eum, nam dixit, quare eſt mater mea? & qui ſunt fratres mei? i. quare dicis mihi de matre, & de fratribus? potuiſſet enim blãdius dicere, ſuſtine modicũ, & ibo, vide q. 110.

Quare eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? Quare dixit hoc Chriſtus, vide q. 111.

Quare eſt mater mea &c. Quare Chriſtus nunc non exiit ad matrem, & fratres eum quærentes, vide q. 112.

*Quicunque enim ſecũt voluntatem Patris mei, qui in Cæ-
lis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt.* Quomo- do hoc verum fit, vide q. 113.

FERIA V. PRIMAE DOMINICAE Quadrageſimæ. Euangel. Matth. 13.

Gratiſ Ieſus ſeſſit in parter Tyri, & Sydonis. Quare ſint iſte duz vides ſcilicet Tyrus, & Sydon, de quibus hic dicitur, & eum ſitus, vide loco citatũ, ſcilicet ſu- per Matth. 10. c. 1. 2. q. 95.

Sergete in partes Tyri, & Sydonis. Ad quid nunc Christus iuit in partes Tyri, & Sydonis. vide ibi. q. 56.

Sergete in partes Tyri, & Sydonis. Quomodo Christus iuit nunc ad terram gentium, cum ipse præcepit Apostolo his ne abirent in viam gentium, & Samaritanorum. vide q. 57.

Sergete in partes Tyri & Sydonis. Ad quid Christus iuit in terram Tyri, & Sydonis cum ibi nihil egerit. vide q. 58.

Ecce mulier Chananaea. Quomodo poterat ista mulier esse Chananaea, nam videtur quod non erat Chananaea, quia Marc. 7. dicitur, quod erat mulier ista Syrophœnista genere. vide q. 59.

Ecce mulier Chananaea. Quomodo poterat esse Chananaea mulier ista, quia Deus iusserat Israelitis quod occiderent omnes Chananeos. Deut. 20. & sic videtur quod nullus maneret de stirpe eorum. vide q. 60.

Ecce mulier Chananaea. Quomodo Iudaei permittiebant Chananeos istos manere in terra eorum, & an peccabant non occidendo eos. vide q. 61.

Ecce mulier Comanaea. Quare dicitur hic quod mulier ista erat Chananaea, nam dicitur quod esset Chananaea, posuisset subterfieri, & fars erat ostendi miraculum liberationis filii eius a Dæmonio. vide q. 62.

Ecce mulier &c. Quomodo Matthæus, & Marcus videntur discordare, & quem ordinem teneret Christus in sanando filiam Chananae. vide q. 63.

Clamante, dicens ei, Misere mei Domine. Hæc mulier clamabat ex importunitate, ut audiretur saltem propter clamorem, nam fuerat in domo cum Christo, & cū procedens ad pedes eius adosset eum petens sanari filiam, non respondit ei Christus quidquam, sed egressus est quasi, vel indignatus eam, vel indignatus contra eam, ita, ut nihil ei vellet loqui, & ideo opus erat iam mulieri, vel desistere, vel importune agere, & ideo clamabat, a principio autem cum domum intravit non clamabat, sed providens adorabat Christum, Marc. 7. sed illo modo non obtinuit, ideo expedit ut alium modum tentaret, & hoc erat quod clamaret. Enim clamabat ad ostendendum magnitudinem desiderii, non enim erubesceret clamori, quia nimis cupiebat id quod petebat. Dixit autem miserere mei: non autem quod peteret aliquid sibi conferri, sed filii, & tamē dixit: miserere mei, primo ad ostendendum dolorem, & compassionem matris pro filia, suum enim reputabat inominum quod filia pauebatur: secundo, ut magis Christum moueret, cum ipsa causam illam tanquam suam susceperet. Dixit etiam miserere mei ad ostendendum humilitatem petitionis nam non petiuit aliquid quasi ex merito, sed ex sola misericordia sibi præstata. vide q. 64.

Misere mei Domine fili David. Quare Chananaea vocavit Christum filium David, & quod primi qui vocauerunt Christum hoc nomine, s. filium David, fuerunt duo cæci. vide q. 65.

Filia mea male a Dæmone vexatur. Quare dixit hoc Chananaea. vide q. 66.

Qui non respondit ei verbum. Quare Christus a principio voluit respondere isti mulieri. vide q. 67.

Et accedentes discipuli eius, rogabant eum &c. Quare discipuli rogauerunt pro hac muliere. vide q. 68.

Et accedentes discipuli eius rogabant eum. Quare Christus voluit nunc rogari a discipulis, nam non voluit mulieri loqui, quousque pro ea discipuli rogauerunt. vide q. 69.

Ipse autem respondens ait. Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel. Quomodo Christus dixit hoc, nam videtur quod etiam venit propter gentes, quia alias non redemisset eos. vide q. 70.

Nisi ad oues quæ perierunt domus Israel. Quare dicitur hoc. vide q. 71.

Non sum missus &c. Quare discipuli nō rogauerunt Christum efficere pro muliere, sed ad p. nam Christi responsione cessauerunt. vide q. 72.

At illa venit &c. Quare post exclusum discipulorum petitionem, accitit mulier, & adortuit Christum dicens. Domine adiuua me. vide q. 73.

Et adorauit eum. Quis donatione nunc mulier Christū adorauit, an peccauit eum adorando. vide q. 74.

Non est bonum sumere panem filiorum, & mulieris &c. u. illa. Quare Christus dixit hoc, & quid voluit significare. vide q. 75.

Non est bonum &c. Ad quid proderat illud verbum Christi in proposito suo, quia per hoc videtur ipse velle repellere mulierem, ut non concederet quod illa petebat, & tñ non erat conueniens nō, nam panis filiorum non est dandus canibus, illud quod filij comedere debent (si non habent aliud) non est dandum canibus, & tamē si copia panis est, non est inconueniens quod detur filijs, & quod detur canibus, & quod neuris deest. Ila erat hic, quia petebat facienda miracula in Christo eam, & ideo licet faceret multa miracula inter gentes, nihil deest quod daretur Iudæis, & cōtrario. vide q. 76.

Non est bonum &c. Quare Christus differebat tandū concedere mulieri quod petebat, cum disposuisset illam exaudire, & ex quo possimū docemur petuerandū esse in orationibus, quia aliquid exaudiuit, qui statim non exaudiuert. vide q. 77.

Etiā Domine Nam & cæli eduxi de micis quia cadunt de mensa Domini nunc facis. Quare mulier dixit hoc, & an in hoc tepignauit verbo Christi. vide q. 78.

Mulier mea est filia tua. Quare Christus dixit hoc, & quod vbiusque de fide gentium in Euangelio agitur, eam Christum valde excolit, & hoc ad Iudæorum confusionem. vide q. 79.

Mulier magna est fides tua. Quare Christus solum fide lausit, cum in hoc muliere apparuerunt multe virtutes. I. Et quod sine fide, virtutes, vel nullæ sunt, vel inuolæ. vide q. 80.

Et sanata est filia eius ex illa hora. Quomodo factum sit hoc miraculum. vide q. 81.

Et sanata est filia eius ex illa hora. Vide q. 82.

Et sanata est &c. Qd mulier desinit petere a Christo sanationem filiae, nam cum erat in via cum eo, & dixit. Fiat tibi sicut vis non erat præsens filia, vi sanaretur. Quomodo ergo mulier cessabat, quasi facit negotio? Et in quo excellit fides gentium fidem Iudæorum. vide q. 83.

Et sanata est &c. Quomodo Matthæus, & Marcus describunt hoc factum, aliter, sanata mulier, & in illa hora sanata, cum non videntur. vide q. 84.

FERIA VI. PRIMAE DOMINICAE Quadragesimæ. Euang. Io. V.

Frat dies festus Iudaorum. Hoc festum erat festum Paschæ. Vide aut. in præfatione super Euang. Matthæi. 19. paulo post principium.

Erat dies festus Iudaorum. Pascha est nomen Hebræum, & significat transitum. vide super Matth. 10. 7. 2. 16. q. 99.

Erat dies festus Iudaorum. De hoc festo. Pascha hoc est de causa institutionis eius, & alia multa vide loco proxime citato q. 10. vsque ad finem libri. Vide etiam in communibus tabula. verbo Pascha.

Est autem iter solymis præbaticæ piscina. Hæc piscina erat ante templum Domini in Ierusalem. Et vocatur præbaticæ apud Græcos. Apud Hebræos vocatur Bethesda, & vtrumque significat, quod animalia ibi lauebantur. Nam probatum dicitur a Probatore quod est ouis, scilicet quia lauebantur ibi oues, & alia animalia. Bethesda autem in Hebræo interpretatur domus ouis, quia beeth significat domū, & non significat ouem, oues ibi mergo bantur, & lauebantur. vide aut sup. 2. Paral. 4. q. 13. c. ex principio. vide etiam super Matth. 20. 4. cap. q. 70.

Angelus autem Domini secundum tempus descendebat in piscinam, & mouebatur aqua. & qui prior descendebat in piscinam post mortuum aqua sanata ferebat a quoque detinebatur transfusare. Ista forte erat causa quare Deus mittebat quotidie Angelum suum ad hanc piscinam, ut moueret aquam, & qui prior deest dicit in aquam post mortui eius, sanabatur a quoqueque arguendum, scilicet, ut intelligeret Hebræi esse accepta sacrificia sua, quia aqua illa erat in qua lauebantur cætes sacrificiorum suorum. vide loco proxime citato.

I N D E X.

Erant autem quidam homines ibi, triginta, & octo annos habebant infirmitatem suam. Hunc cum vidisset Iesus, & cognovisset quia non multum tempus haberet, dixit eis: vultis fieri? Respondit et languidus, &c. Christus non sanabat infirmos, nisi peteretur ab eo sanitas per infirmum, vel per alios nomine eius, & ratio erat, quia huiusmodi beneficium non conferretur nisi petenti, quia alias posset conferri invito sibi, etiam, quia non peteret, vel aliquis pro eo, nam quod aliquis infirmus tempore Christi non peteret ab eo curari, videbatur esse quisi ex defectu fidei quia non crederet quod Christus sibi hoc prestare posset, eis tamen qui fidem non habent, talia præstanda non sunt, ideo non conferrebat infirmitas nisi petenti, & cum magno desiderio; sed hoc verum erat generaliter, & tamen interdum ex misericordia Christus movebatur ad sanandum aliquos non petentes, sicut fuit de hoc languido, qui nihil petiit, ex quo non cognoscebat de Christo quis esset, ut patet in Evangelio. Si autem homo iste Christum cognovisset, & nollet ab eo petere sanitatem, nunquam ille eum sanasset, quia defectus fidei ibi esset, sic etiam interdum ex misericordia Christus præstabat aliqua beneficia non petentibus. Vide autem hoc super Matth. num. 1. c. 4. q. 13.

Respondit et languidus. Quid sit languor, & quæ sit differentia inter languorem, & infirmitatem. Vide supra post quartam Dominicam Quadragesimæ, super illa verba: Erat quidam languens Lazarus.

Dixit et Iesus: Surge tolle grabatum tuum, & ambula. Christus in omnibus curacionibus ægritudinem loquebatur aliquid, ad ostendendum quod ipse erat, qui faciebat miraculum, & non alius, unde ne dabinetur, quia ipse faceret, exprimebat verba quibus significabatur, quod ipse erat qui faciebat, propterea dixit modo: Surge tolle grabatum tuum, & ambula. Vide super Matth. rom. 3. c. 8. q. 14.

Surge tolle grabatum tuum, & ambula. Vultis Christus quod languidus tolleret grabatum suum, ad ostensionem perfectæ sanitatis, in hoc enim perfecta sanitas ostenditur, non solum possit ambulare, sed etiam onera magna portare. sic dicit auctor de paralytico, de quo habetur Matth. 9. cap. Vide super Matth. rom. 3. cap. 9. post quæ sit quartam, circa illud: ait paralytico, Surge tolle lectum tuum.

Surge tolle grabatum tuum, & ambula. Christus in omnibus quos curabat ostendebat signa curacionis, & sic ostendit in hoc languido, iubens quod tolleret grabatum, &c. nam ut ostenderet sanitates quas efficiebat iubebat ut se finitus facere actus, quos ostenderet. Vide super Matth. rom. 4. c. 1. q. 9.

Sabbatum est. Non licet tibi tollere grabatum tuum, &c. De custodia sabbathi, quomodo Christus custodiebat, vel non custodiebat illud. Vide supra quarta post Dominicam quartam Quadragesimæ, circa illa verba: Erat autem sabbatum, quando laurus secit Iesus, &c. &c. circa illa: Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit.

Postea traxit eum Iesus in templo, & dixit ibi. Ecce sanus factus es, nam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Ad peccatum remissionem omnimodam duo sunt necessaria, primum est detestatio peccati futuri, id est quod non solum doleat quis quod peccavit, sed etiam quod non habeat intentionem vltius peccandi. Primum istorum non potest suppleri per aliquid aliud, nec etiam per aliam personam, nisi per peccantem, secundum autem potest suppleri per aliquid alterum, vel per alium alterius personæ, quia potest unus homo satisfacere pro altero, non potest tamen vnus dolere pro peccato alterius, nisi quod per istum dolorem remittatur alibi peccatum, ideo Christus primum istorum imponebat quando peccata remittebat, ut patet Ioan. septimo, de muliere deprehensa in adulterio, cui Christus dixit: Vade, & amplius vult peccare, id est habere voluntatem nunquam amplius peccandi, nam præsupponitur, quod de præterito peccato non doluerat, & sic dixit illi languido. Vide super Matth. rom. 3. cap. nono, quæst. 1.

Ecce sanus factus es, nam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Quomodo pro peccato inferatur à Deo pœna temporalis. Vide autem super Exod. rom. 2. cap. 32. quæst. 47. post medium.

DOM. II. QUADRAGESIMAE

Euang. Matth. 17.

Assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem suum, & duxit illos in montem excelsum secretum, & transfiguratus est ante eos. Christus noluit omnes discipulos interesse sue transfigurationi, sed hos tres tantum: primo, quia hæc erat res altissima, scilicet deglutire primordia quædam future beatitudinis, ad hoc autem non erant omnes Apostoli dispositi, ideo eos solos, qui magis dispositi erant assumpti. Secundo, quia ea, quæ pertinebant ad dona gratis data, non erant in omnibus eadem, sed quilibet habet à Deo proprium donum ostendere autem homini imaginem future gloriæ pertinet ad dona gratis data, ideo eis hoc ostendit, quos capaciores donorum suorum effecerat, cæteris reliquis: tertio, quia Christus voluit, quod ista visio recederet ex viuentis, si tamen hoc ostenderetur omnibus discipulis, forte non maneret oculum, quia sciebat multos eorum adhuc imperfectos esse, & deficientes ad seruandum secretum, ut securus maneret verbum in abscondito, reuelant illud paucis. Vide super Matth. rom. 4. cap. 17. quæst. 8.

Assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem suum, &c. Quare Christus ostendens se nunc transfiguratum, noluit præsentare esse omnes discipulos, & quod duodecim bonum isti tres Apostoli senserunt in transfiguratione. vide ibi q. 9.

Assumpsit Iesus Petrum, &c. Quare Christus assumptus tres discipulos ad transfigurationem, & non plures, neque pauciores. Vide ibi q. 11.

Assumpsit Iesus Petrum, &c. Quare Christus potius assumptus Petrum, Iacobum, & Ioannem, quam alios de Apostolis, quale esset privilegium Petri inter ceteros Apostolos, & quæ excellentia inter Apostolos fuerit Ioannis Evangeliste, & Iacobi. Vide ibi. quæstione 12.

Et Iacobum. Quis fuerit iste Iacobus, qui cum Christo fuit in transfiguratione, nam duo Iacobi erant inter Apostolos Christi, scilicet Iacobus Zebedi, & filius Alphai, qui aliter dicitur Iacobus maior, & minor. Vide quæstione tertiadecima.

Assumpsit Iesus Petrum, &c. Cum Christus assumptus fuit solum tres discipulos, & transfiguratus fuerit ante eos, quomodo potuerunt ceteri inconuenientia, nam sic ceteri inuiderent eis tanquam constitutis in maiori gradu à Christo, quam ceteri, & enā indignarentur ceteri Christo, tanquam despecti à Deo. Vide quæstione sextadecima.

Et transfiguratus est ante eos. Quomodo ceteri discipuli post reditum Christi, & discipulorum de transfiguratione facta, non quæsiunt de illa an facta esset, aut non suspicati sunt quicquam. Vide ibi. quæstione decimaseptima.

Et duxit illos in montem excelsum secretum. Quis fuerit iste mons in quo Christus transfiguratus est, & quare in monte facta fuit transfiguratio. Vide ibi. quæstione de trima octaua.

Et duxit illos in montem excelsum secretum. Dicitur, quod duxit eos seorsum, ut inuasiur quod his visus ostēda est visio, nam non erant cum alijs, sed soli. Vide quæstione 19.

Et transfiguratus est ante eos. An Christus sit transfiguratus, & quomodo sustinuit se transfigurari. Vide quæstione 20.

Et transfiguratus est. Quid sit transfigurari, & quomodo figura sumit multipliciter, & quomodo Christus transfiguratus est. Vide q. 21.

Et transfiguratus est. Ad quid Christus transfiguratus est.

- est, & quod transfiguratus est, ut alliceret sequentes se ad dura sustinendum iam per tribulationes, & crucem peruenirent ad tegum celorum, & quomodo Christi Deitas ostendebatur in transfiguratione sua. Vide questio. 22.
- Et transfiguratus est.** Ad quid Christus transfiguratus est, ut ostenderet quod potestatem habebat dandi gloriam unicuique pro operibus bonis nam per quodcumque aliud miraculum, quod faceret, ostenderet istud, eo quod quodlibet miraculum ostendebat infinitam potestatem, & diuinam operationem, & pro quodlibet inducitur Deus in testimonium, si miraculum ad hoc fiat ut per illud aliquid probetur. Vide questionem vigesimamtertiam.
- Et transfiguratus est.** Quomodo verum sit, quod transfiguratio facta fuerit precipue ad ostendendam gloriam regnium, & veritatem articuli de resurrectione; quia videtur quod sine ista transfiguratione poterat patere veritas resurrectionis per suffocationes mortuorum quas Christus egerat. Vide q. 24.
- Et transfiguratus est.** An Christus transfiguratus fuit sepe, vel semel tantum, sicut sepe miracula faciebat, & an transfiguratus dicitur apparens discipulis euntibus in Emaus. Vide q. 25.
- Et transfiguratus est.** Cum Christus nunc transfiguratus, visus sit dote glorie, scilicet claritate, & ambulant super aquas visus sit dote agilitatis, quare non dedit nunc alicui discipulo suo veni dote claritatis, sicut tunc dedit vni eorum, quod ambularet super aquas, ut habetur Mat. 14. cap. Vide q. 26.
- Et transfiguratus est.** An conuenienter fuit ostensa imago glorie in transfiguratione, & quare corpori beatus, dari non potest, & quomodo animae discipulorum gloria poterat ostendi. Vide questionem vigesimam septimam.
- Et transfiguratus est.** Quare Christus nunc volens ostendere imaginem suae glorie, non ostendit omnes in se dotes, vel quare potius ostendit claritatem, quam alias dotes. Et quod quamdiu vivit, omnibus donbus corporis glorificati visus est, & quod doteum nulla est que a se ferat in sui contemplatione aliquod gaudium, nisi claritas. Vide q. 28.
- Et transfiguratus est.** Quare cum Christus visus esset alijs donbus, & non claritate, non dicitur transfiguratus, & an tunc debeat sic dici. Vide q. 29.
- Et resplenduit facies eius sicut sol.** Cum transfiguratio Christi fuerit per quandam lucem, novam, in eo apparentem, quae prius non fuerat, an illa lux vera, vel imaginaria, quae non esset realiter in corpore Christi. Vide q. 30.
- Et resplenduit, &c.** An lux transfigurationis fuerit gloriosa, & quomodo Christus vivens habuit dotes corporis gloriosi, & quomodo fuit claritas in transfiguratione Christi, & quomodo erit in beatis glorificatus. Vide questio. 32.
- Et resplenduit, &c.** Quale fuit corpus Christi in transfiguratione, an fuit corpus materiale, vel spirituale, & an eius claritas fuit eiusdem rationis cum claritate glorie. Vide q. 32.
- Et resplenduit, &c.** De comparatione fulgoris, qui apparuit in vultu Moysi ad claritatem Christi transfigurati, & quomodo hi fulgores conveniant, & differant. Vide q. 33. & q. 34.
- Et resplenduit, &c.** In quo differabat claritas quae fuit in cultu virginis a conceptu usque ad partum, ab hac claritate Christi transfigurati. Vide questionem trigessimam quintam.
- Et resplenduit, &c.** Quare lux magna apparuit in facie Christi transfigurati. Vide q. 36.
- Et resplenduit, &c.** Cum expressit hic Matthaeus tam de luce faciei, quam vultum, quare Marcus de solo cando re vestimentorum expressit dicens: Transfiguratus est coram ipsis, & vestimenta eius facta sunt splendida, & candida. Vide q. 37.
- Et resplenduit facies eius sicut sol.** Cum in vultu Christi fuerit quaedam magna lux in transfiguratione, quae dic-
- itur fuisse sicut sol, & ita comparatur illa lux luci creatorum caelestium, quare non comparatur luci aliarum rerum non caelestium, cuius multa non caelestia sunt minus lucida. Vide q. 38.
- Et resplenduit facies eius sicut sol.** Dato quod deberet comparari lux corporum gloriosissimorum luci caelesti, & non elementalium, quare potius solis, quam lucis alterius corporis comparatur, cum ibi omnia corpora habeant lucem. Vide q. 39.
- Et resplenduit facies eius sicut sol.** Quomodo dicitur quod resplenduit facies Christi sicut sol, cum incomparabiliter eam excederet, & quod scriptura non potest assignare determinatam qualis futura sit claritas corporis Christi & Beatorum. Vide q. 40.
- Vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix.** Quare vestimenta Christi apparuerunt candentia in transfiguratione, & quod in aeterna vita corpora hominum nullis vestibus operientur. Vide questio quadragessimam primam.
- Et vestimenta, &c.** Qualis erat ista redundantia fulgoris in corpus Christi transfigurati, & in vestes eius, & quae sint illa quae redundant in corpus animarum glorificarum, & quomodo claritas Christi transfigurati in vestes retinebatur. Vide q. 42.
- Vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix.** Quare dicitur quod vestimenta Christi facta sunt alba sicut nix, & quod Angeli quomodo nobis apparent vestibus albis induci cernuntur. Vide q. 44.
- Vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix.** Quare speculiter apparuit albedo vestimentis Christi sicut nix, cum sint multi alij modi albedinis. Vide questionem quadragessimam quartam.
- Vestimenta autem eius, &c.** An in vestibus Christi apparuit fulgor quidam, vel color fixus, & qualis sit nixus ei dicit. Vide q. 45.
- Vestimenta autem eius, &c.** An ante hoc erant albae vestes Christi, & si non erant albae, quomodo nunc fuerunt albae, vel alterius coloris. Vide questio, quadragessimam sextam.
- Vestimenta autem eius, &c.** An caro Christi quae latebat sub vestibus fuerit fulgens sicut facies, vel manserit in naturali stam. Vide q. 47.
- Vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix.** An omnes Christi vestes fuerint candidae sicut nix. Vide questio. 48.
- Eccae appaerunt ei Moyses, & Elias cum eis loquentes.** Ad quid fuit conueniens, quod astitent aliqui Christo transfigurato, & quomodo astitunt ad testificandum transfigurationem. Vide questio, quadragessimam nonam.
- Ecce appaerunt illis Moyses, & Elias.** Quare Moyses, & Elias astitunt in transfiguratione Christi. Vide q. 50.
- Ecce appaerunt illis Moyses, & Elias.** Dato quod Christus vellet habere aliquos viros de illis, qui non erant in hoc faeco testes transfigurationis suae, quare potius voluit habere Eliam, & Moysen, quam alios, & an fuit conueniens quod isti adessent. Vide in quaestio, quinquagesima prima.
- Ecce appaerunt illis Moyses, & Elias.** Quomodo non astitit Moyses, & Elias Christo transfigurato. Vide q. 52.
- Ecce appaerunt illis Moyses, & Elias.** Quomodo nunc Elias venit ad locum transfigurationis Christi. Et quare Elias in curru igneo rapus est. Vide in quaestio, quinquagesima tertia.
- Ecce appaerunt illis Moyses, & Elias.** Quomodo Moyses venerit, & qualiter ibi erat. Vide in quaestio. 54.
- Ecce appaerunt, &c.** Quomodo Moyses ad locum transfigurationis portatus fuerit, aut venerit. Vide in quaestio, quinquagesima quinta.
- Ecce appaerunt, &c.** Quomodo steterunt discipuli Christi, quod isti duo qui venerant erant Moyses, & Elias, nam nunquam viderunt eos viventes. Vide in quaestio. 56.

I N D E X.

Cum eo loquentes. Quid loquebantur Moyses, & Elias cū Christo, & quare loquebantur cum eo. Vide quæstionem 17.

Cum eo loquentes. Quare locuti sunt Moyses, & Elias, & quod verbis inagis expriment, quam sola rerum ostensione. Vide q. 38.

Respondens autem Petrus dixit ad Iesum. Quare Petrus locutus est multis ad Christum. Vide quæstionem in quinque gesimam nonam.

Respondens autem Petrus, &c. Quare potius Petrus quam alius locutus est. Vide q. 60.

Domine bonus est noster hic esse. Quare dixit Petrus bonum est nos hic esse. Vide q. 61.

Si vos faciamus hic tria tabernacula. Quare Petrus dixit quod facerent tabernacula. Vide q. 62.

Si vos faciamus hic tria tabernacula. Cum desiderium Petri esset, quod fierent tabernacula, iam volebat illa fieri miraculose, vel labore humano. Vide quæstionem sexagesimam tertiam.

Si vos faciamus hic tria tabernacula. Quare Petrus dixit, quod fierent tria tabernacula. Vide quæstionem sexagesimam quartam.

Adhuc ecce loquens, ecce nubes lucida, &c. Quis fuerit ordo istorum, quæ referuntur circa transfigurationem, & quod discipuli non viderent quando Christus transfigurari cepit. Vide q. 66.

Ece nubes lucida, &c. An nubes illa quæ obumbravit nūc Christum, & discipulos, fuerit naturaliter facta, vel miraculose. Vide q. 73.

Ece nubes lucida, &c. Quis fuerit ista nubes. Vide quæstionem 74.

Ece nubes lucida, &c. Quare apparuit nubes in transfiguratione Christi. Vide q. 75.

Ece nubes lucida, &c. Qualis erat color istius nubes quæ in transfiguratione apparuit. Vide quæstionem septuagesimam sextam.

Ece nubes lucida, &c. An Deus quando loquens vellet occultari, & quare hoc vellet. Vide q. 77.

Ecce vox de nube. A quo formata fuerit ista vox. Vide quæstionem 78.

Et ecce vox de nube. Cum Angelus aliquis formaverit istam vocem loco Dei patris, quare non locutus est quasi nuntius dicens. Hæc dicit Deus Pater, quod ille est filius eius. Vide q. 79.

Et ecce vox de nube. Ad quid profuit ista vox de nube. Vide q. 80.

Et ecce vox de nube. An vox patris sui conveniens testimonium in transfiguratione. Vide quæstionem octuagesimam primam.

Et ecce vox de nube. Cum ostendisset Christus testimonium transfigurationis suæ per Moysen, & Eliam, quid ultra valebat testimonium vocis paternæ, & quomodo se comparantur inter se ista duo testimonia. Vide quæstionem 82.

Hic est filius meus dilectus. Ad quid vox ista dixit, hic est filius meus dilectus, & quomodo erat ad propositum istud testimonium, nam videtur quod non erat ad propositum, hic enim transfiguratus erat Christus, & ista quæ ostendebantur, attestabantur transfigurationis suæ, & tamen dicere, hic est filius meus non videtur ad hoc pertinere. Vide q. 83.

Hic est filius meus dilectus. Ad quid vox ista dixit, hic est filius meus, nam hoc iam erat notum discipulis, & quod circa res arduas est conveniens confirmatio. Vide quæstionem 84.

Hic est filius meus dilectus. Quomodo nunc repetita fuit hæc vox, hic est filius meus, quia eadem vox dicta fuerat super Christum in baptismo in Iordane, & quomodo Deus idem loquitur sepe. Vide quæstionem octuagesimam quintam.

Hic est filius meus dilectus. Quare in baptismo, & in transfiguratione audita fuit ista vox paternæ, & nunquam alia. Vide q. 86.

Hic est filius meus dilectus. Cum audita fuerit nunc in transfiguratione vox patris super Christum sicut in baptismo, quare non apparuit nunc spiritus sanctus in spe

cie columbæ, sicut tunc apparuit, nam fuit similitudo baptismi ad transfigurationem, ergo ubique debuerat apparere spiritus sanctus in specie columbæ. Vide quæstionem 87.

Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui. Quare dicitur filius meus dilectus in quo mihi complacui, & quod nemo, tam fuit obediens Deo, quantum Christus. Vide q. 88.

Ipsam audite. Quare vox ista dixit, ipsam audite. Vide quæstionem 89.

Ipsam audite. Quare nunc in transfiguratione dixit vox, ipsam audite, & in baptismo cum dixisset omnia verba alia, tacuit istud, solum dicens: In re mihi complacui. Vide q. 90.

Et audientes discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde. Quare discipuli audientes vocem hanc, ceciderunt in faciem suam ex timore. Vide quæstionem nonagesimam primam.

Ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde. Quare discipuli timuerunt tam graviter, ut in terram caderent. Vide q. 92.

Ceciderunt in faciem suam, &c. Cum in baptismo Christi audita fuerit ista vox sicut nunc, quare non contrivit ibi aliquis in terram, sicut nunc. Vide quæstionem nonagesimam tertiam.

Ceciderunt in faciem suam, &c. Cum in datione legis fuerit audita vox terribilis, quam Iudei sustinere non poterant, ita ut crederent se morituros si videra audirent, & tamen non ceciderunt in terram, sed dixerunt, quod Deus non loqueretur, sed Moyses, & ita cessavit terrore, quare non fuit hic modo, ut dicerent, non loquar nobis Deus, ne moriamur, & ita non caderent. Vide quæstionem 94.

Ceciderunt in faciem suam, &c. An nubes lucida quæ obumbravit discipulos terrore eos, & quæ fuit vera timoris eorum causa. Vide q. 95.

Et timuerunt valde. Cum Deus veller terrere discipulos ad ostendendum magnitudinem gloriæ, quam ipsi ferre non poterant, & posset terrere ostendendo lucem superexcellentem, quam humani oculi non tolerarent, quare non fecit, quia iam poterat facere lucem, quæ non posset tolerari, & deiceret sicut vocem. Vide quæstionem 96.

Et accessit Iesus, & tetigit eos. Quare Christus tetigit discipulos ad levandum eos. Vide similiter Daniel ex magnitudine visionum cadebat sepe in terram, & ad surgendum rangebatur ab Angelo. Vide quæstionem nonagesimam septimam.

Surgite, & nolite timere. Quare Christus dixit discipulis, surgite, nolite timere, quando tetigit eos. Vide quæstionem nonagesimam octavam.

Levantes autem oculos suos, neminem viderunt, nisi solum Iesum. Quare sic dicitur. Vide quæstionem nonagesimam nonam.

Levantes autem oculos suos. Quare dicitur, levantes oculos suos. Vide q. 100.

Neminem viderunt, nisi solum Iesum. Quare dicitur quod neminem viderunt, nisi Iesum. Vide quæstionem centesimam primam.

Nam dixisset visionem, &c. Quare iussit Christus tacere visionem transfigurationis vique ad resurrectionem. Vide q. 102.

Domine filius hominis à mortuis resurget. Quare post resurrectionem Christus permisit prædicari transfigurationem. Vide q. 103.

De doctibus autem corporum glorificationum, vide in quæstionibus sequentibus.

De beatitudine vero de qua solet occasione huius Evangelij tractari. Vide in communia tabula, verbo Beatitudo.

FERIA SECVNDA
post secundam Dominicam
Quadragesimæ.

Euang. Ioh. VII.

Ego vado, & queratis me. Dicitur homo querere Deum, non localiter, quia in nullo loco est, vel si in aliquo est, in omnibus est, sed queritur Deus à nobis spiritualiter, scilicet quando volumus conformare voluntatem nostram voluntati suæ, & istud est observandum legem eius, quia ipse vult, quod lex sua observetur, & qui querit Deum observando legem, invenit eum, scilicet in beatitudine, quam præparavit diligentibus se, vel invenit eum in presenti, bene faciendo sibi, quia Deus clementior est circa illos, qui eum colunt, licet intetum eos puniri patiatur, ad maiorem eorum gratiam. Vide auct. super primum Paralip. cap. 28. post q. 26. circa illud; Si queratis eum invenietis.

Ego vado, & queratis me. Multi querunt Christum in consolationibus, in divitiis, in honoribus, sed non in tribulationibus, in passionibus, & morte, id est amanti mundi consolationes, & fugiunt tribulationes, & cupiunt semper in deliciis vivere, nunquam vero in afflictionibus. & isti non inveniunt Christum, quia Christus in hoc mundo nunquam fuit in consolatione, sed semper in laboribus, & carnis positis. Vide auct. tom. 1. in Genes. in epistola D. Hieron. ad Paulinum, cap. 7. circa illud: Cornua in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius.

Ego vado, & queratis me. Omni tempore obligatur homo querere Dominum, nam querere Dominum, est placere ei, observando legem suam, & auferendo ostensacula à facie eius, scilicet peccata, quibus suam maiestatem offendimus, non est autem dubium, quia omni tempore tenemur querere Dominum de ablatione peccatorum. Magis tamen tenemur querere ipsum in agritudine, quam alio tempore. Vide super secundum Paralip. 16. q. 36.

Ego vado, & queratis me. Sunt aliqui, qui magis tenentur querere Christum, & tamen non inveniunt eum, & isti sunt divites, qui propter divitias impediuntur sequi Christum, raro enim sunt divites, qui Christum inveniunt, pauperes autem multi, & quare hoc. vide auctorem tom. 4. sup. Matth. c. 14. q. 37.

Ego vado, & queratis me. Divites male possunt querere, & sequi Christum, propter multa; primo, quia divites semper sunt in decipulis diaboli alligatos, & ideo difficile effugiant illos; secundo, quia difficilis est diviti ascendere ad perfectionem, quam pauperi, Christum enim per pauperiem semper ambulant; tertio, quia Christus per mortem ambulans peruenit ad gloriam, & qui divites sunt difficiliter intrant in regnum Dei. Primo, quia ne perdant, quæ habet, committunt quicquidque malia, amant enim, tam ardentius possidere, quod etiam si aliena non ambiaot, potius volunt quicquidque committere, quam divitiis expoliari; secundo, quia per illos impediuntur ne ascendat ad bonum, licet enim divitias, & bona fortunæ dederit Deus homini, vt per illa possit redimere peccata sua, & meritum augmentare, tamen ipse male eis vitur, ideo talis non solum non sequitur Christum, sed & Deum, & Christum eius vinperat. vide auct. super Matth. tom. 4. cap. 14. q. 32. & tom. 5. cap. 19. q. 169. & q. 170.

Quo ego vado, vos non potestis venire. Peccatores non possunt Christum sequi, qui per mortem ad celum iuit, nā Christus celos penetravit in innocentia sua, peccatores vero inquinati sunt in peccatis suis, nihil autem inquinatum potest illos intrare, vbi dicitur, Sap. 7. & ideo dicit Christus, quod ego vado vos non potestis venire, difficile enim est, quod peccator in meritis articulo positus possit per confessionem mudate se ab inquinamentis suis.

Vide auctorem super Matth. tom. quarto, cap. 16. quæst. 79.

Et in peccato vestro moriemini. Impenitentia accipitur vno modo prout est duratio peccati vsque ad mortem, id est quod de illorum penitet homin, quamdiu vivit, & sic non est peccatum in spiritu sanctum, immo nec est aliquod genus peccati, sed est accidens eius, sicut duratio cuiuslibet rei est eius accidens, nam alias essent duo peccata in eadem specie, & vnum esset peccatum in spiritum sanctum, & aliud non, quod est inconueniens. Vt si quis commisit adulterium, & non penituit, esset secundum peccatum in spiritum sanctum, & non primum. Alio modo accipitur impenitentia, vt dicit propositum quoddam de nunquam penitendo, & tunc est speciale genus peccati, quia habet determinatum obiectum, & est peccatum in spiritum sanctum, quia repugnat attributo eius, scilicet gratiæ remissionis peccatorum, quæ at tribuitur spiritui sancto, quia qui proponit nunquam penitere, eligit nunquam habere remissionem peccatorum, &c. Vide auct. super Matth. tom. 4. cap. 12. q. 70. circa medium.

Et in peccato vestro moriemini. Distinguit obstinatio, & impenitentia ex duobus quæ sunt committunt in peccato, scilicet delectatione, & turpitudine, in quantum enim propter delectationem quis adhæret firmius peccato, proponens nunquam desistere, ab eo, est obstinatio, quantum ad turpitudinem verò, vel indecentiam operis in quantum non vult quis dolere de opere, tanquam non fuerit turpiter, vel male factum, sed bene, est impenitentia, & ideo, vt cōmet impenitentia est de peccatis præteritis, obstinatio autem de futuris, id est, qui non vult cessare à committendo, licet etiam impenitentia possit esse de futuris, vt si quis proponat nunquam dolere pro peccatis præteritis, nec etiam de futuris, si aliqua commiserit. Aliiter accipitur obstinatio prout est perseverantia vsque ad mortem in actu aliquis peccati propter delectationem eius, & tamen fuit ista perseverantia, sine proposito perseverandi, & sic non est aliquod genus peccati, sed circumstantia, vel accidens eius, vnde non est peccatum in spiritum sanctum. Accipiendo autem obstinationem prout est propositum perseverandi in actu peccati, est peccatum determinatum, & est in spiritum sanctum, quia repugnat directæ gratiæ remissionis peccatorum, cum proponat semper perseverare in peccato. Vide loco proxime citato.

Et in peccato vestro moriemini. Obstinatio, & finalis impenitentia proueniunt ex peccatis hominum, quia peccata ipsorum demerentur, quod Deus non concutit ad eis ad recte iudicandum de apudibilibus, & conueniuntur ad bonum. Quæ autem sunt peccata, vel quanta, vel quoties reperiunt, quæ hoc demerantur, nulli præ iustiori cognitum est, Deus enim sibi scienda seruat. Scimus tamen, quod prædestinati talia non incurrerent, quia qui prædestinatur eorum salutem, prædestinatur, & saluationis modum. Vide auctorem super Num. cap. 14. quæst. 97.

Et in peccato vestro moriemini. Quantum homines plures actus malos eliciant, non obliuuntur, cum obstinatione dicat sitmam permanentionem, homo autem quantumcumque peccatur, semper potest recedere à priori opinione iudicando contrarium, ideo non obliuatur necessitas, sicut Angelus, causa huius est diuersitas potentiarum iudicatarum, & appetituum in homine, nam homo habet duo genera huiusmodi potentiarum, ex eo enim quod animal perfectum est, habet indicatam potentiam, quæ est phantasia, vel estimatiua, & habet potentiam appetitiuam, quæ sunt vires affectiue, scilicet irascibilis, & concupiscibilis in quibus fundantur passionibus; homo etiam in quantum est homo habet potentiam iudicatiuam, quæ est intellectus, & potentiam appetitiuam, quæ est voluntas. His quatuor existentibus non est idem modus iudicandi, & appetendi in vniuersis; nam intellectus, & voluntas feruntur in id quod est vere bonum, & honestum, iuxta Aristotelem 1. & 10. Ethic. scilicet, intellectus, & ratio semper deprecatue ad optima, phantasia autem, & passio affectiue passionibus,

I N D E X.

les, feruntur per se in delectabile, quod est secundum sensum, contingit autem, vt communiter ita delectabilia esse contraria bono honesto, quod desideratur secundum intellectum, & voluntatem, possunt autem contingit hoc in magnis delectabilibus. Hoc autem modo contingit, vt homo quamquam mala faciat nō obliuiscitur, quia nunquam potest homo facere malum secundum intellectum, & voluntatem, si essent sola, nisi propter ignorantiam, & nunc etiam cum malum facimus ignorantes sumus, quia omnis malus est ignorans, j. Ethic. Ideo quando docuimus malum facimus, necesse est, vt illud oriatur ex phantasia, & paribus affectibus, & quando illas partes sunt in actibus suis praesentibus, ex eorum non obiecti in quod feruntur, vel ex debilitate habitus intellectus, & voluntatis, succumbunt intellectus, & voluntas, & malum eligimus: postea vero, distincta passione, intellectus iudicat malum esse, id quod factū est, quia non erat illud in quod ipse directē inclinabatur, & sic sequitur dolor, & penitentia de malo facto, ex condicione naturae aequaliter. Et hoc modo etiam si homo viueret in aeternum male agens, nunquam esset oblitus dum viueret, propter diuersitatem potentiarum. De his dicit Apostolus ad Roman. cap. 7. quod sunt duae leges ista duo genera potentiarum, & inclinatio, s. inuenio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meae, & captiuam me in legem peccati. De hoc etiam Aristoteles 9. Ethic. ubi agit de diuersitate electionum hominum incontinentium, dicens, quod alia volunt, & alia eligunt, & ibi multa de hoc. vide auct. sup. Num. c. 1. q. 38.

Et in peccato vestro moramini. Cum homo quantum ad partem quae est de agilibus non permanet immobilis quam diu vivit, quomodo permanet immobilis quantum ad partem intellectus speculatiui, nam si homo semel iudicauerit aliquid speculatiue esse verum, nunquam discedet ab illo, nisi aliquae aliae rationes appareant quae eum ab illa opinione depellant. Respondetur ad hoc, quod istud prouenit ex viuentis potentiae speculatiuae, nam in quantum sumus actiui habemus duo genera potentiarum, & hoc obicit repugnantia, & discessio ab opinione, in quantum vero sumus speculatiui, solum habemus intellectum speculatiuum, potest autem sensus interior, & exterior, subordinatur intellectui ad speculandum, & non habet aliquam repugnantiam ad intellectum speculatiuum, sicut phantasia, & partes affectiuae habent repugnantiam ad intellectum practicum, & voluntatem, s. enim dicit Aristoteles 6. Ethic. quod intractabilia non corrumpunt omnem estimationem, nec delectabilia, sed corrumpunt opiniones, quae sunt circa operabile, in quo demonstrat non esse contrarietatem in potentia speculatiua, sed solum in actiui, ideo circa speculatiua potest homo manere immobiliter, quae est modus oblationis. Et demones igitur, & quicumque Angeli oblationis in quoque actum malo, homines vero non oblationis autem multoties peccantes quam diu vixerint. Vide loco proxime citato, quaestio 39.

Et in peccato vestro moramini. Obstinatio hominum prouenit ex hoc, quod Deus non concurrat cum eis ad iudicandum, & eligendum bonum, & ex hoc est impossibile, quod iudicet, & eligat illud, sic dicitur Ioan. 1. s. cap. 10. me nihil potestis facere, scilicet nullum bonum meritorium, nisi ego adiuuor per gratiam pulsantem, vel praesentem, est enim in vita semper ista gratia, quia quamuis homines peccent, Deus pulsat corda eorum per gratiam praesentem, vt dolent, & propter hoc, quando homo vivit, semper habet locum confessionis, cū vero homo moritur, si in malo finit dies suos, Deus iudicat indignum esse, & iniustum, vt cōuertatur cum illo ad aliquem actum, & bonum dolorem, vt sic conuertatur, & habeat vitam aeternam, adeo nō concurrunt, Deus autem non cooperare nobis, est impossibile, quod beneficiamus. Vide loco citato, quaestio 40.

Et in peccato vestro moramini. Homines non oblationis, neque indurantur ex sententia Dei, quasi Deo iu-

bente, & determinatē volente hoc, quia tunc Deus vel let directē malum, quod est falsum, item esset iniquus, quia homines oblationis aeternaliter puniret, & tamen ipse eos induraret, cum ex sententia eis indurarentur, sicut rei ex iudicis decreto puniuntur, ergo ipse causaret culpam, & penam, quod est inconueniens, ideo dicitur quod Deus hoc modo neminem indurat. Aliiter potest accipi induratio hominum extra sententiam Dei & diuinitur indurans, quia a proposito suo moueri nequeunt, & sanum coelum non recipiunt, scilicet omni durorum conditio est difficilis aliquid recipere, & quamquam aliquis in vitroque, scilicet bono, & malo fixus esse possit, & poerat quantum ad virtutem vocibus in vitroque induratus homo dici, tamen volui, vt in malum tantum induratus dicamus. Cum veroliquis a bono proposito immobilis est, nullis blandimentis fallacis sedulit, aut minus cedens, non dicitur induratus, sed firmatus, vel solidatus, & sic dicebat Beata Agneta. Mēs mea supra petram solidata, & in Christo fundata. Fit autem induratio ista in malo directē a voluntate nostra, aduertere alicui bono corruptibili, indirectē autem fit a Deo permittente nos cadere, & nō subleuante per gratiam. Ad bonum quippe, quod est vere bonum, & ipsi riuale cum magis difficultate mouemur, sed potius in delectabilia inclinamur, quae non sunt vera bona, ad volendum autem bonum aliquid ex charitate, vel qualiter oportet, vt mereamur, non possumus moueri ex nobis, sed mouemur ex gratia adiutrice, quae vocatur gratia praesentem, & pulsantem, & ista non pulsatur cor non struunt, impossibile est nos moueri in aliquid bonum, sic patet Ioan. 1. s. sine me nihil potestis facere, id est aliquid opus bonum meritorium, nisi ego vos mouero ad operandum, & si naquam Deus nos mouere vellent, nunquam esset possibile nos bonum facere meritorie, & si aliquid tempus fuerit in quo mouere nos non vult, impossibile est tunc bene nos operari. Non est tamen necesse tunc operari malum, faciendo aliquem actum positiuum, quia licet priuatio, vel absentia gratiae tollat bonum, quod per eam fieri debet tamen non est praesentem detestatio namium ad aliquem actum positiuum malum, immo est impossibile, quod actus positiuus principietur, nisi a principio positiuo, absentia autem gratiae est principium priuatiuum, ideo principiare oō potest, sed actus mali quem nos facimus dum sumus priuari gratia, sunt ex inclinatione mala nostra, quae non frenatur aliquo celestis gratiae retinaculo. Vide auct. super Iosue, Dom. 2. c. 11. q. 79.

Et in peccato vestro moramini. Homines indurantur cū in malo fuerint, cum gratia pulsantia non fuerit, vel si parua est, ita vt moueri nequeant ab ipsa, quia tunc cū ad bonum sine gratia illa peruenire oequant, manebunt necessario in malo, & perdentur, & sic duo sunt ad indurationem, primum est hominis iniquitas, qua fertur in bonum delectabile, secundum est gratia pulsantis imperfectae mutare non valent. primum est directum, secundum indirectum, secundum tamen fortius est, quam primum, quia etiam si homo sponte se ferat in mala, si Deus eum vehementer tergent, inotum trahet, oblationis ergo ab homine, & a Deo causam habet, quicumque amen indurationem patitur, illam demeretur, nec tamen omnes qui merentur eam, patiuntur illam, & quidam de electis obdistant in grauissima peccata, quibus demerentur indurationem, quia tamen secundum propositiuū Dei vocati sunt sancti, ita Apostolus, haec omnia eis in bonum proficiunt. Diligeat enim Deum omnia in bonum cooperantur, & hoc modo Deus dicitur in scriptura, induisse corda hominum, quia subtrahit eis gratiam, scilicet non opponendo eam per quam ad bonum deueniri essent, & non dicitur de hominibus, quod seipsos indurant, quia licet ipsi faciant ad indurationem directē, quia tamen ipsam indurationem absentia moribus gratiae sufficienter efficit, a Deo induratio denominatur, cum ab eo gratia fit. Vide loco proxime citato, quaest. 82. ubi multa ad hoc propositiuū dicit.

Et in peccato vestro moramini. Deus dicitur inter dum indurare

indatæ cor nostrum, & interdum excecatur, & aduerſa
xi nobis; iſtud autem non eſt tollendo directè libertatē,
quæ eſt in voluntate, quia iſtud impoſſibile eſt; Enim
quæ ſit hoc modo intellectum noſtrum ad hoc, quod
intellegat bonum eſſe id quod malū eſt, & ſic erremus,
quia iſtud nunquam Deus facit, & ſi faceret, non pecca-
remus; ſed ſciendum, quod vitia voluntatem noſtram,
& intellectum, qui ſunt duo principia ad cauſandum a-
ctum liberum, Deus operatur, aliquid in nobis per mo-
dum intellectus, & per modum voluntatis. Nam ſicut
in moralibus voluntas, & intellectus ſunt principia op-
erationis, vt pater 6. Ethic. & tamen illi non perfecti, &
conueniunt mouere ad actus bonos moraliter, quouſ-
que intellectus perſiciatur habitu prudentiæ, per quem
determinate ſciat quid bonum, & quid malum eſt, &
voluntas perſiciatur habitu virtutum, per quos ſaci-
liter, & delectabiliter inclinatur ad eligendum bonum
moraliter, quamquam durum ſit, & ad fugiendum ma-
lum moraliter, quamquam delectabile ſit, quæ determi-
nate ſaciliter, & delectabiliter fieri non poterant, ſine
habitu, 2. Ethic. ſcilicet, ſignum genti habitus eſt delecta-
tione aduenire operibus, ita in operibus reſpectu Dei
facit ipſe in intellectu noſtro aliquid, mouendo illum,
& determinando ad iudicandum bonum eſſe, quod bo-
num eſt, & iſtud eſt illuminare. Ad voluntatem autem
Deus agit aliquid, quod mouet eam per modum habi-
tus moraliſ ad agendum, quod bonum eſt, & iſta eſt
gratia pſonalia, quæ alio modo vocatur gratia præ-
ueniens, & iſta molliſcat animam, fauendo eam ad hoc,
quod velit aliquid quod bonum eſt, etiam ſi ſit durum.
Iſta duo Deus facit nobis ex gratia, & liberalitate ſua,
ideo ſi interdum ſubtrahat illa nobis poſſimſe ex culpa
noſtra, dicitur Deus nos excecatur, in quantum ſubtrahat
illud lumen, per quod intellectus determinabatur ad iu-
dicandum bonum. Dicitur etiam indurare cor noſtrum
in quantum non opponit gratiam molliſcantem, quæ
faciliter moueret voluntatem noſtram ad bonum, &
ſi hoc modo excecatur, & induratur à Deo interdum, &
iſtud tetigit Iſaias, dicens: Tu Domine pater noſter, &
redemptor noſter, quare errare nos feciſti de viis tuis, &
indurasti cor noſtrum, ne timeremus te? Quare errare
nos feciſti de viis tuis? Scilicet excecando intellectum
noſtrum, quia errare ad intellectum pertinet, & non ad
voluntatem, & indurasti cor noſtrum, iſtud pertinet ad
indurationem voluntatis. Dicendum ergo, quod quan-
do Deus nos excecatur, vel induratur, non facit iniuriam
nobis, quia non tollit aliquid noſtrum, nec perturbat in-
tellectum noſtrum, aut voluntatem, ſed manent in ſua
libertate naturali, ſed ſolum ceſſat à conferendo gratis,
id quod prius conferbat, item quod maius eſt, Deus
nunquam ſubtrahit iſtam illuminationem, & gratiam
pſonalem, niſi propter magnam peccata hominis, &
tunc ſicut Deus poterat infligere aliam penam poſiti-
ua, ita infligit iſtam priuatiuam, ſcilicet, quod ceſſat ab illu-
minando, & pſonalem per gratiam, & ſic dicimus, quod
aliquid vnum peccati eſt pena alterius, ſcilicet, quia
propter aliquid peccati graue, vel propter multa, Deus
ceſſat illuminare aliquem, & pſonalem eum per gratiam,
& propter priuationem iſtam, incidit iſte priuatus in al-
liud peccatum, & iſtud eſt pena peccatorum prio-
rum. Ex hoc etiam ſequitur, quod mala quæ aliquis fa-
cit, poſtquam excecatur à Deo, & induratur eſt, impu-
tantur ei iuſte ad penam, eo quod manet et plena liber-
tas agendi, vel non agendi, cum Deus non priuatur eum
actu intellectus, & voluntatis, nec perturbat iſtos actus
in illo, ſed ſolum ceſſat ab illuminando, & molliſcādo,
quod prius faciebat ex mera liberalitate. Vide auſt. ſup.
3. Reg. c. 12. q. 6.

Et in peccato veſtro moriemini. Ille qui eſt à Deo dereli-
ctus non poſſet bene agere, tamen penam meretur, pro
iſto malo actu, quia per priorem malum actum demeri
tus fuit, vt vnum relinquere tur à Deo, & conſequenter
male ageret, quia ſicut pro aliquo peccato temporalis pe-
na datur, ita pro aliquo magno ſpirituali, ſcilicet, quod
permittitur cadere in aliud. Erit igitur culpa ſequens
præcedentis culpe pena, & conſequenter ſeduplābit

maior pena, quia pro primo peccato pena, & pro ſecun-
do ſimiliter, & hoc modo homines præſtitū, qui erant
ſcripti in libro viſe ſecundum præſentem iuſtitiā obli-
nuntur, & impenitentes moriuntur, quia licet nunc be-
ne operentur, quia gratiæ repugnare poſſunt poſt male
operantur, & per illa mala opera demerentur ſubtrahit
nem gratiæ, id eſt, quod Deus non conſentit cum illis
ad cauſandum bonum opus, ideo in articulo mortis cō-
ſiſcit non poterunt, quia ante demeriti ſunt, ne Deus ad
talem actum cum eis conſentiret. Quæ autem ſunt vi-
tia, vel quonies iterata, per quæ demeremur in alia eade-
te, vel Deum nobiscum non concurrere, paritius homi-
ni incognita ſunt, videt enim Deus, quod talia ſcere via
ton non expediebat, vt ſic ex timore cautiore, & vigilan-
tior eſſet, ſufficere nobis debet, quod quæ ſaluantur, non
ex meritis ſalutur, vel electi ſunt, ſed quia Deo placuit,
ad vitam æternam ab æterno illos eligere, qui autē dam-
nantur, ex proprijs demeritis hoc habent. Vide auſt. ſup.
per Deut. c. 1. q. 10.

Et in peccato veſtro moriemini. Quomodo non poſſit ho-
mo per ſeripm à peccato reſurgere. vide ſup. Matth. 10.
7. c. 2. q. 35. & q. 36.

Et in peccato veſtro moriemini. An homo poſſit a pecca-
to reſurgere ſine auxilio gratiæ. Vide diſſuſe ſup. Matth.
tom. 1. c. 19. q. 180.

Cum exaltaueris filium hominis, &c. Id eſt quando cruci-
fixus eris, videbitis omnia quæ dico vera, quia tunc
apparuit gloria Chriſti. Vide ſuper Mattheum, tom.
quarto, cap. 12. quaſt. 92.

FERIA TERTIA poſt ſecundam Dominicam Quadrageſimæ.

Euang. Matth. XXIII.

Locutus eſt Ieſus ad turbas, & ad diſcipulos ſuos, &c.
Hæc locutus eſt Ieſus in templo. Vide ſuper Mattheum,
6. c. 23. q. 3.

Locutus eſt Ieſus ad turbas, & ad diſcipulos ſuos. Quomodo
potuit Chriſtus dicere iſta turbis, & diſcipulis. Vide
ibi quaſt. 4. & quaſt. 5. & quaſt. 6. & quaſt. 7. & quaſt. 8.
& quaſt. 9.

Locutus eſt Ieſus ad turbas, & ad diſcipulos ſuos, &c. Ad
quid proderat turbis, & diſcipulis Chriſti inſtructio circa
iniquitates Phariſæorum, & Scribarum. Vide quaſt.
10.

Super Cathedram Moſis ſederunt Scribæ, & Phariſæi.
Quæ erat iſta cathedra Moſis, & quid erat ſedecio ſuper
eam. vide q. 11.

Sederunt Scribæ, & Phariſæi. Qui erant iſti Scribæ, & Pha-
riſæi, qui ſederunt ſuper cathedram Moſi. Vide quaſt.
12.

Sederunt Scribæ, & Phariſæi. Ad quid ſederant iſti Scri-
bæ, & Phariſæi ſuper Cathedram Moſi. Vide quaſt.
13.

Sederunt Scribæ, & Phariſæi. Cum dicant quod Scribæ,
& Phariſæi ſederant ſuper Cathedram Moſi ad docen-
dum, & prædicandum, quomodo compete-bat, vel quib-
us. Vide q. 14.

Sederunt Scribæ, & Phariſæi. Quare Chriſtus dixit, quod
ſuper Cathedram Moſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi,
nam videtur, quod ſolum debet dicere, quod ſederunt
Scribæ, nam periti ſederant ſuper Cathedram ad præ-
dicandum, ſed Scribæ erant ſoli periti, nam pro ſapientie
Scribarum vocant Iudei, ergo ſoli Scribæ ſederant. Vi-
de q. 15.

Omnia quæcumque dixeritis vobis, ſeruate, & facite. Quo-
modo poſſunt ſtare, quod Chriſtus dixit, ſcilicet, omnia
quæcumque vobis dixerint facite, nam Chriſtus loque-
batur huc de Phariſæis, & Scribis, qui docebant ea, quæ
in veteri teſtamento, id eſt, quæ pertinebant ad legem
Moſi, cum dicatur, quod ſederunt ſuper Cathedram
Moſi,

I N D E X.

Moyſi, & tamen ad legem Moyſi faciendam non ſolum non obligamur, immo peccat, qui eam obſervat. Vide quaſt. 16.

Omnia quaecunque dixerint vobis ſervare, & facite. Quare Chriſtus dixit, quaecunque dixerint vobis facite, & hoc de Scribis, & Phariſeis. Vide q. 17.

Secundum vera opera eorum, nolite facere. Quare Chriſtus dixit de Scribis, & Phariſeis, ſecundum opera autem; o enim nolite facere, vide q. 18.

Secundum vero opera eorum nolite facere. Cū doceat Chriſtus amplectendum eſſe, & ſervandum quicquid docuerint Scribae, & Phariſaei, fugiendum vero illorum exem- plum, quæſitur occasione huius, quomodo poſſit ſtare, ſcilicet, quod bonum malo coniunctum non ſit abijciendum, ſed tenendum. Vide q. 19.

Dicunt enim, & non faciunt. Quare Chriſtus increpans Phariſeos, & Scribas circa eorum vitam, dicunt, dicunt enim, & non faciunt. Vide q. 20.

Dicunt enim, & non faciunt. An iſti qui ſe prædicant agendum, non agendo peccabant, & qualiter, aut quantum peccabant. Vide q. 21.

Dicunt enim, & non faciunt. Quandoquis prædicat ea quæ neceſſaria ſunt in cauendo, vel in agendo, & non facit illa, ſed transgreditur, quantum peccet. Vide in quaſtione 22.

Aliquant enim onera gravia, & importabilia, &c. Quomodo Chriſtus dixit turbis, & diſcipulis, & quod facerent omnia, quæ dicerent Phariſaei, & Scribae cū Chriſtus videretur increpaſſe leges quædam, vel doctrinam illorum, ſcilicet, quia allegant onera gravia, & importabilia humeris hominum, &c. & tamen ad ſervandum legem malam nemo teneretur, ergo non ad omnia tenerentur. vide q. 23.

Aliquant enim onera gravia, &c. Quæ erant iſta onera gra- via, quæ imponere Scribae, & Phariſaei, humeris hominum, & in quo arguit eos Chriſtus de hoc, vide q. 24. & q. 25. & q. 26.

Aliquant enim onera gravia, &c. Cum Chriſtus redarguat iſtos Scribas, & Phariſeos, quia allegabant onera gravia quæ ſuaſet, immo iubet turbis ea, quæ iſti prædicabāt obſervare, vide q. 27.

Aliquant enim onera gravia, &c. Occaſione huius quaeritur circa ſimilitudinem, quæ ſunt a prælatiſ, vel principibus ſecularibus, an malum ſit multa ſtatuta facere. Vide quaſt. 28.

Aliquant enim, &c. Quomodo Chriſtus increpavit hic Scri- bas, & Phariſeos, quod non obſervabant ea quæ doce- bant. Vide q. 29.

Omnia vero eſſe a ſua faciente, ut videantur ab hominibus. Ad quod Chriſtus dixit iſta verba. Vide quaſtionem trigefimam.

Omnia vero opera ſua faciunt, ut videantur ab hominibus. Quomodo eſt verum, quod Scribae, & Phariſaei omnia opera ſua faciebant, ut viderentur, & an peccarent in hoc, vide q. 31.

Dilatant enim philacteria ſua. Quæ philacteria erant iſta quæ dilatabant Phariſaei, & Scribae, & quomodo illa dilatabant Phariſaei, & Scribae. Vide quaſtionem 32. & q. 33.

Dilatant enim philacteria ſua. An aliqui Iudæi præter Phariſeos, & Scribas portabant philacteria. Vide quaſtione 34.

Dilatant enim philacteria ſua. An Chriſtus portabat phi- lacteria. Vide q. 35.

Dilatant enim philacteria ſua. An Phariſaei, & Scribae pec- cabant portando philacteria. vide q. 36.

Dilatant enim philacteria ſua. Quid erat dilatare philac- theria, & ad quid illa dilatabant Phariſaei, & an pecca- bant dilatando. Vide q. 37.

Dilatant enim philacteria ſua. Occaſione harum philac- theriorum quæ ſunt chartulae allegatae fronti continen- tes ſacra verba, quaeritur, an liceat ad collum ſuſpendere verba aliqua ſacra, in chartulis, ſicut quidam conſueve- runt. vide q. 38.

Et magnificat ſimbrias. Quid erant iſte ſimbriae, & quare portabantur. vide q. 39.

Et magnificat ſimbrias. Quare Iudæi portabant ſimbrias, & in eis vittas hyacinthinas. vide q. 40.

Et magnificat ſimbrias. An omnes Iudæi portabant ſim- brias itas, & vittas hyacinthinas, in ſimbrijs, & an obli- gabatur portare. vide q. 41.

Et magnificat ſimbrias. Ad quid dilatabant Phariſaei, & Scribae vittas hyacinthinas ſimbriorum ſuorum, & an in hoc peccabant. vide q. 42.

Et magnificat ſimbrias. An Phariſaei, & Scribae peccabāt circa ſimbrias, & vittas hyacinthinas. Vide in quaſtione 43.

Et magnificat ſimbrias. An Chriſtus portabat ſimbrias, & vittas hyacinthinas. vide q. 44.

Amant autem primos recubitus in camis. Quid ſit amare primos accubitus in cenis, & quare Phariſaei, & Scribae hos appetebant. Vide q. 45.

Amant autem primos recubitus in camis. An peccabant Phariſaei, & Scribae appetendo primos accubitus in ce- nis. vide q. 46.

Amant autem primos recubitus in camis. An federe in pri- mis locis conſueturi, vel alibi, aut appetere hoc, ſit pec- catum. vide q. 47.

Et primas Cathedras in Synagogis. Quid erat amare pri- mas Cathedras in Synagogis, & quare Phariſaei, & Scri- bae iſtas Cathedras primas amabant, & an peccabant in hoc, vide q. 48.

Et primas Cathedras in Synagogis. Ad quid amabant Pha- riſaei iſtas primas Cathedras, & an peccabant in hoc, vi- de q. 49.

Et ſalutationes in foro. Quid ſit cupere ſalutationes in fo- ro, & an hoc volendo peccabant Phariſaei, & Scribae, vi- de q. 50.

Et ſalutationes in foro. An peccabant Phariſaei appetendo iſtas ſalutationes. vide q. 51.

Et ſalutationes in foro. An dos in appetendo ſalutationes, & ſaluando peccemus. vide q. 52.

Et vocari ab hominibus rabbi. Quid eſt, quod Phariſaei, & Scribae volebant vocari ab hominibus rabbi, & quare hoc volebant, & an in hoc peccabant. Vide in quaſtione 53.

Vos autem nolite vocari rabbi. Quare Chriſtus dixit iſta diſcipulis ſuis, ſcilicet, vos autem nolite vocari rabbi & omnia ſequentiſ. vide q. 54.

Vos autem nolite vocari rabbi. Quare Chriſtus toties de humilitate, ſive de euitatione inanis gloriæ locutus eſt. vide q. 55.

Vos autem nolite vocari rabbi. Cum Chriſtus redargueret multa via in Phariſeis, & voluerit, quod cauere diſcipuli ſui ab illis, quare ſolum dixit, vos autem nolite vocari rabbi, tollens vltimum ſolum, quod in Phariſeis redarguerat. vide q. 56.

Vos autem nolite vocari rabbi. An vocari Magiſtrum, vel eſſici magiſtrum ſit peccatum. Vide in quaſtione 57.

Vnus eſt enim magiſter veſter. Quare Chriſtus dixit, vnus eſt enim magiſter veſter, & quid in hoc intellexerit. vi- de q. 58.

Vnus eſt enim magiſter veſter. Quis eſt iſte vnus magiſter. vide q. 59.

Omnes autem vos fratres eſtis. Quomodo verum ſit hoc, nam non ſunt omnes fratres, ſi enim fratres eſſent, cum fraternitas ſit gradus attentionis, ſi omnes eſſent fratres, ceſſarent ceteri gradus attentionis. Vide in quaſtione 60.

Omnes autem vos fratres eſtis. Per quem modum vocan- tur omnes fratres. vide q. 61.

Omnes autem vos fratres eſtis. Quare introduxit Chri- ſtus iſtud hic, ſcilicet omnes vos fratres eſtis, nam inter- debat hic Chriſtus offendere, quod vnus homo nō erat magiſter alterius, ſed ſolus Deus, & ad hoc nihil vider- ba tur facere ad propoſitum, quod eſſent omnes fratres, vel quod non vocarent patrem ſuper terram. Vide quaſtione 62.

Et patrem nolite vocare vobis ſuper terram, vnus eſt enim pater veſter, qui in calis eſt. Quare dicatur hoc. vide quaſt. 63.

I N D E X.

Et patrem nolite vocare vobis super terram. An peccatū sibi vocare aliquem patrem præter Deum, cum Christus hac venit. vide q. 64.

Nec vocemini magistri, quia magister vester vnus est Christus. Quomodo est verum, q. magister omnīs erat Christus, & solus iste erat magister. Nam magister solus Deus est, quia magister interior docet, & omnes docet, & quantum ad omnia, & tamen quantum ad omnia hæc nemo est magister nisi Deus. Vide quæstionem sexagesimam quintam.

Quia magister vester vnus est Christus. Quare Christus non dixit hic quod pater omnium esset Christus, & quare specialiter voluit dicere, quod esset Christus magister omnium. vide q. 66.

Quia magister vester vnus est Christus. Quomodo Christus dixit magister vester vnus est Christus, & an de seipso loquebatur. vide q. 67.

Quia magister vester vnus est Christus. Ad quid prodebat nunc Christo dicere, quod vnus, id est solus magister erat Christus, cum nesciretur eum esse Christum. Vide quæst. 68.

Quia magister vester vnus est Christus. Quomodo Christus, id est Messias, poterat vocari Magister, nam solus Deo compent magisterum esse. Vide in quæstione sexagesima nona.

Qui maior est vestrum a se minister vester. Quomodo sit verum hoc. Vide q. 70.

Qui maior est vestrum, erit minister vester. Ad quid introduxit Christus istud verbum. Vide in quæstione 71.

Qui autem ex exaltauit humiliabitur. Quomodo hoc sit verum. Vide q. 72.

F E R I A Q V A R T A post secundam Dominiicam Quadragesimæ.

Euang. Matth. XX.

Ascendens Iesus Ierosolymam. Quare ascendit nunc in Ierosolymam Iesus. Vide super Matthæum, tom. 5. cap. 20. q. 39.

Assumpsit duodecim discipulos suos secreto. Quare assumpsit nunc Christus discipulos secreto. Vide in quæstione 40.

Et ait illis, &c. An Christus reuelauit hoc duodecim discipulis suis secreto simul cum Iuda. Vide in quæstione 41.

Et ait illis, &c. Quare Christus prædixit discipulis suis, quod occiderentur a Iudæis. Vide in quæstione 42.

Et ait illis, &c. Quare Christus toties prædixit discipulis de morte. vide q. 43.

Ece ascendimus Ierosolymam. Quomodo Christus nunc scienter ibat in locum in quo occiderentur, possumus sciens, quia extra Ierosolymam nullum malum pati poterat, dixerat enim Luc. 13. Non capit Prophetam perire extra Ierosolymam, id est occidi, & pati, & tamen ipse dixerat discipulis, si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite ad aliam Matth. 10. ideo videtur, quod potius debebat longe abire ne intraret in Ierosolymam. Vide quæstio. 44.

Ece ascendimus Ierosolymam, &c. Quare Christus dixit discipulis expresse ea quæ passurus erat illa referendo figuratim, nam videtur, quod sufficiebat, quod diceret eis se occidendum, & resurrecturum tertia die, dixit tamen se tradendum, illud videtur, flagellandum, occidendum. vide q. 45.

Ece ascendimus Ierosolymam, &c. Cum Christus hic prænuuciauerit de morte sua particulariter, quare non dixit, quod vnus de discipulis suis eum tradidurus erat, sicut postea expresse infra 26. & Marc. 14. cap. Vide quæstio. 46.

Et filius hominis tradetur principibus sacerdotum, &c. Quare dixit Christus, tradetur principibus sacerdotum, &c. vide q. 47.

Et condemnatus est eum morte. Quare Christus loquens de morte sua dixit, quod principes sacerdotum, & scribæ condemnabunt eum morte, quia videtur hoc non perire ad mortem suam, eo quod condemnatio principibus sacerdotum nihil faciebat, ipsi enim non poterant quemquam condemnare ad mortem, sic enim ipsi dixerunt coram Pilato, Ioan. 18. Nobis non licet interficere quæquam. vide q. 48.

Et tertia die resurget. Quare Christus dixit, quod tertia die resurget, quia hoc non pertinebat ad mortem. Vide q. 49.

Et tertia die resurget. Quare dixit Christus se tertia die resurrecturum. Vide q. 50.

Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedei cum filiis suis, adorans, & petens aliquid ab eo. Quomodo potest itare, quod hic dicitur, quod mater filiorum Zebedei accessit ad Christum petens, nam Marc. 10. dicitur, quod accesserunt ad Iesum Iacobus, & Ioannes filij Zebedei, & tanta videtur esse diuersitas, quod Matheus de matre loquitur hic, Marcus autem non solum non introduxit matrem petentem, sed etiam omnino nullam de matre in mentionem fecit, neque in petitione, neque in responsione, neque quod aliter alibi sit. vide q. 52.

Adorans, & petens aliquid ab eo. Cum Iacobus, & Ioannes filij Zebedei vellet aliquid petere a Christo, quomodo potuerunt per matrem petere, quia ipsi discurrabant cum Christo, illa vero mulier erat, & non discurrebat, sed manebat in urbe sua Nazareth. De illa enim erat Dominius, & ibi habitabat mater eius, & sorores eius, & tota cognatio fororum eius, & famulij ipsorum, illa autem petiuo non fuit facta in Nazareth, ideo non posset hoc petere mater pro filiis. Vide in quæstione 53.

Adorans, & petens aliquid ab eo. Dato, quod mater Iacobi, & Ioannis pro eis petere posset aliquid, ad quid ipsi voluit, ut, quod pro eis petere, poterant enim ipsi pro seipsum petere. vide q. 54.

Adorans, & petens aliquid ab eo. Quomodo mater istorum ausa est petere a Christo hoc. Vide q. 55.

Adorans, & petens aliquid ab eo. Quare nunc potius, quam alio tempore mater, & filij hoc petierant a Christo. vide q. 56.

Accessit ad eum, &c. Quare dicitur, accessit ad eum, &c. vide q. 57.

Cum filijs suis. Cum mater petitura esset pro filiis, ad quid filij cum ea accesserunt. vide q. 58.

Adorans, &c. Quare mulier ista Christum adorauit, & quæ adoratione. vide q. 59.

Quid vis? Quare Christus dixit mulieri quid vis? Nam cum ipsa peteret, iam superuacuum videbatur dicere ei, quid vis? vide q. 60.

Quid vis? Quomodo Christus dixit quid vis, nam videtur, quod ipse sciebat, quid illa vellet, & ideo non oportebat querere. vide q. 61.

Dic vis sedere inter duo filijs me, &c. Quare mulier petiuit hoc a Christo. vide q. 62.

Dic vis sedere, &c. Quare honorem illum maximum petere volendo mater Iacobi, & Ioannis, dixit, ut sederet hi duo filij mei. vide q. 63.

Dic vis sedere, &c. An Iacobus, & Ioannes confidebant se accepturos hoc, ad quod petendum induxerunt matrem suam. vide q. 64.

Dic vis sedere, &c. Dato, quod confiderent Iacobus, & Ioannes hoc sibi dandum si peterent, & peterunt, quia cum cauit assignare præcedenti quæstioni euidenter, etiam eis non tentibus credere possent, quod eis non petentibus Christus illis donaret, & ita non oportere petere. vide q. 65.

Dic vis sedere, &c. Quomodo potuerunt credere Iacobus & Ioannes, quod Christus eis concederet sedere ad dextram, & ad sinistram, quia videtur, quod Petrus debuerat ponere ad dextram, & quod ipsi sic credere debuissent, nam in omnibus in quibus ipsi honorabantur,

I N D E X.

tur, singulariter honorabatur Petrus cum eis, ita ut tres essent, & ultra hoc solum Petrus Christus honorauerat, dando ei claves regni celorum, & etiam dicendo: Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, in quoniam habetur, quod super eum fundaretur Ecclesia, & non sit mentio de alijs, ideo verisimile erat, quod illum plus omnibus honoraret, & ita illi daret dextram, & consequenter non daret dextram, & sinistram duobus fratribus, vide q. 66.

In regno me. Quale regnum mater (& filij putauerunt in quo ad dextram, & sinistram sederent. vide q. 67.

Dixit, ut sederent &c. An Iacobus, & Ioannes peccauerunt fuggerendo matri, ut peteret pro eis sedere ad dextram, & sinistram. vide q. 63.

Dixit, ut sederent, &c. An mater istorum peccauerit petendo ritum honorem pro filijs. vide q. 69.

Nescitis, quid petatis, &c. Cum petuerit pro filiis, quare Christus non respondit matri, sed filiis, dicens eis, Nescitis quid petatis. vide q. 70.

Nescitis, quid petatis, &c. Quomodo erat verum, quod nesciebant, quid peterent, & quare hoc dixit Christus. vi. de q. 71.

Nescitis, quid petatis, &c. Cum Christus redarguerit discipulos dicens, nescitis quid petatis, quare etiam matrem non redarguit aliquatiter, cum ipsa hoc petuisset. vide q. 72.

Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Quid erat iste calix, de quo dixit Christus. vide q. 73.

Potestis bibere calicem, &c. Ad quid Christus dixit hoc, nam si ad aliquid hoc prodest, videtur debuisset dici ad ostendendum, quod non poterant sedere ad dextram, & sinistram, nisi prius biberet calicem, & tamen ad hoc non dicitur, quia isti calicem biberunt, sed non sederunt ad dextram, & sinistram, sicut Christus eis dixit, Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dextram, & sinistram, non est meum dare vobis, & ita videtur dicendum, quod non profuerit ad aliquid istud dictum. vide q. 74.

Potestis bibere calicem, &c. Quare Christus quaesivit ab illis hoc, quia certum erat, quod bibere poterant, quia hoc non est nisi pani, & tamen quilibet potest panem quantumcumque gratia, quae aliquis agit in eum. vide q. 75.

Dixerunt ei, possumus. Quare dixerunt Iacobus, & Ioannes, possumus, & quo icebant, an possent. vide q. 76.

Aut illis. Calicem quidem meum bibetis. Quare Christus dixit hoc. vide q. 77.

Calicem quidem meum bibetis. Quare Christus dixit, Calicem meum bibetis, quia videtur, quod debuisset offerre calicem meum bibere potestis, vel poteritis, nam ipse petruerat dicens, potestis bibere calicem, id est nunquid poteritis, & illi responderunt, possumus, videtur ergo quod Christus debuerat affirmare, quod illi affirmabant, & de quo petruerat, si potestis bibere calicem, i. verum est, quod potestis, vel poteritis bibere calicem. vide q. 78.

Calicem quidem meum bibetis. Quo verum sit hoc, quod Christus dixit, nam solus Iacobus videtur bibisse calicem passionis, Ioannes vero non, sed consueta morte vitam finivit, & non legitur de eo, quod occisus fuerit, sed de Iacobo legitur, quod ab Herode fuerit decollatus. Vide q. 79.

Se daret autem ad dextram meam, & ad sinistram, non est meum dare vobis. Quo est verum verbum Christi, si non est meum dare vobis, nam si ad illum non pertinet, ad nullum pertinere, cum ipse sit Deus. vide q. 80.

Non est meum dare vobis. Quare Christus dixit hoc, & ad quid proderat. vide q. 81.

Et audientes decem, &c. Quo decem Apostoli audierunt positionem factam pro duobus fratribus. vide q. 82.

Indignati sunt de duobus fratribus. Quare indignati sunt decem contra duos fratres. vide q. 83.

Indignati sunt de duobus fratribus. Quare nunc specialiter indignati sunt decem contra duos fratres, nam etiam alias videbatur ipse occupare primatum, vel possidere illum, cum specialiter a Domino vocarentur. vide q. 84.

Indignati sunt de duobus fratribus. Quare decem indignati sunt contra duos fratres, & non contra matrem ipsorum. vide q. 85.

Indignati sunt de duobus fratribus. An peccaverint decem Apostoli, quia indignati sunt contra duos fratres. Vide q. 86.

Iesus autem vocavit eos ad se, &c. Ad quid Christus vocavit nunc ad se discipulos, nam videtur, quod nulla causa vocandi eos erat, quia illa vocatio si ad aliquid prodesset, esset ad emendandum discipulos, sed videtur, quod non fuerit ad hoc, quia aut esset ad corrigendum duos, quia illi iam erant correcti, cum illos iam increpasset dicens, Nescitis quid petatis, & alia quae supra habetur; Non etiam ad corrigendum decem, quia non ponuntur hic aliqua verba contra illos, peccatum enim decem de discipulorum fuit, quod indignati fuerunt contra duos, tamen contra indignationem nihil Christus locutus est hic, sed solum contra ambitum honoris. Ideo videtur, quod superuacua eos vocavit. vide q. 87.

Iesus autem vocavit eos ad se, &c. Ad quid dicitur, quod vocaverit Christus discipulos ad dicendum eis haec, quia videtur, quod non oportebat vocari illos, quia praesentes erant, quando indignati sunt decem contra duos. Vide q. 88.

Iesus autem vocavit eos ad se, &c. Quare Christus non vocavit discipulos, non increpavit eos, varique enim redargutione digni erant, duo quidem, quia principatum ambiant, & petuerant, decem autem, quia indignati fuerant contra duos, & tamen neminem tunc redarguit, sed dedit eis doctrinam ad hoc non faciendum de cetero. vide q. 89.

Et autem vocavit eos ad se, &c. Quare Christus volens erudire discipulos, ne primatus ambirent, non introduxit puerum in medium, sicut fecit. Matth. 18. cap. vide q. 90.

Sedis, quia principes gentium dominantur eorum, &c. Quo facit ad proponendum Christi istud, quod induxit de principibus gentium. vide q. 91.

Principes gentium dominantur eorum, &c. Quid sibi velit hoc. vide q. 92.

Principes gentium, &c. Quid intellexit Christus hic nomine gentium. vide q. 93.

Principes gentium, &c. Quo Christus dixit hic de principatu gentium, distinguens eum a principatu Apostolorum, in qua assignatione videtur minus sufficienter dicere. Nam dictum illud intelligitur de principatu tyrannico, cum dicatur, dominatur eorum, & potestatem exercet, & tamen inter gentes sunt aliqui boni principes. Vide q. 94.

Principes gentium, &c. Cum principatus inter discipulos Christi talis esset, quod nihil concupiscibile haberet, quare Apostoli nrebantur assequi istum primatum; quare etiam nos, qui sub Christi lege manemus, valde anhelamus ad spirituales principatus. vide q. 95.

Principes gentium, &c. Cum Christus stauerit principatum Ecclesiae talem, qui non posset concupisci, an licuit, & quo licuit postea principibus Ecclesiae transferre illum ad talem conditionem, quod concupisci valde posset. vide q. 96.

Principes gentium, &c. Cum Christus ostendat hic primatum inter Apostolos non esse appetendum, quasi nihil concupiscibile habeat, an sufficienter dictum sit. Vide q. 97.

Principes gentium, &c. An liceat alicui desiderare ecclesiam istam principatum. vide q. 98.

Sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare. Cum ex hoc velit inducere Christus, quod principes Ecclesiae debeant ministrare, & non honorari, quomodo est verum? Nam Christum legitimum fuisse honoratum, ministrabat enim ei Martha. Luc. 10. & quod plus est, Angeli maiores erant hominibus, & tamen illi Christo ministrabant. Matth. 4. cap. vide q. 99.

Et daret meum suam redemptionem pro multis. Quare Christus dixit hoc. vide q. 100.

Et daret meum suam redemptionem pro multis. Quare dixit Christus, quod venerat dare animam suam, redemptionem pro multis, nam videtur, quod pro omnibus dedit illam. vide q. 101.

FERIA QUINTA
post secundam Dominicam
Quadragesimæ.

Enang. Luca XVI.

Homo quidam erat dives. Quis possit aliquis iuste, & licite fieri dives, difficile est tamen, quod aliquis fiat valde dives, absque eo, quod inveniat peccatum aliquod. Nam si cura rei familiaris, nunquam, aut vix sine peccato agi potest, ut ait August. 2. s. dist. c. qualis hic. quanto magis acquisitio magnarum divitiarum, nunquam, aut vix sine peccato fieri, vnde dicitur illud verum, & commune, Omnis dives, aut iniustus, aut iniustus hæres. vide auctor. super Matth. tom. 3. cap. 6. q. 16. post medium.

Homo quidam erat dives. Qui voluit divites fieri, oportet, quod multa acquirat, ut divites fiant, cum non essent, & quia per istam viam raro contingit velociter multa acquiri, oportet animum, & manus applicare iniuste acquisitioni. & ita solet dici, quod omnis dives, aut iniustus, aut iniustus hæres, id est, si ipse acquisit, iniustus fuit in acquirendo, non in acquisit, sed possident succellit, non est ipse iniustus, sed est iniustus hæres. vide super Matth. to. 3. c. 19. q. 164.

Homo quidam erat dives. Difficilis est divitiis ascendere ad perfectionem, quam pauperi. Vide super Matth. to. 3. cap. 19. q. 166.

Homo quidam erat dives. Honorare divitem, etiam si non habeat aliquam virtutem, non est peccatum, & tamen honorare eum propter divitias, est peccatum. nam dives habet aliquod, propter quod honoretur, id est bonitas natura, sed hoc commune est in omnibus. Habet etiam aliud, scilicet, quod magis de eo presumitur virtus prima scire, quam de paupere: & ideo ex hac parte magis honorandus est, quam pauper. quousque consiler oppositum. sed adhuc dato, quod consiler, divitem non esse viriustum, & eum pauperem viriustum, quantum ad quendam magis honorandi sunt divites, non quidem, quia divitias habent, sed quia habendo divitias habent maiorem locum in republica. sicut enim principes, vel rectores Republicarum, etiam si non sint viriusti, sunt honorandi propter Republicam, quam administrant, ita & divites licet non sint viriusti, quia tamen in Republica magni statum tenent, honorandi sunt. Patet hoc, quia Republica consistit ex bonis privatorum, & quanto illa fuit plura, & maiora, tanto Republica est maior, & firmior, & honorabilior. nam in multitudine populi honor est regis, in paucitate plebis ignominia est Principis. Proverb. 13. Etiam quando omnes de Vrbe sint pauperes. facile est eam capi ab hostibus. quia non possunt duo sustinere bellum. & ideo dicit Aristoteles, 2. Polit. quod non debet civitas esse pauper, neque multum dives, sed mediocriter se habens. si enim pauper fuerit, non sustinet bella, si aut multum dives fuerit, omnes cupient invadere eam, ut tantis spoliis impleantur, & quia divites prestant istam abundantiam saltem medio crem Republicæ, adeo honorandi sunt, tanquam meliores partes Reipub. existentes, & ideo honorandi divites, non honoramus divitias, sed honoramus Reip. cuius ipsi sunt partes magis precipue, licet quod tales partes sint habeant ex divitiis. Si quis autem honoret divitem solum propter divitias, peccat, & accipit personam, nam sicut honorare ipsas divitias in se est peccatum, ita & honorare divitem solum propter divitias, est acceptio personarum, & peccatum. prædictum autem virtuti, cuius premium tollitur, & datur divitiis, vide sup. Matth. to. 3. c. 23. q. 11. in responsione ad 3. argum. ex prioribus.

Homo quidam erat dives. Est duplex dives, alius est dives corporalis, alius spiritualis, vide sup. Matth. to. 3. c. 13. q. 83. ad 1. argum.

Homo quidam erat dives. Dux sunt conditiones divitiarum, quæ

dam. n. sperant in pecuniis, constituentes in eis finem suum. Alij non sperant in pecuniis, sed vivunt eis. primis est impossibile intrare in regnum Dei. scilicet, cuius autem est difficile est intrare, sed tamen intrare possunt, vide sup. Matth. to. 3. c. 19. q. 169.

Homo quidam erat dives. Divites difficile effugiunt laqueos diaboli. vide loco proxime cit.

Homo quidam erat dives. Vide multa de divitijs, & de eorum usu, in communibus tabula, verbo Divina.

Et indubatur purpura. Dicitur purpura genus lini cincti quodam colore, qui rubetis est, sed non totaliter rubescit, sed aliquatim declinat ad nigredinem, vel albedinem, vel super tincturam aliquam leviorem, detur fortis tinctura ruben, prior color facit, istum secundum de generatione ad perfectiorem rubedine, & hoc vocamus purpuram, & potest hoc repeti in lana, vel in lino, vide sup. Exod. tom. 2. c. 25. q. 3. circa illud: Et purpura.

Et byssus. Byssus vocatur genus lini delicatissimi, habentis fila tenuissima, quod habet in Aegyptu. vide loco proximo cit. circa illud: Et byssum.

Et indubatur purpura, & bysse. Vestes, & usus vestium pertinent ad illa, quibus bene, vel male vii possunt, & in talibus est virtus, & vitium: & sic vias vestium non est simpliciter illicitus, sed potest esse bonus, vel malus, secundum quod a ratione dirigitur, & ita erit virtus, & vitium in eo. vide sup. Matth. to. 3. c. 11. q. 22. vbi multa dicit de hoc.

Et indubatur purpura, & bysse. Quia usus vestium fit illicitus. Vbi late differunt de viis vestium preciosiorum, & aliarum rerum in Ecclesijs, in computatione ad subveniendum pauperibus, & quod in viis immoderato vestium peccat dupliciter, & quod inordinato affectus contingit dupliciter, & quod; & quis ornatus conveniat mulieribus. Demum tres virtutes pertinent circa ornamentum corporis exteriori. De his omnibus diffuse auctor loco proxime citato q. 23.

Et indubatur purpura, & bysse. An apparatus corporis in mulieribus, & vestibus, & fuculorum fit peccatum; & in quibus viris quantosque liceat ornari, & quod in apparatu mulierum ad pulchritudinem offendendam tria considerantur, vide loco proxime citato q. 24.

Et indubatur purpura, & bysse. De vestibus, & usu earum, vide multa in communibus tabula, verbo Vestis.

Et epulabatur quotidie splendide. Nullus cibis est illicitus, qualicumque sit, nec est aliqua distinctio, nisi quantum ad esse salum ferum, vel morbidum, &c. vide auct. super Gen. c. 13. q. 248.

Et epulabatur quotidie splendide. Non est convenienter eadem sollicitudo omnibus hominibus circa cibos, quia potentibus, & viris illustribus, per quos administrantur Provincie, licitum est maiorem curam agere de cibis, in quantum interdum per cibos occiduntur, nisi diligenter caveatur, & ideo oportet aliquos magnam curam agere circa cibos ipsorum, ne pravis hominibus ad nocendum locus sit, &c. vide sup. Matth. to. 3. c. 6. q. 17. & cit. ca. finem.

Et epulabatur quotidie splendide. Gula quinque modis nocet nobis, ut patet de consecr. dist. 5. cap. Quinque, &c. Primo præveniendo tempus comedendi. Secundo comedendo pluviam oportet, de quocumque cibo. Tertio quando quis querit plures cibos, quod expedit. Quarto quando quis comedit cum magno ardore, & voracitate. Quinto quando quis cum magna sollicitudine parat sibi cibos. Vide super Matth. to. 3. c. 6. q. 17. & sup. Gen. c. 16. q. 7. in principio.

Et epulabatur quotidie splendide. Non potest dari certa mensura, quoad comedendum magis, vel minus laute, quia f. m. conditionem personarum, & statum, & consuetudinis, convenit quibusdam plures, & delicatius cibos sumere, quod alijs, & quod in vino est super abundans in altero est deficit, ut patet in paupere, & divite, quia divites non abstinentur vii cibis grossis, quibus pauperes vivunt, sed eis licitum est cibos delicatos masticare, & grossos cibos pauperibus dare, ut ait Aug. dist. 41. c. non cogant. vide sup. Matth. to. 3. c. 6. q. 17. & cit. ca. finem.

Et erat quidam mendiculus nomine Lazarus. De pauperibus, vide multa super Matth. to. 7. c. 3. q. 393. & q. 394. Vide

Vide etiam in communi tabula, verbo, Pauper, & verbo, Paupertas.

E ne munda dabit. Vtrum dives seneatur ex præcepto pauper sublevari, an potius ex consilio; cui debeat dives facere elemosinam, ex necessitate. De quibus sit facienda elemosina, & multa alia habes in auctor. tom. 3. sup. per Matth. cap. 6. & q. 10. vsque ad Bo. inclusive, & q. 10. in Matth. cap. 23. q. 240. & q. 275. & q. 441 in fine. & to. 3. in Matth. cap. 19. q. 51. & tom. 6. in Matth. cap. 23. q. 281. & q. 179. & q. 108. & q. 113.

Falsum est autem, ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in parvum Abraham. De sinu Abraham, qui communiter dicitur lymbus Sanctorum patrum, qui est quantum receptaculum animarum post mortem in inferno, an iste locus sit iuxta infernum damnatorum. Aliqui dicunt, quod non est circa infernum damnatorum, & ratio illorum est, quia dicit Christus, Chaos magnum firmatum esse intra sinum Abraham, ubi erat Lazarus, & infernum damnatorum, ubi erat dives sepultus, sed tamen dicendum est, quod sinus Abraham est iuxta infernum damnatorum, quia omnes quatuor partes infernales sunt intra quandam magnam iter concavitatem, quæ est circa centrum, & omnes ille sunt unus locus per contiguitatem, vel continuationem. & licet Christus dicat, inter illa duo loca Chaos magnum esse firmatum, hoc non intelligitur de distantia locali, sed de ostaculo prohibente transiitum ab uno ad aliud receptaculum. Vide sup. Matth. 10. 7. c. 25. q. 32. & q. 36.

Ex portaretur ab Angelis in parvum Abraham. Locus iste in quo recipiebantur sancti patres post mortem, vocatur sinus Abraham, & impositum est sibi tale nomen a Christo, ut patet in hoc Evangelio, in quo locum illum queritis, & sanctorum nominatum, cum dicitur, ab Angelis Lazarum illuc esse deducit, & ideo illud nomen fuit magnæ auctoritatis, & multum viliatum a nobis, quia a Christo impositum est. Vide loco proxime cit. q. 37.

In parvum Abraham. Cum sinus Abraham esset locus Sanctorum, & nullius penalitatis, sed quietis, quare erat apud inferos. Videatur enim quod talis locus pariter debet esse in celo. Ad hoc respondetur, quod cum locus ille ante Christi adventum, & mortem haberet aliquid de bono, & aliquid de malo, propter hoc secundum consuetudinem erat, quod non esset in celo, sed apud inferos, erat enim malum, iunc carentia visionis Dei. Erat bonum quia a pena, & ideo propter quietem a pena vocabatur sinus Abraham: sed quia, tunc illi habebant per accidens malum hoc, carentiam visionis Dei, competebar eis locus imperfectionis, scilicet inferorum, unde propter hoc, locus ille vocabatur lymbus inferorum. Vide multa alia loco cit. q. 73.

In parvum Abraham. An lymbus parvulorum sit idem, quod sinus Abraham, vel lymbus Sanctorum patrum, dicunt aliqui, quod sic, quia pena debet respondere culpæ, sed pro eadem culpa debebantur sancti in lymbis, & pueri manent ibi, pro culpa originali. ergo eadem pena debet esse illis, & idem locus pueri, sed sancti dabatur lymbus, ergo, & pueri. sed tamen hoc non obstat ne tunc auctor partem negantium, quam in multis rationibus corroborat. Vide loco cit. q. 740.

In parvum Abraham. Si quæritur per quæ causâ erant animæ sanctorum parvum in lymbis. Respondet auctor, quod pro nulla culpa ibi manebant, sed pro sola dilutione redemptionis per mortem Christi. Quomodo autem hoc intelligatur, vide loco cit. q. 741.

In parvum Abraham. Quid tempore experient esset animæ in lymbis sanctorum, & vsquequo durabit, & an ibi manent, vide loco cit. q. 742.

In parvum Abraham. Qui erant illi qui ibant ad lymbum sanctorum, seu ad sinum Abraham, & quæ modis homines ibant ad istum lymbum, vide loco cit. q. 743. & q. 744. De hoc vide etiam in 1. par. cap. 128. & cap. 129.

Mortui est autem & dives, & sepultus est in inferno, &c. vide auct. in 5. par. de. to. 5. c. 12. med.

Et sepultus est in inferno. Quid sit infernus, vide apud auct. sup. Matth. 10. 7. c. 25. q. 316. & q. 319. & q. 320. & q. 325. & q. 333.

In inferno. Vtrum locus inferni sit vallatus muris, aut sepe circumdatus, & an sint viæ, per quas illucatur, & virtus portas habeat, vide loco cit. q. 321. & sup. Matth. 10. 4. c. 16. q. 69. & c. 13. q. 38. post med. & to. 3. cap. 7. q. 26. circa med. & to. 7. c. 25. q. 322.

Pater Abraham misere & mei. Mater Lazarus, ut misereatur extra muros datus sui in aqua, & refrigeret in sinu matris. Ex hoc deducitur, non esse aquam apud Inferos, prout ponunt aliqui, asserere nres, esse ibi penam, quæ provenit ex frigida aquarum, nam si esset aqua apud inferos, in qua pateretur semper diannati, vel per transiitum, aut nunquam finirent, aut possent inde refrigerari, sed dives petiit hoc ab Abraham, quasi apud damnatos non inveniretur, ergo non est aqua apud inferos, ut de loco proxime cit. q. 58.

Quis cruciatur in hac flamma. An præcipua conditio ignis inferni sit, quod sit perpetuus, vide loco cit. q. 534.

Quis cruciatur in hac flamma. An ignis inferni sit unus, vel multus. Vide ibi q. 535.

Quis cruciatur in hac flamma. An pena influit ab igne sit semper equalis, vide ibi q. 536.

Quis cruciatur in hac flamma. An sint alie pene in inferno diannatorum, præter ignem & quæ illic sunt, vide q. 543.

Pater Abraham, &c. Quo potest fieri, quod iste dives positus in tormentis, videretur Abraham, & Lazarus, qui erant beati, extra damnati gloriam beatorum non videretur? Potest dici, viro modo, quod hoc sit parabola, & tunc rō non concluditur. In dici potest, quod sit ibi speciale, volūntas Dei, Deus revelare illud diuini, ad infirmam mentem nostram, sed ceteros beatos, dives ille non cognoscebat, & et alij damnati nullum beatum cognoscebat. 3. potest dici, quod inde nihil probatur, quia damnati nullum beatum videt, nam Abraham, & Lazarus non erant beati tunc, quādo vidit eos dives, quia erant in sinu Abraham, qui est apud inferos, & non videbant essentiam Dei, nec videbant illam, vsque ad descensum ad inferos Christi, ideo non erant beati, ubi obijciatur, quod erant beati, quia erant in requie, quia dicitur, nunc aut hic consolatur. rō vero cruciatur, & ita beatus erat, quia consolabatur. Rō dicitur, quod eras consolatio, non tamen beatus, nam erat consolatio de bono, quod habebat Lazarus nō in se, sed in ipse, quia aliquando beatificatus erat. Et aliqua consolatio erat ibi, quia inserdum recipiebant ibi visiones Angelorum bonorum, cum quibus gaudebant, & consolebantur de suorum bonis beatitudo non nondum erat, neque fuit, quousque Christus descendit ad inferos. Et potest dici, quod licet dives ille, & alij damnati videant beatos, animas beatas, in celo empyreo, non vident gloriam earum, quia multum distet inter hæc, nam quilibet animæ separata cognoscit naturaliter oēs substantias separatas, & ideo quilibet anima separata cognoscit aham animam separatam, quia est substantia separata, & quia animæ Abraham, & Lazarus erant animæ separata, poterant quilibet damnatus cognoscere animam Lazarus & Abraham: sed sic beatos cognoscunt damnati antedicti iudicii, quia sunt substantiæ separate, non est tamen necesse, quod cognoscant quæ vocantur ibi, quorū illæ animæ fuerunt diu videretur, aut quid egerint. Neque gloriam eorum cognoscere, quia gloria non est conditio naturalis, neque substantia separata. vide loco cit. q. 626. & q. 627. & q. 628.

Et misere Lazarus &c. An iste sanctorum exiret, eo tpe, quo in sinu Abraham erant, vide sup. Matth. 10. 7. c. 25. q. 755.

Rogo ergo te pater, ut miserearis mihi in domum patris mei. ibi est, in quantum fratres, ut refectus illis, ne, & ipse regnaret in bonis locis tormentorum. Dānam absolute vellet, quod omnes homines dānarent, & et Angeli, & cognati, & amici, quia tamen sciant, quod oēs dānarent, sed aliqui saluarent, vellet potius, quod saluarentur sui cognati, ut patet in hoc diuite coepite, ne fratres eius veniet in loci rō metūtor i quo erat ipse, vide aut. 17. sup. Marc. 25. q. 563. post me.

Rogo ergo te pater, ut miserearis mihi in domum patris mei. &c. & autem Abraham habent Myrion, & Prophetas ambulantes illos. Nō misit fuit Lazarus ad domum dānam ad fratres suos, ut admoneret eos, licet istud de se cōuocione esset, quia ad talia solent mitti alicuius de cōuocione talis;

I N D E X.

sed tunc non missus fuit. Primo, quia forte hoc petiuit digne, qui dñius erat, & licet illud esset de se licitum, non fuit in duos circū dignitatis, vt exaudiiri deberet, & forte quilibet de non damnis exaudirent in tali re. Secundo, quia ista sunt refugia extraordinaria, & quod anime separare à corporibus mittant ad nos, nam si mittuntur, ponit, aut pluries propter suam, quam propter nostram visitationem mittuntur, & tamen quando propter nostram vilitatem veniunt, est remedium extraordinarium, quia habemus hic multa remedia nonne salutis, existendibus his, non est opus recurri ad extraordinaria, & hoc significauit Abrahā, quando dixit. Habent Moysen, & Prophetas, audiant illos, q. d. ideo non est opus pro sua conuersione mitti mortuos, quia habent viuos, quos audiunt. Tercio, quia forte non prodesset diutius ordinaria Deus omnibus hominibus tribuit, sicut facit orti solem suum super bonos, & malos, & pluit super iustos, & iniustos, ita & viam salutis omnibus hominibus prædici iubet, & dari monita Lazarus, etiam si nihil apud eos proficere debeat, sicut ipse Christus sepe prædici cauit aliquos, apud quos sciebat non profectura esse verba sua, sed extraordinaria remedia, & quæ sunt per operationem supernaturalem non tribuit, nisi quando vitia sunt, & forte istos fratres diutius prædicabat tales esse, quibus adueniens Lazarus, & talia remedia non prodesse, ideo noluit illum mittere Lazarum. Sic colligitur ex Euangelio, dum dixit Abraham, si Moysen, & prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit audient, & ideo non debuit mitti Lazarus, quia illi non erant audiendi illum. Quarto, quia dato quod ad iudiciū essent illum, & conuertiendi, non mitteretur Lazarus, quia non est necesse, quod qui in doloque adueniens animarum ad nos potest esse vtilis veniat, quia hoc esset, si adueniens illarum, ideo remedium ordinarium, & est tamen extra ordinarium, ideo non mittuntur, & sic poterat esse. Abraham tamen respondit, quæ erant notitia, & quæ magis quisque rescriberet audire. Vide loco cit. q. 733. ad secundum argumentum.

F E R I A S E X T A post secundam Dominicam Quadragesimæ.

Euang. Matth. XXI.

Homo erat pater familias, qui plantauit vineam, &c. Hæc parabola fuit proposita principibus sacerdotum, scribis, & senioribus. vide auctorem super Matth. in. j. c. 21. q. 177.

Homo erat pater familias, &c. Proposuit nunc istam parabola Christum, ad increpationem principum sacerdotum, scribarum, Pharisæorum. vide ibi. q. 178.

Homo erat pater familias, &c. Quare Christus proposuit hoc principibus sacerdotum, & cur in parabolis. Vide ibi. q. 179.

Et sapem cernimur, et, & fodis in ea circular, & adificamus turrim. Dicitur, quod homo, qui vineam plantauit fecit hæc omnia circa illam. propter duo, primo ex ratione parabole. secundo ex ratione significationis. vide ibi. q. 180.

Et locat eam agricolis, & peregrini profectus est. Dicitur de Domino, qui locauit vineam agricolis, quod peregre profectus est, tam propter rationem metaphoricam, quam propter significationem. vide ibi. q. 181.

Cum autem tempus fructus appropinquasset, misit seruos suos ad agricolas, ut acciperent fructum eius, & agricola apprehensit seruos eius, alium occiderunt, alium occiderunt, alium vero lapidauerunt. Quomodo fiet ista littera, quia videtur Euangelistæ sibi iniucem repugnare. vide ibi. q. 182.

Nonissimus autem misit ad eos filium suum. Quare dicitur hoc. vide ibi. q. 183.

Verberauerunt forte filium meum. Quomodo dixit hoc frater familias. vide ibi. q. 184.

Agicola autem videns filium, dixerunt intra se, hic est

heres: venite occidamus eum, &c. Quare dixerunt agricolæ, nostra erit hereditas, quia enim hoc credebatur, quia etiam mortuo illo, non deuoluebatur ad eos hereditas. Vide ibi. q. 181.

Et apprehensum eum auerunt extra vineam, & occiderunt. Quare ad occidendum hæredem eueherunt eum extra vineam. vide ibi. q. 186.

Cærgo veniunt Domini vinea, quid faciet agricola illis? Aitne illi. &c. Circa istam responsum ad parabola, an ipsemet Christus respondet parabolæ, q. proponere, vel idemmet principes sacerdotum, aut alij. vide ibi. q. 187.

Malos male perdes. Quare responderunt isti malos male perdes. vide ibi. q. 188.

Homo erat pater familias, qui plantauit vineam, &c. Applicationem huius parabole in speciali, quod ad singulas eius partes. vide ibi. q. 189. & q. 190. & q. 191.

Nunquam legi filios in fructibus, lapsum quem reprobauerunt adificari, &c. Quia perueniant ad propositum Christi ea, quæ inducit hic. vide ibi. q. 192.

Lapidem quem reprobauerunt, &c. Quod fuerit lapis iste, de quo Christus hic loquitur, & quid est lapis iste, quod sic reprobaui. vide ibi. q. 193.

Lapidem quem reprobaui, &c. Quia conuenit ad propositum Christi istud, quod inducit de lapide angulari. Vide ibi. q. 194.

Ideo dico vobis, qui auerunt a vobis regnum Dei. Quia ex præcedentibus sequatur hæc conclusio. I. dico dico vobis, &c. nam dubium videtur, quia ex præcedentibus illud sequatur. vide ibi. q. 195.

Ideo dico vobis, qui auerunt a vobis regnum Dei. Quid voluit Christus dicere per hoc. vide ibi. q. 196.

Et dabitur genus facientibus fructus eius. Quid dabitur regni celorum genti facienti fructus eius. vide ibi. q. 197.

Et qui occiderit super lapidem totum confringentur, super quem vero ceciderit, conuerteret eum. Quid voluit insinuar Christus per hæc verba. vide ibi. q. 198.

Et ceciderunt principes sacerdotum, & Pharisæi, &c. Quia dicitur hic de Pharisæis, nam supra nunquam ponuntur Pharisæi, sed solum principes, & scribæ, & illi absterunt parabolis. vide ibi. q. 199.

Cognouerunt quod de ipso diceret. Quia scit, quod principes agnoscunt parabolam, cognouerunt, quod de ipso diceret. vide ibi. q. 200.

Et querentes eum tenere. Quare querentes eum tenere, & quid erat, ad quod eum tenere volebant. vide ibi. q. 201.

Et querentes eum tenere, eum querunt turbas. Quia dicitur, quod volentes principes sacerdotum tenere Christum, non tenuerunt, quia timebant turbas. vide ibi. q. 202.

Quoniam sicut Prophetam eum habebant. Quia dicitur, quod turbæ habebant Christum, vt propheta. vide ibi. q. 203.

In quæst. seq. vique ad fin. libri, querit auctor occasione eorum, quæ dant supra de agricolis, & quod dixerunt, Hic est heres. An ludem cognouerunt Iesum antequam eum occiderent, & quid de eo agnouerint, &c. vide ibi.

SABBATHO POST II. DOM. Quadragesimæ. Euang. Luc. 15.

Homo quidam habuit duos filios, & dicitur adolescens ex illis partibus, Pater da mihi portionem substantiæ quæ me conuenit. Prudens, & gubernatio non est inueniunt, propter inexpertitiam parui temporis, licet eorum posset esse sapientia. vide auct. super Matth. ro. 7. c. 14. q. 594. circa med. & sup. j. Reg. c. 12. q. 4. circa illud. Cumque obijisset populus, &c.

Et dicit adolescens ex illis partibus. Pater da mihi portionem substantiæ quæ me conuenit. Magis est filius sub potestate patris, q. vxor sub potestate viri. & hoc est verum, qn est filius parvus, sicut Arist. dixit, quod filius est pars patris, donec sit pelson, i. magnus, & ita statim, vt est magnus, liberatur a iusto patre non, tamen liberatur a patria potestate statim. De his diffusè auctor, sup. Genes. 13. q. 778. & 807.

I N D E X.

DOMINICA TERTIA Quadragesimæ.

Evangel. Luca X I.

Erat Iesus eiciens demonium, & illud erat mutum. Nō est intelligendum, quod Demon possit esse mutus, quāvis verba tectus hoc fonare videantur, quia mirus est, cui potestas loquendi deficit, quæ naturaliter ineffe debebat: demoni autem cum sit purus spiritus, non compert posse loqui, & consequenter nec mutum esse. quia loqui solum est habentis organa vocalia, & hoc est animal, demon autem organa non habet quia incorporeus est. Sed potest dici demon mutus dupliciter, uno modo, quia hominem mutum efficit, ut si demon potest compert hominem possidere, teneat organa vocalia, ita ut homo nihil loquatur, vsquequo demon definit illū possidere. 2. modo dicitur demon mutus, qui per arreptiuū nihil loquitur. licet enim loqui non prohibeat, & iste est proprius modus, solum enim demones cogere arreptiuos ad loquendum. aliud, cum eos attripiunt, quod non est ab ipsis, sed a demonibus, ut quia loquuntur aliqua secreta, & archa, qui autem non cogit arreptiuum ad loquendum, vocatur demon mutus. Hic tamen necesse erat, quod eo solum esset demon mutus, sed etiam quod homo possessus ab eo mutus esset. fed potest dici, quod iste homo esset alias mutus, vel demon fecisset hominem mutum, quod dupliciter accipitur, vno modo facere mutū est corrumpere organū vocalia, ut etiam possit electionem demonis nō posse loqui arreptiuus, alio modo, quod demon non corrumpens organum impedit semper loquutionem, quando hominem possidebat. Virque modo dici potest, quod demon faceret hominem mutum. vide plura sup. Matth. 10. 4. c. 12. q. 51.

Erat Iesus eiciens demonium, &c. Vtrum conueniens fuerit, quod ciues demones Christus miracula faceret. Vide aut. sup. Matth. 10. 3. c. 8. q. 123.

Erat Iesus eiciens demonium, &c. Quare demones eiecere differat ab aliis miraculis, & in quibus differat. vide autor. sup. Matth. 10. 3. c. 10. q. 36.

Erat Iesus eiciens demonium, &c. Vtrum conueniens fuerit, Christo cedere potestatem Apostoli, & discipulis suis nō absolutam, sed limitatam ad eiciendum demones de corporibus obsessis. Vide loco cit. q. 60.

Erat Iesus eiciens demonium, &c. Quare Apostoli, & discipuli Christi cum demones eiecissent dicebant: Precipio tibi in nomine Iesu, ut exas de homine isto, & amplius nō introas, sicut, ne hoc eis a Christo Domino impositum, nec nec vide sup. Matth. 10. 4. c. 17. q. 153.

Erat Iesus eiciens demonium, &c. Quid discipuli Christi & ceteri exorcistæ eiciant demones à corporibus, non virtute hominis, an potius virtute Dei, & Christi, eius. vide in 4. parad. c. 37. & sup. 1. Reg. 10. 2. c. 16. q. 41. in fine, & sup. Matth. 10. 3. c. 7. q. 33.

Erat Iesus eiciens demonium, &c. Quare Dens permittat, homines torqueri à demonibus, vide sup. Matth. 10. 3. c. 8. q. 123. per totam.

Erat Iesus eiciens demonium, &c. Vtrum hoc, quod est a demonibus tentari, & torqueri homines, ac etiam Apostoli Christi, pertineat ad ordinem diuine providentiæ, vide loco cit. 10. q. 60. & 10. 7. sup. Matth. c. 23. q. 748.

Erat Iesus eiciens demonium, &c. Qua de causa demon habet inimicitiam cum hominibus, ita ut semper ipsos persequatur, & cupiat occidere, & si non facit, hoc est, quia a Deo non permittitur. Vide aut. sup. Gen. c. 13. q. 450. & sup. Matth. 10. 3. c. 8. q. 120. & 10. 4. c. 15. q. 66. & 10. 1. c. 4. q. 42. & 10. 4. c. 12. q. 61. & 10. 7. c. 13. q. 108 in fine.

Erat Iesus eiciens demonium, &c. De modo quod demones in homines seuiunt, vide sup. Matth. 10. 4. c. 17. q. 172. & 10. 1. c. 4. q. 69. & 10. 6. c. 24. q. 140. circa finem, & tom. 1. c. 4. q. 66. & 10. 7. c. 21. q. 497.

Erat Iesus eiciens demonium, &c. Quare demones desiderant intrare in homines, maxime, quia potius locum

Pater dicitur portione substantiæ, quæ me conungit. Filius emancipatus est separatim a parte existens sui iuris: non emancipatus est quædam pars patris, emancipatur autem filij multis modis. vide aut. super Exod. 10. 2. c. 13. q. 7. circa med.

Et dissipationis substantiam suam, viuendo luxuriose. De luxuria. vide multa in communi tabula, verbo Luxuria.

Et postquam omnia consummasset, facta est famis valida in regione illa, & ipse caput egerit. Peccator postquam se elongauerit a Deo, penuriam omnino non incurrit, quia cum Deus sit omne bonum, qui non habet ipsum, nullū bonum habet: & contra, qui ipsum habet, omne bonū habet. Quod autem Deus sit omne bonum, ostendit autor sup. Matth. 10. 5. c. 19. q. 140.

Et ipse caput egerit. Omne bonum hominis consistit in additione ad Deum, iuxta illud Psalm. 71. Mihi autem adherere Deo bonum est: & illud 1. Corin. 6. qui adheret Deo, vnus spiritus est cum eo. Vide aut. sup. Matth. 10. 7. c. 13. q. 99.

Et ipse caput egerit. Quo modo per peccatum omne bonū auferatur à peccatore, ita quod non solum incipiat egerere, sed semper egerit. vide loco cit. q. 178.

Et abijt, & adhaesit vni cuiusdam regimini illius, & misit illum in villam suam, &c. De seruitute, quam peccator incurrit per culpam, vide autorem super Matth. 10. 2. c. 5. quæst. 105. circa fin.

Et abijt, & adhaesit vni cuiusdam regimini illius, &c. Quantum sit durum seruire diabolo cum sit princeps peruersitatis huius seculi, prout incurrit peccator per culpam, vide super Mat. 10. 3. c. 6. q. 180. circa finem. Et super Gen. c. 13. q. 773. & super Leuit. c. 25. q. 12. & super Genes. loco cit. q. 806. & sup. Matth. 10. 6. c. 24. q. 266.

Et misit illum in villam suam, ut pasceret porcos. Id est, ut delicta carnalia, & immunda exerceret, quibus iste prodigus subsiciebat. hæc enim est ars diaboli, ut de ips homines tentet, ad que quique est magis prociuius, ut non solum facilius eas ad peccatum inducat, sed etiam, ut experiat, ad quod vitium sit quique magis propensus, vide aut. sup. Matth. 10. 1. cap. 4. q. 63. & q. 57. & q. 68. & q. 72. & q. 76.

In se autem reuersus dixit. Quam mercenarius in domo patris mei abundans pauperis, ego autem hic sum per te. Sorditas, & ibi ad patrem meum, & dicam ei: pater peccavi in calum, & coram te. Circa hoc vide multa de penitentia in communi tabula, verbo Penitentia.

Pater peccavi in calum, & coram te. Circa hoc vide multa de Confessione in communi tabula, verbo Confessio.

Pater peccavi in calum, & coram te. Id est peccavi contra celum, id est contra Deum, vide sup. Matth. 10. 5. c. 18. q. 84. circa med.

Item non sum dignus vocari filius tuus. Humilitas est summe necessaria in principio omnium bonorum, vide super Matth. 10. 5. c. 11. q. 66. Multa alia de humilitate, vide in communi tabula, verbo Humilitas.

Cum autem adhibe longè esset, vidit illum pater suus, & misit iussurandum ei. Miseri est proprium Det. Vide aut. tom. 7. super Matth. cap. 15. q. 636. post med.

Et miseris cordia meus est, &c. Vtrum te vera sit remissio peccatorum, vide in prima parte Defens. cap. secundo, per totum.

Fili tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt, & pluri au tem, & gaudere oportet, quia frater tuus mortuus erat, & remissus, peccatus, & inueni est. Quasi dicat, ego magis diligo te, q̃ illū, quia bona mea tua sunt, & non illius, & in non habeo aliquā causā spiritualiter, & nouit, nunc gaudenti tecū, quia tu semper manes mecum, & nunquā te perdis, sed de fratre tuo oportuit me nūc nouerit gaudere, & epulari, quia mortuus erat, & tēxit, perierat, & inuenit est, habebā eum tanquā mortuū, qm non credebam, me amplius viuisum, & nūc inueni eum, vide sup. Matth. 10. 5. c. 13. q. 75.

Quia frater tuus hic mortuus erat, & remissus. Triplex est mortus, corporalis, spiritualis, & æterna. Peccator a Deo neci dens, mortē incurrit nō corporālē, sed spirituale. vide aut. sup. Deut. c. 24. q. 5. circa pūg.

eorum est abyssus inferni. Respondetur ad hoc, quod quamvis verum sit, quod locus proprius demonum est abyssus, tamen proprius tria desiderant intrare in hominem, primo ad vexandum eum, secundo propter honorem, tertio, ut ostendat hominibus potestatem suam, ut propter hoc ab eis adoratur, &c. Vide super Matth. tom. 3. c. 8. q. 121.

Erant lesus eiciens demonium. &c. Tria potest demon facere in homine vivente, scilicet ipsum cruciari, localiter movere, & per illum locum quando vult. vide auct. super t. c. 8. tom. 2. c. 16. q. 44. circa finem.

Erant lesus eiciens demonium. &c. Si queratur, in qua parte hominis habitare, & intrare desideret demon, & possit. Respondetur primo, quod licet possit esse circa animam, non tamen intrat eam, quia esse intra aliquid, est esse intra terminos eius. secundo respondetur, quod non potest in intellectu hominis intrare. tertio respondetur, quod non potest super voluntatem hominis. quarto respondetur, quod solum possunt esse demones intra corpus, vel extra, & hoc non potest patere, nisi ex operatione, quia cum illi substantia spiritualis, non potest cognosci, nisi per quendam signa, quae relinquunt. Quanto autem demon est in corpore hominis, est ibi non ut forma in materia, sed ut motor in mobili. Vide auctorem super Matth. tom. 3. cap. 9. quæst. 2. & cap. 8. q. 117. & q. 118. & q. 119.

Erant lesus eiciens demonium. &c. Si queratur, an hoc miraculum sit idem cum illo, quod habetur Matth. 12. vbi dicitur, quod oblatas est ei demonum habens, & c. & natus. Respondetur esse idem miraculum. vide auct. super Matth. tom. 4. c. 1. q. 49.

Erant lesus eiciens demonium. &c. An hic fuerint tria miracula, vel unum in electione demonis a malo, vide ibi quæst. 51.

Et cum eiecisset demonium locutus est multis. &c. admiratur a suis turbæ. Quomodo admiratur sunt turbæ modo, quia iam multa alia miracula viderant, & quotidie Christus miracula faciebat? Respondetur potest, quod turbæ, quæ nunc admirantur sunt, nulla alia Christi miracula viderant, quia quotidie veniebantur multi ad Christum, & c. qui recedebant, quia aliquandam manserant, & nati admirabantur de quibuslibet, de quibus forte non admirarentur, cum videre ista solent erant. Secundo potest dici, quod cum quælibet miracula sint supra vires naturæ, & non eadant sub aliqua arte, quandoqueque illa videremus ne cesse est, quod admiremur, quia admiratio est de eo, quod excedit facultatem nostram, tam in operando, quam in intelligendo, differunt, tamen, quia qui sepe viderant Christum in miracula facientem, minus admirarentur, quam qui nunquam viderant. Tertio potest dici, quod hoc erat propriè conditionem huius miraculi, quia licet essent aliqua alia miracula maiora, Iudei tamen valde mirabantur super talibus, scilicet, quod aliquis, qui esset motus, & a demone possessus, curaretur, & hoc forte erat, quia fiebant multa miracula simul, scilicet arripuerunt sanari, & mutum loqui, & ideo hic magis admirarentur, quia fuerunt simul tria miracula, scilicet cecus vi, & motus loquutus, & possessus a demone liberatus. vide super Matth. tom. 4. cap. 1. q. 52.

Quidam autem ex eis dixerunt: in Beelzebub principe demoniorum eiecit demonia. Quare dixerunt de Christo Pharisei, in Beelzebub principe demoniorum eiecit demonia, & quod duo principia mala Pharisei de Christo dicebant. Vide loco citato q. 55.

In Beelzebub principe demoniorum. &c. Quæ sint nomina cuiuslibet demoni conveniunt. vide super Matth. tom. 7. cap. 25. q. 45.

In Beelzebub. &c. Demones non habent nomina propria, sicut nec Angeli, sed nos interdum imponimus eis aliqua nomina, ut pro novem ordinibus Angelorum novem nomina, & pro quibusdam ipsorum specialiter aliqua nomina, ut Raphael, Michael, &c. licet nomina propria non possimus congruè eis imponere, cum illos non cognoscamus particulariter, ut sciamus cuius Angeli, siue demonis sit hoc nomen, quia tamen quidam Angeli fecerunt aliqua opera specialia, imposuimus eis aliqua no-

mina specialia, ut Gabriel, Raphael, sed inter illos nulli distinctionem scimus, nisi quia constat nobis, quosdam actus factos fuisse per illos Angelos; vide super Matth. tom. 4. c. 12. q. 62.

In Beelzebub. &c. Quid Iudei hic vocauerunt Beelzebub principem demoniorum, & de hoc nomine Beelzebub, vide ibi q. 63. & tom. 7. sup. Matth. 25. q. 40. 5. circa med. *In Beelzebub principe demoniorum.* Vtrum inter demones sit principatus; Respondetur, quod demones principatus, secundum quod sunt viribus, & ingenio maiores, vide super Matth. tom. 4. c. 12. q. 60.

In Beelzebub principe demoniorum. Inter demones est principatus secundum naturam. vide auct. super Matth. tom. 7. c. 25. q. 40. 5. & tom. 4. c. 12. q. 60.

In Beelzebub principe demoniorum. Principes demonum multis nominibus nuncupatur, Sathabolus, Iatan, Beelzebub, Behemot, Leviathan, Belial, &c. sed hæc nomina cõia sũt, & dicuntur de principe demonum per excellentiã. vide loco cit.

In Beelzebub principe demoniorum. Licet demones differant specie, tamen inter eos est ordo, quoniam is ordo a nobis cognosci non potest, nisi per extraneam. vide ibid. & super Matth. tom. 7. c. 25. q. 40. 5.

In Beelzebub principe demoniorum. Licet post diem iudicii non habebunt principem demones, tamen in præsentia est principatus inter eos, nam minores demones a maioribus puniuntur. vide to. 4. loco cit. q. 60. circa med.

In Beelzebub principe demoniorum eiecit demonia. Hoc nõ dixerunt verbo Pharisei, sed solum cogitauerunt. Quare autem Christus ad cogitationem eorum respondit, vide loco cit. q. 57. & q. 58.

Omne regnum in seipsum divisum desolabitur. &c. Probat per hoc Christus, quod vnus demon non eiecit alterum de corpore, quia omne regnum, quod diuisum fuerit pauco tempore durat, si tamen demon eieceret demonem, esset diuisum regnum demonum, & sciam periret, sed tamen non periret, ergo non est diuisum. vide super Matth. tom. 4. c. 12. q. 56.

Omne regnum. &c. An vnus demon possit alterum eiecere de corpore, & si potest, quare non vult, & quod magis odit homines, quam alios demones. vide loco citato q. 61. & tom. 3. sup. Matth. c. 7. q. 33.

Omne regnum in seipsum divisum. &c. Quid hæc prima res Christi concludat, contra oppositionem Phariseorum, & quæ sit vis argumenti, & quod principes mundi à Christo eiecti esset foras, & demones nihil propter homines agunt, cum quibus familiaritatem habent cum nemine diligant nisi seipsos. vide super Matth. to. 4. c. 12. q. 56.

Si autem ego in Beelzebub eiecio demonia, filij vestri in quo eieciunt? Hæc est secunda ratio, quæ sic formata potest. filij vestri, idest Apostoli, vel exorcistæ, exiiciunt demonia, sicut ego, tamen non dicitis de illis, quod eieciunt ea in potestate demonum, sed in virtute Dei. ergo non debetis dicere, quod ego in potestate demonum eiciam demonia, q. d. manifestè apparet, quod non loquimur secundum rationem, sed ex invidia, quia si vnus eiecit demonia in virtute Dei, & ceteris, qui eieciunt, idem credi potest, nec est tenendum oppositum. vide super Matth. tom. 4. c. 12. in expositione textus.

Si autem ego in Beelzebub eiecio demonia, filij vestri in quo eieciunt? Quid hæc Christi res procedat, & qui exorcistæ erant apud Hebræos, & quod intelligatur illud, quod sub iugituro a Christo, ideo ipsi iudices vestri erant. vide ad 2. cor. loco cit. q. 64.

Porro in diebus Dei eiecio demonia, presente pueris in vos regnum Dei. Quid hoc verũ sit, & quod regnũ Dei tripliciter accipitur, & quod poterat Christus in omnes demones. vide ibi q. 65.

Cum fortis armatus et multatus armum suum in pace sunt et a qua possidet filij autem fortiores ei superueniunt vincunt eum omnia arma eius auferet. &c. Hæc est tertia ratio per quam ostendit Christus, se esse potius auctorem diaboli, & quod eum alligauerit, quia nõ pot alioquin intrare domũ vestri fortis, & tollere oĩa quæ possidet, nisi prius alioquin fortis, & tunc poterit oĩa secure tollere, & in ego aufero demoni vasa, ergo iam alligauit eum. vide expositionẽ huius rōnis fusiũs in auct. vbi sup. in expositione textus.

Cum fortis armatus, &c. Vult ostendere Christum, quod ipse non eiecit demones in potestate aliorum demonis, sed quod est fortior illis omnibus, quia eiecit eos, nam nemo potest diripere spolia viri fortis, nisi quousque vincat eum, & alligauerit, & facit argumentum, cuius solium maior in ponit, scilicet: Nemo potest fortis spolia tollere, nisi quousque alligat eum, sed ego aufero spolia diaboli, ergo iam alligauit eum, sic dicit Theophylus. Fortis est demon. vasa eius sunt homines, in quibus recipitur, nisi ergo quis vincat prius demonem, & alliget, quo modo vasa eius, id est demoniacos ab eo eripiet? Sic ego, qui deripio vasa eius, id est libero homines à demoniaca passione, prius alligo demones, & supero eos, quomodo ergo dicitis, quod amicus demonum existis, demonia eiecit? vide loco citato in expositione textus, & q. 66. ubi latius hæc explicat.

Qui non est mecum aduersum me est, qui non colligit mecum dispergit, &c. Hæc est quarta ratio ad probandum, quod Christus non agit in virtute demonis, & est sensus, quod quomodoque aliquis agit in virtute aliorum, oportet quod sit similitudo aliqua inter illos, maxime quando utrumque est agens per rationem, quia nolle vñ concordare alteri, nisi sit inter eos similitudo aliqua, & tamen inter Christum, & demonem similitudo nulla erat, sed potius dissimilitudo, eo quod Christus subtrahebat homines demoni, nam demon homines ad malum inducit, Christus vero à vitis retrahebat, ideo nō agebat in virtute demonis, & sic dicitur, *Qui non est mecum, id est concordando mecum in verbo, & facto, & voluntate, Causa me est, id est aduersarius meus, & ita est de demone, quia non concordat mihi in factis, & multo minus in voluntate facienda, quia & si interdum bonum agat, vel agi suadeat, semper tamen propter malum finem agit, ideo agere non possum in virtute illius; sequitur, *Est qui non colligit me cum dispergit, &c.* id est ego venio ad congregandum homines in unitatem fidei, in unitatem morum, per unitatem legis, ut per hæc congregentur homines in vnam veram beatitudinem, si quis autem est qui opere, & voluntate inquantum potest nō conatur de hoc, spargit, fer dispergit, id est, diuidit ea, quæ coniungenda erant, & contra me est. Non ergo concussabat Christus demones, adhuc quod verisimile esset, posse agere in virtute illius. vide autorem loco citato in expositione textus.*

Qui non est mecum, aduersum me est, &c. Circa istam quartam rationem queritur, quomodo concludat, & potest dupliciter intelligi, vno modo quod non sit ratio distincta à precedenti, sed sit conclusio contra Pharisæos, eo quod ipsi impugnant Christum, & sensus est, quod quoniam est mecum contra me est, id est, qui non concordat mecum contra me est, &c. Aliter potest accipi, quod ista sit quarta ratio per se, sic placet Carylismo, & Hieronymo. Alij dicunt, quod intelligitur de Hereticis, & schismaticis, qui dispergunt Ecclesiam, quam Christus congregauit, sciendum eam per varios errores, sed melius intelligitur sicut dictum est superius, ut vult Hieronymus, maxime, quia non conueniunt precedentibus, si dicatur, quod Christus hic loquitur de hæreticis. vide autorem ibidem q. 67. ubi etiam soluitur dubitatio super hæc Christi verba, qui ait. *Qui non est mecum contra me est.* Sed Lucæ cap. 9. dicitur, qui non est contra me pro nobis est, vide ibi.

Reuertit in domum meam unde exiui. Et hoc patet, quod diabolus rediit ad illum, à quo superatus est, vel de cuius domo exclusus est, vide super Matth. tom. 1. cap. 4. q. 69. circa medium, ubi inquit auctor, an si demones tentantes superantur, cessant à tentatione, vel adhuc tentent.

Beati venter qui se portant, & vbera, quæ suauis. Propria benedictio omnibus in Christo aduenti, sed omnes, à quibus aliquo modo Christus venit, fuerunt nobis causa totius tantæ benedictionis, & isto modo loquendi vi multo communiter, ut patet hæc, & licet beata Virgo in se benedicta esset, quia virtutibus plena, tamen vbera eius beata non erant, nec venter, nisi secundum communicationem, & approximationem, quam habebant ad Christum, scilicet, quia venter portauit eum, & vbera

lactauerunt eum. Vide plura super Genes. capit. 28. quælibet primam.

F E R I A S E C U N D A post tertiam Dominiicam Quadragesimæ.

Euang. Luca IIII.

Quantum audimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua. Cum Christus Iesus in hunc mundum venisset præcipue propter salutem Iudæorum, ut ipse attestans eiusdem Chananæ. *Non sum missus nisi ad eos quæ perierant domus Israel.* Quare prima, & præcipua miracula, & primas prædicationes in prouincia Galilee in Metropolitana ciuitate, quæ erat Capharnaum operatus est? & probatur hoc esse verum, nam D. Math. in toto suo libro à primo cap. vsque ad cap. 19. nihil scribit, quod in Iudæa factum fuerit, nisi Christi Natiuitatem, & Magorum adorationem, quæ fuerunt in Betlehæm, ut patet cap. 2. & quod aliquo tempore stetit Christus in Iudæa, scilicet quando venit ad Pascha celebrandum, & mansit ibi aliquandiu, sed non prædicauit publicè, neque baptizabat quæquam, sed discipuli eius baptizabant multos, ut dicit Ioan. 2. 3. & 4. cap. & tunc facta est æmulatio Pharisæorum contra Christum, & ipse cedens illis recessit de Iudæa, & venit in Galileæ, Ioan. 4. & ibi facta est tota eius prædicatio, & miracula multa operatus est. Si autem queratur quare Christus tam longo tempore in Galileæ moratus est, & tamen breui tempore mansit in Iudæa, Respondet auctor, quod omnia ab eo ordinatissime facta sunt, voluit enim mori die natiuitatis tempore, & prædicare certo tempore, & quia si cepisset prædicare in Iudæa, & ibi perscueraret, legisset, & Pharisæi, qui erant in Ierusalem cepissent illum statim persequi, & non posset tanto tempore prædicare, nisi se diuinitus conseruaret, quod facere non in tendebat, voluit prædicare in Galileæ, in qua securus erat, quia ibi nemo eum persequeretur, & inde perueniret fama sua in Ierusalem, inierunt autem se audiret ab æmulis. A principio ergo in Galileæ prædicauit propter rationem tactam, & ibi longo tempore mansit. Vide autorem super Matth. tom. quinto, cap. 19. quæstione tercia.

Quantum audimus facta, &c. Quare propheta Dei potius faciebant virtutes inter extraneos quam inter suos, vide auctor super 3. Reg. cap. 17. q. 23. & super Matth. tom. 4. c. 15. q. 62.

Quantum audimus facta, &c. Christus plura miracula facturus erat in patria sua, scilicet Nazareth, quam in aliis locis, nisi propter eorum culpam, quæ non solum non laudabant Deum de miraculis, quæ per Christum fiebant, sed etiam scandalizabantur ex eis Matth. 23. & sic dicit, *Et multi audientes admirabantur in doctrina eius dicebant: Vnde huic hæc omnia, & quæ est sapientia, quæ dicta est illis, & virtutes tales, quæ per manus eius efficiuntur? Nomen istius est fabri filius, & Maria.* & sequitur, *Et scandalizabantur in eo.* Id est ex operibus eius, & dicitur ibi. Et non poterat ibi virtutem illam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curauit, & hoc erat in Nazareth, ut patet eodem cap. & sic Christus alibi faciebat plura miracula, non quasi hoc volens, sed quia cū patriæ suæ demerabantur, fieri miracula apud eos. Vide autorem super Matth. tom. primo, cap. quarto, quæst. 86.

Quantum audimus facta in Capharnaum, &c. Quomodo Christus voluit prædicationem suā incipere in Galileæ, eo quod illa erat terra malis, & voluit Christus illis prius beneficiare, quam alibi, nā prius proprios beneficiare, & docere, & deinde alios amicum pergere debemus, quare nō fecit similiter de miraculis, ut plura fecerit ibi, quā in Capharnaum? Respondet, quod secus est de prædicatione, quā de miraculis. quia

prædicatio est magis necessaria secundum essentiam, miracula autem non sunt nisi ad confirmandam prædicationem. In eo ergo quod erat magis necessarium prouidit Christus potius comparationis suis, quam alius, miracula autem eius, quia forte à compariis minus venerarentur, quam ab alijs, quia acciperet illa ad curiositatem, & non ad confirmationem verbi, debebant magis fieri apud alias vires, quam in patria. Volebat.

Quanta in diuinitate facta in Capharnaum, &c. Miracula, quæ fecit Christus in Capharnaum fuerunt, fânare leprosum. Matth. 8. Sanare seruum Cenurionis languentem, eodem cap. & Luc. 7. Sanare enim habentem spiritum immundum in Synagoga Marc. 1. & Luc. 4. & focium Simonis febricitantem. Matth. 4. & Marc. 1. & Luc. 4. & paralyticum, Matth. 9. & Marc. 2. & mulierem fluentem sanguine, & fucinaui fucina Architynagogi, Matth. 9. ubi etiam sanauit fenel omnes languentes variis languoribus, quiquot erant in vrbe. Matth. 8. & Marc. 1. & Luc. 4. vide auctorem super Matth. tom. 3. c. 1. q. 50.

In Capto vnaum. Capharnaum est ciuitas, quæ fuit quondam gloriâ, nunc autem est valde vilis, vix habens octid. domos pauperum piscatorum. Vide super Matth. tom. 1. cap. 4. quæstionem 77. circa illud & relicta ciuitate Nazareth, &c.

Fac & hic in patria tua. Quamuis Christus natus fuerit in Bethleem, & non in Nazareth, tamen nunquam in tota scriptura vocatur Bethleemites, vel de Bethleem, vocatur autem semper de Nazareth. & illa diciatur esse patria eius. Hoc autem à quibusdam per errorem fiebat, ab alijs vero prudenter, nam populus, & ceteri Iudei vocabant Iesum Nazarenum, vel Galileum, quod idem est, eo quod perabant eum natum in Nazareth, & propter hanc opinionem de Christo, magna erat difficultas ad credendum eum esse Messiam, quia de Messia credebant, quod nasciturus erat de Bethleem, de Iesu autem perabant, quod natus esset in Nazareth. Illi autem qui fiebant veritatem Natiuitatis Christi, scilicet, quod esset natus in Bethleem, vocabant eum de Nazareth, non quasi innuere vellent eum ibi natum, fed educatû, & accipit quæ nomen ab eo loco, in quo diuturnam moram contrahit, quia videtur ei esse patria, ita cum Christus semper manifestus in Nazareth, videbatur ei esse patria, & sic vocabatur patria eius, licet ibi non fuisset natus, unde & ipsi Nazareni vocabant Nazareth patriam Iesu. dicentes, *Fac, & hic in patria tua.* vide auctorem super Matth. tom. 5. c. 21. q. 55.

Amicus & vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua. Dicitur, hoc tam de propheta, quam de quocunque sapiente, vel eccellente in aliqua probitate, propter quâ meretur honorem, quia vbiunque sit extra patriam suam, quia est ignotus, nō consideratur in cognato, sed probitas, quæ eum clarum reddit, in patria autem sua consideratur cognatio, & forte illa minor est quam probitas, ideo non honorât eum propter probitatem, sed contemnitur propter cognationem. Vide super Matth. tom. 4. quarto, cap. tertio decimo, post quætionem 77. circa illud. Non est propheta sine honore nisi in patria sua.

Nemo propheta acceptus est in patria sua. In nullo loco propheta habet mitorem honorem, quam in patria sua, quod patuit in Christo, qui erat caput prophetarum, & etiam in alijs prophetis, Nam Elias, & Ieremias, & ceteri Propheta apud exterâ nationes fuerunt in magno honore, Iudei autem persequébantur eos. Ieremiam quidem Iudei lapidauerunt in Aegypto, sed Aegyptij eum in magno honore post mortem tenuerunt, & Alexander ossa eius in Alexandriam transtulit, idem in ceteris prophetis actum est. De Christo autem manifestè hoc fuit, quia qui inagis extranei erant eum venerabantur, nam viuientem Iudei illum persequébantur, extranei autem venerabantur, sicut rex Abogarus, qui ciuitatem regni sui ei tradebat, illum quâsi suum regem constituit fecum, vt patet in ecclesiastica historia, nunc autē post eius mortem, & resurrectionem mundus eum colit, Iudei autem illum oderunt, sic & intra terram Iudeorum

illum magis honorabant, qui magis distabant à regione eius, nam in Capharnaum honorabatur, & in Nazareth de qua erat oriundus, non honorabatur. Vide auctorem super Matth. tom. quarto, cap. tertio decimo, quæstio. 88.

Nemo propheta acceptus est in patria sua. Ratio quinque prophetia, vel quilibet habens probitatem aliquam, est minoris honoris in patria sua, quam alius. est primo, quia cognoscitur condicio generis, & contingit hominibus humilibus de plebe natos magis clare probitatis, extra autem patriam eorum, vbi cognatio eorum ignota est, fola probitas cognoscitur, & virtus quæ videtur, compariatur autem humilitatem generis contentu-plantes, virtutis magnitudinem non attendunt, sicut in Christo Nazarenus non attendebat magnifica quæ agebat, sed quod filius fabri esset, vt credebatur, & secundò fit, quia compariatur agnouerunt hominem in terra patriæ, puerum quidem nullus adhuc virtutis, nec honoris, quando eis minor merito, & dignitate erat, ideo talem eum semper considerate volebant, & sic contempnunt, ceteri autem, qui virum primo agnouerunt, talem eum venerantur, qualem primo agnouerunt, sic dicit Hieronymus. Cuius non considerant præsentia vitia opera, fed fragilis recordantur infantie, quasi non ipsi per eosdem ætatum gradus ad maturam ætatem venerint, tertio fit ex inuidia, quia inuidus non honorat, sed denigrat, & detrahit, & tamen potius ciues ciuibus inuident, quam extraneis, sic dicit Hieron. propemodum enim naturæ est semper ciues ciuibus inuidere, inuidia autem est tristitia de aliena excellentia, vt est proprii boni diminutio, bonum autem abienium non diminuit bona nostra, quia non conferunt eis, ideo non inuidemus eis, bona autem præsentium conferunt bonis nostris, & ex comparatione excellentiæ eorum ostenditur paruum esse bonum nostrum, & hoc est illud diminui, & ob hoc illi qui sunt eiusdem artis, vel officij, magis se inuident, qui vero diuersorum, non inuident, & 8. hinc vide loco citato.

In veritate dico vobis, multa videra erant in diebus Elia in Israel, &c. Innuit per hæc Christus illos fuisse indignos, cum propheta mittitur ad beneficiandum extraneis, & non ipsis. Vide super Matth. tom. 4. cap. 1. a. q. 89. circa finem, & c. 1. 5. q. 62. circa pttic.

Multa videra erant, &c. Ad quid præcipue missus fuerit Elias ad mulierem viduam, an vt pascetur ab ea, n. potius, vt pasceret eam, vel alia de causa. vide auct. sup. 3. Reg. c. 17. q. 24.

Cuius facta esset famas magna in omni terra. Accipitur omnis terra, pro tota terra illa, in qua erat Christus, scilicet in omnibus partibus terræ Israel, & in aliquibus locis conuinctis, illi obijciunt, in fæpeta fidoniorum erat famas, & tamen non erat de terra Israel, Respondetur, quod fæpeta erat in terra Israel, licet non possideretur ab Israelitis, sed à fidonijis. Aliter responderetur, quod illa ficticia venit naturaliter, ex habitudine corporum cælestium, ideo non solum euenit super terram Israel, fed etiam aliqua loca coniuncta tetigit, sed pauca erant, & principalis fuit in terra Israel. Vide loco citato quæstio. 9.

Et multis leprosi erant in Israel, sub Eliseo propheta. Vide de hoc auctorem super 4. Reg. c. 5. q. 7. & super 2. Paral. c. 15. q. 20.

Ipsæ autem transiens per medium illorum ibat. Christus declinans modo persecutionem Nazarenorum, transiit per medium illorum, & descendit in Capharnaum, nam sicut ipse dixit de fucipulis, quod cum petieretur eos in vna ciuitate, fugerent ad aliam, Matth. decimo, ita ipse fecit, cum nondum esset tempus oportuni passionis sue. Vide super Matth. tom. primo, cap. 4. quæst. 88.

I N D E X.

F E R I A T E R T I A post tertiam Dominicam Quadragesimæ.

Euang. Matth. XVIIII.

Si peccauerit in te frater tuus, *vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum.* An fraternalis correctio sit opus veritatis, vel charitatis. Vide auctorem super Matth. iom. 5. c. 18. q. 80.

Vade, & corripe eum, &c. Quare vocatur correctio ista fraternalis, vide ibi. q. 81.

Vade, & corripe eum, &c. An ista correctio intelligatur de solis mortalibus peccatis, vel de mortalibus, & venialibus, vide ibi. q. 82.

Vade, & corripe eum, &c. An intelligatur hæc correctio fraternalis de omnibus mortalibus. Vide ibi. questionem 83.

Si peccauerit in te. Quare dicitur, si peccauerit in te, vide ibi. q. 84.

Frater tuus. Quid intelligitur nomine fratris. vide ibi. quest. 85.

Vade, & corripe eum. An prælati debeant corrigi fraternaliter, vide ibi. q. 86.

Vade, & corripe eum. An Papa à subditis fraternaliter possit corrigi, vide ibi. q. 87.

Vade, & corripe eum. Quis est iste, qui debet alium corripere, & an pertineat ad omnes generaliter. Vide ibi. questio. 88.

Vade, & corripe eum. An corrigere delinquentem fraternaliter pertineat ad peccatores, vide ibi. q. 89.

Vade, & corripe eum. An corrigere fratres pertineat ad infideles, vide ibi. q. 90.

Vade, & corripe eum. An infideles debeamus hac correctione corrigere, vide ibi. q. 91.

Vade, & corripe eum. Quare dicitur, vade, & corripe eum, & nō dicatur, Dimitte illi peccatum, sic enim videretur esse dicendum, vide ibi. q. 92.

Vade, & corripe eum. An ad eum solum pertineat correctio, qui passus est offensam, vide ibi. q. 93.

Vade, & corripe eum. An poena aliqua sit infligenda in correctione fraternali, & quæ, vide ibi. q. 94.

Vade, & corripe eum. An correctio fraternalis cadat sub præcepto, vi le ibi. q. 95.

Vade, & corripe eum. An sit cessandum à correctione propiè minoris, vide ibi. q. 96.

Vade, & corripe eum, &c. An ordo correctionis fraternalis cadat sub præcepto, scilicet fratrem suum corripere, vide ibi. q. 97.

Vade, & corripe eum, &c. An si quis sciat peccatum proximi, & statim referat Prælati, non admonens proximum, peccet mortaliter, vide ibi. q. 98.

Vade, & corripe eum, &c. An peccet mortaliter ille, qui peccatum vnius dici alteri, non secundo ipsum ordinem à Christo proditum, vide ibi. q. 99.

Inter te & ipsum solum. An sit maius peccatum detestari peccata viventium, quam mortuorum, vide ibi. questio. 100.

Si nemo te non audierit, adhibe tecum adhibe unum, vel duos, &c. Ad quid Christus iussit unum, vel duos testes adhiberi quando singulariter admonitus non corrigitur, vide ibi. q. 101.

Adhibe tecum unum, vel duos. An isti testes simul sint adhibendi, vel primo vnius, deinde alius, vide ibi. questio. 102.

Adhibe tecum adhibe unum, vel duos. An corrigens possit adhibere plures quam duos testes, vide ibi. questionem 103.

Ve in ore duorum, vel trium testium stitit omne verbum. Quare dicitur hoc, vide ibi. q. 104.

Ve in ore aunorum, vel trium testium stitit omne verbum. Quomodo dicitur, ve in ore duorum, vel trium testium

stet omne verbum, quia non debent adhiberi nisi duo, vide q. 105.

Quod si non audierit eos, dic Ecclesie. An necessario debeant adhiberi testes ante denunciationem quæ fit Ecclesie, vide q. 106.

Quod si non audierit is, &c. An ordo iste procedendi sit convenientis in fraternali correctione, vide ibi. q. 107.

Dic Ecclesie. Quæ sit Ecclesia ista de qua hic dicitur, quod dicatur Ecclesie, vide ibi. q. 108.

Si autem Ecclesiam non audieris, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Quid sit dicere, sit tibi quasi ethnicus, & publicanus, vide ibi. q. 109.

Si autem Ecclesiam non audieris, &c. Quare ei qui admonitus ab Ecclesia non cessat à peccato non imponitur poena, quia sic poterit quilibet manere in peccatis suis im puniis delictis, vide ibi. q. 110.

Si autem Ecclesiam non audieris, &c. Ad quid iubetur quod ille qui admonitus ab Ecclesia non se correxerit, habeatur ut ethnicus, & publicanus, vide ibi. questionem 111.

Amen dico vobis quancunque ligaveritis super terram, &c. Ad quid dixit hoc hic Christus, vide ibi. q. 112.

Quancunque ligaveritis, &c. Quid concedat per hoc Christus, vide ibi. q. 113.

Quancunque ligaveritis, &c. Quibus dederit Christus potestatem istam, quæ habetur hic, vide ibi. questionem 114.

Quancunque ligaveritis, &c. Quomodo Christus tradidit hic claves, nam supra eas tradiderat, 16. cap. vide ibi. quest. 115.

Quancunque alligaveritis, &c. Quare dicitur hic quancunque alligaveritis, & non determinatur quod Sacerdos ligare debeat, vide ibi. q. 116.

Quancunque alligaveritis, &c. An quidquid Sacerdos ligaverit, sit ligatum, & solum in celo, vide ibi. quest. 117.

Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint, &c. Vide expositionem huius litteræ, q. 118.

Si duo ex vobis, &c. Ad quid possum fuit istud, & si duo ex vobis, &c. quia videtur superfluum, vide ibi. questio. 119.

De omni re quancunque petierint fiet illis à patre meo. Quomodo verum sit, quod de quacunque re confenserint duo, fiet illis à Deo, nam non videtur esse verum, vide ibi. q. 120.

De omni re quancunque petierint fiet illis à patre meo. Si intelligatur hoc de oratione, quomodo est verum, quod quando confenserint duo obtrineant, cum sepe videmus, quod non obtineant, vide ibi. questionem 121.

Vbi sumus duo, vel tres congregati in nomine meo. Quomodo dicuntur aliqui congregati in nomine Christi, vide q. 122.

Ibi sum in medio eorum. Quomodo Christus sit in medio, qui congregantur in nomine eius, vide ibi. questionem 123.

Tunc accedens Petrus ad eum dixit, &c. Quare dixit idem Petrus Christo ista, quæ habemus hic, vide ibi. questionem 125.

Tunc accedens Petrus ad eum. Quare Petrus dicitur tunc accessisse ad Christum, vide ibi. q. 126.

Domine quoties peccabis in me frater meus, & dimittam ei? Vique septies? Quare Petrus questionem an remittat fratri peccatum vique septies, vide ibi. q. 127.

Domine quoties peccabis in me frater meus dimittam ei? Quare dixit Petrus; Quoties in me peccatum frater meus dimittam ei? Id est, nunquid dimittam? nam videtur, quod sufficere dicere. Si peccaverit in me frater meus, nunquid dimittam ei vique septies? vide ibi. questio. 128.

Quoties in me peccabis, &c. Quare potius quam hoc Petrus, quam alius de Apostolis, vide ibi. q. 129.

Dixit illi Iesus. Nunc dico tibi vique septies, seu vique septuagies septies. Quare dicitur hoc, vide ibi. questionem 130.

I N D E X.

Sed vsque septuagies septies. Dato, quod ponatur hic numerus determinatus pro indeterminato, quare Christus potius dixit septuagies septies, quam alium numerum, vide ibi. q. 131.

Non dico tibi vsque septies, &c. Quomodo potest stare ista littera, quia id quod habetur Luca 17. videtur repugnare huic littere, & praesupponit non esse vltra remittendum, & ab hoc a Christo redarguntur, Kalice, non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies, & tamen Luca 17. ipse Christus ponit vsque septies remittendum non ponens maiorem numerum, Kalice si peccauerit in te statet tuus, increpa illum, & si penitentiam egerit, dimitte illi. & si sepius in die peccauerit, & sepius in die conuersus fuerit ad te, & dixerit, penitet me, dimitte illi. vide ibi. q. 132.

F E R I A Q V A R T A post tertiam Dominicam Quadragesimæ.

Evang. Matth. XV.

Accesserunt ad Iesum ab Ierosolymis Scribae, & Pharisei, &c. Quare dicitur hac, quod venerunt Scribae, & Pharisei ab Ierosolymis, & quod Scribae, & Pharisei per totam terram Iudæorum dispersi erant docentes populum. vide auctorem super Matth. tomu quarto, cap. 15. quæst. 3.

Accesserunt ad Iesum ab Ierosolymis Scribae, & Pharisei. Quare dicitur hac quod Scribae, & Pharisei erant isti qui ad Christum venerant, & quod de legibus, vel de moribus disputare non permittit, nisi ad viros pectos. vide ibi quæst. 4.

Accesserunt ad Iesum ab Ierosolymis Scribae, & Pharisei. Quomodo poterat esse, quod Scribae, & Pharisei ad Christum venissent, nam isti non diligebant eum, sed potius oderant, ideo non venissent ad audiendam doctrinam eius, quia in hoc ipsum honorabant. Vide ibi. quæstio- nem 6.

Accesserunt ad Iesum ab Ierosolymis scribae, & Pharisei. Quare isti scribae, & Pharisei veniebant ad Christum. vide ibi q. 6.

Quare discipuli sui, &c. Cum discipuli Christi viderentur soli esse hie arguibiles, quare Christum arguerunt Pharisei, & non ipsos discipulos, vt dicerent eis, quare non lotis manibus manducatis contra traditiones senio- rum? vide ibi. q. 7.

Traditiones seniorum. Quæ traditiones erant istæ, quas di- cunt Pharisei non seruare discipulos Christi, & in quibus consistebant. vide ibi. q. 8.

Traditiones seniorum. Quæ traditiones erant istæ, quas di- cunt Pharisei non seruare discipulos Christi, & in quibus consistebant. vide ibi. q. 9.

Transgredimur, &c. Ao Pharisei, & scribae peccauerunt arguentes Christi discipulos, immo Christum ip- sum, cum nemo alium possit arguere, nisi de eo, quod est contra legem. Vide ibi. q. 10.

Transgredimur, &c. An Pharisei nunc arguerent Chri- sti discipulos quasi peccatores, vel solum, vt non seruantes honestatem. vide ibi. q. 11.

Traditiones seniorum. An licuit senioribus tales tradi- tiones tradere, & quod apud Iudæos pertinebat ad Indi- ces, & ad summum sacerdotem distine in omnibus, de quibus lex non distinebat. vide ibi. quæstionem duodecimam.

Non enim lavatis manus suas cum panem manducatis. Quare Pharisei, & scribae redarguerunt Christi discipu- los de non lavando manus, & quod Iudæi putabant mû- ditiam exteriorem facere ad sanctitatem, & quare sic putabant, & quare lex vetus eam mundiciam tueret. vide ibi. q. 13.

Non enim lavatis manus suas, &c. Quomodo discipuli

Christi erant reprehensibiles in hoc, quod non lavassent manus manducatis, & quod continue ipse Christus ac- cipitur pro immundo, & quomodo cum honestas esset lavare manus, & ipsi obliuiscerent omnem honestatem poterat esse, quod in hoc errarent. Vide ibi. quæstio- nem 14.

Ipse autem respondens ait illis, &c. Quare Christus respon- dit hic, cum non redargueret ipse a Phariseis, sed dis- cipuli, & quod lex Christi nullum bonum, vel hoo- rum impedit. Vide ibi. q. 15.

Quare, & vos transgredimini, &c. Cum Christus hic ve- lit defendere discipulos aduersos accusationem Phari- saeorum, quare dixit, quare, & vos transgredimini? hæc hoc non erat respondere, nam accumulata inconuenien- tia, non est soluere inconuenientia. Vide ibi. quæstio- nem 16.

Quare, & vos transgredimini, &c. Quare Christus nō con- cessit, quod discipuli sui male agebant, cum esset aliqua- liter immundum non lotis mâducare manibus, & quod malum in moribus non esset nisi vnum. Vide ibi. quæ- stio. 17.

Quare, & vos transgredimini mandatum Dei, &c. Quod præceptum erat, quod Scribae, & Pharisei transgrediebân- tur, & quomodo. vide ibi. q. 18.

Quare, & vos transgredimini mandatum Dei, &c. Quare Pharisei peruenire volabant intellectum huius manda- ti Dei, & quod melius esset exercere opera misericordie ad proximum, quam offerre Deo sacrificia. Vide ibi. quæst. 19.

Nam Deus dixit: Honorabis patrem, & matrem, &c. Quomodo Pharisei, & scribae audiebant suadere popu- lo, quod non subuenient parentibus, sed offerrent potius Sanctuario, cum hoc esset contra legem. & in quibus probetur vera iustitia. vide ibi. quæstio- nem 20.

Vos autem dicitis, &c. Quare Pharisei potius prohibebant benefacere patri, & matri, quam ceteris, cum tamen Deus, & parentibus non possimus æqualia retribuire. vide ibi. q. 21.

Vos autem dicitis, &c. Quomodo dixit Christus, quod nō permittebant Pharisei honorari patres, nam non au- diebant reuerentiam, quæ vocatur honor, nam honor est exhibitio reuerentiz in testimonium virtutis, vel excel- lentiz alicuius, & tamen reuerentiam exhiberi paten- tibus non prohibebant Pharisei, sed solum temporalem subueniuntiam vide ibi. q. 22.

Et qui maledixerit patri, vel matri, morte morietur. Qua- re Christus dixit hoc, nam non videtur esse ad proposi- tum, quia Pharisei non irritabant legem istam quasi permittentes alicui licentiam maledicendi patri aut ma- tri, sed solum illam de honorando patrem, vide ibi. quæst. 23.

Et qui maledixerit patri, &c. Ao quilibet maledicens pa- trem morti deberet secundum legem Moysi. vide ibi. quæst. 24.

Munus quodcumque est ex me tibi proderit. Quod signifi- ceth hoc vide ibi. q. 25.

Vos autem, &c. Cum Christus arguat Phariseos quia auer- tebant filios a bene faciendo parentibus, vt offerrent in templo, vide ibi. q. 26.

Hypocritæ. Quare Christus vocauit Phariseos istos hypo- critas, vide ibi. q. 27.

Hypocritæ. Cum Christus vocauit hic istos Phariseos hypocritas, in quo eos personaliter, & expressè redar- guit, an licet sic predicatori redarguere aliquos perso- naliter, redarguendo vicia eorum, & in iudicio humano quid liceat, vide ibi. q. 28.

Bene prophetas de vobis Isaias dicens, &c. Quare Chri- stus allegauit hic dictum Isaiæ, & quibus Deo appropin- quamus, vide ibi. q. 29.

Bene prophetas de vobis Isaias, &c. An dictum Isaiæ de Iudæis, vel de solis Scribis, & Phariseis intelligatur, vi- de ibi. q. 30.

Populus hic labijs me honorat, &c. Quid Pharisei, vel Iudæi cum ore honorabant, & non corde, vide ibi. quæstio- nem 31.

I N D E X.

Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum. Quare dicitur, quod sine causa Pharisei Deum colebant, docentes mandata, & doctrinas hominum, & quod tripliciter in hoc Deum offendeant, & quæ sit differentia inter doctrinam, mandatum, & traditionem, & quomodo Deus sit colendus. Vide ibi quæst. 32.

Hypocrita. Quid sit hypocrita, & quæ requiruntur ad hoc, quod aliquis sit hypocrita. Vide ibidem questionem 33.

Hypocrita. An hypocritis sit peccatum, & quæ sint peccata hypocritæ, & quod in peccatoribus sit quadruplex gradus. Vide ibi q. 34.

Hypocrita. An hypocritis sit peccatum speciale, vel coincidat cum multis, & quæ sint duo illa extrema inter quæ est veritas. Vide ibi q. 35.

Hypocrita. An hypocritis sit peccatum mortale, vel veniale. Vide ibi q. 36.

Es comuicatus ad se turbis, &c. Quare dicitur hic, & conuocatis turbis ad se, & qui modus erat, quo Christus turbas ad se audiendum vocabat, & quod reddebat attentos auditores. Vide ibi q. 37.

Audite, & intelligite. Quare Christus dixit hic, Audite me & intelligite. Vide ibi q. 38.

Non quid intrat in os conquinat hominem. Quare Christus dixit hoc nunc. Vide ibi q. 39.

Non quid intrat in os conquinat hominem. Quomodo potest stare hoc quod dicit Christus hic, & an offendet legem Moysi, non videtur esse contra legem Moysi, in qua multi cibi iudicatorum immundi, & venantur, vt Levit. 11. & 19. & Deuter. 14. & comedendo de his peccatum erat, quia contra legem fieret, & sic peccaretur mortaliter. Vide ibi q. 40.

Non quod intrat in os, &c. Quare quidam cibi vocantur immundi, & communes secundum legem Moysicam, cur prohibebantur Iudeis in cibum, & quod dupliciter mali intelliguntur, & quod in duobus Iudeis distinguebantur a gentibus, & de cibis prohibitis plura differuntur. Vide ibi q. 41.

Tunc accedentes discipuli eius. Ad quid accesserunt nunc discipuli ad Christum. Vide ibi q. 42.

Scis, quia Pharisei audito hoc verbo scandalizati sunt. Quare nunc Pharisei scandalizati sunt, & quod scandala Iudei dupliciter sumuntur. Vide ibi q. 43.

Scis, quia Pharisei audito hoc verbo, &c. Quare Pharisei non commoti sunt nimis contra Christum, & non accusauerunt eum, tanquam euerterem legis Moysi, nam dicendo, quod intrat per os non inquinat hominem, videbatur dicere, quod nullus cibis inquinat hominem, & sic non esset peccatum comedere quemcumque cibum. Vide ibi q. 44.

Scis, quia Pharisei, &c. Cur Pharisei nunc non insurrexerunt contra Christum, tanquam euerterem traditionem dacturam a senioribus, nam ab eis traditum erat crebro lauari manus ante cibum Marc. 7. de quo Pharisei, nunc arguebant discipulos Christi, & tamen ipse respondit, quod Pharisei non bene argueret, cum eos confunderet, ideo euebat traditionem seniorum. Vide ibi. quæstio. 45.

Omnes plantatio, quæ non plantauit pater meus celestis eradicabitur. Quomodo est verum hoc, & quod omnia scientia a quacumque sit inuenta a Deo est, & quomodo similiter leges humane a gentibus tradite sint a Deo. Vide ibi q. 46.

Sine illis, cæci sunt, &c. Quare Christus non curauit hic de scandalizantibus, sed non obstantibus illo clamabat contra eorum doctrinam, quia multa toleranda sunt propter scandalum sicut ipsemet Christus docuit Matth. 17. quando perrebat tributum, & ostendit, quod ipse liber erat, & tamen dixit, vt non scandalizem eos, vade ad mare, &c., & sequitur, quod ibi solmi tributum, quod didagma vocabatur. Maxime, quia potest interdum a veritate doctrinæ cessari propter scandalum, & tamen prædictio Christi ad doctrinam erat, ideo cessare posset, ne scandalizarentur Pharisei. Vide ibi. quæstio. 47.

Sine illis, cæci sunt, &c. Quare dixit hoc Christus. Vide ibi q. 48.

Respondens autem Petrus dixit ei, dōdare nobis parabolam istam. Quare Petrus, quæsit a Christo de expositione parabolæ. Vide ibi q. 49.

Respondens autem Petrus, &c. Quare dicitur, respondens Petrus, quia Petrus non concludebat in aliquo. Vide ibi. quæst. 50.

Respondens autem Petrus, &c. Quomodo dicitur hic, quod Petrus quæsit a Christo huius parabolæ expositionem, quia Marc. 7. dicitur, quod discipuli quæsierunt, scilicet, & cum introisset in domum a turba, interrogabant eum discipuli eius parabolam. Vide q. 51.

At ille dixit: Adhuc, & vos sine intellectu estis? Quare Christus redarguit discipulos pro ista quæstione, nā videtur, quod iam licitam egerint, quærentes, quod ignorabant, si de bono opere nemo increpatur. Vide ibi. quæst. 52.

Non intelligitis, quia omne, quod in os intrat, &c. Quomodo Christus ostendit, quod ea, quæ intrant in os, non conquinant hominem, & quomodo cibus intrat in cor. Vide ibi q. 53.

Omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur. Quomodo Christus dicit, omne quod intrat in os in ventrem vadit, & c. cum multa retineantur de cibo in corpore, ea quæ non vadunt per secessum, quia alias non fieret nutritio, nec augmentatio, cum nihil aliud sit vnde fiant, nisi alimentum. nam sit torum, quod suscipitur emittendum esset, nisi quam susciperetur, quia frustra susciperetur, natura tamen nihil frustra agit. Vide ibi q. 54.

De corde exiit omnis cogitatio mala, homicidia, adulteria, &c. Quare Christus nominat ista vitia, quæ in litera habentur, & non plura, & hæc potius, quam alia, & quid sit fornicatio, nequitia, impudicitia, oculus malus, blasphemia, superbia, & stultitia. Vide ibi. quæstio. 55.

Hæc sunt, quæ conquinant hominem. Quæ sit intentio Christi in hac litera. Vide ibi in fine quætionis.

FERIA QUINTA

post tertiam Dominicam

Quadragesimæ.

Evang. Luca 1111.

Loquens Iesus de Synagoga, intravit in domum Simonis, factus autem Simonis, &c. An hoc miraculum factum fuerit post curationem hominis sanati a demonio in Synagoga, vt dicit hic D. Lucas, D. Marcus primo ca. An vero post sanationem serui Centurionis, vt dicit D. Matth. cap. octauo. Vide auctorem super Matth. tom. 3. cap. 8. q. 41.

Intravit in domum Simonis. Non venit in domum Petri Christus principaliter ad sanandum socrum eius febricitantem, vt quidam dixerunt, sed dum esset Iesus in Capharnaum, quæ erat patria D. Petri, voluit honorare domum sui discipuli, & ei conuolationem asserre potius, quam alioi alteri: vel ad ostendendum, quod Christus honorat eos, qui ipsum honorant. Vide ibidem, q. 42. per totum.

Intravit in domum Simonis. Cum Socrus Petri langueret, quomodo Petrus non duxit Christum ad sanandum eam ante hoc. Vide ibi q. 43.

Socrus autem Simonis, &c. Quomodo Petrus socrum lia-bebat, cum perfectus viris continere contenti? Respondetur, quod Petrus uxorem habebat, nam tunc non erat solitum viris perfectis coconite, sicut modo, fed omnes quantumcumque perfecti, tam sacerdotes, quam laici matrimonium vebantur. De uxore autem Petri, an reliquerit eam, postquam transiuit ad Apostolatam, vel duceret secum, & de alijs dubijs circa hoc, scilicet, an tene-retur reddere debitum, & similia. Vide super Matth. lo

co cit. ante quest. 41. circa illud: videt socrum eius iacntem.

Tangebatur matris febris, & rogauerunt illum pro ea, & ille super illam imperauit febre, & dimisit illam. Si quaeratur, an fuit miraculum hoc, quod nunc Socrus Petri a febris curata sit a Christo Domino, non febris curatio non excedit vires naturę sicut miraculum, nam febris naturaliter siue per feipsum, siue arte medicorum curatur. Respondetur, quod fuit miraculum, licet non ex parte operationis, tamen ex parte modi operandi. Vide loco cit. q. 44.

Et ille super illam &c. Vbi D. Matthæus dicit, & tetigit manum eius D. Lucas ait, & ille super illam, imperauit febre, & non dixit, quod tetigit eam, vt innuat, quod nihil aliud fuit tangere eam, nisi imperare febrī, vt recederet. Nō autem tetigit manum eius Christus, ad videndum morbum suum, sicut medici faciunt, quia hoc pertinet ad nescientes, & scire volentes: Christus autem sciebat, quod & quantum ista mulier pateretur, ideo non erat opus, vt per tactum agnosceret, etiam quia sic tangere medicorum est: Christus autem non erat medicus, sed Dominus, qui poterat in firmatibus imperare. Vel potest dici, quod Christus tetigit manum eius ad ostendendum, quod per virtutem suam sanabat agriudum, & non opere naturali, sic etiam fuit de leproso, quem tetigit, & curata est lepra, eius, Matth. 8. nā per hoc manifeste ostēdebat, quod non curabatur per se agriudum, nec etiam curabat eam alius, sic ipse. Tertio potest dici quod tetigit eam ad eleuandum ipsam, quasi nihil esset, ac si diceret. Ne iaceas, surge, quia nihil est, sic dicitur Mar. 1. & accedens eleuauit eam apprehensa manu eius, & continuo dimisit eam febris. vide ibi, q. 45.

Et ille super illam, &c. Quando agrotamus debemus inuocare diuinum auxilium, & quamuis opere medicorum possit naturaliter salus recuperari, sicut naturaliter perditur, tamen magis debemus existimare, quod salus nobis eueniat. Ideo volumus, quam medicorum opere, & ponus confidendum est de illius misericordia, quam de naturę efficacia, vide auctore super secundum Paralip. cap. 16. circa textum, ante quest. 27. & q. 36. & super Matth. tom. 4. cap. 17. q. 1. totum medium, & ca. 1. q. 38. circa finem.

Et ille super illam, &c. Quomodo visitandi sint infirmi, vide super Matth. tom. 7. cap. 25. q. 377.

Et ille super illam, &c. Cum Christus tribuerit quam plurimam sanitate, & passim morbos a corporibus expelleret, nunquid ipse Christus aliquando fuit infirmus, ita vt esset necessarium, quod virtutem sanandi quam habebat, & circa alios exercebat, in seipso quoque vteretur? Respondetur ad hoc, nunquam Christus fuisse infirmus, pro quo vide auctore super Matth. tom. 7. cap. 25. q. 383.

Cum autem Sol occidisset, omnes qui habebant infirmos varijs languoribus ducebant illos ad eum, ac ille singulis manus imponens curabat eos. Si quaeratur de tempore horum miraculorum, vtrum facta sint immediate post sanationem Socris Petri, an mediate, facta videlicet aliqua mutatione ordinis, respondetur, quod est ordo continuus, vt dicit Aug. lib. de concord. Euangel. per hoc quod dicit, cum Sol occidisset, ad euidentem dici tempus hoc pertinere satis indicatur, &c. vide super Matth. tom. 3. cap. 3. q. 446.

Cum Sol occidisset omnes qui habebant infirmos varijs languoribus ducebant illos ad Iesum. Si quaeratur, an hoc intelligatur de eodem die, vel de diuersis diebus, ita quod haberent in consuetudinem adducendi ei ad Sol occasum agros, R. respondit auctor, quod vtrumque dici potest, sed primum verius est, vt inquit D. Aug. & efficacius, vt inquit Theophilus, vide loco citato q. 47. per totam.

Curabat, &c. Si quaeratur quomodo Christus curauit istos egros, an verbo, vel tactu, vel quomodo, & quare Christus solo verbo eiecit ab eis spiritus, languores vero tamen curabat. Ad primum respondet auctor, quod vtrumque potest affirmari, & verbo, & manu separatim, &

etiam coniunctim. Vel melius, responderetur distinguendo, nam omnes illi, qui male habebant erant duplicis generis, quidam enim erant atrepti, & alij erant egri, atrepti solo verbo sanabatur, egros autem manum impositione. Et hoc videtur esse verius, & magis consonans literę. Ad secundum dubium respondetur, quod causa fuit conditio ipsius rei, nam agriudo est in corpore, & interdum est vel apparet in superficie corporis, sunt est lepra, & febris. Tangebatur ergo Christus iste egros, quia videbatur tangere corporaliter ipsam agri tudinem, & realiter illum manibus suis expellere, ad ostendendum dignitatem naturę suę humanę, quę erat quasi organum Deitatis, vt dicit Damascenus, & Cirillus. In atreptis autem nullum malum est, nisi quod Dæmon eos exagitat, vt dicitur 1. Reg. 16. spiritus Domini malus exagitat e. & quia Dæmon est spiritus, & non potest tangi, ideo non videbatur conueniens signum curationis, tangere atreptum, nisi Dæmon cum sit spiritus, & substantia spiritualis, & intelligens, conueniret per sermonem fugatur, vide ibi. q. 45. per totam.

Curabat eos. An Christus nunc sanauerit omnes male habentes ad se adductos, vel solum aliquos eorū, & quomodo fides operabatur in eis, vide ibi. q. 49.

At ille singulis manus imponens. Cum manus sit organum organorum secundum Aristotelem 1. de Anima vt dicit auctor super 4. Reg. cap. 17. q. 7. circa medium, & organum generale, vt dicitur super primū Paralip. cap. 4. circa textum ante questionem octauā, mo inter omnia organa manus tenet principatum, vt exponitur super Exod. parte 1. cap. 9. in fine. omnia que faciunt, dicimur facere per manus. ideo manus significat potentiam operandi, & in Deo quā est potentia infinita, dicitur manus valida, vt exponitur super Exod. 3. in fine questionis octauę, & talis erat manus, id est potentia Christi valida, & ideo dicitur, quod singulis manus imponens sanabat eos.

At ille singulis, &c. Quare Christus fecerit ista miracula, non explicat D. Lucas, sed tamen D. Matth. cap. 8. dicit, quod hoc fuit, vt adimpleretur, quod dictū est per Isaiam Prophetam cap. 53. dicentem, ipse infirmitates nostras accepit, & agrotationes nostras portauit, circa quod si quaeratur, quomodo D. Matth. allegauit hic istam auctoritatem Isaię, cum non videatur hic ad propostum, nam in ea agitur de passione Christi, per quam peccata nostra abluunt, & non de sanitate corporum agriudum, vide super Matth. tom. 3. cap. 13. q. 51. si autem quaeratur, quare D. Matth. allegauit hanc auctoritatem Isaię, ceteri autem Euangelistę illi tacuerunt, vide q. 50. Si quaeratur an fuit verum, quod dicit hic D. Matth. quod Christus accepit omnes infirmitates nostras in suo corpore, vide q. 52.

Exibant autem Dæmonia a multis clamantia, & dicebant, quatenus es filius Dei. Videtur ex hoc posse deduci, quod Dæmones cognouerunt Christum. quod etiam confirmatur, quia precefferat in Christo aliqua signa sensibilia, quę Dæmones non ignorarent, & illa ostendebant, Iesum esse filium Dei, patet in cōceptione Christi, quando locutus est Gabriel Marz, quod conceperet de Spiritu sancto, & quod ille esset filius Dei. Luc. 1. & illa apparuit, & verba fuerunt realiter, quę Dæmones cognoscere poterunt, quia res gestas norunt, & illarum non obliuiscuntur. Videtur etiam, quod fuerat Christus conuersus sine femine, & de adoratione magistrorum, & ortu Stellę, quod ostendebat Christum, esse Deum: & quod maius est, quia quando Christus baptizatus est, descendit Spiritus sanctus super eum in columbe specie, & vox patris audita est, scilicet, hic est filius meus, &c. quod inanis est declamatio Christi esse filium Dei, ergo cognoscebant Dæmones Christum esse filium Dei, sed tamen dicendum est, quod verē Dæmones ignorabant Iesum esse filium Dei, sed de hoc aliquid modo dubitabam, quia habebant aliqua motiua ad hoc. Et cum obijciat, quod per prædicta poterant Dæmones cognoscere clarē Christum esse filium Dei, respondetur, quod non cognoscebant hoc aut poterat fieri

I N D E X.

fieri dupliciter; vno modo, quod Deus faceret, quod Demones non constaret de istis rebus factis, licet multis hominibus constaret, quia facile erat Deo facere, quod Demones ignorarent, quidquid ipse veller, nam cum Deus sit causa vniuersalis, necesse est, quod concurrat ad omnem actum, cum in quolibet actu sit virtus eius, & efficacia maior, quam cuiuslibet agens particularis illius effectus. Si ergo sit aliquis actus, ad quem Deus concurrere nolit, necesse est quod ille actus nusquam fiat, nec fieri possit, si ergo Deus nollit concurrere cum Demoniis ad cognoscendum ista, quae fiebant circa Christum, impossibile erat, quod ipsi illa cognoscerent, etiam si totus mundus illa videret. Alio modo fieri poterat, turbando intellectum eorum, vel quodammodo obfcurando, scilicet quod quantum constaret, illa fuisse, non tamen permitteret eis arguere quod sequeretur ex illis, vel faciendo, quod errarent in arguendo, quia etiam necesse erat, quod non bene arguerent si Deus ad istam recludendam actum cum eis non concurreret. Et hoc modo cognoscebant Demones de Christo solum, quantum ipse volebat, quod ipsi cognoscerent, & in ceteris impediatur eis: & sic non est admirandum, quod Demones ignorauerint multa, quae ceteris hominibus de Christo nota erant. Causa autem huius erat, quia si Demoniis permitteretur cognoscere veritatem de Christo, ipsi impedirent passionem eius, & totam viam redemptionis nostrae, faciendo quod Iudas non occideret Christum. Vide plura apud auctorem super Matth. tom. 1. cap. 4. q. 22. & tom. 3. cap. 8. q. 106. & 107.

Exhibuit autem Damonia à multis, clamantia &c. Interdum permittebat Christus, Demones loqui de potentia eius, ut patet Matth. 8. & Marc. 5. & Luc. 8. interdum autem negabat, ut patet in praefato, hoc autem fuit utile, & necessarium propter multa, vide auct. super Matth. tom. 3. cap. 8. q. 123.

Clamantia & dicentia, &c. Quomodo Demones loqui possint, cum non habeant corpora organizata, & quae sint signa vera ad cognoscendum, quando Demones loquuntur in corporibus existentibus, vide loco citato q. 114.

Facta autem die transiit ibi in desertum locum. Christus iuit in desertum locum post perpetrata miracula multis de causis, vide super Matth. tom. 1. cap. 4. q. 5.

Faciit autem die transiit ibi in desertum locum. Praebet in hoc exemplum predicatoribus Christus, quod non debent esse semper cum turba, nec semper ab illa sequestrari, vide super Matth. tom. 3. cap. 8. q. 55. & tom. 4. c. 14. q. 50. & q. 141.

Quia & alij cum istis oportet me euangelizare &c. Quia dicitur. Euangelizare, & annunciarere sunt, quid autem sit euangelizare regnum Dei, vide super Matth. tom. 1. cap. 4. q. 117. & 118.

Quia & alij cum istis oportet me euangelizare &c. Viri predicatorum debent semper manere in eadem ciuitate, vel loco ad praedicandum, vide loco cit. q. 114. & q. 115.

Euangelizare autem regnum Dei. Quare Christus euangelizari semper penitentiam, & appropinquationem regni Caelorum vique ad mortem suam, vide ibi, q. 94.

Et erat praedicans in Synagoga Galilee. Quare Christus in Synagoga praedicabat, cum esset de Iudaeis, & non Sacerdos ad hoc autem, quod quis predicaret in veteri testamento duo requirebantur, primum, quod haberet scientiam ad docendum, secundum, quod acciperet potestatem ab eo, qui praeerat synagoga, in qua fiebat praedicatio, ut dicit auctor super Matth. tom. 6. cap. 23. q. 14. licet autem concedi possit, quod Christus haberet primum requisitum, secundum tamen minimi habebat, quare ergo praedicabat in synagoga Iudaeorum? Respondetur, quod Christus praedicabat propter multa, primum propter consuetudinem Iudaeorum, nam in synagoga praedicationem audire solebat, secundum, quia synagoga erat locus publicus, cum omnes Iudaei conuenirent illic ad orandum, & audiendum doctrinam legis, sicut nunc fit in ecclesia, tertio ad confirmationem doctrinae suae, quia ipse erat Messias in scripturis promissus, &c.

quia in synagoga legebatur quolibet sabbatho lectio de scriptura scilicet de libris Moysi, & Prophetarum, ideo &c., quarto fuit ad tollendum locum suspitionis, vide solius super Matth. tom. 3. cap. 9. q. 1. 56. & super 2. Paralip. cap. 1. q. 4. & super Matth. tom. 5. c. 1. q. 144. **Et erat praedicans in Synagoga Galilee.** Christus non est vltus hoc modo praedicandi, quo nos vltimus, scilicet, quod sumpto themate ad propositionem eius omnia, persequamur, nam etiam apud antiquos doctores sacrae scripturae non fuit iste modus, sed utebatur oratione soluta, & dicentes quidquid vellent, siue per modum orationis, sicut patet in sermonibus Sanctorum. Si tamen Christus vultus fuisse modo praedicandi per thematis summationem, ne ratio fuisset de antiquis patribus, qui illum modum non tenuerunt, ut Christum, in quantum poterant, imitarentur, sed non tenuit Christus illum modum, imo non conueniebat ei, quia oportebat illum plura dicere, cum esset legislator nouitatis introducens, quia inter se non tantum conuenirent, quod possent ad vnum proximum thema reduci, ideo magis praedicabat per modum exhortationis, & interdum per modum narrationis, annuntiando diuersa, & praepcepta ponendo, sic etiam Apostoli praedicabant, ut plurimum enarrando, vel gestas Christi, &c. Vide auctorem super Matth. tom. primo, cap. 4. q. 95.

Et erat praedicans in Synagoga Galilee. Quare Christus non solum inchoauit praedicationem suam in Galilea, sed sepius ibidem per praedicat. vide super Matth. tom. primo, cap. quarto, circa textum, ante questionem novagesimam sextam.

F E R I A S E X T A post tertiam Dominicam Quadragesimae.

Euang. Ioan. 19.

Veni Iesus in ciuitatem Samariam, quae dicitur Sether. Non fuit Iesus in ciuitatem Samariam sic dicta, quae adificata fuit in monte Sether, quae postea dicta est Sebaste, & deinde à Cesare Augusto Caesarea, in qua quidem ciuitate quaesivit Christus à discipulis Matth. 16. quem dicunt homines esse filium hominis, &c. in ea sepultum fuit corpus B. Iohannis Baptista, inter Elisum, & Abdiam Prophetam, sed postea combustum est corpus D. Iohannis Baptista à Iuliano apostata, praeter caput, & praeter digitum quo Christum demonstrant. vide auctorem, super Genes. cap. decimo, q. 3. & q. 7. quae quidem ciuitas adificata fuit ab Amri rege Israel, ut patet 3. Reg. cap. 16. & probat auctor ibid. quia hic accipitur Samaria non, ut significat ciuitatem illam, sed provinciam, ut clare dicit D. Ioan. in principio huius historiae, ubi dicitur, quod oportebat Christum transire per Samariam, & transiit per viam de ciuitatibus illius provinciae, no mine Sichar, sed fuit illa ciuitas, quae erat fons eorum per Orientalem terrae promissionis, apud montem Hebal, & Garizim, per quam partem intrauerunt Israe- lites in terram promissionis venientes de Aegypto, & nunc dicitur Neapolis, id est noua ciuitas, ad quam ossa Ioseph translata sunt de Aegypto, & ubi Emor filius Regis oppressit Dinam, & distat decem leuca à Ierusalem, & ibi iuxta fontem Sichem fabricauit Ieroboam duos virtuos aures, quos adorant fecit ab Israel, vide sup. Genes. 12. q. 23. in fine, & c. 1. post quest. septimam, circa illud: Samariam.

Veni Iesus in ciuitatem Samariam, &c. Non erat illicitum intrare in ciuitatem gentium, & Samaritanorum, sed solum manducare cum eis, & habere communionem in doctrina. vide auctorem super Matth. tom. 3. cap. 10. q. 47.

Iuxta praedum, quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Vtrum specialis illa traditio, quae Iacob tradidit Sichem Ioseph filio

I N D E X.

filio suo fuerit valida, cum Sichem ceciderit in sortem Ephraim, & quomodo fuit valida. Vide auctorem super Iosue parte 2. c. 47. q. 3. & super Genes. c. 33. in fine contentus.

Erat autem ibi fons Jacob. Vtrum Jacob fecerit istum fontem, & vtrum esset ille fons, de quo dicitur Genes. 29. quod ad aquam Iacob pecora Rachelis, amouens lapidem de ore putei, vide auctorem super Gen. cap. 29. in comment.

Iesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem. Vtrum sanguinis passio fuerit verè in Christo. Vide auctorem in 3. Parado. c. 16. & c. 24. & c. 17.

Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dixit ei Iesus. *Damini habere.* Quid sit ista, & vtrum in Christo fuerit vera fides non solum allegorice, in quantum simul animarum salutem, fed proprie, & literaliter, vide auctorem in 3. Parado. c. 22.

Dixit ergo mulier illa Samaritana. Quomodo tu Iudeus cum sis &c. Quomodo cognouit mulier ista, quod Christus Iudeus esset? Respondetur, quod cognouit primo à vestimentis, cum Iudei distinguebantur ab alijs gentibus in vestibus, & erant dupliciter signati, scilicet interius per circumcisionem, & exterius per angulos palliorum, ponendo filia, seu fimbrios hyacinthinos. Vide auctorem super Deut. tom. 5. cap. 22. q. 1. & super Matth. tom. 1. cap. 9. q. 94. secundum cognouit à barba, nam Iudei non tondébant barbam, nec tadebant iuxta legis præceptum illis datum, Levit. capit. 19. Vide auct. super Leuit. cap. 19. q. 3. tertio respondetur, quod Iudei distinguebantur ab alijs gentibus in duobus, scilicet in ritu colendi Deum, & in corporali mundicia, & ex ista secunda cognouit hanc mulierem Samaritanam, Christum esse Iudeum. Vide auctorem tom. 4. super Matth. c. 1. q. 40.

Non enim conueniunt Iudei Samaritanis. Si queratur, quare Iudei conservabant perpetuam inimicitiam cum alijs gentibus, respondetur, quod Iudei erat prohibitum in lege inter se habere gentiles, nisi conuerterentur ad ritus suos, & hoc specialiter prohibuit erat Chanaanitis. nam de alijs gentibus non erat se prohibendum, nisi quantum ad contractus matrimoniorum, & cibos consecratos idolis, Iudei igitur tantum se subtrahebant, quantum poterant ab eis, quia erant illis scandalum propter ritus eorum. Vide auctorem super Leuit. cap. 24. q. 1. & q. 24.

Non enim conueniunt &c. Prohibitum erat Iudeis non solum conuersari, sed etiam peregrinari per terras gentium propter multas rationes. Vide auct. super 4. Reg. c. 8. q. 9.

Non enim conueniunt &c. Inimicitia magna erat inter Hebræos, & omnes gentes, præcipue tamen contra Samaritanos, primo, quia Samaritani non recipiebant, nisi quicunque liberos Moysi, vide auctorem ibidem, cap. 27. quest. 24. & super Matth. tom. 6. cap. 23. quest. 137. Nam sacerdotes, qui introduxerunt cultum Samaritanorum, non dedit eis plures sacros libros, quam quilibet liberos Moysi. Vide ibidem secundo, quia Samaritani non erant de stirpe Iudeorum, sed gentium, translati de terra Medorum, & Persarum, iuxta terram Israelitarum, nec erant sub potestate Iudeorum, sed separati habitabant in ciuitatibus Samarie &c. Vide ibi. quest. 129. & super Matth. tom. 3. cap. 10. quest. 48. & q. 49. & super 4. Reg. cap. 17. & super primum Paralip. cap. 9. q. 16. & super Exod. c. 19. q. 2.

Si scires donum Dei. Id est gratiam Dei. Gratia autem Dei est duplex scilicet donum ipsum gratiarum, vel ipse Deus gratias dantis &c. Vide auct. tom. 7. super Matth. capit. 19. quest. 874. post medium in responsione ad primum, & q. 178. Alia multa de gratia vide in comuni tabula, verbo gratia.

Non inueni in manu ex parte nostro Iacob, qui dedit nobis potam hunc, & ipse ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius. Vide auctorem super 4. Reg. capit. 17. q. 24. in fine.

Qui bibit ex hac aqua, sitiet iterum. Significatur hic per hanc aquam, æternam corporalem usum, & possessio, quia

qui possiderit illa, adhuc sitiet, scilicet alia concupiscendo. Ratio est, quia bonum cognoscitur vere, cum habeatur, & non antequam possidatur. Verum, ergo aliquis nondum possiderit corporalia bona, putat illa esse magna bona, quia nondum expertus est defectus illorum. Cum autem possiderit, inuenit incommoda, & angustias, quæ consequuntur ad possessionem ipsorum, & quod non confectur per ea bonum, quod promitti videbatur, & sic appetitus incipit illa fastidire, quasi non inueniatur in eis ratio boni, & quia appetitus non potest manere quin aliquid concupiscat, quia per id quod concupiscit, sperat perire, nam quod per bonum suum, ideo incipit concupiscere alia corporalia, vel exteriora bona quorum incommoda nondum expertus est per usum, & possessionem ipsorum, & cum illa expertus fuerit, iterum fastidit, quocumque omnia bona exteriora fastidiat, & velit mutare statum nihil inueniens, quod appetitum repleat, vide de hoc plura apud auctorem super Matth. tom. 1. cap. 5. q. 19. in qua questione disputat, an beatus audo consistat in diuinis, vide etiam in questionibus antecessoribus, & subsequenribus, in quibus queritur, in quo consistat felicitas, quæ omnia faciunt ad hoc.

Dixit enim mulier. Damini da mihi hanc aquam. Vtrum liceat mulieri accipere munuscula, & dona a quacunque viro, sine præiudicio suæ fame, vel absque detrimto sui honoris, loquendo non solum de virgine, sed etiam de desponsata, ad hoc respondet auctor sup. Gen. c. 24. circa textum, ubi affert historiam de virgine Rebecca, antequam acciperet à illa donaria, quæ sunt ab illo viro va de erat, & quod inquirerebat, & cognouit quod esset seruus Abraham à uinculis suis, acceperat, alias enim non receperit, cum esse honesta, & valde instructa moraliter animam, eam signum est in mulieribus recipere dona, maxime à viis ignotis, ideo dicitur. Quæ acceperit dona, semina nulla bona, vide loco citato.

Bene dixisti quia non habeo virum, quippe enim quæres hanc mulierem, & nunc quæres habere non est. Iam virum habere duxisti. An sicut licet aut aliquando licet vtrum virum plures accipere uxores, nunc liceat, aut licet vtrum aliquando eidem uxorem plures accipere viros. Dicitur à liquis, hoc esse licitum, cum enim coniunctio matrimonialis sit ad generationem, & interdu semina accipiat aliquem virum, qui frigidus est, vel maleficiatus, vel quia lites cuncte inlabilis ad generationem, impeditur finis matrimonij, nisi forte alium accipere, videtur ergo, licet alium accipere, vel saltem aliquando hoc licet. Res tamen respondetur, quod licet penitus contra rationem, tandem semina plures habere viros, & licet molte rationes hoc ostendant, tamen non tam tunc adducuntur ab auctore, vi de super primam Reg. par. 2. cap. 1. q. 1. & in opusculo de optima politia in sexta conclusio ne principalis, ubi docet, quod uxores habere plures viros, repugnat paci economicæ, vide ibi.

Quoniam enim viros habuisti, & nunc quæres habere non est tunc vir. Vide pro hac auctoritate super Matth. tom. 6. cap. 2. q. 137.

Pater noster tu, mitte hoc aduerberium. & nos dicimus, quia Ierosolymis est locus, ubi adorare oportet. Locum non confert directè, ad orationem, gentiles tamen, qui circa natram Deitatis errabant, putantes, eam esse finitiam, & etiam conuenire corpore, credentes, virtutem diuinam esse à cubi, & non à libi, vel potius à subci, quia libi, & isti determinabant locum ad orandum, quia quod crederent se exaudiri ibi, & non à libi, ita innuit Lucan. lib. 3. loquens de templo Apollinis Delphici, ubi mirabilia responsa dabantur, ingrediente femina virgine Sacerdote Apollinis in quodam atrium, vel cauam nam tunc arripiebatur, & velut amens ferebatur, & respondere veritates occultas, dixit enim Lucanus in loco illo, diuinam esse virtutem, quod fieret, & ideo gentiles illuc ibant ad accipienda responsa & non ad alium locum, quasi ibi solum, vel præcipue diuina virtus esset. Hæc autem paganismi infamia fuit, nos aut qui veritatem clarè oculis Deum vbique efficit, Jer. 23. Si occultabatur à me vir, & ego non videbo eum, quocumque celum, & terram ego impleo, & Ps. 138. Quo

ſibi à ſpiritu ſuo, & quò à facie tua fugiam? Si aſcendero in Cælum, tu illic es; ſi deſcendero ad inferum ades, ſi ſumpſerimne diſi, & habui in exitu meo etenim illic me tu deſedis me. Vbiq; ergo ad Deum orari poſeſt, quia vbiq; eſt, & exaudire poſeſt, loca enim nihil conferunt ad hoc quod oratio noſtra exaudiantur, quia ex ſola Dei bonitate proveniunt petitiones noſtras exaudiri, quia etiam ſi iuſta petierimus, non obligatur nobis illa dare, quia Deus ad nihil tenetur. Quamquam ergo Deus det ex ſola bonitate, & liberalitate, voluntariam tamen Dei nulla virtus corporalis cogere poſeſt, nec inclinare ideo loca nihil conferunt, ſecundum ſe ad hoc, quod orationes noſtre exaudiantur, etiam nihil conferunt loca ad diſponendum animum noſtrum directè ut melius orer, quia loca, & corpora nō communicant com ratione noſtra quæ eſt pure incorporea, ideo non poſſunt eam diſponere ad orandum, maxime quia virtus quæ diſponit mentem ad orandum, divina eſt, quia Deus qui orantes exauditorum concitat ad petendum. Non eſt ergo aliquid in loco, propter quod debet ſpecialiter locus eligi ad orandum in ipſo. Vide auctorem ſuper Matth. 10. 3. cap. 6. q. 90.

Quia Ieroſolymis eſt locus ubi adorare oportet. Duplex eſt oratio, quædam eſt oratio neceſſaria, ſicut eſt oratio miniſtrorum eccleſiæ. Alia eſt oratio ſpontanea, ſicut oratio privatorum. De prima dicendum, quod ſicut requiritur eam eſſe in publico, vi communis pro qua ſit innotefcat, ita debet eſſe in loco determinato, quia alias non poſſit bene innoſcere, ſi liceret miniſtris pro ſuo libito orationis locū mutare, & eſt aliquod valdè inordinatū. Ob hoc Deus approbat, immo ipſe inſtituit iubens fieri ſibi ſanctuarium, Exod. 25. & 26. & poſtea factum eſt templum Salomonis à Deo iubente, ad quod totus Iſrael concurrebat, 3. Reg. 8. cap. 2. Paralip. 6. ca. & in iſto loco manebat omniſis, laudes diuinas ſemper decantando. Sic etiam in nouo teſtamento eccleſiæ ſunt inſtitute in quibus miniſtri diuinis laudibus, & orationibus vacar. De oratione autem privatorum, dicendū eſt, quod ſicut non obligatur orare in publico, vel in ſecreto determinatè, ita nec obligatur in loco aliquo determinato orare, fed poſſunt orare in domibus intra cubiculum, ut Chriſtus dicit, vel vbiq;que volumus, ſunt rationem pro orationibus privatis etiam conueniens locū in ſtatuere, quia licet non teneatur privatus ibi orare, eſt conueniens ibi orare, poſſūq; tam alibi, vel ſaltem poſſe ad aliquid prodeſſe. & ideo non ſolum miniſtri eccleſiæ, fed etiam Laici ad orandum in eccleſia conueniunt. Sic ostendit Apollolus 1. Cor. 14. dans modum quo viri quando conueniunt in eccleſia orare debeant, quod nō ſe impediant mutuo, & iſtum modum Chriſtus approbat, nam in veteri teſtamento præter ſanctuarium Domini quod erat vnicum in tota terra Iudeorum, in ſingulis locis erant ſynagoga, in quibus Iudei conueniebant ad orandum, & ad doctrinam legis, Chriſtus autem omnibus diebus Sabbathi ibat ad ſynagogā, ſic dicitur Luc. 4. quod cum eſſet Chriſtus to Nazareth, vbi erat nutritus intrauit ſecundum conſuetudinem ſuam die Sabbathi in ſynagogam, & ſic inuit, quod eſt omnes fideles diebus feſtis in eccleſiam conuenire debeat ad orandū, quia non ſine cauſa illud fuit de Chriſto expreſſum, ſunt etiam aliæ cauſe propter quas etiam Laici conueniunt eſſe locum determinatum ad orandum. De his omnibus vide loco proximè citato.

Mulier crede mihi quia venis huc aquando neque in monte hoc, neque in Ieroſolymis adorabis patrem. Non indicat per hæc Chriſtus quod tempore oculi teſtamentū vō debebat eſſe aliquis locus determinatus ad orandum, quia hoc eſſet ſpiritualiter orare, ſed inquit quod adueniente nouo teſtamento ceſſare debebat ritus Iudaicus quantum ad omnes ceremonias, & quia erat quedam ceremonia Iudeis orare in Ierulalem, & facere ibi ſacrificia, ita quod non licet et alibi ſacrificia fieri, Deut. 12. & 16. ſamam ritum autem erat ceremonia orare, & facere ſacrificia in templo conſtituto in monte Garizim oſtendit Chriſtus quod vtrumque ceſſare debebat & apparet manifeſtè, quod Chriſtus non loquebatur hic de

loco, vel oratione, fed potius de ritu ſacrificiorum, quia Chriſtus reſponderet hic ad quaſtionem Samaritanæ ſcilicet an eſſet ad orandum Ieroſolymis, vel in monte illo, ideſt in templo Garizim, & tamen nō erat dubium inter Iudeos, & Samaritanos de loco orationis, quia Iudei concedebant orationis locum eſſe vbiq; & in omnibus ciuitatibus, & locis ſynagogas habebant, locus autem ſacrificiorum erat vnicus, ſcilicet templum Domini in Ierulalem, Samaritani autem habebant aliud templum in monte Garizim quod per diſtinctionem quandam Iudeorum factum eſt, & in illo faciebant ſacrificia, & omnes ritus quos Iudei faciebant Ieroſolymis, & ſic erat contentio inter Iudeos, & Samaritanos, aſſerentibus Iudeis debere fieri ritus iſtos ſolum in Ierulalem, Samaritanis autem aſſerentibus debere fieri in templo montis Garizim, & de hoc volumus hæc mulier certificari à Chriſto, quia agnouit eam eſſe prophetam, & tunc Chriſtus dicit, quod veniebat hora in qua nec in Ierulalem, nec in monte illo adoraretur, ſcilicet, quia adueniente nouo teſtamento ceſſaret omnes ritus ceremoniales ſacrificiorum, & ita factum eſt, quia in nullo loco nunc exhibentur tales ceremoniæ. De oratione autem Chriſtus nihil dicit, ideo illa vbiq; manet, & propheta hoc ſignificauit annuncians ceſſaturā ſacrificia Iudeorum, & quod in omni loco offerrentur alia ſacrificia, & orationes ab alijs gentibus. Malach. 1. Non eſt mihi voluntas in vobis dixit Dominus, & munus nō ſuſcipiam de manu veſtra, ab ortu enim ſolis viſque ad occalum magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco offerret nomen meum obſolano munda. Vide auct. loco cit. circa fin. quart.

Nom. & pater tales quærit qui adorant eum. Accipitur pater hic non perſonaliter, ſed eſſentialiter, & ſic iſta Trinitas vocatur pater, nam oratio, & adoratio fit ad Deū, non ſub ratione perſonæ, ſed ſub ratione attributorum eſſentialium, vel aliter poſſet dici, quod accipitur pater perſonaliter pro ſola perſona patris, non tamen inſinitur, quod ſolis pater ſit adorandus, fed quia etiam, & quæ ſunt eſſentialia, ſunt in alijs perſonis quaſi deriuata a patre: cum alix duæ à patre procedant, & per illam proſeſſionem generationis, & ſpirationis, accipitur totum, quicquid habent, & ideo fit quedam redudtio ab alijs perſonis in patrem, ut dicit Hilarius. & propter hoc etiam pater dicitur principium iouis Deitatis, &c. Vide auctorem ſuper Matth. 10. 3. c. 6. q. 83. circa finem, ad 1. argum.

Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu, & veritate oportet adorare. Fide, & ſpeculatio Deus, ſecundum Auguſt. in Enchirid. fed adhuc honor Dei nouo eſt completus donec extra, ad maiorem exſiſtentionem laudem Dei cultus eius manifeſtetur, ut omnia quæ in nobis ſunt ſuo deſeruiat creatori, &c. Vide auctorem ſup. Genef. cap. 1. 5. circa illuc: ſume inquit, mihi vaccam.

Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, &c. Adoratio ſecundum ſe eſt quidam cultus quem anima deuota Deo exhibet in ſeipſa per fidem, & charitatem, & ſic dicitur hic, *Spiritus eſt Deus, & eos qui eum adorant oportet in ſpiritu adorare.* Adoratio autem prout apparet in ſigno exteriori dicitur quidam ſitus, vel deſpectio partium corporis, curuando corpus, & extendendo manus in ſignū interioris adorationis, ſic enim ait Apollolus ad Tim. 2. cap. 2. Tendeſ puras manus ad Deum ſine crimine, ſi autem ſita corporis habuero non correſpondet interiori maior affectioni in Deum, non eſt adoratio, fed vera iratio. Vide auctorem ſuper Exod. c. 1. poſt q. 49. circa illuc: Et adorauit.

Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum in ſpiritu, & veritate oportet adorare. Quoniam Deus ſpiritus eſt, cultus qui eſt debetur in ſpiritu conſiſtere, ſicut dicitur hic. Conſiſtit igitur cultus Dei principaliter in opere interiori et animæ, noſtre, æque autem quæ exterior ſunt ad cultum Dei minime pertinet, niſi ſecundum quod ad interioribus viribus ordinatur. Cum tamen nos à Deo conſecreceptimus, et cultus debemus, & quia non ſolum vires noſtre ſunt ſpirituales, ſcilicet intellectus, & voluntas, fed etiam quedam alix vires corporales executione ſubordinatæ

ordinatæ vinibus rationalibus. ideo non solum cultum interioreni, qui in vinibus rationalibus consistit, Deo reddere debemus, sed etiam cultum in vinibus exterioribus. Si igitur Deo in solo cultu interiori seruiremus, non ex omnibus vinibus eum coleremus, sed solum ex rationalibus, quod erat principaliter colere, ideo ad perfectum cultum Dei faciendum oportet vires rationales præcedere, atque dirigere, vires autem excrucinas corporales subleui, & exequi, & ob hoc non solum à natura, secundum principia rationis prædicere obligabamur, vt Deum in actu solum interiori coleremus, sed etiam, vt Deum à legistis ius gentium appellatur, eo, quod soli homines eo vntur, vt habetur ff. de iustitia, & iur. l. i. ita, & cultus Dei actu exteriori, de iure naturali est, (& ab ipsis de iure gentium esse dicitur, vt habetur ff. de iust. & iur. in l. v. et ti.) sed determinatio ad ceremonias exteriores, scilicet quas ceremonias Deo impendere debeamus non erat à natura definitum, sed hoc humana iura, & diuina distinxerunt. vide auctorem super Leuit. c. 1. q. 11.

Spiritus est Deus, & eei, qui adorant eum in spiritu, & veritate oportet adorare. Nunc cultum interioreni, qui est cultus latræ consistens in actu interiori, scilicet in spe, fide, & charitate, omnes gentes tenentur impendere Deo naturaliter, præter istum cultum interioreni non obligantur ad alium cultum exteriorem determinatè, quia natura non determinat aliquid alterius, nec laudes nec sacrificia, nec adorationes caput inclinando, aut genua flexendo, & sic de ceteris. vide auctorem super Deuteronom. c. 10. q. 3. circa principium.

Spiritus est Deus, & eei, qui adorant eum in spiritu, & veritate oportet adorare. Verus honor, quem homo Deo exhibet est in anima, sicut dicit hic Christus; *Et eei, qui eum adorant, oportet in spiritu adorare.* Ista autem adoratio, vel honor est per fidem, spem, & charitatem, quia Apostolus iubet semper in nobis manere, vt Deo simus accepti, 1. Corinth. 13. scilicet. Manent autem in nobis spes, fides, & charitas, istæ enim tres sunt, per quas propè Deus honoratur; Honor autem, qui est in corpore, directè ad Deum non peninet. Quia tamen Deus non solum condidit animam nostram, sed etiam corpus, dignum est, vt etiam corporaliter ipsum honoremus. Non sunt autem naturaliter determinatæ aliquæ ceremoniæ, per quas honor videatur impendi, quod patet, quia quædam gentes vnuunt quibusdā ceremoniis, & alie alijs, & aliquando id, quod apud vnā gentem reputatur exhibitum honoris, apud aliam iudicatur irrogatum contumelie. Cum igitur istæ ceremoniæ sint confusæ ad placitum, ideo ad hoc, quod aliquis videatur alteri honorem impendere, oportet, vt tali ceremonia viatur, qualis in terra illa ad honorem impendendum frequentatur. Sic ergo Deus vult, vt cum nos vellemus ei impendere honorem, per illas ceremonias impendamus, quæ in regionibus nostris vntur. Et quia Dominus temporalibus maior honor suspenditur, & per ceremonias magis significatas honoris, vult Deus, vt taliter eum honoremus qualiter Dominos temporales honoramus, & illud, quod non reputatur esse ad honorem ab hominibus temporalibus, non impendamus Deo. patet Malach. 1. cum increpat sacerdotes offerentes animalia clauda, & languida, qualia non acceptarent Domini temporales. Sicut igitur apud Dominos temporales ad exhibendum reuerentiam non semper facimus easdem ceremonias, sed aliquando eis assurgimus, & aliquando genua fleximus, & aliquando capiti inclinamus, & nudamus, ita, & Deo fieri debet, impendendo aliquam ad vnam ceremoniam, aliquando aliam. Vide auctorem in præfatione super Matth. questio. 33. circa principium.

Spiritus est Deus, & eei, qui adorant eum in spiritu, & veritate oportet adorare. Modus noster colendi Deum

conuenientior est, quam modus Iudeorum, quia sicut dicit hic Christus, *Deus spiritus est, & eei, qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare.* Idem non colere principaliter per ceremonias corporales, per quas cum nihil conueniens fuit in spiritu, idell per opera spiritalia, quia in hoc Deo simulamur. Vnde rectè Deum colimus, per fidem, spem, & charitatem, vt dicit Aug. in Enchiridiam. Vide auctorem super Matth. tom. 2. c. 5. q. 99. circa medium.

Spiritus est Deus, & eei, qui adorant eum in spiritu, & veritate oportet adorare. Quia Deus purus spiritus est, sufficiebat, cultum eius fieri spiritualiter, etiam in veteri testamento, & non in aliquibus exterioribus administrationibus, sed in solis virtutibus anime. ob hoc autem non erat necessaria aliqua macratio pecconum, & crematio eorum, & tanta multitud. sacrificiorum. Nam quotidie sacrificabant, & in festiuitatibus ficebant maiora, & accumulata, de quibus patet Num. 28. & q. 29. Deus tamen dare diuersa genera sacrificiorum, & occupationem magnam in illis, & expensas, vt abstraheret ludas ab Idolis; Nā Iudei ante hac assueti erant colere idola, sicut gentiles, gentiles autem offerrebant Dys suis sacrificia animalium, ideo Iudei secundū antiquam consuetudinem adhuc offerrebat animalia Deo monibus. Vt ergo Deus abstraheret eos à cultu idolorum, vult, quod illa sacrificia, quæ Deo monibus oblati erant, offerrent sibi, & non peccarent. Et hæc, ista sacrificia secundum se nullius utilitas forent, sed magis videantur fetida, & imunda, scilicet cremare carnes animalium, & offundere sanguinem apud altare, & per panes altaris, & quod detenus erat, cremare omnes adipos coram Domino, & cum ista iam facta essent, Dominus tamen edixit, quod odor à dispi combustis, erat sibi suauissimus. Leuit. 3. & quod omnes adipos cremarentur coram Domino. & quod nemo comederet adipem, sed cremarent in altari. Leuit. 3. & 7. hoc tamen Deus dicebat, vt non videretur Iudeis, quod Deus abominaretur sacrificia eorum, sed magis, quod honorabat ea, & per hoc induceret eos ad sibi soli sacrificandum. Ad ventatem tamen, non erant ista sacrificia munda, vt Malachias Propheta innuit, loquens Iudeis de vocacione gentium, scilicet. Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus, magnum nomen meum in gentibus, ab ortu fidei vsque ad occasum in omni loco offerunt mihi sacrificiū mundum, scilicet panis, & vinum, vocando ergo sacrificia istud mundum, quod gentes oblatuere erant, in nubebat, quod sacrificia, quæ Iudei offerrebant non erant munda. Malach. 2. cap. Alia causa istorum sacrificiorum erat, quod Iudei erant nimis grossi, & carnales circa cognitionem Dei, & cum Deus vellet, quod colerent eum, & tamen ipsi non possent eum pure spiritualiter colere, sicut colendus erat, quia ipsi erant carnales, oportuit, quod daret eis aliquem modum grossum, & carnalem in quo eum colerēt, & illud fin colere eum in diuersis generibus sacrificiorum. Vide auctorem in secunda parte defensorij, c. 47.

Dicit ei mulier, scio, quia Messias venis, qui dicitur Christus. Dicit ei leuiticus sum, qui loquitur secum. Vide per hac auctoritate super Matth. tom. 4. cap. 16. questio. 94. Vide etiam super tertiam Prolog. D. Hier. in Matth. q. 4. circa medium, & super Matth. tom. 2. cap. 1. q. 96. circa medium.

Reliquis ergo hydrant suam mulier. Quid sit relinquere hydrant ad fontem, quia non soluit fecit hoc mulier hæc Samaritana, sed etiam Rebecca, quādo occurrit iheruus ille fidelis Abraham. vide auctore super Gen. c. 2. Et abiit in Cimsatem, & dedit eis. Vnde & videtur barmen, qui &c. Si queratur mulien conuenient praedicare, & docere. Responderetur negatiue, & hoc propter multa, primo, quia ad hoc requiritur magnus intellectus, seu intelligentia, quæ naturaliter in muliere parua sunt, vt dicit auctor super Genes. cap. 3. questio. 37. secundo, quia mulier facile potest errare loquendo, & prædicando publicè, & hoc dupliciter, vt loquendo tem sciam, vel propter dissensionem iusticiam ad clauores

I N D E X.

SABBATO POST Tertiam Dominicam Qua- dragimæ.

Eu. ang. Ioh. VIII.

morēs magnos, quia naturaliter clamare solent, & in verbis impatientes esse, vt docet auctor ibid. & propter hoc lex humana veruit, quod iniuriter agerent causas iudicialiter, quia importune sunt, & clamose, quod apparuit in Calphurnia, quæ huic edicto dedit causam, Vide auctorem ibidem.

Intra reſoluit cum diſcipulis, &c. Per diſcipulos Chriſti abſoluit loquendo intelligit illi ſeptuagintaſex qui ſemper dicuntur diſcipuli, & non habent aliud nomen, tamen interdum vocantur etiam Apoſtoli diſcipuli Domini, vt inquit auctor ſuper Matth. tom. y. cap. 12. q. 4. ſed iſti diſcipuli, qui erant Apoſtoli, excedebant alios diſcipulos in molis, vt docet auctor ſuper Matth. tom. 6. cap. 23. q. 144. Hic autem vnaſeruatim ſumitur, ſcilicet pro duodecim, & pro 72.

Subi manduca. Si queratur, quos cibos parauerunt diſcipuli Chriſti ad manducandum? Reſpondetur primo, quod non ſolum vita ipſius Chriſti, ſed etiam diſcipulorum eius erat parca in cibis, vt reſert auctor ſuper Matth. tom. 4. Secundo reſpondetur, quod diſcipuli Chriſti in via non ſolum panes ſolidi erant portare, ſed etiam aliqua pulmenta. Vide auctorem ſuper Matth. tom. 4. cap. 16. q. 16. Terio reſpondetur, quod Chriſtus, & diſcipuli eius veſcebantur piſcibus, vt communiter propter multa. Vide auctorem ibidem. quaſtione octuagſima quinta.

Mens cibis eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me. Queritur de voluntate Dei patrie, de qua voluntate intendit Chriſtus, cum inſinuare videatur voluntatem patrie eſſe homines ſalutare, de voluntate antecedenti, & conſequenti, de voluntate ſigui, vel beneplaciti, & reſpondetur, quod de voluntate antecedenti, & ſigni, quæ non ſemper impletur, & eſt voluntas Dei abſoluta de bono, non reſpiciedo ſpecialiter ad aliquem finem, neque ad aliquam cauſam meriti, vel demeriti, &c. vi de auctorem ſuper Matth. tom. 3. cap. 6. quaſt. 109. & cap. 9. quaſt. 145. & tom. 6. cap. 13. quaſt. 172. & ſuper Exod. parte ſecunda, cap. 32. ante quaſtionem decimam ſeptimam.

Meſſus venit, &c. Si queratur, vtrum predicator ſufficiat magis neceſſarius apud Iſraelitas, quam nunc in Eccleſia Chriſti, Reſpondetur, quod licet predicator ſint valde viles in Eccleſia Chriſti, vt dicit auctor ſuper ſecundum Paralip. cap. decimoſextimo, quaſtione quarta decima, tamen erant magis neceſſarii apud Iſraelitas, eo quod tunc erat vicinus templum in toto Iſrael, &c. Vide auctorem ſuper primum Paralip. cap. vigeſimoſexto, quaſt. quadragſima ſexta. ſi autem que ratur, quare predicator veteris teſtamenti dicebantur Prophete, & a Chriſto Domino in nouo vocantur operarii, vel meſſores, ſeu ſeminatores. Ad primum reſpondet auctor ſuper quartum Reg. cap. 3. quaſt. decima. Ad ſecundum verò, ſuper Matth. tom. 3. cap. 10. in principio textus.

Ego miſi, vos mittite, &c. Si queratur, vtrum ſicut Sacerdoti magno in veteri lege conueniente conſtituere predicator, ita ex Chriſto in nouo teſtamento conueniens fuerit mittere predicator, euangelicos, & qui ſunt illi, quos mittit Chriſtus, & qui non. Vide auctorem ſuper Matth. tom. tertio, cap. decimo, quaſt. nona. Alia multa de predicatoribus, Vide in communis tabula, verbo Predicare, & Predicatio, & Predicator.

*In ciuitate autem illa multi crediderunt in eum Samari-
tanorum.* Predicator non debent ceſſare a predicatione, etiam ſi videant, quod verba ſua non recipiantur ab omnibus, ſi tamen ab aliquibus recipiantur. Vi de auctorem ſuper Matth. tom. quarto, cap. tertio decimo, quaſt. trigelima ſexta. nam Chriſtus, qui fuit ſummus predicator vix quarta in partem eorum, quibus predicabat, conuerſus, & hic in textu dicitur, quod non omnes, ſed multi crediderunt in eum. Vide auctorem ibidem.

Perſeſit Ieſus in montem Oliuæ. De iſto monte Oliuæ. Vide Dominica in ſeſſa palmarum, ſuper illa verba. Ad montem Oliuæ.

Et diluculo iterum venit in templum. Templum accipitur aliquando pro quibusdam partibus, & aliquando pro aliis, & ad quoliam eorum Chriſto licebat intrare, ad quos licebat intrare omnibus ſanctis mundis, & quodam licebat ſolis Leuitis, & Sacerdotibus introire, &c. ad quodam ſolis ſacerdotibus. Chriſtus verò non ingreſſebatur, niſi ad loca templi, ad que mere laici ingreſſebantur, quia ipſe non erat Sacerdos; neque Leuiticus, cum eſſet de tribu Iuda, de qua nemo vnquam fuit miniſter templi, vel tabernaculi. Vide ſuper Matth. to. 3. q. 21. q. 64.

Et diluculo iterum venit in templum. Templum dupliciter ſumitur, vno modo ſtrictè, ſcilicet pro domo illa, quæ erat clauſa partibus, & aperta cæto, in qua ſoli Sacerdotes intrabant, alio modo large pro tota ipſa ſa-
cro clauſo intra murum. Vide auctorem ſuper Matth. tom. 6. cap. 23. quaſt. 167. & in iſto templo prædicabat Chriſtus. Erat autem ſic diſpoſitum, quod erat quædam domus clauſa partibus, & reſto clauſa nimis, & iſta vocabatur templum, in quod non intrabant niſi Sacerdotes ad ponendum thura quotidie mane, & veſpere in altari thymiſamam, & ad lucernas componendas, & ſemel in anno ſummus Sacerdos in Sancta Sanctorum. Exterius erat quidam murus Iphides alius, habens portas ex quatuor venis, & erat ad modum fortaliſſi, & in iſtum murum, erat altare holocauſtorum, in quo cremabantur omnia ſanctificia, & propter hoc non poſſet eſſe ſub ſello aliquo, propter magnitudinem ignis & fumus, & ſic non erat in domo illa, quæ vocabatur templum, ſed foris. Intra murum tamen dictum, & erat diſtinctè contra portam templi, quæ erat vincta ad partem Orientalem Templi, lacet murus exteri, vel ſubſtans illi habebat quatuor portas. Intra iſtum murum intrabat totis populis Iudeorum ad orandum, & audiendum doctrinam legis, & ibi Chriſtus ſæpe prædicauit.

Et diluculo iterum venit in templum. Chriſtus de ſeruiſſi ad montem Oliuæ in domo Marthe, & de mane redibat ad templum prædicaturus, & miracula ſeſtorus. ſed quando erat facturus miſericordiam peccatori, valde mane deſcendebat de monte ad templum. Deus enim prior eſt ad miſerendum, quam ad puniendum, vt dicit auctor ſuper Matth. tom. ſextimo, cap. 25. quaſt. 64. circa finem, & tomo quarto, cap. quatuordecimo, q. 37.

Et omnis populus venit ad eum, & ſedens docebat eos. Vide ſeſſa tertius poſt quartam Dominicam, ſuper illa verba, & docebat.

Adiucunt autem ſcribe, & Phariſæ mulierem in adulterio deprehenſam, &c. Adulterium ſimplex vocatur peccatum, ſed non ſcelus. Vide auctorem ſuper Leuit. cap. vigeſimo, q. 5. circa illud: Quia lux operati ſunt. Alia plura de adulterio. vide in communis tabula, verbo Adulter, & verbo Adulterium.

Magiſter hoc mulier modo deprehenſa eſt in adulterio, &c. Conſuetum erat Iudeis ſæpe ſæpe propone-
re Chriſto argumenta, quæ putabant eſſe comuta, & ex vtroque parte concludenda, vt patet Matth. duo-
decimo, cum dixerunt. Si licet Sabbato curare, & Matth. vigeſimoſecundo. Si licet cenſum dari Cæſari, & in præſenti Euangelio de hac muliere deprehenſa in adulterio. Et hoc faciebant, vt aliquando poſſent eum conuincere. Putauerunt autem, quod in hac quaſtione ſufficienter eum caperent, quia ſi Chriſtus eum dimi-

I N D E X.

dimittebat, arguebant ipsum, tanquam violatorem legis, si autem non dimitteret, tanquam crudelem, & immisericordem. Ita dicit Hieronymus, & Beda, scilicet. Interrogant utrum liceat lapidare, vel liberare, ut si non lapidaret, transgressionis eum accusent, & si non liberaret crudelitatis, aut imbecillitatis apud populum simplices eum declararent. Sic enim sepe faciebant inimici eius, putantes concludere contra eum quicquid ipsi responderet; sed Christus omnia in nihilum redigebat, ut patet in locis supracitatis, & optimè ostendit auctor super Matth. tom. 3. cap. duodecimo, q. 3. in fine, & hoc clare dicit D. Ioan. in textu, scilicet. *Hoc autem dicebant contrarios eum, ut possent eum accusare.*

Ait autem ante in Scriba, & Pharisei, &c. Cum tres essent sectæ Iudæorum tenientes Christum, scilicet Phariseorum, Scribarum, & Hefenorum, quare non fit mentio in Evangelio, nisi de duobus primis. vide auctorem super Matth. tom. 6. cap. 2. q. 12.

In lege autem Moyses mandavit vobis huiusmodi lapidare. Non reperitur aliquis locus in omnibus libris Moysi, in quo videatur mulieres adulteras lapidari, & viros, sed habetur solum implorari. Levitic. cap. 20. vide ibi, quest. 3. circa illud: Morte moriantur, Mechas, & adultera.

Iesus autem inclinans se deorsum digito scrivebat in terra. Christus vario modo respondebat questionibus sibi propositis. Vide auctorem super Matth. tom. 6. cap. 2. q. 94. & tom. 3. q. 1. 6. & tom. 6. cap. vigesimo secundo, q. 264.

Digito scrivebat in terra. Christus scribebat in terra non ut taceretur, & occultaret peccatum adulteræ, vel eius liberationem, nunquam enim Christus fecit, aut dixit aliquid de eo animo, ut semper taceretur. Vide auctorem super Matth. tom. 4. cap. 17. q. 103.

Digito scrivebat in terra. Christus nihil scripsit præter scripturam hanc quam fecit in terra, & præter epistolam, quam scripsit ad Abagarum regem, sic tradit historia Ecclesiastica. Vide auctorem super Matth. tom. 1. in præfatione q. 16.

Digito scrivebat in terra. Antiqua consuetudo fuit scribere in tabulis teratis. Vide auctorem super 4. Reg. ca. 2. q. 14. circa med.

Qui iuxta peccato est vestrum, primus in illa lapide mactat. Quasi diceret Christus, si esset hæc mulier lapidanda propter adulterium, non tamen a vobis, qui peccatores estis, sicut, & ipsa. manda enim debet esse manus, que totius tergere debet aliorum, ut inquit D. Gregorius. Vide auctorem super Matth. tom. 4. cap. quinquiesimo, q. 16.

Qui se peccato est vestrum, &c. Si queratur num Christus peccatorum contra legem Moysi, præceptis contra præceptum de adulterio, non se tenentando multo minus adhibeam, ut lapidaretur, respondet auctor, quod Christus in tota vita sua servavit legem Moysi, ne Iudeis præberet excusam iustis scandalis, quamvis non eam prædicaret, sed in isto casu, tanquam pater misericordiarum, & legislator dispensavit. Vide super Matth. tom. 3. cap. novum, quest. 17. & super Genes. cap. 38. quest. 5.

Mulier ubi sunt, qui te accusabant? Si queratur, quibus offensus sit acculare bonorum videlicet, an multorum, respondetur, quod accusare vix officium est bonorum, & si hoc faciant mali, ut in hoc Evangelio, alienas partes agunt. Vide auctorem super Matth. tom. 3. cap. 18. q. 39.

Ubi sunt, qui te accusabant? Si queratur quare Christus istos accusatores deficientes in probatione circa adulteram, non condemnavit, cum secundum legem divinam, & humanam, huiusmodi condemnari debeant, ut patet Deut. 22. cap. de illo, qui accusavit uxorem suam dicens. Non inveni eam virginem. vide auctorem super Num. par. 1. c. 5. q. 20.

Mulier ubi sunt, qui te accusabant, &c. Si nullas accusaret adduxerat, dato quod notum esset Iudæis per notitiam facti aliquam adulteriam, iudex non pote-

rat eam condemnare, sic patet in presenti Evangelio ubi presentia est Christo, hæc mulier capta in fornicatione, & accusata coram eo, & cum accusatores inessent, ipse per condemnari eam indirecte, dicens. *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapide mactat.* Postea autem illis recedentibus, & per hoc desistentibus ob accusationem, Christus eam non condemnavit, sed potius absoluit, dicens. Mulier ubi sunt, qui te accusabant? Nemo te condemnavit? Que dixit. Nemo Domine. Tunc Christus dixit. Nec ego te condemnabo. Que si dicat. Si contritus fueris in accusationem, cui adversarij, oportuisset te condemnari, quia tamen ipsi desisterunt, nec ego debeat contra te procedere, & tamen ibi erat peccatum notum Christo, non ut Deus, sed ut Iudæi, quia dixit mulieri, Vade, & amplius soli peccare. Enam, quia ipse dixit. *Qui sine peccato est vestrum, primus lapidem mittat in eam, & tamen istum condemnationem iudicialiter non tulisset, nisi conabulisset eundem per confessionem mulieris, vel per testes adulterii perpetratum.* vide auct. sup. Iudic. ca. 9. q. 6.

Vide, & amplius eam soli peccare. Vtrum Christus sine satisfactione remitteret peccata, respondet auctor satisfactorie, & ideo per hoc sufficienter probatur te esse Deum, ostendendo te habere potentatem remittendi peccata, licet nolueris ut hoc medio, sed medijs miraculis. Vide auctorem super Matth. tom. 3. q. 9. q. 11. & q. 19. & 104.

Vide, & amplius eam soli peccare. Vtrum Christus, vi homo habuisset non solum potentatem remittendi peccata, sed etiam posset sacramenta infundere, per que remitterentur nostra peccata, quod permittit ad superabundantiam, & superfluentem gratiam eius. Respondet auctor affirmativè. immo dicit, quod in Christo est Christus, id est spiritus sanctus posset ad recipiendum dignoscere, ostendendo eis vitam æternam, & excludendum indignos, sed ista clavis non est sacramentalis, sed maior clavis, que dicitur clavis excellens, de qua Apoc. 1. habet clauem David, que aperit, & nemo claudit, &c. Vide auct. sup. Matth. tom. 4. c. 16. q. 73.

D O M I N I C A Q V A R T A Quadragesima.

Evangel. Ioh. VI.

Ait Iesus trans mare Galilee, quod est Tyberiadis. Quomodo ite potest hoc, nam videtur discrepantia inter Evangelistas, si quidem D. Matth. c. 14. & D. Marcus c. 6. dicunt, quod ille locus erat contra mare Galilee, & D. Ioan. hæc dicit trans mare Galilee, quod est Tyberiadis. Vide auct. super Matth. tom. 4. c. 14. q. 71.

Ait Iesus trans mare Galilee, quod est Tyberiadis. Mare Galilee, siue Tyberiadis est quidam magnus lacus in Galilee, habens in longitudine 100. stadia, & in latitudine 40. & per medium eius transit Iordanis fluvius, & ab ipso ala multitudine aquarum causatur, ut dicit D. Hieronymus, & docet auctor super Matth. tom. 4. cap. 4. q. 85. Vel secundum aliquos hoc mare Tyberiadis dicitur fere per quatuor leucas, & habet duos, si nominis. Aliquando enim vocatur mare Genesareth, no minus eundem civitatis sic dicitur, qui postea Tyberiadis dicitur est. Aliquando dicitur mare Genesareth à natura ipsius lacu, qui crispantibus vadis autem sibi excitare perhibetur Græco vocabulo, quasi generam sibi auct. Aliquando mare Galilee, & Aliquando Tyberiadis. Pro quo vide auctorem super Num. cap. 34. quest. 1. & super Matth. tom. 4. cap. 14. q. 195. & super Matth. tom. 3. cap. 8. quest. 93. & iterum tom. 4. super Matth. cap. 14. quest. 71. ubi habes descriptionem huius maris.

Et sequetur eum multitudo magna, quasi videns signa, quæ faciebat super eos, qui infirmabantur. Hæc erat populi causa, quare turba copiosa sequebatur Christum ubique.

I N D E X.

- vbique, quia videlicet conferebat agris sanitatem. vide auct. super Matth. tom. 4. cap. 14. q. 93. & cap. 15. quæstio 39.
- Et sequebatur eum multitudo magna, &c.** Postquam Christus cepit agnoscere in terra Iudæorum, semper sequebatur eum turba multa, quia ipse propter novam doctrinam, quam propter miracula, & maxime propter linguas, omnes desiderabant eum sequi. Vide loco proxime citato.
- Quæ vultebant signa, quæ faciebat super eis, qui infirmabatur.** Multi sequebantur Christum, ex curiositate rerum novarum, omnes enim homines sunt curiosi, & desiderant valde scire, vel videre res novas erant, autem illa, quæ Christus dicebat, & faciebat, stupenda, quæ à seculis, nec fuerant visæ, nec audita, ideo plurimi concitebantur. Vt viderent, quid Christus faciebat, & quid dicebat, etiam si non intendere consuevit inde altam voluntatem, & sic faciebat illis, nam dicitur, quod sequebatur eum, vt viderent signa, quæ faciebat super eis, qui infirmabantur, hoc autem erat curiositas, id est cura sciendi rem, non ad finem voluntatis, sicut dicitur de Atheniensibus. Act. 17. scilicet, Athenienses, omnes aduenæ, & hospites ad nihil aliud vacabant, nisi audire, aut audire aliquid noui, & quia Christus faciebat noua, & insolita, ideo sequebantur eum plurimi, propter illam solum curiositatem. Vide auctorem super Matth. tom. 3. c. 3. q. 2.
- Quæ vultebant signa, quæ faciebant, &c.** Septem, vel octo cause erant, quare aliqui Christum sequebantur. Vide auctorem super Matth. tom. 1. cap. 4. quæstio vltima. Vide etiam super Matth. tom. 5. cap. 20. q. 103. & tom. 1. c. 4. quæstio 126.
- Et sequebatur eum multitudo magna. Quæ turbe fuerunt istæ quæ secutur sunt Christum.** Vide auctorem super Matth. tom. quarto, cap. quatuordecimo, quæstione quinquagesima prima.
- Et sequebatur eum multitudo magna. Quare pauci diuites sequebantur Christum, pauperes autem multi.** Vide auctorem super Matth. tom. 4. c. 14. q. 51. & tom. 5. c. 19. q. 146. circa medium.
- Et sequebatur eum multitudo magna. Quomodo ista turba, seu magna multitudo sequebatur Christum, nauigando, vel equitando, an vero pedes? Respondetur, quod tertio modo. sic dicunt D. Hieronymus super Mattheum, secutus sunt autem eum pedes, non in iumentis, non in vehiculis, sed proprio labore pedum, vt ardorem mentis ostenderent. Quomodo autem ostenderint istæ turbe feruorem, & ardorem. Vide auctorem super Matth. tom. 4. c. 14. q. 52.**
- Et sequebatur eum multitudo magna. Quomodo poterat ista turba sequi Christum pedes, cum ipse iret in nauiculam.** Vide ibi. q. 53.
- Et sequebatur eum multitudo magna. Quare Christus iuit nauigando, turbe vero pedes.** Vide ibi. quæstio nem. 55.
- Subiit ergo in montem Iesus.** Quomodo stare potest, quod dicitur hic, quod Iesus erat in terra, quando uenit in turbe, quæ dicitur. *Subiit ergo in montem Iesus, & ibi sedebat cum discipulis suis.* & sequitur. *Cum subleuasset oculos vidit, quod multitudo maxima uenit ad eum.* & sic innuitur, quod ipse erat prius in loco, quam turba. Dauidem Mattheum. cap. 14. & D. Marcus cap. 6. inquit, quod quando exiit Iesus de nouis, excepit eum turba, & quod turba præuenit Iesum ad locum ad quem ibat, & quando exiit de nauis, vidit turbam multam. Vide auctorem super Matth. tom. quarto, c. 14. quæstio 72.
- Subiit ergo in montem Iesus.** Existima non quidam hanc esse montem Oliuetum, istæ erant, nam mons iste est in Galilæa, non multum distans à Capernaum. vide auctorem super Matth. tom. secundo, cap. quarto, quæstione septima.
- Erant autem proximum Pascha, & festus Iudæorum.** Vide feria sexta proxima Dominicæ Quadragesimæ, iuxta illa verba. Erat dies festus Iudæorum.
- Cum subleuasset ergo oculos Iesus, & vidisset, quia mult-**

- tudo maxima uenit ad eum.** De quo loco exibat Christus quando vidit illam multitudinem maximam. vide auctorem super Matth. tom. quarto, cap. quatuordecimo quæstio 54.
- Vnde ememus panes, vt manducemus hic?** Quomodo ista multitudo incurreret necessitatem hanc, vt necesse esset ei, quod obaretur a Christo. Vide loco citato, quæstio 74.
- Dicit ad Philippum, &c.** Videtur hic discordare Evangelistæ, dicit enim D. Mattheus cap. quatuordecimo, & D. Marcus cap. sexto, & D. Lucas, cap. nono, quod discipuli accesserunt ad Iesum, dicentes, quod dimitteret turbas, & tunc ipse respondit, & tamen D. Lucas Ioannes dicit hic, quod Christus locutus est prius, & ipse quæsiuit a Philippo, quomodo pasceretur turba. vide auctorem loco cit. q. 66. & q. 63. & q. 69. & q. 75. & q. 76. & q. 77. & q. 78.
- Hoc autem dicebat tentans eum, iste enim sciebat, quid esset facturus.** Tentatio accipitur varie, aliquando largæ, aliquando propriæ, & tamen ad propriam, & perfectam rationem tentationis, tria concurrunt. Primo, vt per tentationem alicuius dubij cognitio accipiat. Secundo, vt hoc fit intentum ab eo, qui facit tentationem. Tercio, vt ipse met, qui tentat cognitionem ipsius rei ac cipere velit. & hoc modo dicitur, qui tentat equum in cursu, quando per cursum vult accipere experimentum de agilitate eius, vel de tarditate ad motum. & hoc modo etiam est tentatio, quia homo tentat hominem. Considerandum autem, quod quando tentationes sunt, in quibus repertiuntur istæ tres conditiones, in alijs vero duæ, & in alijs vna, & secundum hoc dicitur vna magis proprie tentatio, quam alia. Primo modo tentat vnus homo sapiens, alium si disputat cum eo, vt sumat experimentum de scientia illius, quia ibi omnia illa tria concurrunt. & sic accipitur Matth. sextodecimo, scilicet Accedebat Pharisæus, & Sadducæi ad Christum tentantes, & rogauerunt eum, vt signum de celo acciperent. Aliquando saluantur duæ conditiones solum in tentatione, scilicet, quod habetur experimentum, vel cognitio de re, & ad hunc finem fit, & tamen faciens tentationem non intendit inde habere aliquam cognitionem, sicut Deus dicitur tentare hominem Genes. 22. scilicet. Tentauit Deus Abraham. nam per immolationem filij sui, id est, quod in obedientia huius præcepti manifestaretur sanctitas Abraham, & etiam Deus ad hoc fecit, vt cognita esset sanctitas Abraham, tertiam tamen decem, scilicet, quod Deus non fecit tentationem istam, vt inde acciperet experimentum, vel cognitionem aliquam, de fide, & obedientia Abraham, quia ipse certissime sciebat, quid facturus esset Abraham. & sic dicitur hic, quod quæsiuit Christus à Philippo. Vnde ememus panes? & sequitur. Hoc autem dicebat tentans eum, ipse enim sciebat, quid esset facturus, & etiam per hanc tentationem non intendebat Christus habere cognitionem de eo, quod Philippus dicitur esse, quia ipse sciebat antequam loqueretur, quid erat diciturus, sed hoc fecit, vt notificaretur alijs, quid Philippus in hoc consuleret, & an esset bonum consilium, &c. Vide de hoc sensus auctorem super Matth. tom. primo, cap. quarto, quæstione 63.
- Hoc autem dicebat tentans eum, &c.** Sicut homo tentatur aliquando a Deo, vt cognoscatur infirmitatem, vel firmitatem in operatione, & virtute, ita interdum tentatur, vt cognoscatur impetecionem suam in intellectu, & vt videatur quantum differat consilium in Deo, à consilio nostro. Sic patet, in præsentem, cum Christus tentauit Philippum, in quo apparuit defectus consilij Philippi, & paritas fidei. nam dixit, ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, vt vniuersique modicum accipiant. Vide auctorem super Matth. tom. 1. cap. quarto, q. 71. circa med.
- Dicit etiam ex discipulis suis Andreas frater Simonis Petri, & alij per omnes hic, &c.** Videtur discordare cum hoc Evangelistæ, nam tres Evangelistæ dicunt, quod locutus est Christus ad discipulos suos, dicens vnde habebat panes pro ista multitudo, & solus Ioannes dicit,

quod Christus locutus fuerit Philippo, dicens. Vnde mememus panes, et manducant hi? Item illi tres dicunt, quod discipuli dixerunt ad Christum, quod non habebant nisi quinque panes, & solus Ioannes dicit, quod Andreas frater Simonis Petri dixit, est puer vnus hic, qui habet quinque panes. Pro concordia omnium istorum, vide auctorem super Matth. tom. quarto, cap. 1. quæst. 81.

Est puer vnus hic, qui habet quinque panes herodes, & duos pisces. Non videtur concordare Da. Ioannes cum externis Euangelistis. nã illi dicunt, quod quando Ciriæ dixit discipulis, vbi darent ipsi turbae ad manducandum, responderunt omnes. Non habemus nisi quinque panes, & duos pisces, & solus Ioannes vertit sermonem in Andream. Pro concordia. vide auctorem ibi. quæstio. 82.

Est puer vnus, hic qui habet quinque panes. An isti quinque panes essent discipulorum, vel aliterius, nam videtur secundum textum Matthæi, Marci, & Lucæ, quod essent discipulorum, sed secundum Ioannem videntur esse aliterius, scilicet illius pueri. Respondet auctor, qd erant discipulorum, quod sex rationibus probat, & ille puer erat vnus ex discipulis Christi. Vide loco citato, quæst. 83.

Est puer vnus, qui hic habet quinque panes. Quomodo discipuli Christi tam paucos panes habebant cum tot essent? fuit ne hoc propter vitam auferam, quæ docebat Christus, & discipuli eius? vt placet D. Chrysostomo? Respondetur non esse propter hoc, sed propter alia multa. vide auctorem ibi. q. 84.

Et duos pisces. Quare discipuli Christi ferebant pisces, & non alium cibum? erat ne scitatum tempus quadagesima, vt dicunt aliqui? Respondetur, quod est insania hoc affirmare. nam quadagesima non fuit a Christo instituta, sed a beato Petro Apostolo, post Christi mortem longo tempore, sed dicendum est, quod ut plurimum discipuli Christi piscibus utebantur, erant enim piscatores, & hoc propter tria. Vide ibi. quæstionem octuagesimam quintam.

Et duos pisces. Quare discipuli Christi: tam paucos pisces habebant, scilicet duos tantum. Vide ibi. quæstionem 86.

Dixit ergo Iesus. Facite homines discumbere. Quare Christus iussit homines discumbere, & quare fecit illam turbam discumbere antequam panes frangeret. vide ibi. q. 89. & q. 90.

Facite homines discumbere. Quid sit discumbere. Vide sermone quinta post Dominicam in Passione, super illa verba, & ingressus domum Pharisæi discubuit.

Facite homines discumbere. An Christus dederit turbis apparatus mensæ cum dedit eis cibum, scilicet mapas, & vasa, ceteraque huiusmodi. Respondetur negatiue. nam licet fuisset pulchrum, & honestum, tamē talibus necessitatibus non subueniret per miraculum, miracula enim non fiunt nisi pro necessitate. vide anchoram super Matth. tom. quarto, cap. decimoquarto, quæst. 93.

Erant autem seruorum multum in loco. Discubuerunt ergo viri numero quasi quinque milia. Quare fiat mentio hic de seruo, & verum fuerit antiqua consuetudo ludæorum iacentes comedere. Vide auctorem loco citato, quæst. 94. vide etiam super quartam Reg. cap. quarto, quæstio. 63.

Accipit ergo Iesus panes, & cum gratias eisset distribuit discumbentibus. Dicunt alij Euangelistæ, quod Christus non solum accepit panes, & pisces, sed etiam, quod asperxit in cælum, & benedixit, & fregit, & denique, quod distribuit. De his omnibus. vide auctorem loco citato, à quæstione 95. vsque ad quæstionem 102. inclusiue.

Reliquie quæ superauerunt fragmenta, &c. Quomodo panes fuerint multiplicati. vide auct. ibi. q. 103.

Colligite, &c. An ista multiplicatio panum sebat in manibus Christi, vel in manibus discipulorum, vel in manibus seruorum. vide ibi. q. 104.

Quare Christus non saturauit urbem deducendo panes de

alio loco subitio, vt eos turbe apponerent, & quod maxime Christus intendebat ne turricula sua in dubium verti possent. vide ibi. q. 105.

Quare miraculum de panibus in saturatione turbe non factum est per multiplicationem, ita quod quilibet panis efficeretur magnæ quantitatæ. vide ibi. quæstionem 106.

Si Christus non habuisset panes, & pisces istos, & occurrisset ei ista turba, quomodo fecisset, & quod ad sustentandum, multa Deus fecit res altunde asportando. Vide ibi. quæst. 107.

Quomodo differat saturatio illa ab illa, quam Deus fecit Eliz in torrente, & quod miracula solum sunt, quando aliter non potest humanitus provideri. Vide ibi. quæstio. 108.

An miraculum istud fuerit maius, quam saturatio Eliz apud torrentem. vide ibi. q. 110.

In quo differat hæc saturatio ab illa quæ famrauit Dominus Eliam in domo viduæ Sareptanæ. vide ibi. quæstio. 111.

Quomodo differat hæc saturatio ab illa, quam habuit Elias in deserto Bersabee. vide ibi. q. 112.

An fuerit maius miraculum istud de saturatione turbarum, vel illud Eliz in domo viduæ, & quod robur corporis in nobis est, per cibum, Deus tamen potest conferre cibo vitæ, vt nutriet per multos dies. vide ibi. quæstio. 113.

Que differentia est inter istam cibationem, & illam quam Eliseus fecit in domo viduæ, quando multiplicauit oleum. vide ibi. q. 114. & q. 115.

Quomodo differunt istæ saturationes, & illa quam faciebat Deus dando Israelitis manna, & quod fuit maius miraculum dare manna, Israelitis, vel pasce turbas, & quando Christus aliquid miraculosè operaretur illud erat melius, quam naturaliter esse solebat. vide ibi. q. 116. & q. 117.

An saturatio turbarum fuerit maius miraculum, quam saturatio Israelitarum in deserto, de cornubus, & quomodo veniebat ad castra, & quare Christus tunc non dedit cum panibus carnes, seu cornucopias, sicut dedit Israelitis in principio introitus in desertum. vide ibi. quæstio. 118. & q. 119.

In quo consistit istud miraculum saturationis turbarum. vide ibi. q. 119.

Quare Christus dedit discipulis panes ad apponendum turbis, & quæ ministeria erant illa quæ Christus venit ministrare. vide ibi. q. 120.

Quare Christus voluit, quod superessent reliquie in hoc miraculo. nam poterat esse miraculum saturationis, & quod non superesset reliquie. vide ibi. q. 121.

Quare tot reliquie superesserunt in cibatione multitudinis, videlicet duodecim cophini. vide ibi. q. 123.

Quare Christus specialiter fecit superesse duodecim cophinos fragmentorum, & non plures, neque pauciores. vide ibi. q. 124.

Quare Christus fecit reliquias esse fragmentorum, & non pahnem, poterat namque si voluisset facere, quod panes integri residui essent. Vide ibid. quæstionem 125.

Cum superesserint hic duodecim cophini fragmentorum, unde habuerunt cophinos discipuli, ad colligendum in eis fragmenta, & possimut tot cophinos. nam in deserto erant, vbi nihil istorum habere poterant. nam ista sunt vasa domesticæ. vide ibi. quæstionem 126.

Quare fragmenta quæ colliguntur non dantur turbis, sed discipulis. nam iussit Christus discipulis illa colligere, & conservare. vide ibi. q. 127.

Alia ad hoc miraculum penitentia. vide ibi. q. 129. & quæst. 130. & quæst. 138.

I N D E X.

Iuoris manserunt extra templum vendendo, & ita dicuntur eieci; ementes autem non dicuntur eieci de templo, quasi egerentur directè, aut indirectè exire de templo, sed coacti sunt nihil emere in templo, quia ablati sunt venalibus, nihil ibi poterant emere, & ideo si aliquid emere vellent, oportebat foras ire, & propter hoc ponitur hic, quod eieci sunt vendentes, & non dicitur de ementibus, scilicet, quia vendentes dicitur expulsi sunt, cum expellerentur venalia sua, ementes autem non habebant aliquid, propter quod foras cogerentur ire, sed solum cessabant emere in templo. sed recedentibus inde venditoribus, necessario cessabat emptio, ideo sufficiebat dici, eiectos fuisse vendentes. vide ibi. q. 74.

Omnes eieci de templo. Quomodo poterat nunc Christus solus existentes totam multitudinem eicere de templo, & quomodo non resistebant ei. vide ibid. quest. 79.

Omnes eieci de templo. Fuit miraculum ista eieccio venditorum, & ementium de templo. nam sine miraculo fieri nequaquam poterat. fuerunt enim exclusi per timorem, & inuoluntarie isti, manifestum est autem, quod flagellum factum de fuciculis nemo timeret, potissimè multitudine congregata existent, quod n meret vnum hominem inctem, habentem in manu flagellum de fuciculis factum. Nam oio solum non erat timendum, imo erat ridiculum, vt dicit Origenes, nisi forte esset timor bestialis, vt dicitur j. Ethic. de eo qui visum quærem timuit. nam talia non timent homines, & ideo ad alia recurrendum est, vt dicatur flagellum nmeri potius, sic dicit Origenes. Consideremus oee forte enorme videatur, quod Dei filius capis fuciculis parat sibi flagellum ad eiciendum eos, vnum tamen relinquitur refugium, dimissa potestas Iesu, ideo ad hoc quod cogerentur, vt oidentes exire de templo oportet poni aliquid aliud, quod miraculose fieret, & hoc erat incutendum timorem in cordibus eorum, etiam in voce sua virtutem quandam diuinam ostendendo, & de vultu radios diuini fulgoris emittendo, que ambo ad miraculum pertinent. Non Iohis autem fuit hoc miraculum, sed magnum miraculum fuit, & de maximis, vt putat Hieronymus. aut enim mihi autem inter omnia signa, que Dominus fecit, hoc videtur mirabilius esse, quod vnus hominibus, & videntibus lucra sua destrui, poterat vnus flagelli verbera tantum eicere multitudinem; & subdit modum, quo potuit, scilicet, ignem enim quoddam, atque fideum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maiestas lucebat in facie. Sic etiam dicit Origenes super Ioannem. Prefatos autem historia in nullo minore potestate perdidit his, que ad miraculosius idita sunt: quinimo consilium hanc maiorem demonstrare potentiam miraculo, quo aqua conuersa est in vinum, eo quod illic inanimata subsistat materia, hic vero tot milia hominum domantur ingenia. vide ibi. q. 80.

Afferre ista hanc, & nolite facere domum patris mei domum negotiationis. Quare io locus sacris debeat esse mundicia. vide auctorem super Deuteronomium. cap. 23. quest. 4.

Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud, &c. Licet Christus non dixisset de morte sua aperte populo, tamen occultè, & sub verbis velatis sepe dixerat. Vide auctorem, super Math. tomo quinto, cap. vigesimo, quest. 40.

Cum ergo resurrexisset a mortuis, & recorderi sunt discipuli eius, quia hoc dicebat de corpore suo. Aote mortem Christi, Apostoli fuerunt viri imperfecti, & simplices, non intelligentes ea, que Christus eis dicebat, sicut quando dixit illis de fermento Phariseorum. pntauerunt, quod loqueretur de pauidis, Math. sexto decimo, & quando Christus proponebat populo aliquas parabolas, ipsi non intelligebant, sed peribat postea Christo, quod eis declararet Matth. tertio decimo, aliqua etiam ipsi oocite passionis dixit eis Christus, que non intelligebat, sicut

quando dixit eis Christus, Modicum videbitis me, & iterum modici, & non videbitis me, ne sciant quid esset illud modicum, quousque Christus declarauit, Io. 16. Multa etiam Christus dixit discipulis, que nunquam eo viuente intellexerunt, sed post resurrectionem suam. Sicut modo cum dixit, *Soluite templum hoc, &c.* & dicitur, quod discipuli post resurrectionem intellexerunt, quod dixisset illud de templo corporis sui, quasi dicat. Ante resurrectionem nunquam intellexerunt, de quo locus fuisse. Vide auctorem super primum prologum D. Hieronymi in Math. quest. 2. circa medium, & super Math. tomo quarto, cap. 21. quest. 115. circa medium.

Et crediderunt scriptura, & sermone, quem dixit Iesus. Apostoli quando cum Christo viuunt dubij aliquati ter in fide fuerunt, post mortem autem, & resurrectionem eius, ablati sunt per spiritum sanctum omnes defectus illorum. Vide auctorem super Num. cap. 28. quest. 11.

Et crediderunt scriptura. De sacra scriptura plura habes in communi tabula, verbo scriptura sacra. Vide ibi.

F E R I A T E R T I A post quartam Dominicam Quadragesimæ.

Euang. Ioan. VII.

I Am die festo mediantes ascendit Iesus in templum, & dicebat. Festus dies principaliter iuentus est ad vacandum Deo magis, quam necessitatibus proximorum, nisi talis sit pietas circa proximum, que commode differri non possit, &c. vide auctorem super Exod. tom. 1. c. 12. quest. 16.

I am die festo mediantes. Tria festa principalia habebant Iudei, scilicet, Pascha, Azymorum, & tabernaculorum. siue Scenophegia, que dicebantur principalia, quia in illis quedam fiebant, que non in aliis. vide auctorem super Exod. tom. 1. c. 23. q. 23. circa illud: Tribus vicibus per singulos annos, &c.

I am die festo mediantes. Festa celebranda à Iudeis ex precepto Domini sunt Sabbatum, Pascha, Azymorum, Festum Pentecostes, Festum clangoris. Dies propriarius, Festum tabernaculorum. Aliis vero festa, scilicet festum Mardochei, festum Purificationis sabbæ à Machabæis, sunt postea addita ab Hebræis ex deuotione propter aliqua facta notabilia. vide auct. sup. Exo. 10. 1. cap. 23. q. 24. circa illud: Ter in anno.

I am die festo mediantes. Nullas festiuitates insistant Christus in nouo testamento, cum tamen in veteri testamento multe essent institute. Causam huius vide apud auct. sup. Leuit. c. 23. q. 2.

I am die festo mediantes. Quare in nouo testamento sint plures festiuitates, quam in veteri. vide apud auct. sup. Leuit. c. 23. q. 2.

I am die festo mediantes. Festiuitates, quas Deus Indrui precepit obseruare iustissime sunt ad cultum Dei, & ceteris temporibus, in memoriam beneficiorum collatorum illis à Deo, vt ardeat illis cultum accenderentur. Vide auctorem super Leuit. c. 23. q. 5. circa principium.

I am die festo mediantes. Festa omnia celebrant Iudei à Solis occasu, vsque ad Solis occasum, quo ad vacationem à labore, & ab hoc acceptit Ecclesia modos obseruationis festorum suorum. Vide auctorem super Leuit. c. 23. q. 24.

I am die festo mediantes. Inter festiuitates, & ferias quid intersit. Vide apud auctorem super Leuit. eod. capite, quest. 1.

I am die festo mediantes. Nulla festiuitas apud Iudeos erat tanta obseruationis sicut Sabbatum. Vide auctorem super Math. tom. 4. c. 12. q. 10.

Ascendit

I N D E X.

- Ascendat in templum, & docebat.* Christus docebat in templo propter plura. Primo ad tollendam suspitionem, quæ poterat esse contra doctrinam suam, iuxta illud 2° Ioan. 16. Ego palam locutus sum mundo, ego semper doctui in Synagoga, & in templo, quomodo omnes Iudei contemnunt, in occulto autem locutus sum oculis. vide auct. sup. per Matth. tom. 2. c. 4. q. 116.
- Secundo,* ut videretur velle annunciare omnibus veritatem, & non per fauorem quibusdam in occulto. Vide ibidem.
- Tertio,* quia Christus volebat nunciare veritatem omnibus, & tamen nullus locus erat in quo Christus posset plures inuenire, quibus annunciatet, quam in templo, ad quod concurrerant omnes Iudei. Vide loco citato.
- Ascendat in templum, & docebat.* Conueniens erat Christo publice docere maxime propter duo, primo, quia doctrina sua erat nova, in nouumque autem est maior causa suspicandi, quam contra vetera, quæ iam probata sunt. Vide loco citato, ubi etiam alia ratio habetur.
- Et docebat.* Differentia est secundum aliquos inter docere, & predicare, quod docere est, quantum ad presentiam, predicare vero quantum ad futura. Vtriusque autem faciebat Christus, nam aliqua presentia dicebat, scilicet de correctione morum, & aliqua futura pronuntiabat, scilicet de vita æterna. iuxta illud Matth. 4. Et dicebat Iesus totam Galilæam, docens in Synagogis eorum, & prædicans Euangel. Regni Dei. Iam Remigius. Vide auctorem super Matth. tomo primo, cap. quarto, quest. 179.
- Et docebat.* Vel potest dici secundum Christof. sup. Matth. quod docere sit, quantum ad ea, quæ sunt naturaliter in se, predicare autem, quantum ad ea, quæ nisi dicantur non intelliguntur, sicut est de resurrectione mortuorum, & de felicitate æternæ. vide loco cit.
- Et docebat.* Vel potest dici, quod docere est, quantum ad expositiones aliquas scripturæ, quas faciebat Christus, predicare vero est, quantum ad bona futura, quæ annuntiabantur, & habet Christofomus. Vide auctorem loco citato.
- Et docebat.* Docendi officium exercebat Christus propter istam, inquam id, ad quod ipse venerat. vide auct. sup. Mat. tom. 5. c. 19. q. 7.
- Christus semper vacabat doctrinæ, & verbo, & hoc quia illud erat officium ad quod venerat, iuxta illud Mat. 1. & Luc. 4. caminus ipse proximas villas, & ipse proxima loca, ut ibi præd. cit., ad hoc enim missus sum. vide auct. sup. per Matth. 10. c. 5. c. 1. q. 99.
- Et docebat.* Christus omnes docebat, & nullum aliud officium habebat nisi docere. vide auct. sup. Matth. tom. 6. c. 22. q. 238.
- Et docebat.* Christus fuit verissime doctor. vide auct. sup. Matth. tom. 4. c. 13. q. 22.
- Et mirabantur Iudei dicentes, quomodo hic literas sciat, cum non didicerit?* Duo sunt, quæ doctrinam faciunt adiuuabilem. Primum est ætas tenera. Secundum si ille, qui docet litteras non didicit, sed anima idiota erat, & ista duo erant in Christo. vide auctorem super epistolam D. Hieronymi ad Paulinum, cap. 4. circa illud: Duo dicuntur annos.
- Et mirabantur Iudei, &c.* Mirabantur Iudei de doctrina Christi, quia cognoscebant, quod esset vir simplex, qui nunquam litteras didicerat. Vnde etiam Mat. sexto. dicitur, quod viri Nazareth caudilabantur, id est doctrina Christi dicentes. Vnde hæc omnia, & virtutes tales, quæ per manus eius, effunduntur. Nonne ille est filius fabri, & Marie? Vide auctorem super Matth. tomo primo, capite quarto, questione 146.
- Et mirabantur Iudei, &c.* Cum Christus non solum scripturam allegaret, sed etiam Phariseos doctores scripturæ ostenderet, non intelligere scripturam, occasionem præbebat ad imitationem. vide auct. super Matth. p. 5. c. 19. q. 129.
- Cum non didicerit.* Christus in additione do, & in intelli-

- gendo non profecit sicut alij homines. vide auct. in parad. c. 13.
- Alia doctrina non est mea.* Illa proprie doctrina vocatur, quæ pertinet ad nostram salutem: illa vero, quæ ad hoc non vocatur quasi in quocunque vocatur doctrina. Vide auctorem super Matthei. tomo sexto, cap. vigesimo tertio, quest. 64.
- Alia doctrina non est mea.* Christus per suam doctrinam pignebat multos filios, de quo exponitur auctoritas ista, quæ habetur Num. cap. 23. & semen illius erit in aquis multas. Vide auctorem super Numer. cap. vigesimo tertio, quest. tertia, circa illud; Et semen illius erit in aquis multas.
- Alia doctrina non est mea.* Doctrina Christi differrebat à doctrina Iohannis, in quibus autem differrebat, vide auct. sup. Matth. 10. c. 11. q. 175.
- Alia doctrina non est mea.* Doctrina Christi erat manifeste vera, ita ut nihil posset obijci contra illam, vnde Iudei, non auct. sup. aliquid contra illam proponere. vide auct. sup. Matth. 10. c. 21. q. 243.
- Omnis doctrina à Christo data manet in perpetuum, & obligat omnes. vide auctorem super Matth. 10. c. 19. q. 26. ante medium.
- Alia doctrina non est mea.* Quæ differentia repetitur in ista doctrinam, & mandata. Vide apud auctorem, super Matth. tomo quarto, cap. 15. quest. 31. circa principium.
- Alia doctrina non est mea.* Idem Christus habebat Diuinus intellectus scripturæ. vide auct. super Matth. 10. c. 19. q. 19.
- Alia doctrina non est mea.* Quicquid habet filius ad patrem refertur sicut, inquam ad id, à quo habet. vide sup. Matth. 10. c. 21. q. 243.
- Alia doctrina non est mea.* Hoc dicebat Christus, quia Iudei non videbant in eo consensum humanitatem, & volebat in ouere, quod doctrina sua, non erat ab eis, in quantum homo erat, sed erat à Deo. vide auctorem super Matth. tom. 3. cap. 7. post questionem 30. circa illud: Sed qui facit voluntatem patris mei, qui in celo est.
- Alia doctrina non est mea.* Veniente, quam Christus à patre accepit mundo manifestauit. vide sup. Matth. 10. c. 15. q. 23. in medio.
- Qui a semetipso leguntur gloriam propriam querit qui autem querit gloriam eius, qui missus est.* Christus in omnibus quærebat gloriam Dei, & non suam, ut erat homo. Propterea dicitur Matth. 21. Benedicentibus, qui venit in nomine Domini. At enim Remigius. In homine Domini venit, quia in omnibus bonis operibus non gloriam suam, sed gloriam patris querit. vide auctorem super Matth. tom. 5. cap. 21. quest. 43. in medio.
- Qui missus est.* significatur in hoc, Christum esse Messiam. vide loco cit.
- Nemo ex vobis facit legem.* Idem nemo ex vobis facit opus legis, seu opus imperatum a lege. sic enim Matth. 6. dicitur. Attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, idem opera vestra iusta. vide auctorem super Matth. tomo tertio, cap. sexto, questione prima, circa medium.
- Secreueruntque accipere hominem in Sabbato, ut non saluaretur lex Moysi.* Idem posuit circumcisi in Sabbato, & non soluitur, idem non violatur lex in hoc pro hac explanatione. vide auct. sup. Matth. 10. c. 12. q. 1. circa illud: Et sine crimine sunt.
- Totum hominem suum fecit in Sabbato.* Idem sanitas illa supernaturaliter data, ad id eo fulla plena potius, quæ ea quæ naturaliter inducitur. Opera enim miraculosa sunt perfectiora, quam ea, quæ naturaliter sunt. vide pro hac expositione auct. sup. Matth. 10. c. 6. c. 22. q. 240. circa principium.
- Nobis indicare secundum faciem suam, sed iuxta iudicium in docere.* Homines sunt naturaliter inclinati potius ad iudicandum malum, & alia, quam bonum. quia iudicium est pronus ad cadendum, & ad actum virtutis est difficilis: nisi potest homo malum facere, sine difficultate aliqua: non indiget auxilio Dei ad illud: bonum autem facere potest, nisi

I N D E X.

Ad Deo adiutus. & sic magis inclinat homo ad id, quod ad se sine adiutorio alterius facere potest, quam ad id, quod facere non potest, nisi cum aliquali difficultate, scilicet cum Dei adiutorio. Secundo, quia videmus, quod quilibet homo in se facile habet, quod in malum inclinetur, sicut in nobis experimur, & facere bonum est difficile, ideo ponitur iudicium de alijs malum, quod bonum. Has duas rationes prosequitur auctor super lib. Ruth. c. 1. q. 3. circa med. vide ibi.

Nolite iudicare secundum faciem. &c. Homines valde errant, qui de alijs prave iudicant, interpretantes actus eorum in malum. Christus enim, & Apostolus sepe hoc verit. Vnde si aliquis iudicat de proximo quicumque debet iudicare potius in bonum, quam in malum, nisi fortasse ipse actus, qui fit sit talis, ut nullatenus in bonum interpretabilis sit. vide aut. super Leuit. c. 19. q. 7. circa illud: Iuste iudica proximo tuo.

Nolite iudicare. &c. An licitum sit iudicare aliquem ex suspicionem, vel presumptionem, quod iudicium doctum est in bonum, & in malum, & quod ex tribus radicibus malum iudicium oritur. vide apud auct. tom. 3. sup. Mart. c. 7. q. 4.

Nolite iudicare. &c. An omnia dubia sint semper interpretanda in meliorem partem, & quod melius est, nos abstinere à iudicando proximis in rebus dubijs, & quod in interpretari aliquid in meliorem, vel deteriore partem stat dupliciter. vide loco cit. q. 5.

Nolite iudicare. &c. Nunquam iudicandum est nisi ex certitudine, sed certitudo non est accipienda eodem modo in omnibus. vide super Matth. tom. 3. c. 7. q. 4. circa finem.

Nemo hic est, quem querunt interficere? ecce palam loquuntur. & multi dicunt? Nunquid vere cognouerunt principes, quia hic est Christus? Turba arguebat, Iesum esse Christum, eo quod audiebat loqui coram Pontificibus, & Phariseis, & non negabant ei. & ex hoc confitebatur nimis fides, quam habebat, vel opinio de Christo, quia mendacium nemo audet sustinere constanter coram potentibus. De hoc vide auct. sup. Matth. tom. 5. c. 12. q. 66.

Nunquid vere cognouerunt principes, quia hic est Christus? Idem Messias, nam Christus significat Messiam, sicut patet, cum quaeritur Iesus a Phariseis, de Christo cuius filius sit, idem cuius filius debebat esse Messias, Matth. vigesimo secundo. Vide auctorem super 4. prolog. D. Hieronymum. in Matth. post quaestionem secundam, circa illud: Deus est Christus est.

Nunquid vere cognouerunt principes, quia hic est Christus. An maiores inter Iudaeos cognouerint Christum? Lyranus asserit, quod sicut habuerunt cognitionem de Iesu, quod erat Christus, idem Messias, ita etiam cognouerunt ipsum esse Deum. sed sicut aliqui cognoscitur in habitu, cuius cognitio actualis impeditur propter aliquam passionem, vel habitum impediens, sicut dicit Aristoteles 7. Ethicor. de incontinentia: ita maiores Iudeorum habuerunt a principio veram estimationem de Christo in habitu, & in actu, sed quando cepit predicare contra eos, excoeci fuerunt circa ipsum, passionibus scilicet, rancoris, & iudicij, quibus impediabantur ab actuali consideratione veritatis de Christo, quantum ad Deitatem eius, & quod esse Messiam sicut incontinens in passione existens eligit, & iudicat fornicandum, quod alias non faceret, & sic inclinati fuerunt in eius mortem. De hac opinione quod sentiat auctor. vide super Matthaeum, tomo quinto, c. 21. q. 204. paulo post principium.

Nunquid vere cognouerunt principes, quia hic est Christus. De Christo duo erant cognoscenda, scilicet, quod Deus erat, & quod erat Christus, sine Messias. Vtrumque autem tunc poterat Iudaei de Christo cognoscere, quia scripturae vtrumque de Christo dixerunt, & ostenderunt, sicut & nos ex veteribus scripturis vtrumque accipimus. Sed tamen de facto principes Iudeorum, & ceteri qui mortem Christi traxerunt, non cognouerunt, eum esse Deum, neque Messiam. Vide auctorem loco cit.

vide etiam per hoc auctor. super primum Paralip. c. 21. quaest. 19.

Nunquid vere cognouerunt. &c. Licet scripturae testentur in sacra scriptura de tempore aduentus Messiae, & de signis aduenientis, & de conditione, vel modo veniendi, tamē Iudaei non cognouerunt, Christum esse Messiam, & quod ista non necessario ostendunt, sed probabiliter, & causant quandam opinionem vide aut. super Matth. to. 3. c. 12. q. 207.

Nunquid vere cognouerunt. &c. Ad quid autem profuerunt signa data de aduentu Messiae, si per ea non cognoscatur Messias per certitudinem. vide loco citato quoque f. 108.

Nunquid vere cognouerunt. &c. Similiter quare Deus dederit talia signa, per quae non poterat cognosci eundem, Christum esse Messiam. Vide loco citato, quaestio nem 209.

Nunquid vere cognouerunt. &c. Similiter quare Deus fecit, ut Messias non esset penitus ignotus, nec totaliter manifestus, & quomodo tempore suo ab aliquibus fuit cognitus, & ab alijs ignotus. Vide loco citato, quaestio nem 210.

Nunquid vere cognouerunt. &c. An autem Deus revelauerit, & revelet semper Iudaeis, & Gentilibus, & quibusque infidelibus, qui non ponunt obicem, quod Iesus est Messias. vide loco cit. q. 111.

Nunquid vere cognouerunt. &c. Et similiter, an per scripturas, seu per miracula cognoverint Principes sacerdotum Iesum esse Deum, & eorum peccatum alleuerit per ignorantiam. vide ibid. q. 112.

Christus autem cum venerit, nemo scit unde sit. Idem nascitur, unde venit Messias. pro hac auctoritate. Vide super 4. prolog. D. Hieron. in Matth. post quaest. 2. circa illud: Deus Christus est.

Et nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora eius. Idem hora, qua ipse volebat mori, nemo enim, nec etiam totus mundus poterat extra horam occidere Christum. quia cum ipse haberet potestatem ponendi animam suam, & sumendi eam. Ioan. 1. idem potestatem moriendi, quando vellet, & surgendi, quando vellet, & nunc mori nollet, quousque impletur omnia, quae de eo dicta erant, non poterat eum quisquam occidere. Vide circa hoc auct. super Matth. tom. 1. cap. 29. ubi multa pulchra circa hoc iuvenies.

FERIA QUARTA post quartam Dominicam Quadragesimae.

Evangel. Ioan. IX.

Pater Iesus vidit hominem caecum à nativitate &c. Hoc fuit in festo Synagoga, tunc quando Christus fugiens Iudaeos volentes eum lapidare abscondit se, & exiit de templo. Vide aut. in 1. parte defensorij, ca. 1. post medium.

Rabbi, quis peccavit, hic autem pater eius, ut caecus nasceretur? Quam admodum hominibus integris existentibus inducit Deus interdum mutilationes membrorum, & alias penas, propter peccata propria: ita & eis qui nondum nati sunt, data defectibus aliquos in penam peccati, non quidem ipsorum, qui non poterant peccare, antequam forentur, sed in penam peccati parentum suorum, sicut & filij parvuli, qui nondum peccaverunt occiduntur interdum à Deo, solum propter peccata parentum, ut puniantur in eis, inquantum dolent de eorum de seculo, & hoc putantes accidere discipulis de seculo nato, paterunt à Christo, qui peccavit, &c. vide auct. super Matth. to. 3. c. 12. q. 88.

Neque hic peccavit, neque parentes eius, sed ut manifestetur opera Dei illi. Innuit per hoc Christus, quod in caeco illo non acciderat peccata pro peccato illius, vel parentum eius, & tamen quod in alijs accidere poterat, & interdum

I N D E X.

interdum accidebat. alioquin diceret, quod non posset nasci cecus pro peccato patrum. Vide auctorem loco citato.

Neque hic peccavit, &c. Accidit aliquando tales defectus, ex voluntate Dei ad emendandam ipsius, qui hos defectus parit, qui malus eliceretur, si integer corpore fuisset. vide e loco citato.

Neque hic peccavit, &c. Accidit etiam propter decorem vniuersi quem Deus, tanquam vniuersalis promissor intendit. Vnde sicut inter species reperitur inaequalitas, quae facit ad pulchritudinem vniuersi, ita & inaequalitas inter indiuidua eiusdem speciei ad idem facit. Vide loco citato.

Neque hic peccavit, &c. Accidit praeterea, quia defectus naturae tollendo, tollentur multa bona de vniuerso. vide loco citato.

Sed ut manifestentur opera Dei in illo. Ex his verbis colligitur a quibusdam, defectus, & exorbitantias naturae accipere, & permitti a Deo, quatenus eius opera sint in recordatione, quia si Deus sicut ab initio constituit in vnaquamque naturam, sic dimitteret illam immutabiliter semper in suo ordine permanere, in obliuionem reduceretur eorum hominum operatio Dei. Ideo ergo natura interdum conuertitur contra suam naturam, vt semper Deus, naturarum opifex, in memoriam reducat. Veritas talis opinio rejicitur aliquoties ab auctore. Vide loco citato. Vide etiam sup. 4. Reg. cap. 20. q. 3. vbi diffuse de hoc loquitur auctor.

Sed ut manifestentur opera Dei in illo. Exorbitantiae, vel defectus naturae deducunt in memoriam Dei dupliciter, vno modo inquantum tales sunt, quae non nisi per Deum fieri possunt. Alio modo inquantum per se solum Deum reparant, licet ab aliquo ab ipso fieri possint. Primi generis fuit. Solem flare, prout habetur Iosue decimo. aut retrocedere, prout habetur 4. Reg. 20. & Iai. 38. Secundi generis fuit defectus huius cecus, & alij huiusmodi, quos Deus accidere volebat, vt ipse eos curaret, in quo operatio eius ostendebatur, quia nemo poterat illos reparare, nisi ipse. & hoc est, quod dicitur. sed ut manifestentur opera Dei in illo. Illa autem opera fuerunt, quod ipse sanauit eum immediate. Vide loco citato.

Sed ut manifestentur, &c. Aliquando propter peccata patrum namque filij cecus, vel claudus. vide auct. sup. Genes. c. 3. q. 374.

Sed ut manifestentur curae Dei in illo. Sic dicitur de Sarr. Gen. c. 26. Ecce concludit me Dominus, quae conclusio peccatis quae dam est, quae a Deo est, interdum propter peccata, interdum autem ad laudem Dei, sic fuit in Sarr. vt virtus Dei manifestaretur in dando ei filium in senectute. vide auct. super Genes. loco citato, super verba citata.

Ne oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est. Christus erat lux in mundo, & praesentia eius in mundo comparatur luci. Hoc deducitur auctor ex praedicta aucl. vnde. vide super Mattheum, rom. c. 12. quae. 5. circa principium.

Expulsi in terram, & facti lumini ex specu, & luminis lumini super oculos eius. Christus multis modis curabat, aliquando simpliciter tangendo, sicut leprosum in Capharnaui Math. 8. Socrum Simonis. Math. 8. & Marc. 1. sic etiam duos cecos, de quibus Math. 9. & postea mortuum, de qua dicitur eodem cap. & Luc. 8. Aliquando curaba non per simplicem tactum, sed cum aliquibus caeremoniis, sicut sanauit hominem surdum, & mutum de quo Marc. 7. Et aliquando sanando hoc modo, mox factis caeremoniis sequebatur sanctus, & aliquando pater. De primo modo habetur eodem cap. De secundo pater in hoc eodem nato. Aliquando vero curabat Christus per solam vocem, imperando morbo, vt recederet, vel praesente languente, vel per vocem ad absentes. De his omnibus modis, vide apud auctorem super Mattheum. tom. 4. c. 5. q. 92.

Expulsi in terram, &c. Tripleiter fotebat Christus curare egros, quidam enim credeban, & petebant liberari ore proprio. Aliquando vero nihil petebat languens, sed a-

lius pro eo credeban, & petebat. Interdum autem Christus nullo petente confitebatur sanauit, sicut in paralytico, qui sedebat in porticu ante probaticam piscinam, de quo Io. 5. & sic etiam fuit in hoc eodem nato. Vide de his auctorem super Mattheum. tom. 4. cap. 17. quae. 146.

Expulsi in terram, &c. In operacionibus Christi ad miraculum erat quadruplex modus. Vnus erat, quod Christus loquente, vel tangente statim fieret, quod ipse volebat, scilicet effectus miraculi, sine curatiōis, sine alterius rei. De verbo patet, quando Christus superaret mari dicens. Tace, & obmutce, & statim facta est tranquillitas, vt habetur Math. 8. & Marc. 4. & Luc. 8. sic etiam Marc. cap. 9. patet de puero Iannaco, cuius demoni Christus dixit. Iude, & mure spiritus exi ab eo, & statim exiit. De tactu patet, quando tenuit leprosum apud Capharnaum. nam statim curatus est, vt habetur Math. 8. Similiter, quando socrum Petri subicitantem ienuit nunniam statim sanauit, vt habetur eodem cap. & Marc. 1. & Luc. 4. & ita fuit de duobus cecis, de quibus dicitur Math. 20. Secundus modus erat, quod Christus per sic cellipnem faceret opera, scilicet, quod ad vnum hominem curandum faceret multa opera, & in primis non sequebatur effectus sanatus, & confirmatio vltimae opere, sequebatur sanitas in instanti, hic pater Marc. 7. de homine surdo, & mutuo, quem inter fines Decaploicos Christo obulerant, & ad istum modum etiam potest peruenire suscitatio Lazari, Ioan. vndecimo. Tertius modus erat, quod Christus faceret aliqua opera ad sanandum aliquem, & factus illos non sanaretur statim, sed postquam a Christo recederet in absentia eius sanabatur, & sic fuit de hoc eodem nato; sic etiam fuit de decem leprosis, Luc. 16. Quartus modus erat, quod fierent multae operaciones a Christo ad vnum effectum miraculi in tentum, & tamen ille effectus intentus non deducere totius simul in fine operacionis vltimae in praesentia Christi, sicut in secundo modo, neque post vltimam operacionem in absentia Christi, sicut in praecedenti modo, sed deducebatur per partes, sicut quando sanauit eum in Bethesda extra vicum, de quo Marc. 8. plenius horum declaracionem. vide apud auct. super Mattheum. 5. c. 20. q. 122.

Expulsi in terram, &c. Christus aliquando in sanatione eorum nihil faciebat, nisi tangere oculos, sicut in duobus cecis de quibus habetur Mattheum. 20. Aliquando autem faciebat aliquid aliud, scilicet expuere in oculos eorum, sicut Marc. 8. expulsi in oculis cecis, & tenuit eos manibus suis. Aliquando faciebat lumini, & imbebat oculos cecorum, sicut in hoc eodem nato, & videatur, quod quando quis habebat magnam fidem, Christus paucas caeremonias exercebat ad sanandum eum, sic fuit de illis duobus cecis de quibus Math. vigesimo. quia solum tenuit oculos eorum, eo quod magnam fidem habebant, clamantes instante, miserere nobis fili David. Ita etiam fuit de duobus cecis, de quibus habetur Math. 9. quia enim magnam fidem habuerunt, ideo solum tenuit oculos eorum. De fide autem huius cecus non apparet, ideo habuerunt locum in eo caeremonia, sicut etiam in illo, de quo habetur Marc. septimo. Vide auctorem super Mattheum. 3. c. 9. q. 142.

Vade, & lumen tu natum a Syloe. Illa narratio est fons quidam prope Ierusalem, ex quo procedebat quidam thuyus, & faciebat magnam lacum apud Ierusalem, & ibi nabant Iudaei, & ideo vocatur narratio a Syloe. Vide auctorem super 3. Reg. cap. 1. q. 36. circa illud: Et ducite eum in Gilon.

Vade, & lumen tu natum a Syloe. Christus in eorum curacione interdum operabatur aliquid, ad quod non statim sequebatur sanitas, sed in absentia eius agri sanabantur, & hoc ideo faciebat, vt probaret eorum gratitudinem, an scilicet pro susceptis beneficiis rediret ad gradus dedendum, quod patet in decem leprosis Luc. 17. de quibus quasi indignatus ait. Nonne dedistis illi, & nouit ubi sunt? Non estimentus quia dedit, & daret gloriam Deo nisi hic alienigena. Alia causa huius erat quantum ad ostensionem fidei illorum, quibus Christi-

I N D E X.

Aut ista faciebat. Vt patet in hoc egeo nato. nam cum Christus iunxit oculos eius luto, & non lazaræ, sed misit eum, vt se lazaræ in aeternitatem Sylæ, fortassis crederet, quod non prodesset ei, cum per actum manuum non fuisset curatus. & aqua illa non habebat virtutem illuminandi egeos, & ideo ite nollet. quod autem ite veller ad fidem pertinebat, quia crederet Christi verbo, scilicet, quod sanandus erat in nativitate Sylæ. vide auctorem super Math. tomo quarto, cap. 20. quest. 122. circa finem.

Vide, & lazaræ. Simile fuit, quantum ad Naaman Syriam, qui venit ad Heliæ, vt sanaret eum a leprâ, & ille misit eum ad Iordanem dicens. Vide lazaræ septies in Iordane, & sanitatem recipies. Vide loco citato.

Vide, & lazaræ. Miracula Christi interdum fiebant, & complebantur tota simul mox, vt Christus loqueretur. Alia differebant, vt tota fieret post tempus, sicut est de presentis miraculo. Alia vero partim instant, & partim post tempus fiebant, ita quod videbatur in successione esse miraculum. sicut fuit de illo egeo, de quo Marc. 8. nam primo vidit homines tanquam arbores ambulantes. idest non clare videbat, & postea Christus, socii, quod clare videret. Vide super Mathæum, tomo tertio, cap. 8. q. 35.

Erat autem Sabbatum, quando lazarum fecit Iesus, & aperuit oculos eius. Christus non semper servabat legem veterem, sed in quibusdam feriabat, & in quibusdam non, nec enim tam ubique dissoluebat, nec ubique custodiebat, sed quandoque quidem hoc, quâdoque illud faciebat, in vpo quidē futuræ sapientiæ preparans viâ, to altero autem moretendū Indorum cohens lun quam. vt ait Christoforus. Attamen Christus quando et tēpulum semper legem servabat, & tamen secundum quādam ceremonias videbatur Iudæis non observare illam, quia non bene intelligebant eam. Vide sup. Mar. tomo 3. cap. 3. q. 19.

Erat autem Sabbatum, quando, &c. Christus in omni tempore curabat, quandoque accedens offerri sibi languentes, scriptura tamen de illis, qui fuerint curati in Sabbato exprimit, quod in Sabbato curati sunt, in alijs vero diem non exprimit. Ratio huius est, quia scriptura exprimit ea circa, quæ accidebant controuersie, & dubia, hæc autem accidebant solum circa curationes, quæ fiebant à Christo in Sabbato. vide auct. sup. Mar. tomo 4. cap. 1. q. 38.

Erat autem Sabbatum, &c. Christus cum esset Dominus Sabbati, poterat illud mutare ad voluntatem suam, iuxta illud Math. 12. Dominus est filius hominis etiam Sabbato. vide loco citato, scilicet Mar. tomo 4. cap. 2. circa verba notata.

Erat autem Sabbatum, &c. Licebat Christo Sabbato curare, quia ipse nulli legi erat subditus, cum esset legis latæ, & legis Domini, sed etiam dato, quod vellet servare legem secundum totum suum rigorem, non agebat contra legem in rationibus istis, eo quod in Sabbato prohibetur fieri opera propriæ laborum, & occupationem, curationes autem Christi, nec labore, nec occupationem habebant, ideo licite curabat. Vide auct. super Math. tomo 4. cap. 2. q. 36.

Erat autem Sabbatum, &c. Curationes Christi erant omnes ad laudem Dei, eo quod in quolibet eorum apparebat manifesta virtus Dei operantis, ideo licite fiebant in Sabbato. vide loco citato.

Erat autem Sabbatum, &c. Quomodo autem medicis Iudæorum liceret, vel non liceret curare in Sabbato, vide apud auct. loco citato q. 37.

Non est hic homo à Deo, qui Sabbatum non custodit. Quibus Christus licite curaret in Sabbato, iudei tamen nunquam poterat psonderi, q. Christus licite argueret curatores Sabbati. Vide q. Christus curavit mulierem curatā à decē, & octo annis, Archidiaconus indignatus, q. Sabbato curasset, dicebat turbæ. Sex dies sunt, in quibus oportet operari, in his ergo venis, & curamini, & non in die Sabbati. Luc. tertio decimo. Vide super Mar. tomo 4. cap. 1. q. 36.

Non est hic homo à Deo, qui Sabbatum non custodit. Chri-

stus arguebat Iudæos de curatione in Sabbato, quia ipse, vt communiter faciebat curationes à non necessitas, quæ scilicet, etiam si differerent ad alios dies, non esset aliquod periculum, rarus autem finabat eos, quoniam curatio, siue periculo non differebat. vide loco citato. quest. 37.

Non est hic homo à Deo, &c. Quamvis Christus curare posset alia diebus, in quibus nulla esset calumnia, curabat tamen in Sabbato, vel quia coram quos Christus curabat, quidam indigebant subita curatione, alioquin perirent, vel si non aderat tale periculum, volebat nihilominus curare in Sabbato, propter maiorem Dei gloriam. Secundo ad ostendendum, quod Sabbatum solvendum erat. Tertio, ne homines paterentur ægritudine longiori tempore, quam conueniret. Quarto, ne putaretur impotens esse, vide barum omnium explicationem loco cit. q. 38.

Non est hic homo à Deo, qui Sabbatum non custodit. Pharisei inuidebant valde Christo, propter magnū honorem, qui ei deferabatur a turbis, vide nitebatur obfuscare facta eius, vt dimitterent opinionem eius in conspectu plebis, & quia omnes tenebant Christum à Deo missum, conabantur Pharisei destruere hoc, dices. Non est hic homo à Deo, &c. vide super Math. tomo 3. cap. 2. q. 32. circa principem.

Non est hic homo à Deo, &c. Murmurabant Pharisei, quod Christus non custodiret Sabbatum, & tamen hoc falsum erat, quia non violabat Sabbatum, sanando eos. Vide auctorem super Math. tomo 3. cap. 2. q. 38. ubi, in principio veterem Christum tota vita sua seruauit legē Moysi, eo pertinet Iudæis causam istam scandala. vide loco cit.

Non est hic homo à Deo, &c. Christus videbatur Phariseis in multis Sabbatum violare, licet vere in nullo violaret. Ipsi autem zelabant valde pro Sabbato, quia tota Phariseorum sanctitas erat in exterioribus observationibus, & ceremoniis. ideo nitebantur hæc arguere eum de Sabbato, vt aliquando possent eum conuincere. vide sup. Mar. tomo 2. cap. 2. q. 35.

Non est hic homo à Deo, &c. Iste dicitur Pharisei, & Scribæ arguebant Christum de aliquo, quod non erat peccatum, unde non arguebant eum, itaque non peccatorem, sed tanquam imperfectum, eo quod omissis iactantur vero arguebant eum quasi peccatorem, & hoc faciunt in presentis accusatione de violantia Sabbati, nam parabatur hoc esse peccatum mortale, propter quod dicebant, ipse non esse à Deo. vide super Math. tomo quarto, cap. 1. q. 21.

Non est hic homo à Deo, &c. Manifeste constabat, Phariseos esse amulos, & malignos, cum aperta Christi miracula deridebant, & quanto ille maiora faciebat, ita to illi detestiora de eo dicebant, & nitebantur grauius nocere, in tantum, quod dicebant etiam, eum non esse à Deo. Vide auctorem super Math. tomo 4. cap. 6. q. 43.

Non est hic homo à Deo, &c. Pharisei, & Scribæ aduersabantur Christo, unde dicebant, eum non esse à Deo, & conabantur hoc populi persuadere. Vide super Math. tomo 4. cap. 6. q. 43. circa principem.

Quomodo potest homo peccare, ut hoc signa faciat? Impossibile est, quod peccatores, siue maligni, siue etiam admodum, miracula faciant, etiam quod possint facere miracula, nam miraculum est quoddam, quod admittunt in induit, miraculum autem virtutis diuinæ, includit, ideo non fit, nisi per Deum. vide auct. super Math. tomo 4. cap. 2. q. 39.

Quomodo potest homo peccare, ut hoc signa faciat? In hoc differunt miracula facta à Deo, ab iis quæ sunt à maleficijs, vel demonibus, quia Dei miracula vera sunt, quæ autem ab eis sunt, solum sunt apparuitio, licet enim dicatur de Aorochislo, quod ipse apparebit secundum operam rationem saluare in signis, & prodigijs mendacibus, vt habetur 2. ad Thedalonice. 2. vide auctorem sup. Ex. tomo primo, cap. tertio, quest. 1. etiam, post medium, & cap. 7. q. 10. & q. 21. respondendi, quomodo virtute demonis ligato sapit.

Quomodo potest homo peccare, ut hoc signa faciat? Quod demones,

I N D E X.

demonēs, & malefici, seu falsi prophetae nō faciunt miracula, cum faciunt miranda, accidunt propter tuos. Vide auct. super Matth. 6. c. 24. q. 19.

Quomodo potest homo peccare, ut hoc signa facere. De modo quo peccatores, & falsi Prophetae faciunt signa aliquid. Vide super Matth. loco cit. q. 140. & quid in eis sit, inter vera, & falsa miracula. Vide etiam super Deuter. 3. q. 1. post in mediū ubi ostendit, quomodo prauū homines virtute Dei aliquando possint facere signa.

Quomodo potest homo peccare hac signa facere. Miracula vera facit per virtutem Christi potest quia ex illis in peccato morali. Vide auct. super Matth. tom. 3. q. 7. q. 34. Vide etiam eadem tom. cap. 10. q. 62. ubi ostendit quod miracula fieri possunt ab existente in peccato mortali, dum tamen habeat silem.

Iam enim conspiciamus Iudas, ut si quis confiteretur, eum esse Christum, extra sinagoga fieret. Principes Sacerdotum, & Pharisaei oderant Christum, quia arguebat vita eorum, & ostendebat populo nequitiam eorum, & ita eos contemptibiles reddebatur etiam quia ei impendebatur magnus honor a populo, & inuidebatur, quod non tantis exhiberetur eis, & ideo detrahebant ei, & incipiebant paulisper conuinculari, nam a principio volentes offuscate miracula eius, & dixerunt: In Beelzebub princeps Demoniorum eijcit Demonia. Matth. c. 9. & 12. postea verò cum populus eum in tantum laudaret, quod eum Christum, idest Messiam vocabat, eperunt Pharisaei non solum Christo detrachere, sed etiam turbe maledicere, dicentes. Turba haec quae non nouit legem maiestatis sunt. Cum autem quoddam miracula frequentaretur, & fuor populi erga Christum crederetur, decretum excommunicationis posuerunt principes Sacerdotum contra eos, qui Iesum vocarent Christum. ut patet ex auctoritate Euangelij indulta. Vide auct. super Matth. tom. 3. cap. 21. q. 17. in principio.

Iam enim conspiciamus, &c. Quanto plura miracula Christus faciebat, tanto magis incitabantur Iudei ad eum persecutandum. Vide auct. super Matth. tom. 4. c. 16. q. 64.

Iam enim conspiciamus, &c. Quando Christus maxima bona faciebat, tunc Pharisaei contra eum pessima faciebant, & dicebant. Vide super Matth. tom. 4. c. 15. q. 2.

Nuncquid & vos vultis discipuli eius fieri? At illi dixerunt. Tu discipulus illius es, nos autem Moysi discipuli sumus, nos scimus, quia Moysi locutus est Domini, tu autem nescimus unde sis. Quasi dicerent. Quia Moysi locutus est Deus, finititer credimus verba Moysi, & scilicet discipuli eius per istam firmitatem credulitatem, sed de isto nescimus unde sit, ideo nolumus credere ei & sic non sumus discipuli eius. Et enim ad esse discipulum, requiritur quod ad diuinam doctrinam, & quod illi doctrinam finititer adhereret quam audit, credens eam esse veram. Primum habebant omnes tam Pharisaei, quam turba, quia omnes audiebant verba Christi, sed nondum erant discipuli, secundum habebant multi de turba, quia audientes verba eius, & videntes signa, credebant in eum. Pharisaei autem hoc secundum non habebant, quia licet audirent, non credebant, sed potius audire volebant, vt haberent de quo Christum increparent. Vide auct. super Matth. tom. 3. c. 8. q. 60. paulo post principium, ubi praedictam auctoritatem exponit.

Scimus autem, quia peccatores Deus non audit. Deus nō accipit orationes, vel lūdus eorum, qui sunt in peccato. Propter hoc Exod. 15. Iubeat Deus fieri pro viro in mundo prius sacrificium pro peccato, quam holocaustum, eo quia sacrificium holocausti est in laude Dei, & ideo prius debet fieri sacrificium pro peccato. Vide auct. super Levit. c. 15. q. 3. circa finem.

Scimus quia peccatores Deus non audit. Idem Deus non facit miracula pro peccatoribus, sed pro viris iustis. Vi de super primum Reg. 1. c. 13. q. 1. paulo post principium ubi habetur haec auctoritas. Vnde Salomon in oratione sua ad Deum post templi dedicationem ait. Qui custodis pactum, & misericordia cum seruis tuis

qui ambulant coram te in toto corde, 2. Paralip. cap. 6. Iustis enim Deus benefacit ad peccatores autem, qui nō diligunt illum, non aduertit. Vide auctorem loco citato. post quod non nem octauam circa illud: Qui ambulat coram te in toto corde.

Peccatores Deus non audit. An orationes peccatorum exaudiunt, & quare interdum impetrent peccatores, & non iusti, & an bonorum orationes magis prosint quam malorum, & alia huiusmodi. Vide apud auct. super Matth. tom. 3. c. 7. q. 16. Vide etiam tom. 6. ca. 23. q. 86. circa finem.

Peccatores Deus non audit. Quomodo Deus exaudire, siue audire dicatur, & aures habere. Vide auctorem ca. 73. 4. Parad. in fine, ubi etiam reperies, quomodo, & cur ad eum voce preces fundantur, & affectus nostros atque afflicti cordis nostri amaritudines proponimus cum Deus aures non habeat.

Peccatores Deus non audit. Deus non exaudit peccatores, vt faciat pro eis miracula, si miracula sunt solum in fauorem eorum, si tamen sunt in fauorem aliorum, interdum Deus exaudit eos. Vide auct. super Iud. c. 6. q. 47. ante medium.

Id est si quis vult deus esse, & voluntatem eius facit, hunc exaudit. An viri boni, & iusti orantes, semper a Deo exaudiantur. Vide auctorem super Matth. tom. 3. ca. 7. quæst. 17.

Et exierunt eum foras. Iudei persequebantur omnes in Christum credentes. Vide circa hoc multa apud auctorem super Matth. tom. 6. c. 14. q. 71. & seq.

Tu credis in filium Dei? Respondit illi, quis est Dominus, nec credam in eum? Et ait Iesus, si dixisti eum, & qui loquitur tecum ipse est. Christus aliquando reuelabat alicui, se esse filium Dei, aliquando autem hoc taceri iubebat, ne impediretur passio sua, si hoc audiretur, sed illud talibus reuelabat, quod ipsi scientibus nihil impediretur, sicut fuit de Samaritana, & de presenti ceco, qui erat deuotus Christo, & quod tacebat ab eo finitatem, & taceret, quicquid videret illum velle taceri. Vide auct. super Matth. tom. 4. c. 16. q. 94.

Et qui loquitur tecum ipse est. Christus aliquando, se esse filium Dei reuelabat paruulis, & rudibus, vt enim perfecti laudarent. Vide auct. super Matth. tom. 4. cap. 14. q. 191.

Tu credis in filium Dei. Potest dici, quod Christus perierit fidem ab isto ceco, & voluerit, quod exprimeret ipsam, quia sicut in credendo homo meretur, ita etiam in consistendo fidem, & ita fuit propter meritum eius. Vide super Matth. tom. 3. c. 9. q. 140.

Et qui loquitur tecum ipse est. Christus non publicauit se esse Deum, & Messiam, ne impediretur eius passio, nō vt dicitur 1. Cor. 2. Si cognouissent, nunquam dominus gloria crucifixus, sed reuelabat in secreto aliquibus. Vide alias rationes de hoc super Matth. tom. 3. ca. 9. q. 17. circa finem.

FERIA QVINTA post Dominicam quartam Quadragesimae.

Euang. Luc. 4. V.

Ibat Iesus in Ciuitatem, quae vocatur Naim:

ET ibi cum illo discipulis eius, & turba copiosa. Turbae veniebant ad Christum, vt audirent eum, & non poterant manere cum eo continui, sicut discipuli sui, sed manebant per dies, vel tres dies, & iunc reuertebantur, & iterum veniebant ad I. I. Christus, vel semper habebat turbas, vel raris erat sine illis. Et hoc ad paucum tempus, & quando ipse volebat fugere ius

bas, sicut interdum faciebant propter recreationem corporalem suam, & discipulorum, quia tot erant, quae ibat, & redibant, quod neque spatium comedendi habebant. Vide sic fiebant quod interdum pauci erant cum Christo, interdum autem subito congregabantur multi. Vide de hoc super Matth. tom. 5. c. 19. q. 6.

Et in bacopula. Turbæ sequebantur Christum principaliter propter sanitatem decipiendam. Vide ibid.

Et turbacopula. Ex istis turbis, quæ Christum sequebantur, quidam sequebantur eum solo desiderio audiendi doctrinam eius, & sic erant aliqui viri deuoti, qui consolabantur in verbis Christi, & per illa putabant, sibi esse salutem. Alij, ut viderent, si posset illum in aliquo reprehendere, alij alijs de causis. Pro quo, Vide auct. super Matth. tom. 1. c. 4. q. vlt.

Et turbacopula. Plures causas erat, propter quas turbæ sequebantur Christum, vide super Matth. tom. 3. c. 20. quest. 103.

Ecce defunctus essebatur filius vnicus, maris sui. De amore matris videtur. Verbo Mater communiter tabula vnicum refugium erat matri filius ille, quo mortuo, nullum illi remansit solatium. Apparet ergo, quam fallacia sint huius seculi bona, quæ quamdam speciem bonitatis ostendunt, nullam tamen esse habens, sed sequaces suos veris miseris replent, & de vero bono separant. Vide super Matth. tom. 4. c. 13. post questionem 27. circa illud, & fallacia diuinarum.

Filius vnicus maris sui. Deus non permittit, hic aliquem hominem multum letari, quia letitia temporalis est in delictis corporis, diuitiis, honoribus, libris, & similibus bonis. Si autem ista a Deo dantur alicui timens Deum, re feret semper omnia ista in Deum, nec vnuquam de his delectabitur per fruitionem. Si autem ille, cui a Deo hæc temporalia bona dantur, organa ad seipsam refectat, delectationem quidem aliqualem habere possit, sed passionum tumultu hoc non permittit. Nunc enim timor peccatorum bonorum inest, quo semper cruciatur. Vnde a Deo desiderium antingentis imaginis res in penam infligitur, ut quod desiderat non obtineat, & sic a delectatione bonorum, quæ possidet inuitus abstineat, nunquam satians. De his plenius auctor super Gen. 7. q. 23.

Filius vnicus maris sui. Nullus mortalium tam complecti solentis est, qualicumque statim emicuat, qui curam, & laborum pondere pressus vnum diem saltem sine labore, & dolore transigit. quoniam si sine dolore nungitur, & extrema gaudij luctus occupat, ut habetur Prov. Cap. 14. Vide super Gen. Jo. c. 14. circa illud. Donec reuertaris in terram de qua sompnas.

Filius vnicus maris sui. Vnde colligitur, quod esset et charissimus, & dilectissimus. Et quidem merito, etenim filius sui maiora bona, quæ patres eorum diligunt, & consequari desiderant. Qui propter Aegyptij valde lamentabatur, & plorabat pro morte filiorum, omnes alias plagas modici momenti comparatione huius reputantes. Vide auct. super exod. 1. c. 11. q. 5. & q. 6.

Filius vnicus maris sui. Porro amorem hominis ad Deum, qui maximus esse debet, & amoris hominis ad seipsum, ista maxima amicitia filij ad patrem, & patris ad filium, a qua ceteræ priuuntur. Vide auct. super Matth. tom. 6. c. 22. q. 311.

Filius vnicus maris sui. Amore, quo aliquis amat ut res distincta, magis amatur parentes a filiis, quam e contrario. Amore autem, quo aliquid amatur, non ut res distincta, & per se, sed ut aliquod alterius, magis amatur iuxta a parentibus, quæ comparatio. Vide auct. super Matth. tom. 6. c. 22. q. 311.

Filius vnicus maris sui. Quare parentes magis diligunt filios, quam filij parentes. Vide multas rationes apud auct. loco citato, ubi multa pulchra pro hac materia inueniuntur.

Defunctus essebatur filius. &c. Homini iussu quod est in penam, ut moriatur. Vide auct. super Matth. tom. 6. c. 22. q. 331. paulo post in sequenti.

De morte esse cunctis. Mors ita dicitur loquendo, est corruptio, & terminus vite, & non est motus, sed mutatio,

sed est terminus vite, cuius motus aliquid non, quia quod disponitur contra se disponitur ad vitam. Vide auct. super Gen. 1. c. 1. q. 44.

Defunctus essebatur. Causa, quare homines, & omnia alia animalia moriantur, est, quia incipiunt delectare aliquæ dispositiones, quæ exiguæ animæ delectent. Vnde si semper disponeretur, quæ exiguæ animæ delectent in corpore, esset impossibile, quod homo, aut aliquod animal moreretur, sed conductio corruptibilis hoc non patitur. Vide auct. super Legit. cap. 17. q. 7. paulo post principium.

Defunctus essebatur. Mors triplex est, scilicet corporalis, spiritualis, & æterna. Quamquam quilibet Deus irrogare potest, sed non tamen æternam nunquam irrogare alicui, pro peccatis alicuius, similiter aut nec mortem spiritalem, eam enim solus peccator causat. Deo nihil agente, Mortem autem corporalem Deus infligit aliquo modo homini, propter peccatum proprium, aliquo autem pro peccatis parentum, hoc autem quid habet incommuni. Vide auct. super Deut. cap. 24. q. 5. ante medium.

Defunctus essebatur. Eschiamus vulgares, quod mors non sit in istam, sed per succellionem, quæ ex tempore, quod cumque, quæ est mortuus, penam infligantur patres a tremore corporis, & sic patitur, quousque mortuus, & cum incipiunt fieri illa, mori nones, dicitur quod non est anima tota in corpore, quia anima quibusdam partibus emittitur, sed hoc est error, & ignorantia quidam. Vide auct. super 1. Reg. 1. c. 7. circa illud: Et adhaerens anima mea in me est.

Defunctus essebatur. Quilibet homo est debitor mortis Deo, etiam si non committat alia specialia crimina, & ideo quandoque quæ volunt, quia nulla specialis causa subire potest ab eo recipere delictum mortis. Non sic autem homo. Vide auct. super Matth. tom. 6. c. 22. q. 16. in fine.

Defunctus essebatur. Mors est vitium malum in hoc mundo. Vide super Matth. tom. 6. c. 22. ante quest. 1. circa illud: occidunt.

Defunctus essebatur. Mors est in potestate Dei, ipse enim potest animam in corpore possidere, & auferre eam quando vult. Vide super Matth. tom. 7. c. 28. p. 25. quest. 140.

Defunctus essebatur. Mors est ovis incerta quantum ad tempus. Vide auct. super Matth. tom. 7. c. 23. q. 120. ante medium.

Defunctus essebatur. Mors simpliciter loquendo est maxima penarum, quia adimere esse, quod est maximum, & simpliciter bonum; sicut autem vivere est simpliciter delectabile, non autem vitæ, quæ est in tristitia, ut & mors, quæ est prius in simplicitate est simpliciter penalis, sed inquantum prius vitam malam, quæ est in tristitia, non videtur esse mala simpliciter, sed potius remedium peccatorum. Vide auct. super Matth. tom. 7. c. 25. q. 477. in fine.

Defunctus essebatur. Mors naturalis non datur homini in penam nisi peccati originalis, idcirco oportet, quod omnes descendentes ab Adam moriantur: immo magis proprie loquendo, mors non est pena pro peccato originali, sed pro derelictione ab Adam, propter quam peccatum derelictionem illam peccatum originale, siue non, quia tunc qui non committit peccatum originale, non obligaretur ad mortem, & tamen obligat, siue, ut est de beata. Vnde quæ secundum auctorem non contraxit peccatum originale, & tamen subiacet legi mortis, & idem dicendum est de Curio. Vide auct. super 3. Reg. 16. q. 10.

Defunctus essebatur. Mors est data in penam bonitatis, & etiam est ex natura diuine quæ est ex natura penam verò, inquantum quilibet peccator Deus non fecit homini gratiam, quam illas faciat, cessare autem a beneficentia quod alia conferat, siue pena est. Vide auct. super 4. Reg. 1. q. 1.

Defunctus essebatur. Defunctus ille erat adolebens, videtur enim eius etate accidens, est enim naturalis homines in senectute mori, in iuuetudine vero naturalis

I N D E X.

22. et. naturam ratio huius est, quia in pueritia est caro pura, concutiens formæ humanæ in senectute verbè est caro valde impura, in qua non reperitur armonia illa, secundum quam anima vitur, corpori, & potest exercere per illud operationes suas. Vide auct. super 4. Reg. cap. 5. quæst. 12. circa illud: Et restituta est caro eius &c.

Noli flere. Licet lugemus pro charis nobis, quanquam nobis cognitum, sed Deum voluisse illis occidere, quoniam precibus viscerà neganda non sunt. Quinimo, si aliquis funera patris, aut fratrum, aut filiorum deplorare nolit, nec eis quicquam condolere, quoniam non ut Deo inflicta fore, nimis in hoc peccaret. non enim aliquis Deo repugnat, quia mortem aliquibus ab eo inflictam deplorat. Non enim ille pro mortuis lugemus, tanquam factum Deo improbum, asserentes, aut opinantes Deum in hoc male egisse, sed eorum, qui defecerunt, miseriam deploramus. Vide auct. super Levit. cap. 10. quæst. 12. circa illud: Plangent incendium, quod Dominus suscitavit.

Noli flere. Plorare mortuos dupliciter accipitur: uno modo pro plangere, vel facere officia funeris. Alio modo pro tristari de morte illorum, & emittere lacrimas, sine cæremonia a planctu, & funeris. Quantum ad primum modum erat diffinitum tempus ludendi, in quo debent lugere pro mortuo, scilicet uno die, vel duobus, secundum meritum ipsius mortui, scilicet, quod quanto erat mortuus in maioris honoris, & dignitatis, tanto pluribus diebus fieri debebant cæremoniæ funeris. & in isto planctu non licebat manere multis diebus, quia iam statuum erat, vel de consuetudine iotroduktum, quot diebus per singulis cæremoniæ funeris impenderentur. Si autem accipitur lugere mortuos, id est esse tristitiam de morte illius, & impendere lacrimas sine cæremonia planctus, & funeris, licitum erat multis diebus flere pro mortuum. Vide auct. super 2. Reg. c. 14. q. 10. in principio.

Noli flere. Qui mortuos nimis lugunt, militant contra resurrectionem, nam ideo nimis super eos plorant, quia nunquam ipsos redituos sperant. Si autem, aliquando cum eis vel victuio sperarent, non dolerent, tanquã de mortuis sed modicum angustiantur, tanquam de eumibus in longam peregrinationem. Vnde, qui non consolabatur mortuos desierit, veritatis Catholice, multum, repugnare videtur. & increpandi valde sunt, quia ex hoc videntur tollere spem futuræ resurrectionis. Vide plura apud auct. super Levit. cap. 19. quæst. 16.

Noli flere. De mortuo, quem putamus certissime esse æternæ salutis damnatum non habemus, in quo gaudeamus. Sed habemus, in quo lugeamus. De mortuo viro bono, quem certissime putamus affectum esse felicitatem, habemus aliquid de quo dolemus, & aliquid de quo gaudeamus. De mortuo autem, circa cuius statum post mortem sumus dubij, dolere aliquo modo possumus. Vide auct. super 4. Reg. c. 2. q. 22.

Noli flere. Possumus flere super mortuum propter multam, primo ex compassione nature, quæ perit aliquid, desinente indurduo, secundo, possumus dolere ex malis, quæ passus est iste qui mortuus est dum dissolueretur, quia illa fuerunt mala penæ, tertio, possumus dolere de damno huius morientis, quia deimur vivere nam vivere est aliquid delectabile, deo mors, quæ est privatio vitæ est nimis dolenda, quarto, dolere possumus pro in felicitate, quam putamus illum incurere, si credamus eum æternitatem perire. quinto, dolere possumus, de malo nostro, quod incursumus ex morte alicuius. De his diffusse auctor super 4. Reg. c. 2. q. 22.

Adulescenti tibi dico surge. Christus non faciebat miracula inuocato nomine alicuius, nec etiam Dei, sed solum imperando, vt se Deum ostenderet, cum Deum non inuocaret. Vide auct. super Math. tom. 3. cap. 10. quæst. 14.

Adulescenti tibi dico surge. Christus tria intendebat in suis miraculis, scilicet ostendere, se esse Deum, & quod erat à Deo, & opera sua à Deo proueniabant, & per

opera sua nos instruere in moribus, præcipuum autem erat, quod ipse esset Deus, & ob hoc per opera sua illud maxime persuadere voluit, & si interdu accideret, quod hæc tria non possent ex eodem facto persuaderi, sed ponis ubi vnum ostenderetur, infirmaretur alterum, volebat Christus ponis ostendere se esse Deum, quam cetera, & quia non poterat ostendere se esse Deum, nisi per maximam potestatem, quam ex seipso haberet, & non ex altero, cum Deus sit maxime potestatis, faciebat Christus miracula maxime potestatis, & non inuocabat Deum. De hoc plenus auctor super Math. tom. 4. c. 14. q. 96. circa principium.

Adulescenti tibi dico surge. Christus faciebat miracula subito, non orans, sed solum iubens. Vide super Math. tom. 3. c. 9. q. 152.

Accepti autem omnes timor, & magnificabant Deum. Hoc est, quod Deus intendit, scilicet, quod miracula sua in magna reputatione teneantur, & per hoc homines laudent eum. Vide super 4. Reg. c. 7. q. 12.

Et magnificabant Deum. Magnificare, & laudare idem sunt. Vide super Math. tom. 4. c. 15. q. 98.

Et magnificabant Deum. Magnificare possumus Deum multipliciter, secundum, quod Deus variè à nobis concipitur, nam nemo Deum concipere potest nisi sub ratione maximi boni, ideo cuiuslibet concipienti Deum, occurrat aliquis modus magnificandi ipsum, quicquid enim boni, de Deo dicamus, est magnificare ipsum, quia nihil de eo dicere possumus nisi magnum, cum parua ei non competant, qui summus est. Vide loco citato.

Et magnificabant Deum. Magnificatio hæc fuit laudare Deum, quia Christus miserat ad eos, quem maximè prophetarum esse creabant. Vide loco citato.

Propheta magnus surrexit in nobis. Iudei per ista miracula adhuc non cognouerunt Christum esse Deum. Aut enim Christi. Paulum scripuit Iudei magnificantes Deum, non tamen putabant Deum esse, Hoc autem erat, quia adhuc cor Iudeorum erat ingrassatum, & non poterant ascendere ad hanc altissimam cognitionem, scilicet, quod Christus, qui verus humo erat, esset Deus, & ideo etiam per omnia ista miracula, quæ faciebat, non credebant eum esse Deum, sed esse virum sanctum, & Prophetam excellentem. Vide auct. super Math. tom. 3. c. 9. q. 29. circa medium.

Propheta magnus surrexit in nobis. Intendebant turbæ, per hæc verba, quod Christus esset Propheta, non de communibus, sed aliquis excellentior alij prophetis, qui per excellentiam vocari possit magnus. Ita auctor, super Math. tom. 3. c. 21. q. 54. in principio.

Propheta magnus surrexit in nobis. Quoniam turbæ, vocarent Christum prophetam, ipse tamen propheta non erat. Vide auct. super Num. c. 1. q. 64.

Propheta magnus surrexit in nobis. Ad probandum aliquem esse Prophetam est necessarium miraculum. Vide auct. super Math. tom. 3. c. 1. q. 26.

F E R I A S E X T A post quartam Dominicam Quadragesime.

Euang. Ioan. XI.

Erat quidam languens. Languor vocatur infirmitas grauissima, cuiusmodi sunt infirmitates maximæ, & incurabiles. Vide auct. super Math. tom. 1. cap. 4. post quæst. 113. circa illud: Et sonans omnem languem, & omne infirmitatem in populo.

Erat quidam languens. Languor vocatur infirmitas grauius, & dycturna, infirmitas autem est morbus parui tem potius. Vide super Math. tom. 3. c. 9. q. 153. in fine. Vide etiam loco citato, cap. 10. post quæst. 16. in fine.

A Bethania. Bethania erat villa Maræ, & Marthæ sororum Lazari. Vide auct. super Math. tom. 5. cap. 12. quæst. 96. circa medium. Iuxta Ierusalem, distans solum

lum i. s. hadis. Vide loco citato cap. 20. quest. 44. paulo post medium.

Cum frater Lazari infirmabatur. Infirmitas est disproprio qualitarum animalis, facientium ad harmoniam. Vide auct. super Deutero. cap. 29. q. 6. circa illud: Et infirmitates.

Infirmabatur. Quid reperimus discriminis inter infirmitatem, & agritudinem. Vide auct. super Marth. tom. 3. cap. 3. quest. 45. circa illud: Et agrotationes portauit.

Miserunt ergo fratres eius ad eum dicentes. Domine ecce quem amas infirmatur. Sollicitæ erant istæ mulieres de malo fratris, & quantum poterit eius salutem procurabant. de quo laudandæ sunt, etenim quamvis non necemur aliqua lege ad exhibendum aliqua obsequia fratribus, tamen inquamur fratres communicant in hoc, quod est ab eodem nasci, & habent sanguinem communem, & radicem, ut dicitur 8. Ethic. magis obligatur eis benefacere, quam alijs extraneis ceteris paribus. Vide auct. super Marth. tom. 3. cap. 19. q. 210. ante mediū.

Infirmus hac nem est ad mortem, sed pro gloria Dei. Vide quæ notata sunt Fera quarta, p. 2. c. 2. circa illa verba. Neque hic peccauit, neque parentes eius, &c.

Lazari amicus noster dormit. Mortui vocatur sopor per similitudinem, quia dormientes sicut, & mortui nullam humanam operationem habent. Quia opera quæ sunt in dormientibus, sunt naturalia pertinentia ad vegetationem, unde Arist. 2. de somno, & vigilia inquit, quod sopor est, quies virtutum animalium cum intentione naturalium. Vide auct. super 1. Paral. p. c. 12. post questionem vigesimam nonā, circa illud: & dormiuit Roboam cum patribus suis.

Lazari amicus noster dormit. Mortui appellantur dormientes, ad denotandam facilitatem suscitationis, quia sicut est facile cuiuslibet suscitare alterum de somno, ita facile erat Christo suscitare mortuū, ideo Christus Lazarum mortuum appellauit dormientem. unde Christos. Per hoc tumultum mentis remouit eorum quia derant, & ostendit quoniam facile est ei mortuos suscitare. Ex hoc modo respectu Dei omnes mortui sunt dormientes, quia eos aliquando suscitabit. Vide auct. super Marth. tom. 3. cap. 9. q. 17. in fine. Vide etiam auct. super quartum Prolog. D. Hieron. in lib. Iosue post quest. 15. circa textum.

Lazari mortuus est, & quædam propter vos ut credatis. Fides erat totus finis intentus in miraculis Christi, non enim faciebat miracula nisi ut crederetur in eum, & credentes saluaretur per fidem. Vide auct. super Marth. tom. 3. cap. 9. q. 90.

Et gaudeo propter vos, ut credatis. Discipuli Christi ante passionē eius non crediderunt firmiter ipsum esse Deū. Vide auct. super Marth. tom. 3. cap. 21. q. 121. Pro quo vide etiam auctorem in 5. Paral. c. 12. circa medium.

Et gaudeo propter vos, ut credatis. Quicquid crediderunt discipuli de Christo ante resurrectionem suam, totum fuit debilitate creditum, ideo facilius mouebantur ab eo, quod crediderant, ita quod apparet in omnibus miraculis quæ videbatur, quia statim efficebantur non credentes. Vide auct. super Marth. tom. 4. c. 16. q. 39. circa finem.

Dicit illi Iesus. Resurget frater tuus. Dicit ei Martha. Scit quia resurget in resurrectione inueniſſime die. Ex hac auctoritate inferitur ab auctore, quod Iudei credebant omnes homines resurrecturos esse. Vide sup. Marth. tom. 3. cap. 20. q. 50.

Qui credit in me etiam si mortuus fuerit uiuet, & omnis qui uiuit & credit in me non morietur in æternum. Vide hanc auctoritatem super Marth. tom. 7. c. 25. q. 69. circa principium.

Tu ex Christis filius Dei ueni qui in hoc mundum uenisti. Meruit proſectio Martha per hanc confessionem, nam confessio fidei est salutaris, id est proficit ad salutem animæ. Ad Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem scilicet etiam meruit D. Petrus, quando Christum confessus est, quod apparet ex eo quod Christus retribuit ei pro sua confessione, & tamē

non retribuisse, si mereretur non habuisset. De hac vide auctorem super Marth. tom. 4. c. 16. q. 60.

Magister adest & uocat te. Christum vocabant omnes vulgariter Dominum aut magistrum. Vide super Marth. tom. 3. c. 21. q. 22. in principio.

Iesus ergo ut uidit eum plerumque, & Iudæi qui uenerunt cum ea plerumque, & fratribus spiritus, & turbauit sensum. Ad malos actus virtutis requiruntur actus passionales, sicut est ad misericordiam, in qua debent commoueri viscera super eum cui misertum ur. Ideo Christus qui prius uidebatur ratione non insuperantibus passionibus ad obuiandum, misereri debens, quia illa compassio a ctu passionali indigebat, mouit per imperium rationis pacem sensitiuam ad comparandum, ut fieret in ea morus. Vide auctorem super Exod. c. 32. post. questio. 16. circa illud: Ut irascatur furor meus, ut offert hanc auctoritatem.

Inferimus spiritus, & turbauit sensum. Affectiones, & passionēs sensitiuæ partis erant in Christo, cum ipse esset uerus homo; Tamen erant valde distinctæ in nobis, & in Christo, nam in parte sensitiua passionēs in nobis sunt aut perturbantes iudicium rationis, aut saltem disturbantes, distrahentes uos aliquando a rationis dicta mine, & valde uos affigentes; Nullum autem horum erat in Christo, nam motus illi passionales, nec perturbabant, nec disturbabant partem rationalem eius, ita ut ratio in Christo sensitiuis affectionibus acquereret, unde non turbabat ipsam, ita ut eius rationem in aliquo descruerent. Item in Christo passionēs nallæ erant quæ rationi derogantes eam multum affligerent, ita ut Christus tribularetur sicut ois in eisdem consensibus tribunalari. Vide de his plenius auctorem in 2. Paral. cap. 75. Vide etiam super Marth. tom. 4. c. 17. q. 15. ubi de hac materia agit, in principio illius questionis. Ibi enim explicat, quomodo Christus interdum concitabat in seipso motus passionis.

Vbi posuisti eum? Christus loquitur aliquando, ut homo, & querit, & dubitare vel nescire uideatur, aliquando autem, ut Deus eo quæ querit, neque dubitat, sed occultis reuelat, & sic querit, & interrogat; Vbi posuisti eum? Ita etiam Deus quamuis sciret ubi esset Adam postquam in culpam lapsus erat, tamen ut homo loquens interrogauit, ubi esset, dicens. Adam ubi es? Vide auct. super Gen. c. 3. q. 63. ubi affert hanc auctoritatem.

Et lacrimauit super Iesum. Christus in hoc reliquit uobis exemplum, non esse multum plangendum in morte amicum, nec tamen prohiberi prius pro eis impendere lacrimas. Vide auct. super Deut. c. 14. q. 1. in fine.

Domine iam facis, quæridimus enim est. Dixit hoc Martha ex infidelitate, quasi ex hoc, quod erat quæriduanus, non posset eum suscitare. Vide auct. super Marth. tom. 6. c. 12. q. 34.

Iesus autem eleuatis sursum oculis dixit. Pater gratias ago tibi quoniam non audis me. ego autem sciebam, quia semper me audis, sed propter populum qui circumstantis, ut credant, quia tu me misisti. Christus solo uerbo, immo sola uoluntate, siue uerbo, omnia facere poterat, interdum tamen quando facturus erat miracula orabatur. Hoc autem ideo faciebat, propter exemplum, ut homines instrueret. est enim rationale, quod homo in omnibus quæ facturus est, maxime quæ sunt alii cuius proderit Deum inuocet, & de eis se ei cōmitem. Vide auctorem, super 3. Prolog. D. Hieron. in Marth. q. 8. circa finem.

Iesus autem eleuatis sursum oculis, &c. Christus ut cōmuniter non innocabat Deum in magnis miraculis, neque aspiciendo Celum. Hoc autem fecit in suscitatione Lazari propter altantes; Ipse enim cognoscebat corda hominum, & sciebat, quomodo, & quid opus esset eis, sicut dicitur Io. 2. Ipse enim sciebat quid esset in homine & quia quando iussit iussit Lazarum, erant aliqui præfentes qui dubitabant valde de Christo cui a Deo uenisset, uoluit ostendere quod a Deo uenerat, & ad hoc per uis a patre se exudiri. & si hanc rationabilem, quia paulo ante hoc multum de Christo dubitauerant, an esset a Deo, unde Io. 9. dixerunt. Non est hic homo a Deo

I N D E X.

à Deo qui Sabbathum non custodit, & quia nescierant præfatos aliqui Phariseorum, vel discipuli, aut amici eorum, ad custodiam illam calceationem, quam Christo obijebant; voluit ostendere, quod à Deo erat, & ad hoc oratur ad patrem. Vide aut. super Matth. 10. 4. c. 14. q. 96. in fine. Vide etiam q. 142. & tom. 1. c. 3. q. 93. post medium, & in fine. Vide etiam tom. 5. c. 10. q. 121. post medium.

Hæc cum dixisset. Vox magna clamavit, Lazarus veni foras. Potest dici, quod Christus clamaverit ad ostendendam magnitudinem potestatis, quia clamor est vox alta. Clamavit ergo Christus, vt inueneretur, quod per fortitudinem huius vocis anima coquebatur redire ad corpus, nam magnitudo vocis in operibus Christi semper significabat magnitudinem efficaciar. Vnde in operibus miraculorum significabat magnitudinem maiestatis, & clarior in oratione significabat magnitudinem virtutis. Vide aut. super Matth. 10. 3. c. 9. q. 127. *Et statim prodixit, quia fuerat mortuus.* Hæc suspitatio Lazari fuit opus clarissimum, propter quod indigni sunt valde Pontifices, & Pharisæi, & congregatio coosolito diffinirent de morte Christi. Vide aut. super Matth. tom. 5. c. 4. q. 57. circa principium.

Maliis ergo ex Iudæis, qui venerant ad Mariam, & Mariam, & viderant quæ fecit, crediderunt eam. Christus miracula faciebat principaliter ad ostendendum veritatem suam, scilicet vt sciretur quod esset Messias, & quod erat Deus, & crederetur in eum, scilicet ipse dixit. Opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me, id est facio ista, ad perhibendum testimonium de me; vnde in suscitacione mortuorum volebat Christus adesse testes. Vide aut. super Matth. tom. 3. c. 9. q. 143.

S A B B A T O P O S T Dominicam quartam Quadragesimæ.

Evang. Ioan. VIII.

Ego sum lux mundi. Candelabrum aureum, & lampas in eo, quam vidit Zachar. allegorice signant Ecclesiam Christi, & Christum, q. quæ lampas fuisse. Ioan. 6. 52. statuerit eius vt lampas accenderetur. Vide & Epistolâ D. Hiero. ad Paulinum cap. 7. circa finem: dicit quodque alijs à cunctis lampadibus.

Ego sum lux mundi. Christus aliquando dicebat de se magna, aliquando tacebat, quia verumq. expediebat. dicebat quidem magis, ne ignoraretur, vt posse illa quæ sciri non poterat nisi ipse prodixisset, tacebat interdum vt nobis exemplum humilitatis, & taceret propius laudes daret, sed quia magis necessarium erat quod nobis veritatem rerum oculis nostris aperiret, quæ quod ad exemplum humilitatis taceret, tæpe de seipso vel magna dicebat, aliquando eorum discipulis, aliquando eorum alijs, pro quo vide aut. super Matth. tom. 7. c. 23. q. 158.

Ego sum lux mundi. Christus venerat, vt homines crederent in lucem Diuinam; iuxta illud Luc. 1. Illuminare his qui in tenebris, & umbra mortis sedent, propterea natus est in primis diebus anni, quando dies incipit exoriri. Vide aut. super Matth. tom. 1. c. 2. q. 13. in fine.

Ego sum lux mundi. Solus Christus, qui est lux tollit tenebras antiquas, quæ est peccatum. Iuxta illud Apostoli. Surge qui dormis, & exurge à mortuis; & illuminabit te Christus. Vnde magister 4. Sent. dist. 13. inquit, Solus enim Christus & non Sacerdos animum resuscitat, ac pulsus tenebris interioribus, & maculis esse illuminat. Vide aut. in prima parte defensionis, cap. 5. ante medium.

Ego sum lux mundi. Christus fuit lumen, reuelans gentibus veritatem, quia prius erant in tenebris. Vide aut. super Num. c. 14. q. 16. & tom. 1. c. 1. q. 1.

Ego sum lux mundi. Christus vehementer fulsit, vnde de ipso exponitur illud, quod habetur Num. 24. Scilicet oritur stella ex Jacob. Interdum etiam vocatur Sol, quia maxima lux est conuenit. Sed proprie dicitur stella, quia actus solis est conuenit, scilicet illuminare. Ipse enim ad lucem venit, vt illuminaret eos qui erant in tenebris. Et fuit lumen ad detergendam gentium cæcitatem. Nec solum pro gentilibus, sed etiam pro Iudæis, qui aliquantulum in cæcitare erant. Vnde quoad Christus incepit eis prædicare, dicitur apparuisse lumen populo habitantibus in tenebris. Scilicet prænuntiatur Etiaas ca. 9. scilicet. Primo tempore alleluia est terra Zabulon, & Nephtalim, & nouissime aggrauata est via maris trans Iordanem Galilee gentium. Populus, qui habitabat in tenebris, vidit lucem magnam, habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis. Quod intelligitur de principio predicationis Christi. Vide aut. super Num. c. 14. q. 16. & tom. 1. c. 1. q. 1.

Ego sum lux mundi. Quia Christus lumen erat, idcirco Beata virgo continens ipsum in utero dicitur via innotuosa. vt per se conueniens Christum q. erat lumen, vt ex multis locis scripturæ appareat. Vide aut. in primo Parad. c. 83.

Ego sum lux mundi. Christus est lumen natum de lumine, sicut est via natus de vita. Vide super Matth. tom. 4. c. 16. q. 18.

Dixerunt ergo Pharisei. Tu da ipso testimonium perhibes, testimonium unum non est verum. Pharisei magis persequiebantur Christum, quam alij. Vide aut. super Matth. tom. 6. c. 14. q. 17.

Dixerunt ergo Pharisei & Scribæ. Inter omnes sectas Iudeorum nulla fuit quæ magis Christum persequeretur, quæ Phariseorum, ipsi enim fuerunt præcipui in consilio maioris Christi, & licet Pontifices essent maiores Pharisei, dignitate, hoc est, potestate, magis tamen Pharisei persequuntur Christum, quam Pontifices. In omni ipse Principes Sacerdotum, & populi licet in Christum crederent, propter timorem, tamen Phariseorum non audebant hoc aperte confiteri. Vide aut. super Matth. tom. 3. c. 9. q. 16.

Dixerunt ergo Pharisei, & Scribæ. Pharisei audient Christum, & ipsum persequuntur propter moliam, & quia tunc valde laudabant eum, dolebant nimis Pharisei, erat autem modus Pharisæorum, quod si aliqua ratione vel ad gloriam poterant tolli, vel ad obprobrium facili Christi, nitebantur hoc facere. Hoc autem multis modis faciebant. Vide dicitur Psal. 65. In multis modis virtutis tui, mentientur tibi inimici tui, scilicet Pharisei qui erat emuli Christi, videntes multitudinem virtutis eius, mentientur, id est negabant ea, quæ faciebat, & dicebat ipse. Vide aut. super Matth. tom. 3. c. 9. q. 17.

Et ihs iudicauit, iudicium meum verum est, quia solus non sum, sed ego & qui misit me pater, & in lege vestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium non est. Quilibet persona in lege scriptura vocatur homo, & si sit purus spiritus, & sic quomodo pater in diuinis non sit homo cum solus filius carnis, alimptet, tamen Christus vocatur vnus hominem, dicens, & c. & pater esse duos homines, id est duas personas, quia vnus homo erat, scilicet Christus, & sic etiam diabolus, aliquando vocatur homo, vt patet Matth. 13. Venit iohannes homo etc. Vide aut. super Matth. tom. 4. c. 13. q. 63. Vt de etiam super Matth. tom. 5. c. 18. q. 36. in principio, ubi hanc audientiam asserit.

Et in lege vestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium verum est. Sic habetur Deut. Cap. 19. Non stabit testis vnus contra aliquem, quidquid illud peccatum, aut facinus fuerit, sed in ore duorum, vel trium testimonium verum non quam admittatur, si solus est, propterea hoc, quia non potest haberi de illo firma iustitio, quod verum, vel falsum dicat, facile enim est, quod aliquis fingat quæcumque voluerit, & non potest deprehendi, an verum, vel falsum dicat, nisi ex alijs testimonijs, vel ipse includat in verbis suis contradictionem. Vide

Vide autē super Num. ca. 33. q. 16. circa illud: Ad vnius testimonium nullus condemnabitur.

Quia duorum hominum testimonium verum est. Quare Deus, & iura humana voluerint in probatione tantum esse vnum testimonium, nec esse valde multos. Vide apud auct. Super Deut. c. 19. q. 4.

Nec me scitis, nec patrem meum. Iudei non cognoscebant Christum secundum Deitatem, nemo enim quantum ad hanc rationem nouerat eum ex scriptis; bene tamen per reuelationem. Vide super Matth. tom. 3. c. 17. q. 66. ubi adest hanc auctoritatem.

Dicite ergo ei: Vbi est Pater tuus? Respondit Iesus. Na- que me scitis, neque patrem meum p. me scitis, sursum & patrem meum scietis. Interrogantibus Pharisaeis, & petentibus à Christo de patre suo, noluit ipse aperte respondere. Etenim quociescumque interrogabatur Christus, siue essent interrogationes bonae, siue male animo factae, & siue essent digni siue indigni, qui querebant, semper respondebat dicens, & aperte, nisi ex aspectione veritatis sequeretur malum. Sic discipuli interrogantibus bono animo semper respondebat, & tamen, quando quæsierunt Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel; Ad. t. noluit respondere dicentes. Non est vestrum nosse tempora, & momenta quæ pater possit in sua potestate, etiam quando Matth. 24. & Marc. 13. quæsierunt, dicentes. Quando haec erunt? & quod est signum aduentus tui? Noluit plene respondere, sed ait. Dedicte illa, & hora nemo sciat, eque Angeli in cælo neque filius nisi pater. Similiter quærentibus Phariseis tentantes, an liceret dari censum Cæsar, respondit, ut patet Matth. 22. etiam quando querebant, an deberet lapidari mulier in adulterio deprehensa. Solum autem quando sequebatur inconueniens ex responsione, non respondere, & ita quando quæsierunt discipuli. Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel? Sequebatur inconueniens, si tempora determinata, in quibus aliquod Deus disposuit facere, scilicet ab hominibus, ideo non respondit, sed dixit, quid non erat eorum hoc scire. Sic etiam quando Iudei quæsierunt in quo testate hoc faceret, & quis tibi dixit hanc potestatem? non erat conueniens, quod Christus responderet. nam oportebat, quod exprimeret se esse Deum, & tunc erat inconueniens, quia cum essent maleuoli, qui hoc querebant, dicerent eum blasphemasse, & peterent illum ad auertendum. Et idem dicendum est in proposito, etenim si aperte dixisset se esse Dei filium, eundem essent hanc esse blasphemiam propter quam vellens eum morti tradere, cum tamen nodum esset hora eius. De his plenius auctor Super Matth. tom. 5. c. 19. q. 56.

Si me scitis, scitis & patrem meum scietis. Est modus loquendi in sacra scriptura, ut aliquando fortissimum, forte, est fortassis, in manifestissimum apponantur. Vide autē Super Leuit. c. 10. q. 1. circa illud. Ne forte moriamini.

Hæc verba locutus est Iesus in gazophylario. Dicitur gazophylarium, arca, vel locū, in quo reponitur thesaurus, & sic sunt in ecclesijs quedam arce desuper parua habentes foramina, per quæ offerentes denarii demittuntur, ad necessitates ecclesiarum. Et in templo apud Iudeos erat gazophylarium, per pecunia ibi poneretur ad reficienda recta templi. Et sic accipitur Luca 8. Aliquando accipitur gazophylarium pro camera vel palatio in quo seruitur illa arca, & sic in edificatione templi quod describit Ezechiel cap. 40. vsque ad 47. ponitur structura, vel edificatio gazophylarum. Et hoc modo accipitur hic de dicente gazophylarium de arca, & phylarium quod est seruare, quia ibi gazæ, id est diuitiæ conferuuntur. De hoc vide autē Super epistolam D. Hieron. ad Paulinum. c. 10. in parte textus circa illud. Vidua quoque æra diuinit in gazophylarium.

Et nemo apprehendit eum, quia non dum venerat hora eius. Vide quæ adnotauiamus, scilicet tertio precedenti, super similia verba.

Quia ex vobis arguit me de peccato. Christus volebat hanc honorem, quod Iudei ab eo ratione superati essent, ut si aliqui contra eum molirentur, constaret eos ex iniquitate agere, non ex ratione, cum ipse ratione eos in omnibus superaret. Vnde sciens suam innocentiam dixit eis palam: Quis ex vobis arguit me de peccato? id est, ego permitto cultibet potestatem accusandi me, si inueniret posuerit aliquid de suo, me accuset? Vide autē Super Matth. tom. 6. cap. 22. q. 39. post medium.

Quia ex vobis arguit me de peccato. Christo propter suam innocentiam competebat esset arguere. Vide autē Super Matth. tom. 7. c. 28. q. 1. circa finem.

Quia ex vobis arguit me de peccato. Oportebat, quod Christus, qui nos à peccatis nostris redimeret, esset omnino implacatus, & indurata minatus, & propter hoc conueniens vocatur agnus, quam aries. Vide loco citato.

Quia ex vobis arguit me de peccato. Christus accipit passionem nostram de defensoribus, qui non dicunt peccatum, neque ad peccatum mouent, neque ipsum inuidium reddunt minus laudabile. Vide autē Super Matth. tom. 5. c. 21. q. 101.

Quia ex vobis arguit me de peccato. Christus non poterat peccare, quia erat Deus, ac propterea non habuit Angelum cultorem propter loquendum, cum non indigeret adiutore ad non peccandum. Vide autē Super Matth. tom. 5. c. 18. q. 61. in principio.

Quia ex vobis arguit me de peccato. Christus non accipit peccatum, accipit tamen omnes penalitates, quæ seculæ sunt pro peccato. Et habuit Christus maiorem in nocentiam, quam Adam, cum ipse sit innocentior datus. Et fuit innocenter natus, qui neque peccauit, neque in peccato nasci potuit.

Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanos etiam & Damionem non habemus? Vnde Iohannis ababatur Iudei de Samaritanis, & ad magnum imperium habebant non anon Samaritanorum, ac propterea male dicebant Christo; vocabant eum Samaritanum. Vide autē Super Matth. tom. 3. c. 10. q. 9.

Et Damionem habes? Duo mala dicebant de Christo Pharisæi, scilicet, quod opera Christi erant in virtute Damionum, & quod ipse haberet Damionem habitantem in eo corporaliter. Vide super Matth. tom. 4. c. 24. quæst. 5. in fine.

Quia Samaritanos etiam. Maximum odium erat inter Iudeos & Samaritanos: Nam Samaritani persequebantur semper Iudeos, hoc saltem oderant eos, cum persequi non poterant, & iungebantur mimis eorum, ideo etiam Iudei oderant eos; Vnde eosdem habebant nomen eorum. Vide autē loco citato. Vide etiam auct. per 4. Reg. c. 16. q. 24. circa finem.

Et Damionem non habeo. Quandoque alicui dicuntur mala, & iniuriæ, quæ non solum sunt contra personam eius, sed magis contra honorem Dei, non potest ex humilitate tolerare iniurias, sed teneat respondere maledicentibus; & quia hæc Iudeorum maledictio repugnat nimis honori Dei, nā si Christus tacendo cōsenseret se Damionem habere, consequenter fateeretur, quod non est predicatio sua, & omnia opera, quæ faciebat erant à Damone. ideo non debuit tacere, sed dicere Iudeis nā dicitur de sic dixit, ego Damionum non habeo. Vide autē in præfationem primum D. Hieron. Super Iob. Paralip. post quæst. 7. circa illud: Et obtrechta uerbis meis cunctis respondere.

Et Damionem non habeo. Immo etiam iniuria, quæ situlici communitati non debet aliquo modo remitti, hoc congrua satisfactione, & punitione. Quomodo a uera possit quis remittere, & non remittere iniuriam sibi 109. am

I N D E X

regatam, & plura alia circa hanc materiam, vide apud auct. super Gen. Cap. quadragesimo secundo, quælibet, sec. inda.

E. D. non quæ non habes. Christus solet tenere istum modum, quod inierat ad verba dura respondet blande, & ad verba blanda, respondet dure. Nam penitus blande Pharisæi Matth. duodecimo, Magister volumus à te signum videre, ille dure respondit dicens, Generosa mala, & adultera signum queritis. Quando autem dixerint epd. in Cap. quod eiecerat Demones in Beelzebub Principe Demoniorum ipse blande respondit per solam rationem eos convincens. Sic etiam modo blande respondet dicens, solum, ego Demonium non habeo. Hoc autem faciebat Christus ad ostendendum in viroque virtutem, & scilicet, ne duris exacerbatu propter impudentiam videretur dure respondere, quando autem blande loquebatur dure respondebat, ne eorum blanditiis, & adulacionibus videretur consentire. Vide auct. super Matth. tom. x. cap. vigesimo secundo, quælibet, nonagiesimoquarto.

E. J. Imperialis Patrum magis. & **U. vi. in hanc astis me.** Christus honoratus valde, & de honoratu est. Primus honor Christo exhibitus fuit quando eo nato cecinerunt Angeli. Gloria in excelsis Deo, &c. ab hominibus autem honoratus fuit primo à Pastorebus mox, vi. natus est. Deinde honoratus fuit maximo honore à tribus magis. Amplius honoratus est, cum duodecim annorum adhuc puer, aliusimè, & in tempore inter Doctores legis disputaret, ut omnes admirarentur in verbis eius. Fuit quoque à Iohanne honoratus cum volebat ab baptizari dicens, Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me. Iste etiam Iohannes Christum honoravit, testimonium perhibens de eo quod esset agnus Dei, &c. honorabat Christum à turbis, & omnibus, qui ei odorantur quod miracula faciebat. Amplius autem honoratus nimis fuit quinquæ diebus ante passionem suam in Civitate Ierusalem, cum sedens super asinum, & pulum intrauit urbem, plurima autem turba strauerunt vestimenta sua in viâ, ipsi vero cedebant ramos de arboribus, & sternebant in viâ, turbe autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur clamabant dicens, Osanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini, Osanna in altissimis. Extremus autem honor datus Christo fuit in monumento in quo posuitur est. Sed quædam odium Christo vi homini multiplex honor impetus est, ita & frequenter dicens illatum quoque fuit, de suo ipse consequenter dicens, Vos inhonorastis me frequenter enim à Pharisæis inhonoratus est. Dicebant namque illum vii potatorem, ebriosum, atque voracem. Luc. septimo.

Aliud quoque genus ignominie inferrebat ei, & dicens eum ei formatione natum fuisse. Ioan. octavo. Addebant quoque alterum magis offensivum maledictum dicens, omnia signa ad eo facta ex virtute Demonij procedere. Matth. duodecimo, & multa alia genera vilipensionum infusa sunt ei à Pharisæis. De quibus vide auct. in quinto Parad. cap. ducentesimo decimo primo, & 212.

E. J. autem non quæ gloriam magis. Christus non venit querere gloriam suam, scilicet vi ab hominibus laudaretur. Propterea voluit facere multas virtutes in Nazareth, quamvis ex hoc maiorem gloriam acquireret, & maiorem laudem, desiciente sine ab ipso Ioteno. Vnde inquit Hieron. Si autem admiratus ei adveniret ex miraculis, quæ non multas virtutes fecit, & respondet. Quia non ad offensionem suam respiciebat, sed ad ea quæ alijs erant utilis.

Loc. igitur non proveniente, despexit quod erat sui ipsius, vi de auct. super Matth. tom. quarto, cap. decimo tertio, quælibet, 90.

Gloria est Laus manifesta, vel honor. Vide auct. super Epd. tom. secundo, cap. vigesimo octavo, quælibet, 19. circa illud. In gloriam & de cetero.

Gloria mea magis. Gloria est, dilatatio sui, quia vi ait Tullius, gloria est longe latè que patens præconium. Vide auct. super Exod. tom. primo, cap. decimo quarto, post quælibet terra, circa illud & gloriabor in Pharaone.

Gloria mea magis. Gloria est quasi effectus honoris, vel laudis, quia cum gloria sit clara manifestatio bonorum aliquorum cum approbatione, & laude, optum habet ex honore, vel laude.

Nam per hoc quod aliquis honoratur exhibita sibi reverentia coram multis, redditur clarus coram illis, quia quantur, quis ille sit, & cuius dignitatis, vel excellentie, cum honor exhibetur ei sit testimonium excellentie, & per hoc cognoscunt illius excellentiam, & hoc est gloria. Vide apud auct. super Manh. tom. tertio, cap. primo, & xio, quælibet, septima, circa principium.

Gloria mea magis. Gloria est clara cognitio cum laude, & pertinet ad famam, scilicet quando aliquis vir est famosus, & ab omnibus cognoscitur cum laudibus, dicitur, esse gloriosus. Vide auct. super primum Paralip. cap. decimo septimo, post quælibet in secundum, circa illud, Narrate in genibus gloriam eius, & cap. x. vigesimo nono, post quælibet in nono, circa illud & gloria, & potestas.

Gloriam mea magis. Scriptura sacra, accipere solet gloriam pro honore magno, & dato hominibus in hac vita, iuxta illud, gloria, & honore coronasti eum, & illud 1. Mach. 6. Adhuc vi inferamus crucem gloriam nostram, id est honorem nostrum. Vide auct. super Matth. tom. quinto, cap. 29. q. 67. post medium.

Gloriam mea magis. Gloria proprie pertinet ad nominis dilatationem, siue famam, & vocatur gloria aliquis clara cognitio, & extensio nominis eius cum laude, scilicet quando quis à multis cognoscitur, & ab omnibus laudatur. Alio modo accipitur gloria pro honore consequente ex apparatu magno, scilicet ex magno apparatu vestuario, vel apparatu convivitium, vel apparatu domesticorum, aut quocumque alio apparatu regali, ostendunt in eis maiestatem. Sic accipit Matth. sexto. Quoniam nec Salomon in omni gloria sua &c. Vide auct. super 2. Paralip. cap. decimo septimo, quælibet, 1. circa illud, & multa gloria.

Gloriam mea magis. Quid repetitur? discriminis inter famam & gloriam. Vide apud auct. super Matth. tom. 1. cap. 5. q. 1. in principio.

E. J. autem non quæ gloriam mea magis. Docet nos Christus per hoc appotum inanis glorie esse fugiendum. Pro quo à ducendum est, appetitum glorie simpliciter non esse peccatum, sed solum appetitum inanis glorie. Nā quod quis gesta propria cognoscat, & inducat illa digna laude, vel pona, sicut sunt, non est malum, sed potius donum Dei, & tamen titulus est glorie, ergo gloria hominis in se non est mala, & etiam appetere illam laudabile est, immo necessarium, scilicet, vi suar quilibet, an bonus, vel malus sit, & quid ei debeat, cū Apostolus dicit.

Hæc est gloria nostra testimonium conscientie nostræ secundum Cor. primo. In hoc gloriamur nobis est, scilicet dum quod conscientia nostra testificatur nobis, si testificatur, quod bonum egimus, debemus in hoc gaudere, & si dicit quod habet quilibet gloriam in ipso & non in altero, ad Galat. 6. id est non debet quis gloriarī per hoc, quod aliud dicitur fieri, quod bonum est, sed si conscientia sua testatur ei, quod bonum fecit glorietur in seipso, id est propter testimonium suum, & non in altero. Gloria ergo quia mala non est, appetit eius malus non est. Sed cum dicitur inanis, vel vana gloria, semper est somem vtijs, quia unum dicit aliquis vitiosum, & culpabile, & ideo increpantur homines sequentes vanitatem. Psal. quatuor. Vi quid diligitis vanitatem? Vide apud auct. super Matth. tom. tertio, cap. ult. sexto, quælibet, 6. ante medium.

Gloriam mea magis. Gloria potest esse vana plumbus modis. F. Vno

Vno modo ex parte rei, de qua quis querit gloriam de eo, quod non est, vt de virtute, vel sapientia quādo non est. Alio modo si ipsa res parua sit, de qua nullus debet gloriarī. Alio modo, si ipsa res sit turpis. Alio modo ex parte eius a quo quis gloriam querit. & sic omnis gloria, quam homo querit ab homine, vana est, quia iudicium hominis debile, & incertum est. Alio modo ex parte ipsius, qui gloriam querit, scilicet, si illam gloriam non refert in Deum, nec in vtilitatem proximi. His quinque modis gloria dicitur inanis, vel vana, quasi nulla sit, vel inuialis. De his plenius auctor loco citato. Vide ibid.

Ego autem non quero gloriam meam. Sicut in seipso aliquando licet homo glorietur ita potest appetere gloriam ab alijs. Scilicet desiderare gesta sua bona ab alijs cognosci & laudari, sicut dicitur Math. 5. luceat lux vestra coram hominibus. Licet ergo illud est, immo laudabile, & aliquando necessarium. Hoc autem est si quis desideret facta sua ab hominibus, in quantum tendunt in laudem Dei, sicut dicitur ibi, & gloriemur partem vestram, qui in Cælis est. & 1. Petr. 2. vt ex bonis operibus vos considerantes glorificet Deum in die visitationis. Vel etiam hoc est si quis ad visitationem proximi. vt ex bonis operibus nostris cognitis desistat a malo, & moueatur ad bonum eodem c. vt beneficentia obmutescere faciat impudentem hominem ignorantem. Vel ex hoc, quod quis cognoscitur tāquam bonus apud alios, conetur semper perseverare in bono, & proficere in melius, & propterea vtile est interdum viro bono cognitari esse bonitatem eius apud ceteros. De his diffusè auctor loco citato. Vide ibid.

Ego autem non quero gloriam meam. Deus non querit gloriam suam propter se, sed non querit cognosci a vobis, propter seipsum, quasi in hoc gaudeat, sed propter nos, quia alijs omnibus salutem facient, vt ab omnibus glorificetur. Vide loco citato.

Gloriam meam. Gloria, quæ promittitur homini à Deo, non est inanis, sed vera, & appetenda, & in hac potest homo gloriarī, id est gaudere, & approbare opera sua, in quantum sunt digna illa gloria, & hoc est gloriarī in Deo, & à Deo gloriam accipere. 2. Cor. 10. Quis glorietur, in Domino gloriatur. Et ita non debet homo gloriarī in bonis, quæ habet, vel recepit, sed in hoc, quod aliquo modo ad Deum pertingit, à quo est vera gloria. 1er. 9. Non gloriator sapiens in sapientia sua, &c. Vide loco citato circa finem, in responsione ad tertiam.

Gloriam meam. Inanis gloria opponitur virtuti magnanimitatis. Vide loco cit. q. 7.

Gloriam meam. Suavis gloria non est semper peccatum mortale, nec semper veniale. Vide loco citato quæst. 8.

Gloriam meam. An vero inanis gloria sit vitium capitale. Vide ibid. q. 9.

Gloriam meam. Similiter quæ sunt filie inanis gloriæ. Vide ibid. q. 10.

Gloriam meam. Similiter. An agens aliquid propter inane gloriam semper meritiū perdat, vide ibid. q. 11.

Gloriam meam. An agens propter inane gloriam, inueatur aliquid. Vide ibid. q. 12.

Ego autem non quero, &c. An si quis egit bona opera propter solam inane gloriam, & postea doleat, quod propter istum finem egit, an recuperet mercedem illorū. Vt si quis prædicator, vel doctor Sacre scripture tota vita docuerit propter inane gloriam, & postea doleat, & saluetur, an consequatur aureolam. Vide ibid. quæst. decimam tertiam.

Gloriam meam. Inanis gloria differt à cæteris peccatis, quia alia, vt communiter ex malo oriuntur, sed inanis gloria, vt communiter de solo bono nascitur, & quanto bonum magis iudicatur tanto inanis gloria facilius inde nascitur. Vide ibid. q. 14.

Gloriam meam. Nullum vitium tantum verat vitiosum, quia viri sancti vitia carnalia, & ea quæ sunt communia apud homines à se penitus abiecerunt, & quia bonis operibus vacant, & desiderium gloriæ humanæ, ex

ipsis operibus nascitur, & quanto opera ipsorum meliora sunt operibus aliorum hominum, tanto facilius est ibi occasio inanis gloriæ. Etiam, quia Diabolus cupiens deiecere viros sanctos, & non habens locum ex vitijs carnis, tenet de inani gloria, quæ est sub quadam veste honestatis. Vide ibid.

Gloriam meam. Inanis gloria est vitium valde perniciōsū, & cum difficultate ei resistitur, quia conuenit valde naturæ humane, quæ naturaliter propter intellectum est excellens, & ideo gloria iuste. Vide ibid.

Gloriam meam. Inanis gloria est valde periculosa, nam omnia bona desunt, quæ quocunque quis fecerit, mercedem non habet, si ex inani gloria agatur, etiam quæ deducit hominem in grauius peccata. Vide ibid.

Gloriam meam. Illud vitium inanis gloriæ, secretius inuadit hominem, quam cætera, & ideo est valde cauendū, quia parabit aliquis ne non teneat inani gloriæ, & tamen tenetur. Vide ibi. Alia plura ad hanc materiam pertinentia, vide in tabula communi. Verbo Gloria. & verbo, Inanis gloria.

Amen amen dico vobis. Si quis sermone meum seruauerit, meum non videbit in æternum. Sermo, & verba Saluatoris nostri, erant dulcia valde, & efficacia, ita vt omnes ad eum audirent delectabiliter conuenientes, & sequebantur eum quocunque iret. & dato, quod vita sua aspera esset, cum haberet hominem in discere à delectationibus, & diceret quod venerat mittere ignem in terram, & non pacem, sed gladium, & separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem, & multa alia dura tamen non recedebant à verbis eius, quia efficacia, & verba vite nimis erant. Vide dictum est ei aliquando à D. Petro. Domine verba vite æternæ habes. Vide auct. super Num. cap. vigesimūquartū, q. 10. in fine.

Si quis sermone meum seruauerit. Sermone suo Christus docebat bona vite æternæ. Vnde Ioan. 6. dixit ei Petrus. Domine ad quem ibimus? verba vite æternæ habes. Vide super Math. tom. 3. c. 14. q. 10. in fine, circa illud: Pauperes euangelizant.

Si quis sermone meum seruauerit. Sermo, & verba Christi, erant verba vite æternæ, id est verba diuina, quæ testificant hominem sicut viam æternæ. Vide super Math. tom. 4. c. 13. q. 38. & c. 14. q. 65. & c. 15. & tom. 5. cap. 17. q. 6. in fine.

Abraham pater vestræ exultat, & videtis diem meum videtis. Gausus est. id est Abraham credens se, & seminem suum per Christi sanguinem redimendum, desiderauit scire, quando passio illa fieri debebat, & quomodo fieri debebat, quando autem sibi reuelata fuit, valde gausus est; & vocat diem suum tempus passionis, quia in illo die impletura erat omnia, pro quibus carnem assumpserat. Vide Math. 27. dicit in fine passionis, cum summum est. id est in hac die omnia finem accipiunt. & Math. 26. Tempus meum prope est, id est dies passionis. Vide auct. super Gen. c. 5. in principio. circa illud: fecit semen suum. & c. 12. post quoniam veni- gesimam secundam, circa illud: Faciemque re in gentem magnam.

Abraham pater vestræ. & Abraham vidit in enigmate, non autem in specie. Vide auct. super Math. tom. 4. c. 13. q. 41. Vide etiam super Math. tom. 6. c. 12. q. 34. ubi habetur hæc auctoritas.

Amen amen dico vobis. Antequam Abraham fieret ego sum. Tulerunt ergo lapides, & iacerunt in eum. Christus per hoc non dicebat aperte se esse Deum. Nam ita verba exponi poterant, vt non esset Deus, quia poterat esse Enoch, quæ transiit in paradysum, & sic ille fuit ante Abraham longo tempore, & nunc poterat esse à Deo missus, sicut aliquando mittendus est, & nihilominus adeo concitari fuit in ipsum Iudæi, vt vellet ipsum lapidare. Vide auct. super Math. tom. 3. c. 9. quæst. 17. in principio.

Antequam Abraham fieret ego sum. Quamvis Deus non sit ante aliquam rem, scriptura tamen videtur in modo figurati,

FERIA SECUNDA
post Dominicam in
Passione.

Euang. Ioan. VII.

tali, & grosso loquendi, non quidem, quia scriptores vnde fecerint, cum dicant Spiritu Sancto locuti fuerint, & possimè quia Christus interdum loquebatur, ipse enim dixit. Antequam Abraham fieret ego sum, sed id eo factum est, quia sacra scriptura data est, ut à nobis intelligeretur, & quia quedam de Deo prolata secundum veritatem, & modum ineffabilia erant, scilicet, quia vel non ioueretur verba significatiua illorum, secundum proprietatem suam, vel interdum si inueneretur intelligi difficilia forent, scriptura autem omnibus se communicari voluit, ideo tali modo locuta est, quo intelligi ab omnibus poterat, & quia nos temporales sumus, & secundum conditionem temporis intelligimus, locuta est per temporis proprietates, scilicet prius, & posterius. Vide auct. super Ioan. cap. 12. q. 33.

Antequam Abraham fieret ego sum. Sed quomodo si Deus creauit hæc omnia, non diceret esse ante illa hoc enim videtur necessarium dicendum, quia non potest intelligi, quod causaret cum nondum esset. Vide auct. loco citato.

Antequam Abraham fieret ego sum. Si autem probetur, quod Deus sit ante quamlibet rem, quia Deus est verbi gratia, quando formatus fuit Adam, & formatio Adæ fuit ante diluuium, ergo Deus fuit ante diluuium. & sic arguitur de qualibet alia re, quod fuerit ante illam. Vide loco citato. Vbi de hac plenè agitur.

Tulerunt ergo lapidas, ut uicerent in eum, Iesus autem abscondit se, & cecidit de templo. Prophetæ, ut ceteri, & blasphemantes lapidabantur. Cum autem populus, aut aliquis Princeps occideret Prophetam, aut virum iustum, opponebat ei crimen aliquod, quasi blasphemasset, aut aliquid contra legem egiasset, & tunc ei penam blasphemantis infligebat, scilicet lapidabat eum. Quare autem Christus non fuerit lapidatus. Vide super Matth. tom. 6. c. 2. q. 366.

Iesus autem abscondit se, & c. Ratio quare Christus declinavit hanc persecutionem Phariseorum, abscondendo se, potest assignari multiplex. Vel enim ideo fecit, ut auferret Phariseis occasionem efficiendi se deteriores; quod ex charitate procedebat. Secundo, quia Christus erat verus homo, ideo volebat in se ostendere conditionem hominis, homo enim, qui mala pati potest, timet, & dechnat, ita Christus declinare voluit iuramentorum persecutionem. Tercio fuit, quia nondum erat locus, nec tempus patendi. Quarto fuit propter instructionem nostram, quia multi infirmi futuri erant inter Christianos, qui persecutores fugerent, & qui si Christus nunquam fugisset persecutores, putaretur peccatum esse fugere, voluit aliquando fugere, ut nos potemus licitum esse vobis fugere quando persecutio grassatur. Vide auct. super Matth. tom. quarto, capit. 12. questione 42.

Iesus autem abscondit se, & c. Quando autem licet, & quando non licet fugere, & declinare persecutionem inimicorum. Vide auct. super Matth. tom. 10. q. 12. & q. 13.

Iesus autem abscondit se, & c. Christus res se liberat à morte. Semel in Nazareth. Luc. quarto. Iterum in portica Solomonis. Ioan. decimo, & iterum modo in templo.

Vide
auct. super Matth. tom. quinto, capit. vigesimoprimum, questione quinquagesima octaua, circa medium.

Miserunt Principes, & Pharisei ministrat, ut apprehenderent Iesum. Pharisei magis persequabantur Christum, quam ceteri, & erant acriores hostes eius; & ratio esse videtur, quia ipsi erant, qui maiorem sanctitatem in populo simulabant, & qui in maiori opinione à populo habebantur, & ideo magis eis deprecabatur de honore viuente Christo, quam ceteris, & ob hac magis mortem eius cupiebant, & cum maiori sollicitudine illam tractabant. Vide auct. super Matth. tom. 6. capit. 12. quest. 73.

Miserunt Principes, & Pharisei, & c. Pharisei propter multa mouebantur ad persequendum Christum. Primo propter inuidiam, quia videbant, quod excellerebat in miraculis, quæ nemo vnquam fecerat, & propter hæc sequebantur eum populus, & hoc erat molestum Phariseis, qui honorem à populo cupiebant, & cum populus vnanimitè sequebatur Christum, dispiciebat eos.

Secundo fuit, quia Pharisei irascuntur Christo, quod concludebat eos tacere cogens quoniescumque contra eum, vel discipulos eius aliquid obiciebant, & tamen tam ipsi honorem cuperent, & se peritos legis coram plebe ostendere vellent, molestè ferebant, quod concluderetur à Christo, quasi nihil intelligerent, & maxime erat hæc, quia populus, qui Christum diligebat valde, gaudebat, quando Christus ratione cogebat Phariseos tacere, & applaudebant ei.

Tercio erat, quia non solum Christus Phariseos consultabat, sed etiam tanquam non intelligentes, & adhuc rudes mittebat eos ad ad discendum, ad quos eos parauit.

Quarto erat, propter Sabbathum, quia Pharisei, quorum tota sanctitas erat in ceremoniis, zelabant valde pro Sabbatho, & quia Christus videbatur eic illud violare, & insuper ratione defendere, non poterant equanimiter tolerare, ideo occidere illum volebant, non sitam angustiam quotidie pati cogere. Vide auct. super Matth. tom. quarto, capit. duodecimo, quest. quadragessimaprima.

Miserunt Principes, & Pharisei, & c. Maximum erat odium, & personale Phariseorum contra Christum, unde nolebant, quod ipse esset Messias, sed potius velint carere messia, vel quod nunquam veniret Messias, quam quod Christus esset Messias. Vide auct. super Matth. tom. 4. cap. duodecimo, quest. quinquagesimaquinta. Vide etiam, quæ notata sunt FERIA quarta, post Dominicam quartâ Quadagesimæ de odio Phariseorum contra Christum.

Queratis me, & non inuenietis, & ubi sum ego vos non potestis venire. Diximus ergo Iudeis ad semetipsos. Quæ hic iurans est, quia non inueniemus eum? Nunquid in dispersionem gentium stans est, & dolens gentes? Dicebant ei hoc Iudei tanquam inconueniens, & de quo valde admirarentur, si illud faceret. Propterea Christus Matth. decimo, iussit discipulos, ne irent ad prædicandum gentibus, ut auferret Iudeis occasionem murmuriandi, & abiectandi ipsum, nam Messias de gente Iudeorum erat, & ad ipsos pertinebat, & promissio ipsi facta fuerat iuxta illud ad Rom. 9. Qui tant Israelite, quorum adoptio est stirpem, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa, quorum

pautes, ex quibus Christus secundum carnem. Si autem Iudei viderent, quod Christus prædicabat gentilibus, vel minibus discipulos ad prædicandum eis dicerent: hic non est Messias noster. Christus autem voluit asserere eis omnem occasionem scandalizandi, &c. Vide auct. super Matth. 10. v. 23. cap. decimo, quæ ill. 44. in principio.

Namque in dispersum gentium statum est? Iam tamen Iudei Apostolos, & ministros Christi relicturos esse Iudæam, & docturos gentes. Sed Christus non venit ad docendum, & prædicandum personalem nisi Iudeis, sicut dicitur Matth. decimoquinto. Non sum missus nisi ad ouem quæ perierunt domus Israel, & etiam discipuli eius eo viuentes, non prædicauerunt nisi Iudeis, quia non erat decem, quod teneretur alium modum prædicandi discipuli eius quam ipse. post mortem autem Christi prædicauerunt etiam gentibus, quare ante hoc factum fuerit. Vide super Matth. 10. v. 23. cap. 10. quæ ill. 44.

Et docturus gentes. Solos Iudæos, relictis gentibus Christus dum viueret, & discipuli eius docuerunt, & ipsi solis prædicauerunt, propter honorem quandam legis, & gentes Iudæorum, & vi essent minus excusabiles, erat enim Christus de gente Iudæorum secundum carnem, unde debuit honorare gentem suam, & maxime super legem, & Prophetas, quia omnia fuerunt in gente illa. Hunc ergo honorem Christus illis exhibuit, quod non solum eis primo, sed etiam eis solis à principio prædicauit, cum autem voluerint recipere illum, erant iam minus excusabiles, quia tantam diligentiam circa illos, & honorem eis Christus impenderat. Unde Hilarius le gis lachio obtinere privilegium Evangelij debebat, ob hoc minus Israel sceleris sui excusationem habuit, quod plus sedulitatis in admonitione sensisset. Vide lo co citato.

Et docturus gentes. Christus, & Apostoli solos Iudæos docuerunt, & ipsi solis magna adhibita diligentia prædicauerunt, quia futurum erat, quod Iudei repellent prædicationem Christi, & Apostolorum, & ipsi Apostoli ad gentes transire erant, vi ergo rationalior videretur iste transitus, conueniens fuit, quod magna diligentia adhiberetur eis prædicando. Unde Gregorius, Prius soli Iudæ volui, & postmodum gentibus prædicare, quatenus redemptoris nostri prædicatio à proprijs repulsa, Gentiles populos quasi extraneos quaerret. Vide loco citato.

Et docturus gentes. Christus solos Iudæos docuit ad ostendendum maiorem benignitatem, scilicet, quod cum Iudei signa eius demonijs ascriberent, ipse consummationem salutis non solum non reliquit eos, sed etiam maiorem honorem eis impendit, ipsi solis prædicando. Unde Chrysostomus. Ne exultarent, quia Christo conuincuntur. & Demoniacum eum vocabant, quod propter hoc eos odio habebat, primum eos emendare studuit, & ab omnibus alijs discipulos abducens eis medicos, & doctores mittit, & non solum prohibuit alijs annu- ciare autemquam Iudæis, sed nec viam, quæ ad gentes iret perungere concedebat. Vide loco citato.

Et docturus gentes. Christus non solis Iudæis venerat, sed etiam gentilibus, sic fuerat dictum de eo Gen. Iguadra- geminomonio. Ipse erit expectatio gentium, & Iſa. vnde- cimo. In ipso gentes sperabunt. Et hoc est, quia plures de gentibus ad ipsum conuersi sunt, quam de Iudæis. Hoc autem non potuit nisi per prædicationem fieri, quia si- des ex auditu, unde Christus post mortem iussit discipulis prædicare gentilibus, iam enim non poterant Iudei repellere Christum quasi non esset Messias licet discipuli sui prædicarent gentibus cum ipse viuens semper Iudæis prædicauerit, & etiam discipuli eius. Vide loco citato. q. 45.

Et docturus gentes. Non fuit aliquid inconueniens, quod Christus non doceret gentes, nec prædicaret eis. Pri- mo, quia Christus fecit hoc ad vitandum scandalum, ne Iudei eum iussu repellent, veritas autem doctrinæ

relinqui potest ad tempus, ne scandalum oriaturs. Veritas enim vite nunquam est ostendenda propter scandalum, & tamen veritas doctrinæ, & discipulus, inter- dum omittuntur ad vitandum scandalum, ideo non solum gentibus, quibus nunquam fuerit prædicatum iussu non prædicantur Christus, vi euitaretur scandalum, sed etiam Iudæis, quibus prædicatio ad tempus, vi euitaretur huiusmodi scandalum, si iam eis cepisset prædicari. Vide loco citato, quæstione quadragesima sex- tæ.

Et docturus gentes. Prædicatio, quæ facta est Christo vi- uente, magis fuit, vi exordium prædicationis ad colli- gendum prædicatores, quam ad faciendum credentes, scilicet, quia Christus volebat multos prædicatores colli- gere, qui post mortem in eam vbique prædicarent, & quia isti prædicatores eligendi erant de Iudæis, & non de gentilibus, vi videretur, quod bonum inciperet à Iudæis, sicut Christus dixit Ioan. quinto. Solus es Iudæis est, siur conueniens eis prædicare à principio, & non fuit opus prædicari gentibus, quia nulli tunc conuerſa erant de illis, qui essent principes prædicationis, licet multi postea fuerint. Sic dicit Grego. Erant enim tunc, qui de Iudæa vocandi essent, & de gentibus vocandi non essent, ideo prius soli Iudæis voluit, postmodum autem gentibus prædicare. Vide loco citato.

Et docturus gentes. Nullum inconueniens erat, quod nec Christus, nec discipuli eius eo viuenti prædicarent gen- tibus, & eos docerent, quia quod Christus vellet prius prædicare isti genti, quam illi, nulli faciebant minum, quia alicubi inchoandum erat, secus autem si nunquam vellet, quod prædicaretur illis, quia tunc videretur ali- qualis causa querere, & tamen eum non esset, quia tunc conuerſi possent, quod Deus non dederit aliquando eis legem Moysi, sicut Iudæis dedit. Verum est au- tem, quod si non iuberet prædicari illis essent excusa- biles, si non crederent ex quæ prædicabantur eis, & non eis. Vide loco citato.

Et docturus gentes. Propterea, quod Christus solos Iudæos docuit, non potest dici, quod sit apud eum acceptio personarum, quia acceptio personarum non est nisi in eo, qui debet distribuere aliquid aliquibus, & teneat quædam formam in distribuendo, quia si inueni- entur alibus personæ non seruare illam formam, eum acceptor personarum. Vide loco citato in responsione ad primam argumentum. Vbi etiam alia ratio adduci- tur, propter quam non fuerit acceptio personarum per hoc in Christo.

Et docturus gentes. Per hoc, quod ex quæ sunt neceſſaria salutis æternæ, quæ sunt in fide, quæ sunt prædicatione haberi non possent, nemini Iudæis, & gentibus, si non con- sequens, quod Christus, vel discipuli eius, eo viuenti, deberent gentibus prædicare, eoque docere, quæ modum Iudæos, quia prædicando Christi non est fib- tracta absolutè gentibus, quod tamen hoc tempore non prædicaretur, & postea prædicaretur, non diserte- batur, quia non erat simpliciter necessarium gentibus ad salu- tem, quod illi tempore, quod Christus viuebat, prædi- catur eis, & illis, quia tunc etiam esset necessarium, quod omnibus temporibus prioribus suis prædicata, ponetur tamen illis temporibus suis hæc prædicatione saluari, ergo etiam postquam Christo viuenti, si non prædicaretur eis. Quomodo etiam si Christus vera- ret in æternum prædicari legem suam gentibus, & nunquam prædicaretur, sed solis Iudæis, non erat in- conueniens, quia poterant siue illa saluari nisi ideo nunc nemo sine lege Christi saluari, quia ipse iussit eam non seculo prædicari, & qui non crederet, condemnaretur. Si autem iuberet, quod non prædicaretur gentibus. non tenebant ipsi credere, nec legem illam observare, & sic possent sine ea saluari. Vide loco citato in respon- sione ad secundum argumentum, ubi diffusè hoc ex- plicat.

Et docturus gentes. Licet promissiones de Christo non fuerint factæ gentibus, sed Iudæis, complex ræmæ fue-

I N D E X.

F E R I A T E R T I A

Post Dominicam in

Passione.

Evangel. Ioan. 9.

A *Astulabat Iesus in Galileam, non enim volebat in Iudaea ambulare, quia querebant eum Iudaei interficere.* Christus interdu fugit, & aliquando se obtulit, sicut & nos facere debemus. Nam semel eum persequerantur Nazareni, volentes precipitare ipsum de monte, ipse vero transiit per medium illorum, recessit ab eis, & tunc in Capharnaum Luc. capitulo quarto. Iterum in templo sumptis lapidibus volebant eum lapidare Iudaei, ipse vero abscondit se, & exiit de templo, Ioannis octauum capitulum. Iterum quando in porticu Salomonis dixerunt ei Iudaei, si tu es Christus, da nobis palam, querebant eum interficere, & ipse exiit de manibus eorum, & iuxta iterum trans Iordanem, in eum locum, ubi erat Ioannes baptizans Ioannem 10. capitulum. Postea autem rediit in Bethaniam, & hoc quando venit ad suscitandum Lazarium, sed quia tunc Pontifices, & Pharisei collegerunt concilium contra ipsum, ut eum occiderent, fugit de Bethania, dicitur enim, quod Iesus iam palam non ambulabat, apud Iudeos, sed abiit in regionem iuxta desertum in Cuitarem, quae dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum Discipulis suis. Sic etiam in modo non audebat publice ambulare in Iudaea, quia querebant eum Iudaei occidere. Aliquando vero iuxta sponte Ierosolymam ad locum passionis. Et ita regulam istam seruauit aliquando fugiens, aliquando se offerens, quod etiam a nobis faciendum est, nam quando specialiter queritur persona, & mors sua non est utilis ad fidei exaltationem, neque conseruationem, fugere debet. Quando autem ex occultatione demeritum fidei sequitur, nemo se occultare debet. Ex qua nos nescimus semper, quando mors nostra est Deo accepta ad laudem eius, & fidei exaltationem, fugere est nobis communis, quando expedit, vel nos offerre. Si quis tamen sciret, quid voluntas Dei erat quod se exponeret persequutionibus, peccaret mortaliter si fugeret, vel se absconderet, sicut quando Petro recedente de carcere, occurrit ei Christus, & dixit Petrus Christo. Domine quid vadis? Et ille dixit. Vado Romam iterum crucifigi. Et tunc Petrus agnita voluntate Dei, rediit, & martyrio coronatus est. Si autem post hac verba adhuc Petrus recederet, vel non toleraret marem, peccaret mortaliter, quia contra voluntatem Dei expressam faciebat. Sic enim de nobis esset; Vel dato quod aliquis omnino putaret, quod recedente ipso de loco persecutionis, fides irriteretur; Vt esset Praetextus, & eo fugiente hostes fidei irriterentur, quasi nihil esset, vel si eo recedente gregis Dominici maneret desolatus, nullo confortante eum, in verbo doctrinae. Si tunc Praetextus recederet, & crederet ista mala securura ex absentia sua peccaret mortaliter, etiam si non reuelaretur sibi specialiter, quod manere deberet. Christus autem sciebat voluntatem Dei, nam ipse Deus erat, & ad hoc solum carnem sumptis, ut in natura assumpta moueretur pro vobis, & sciebat quando, & ubi, & qualiter, & per quas, & qua de causa occidendus erat, & quid circa hoc Deus disposuerat, ideo conuenienter agebat, & quando fugiebat, & quando se offerebat. Vide auctor, super Matthaeum. tomo quinto, capitulum vigesimum, questione 44. Vide etiam pro hac materia auctorem locum citat, capitulum 10. Vide praeterea, quae notata sunt

F 3 Domini.

fuerunt magis in gentilibus, quam Iudeis, cum plures de gentilibus fuerint conuersti ad Christum, quam de Iudeis. Vide auct. super Matthaeum, tom. 1. capitulum 2. questio. 9. in responsione ad secundum argumentum.

Et nouissimo autem die magno festiuitatis stabat Iesus, & clamabat dicens. Si quis sitit veniat ad me, & bibat, qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aqua viva. Adeo abundanter fluebat doctrina de Christo, quod non solum ipse effunderet eam sicut aquam, sed etiam illi, qui edocui erant ab ipso, & ad hunc sensum exponitur, id quod habetur Num. 24. capitulum. scilicet. Fluet aqua de fuitula eius, quod explicatur de doctrina Messiae, & intelligitur, fluet aqua de fuitula eius, id est fluet doctrina abundanter de illo, sicut de fuitula abundanter aqua fluit. Vide auct. super Num. capitulum 24. questio. 3. circa praedicta verba, ubi asserta hanc auctoritatem, scilicet, in nouissimo autem die, &c.

Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aqua viva. Istud testimonium est in prouerbijs, ut dicit Hieronymus in Prologo super Gen. & habetur Proverb. 5. Cum dicitur. Bibes aquam de cisterna tua, & fluens putei tui denuntiet fontes tui foras: id est denuntiet de vtero tuo, & procedat ad alios. Etiam quia dicitur. In plateis aquas tuas diuide, id est aquas, quae egrediuntur de vtero tuo, quae sunt doctrina legis, denuntiet ad alios. Et hoc fit in plateis, quia verba legis Christi publice proponuntur, & hoc consonat huic allegationi, quam facit Christus, scilicet flumina de ventre eius fluent aquae viuae, quod exponit Euangelista, subiungens. Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Si autem obijciatur, quod nec in prouerbijs, nec in alio libro veteris testamenti dicitur, qui credit in me flumina de ventre eius fluent. Respondendum, quod Christus non allegauit totum illud haberi in Sacra Scriptura, sed solum illud: flumina de ventre eius fluent. Et istud habetur in aequipollentia sensus prouerbijs. 5. & Christus exposuit illud de credentibus in se, & sic non probat ipse ex hoc, quod credentes in se habent flumina in ventre, sed allega similitudinem, scilicet, qui credit in me, habebit flumina de ventre eius fluentia, sicut Scriptura dicit, quod de ventre alicuius denuntientur fontes, vel flumina. Vide auctor, super Praefatione prima Dni. Hieronym. in libro Paralipom. post questionem sextam, super verba textus. In Euangelio secundum Ioannem, &c.

Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Ex hoc videtur quod nulli de credentibus in Christum datus fuerat Spiritus Sanctus antequam glorificaretur Christus, id est sederet ad dexteram Patris, quod fuit in Ascensione. Vide auct. super Matthaeum, tom. 1. capitulum tertium post questionem sexagesimum quartam, circa illud: Ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto. Vide etiam hanc auctoritatem apud auctorem, super Matthaeum. tomo sexto, capitulum vigesimum quartum, questionem 211. in medio.

Dominica in passione, super illa verba. Iesus autem abscondit se, & exiit de templo.

Quidam autem iudei interfecerunt. Hinc persecutio fuit in anno Christi 32. in quo inceperunt omnes eius aduersitates. Vbi autem in secunda parte defensorij. ca. 12. post medium. Vbi habetur hęc auctoritas.

Erat autem in proximo dicti festi iudæorum Scenophegia. Hoc erat vnum de principijs festis, quæ habebat iudæi. Pro quo vide auct. super Eoad. rom. primo, capit. vigesimotertio, quæst. vigesima materia, circa illud: Tribus vicibus per singulos annos, &c.

Scenophegia. Festum Scenophegiæ, erat vnum de festis celebrandis à iudæis ex præcepto Domini. Pro quo vide auct. super Exod. tom. 1. capit. 13. quæst. 24. circa illud. Per in anno.

Scenophegia. Festum Scenophegiæ siue tabernaculorum celebrabatur die 15. mensis septimi, vique ad 21. diem eiusdem, & dies celebres erant duo, scilicet primus, & octiduum, qui non pertinebant ad festum Scenophegiæ, sed erant cænis, atque collectæ. Fiebant autem in locis scæntibus tabernacula extra domos, vel in solarijs, aut de tectis domibus, ad signandum quod in deserto Deus fecerit eos habitare in domibus arborum; & in die 15. mensis septimi, qui erat dies primus festiuitatis tabernaculorum, sicut Scenophegiæ, accipiebant Hebræi fructus arborum pulcherrimos, spatulæque palmarum, & ramos ligni densarum frondibus, & salicis de toriæ, & leuabantur in eis: In omnibus his diebus sebant sacrificia determinata in pecoribus de quibus Num. 29. Vide super Eoad. rom. 1. ca. 13. q. 24. vbi multa de hac festiuitate habentur.

Scenophegia. Plura alia de hac festiuitate vide super Num. cap. 19. post questionem nonam, & super Leuit. cap. 23.

Dixerunt autem ad eum fratres eius. Maria non habuit alios filios, qui essent fratres Christi nati ex ipsa, & Ioseph, ut perperam asserit Chertinus hæreticus. nam dicens Christum genitum esse ex Maria, & Ioseph. vnde poterat habere fratres ex patre, & matre, Matth. 2. dicitur, quod iuuenta esset Maria habens in vtero de spiritu Sancto. Et Angelus dixit, quod ex ea natum esset, de spiritu Sancto, id est non de viro, & allegatur ibi dictum Isaiæ, scilicet. Ecce virgo concipiet, & inuenerit, quod Christus manente matris virginitate conceptus, & natus est. Item dicitur ibi. Ioseph accepit Mariam coniugem suam, & non cognoscere eam, donec peperit filium suum, & vocatur nomen eius Iesum. ergo saltem necesse est dici vique ad Christi natiuitatem Mariam semper mansisse virginem. Vide auct. super Matth. 20. 46. 12. q. 103.

Dixerunt autem ad eum fratres eius. Neque potest stare id quod asserit Heluidius hæreticus, ut refert D. Hieron. lib. contra Heluidium, quod Maria ante Christi natiuitatem semper fuit virgo, sed eo nato cognita est à Ioseph, & habuit filios, qui vocantur fratres Christi; sed hæc infamia est, nam virgo Christum peperit, & postea semper in virginitate mansit, ut est suppositio fidei. non ergo habuit Christus fratres aliquos, sed ex parte patris quoniam patrem non habuit in terris, nec etiam ex parte matris, quia illa semper in virginitate mansit. Vide loco citato, & rom. primo, cap. 1. quæst. 30. vbi adducuntur, & soluntur rationes Heluidij hæretici pro hac positione.

Dixerunt autem ad eum fratres eius. De istis fratribus Christi dicunt aliqui, quod sicut ipse Christus non erat filius Ioseph, & tamen potabatur filius eius, Luc. 3. ita etiam isti non erant fratres Christi, & tamen potabatur esse fratres eius, vnde tenent, quod ipsi fuerint filij Ioseph ex alia vxore, ut refert Beda. Sed D. Hieron. improbat hanc positionem dicens. Quidam vero fratres Domini ex alia vxore Ioseph filios suspiciunt, sequentes deliramenta apocriphorum quandam gestam mulierem confingentes, & tamen hanc positionem tenent aliquoties D. August. libro de questionibus Evangelij. Scilicet ex cognatione Ioseph dici poterunt fra-

tres eius ab ijs, qui illum fratrem Domini arbitrabantur. Sed tamen opinio magis communis, & magis veritas est, quod isti erant fratres, id est cognati Christi ex parte matris, scilicet filij sororis matris, & potissime illius Mariæ, quæ vocatur Maria Iacob, Mar. 16. & Luc. 24. id est mater Iacobi, siue Maria Cleopha, id est vxor Cleophae Ioan. decimus nono, quæ tamen fuerat vxor Alphaei prius, cuius filij fuerunt illi, qui vocantur fratres Domini. sic dicit Hieron. Nos autem fratres Domini non filios Ioseph, sed consobrinos saluatoris fratres Matris materis Domini filios intelligimus, quæ esse dicitur mater Iacobi minoris, & Ioseph. Fratres autem consobrinos dici, omnis scriptura demonstrat, isti autem fratres erant Iacobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas Matth. 12. & Mar. 6. Illi tamen sunt filij Mariæ Iacob, quæ est soror virginis. Quatuor autem modis in scripturis fratres dicuntur. Scilicet natura, genere, cognatione, affectu. Natura, ut Esau & Iacob. Gen. 27. omnes Iudæi fratres dicuntur. Deuteronomio 1. & 2. spirituales non potens consistere super te Regem, qui non suus frater tuus. Cognatione, ut qui sunt de eadem familia, ut Gen. 13. Dicit Abraham ad Lot. Nunc iurgij inter te & me, quoniam fratres sumus. Affectu dicuntur fratres dupliciter, scilicet in speciali, & generali. In speciali, ut omnes Christiani dicuntur fratres Matth. 23. omnes vbi fratres estis. In generali, ut omnes homines ex vno patre primogeniti per germanitatem coniunguntur. Dicit autem, quod non dicuntur fratres Domini natura, quia oportebat tunc exprimi patrem, vel matrem, & tamen scriptura non dicit eos filios Ioseph, nec Mariæ. Non etiam dicuntur fratres genere, quia absurdum est, quod pauci ex Iudæis vocentur fratres, cum omnes Iudæi fratres possent appellari. Nec etiam dicuntur fratres affectu speciali, quia tunc posset Apostolus fratres dicere, id est etiam affectu communis, quia sic omnes homines fratres erant ei, ideo stultum erat quosdam solum fratres nominare. Restat ergo, ut dicantur fratres cognatione, id est, quia erant de eadem familia, scilicet filij sororis matris sue. Vide auct. super Matth. loco cit. q. 103.

Transi huc, & vade in Iudæam, ut discipuli tui videant opera, quæ tu facis, in me quoque in occulto aliquid facis, & quærant ipse in publico esse, per hoc facis, manifesta te ipsum mundum. Per hoc in nubem, quod Christus prædicando, & miracula faciendo in Galilee, erat quasi ignotus, & prædicando in Iudæa, manifestabat se mundo. Vide auct. super Matth. rom. 1. cap. 4. q. 86. vbi asserit hæc auctoritas.

Transi huc, & vade in Iudæam &c. Cognati Christi erant viri mundani, vnde intendentes ipsum facere talia mirabilia in terra Galilee inter pauperes, horrabant eum, ut iret in Ierusalem, & ostendat se sibi mundo, ut consequeretur honorem de operibus suis. Vide auct. loco cit. capit. tertio, quæst. vigesima octaua, post medium.

Ut discipuli tui videant, &c. Non est illicitum bona opera fieri in publico, & non differri illa in publico, vel in secreto, Christus tamen dedit regulam de faciendo bona opera in publico, vel in occulto, non tanquam sit magis illicitum sic, quam sic, sed quia in hoc datur cautela hominibus, ut non perdat fructum laboris sui, quia quodcumque homo agi bonum aliquid ad gloriam seculi nihil per illud meretur, sed totam mercedem suam recipit in gloria seculi. sic patet Matth. 6. ito, cum dicitur de hypocritis, qui faciunt eleemosynam, ut honorificentur ab hominibus, in vicis, & synagogis. Amen dico vobis receperunt mercedem suam. Illi autem, qui in occulto bona opera faciunt, sunt securi de mercede sua apud Deum quia consistit eos non agere ad gloriam seculi, quia vbi nullus est, nulla gloria seculi est, & propter hanc securitatem, Deus inebat per modum consilij, quod faceremus opera nostra in occulto. Si autem aliquid homo sit firmatus in virtute illa, quod non timeat sibi in futuram inanem gloriam, quia publicè bene agat,

tunc laudabile est agere in publico. Et hoc Christus suadet Matth. 23. Dicens, sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in Caelis est. Sciendum autem, quod agere bona opus in publico, solum prodeit ad vnam, scilicet ad hoc, quod videntes laudent Deum, qui meritaui illum ad bene operandum &c. quod ipsi moueantur ad simile agendum. Agere autem in occulto, suadet ad multa. Primo quia constar hominem, non agere propter inanem gloriam, quia in occulto agit, ut patet per auctoritatem Evangelij indicatam, scilicet. Nemo quippe in occulto aliquid facit, & querit ipse in palam esse. Et sic qui opus bonum in abscondito facit, non vult esse in palam per inanem gloriam. Secundo quia qui agit in occulto est securus de mercede quae poterat tolli per inanem gloriam, nam interdum homines non mouentur ad bonum opus propter inanem gloriam, sed propter Deum, & tamen cum fecerint in publico, subreptis quidam motus gloriationis, & elationis, & ita dimittunt de quantitate boni operis, qui autem in abscondito agit non solum non agit propter inanem gloriam, sed etiam securus est de illa quod non infucet, cum non sit aliquis qui opus occultum possit laudare, vel approbare, aut venerari auctorem. Tercio quia tollitur occasio detrahendi multis. Nam cum quis publice bonum opus facit, quia totus mundus potius est in maligno, indicatur homines potius ad indicandum malum, quam bonum, scilicet quia dicunt hominem agere ad inanem gloriam, ideo ad tollendum alijs lo cum mutumandi, & peccandi, bonum est in occulto bona opera facere. Dixerunt igitur per modum consilij, quod quidam aliquis vult agere bonum opus, aut est magnum, aut paruum, quod communitur ab omnibus, sit, si sit magnum, aut ille, qui agite sit vir imperfectus, timens posse viari ab inani gloria, sicut omnes homines communes, aut est vir exercitatus in virtute, qui confidit non sibi infuturum inanem gloriam. Si primo modo debet agere in occulto, nec exponat se periculo ad perdendum mercedem suam, scilicet in surgente inani gloria. Si secundo modo, vult est quod agit in publico, ad hoc quod videntes laudent Deum. In hoc tamen relinquendum est arbitrio viro prudenti oblata opportunitate agendi, quia tunc si credit, quod ipso bono opere plura laudabunt Deum, & incitabuntur ad simile agendum, debet publice agere, si autem credit, quod incitabuntur ad murmurationem, dicendum est, quod si plures credit mouedos in bonum, quam in malum, publice agere debet, si autem credit plures murmurationes, consiliarius est in abscondito agere, quoad publice. Quod autem dictum est, quod ille qui timet inanem gloriam futuram, debet agere in secreto bonum opus, intelligendum est de illis operibus, quae possunt facere in publico, vel occulto, quodam inueniuntur, quod solum in publico fieri possunt, & de illis dicendum est, quod nullus debet recusare facere in publico, sed committere se Deo, qui seruet eum ad incrementum glorie suae. Si autem sint parua bona, & commoda ea, quae faciunt, non differt ea fieri in publico, vel secreto, quia ex illis non est verisimile, aliquem mouendum ad desiderium inanem gloriam, si tamen aliquis mouendum se putet ad inanem gloriam, debet facere, iuxta distinctionem supra factam. Vide autem super 3. Reg. c. 14. q. 13.

¶ **Discipuli autem videntes &c.** Autem licet alicui dicere bona, quia sicut aliter. Vide loco citato.

Tempus meum unius diei aduenit. Vnde tempus suum tempus Passionis, quia tunc implebitur etiam omnia pro quibus carnem assumpsit. Vide Matth. 23. dixit in fine Passionis, Consummatum est. Idem in hac de omnia finem acciperet. Vide autem super Gen. cap. 15. circa illud. Sic erit semen tuum, erit principium.

Non potest mundus ad se vos. Mundus accipitur multipliciter, primo pro vniuersitate rerum, Ioan. 1. Scilicet. Mundus per ipsum factus est. Idem tota vniuersitas. Secundo accipitur mundus pro statu praesentis, quo inter homines viuunt. Ioan. primo, scilicet. In mundum venit, idem ad viuendum inter homines. Tercio accipitur pro omnibus hominibus, siue bonis, siue malis. Ioan. 14. Vt cognoscat mundus, quia diligo patrem, idem cognoscat omnes homines. Quarto accipitur pro hominibus mundanis, quos vocamus mundanos, quia ea sola quae in praesentis videntur desiderant. sic Ioan. 17. Pro his rogo, & non pro mundo, idem non pro hominibus mundanis. Quinto accipitur mundus pro rebus, quae in mundo sunt, & solum habentur hic, & concupiscuntur ab hominibus mundanis. Sic accipitur 1. Ioan. 2. Scilicet omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitae. Idem in rebus mundanis, nihil est nisi hoc. Vide autem super Matth. tom. 1. cap. 4. quart. 74. Vide etiam autem super Matth. tom. 1. cap. 18. quart. 35.

Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendo ad diem festum istum. Vos autem ascendentes fratres eius, tunc & ipse ascendit ad diem festum, non manifeste sed quia in occulto. Propterea quod Christus prius dixerat non ascensurum ad diem festum, & postea ascendit, non est mentium, quia intelligebat, quod ipse non erat ascensurus immediate, & quando ipsi dixerunt, non negauit tamen quod postea ascendere vellet. Quod patet ex verbis suis scilicet. Vos ascendite ad diem festum quia tempus meum nondum implebitur est, scilicet tempus quo ego ascendere debeo, & quia postea completum est tempus eius, ascendit. Vel intelligitur quod non ascendere ad diem festum, eo modo quo illi volebant, quia illi volebant, quod ascendere publice, & faceret multitudo magna ad ostensionem fidei suae ad hanc autem intentionem Christus ascendere volebat, sed valde in occulto, ideo dixit quod non ascendere, scilicet eo modo, quo illi volebant, & hoc patet in litera. Sic etiam fuit de Samuele, qui quauis prius dixerit se non reuerfurum cum Saule, & postea reuerfus fuit 1. Reg. 16. tamen non est metus, quia non dixit significando id, quod ipse facere intendebat, sed significans quid mereretur Saul sibi fieri, scilicet quod propter peccatum eius mereretur, quod non honoraretur, tantum Rex, & hoc intendit litera scilicet, Non reuertar tecum, quia prociecti sermone Domini, & prociecti te Deus, ne sit Rex super Israel, intendebat tamen Samuel reuerri propter aliquod bonum, quod inde futurum erat, scilicet quod impleter iustitiam Domini, & sic fuit est, quia quando rediit, petiit exhiberi sibi Regem Amalec, & trucidauit eum ideo non mentiebatur, nec peccabat, quia non agebat contra id, quod mente gerebat. Vide de his omnibus auctorem super primum Reg. tom. 1. cap. 17. quart. 31.

Iudas ergo quarebat eum in die festo, & dicebat vbi est ille? Qui alij mouent vel irascuntur, non possunt eos nominibus suis appellare, sed quibusdam nominibus circumlocutis, sic Pharisaei cum haberent Christum exilium, interdum non vocabant eum nomine suo. Sic etiam Saul indignatus vocauit David filium Iai, & non Daud. 1. Reg. 20. dicens. Cur non venit filius Iai nec heri, nec hodie ad vesendum? Vide autem super primum Reg. tom. 1. cap. 20. q. 31. in fine.

I N D E X.

F E R I A Q U A R T A post Dominicam in Passione.

Evangel. Ioh. X.

Facta sunt *Enenia in Ierusalem*, & hiems erat. Scilicet in mense Decembri. Dedicatio templi vocatur festum enceniorum, scilicet innovacionis pro tempore dedicacionis sub Zorobabel. Vide apud act. super Levit. ca. 23. q. 2. circa principium.

Falla sunt Encenia &c. Festum Enceniorum non erat vnum de festis regulatibus Iudeorum, que a principio a Domino instituta sunt, sed de his, que ab ipsis Iudeis postea fuerunt instituta ex aliqua magna, & rationabili causa. Vide aut. Ioco citato, & super primum. Reg. 10m. 2c. 26. q. 9. circa principium, & super Marti. tom. 1. c. 21. q. 5. circa principium.

Et ambulabat Iesus in templo, in porticu Salomonis. Templum Salomonis erat quadrangulum, & in tribus lateribus suis, scilicet Meridiano, Occidentali, & Aquilonari, erat valatum domibus hereticis parietibus templi que vocabantur exedre. In latere autem orientali, non erant aliquæ domus, eo quod ibi erat porta vulva templi. & ante portam ipsam in parte sua orientali relinebatur spatium quoddam liberum, quod nec domibus occupabatur, nec atrio Sacerdotum, vel atrii laicorum. Et istud spatium porticus appellatur quia ante portam erat, & istud spatium erat secundum longitudinem ad Aquilonem in Meridie cubitorum viginti, secundum latitudinem templi, & super istud spatium de pendebat tectum de summate parietis, eratque longitudo tecti cubitorum viginti, & latitudo decem. Et ista erat magnitudo templi, & porticus. In isto porticu erant duo columnæ pulchre. Scilicet Booz, & Ioachim, de quarum pulchritudine pater 3. Reg. 7. Et per istum porticum poterant deambulare tam laici, quam Sacerdotes, ante portam Templi colloquendo de rebus viliibus, in qua portica, spe Christus cum Pharisæis locutus est, & cum modo lapidare voluerunt. Duplex autem fuit causa quare hæc porticus facta est, prima propter necessitatem, nam porta templi erat in parte Orientali eius 3. Reg. 6. & si pars illa occupata esset domibus exedrarum, vel aliis, sicut alia tra latera templi, nullibi esset porta, ideo necesse fuit, quod aliqua pars alius pars ante templum esset libera, in qua esset pars, & illa pars vocaretur porticus. Vocatur autem porticus pars ista, propter tectum pendens super eam nam si esset ante portam spatium liberum, & tamen non penderet tectum super illud, non vocaretur porticus, ideo magnitudo tecti vocabatur magnitudo porticus. Causa quare tectum illud erat, fuit ad duo. Primo ad defendendum pulchritudinem porte ab imbribus, nam erat porta templi operata laminis aureis, ut pater 3. Reg. 6. & si imbribus maderent in mure, periret aliquid pulchritudinis, ideo conveniens fuit tectum fieri. Secundum fuit propter deambulantem per illam porticum, nam consuebant Iudei ad colloquendum in porticu, & si non esset operata tecto, propter importunitatem temporis non possent ibi diu manere, ideo conveniens fuit tectum poni. Secunda causa porticus fuit pulchritudo templi, nam si templum ex omni parte occupatum esset domibus, vel atriis, dato quod posset introiri in illud per angustum locum, non esset pulcher ingressus, nec repugnaret convenienter tanta pulchritudo porte templi vndeque clausa impedirent. Fuit etiam valde conveniens porticus illa, ut Hebræi, qui interdum non possent esse in atrii templi propter importunitatem temporis, consisteret vltra ad porticum. Erant namque atria omnia discooperata, solum habentia in circuitu murum, & cum plerique, difficile erat quod quis maneret in atriis, & consuebant tunc ad porticum. Sic colligitur ex auctoritate industria huius Evangelij, cum dicitur. Facta sunt Encenia

in Ierusalem, & hiems erat, & ambulabat Iesus in templo, tu porticu Salomonis, scilicet, quia hiems erat, & adhuc ex importunitate temporis non poterat Iudei esse in atrii templi, & consisterent omnes, tam Christus, quam alij, ad porticum. Et si hoc modo non exponatur hæc littera, non proderit ad aliquid partem illa, & hiems erat, & tamen ponitur ibi, ut reddatur causa alicuius rei, vel dicti. Vide auctorem super 2. Paralip. 3. q. 12.

Circumdedere autem eum Iudei, & dicebant ei. Quoniam animum nostrum solitas? Si tu es Christus dic nobis palam. Respondit ei Iesus. loquer vobis, & non creditis, opera qua ego facio &c. Quiaquam Christus intenderet manifestare Iudeis per ea que faciebat se esse Deum, nunquam tamen voluit dicere aperte Iudeis se esse Deum, scilicet ego sum Deus, sed solum implicite, & per circumlocutionem. Hoc autem fecit propter multa. Primo propter scandalum intolerabile, erat enim in auribus Iudeorum istud nam absurdum, si quis diceret se esse Deum, quod enim si fecisset plura miracula quam cogitari possent, nemo es crederet, nec audiret vellent rationem aliquem, aut probationem, sed clauderent aures suas, tanquam ad blasphemiam, & intulerent in eum ad mortem nam minus erat, vel saltem videbatur, quod aliquid prophetæ post multa miracula, que fecisset, diceret eam, & colamus alium Deum quem ignoratis, quam quod diceret ego sum Deus, nam de re que non videret, poterat cognoscere quod haberet aliquis deitatem, quod tamen homo vivens inter eos, posset esse Deus, nullo modo poterat concipere, & tamen si ille Propheta diceret colamus alium Deum, quem ignoratis, non erat audiendum, sed illico occidendus, Deuter. 13. ergo a fortiori si quis hominum aperte diceret ego sum Deus, nemo hoc sustineret, quanto magis miracula fecisset. Voluit ergo Christus vitare hoc gravissimum scandalum, quia si hoc diceret, nec ad miracula sua respiceretur, nec doctrinam eius quisquam audiret, sed vanam inter nos gens introiret in eum, ad occidendum ipsum. Patet hoc ex alijis minoribus, in quibus suspicatum est grave scandalum vi Iohann. 8. Christus dixit, antequam Abraham fieret ego sum, nam sustulerunt lapides ut iacerent in eum, ita ut oporteret quod se absconderet & exiret de templo, illud tamen valde minus erat, quam non diceret aperte se esse Deum secundo patet, quia propterea quod dixit Christus, vi habebat in hoc Evangelio opera, quod ego facio testimonium perhibent de me, & ego de vitam eternam, sustulerunt Iudei lapides, ut lapidarent eum, non tamè dicit ibi aperte quod erat Deus, sed per circumloquia, & Iudei hoc intelligentes voluerunt eum lapidare, a fortiori ergo lapidarent, si aperte diceret ego sum Deus vellet. Tercio pater Matth. 26. quando petrius Caiphas a Christo, an esset filius Dei, & illo dicente ammodum videbimus filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus Cæli: quo audito Capphas ruper vestimenta sua dicens, blasphemavit, quid audis egeemus testibus 1. Et omnes dixerunt reus est mortis. Ibi tamen non dixit se aperte Deum. Simile etiam fuit in Stephano, qui dixit Video Cælos apertos, & Iesum stantem a dextris Dei Act. 7. Iudei autem dicebant hoc esse blasphemiam lapidaverunt eum, ita ergo facientes de Christo & clauderent aures suas, nolentes amplius eum audire. nam si fecerūt de Stephano eodem cap. scilicet, exclamantes autem voce magna, continuerunt aures suas, & impetu fecerunt unanimiter in eum, non ergo debuit Christus aperte dicere ego sum Deus, quia hæc vox nullo modo posuisset audiri. Si pater in præfati Evangelio cum Christus dixit. Ego deois vitam eternam, & Iudei vel lent cum sublati lapidibus lapidare, dixit multa bona opera ostendi vobis, propter quod eorum cum lapidatis & illi dixerunt. de bono opere non lapidamus te, sed de blasphemiam, quia tu homo cum sis, facis teipsum Deum. Istud Iudei nunquam erat dicendum, quia erat scandalosum valde, sed poterat persuaderi paulisper per aliquam

aliqua circumloquis, namque rem grauissimam non est subito tendens, nihil autem grauius, maius, & incredibilis, de homine dici poterat, quam quod Deus esset, rdes licet verum esset, quod Christus esset Deus, & haberet ad hoc firmissima testimonia, nō debuit à principio dici Iudeis adhuc rudibus, & longe manentibus, ut ad hoc perducì posset, sed prius debuerunt corda ipsorum emolliiri, & placari videretur mirabilia, quae Christus faceret, & sic passim per de eo magna credere inciperet, ut iam plene dispositus annunciaretur, quod Deus erat. Ita factum est, quia Christo viuentē nunquam annunciatum est, de eo, quod esset Deus, sed post mortem, & resurrectionem, & cōfirmationem Apostolorum, incipit predicari, quod Christus esset Deus, & tunc fuit factus persuadendi propositio dispositiones praeparatas. Vide de his auctorē super Matth. 10. 3. c. 9. q. 17.

Si tu es Christus dic nobis palam. Christus non dixit aliter, quod Deus erat, quia dicebat aliud per aliquod aequiuale, ut si quis non diceret se esse hominem, diceret tamen se esse animal rationale, quia ista idem omni nō sunt. Vide loco citato.

Dic nobis palam. Christus non dixit palam Iudeis se esse Messiam vel Deum, ne se ostenderet omnino, quis esset, & haec fuit magis principia ratio, quam vitare scandalum, etenim scandalum, etsi grauissimum haberetur dicente Christo, ego sum Deus vester, poterat tamē tolli vel cedendo iurisdictioni populi ad tempus, ut factū est Ioan. 3. quando abcondit, & exiit de templo & post paucum rediit ad praedicandum, & miracula facere dicit Ioan. 9. & 10. vel poterat tolli scandalum, placando animos eorum, vel permittendo eos in iram sua suā, & seipsum per potentiam defendendo, faciendo quod nihil posset ei nocere. Sed ideo noluit dicere Christus aperte quis esset, quia ipse volebat mori, ut nos redimeret, & impediretur tamen mori eius si istud predicaret, quod pater, quia si istud diceret, populus hunc nō permitteret, sed necesse erat, quod vel cum cūo occideret, vel talia faceret, per quae populus crederet esse Deū, desideret, & pater, quia ista res erat tam grauis, quod nequaquam populus dimitteret longo tempore illum suū dissimulacione transire, siquē de alijs rebus faceret, quae non erant tam scandalosa, utrumque tamen erat inconueniens, quia si Christo à principio suae predicationis dicente se esse Deum populus in fursione subito occideret eum, maneret opera eius incompleta, & memoria eius videretur penitura, nisi miraculose illam cōseruaret, quod erat inconueniens, quia si hoc oportebat Christum pro nobis pati, ita etiam necesse erat, quod nobis legem daret, cum quae viuentes consequeremur fructum passionis eius, quod non fieret si subito occideretur. Secundum etiam inconueniens erat, quia si Christo diceret se esse Deum, populus crederet per signa quae ipse ostenderet, non quam erucifixisset eum, quia Deū nemo occidere vellet, & etiam crederent quod nō preuulerit 1. Cor. 2. scilicet si enim cognouisset, nunquā Dominum gloria crucifixissent, istud autem erat maximum conueniens, quia nos non poteramus nisi per mortem Christi saluari, ergo debuit se occultare ne pateretur esse Deus antequam occideretur; istud autem apparet manifeste, quia Christus non solum volebat dicere aperte se esse Deum, sed neque volebat dicere palam quod erat Messias, nam dixerunt ei Iudei quousque animam nostram tollis? Si tu es Christus, id est Messias, dic nobis palam, id est non dicas per circumloquutiones. Christus autem dicere noluit, sed dixit opera, quae ego facio testimonium perhibent de me. Etiam quando Petrus dixit Christo, quod erat filius Dei, Christus dixit quod hoc faceret, ne cui reuelaret, quia oportebat ipsū multa pati, & reprobari à Senonibus Mat. 17. & Marc. 9. & Luc. 9. scilicet quod si cognosceretur eum esse Messiam, nemo illum occideret, & sic impediretur quae ipse si disposuisset, ista ergo deus non publicaret, scilicet se esse Messiam, & Deū, sed reuelabat per secrete aliquibus, sicut mulieri Samaritanę Ioan. 4. nam illa dicente Messias venit, Christus dixit, ego sum, & hoc quia Samaritani non conuersabantur cum Iudeis, eodem cap. ideo li-

cet aliqui corū hoc scirent, non impedirent mors Christi, secus autem si Iudei scirent, hoc, ideo nullis Iudeorum hoc reuelaret, nisi discipulis suis, & illis dicebat ne alicui dicerent usque post resurrectionem suam. Mat. 16. & hoc verum est nisi in fine vitae cum iam ipse passio inciperet, & non posset perturbari, nam tunc conuersus ait se esse Deum publice Marc. 14. quando summus sacerdos dicit interrogari, tu es Christus filius Dei benedixisti? & ille ait, ego sum, & tamen hoc dixit, quia sciebat quod iam Iudei erant tam commoti contra ipsum, quod etiam si confiteretur se Messiam, vel Deum, non curaret, sed magis murmurarent, & seuerius, ut patet Luc. 22. cum dixit summus sacerdos Christo, Si tu es Christus dic nobis, & ille ait, si nobis dixeris, non credens mihi, si autem interrogaueris, non respondebitis mihi, nec dimittens me, dum autem videret, potera: passio impediri, ideo ante hoc nunquam publice istud conuersus erat Iudeis viuentibus. Etiam Christus dixit hoc cecō nato, quem sanauit, scilicet, Credis in filium Dei? & ille dixit, Quis est et credam in eum? & dixit ei Christus, videri eum, ipse est, qui loquitur rectum. Io. 9. sed huc dixit, quia sciebat, quod ille nō scandalizaretur, nec murmuraret de hoc Vide autē loco citato.

Dic nobis palam. Sed si Christus volebat se occultare esse Deum, & Messiam, cur per circumloquia & aequiualemtia dicebat se esse Deum, & Messiam, sicut hoc, & alij sunt loca? Respondetur, quod debuit Christus tenere viam mediam nam nec omnino debuit tacere se Deum esse, & Messiam, nec palam dicere debuit aliquid horum, quia quodquid istorum faceret, impediebantur ea quae ipse facere disposuerat, si enim palam diceret impediretur passio ista, ut dictum est, auiam non debuit omnino tacere hoc propter duo. Primo quia si nec ipse esset Deus, nec Messias, nihil minus videretur facille Iudei ipsum occidendo, cum legem eorum aliquantuler mureret. Secundo, & principia liter, quia si ipse non ostenderet, & diceret aliquantuler se esse Deum, & Messiam, nemo posset annunciare illa esse Deum, quia videretur esse fidum, cum ipse de se ita non dixisset, & istud erat grauissimum inconueniens, scilicet enim dixit Porphyrius, & alij Pontifices idololatri, quod Iesus erat vir bonus, & sapiens, & non dixit se esse Deum, sed Petrus & Paulus, & alij discipuli eius hoc cōfitebantur, ut refert Aug. lib. 1. de concor. auang. nunc autem tenendo istam viam mediam, nullum fuit inconueniens, quia mors Christi nō fuit impedita, & Iudei non fuerunt excusabiles, quia cum Christus diceret eis, quod daret vitam aeternam, & quod ipse, & pater vnus erant, pater tamen Christi erat Deus Heliorum, sicut ipse dixit Ioan. 5. scilicet de vos dicis, quia Deus vester est, manifeste colligebatur, quod diceret se esse Deum, & ad hoc faciebatur signa, quae locutienter probabant. etiam Messiam se esse ostendebat, nā cum diceret ei Iudei, si tu es Christus dic nobis palam, ille dixit, loquor vobis, & nun creditis, opera quae ego facio, testimonium perhibent de me, non ergo erant excusabiles, quasi Christus non annunciasset quae erant, etiam non poterant calumniari quod discipuli confitebantur eum esse Deum, cum scipie ipse per circumloquia hoc dixisset, & quasi palam, fuit ergo ille modus conuenientissimus, ut pote à Dei sapientia institutus, talis qui dem, per quem qui boni erant aperte intelligerent, & crederent Christum esse Deum, qui verō mali erant, haebant in quo errarent. Vide autē loco citato.

Opera quae ego facio, in hominē parit in me, hoc testimonium perhibent de me. Opera, & miracula, quae Christus fecit, nō probant eum esse Deum, quia etiam alij Prophetae veteris testamenti fecerunt miracula, sicut Elias, & Eliseus, nam Elias iussit uiuere mortuum, 3. Reg. 17. & Eliseus autem duos mortuos suscitauit. 4. Reg. 4. & 13. & alia multa fecit, id dicat, quod licet fecerant miracula, tamen non fecerunt tot, de tam magna, sicut Christus, ideo Christus erat Deus, & hoc etiam Christus videtur innuere Ioan. 15. dicens, si non venissem, & non fecissem opera in eis, quae nemo alius fecit, peccatum non haberet. Hoc non sufficit, quia Apostoli & discipuli

puli Christi fecerint maiora miracula, quam Christus, Ioan. 14. scilicet. Qui credit in me, opera que ego facio ipse faciet, & maiora horum faciet, tamen nemo Apostolorum erat Deus, sed sequitur, quod per quemlibet aliorum operabatur Deus, & ita licet Christus faceret maiora, & plura miracula, quam Prophete veteris testamenti, non sequebatur ex hoc quod Deus erat, sed quod Deus operabatur per illum plura, quam per alios, Si dicitur quod Christus differbat in modo operandi a petribus veteris testamenti, & ab Apostolis, quia omnes isti sub inuocatione nominis alieni miracula faciebant, Christus autem non inuocabat quonquam, sed quasi ex virtute propria operabatur. Neque etiam istud iustitia, nam licet communiter se fieret, tamen inuocatum Christus ad faciendum miracula precebat se exaudiri a patre, & plorabat, vt Ioan. 11. quando suscitauit Lazarium, & quando suscitauit rubeam, leuauit manus ad Caelum, Ioan. 6. & Apostoli, & discipuli, & patres veteris testamenti interdum siue oratione, & inuocatione aliqua miracula faciebant. Patet de Apostolis, nam Iudici ponebant argros in plateis, vt transiret Petrus, & vmbra eius obumbraret quonquam eorum, & sanaretur, & sanabantur omnes qui obumbrabantur. Actuum 5. ca. & tamen ibi Petrus nihil inuocabat, imo interdum eo non aduertere sanabatur aliquis. De patribus veteris testamenti etiam patet, quia quando moribus erectus est in sepulchrum Elisei, iussit eum, & stetit super pedes suos, mox vt cecideret homo, tenuit ossa Elisei, 4. Reg. 13. ergo neque etiam ex modo faciendi miracula contabuit hoc. Vide auct. super Math. tom. 5. cap. 21. quest. 212.

Opera que ego facio &c. Miracula Christi quamuis facient quidam probabiliter, quod Iesus esset Messias, non faciebant tamen certam ostensionem, nam sola reuelatio certificabat eum esse Messiam, & erat necessaria, quia siue ex alia non certificabant, ideo quibus reuelatum est Iesum esse Messiam agnouerunt illum, quibus vero non fuit reuelatum, non poterunt agnoscere. Vide auct. super Math. tom. 5. cap. 21. q. 210. Vide etiam tom. 1. c. 34. 23. & 24.

Opera que ego facio &c. Quamuis Christus fecerit opera iam excelsiora, propter que erant opinionem de eo, quod esset Ioannes, vel Elias, vel Ieremias, non tam credibile est communiter, vel saltem a multis, quod esset Messias; & tamen Ioannes Baptista qui fuit tempore Christi, licet nullum fecerit miraculum, Io. 10. scilicet, Ioannes quidem nullum signum, fecit, credebat eum inuenerit, quod esset Messias. Luc. 3. scilicet & iustitiamse populo, & cogitantibus hominibus in cordibus suis de Ioanne, ne forte ipse esset Christus, & ipse negauit illud eodem cap. & Act. 13. scilicet quem me putatis esse, non sum ego, & tamen Iudai inuenerunt nuncios ad eum dicentes, an esset Christus, Ioan. 7. & ipse negauit. Iesus autem & contrariio multa miracula faciebat, per que ratio nabiliter credi poterat eum esse Christum, & tamen nisi quam populus credidit eo viuente, quod esset Messias, nec etiam a plurimis firmiter putatum est. Causa huius fuit primo aduersitas Pharisaeorum, & scribarum contra Christum, & erant enim Pharisei, & scribae doctores plebis, & sequebatur eos totus populus, in omnibus que docebant, ipsi tamen valde aduersabantur Christo, dicebant eum non esse a Deo. Ioan. 8. scilicet. Non est hic homo a Deo, qui sabbatum non custodit. Et operari in potestate Demonij Matth. 9. & 12. scilicet. In Beelzebub Demonis ejcit Iudeo valde populus distrabatur credere id, quod credendum erat de Iesu. De Ioanne autem non fuit hic saltem a principio, oam Pharisei, & scribae non aduersabantur ei, sed potius multi Phariseorum, pharisaei, & audientes doctrinam eius, baptizabantur ab eo in Iordane, Matth. 3. ideo credebat de Ioanne, quod esset Messias, secundo fuit & precipue, quia Deus non concurrebat cum Iudeis, mouens animas eorum ad credendum hoc, & ideo licet viderent signa multa, manebat eis eorum obsecrationem, & non credebant. Ihesum autem factum est, quia hi Iudai credidissent Iesum esse Messiam, ante mortem, nunquam illum occidisset,

& tamen mors sua erat necessaria ad salutem nostram, quia ad hoc venerat, ideo non concurrebat cum eis, vt hoc crederent. Et patet hoc, quia quando discipuli confiteri Iesum esse Christum, dixit eis, quod nemini diceret, quia oportebat eo multa pati, & reprobari a senioribus, Marc. 9. & Luc. 9. scilicet diceret, quod si ista publicarentur, impediretur passio sua, quam ipse tolerareus erat consilio seniorum, ideo non erat hoc publicandum, & ob hoc licet Christus faceret omnia, per que confusio posset eum esse Messiam, non credebant Iudei, sed manebant semper sub dubio, vnde dicebant sub dubio. Nunc quid hic est Christus Ioan. 7. & Nunquid hic esse filium David Matth. 22. & etiam interdum ab ipso querebatur, sicut modo, dicentes. Quousque volis annos nostros? Si tu es Christus, dic nobis palam. Scilicet ait, loquor vobis, & non creditis. Opera que ego facio in nomine patris mei testimonium perhibent de me, & tamen cum hoc diceret, adhuc non credebant, sed magis scandalizabant, quia filium Dei se dicebat. Et hoc erat quia obtenebratum erat cor illorum, ad Rom. 1. Certeas contigit in Irai, donec intaret plenitudo gentium. Hoc etiam iniquum accedebat discipulis Christi. Vide auct. super Math. tom. 3. c. 16. q. 33.

Sed vos non creditis &c. Quasi dicit, si is aperit loquor vobis, nec obsecratis locutionem meam, quod creditis, sed hoc solum vos impedit, scilicet quia non estis oibus meis. Idem quia multi alii non vultis credere etiam si aperit illi vobis dicam, nam magis credere debetis operibus, idem miraculis, que necessarii sunt confirmationi, quam verbis, sed illa non creditis, eorum si sint officiosissima, quomodo ergo credatis verbis nudis? Frustra ergo petitis quod loquar, vobis palam. Vide auct. super Math. tom. 3. ca. 9. q. 17. an fine.

Pater meus, quod dedit omnia, manet omnibus esse. Idem non possunt existimari maiora bona, quam illa, quae filius accepit a patre. Et ad istum sensum exponitur illud quod habetur Ps. 109. & refertur Matth. 23. c. scilicet. Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis. Hec enim est figurata locutio, accepta ex eo, quod homines putant de respectu sedendi, nam dextram vocant partem meliorem, & qui sedet ad dextram honorabilis iudicatur, sinistram autem putant esse deteriorem, & ideo inhonorabiles constituntur ad sinistram, vt ergo innuat, quod maxima bona, quae pater habet sunt illi, & in potestate eius constituta sunt, dicitur quod sedet ad dextram patris, quia non potest excogitari melior habitudo sedendi, & ita solet exponi communit, quod sedet ad dextram patris, idem in potestibus bonis eius. Ita dicit Remigius, scilicet. Quod autem dicitur sedet ad dextram meam, non est intelligendum quod Deus corporosus sit, vt dextram se sinistram habeat, sed a dextris Deo dedit esse in honore, & aequalitatem paternae dignitatis manere. Vide auct. super Math. tom. 6. c. 12. q. 347.

Sustulerunt ergo lapides Iudai, vt lapidarent eum. Respondet eis Iesus, multo bona opera ostendo vobis, ex parte mea, propter quod coram opus me lapidatis? Antiquos Iudaeorum volentium ipsum lapidare Christus placuit verbis, & hoc fuit, quia prius per potestatem corda eorum interior placuere, cum sint corda hominum in manu Dei, Proverb. 15. & 21. alia enim verba sola non sufficerent ad subitum conuersionem animos tam concitos. Vide auct. super Math. tom. 3. c. 9. q. 17. in medio.

De bono opere non lapidauerunt, sed de blasphemia, et quia in homo cum se facit reusum Deum. Non solum quando quis maledicebat Deo, vocabatur blasphemus, propter quod dicebat lapidari, sed etiam quando docuit que aliquis diceret aliquid, quod signaret aliquam imperfectionem Dei, sic enim dixit Christus. Nunc videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus Celi, Matth. 26. & Luc. 21. & ista blasphemiam iudicant esse digna morte, vt vt diceret in mo-

summus sacerdos blasphemavit. Quid adhuc egemus testibus? de erat ista blasphemia reputata à Iudeis, quia scribitur faciebatur se equalē Deo. Sic etiam modo dixerant Hebræi. De bono opere non lapidamus visus, sed de blasphemia. Sic etiā beatus Stephanus visus est Iudeis blasphemare, cum dixit, Ecce video Cælos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei, & tunc imperio facto lapidaverunt eum, Actuum 7. Sic etiam erat de omnibus alijs assertionibus, in quibus videtur aliquis legi honor Dei. Vide auctorem super 3. Reg. cap. 21. q. 2. s. 5.

Nomen scriptum est in lege vestra, quia ego dixi dei filius?
Hoc nomen Deus aliqui conveniunt cum adiuncto, cui sine adiuncto nullo modo conveniret, sic enim vocantur quidam loca ex nomine Dei cum connotatione. ut patet Genes. 22. Vbi vocatur mons Moria, mons Domini videtur, vel Dominus videretur, & non vocatur simpliciter Deus, vel Dominus. Sic etiam habetur Ezech. vlt. cap. in fine, vbi dicitur, & nomen Civitatis illius est eius Dominus ibidem, vocatur enim Civitas illa Dominus, vel Deus ibidem. Ista autem sic nominantur à quibusdam effectibus. Sic etiam Exod. cap. 7. dicitur Deus fecisse Moysen Deum non simpliciter, sed cum adiectione, scilicet Deum Pharaonis. Si tamen vocaretur aliqua Deus simpliciter, diceretur de eo istud nomen secundum essentiam. Deitas autem intra se communicabilis est per generationem, & spirationem, ad extra tamen divina natura non est communicabilis, sed contraria, vel potius aliquid sibi vix potens, ad suppositum ideitatem. Aliquando tamen hoc nomen Deus accipitur largè, & significat Dominos temporales, vel iudices, vel sacerdotes, vel viros sanctos hoc patet Psal. 81. Ego dixi Dei filius, & hoc confirmat Christus hoc in loco, vocans Deum illos, ad quos sermo Dei factus est. Vide auct. super Exod. 4. 7. q. 1.

F E R I A Q U I N T A post Dominicam in Passione.

Evangel. Ioh. VII.

Rogabat Iesum quidam Phariseus, vt manducaret cum illo.

E*ntrogressus domum Pharisei discubuit.* Discumbere est iacendo manducare secundum antiquum morem, nunc enim sedentes manducamus, tunc autem iacentes, ideo tunc in lectis, sive tricliniis erat locus ciborum. vt patet 1. Reg. 9. Vide auctorem super Matth. tom. 4. c. 14. q. 89.

Discubuit. Discumbere est ad mensam sedere, vel ad cibum sumendum, etiam si nulla mensa sit, & hoc prout est ex modo sumendi cibos apud antiquos, nam ad comedendum iacebant exten- ti super lectum, & ita vocabantur triclinia loca, in quibus comede- bant, quia se acclinatebant, id est iacebant. Sic patet 1. Reg. 9. Alimēti Samuel Saulē, & puerum eius, in- troduxit eos in triclinium, vbi erant iuvēni, & dedit ei locum in capite eorum. de ideo dicitur discumbere quasi in duera cubare, scilicet, quia multi cubant, id est inclinantur, & multi iacent ad comedendum, vbi est inuicem, vel con- vocatio. Vide auctorem super Matth. tom. 6. cap. an- tere primam questionem circa illud 1. Discumben- tum.

Ecce mulier, quæ erat in civitate peccatrix. Erat quidem peccatrix Magdalena, in fornicatione, non tamen erat publice prostituta, sed solum fornicaria, quia ali- quibus se coramificat. Inque non erat prostituta vo- caliter, vel omnium libidinis servandæ, sed aliis quibus a- monitionibus se inhoneste tradebat. Non enim erat veri- simile, vt mulier de tanto genere, & tam dives, ex- pone-

ret se publice venalem. Et sic quamquam infamia esset aliqua, nimis tamen distat ab ea, quam incurrit publi- cè prostituta. Vide auctorem super Iosue tom. 4. c. 2. q. 14. circa medium.

Peccatrix. Quamvis Magdalena non esset omnium libi- dini exposita, nec se venaliter cuiusque traderet in- differenter, poterat nihilominus appellari meretrix, quia quæcumque mulier fornicaria, ita appellari potest, quia sine lege matrimonij alicui viro capulatur, sive sit coniugata, sive non sit, sive cum quocunque sitatus. vide auctorem super Matth. tom. 3. c. 6. q. 37. paulo post prin- cipium.

Peccatrix. Lex infames personas reputat meretrices, licet eas tanquam necessarias permittat, non tamen in aliqua lege expressum mandatum est, quod meretrices sint in civitate. vide auct. super Genes. cap. 19. circa principiu, in improbatione alicuius dicit.

Peccatrix. Lex humana meretrices tolerat, quia non est perfecta simpliciter, sed secundum convenientiam huma- næ politiæ, & quia homines sunt imperfecti omnes, vt communiter, ideo lex licet non approbet meretrices, eas tamen non punit, tanquam non potens omnia ma- la punire, sed ea futuro Dei examini puniendæ relin- quens. Lex autem divina hoc non permittit, sed vetat cum omnem medium, id est fornicationem quicun- que, quæ sine matrimonij fide perpetrat, condem- nit, legislatores tamen quantum ad istam partem non sequuntur licentiam legis diuinæ verando omnem for- nicationem, quia lex divina vult, quod licet ipsa vetet for- nicationem, quod tamen non vetat eam lex humana. Quilibet enim lex iusta est secundum rectitudinem, quam habet à summo finem, finis autem legis humane est bonus status Civitatis, qui consistit in quadam pace politica, quæ turbaretur, si fornicatio simplex tolleretur, cum omnes homines in civitate, vt communiter sunt imperfecti, & sequeretur multa adulteria, virginum dehortationes proles, incertitudo, viti de viti cōtinua suspicio, bella civilia, vitæ matrimonialis inquietudo, & quod omnium pessimum est, concubitus masculo- rum, alia infandissima, quæ supra ea, quæ nunc su- sunt humana cogitavit inveniēte malitia. Vide innotissimam legem humanam esse, quæ meretrices punit, & fornicatio- nem simplicem prohibet, iuxta sententiam D. Augu- Meretrices tolle de civitate, & cætera libidinis con- turbabitis. Finis autem legis diuinæ est ad vilitatem omnium partium corporis Christi iusticiæ, vt perveniat ad istam beatitudinem, & quia secundum altissimam Dei iudiciū ad istam felicitatem nemo admittitur, nisi cum puritate vitæ, quæ dicit carentiam omnis ma- li, ergo lex Divina omne malum vitæ debet. Et val- de irrationale esset, quod lex humana veraret omnia mala, quia fugere omnia mala, maxime ea, quæ perit- ent ad legem summit, vt fornicatio non potest fieri si- ne magna gratia, sed lex humana non dat aliquam gra- tiam, quia legislator est homo deficiens, ideo non po- test dare gratiam prævenientem, nec cademus, nec adiu- vantem, vt resurgamus, lex autem divina dat gratiam adjuvantem, & conservantem, ergo ad eam pertinet propriè omnia mala vetare. Vide auctorem loco citato ad tertium argumentum, vbi multa dicit circa hoc.

Peccatrix. Deus vetit meretricium in populo Israel, quoniam erat aliqui reddens personas viles, ipse autē volebat populum illum esse honestum, & reverentem, tamen, quia difficile erat in tam copiosa multitudine gentis, nullam penam imposui, siquidem meretrices essent, vt secundum hoc erant aliquæ meretrices in Iu- deis, sicut in alijs populis, & hoc Deus sic intelligebat, & satis expressit in lege sua, quod aliquæ meretrices fu- turæ erant inter Israelitas. Sic habetur Deuter. 23. vbi cum ponatur præceptum, ne sint aliquæ meretrices, si- licet, non erit meretrix de filiabus Israel, nec fornicator de filiis Israel, immediatè subiungitur, quod aliquæ futu- ræ erant, dantes regulam de illis dicens. Non offeres mer- cedem prostituti in domum Domini Dei tui, quicquid aliud est, quod vocit, quia abominatio est vitium quæ apud Dominum Deum tuum. In hoc enim dedit legē

de oblatione meretricum, in quo necessario præsupponetur, quod aliquæ futuræ erant, alioquin nullam de eis legem dedisset. Vide aut. super *Leuit. cap. 21. quest. 12. in fi. ne.*

Peccatrix. Deus venit meretricem esse inter Israelitas de progenie ipsorum, non quidem principaliter inquantum erat peccatrix fornicatrix, sed inquantum erat quædam indignitas, vel turpitudine populi. Vide aut. super *Marth. tom. 2. capitul. 5. questio. 193. circa principium.*

Peccatrix. Quamuis lex humana permitat meretrices contra legem Evangelicam non tamen est iniqua, & æquitas eius habetur per conformitatem ad legem divinam, & non oportet quod illa conformitas semper sit in eo, quod lex mandat, sed in eo quod per illud manifestum inducere intendit. Lex enim, quæ fornicationem duplicem non prohibet, licet in eo, quod mandat reprobetur legi. Distinguitur autem in eo, quod abstrahitur a hominibus a peccando, cum cognoscatur certissime quod si meretrices tollantur, tota civitas biduibus, conturbabitur. Postius ergo meretricibus magis Deo servitur, quam se moris, stante miseria communi cōditionis humane, ideo si aliqua lex vetaret omnes meretrices a loco, iniqua esset, quia maioris mali fomēta sberet. Hinc sequitur quod lex divina debeat meretrices cōsuetas, ut maiora mala vitaretur, quia lex Dei, quæ immaculata est sancta est, nullum malum debet cōsistere, sed bene placet ei quod lex humana cōsentiat, & hic est rectissima ratio, quia si lex divina fornicationem simplicem permitteret, omnes in illam effunderentur in tantum, quod conditio humana bestialiter redderetur, & debitor per frequentes cotas fed nunc lege divina prohibente, qui spiritum Dei in se habent propter Deum fugiunt ea, aliqui autem timore gehennæ, alij autem, qui a foris passionibus vincuntur videntur omne genus concubitus, præter simplicem, a legibus esse prohibitum, hanc tanquam securiorum amplectuntur. Vide aut. super *Deut. cap. 24. quest. 6.*

Peccatrix. Cognoscere meretricem fornicatio est, omnis autem fornicatio peccatrix mortale est, unde scriptura fæpe vtar hoc. Sic dicitur *Deut. 3. Non erumpe rex de filiabus Israel, nec fornicator de filiis Israel, nō samen prohiberetur ibi, nisi esset peccatum mortale, cum etiam aliquæ, quæ alias essent peccata mortalia per miterantur in leges, ut dare ad usum, & vindictam expectare hoc enā detestatur lex nō testamento. Con. 6. Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi. Tollens ergo membra Christi, facies membra meretricis. Abfit. Nō tamen diceret abfit, nisi esset aliquid detestabile, ergo meretricem tangere peccatum est. Vide aut. super *Marth. tom. 2. capitul. 5. questio. 193. in princip.**

Peccatrix. Inquit D. Aug. in questionibus *Deut. 8. habetur 31. q. 4. c. meretrices. Meretrices esse, & ibidem dicitur quod omnis illicitus concubitus, & membrorum illorum nō legitimus usus prohibitus debet intelligi, ideo accedere ad meretricem non solum est peccatum, sed est magnum ut dicit Hieron. & habetur 32. quest. 4. c. in eo fornicator, s. fornicator est maioris criminis, quia soluit membra Christi, & facit membra meretricis. est ergo meretricem peccatum, sicut & ceteri modi simplicis fornicationis. Vide loco citato. Omnis concubitus præter matrimonialē, erat peccatum, etiam in veteri testamento, nam ibi est præceptum, non me habebis *Exod. 20.* per quod dicit Aug. prohibitum esse omnem usum illegitimum membrorum genitalium, & omnem concubitus illicitum, in libro de questionibus *Deut. 8.* tamen illa præcepta decalogi erant data Iudæis, ergo tenebantur Iudæi abstinere ab omni fornicatione. Vide aut. loco citato.*

Peccatrix. Cotius meretricis excludit a regno Dei, quia cotius cum ea est fornicari, & tamen fornicatores, & adulteros indicantur a Deo, id est cōdemnantur. ad *Heb. 6. & ad Gala. 5.* dicitur. Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, & immunditia, &c. & postea dicitur,

Qui talia agunt, regnum Dei nō possidebunt. De meretricibus autem Christus dicit, quod præcedebat Pharisæos in regnum Dei non quidem manentes in meretricio, sed quia penitentiam egerant, & sic habent regnum Dei parit *Matth. 23.* scilicet. Venit ad vos Iohannes in via Iulianæ, & non credidistis ei. Publicanus autem, & meretrices crediderunt ei, vos autem videntes nec penitentiam habuistis, videretis enim, ideo dicit ibi. Amē dico vobis, publicani, & meretrices præcedent vos in regnum Dei. Idem prorsus ibi, quoniam vos, imo vos non ibitis, nisi penitentiam agatis, & credatis. Vide aut. loco citato in fine ad tertium argumentum plura alia de fornicatione vide in communibus tabula, verbo fornicatio.

*Ve cognosce quod Iesus recubasset in domo Pharisæi, attulit alio astrum unguitis, & illas retro secus pedes eius, lacrymis cepit rigare pedes suos, & capillis capitis sue tergebant, & osculabatur pedes eius. & unguis in vestigio. V. Neque nō erat illicita inter Iudæos, nā ad multa per se fiebat, vno modo ad reverentiam corporis, sed quod est partes corporis tenere, & bene habebat alio modo ad refrigerationē, nā oleo refrigerat. est autem terra Chama valde calida, in qua habitabant Iudæi, deo propter colores æstivos erat cōveniens fieri unctio, & erat usus apud omnes Israelitas, quantumcumque essent viri honesti, & religiosi, quod vngeret caput, & pedes, & alias partes corporis, & erat vñcho in terra Israel tanquam aliquod opus necessarium, sicut comedere, & bibere. Sic patet 4. Reg. 4. de vidua paupercula, quæ timebat creditores, quod ventrent, & tollerent filium eius, in servitum, & dixit Eliseo, quod provideret ei, & dixit ei Eliseus. Quid habes illa autem respondit, quod nihil habebat, nisi parum olei, in lecycho, quod vngeretur, & sic adhuc mulier constituta fere in vltima necessitate, habebat oleum, quod vngeretur, erat tamen mulier vidua, & pauper, ergo vngi corpus oleo reputabatur, itaque aliquod necessarium. Idem illud erat opus honestatis, quia alias non auderet videri illa dicere Eliseo Prophete, quod erat vir sanctissimus, & honestissimus, quod haberet oleum ad vngendum se. Item patet quia Christus videbat, vel concedere virtus perfectus, quod vngeretur caput sua oleo, quando facebat opera iustitias, unde loquens contra hypocritas, qui cæterni habunt facies suas dixit, quod qui reclinant, abluent faciem suam, & vngentur caput suum oleo, ut non viderentur hominibus, tei tantum illius. Item ipsius Christus, qui fuit totius virtutis exemplar permixti vngi caput suum, & pedes, nam quando erat in Bethania in domo Simonis leprosi, paulo ante passionem suam, venit mulier, & fudit super caput eius vas alabastrum plenum vnguento. *M. th. 26.* & eodem modo in confectione sua venit ad eam Magdalena, & fudit super pedes eius vnguentum. Est ergo licitum corpus vngi, & cōsuetū viris religiosis. Vide aut. super *Ruth. cap. 3. quest. 1. in fine.**

Et vnguitis vnguitis. Christi corpus pari poterat qualitatibus extrinsecis, videlicet calore, frigore, humore, siccitate, & humiditate, & sic incedum factum est, ut his agentibus qualitatibus, corpus illud benedictum in dispositiones varias mutaretur. Propter has autem penitentialis nature in corpore Iesu, Maria Magdalena effudit vnguentum super pedes eius; Pedes namque eius ardore magno regionis illius, tum in eis labore, atque nuditate, (nudis quippe pedibus incedebat) desiccant, atque ardentes, & contracti in rugas erant. Effudit igitur Maria Magdalena alabastrum vnguenti, ut ardor pedum, vnguenti temperaretur friguitate, siccitas quoque, illius mitigaretur humore. Vide aut. in 3. Parad. cap. 37.

Vident autem Pharisæi, qui vocaverat eam, ut intra se dicunt. Hic per Iosue Prophetam fecit etiam, quæ, & qualis est mulier, quæ tam sanctum, quæ peccatrix est. Apparet eis has verbus, quod præsupponebat ille Pharisæus, quod Propheta deberent scire omnia, alioquin non bene atque recte, potuissent, quia nō solum præsupponebat, quod Propheta debet fore omnia, quæ interiora sunt, sed etiam quæ sunt in corde hominis, scilicet peccata, quia dicitur.

ait, sciret quæ, & qualis esset mulier quæ tangit eum. Sed tamen falsum est quod Propheta omnia sciant, nam solum illa sciunt, quæ eis declarantur à Deo, & illa nesciunt omni tempore, sed eo tempore solum, quod illis transeat, & ideo contrarium alio tempore, quod Propheta sint sicut viri simplices, & nesciant respondere ad ea, quæ interrogantur, sicut Moyses bis interrogatus fuit, & nesciit respondere; quousque retulit questionem Deo, scilicet semel à filiabus Salpapha. Num. 27. & iterum à filiis Manasse Num. 36. Sic etiam Ieremias quærebatur à Domino, an istud ei deberent descendere in Aegyptum, & nesciuit respondere usque post decem dies Ierem. 42. & Daniel interduos dubitabat super aliquo, & per tres hebdomadas orabat, & ieiunabat, ut revelaretur ei, & tunc revelabatur. Dan. 10. Ad id autem quod dicitur nempe quod Phariseus iste præsupponebat Prophetam omnia scire responderi potest vno modo, quod ille Phariseus non bene cognoscebat conditiones Prophetarum, nam Prophetæ non sciunt omnia. Simile patet de Eliseo, qui habuit duplicem spiritum Elia. 4. Reg. 2. & sic fuit famosissimus Prophetarum tempore suo, & tamen quando venit ad eum mulier Sonambula, & precibatur ad pedes eius, nesciebat quid illa crederet. 4. Reg. 4. Nam dixit ad puerum suum. Dimittite illam, quia anima eius in amaritudinis est, & Dominus celatur à me, nec indicavit mihi. Secundo modo potest dici, quod ille Phariseus sciebat, quod Prophetæ nesciebant omnia, & tamen quia ipse, & alij Pharisei insubebant Christo, & eum exorsum habebant, quia tenebant maius eorum officium scabatur intellectus eorum, in iudicando circa Christum eo quod impeditur animam, ne possit cernere verum. Vnde Cato sic etiam est de libidine, quia passio illa facit errare inconsequentes in iudicando in particulari vi ait Aristoteles 7. Ethic. scierant est de insidia, & de omnibus alijs Passionibus, & ista fuit vna de causis, quare Pharisei non cognouerunt Christum facilius, licet cognoscere poterat ex operibus suis. tertio potest, dici quod ille Phariseus bene locutus est, eo quod ipse non intelligebat de quocunque Propheta, sed de excellentissimo Prophetarum, scilicet Messia. Nam erat in populo quæritio, an Christus esset Messias, ut colligitur Ioan. 7. scilicet. De turba autem multi crederunt in eum, & dicebant. Quibus cum venerit nunquid plura signa faciet, quam hic facit? Alij autem dubitabant, cum dicitur ibidem. Nunquid vere cognouerunt Principes, quia hic est Christus? sed hunc scimus unde sit Christus autem cum venerit, nemo sciret unde sit. Et magis patet Ioan. 10. cum dixerunt Iudei ad Christum. Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic vobis palam. De Messia tamen præsupponebatur, quod sciret secreta cordium, & ideo non iudicaret homines per ea, quæ exterius audiebantur, & videbantur, sed per ea quæ in corde habebantur ut patet Ista. 11. scilicet. Non secundum visionem oculorum iudicabit, nec secundum auditum aurium arguet, sed iudicabit in iustitia pauperes. Qui tamen iuste iudicat, & non iudicat per ea quæ videntur, neque per ea quæ audiuntur, necesse est quod iudicat per ea quæ in corde sunt, quia nullus alius modus est ad iudicandum iuste, & sic præsupponebatur quod Messias sciret secreta cordis, & ille est vnus locis efficacissimus ad probandum contra Hebræos, quod Messias futurus erat verus Deus. Bene ergo arguebat ille Phariseus, quod si Christus non cognoscebat quæ, & qualis erat Magdalena, non erat Messias. Et ab hac ipse respondit ad cogitationes suas, ostendendo per hoc esse Messiam, quia non solum sciebat quæ, & qualis erat illa mulier, sed etiam sciebat, quid cogitabat Phariseus in corde suo. Prophetæ autem alij non erant tales sicut Messias, adeo multa ignorabant. Vide aut. super primum Paralipom. cap. 21. quest. 15. & super Matth. tom. 3. cap. 9. quest. 10.

Et respondens Iesus, dixit ad illum. Cognoscere secretas cogitationes statim ut esse incipiunt, solus Dei est,

nam nec Demones, neque Angeli bene hoc sciunt enim non illabantur animarum. Sic solus Deus animarum illabantur, & ipse solus hoc nouit, adeo Christus cognoscebat cogitationes huius Pharisei ostendit se Deum esse. Vide aut. super Matth. tom. 4. Cap. 14. qua. 18.

Et respondens Iesus, &c. Nemo nouit cogitationes hominum nisi Deus, & ipse met homo; ad Heb. 4. Omnia nuda, & aperta sunt oculis eius, & nulla creatura est invisibilis apud illum, & Psalm. 7. Semina corda, & renes Deus. ceteri autem sine Demones, sive Angeli, nesciunt cogitationes hominum. 1. Corinth. 2. Quis enim scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Christus autem cognoscebat cogitationes, & mox ut homo inciperet cogitare, sciebat quid cogitaret. Marc. 2. Scilicet. Quo ita tem cognito Iesus spiritus suo quod sic cogitaret intra se. Vide aut. super Matth. tom. 3. cap. 9. quest. 13. Vide etiam tom. 4. cap. 12. quest. 57. & quest. 58.

Simon habes aliquid dicere, dux de his viris, quæ cum ei dux fuisset, &c. Poterat Christus aperiri verbis Phariseum confundere de mala sua cogitatione malum tamen adhibita parabola id præstare 1. primo quia si sine parabola fecisset, ipse solus condemnasset eum, & ipse oculus loqueretur, & ita videretur valde minor condemnatio, nihil enim maius est, quam cum scriptum quis proprio ore condemnare, propositum autem parabola, debebat ipse ad eam respondere, ut in scriptum commendaret, ideo fuit sic conuenientius, scilicet, ut ille audire vellet verba Christi, nam si Christus inciperet aperire interpretare illum, ipse fortassis non expectasset, & ita non esset increpato completa, non verò cum ipse in parabola contra se sententiam proculerit, consequens erat, ut Christus illa verba interpretationis contra illum diceret. tertio dicitur fuit, quia ut est, Christus volebat, quod ille Phariseus scriptum proprio verbo condemnaret, ut esset maior condemnatio, si autem apertio criminis ei aliquid proponeret, nihil ipse vellet contra se consisti, ideo ut nesciens prius intuiui contra se esse, cognosceret ut illud, & postea videtur, quod modo contra eum inibat, debuit in parabola propoere. Quarto fuit ad loquendum confutandam scripturam tam nouæ, quam veteris. Christus enim quando vult, quod aliquis contra scriptum sententiam ferat, proponit ei parabolas, ex quia ille iudicans, ut rationi consequens videtur, scriptum accusat. Sic 2. Reg. 12. quando peccauit David, fornicatus cum Bethsabee, & occidens Vri virum eius, missi Deus ad eum Nathan Prophetæ, qui ait ei. Redde mihi iudiciū &c. Quinno fuit, quia Dominus vult, quod homo redeat ad penitentiam quanto possibile est via rationabili eum reducere, erat autem conueniens modus ad reducendum Phariseum, ut postquam ipse se proprio ore videtur condemnatum, emiseret, & rediret ad cor. tertioque, ne hoc, ideo fuit conueniens proponi hoc ipse in parabola. Vide aut. super Matth. tom. 3. cap. 11. quest. 169.

Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedi. Istæ autem lacrymæ rigantur pedes meos, olea caput meum non unxi ista, hac autem unguento vixi pedes meos. Tertia Chanaan, erat nimis calida, & ob hoc confuserunt tam viri, quam femine frequenter lauari 1. Vnde commouit quoslibet lauare pedes, ad refrigerationem, & hospitibus ingredientibus in domum primum obsequium, quod fcebat erat, quod lauarentur per deos eorum, sic enim Christus petijt hac tanquam debuit à Phariseo dicens. Intraui in domum tuam, & aquam pedibus meis non dedi, hic autem lacrymis rigantur pedes meos. Si tamen non esset generaliter assuetum, quod pedes hospitum lauarentur, Christus non allegasset hæc. Item consueuerunt homines in terra illa propter magnam calorem ungere caput oleo, Vide aut. super 2. Reg. cap. 11. quest. 1. circa principium, & questio 13. an principio, & super Iod. cap. 19. questio 12. & super Iud. capitul. 3. questio 11. in fine.

Gus autem in manus domus tuæ, manus d. leg. Homines veniunt

newit ad diligendum Deum, & colendum ipsum, quia Deus est, siue nobis cõulerit bona aliqua, siue nullo, magis tamen reueremus, cū nobis aliquid contulerit, quā si nihil, & quanto plura contulerit, tanto plus diligere tenebitur. Vide autē super Iosue cap. 3. quæst. 2. in fine.

Remittuntur tibi peccata tua. Maria Magdalena non petiit à Christo veniam de peccati verbo, sed solum ostendit signa perendi lachrymarum rigans pedes eius, & ipse dicit, remittuntur tibi peccata tua, tanquam intelligeret, quod non petebat nisi veniam de peccatis. nam si petuisset erat uelle aliquid Christo confiteri, quia ipse melius nouit quid sit in homine quam homo ipse, ita ut non sit opus ei aliquid dicere, unde dicitur Ioan. 2. Ipse nouerat omnes, & nō erat opus, & quis testimonium perhiberet de homine, ipse enim sciebat quid esset in homines. Sacerdotes autem nesciunt peccata nostra nisi iniquitatem eis verbo nonificamus, quia nemo scit, quæ sunt hominis. nisi spiritus hominis, qui est in eo. 1. Cor. 2. & ideo oportet eis confiteri, & manifestare peccata. Si autem interdum contingat quod sacerdos sciat aliqua peccata uostrā, ut quia sunt notoria, vel quia uidentur nos peccare, adhuc oportet ista peccata eis confiteri, propter duo. primo quia sic consiliatum est, ut oia peccata confiteamur, nihil omittendo, secundo quia sacerdos non debet absoluerē quēquā nisi uideat quod displiceat ei de peccatis, potest tamen quia dolere de uno peccato, uolendo adhuc manere in aliquo alio peccato, quod commisit, non potest tamen tunc absolui de aliquo, quia de necessitate penitentia est quod sit in terra, non potest tamen confitē confessor, de quibus peccatis dolet peccator, & de quibus nō dolet, nisi ex confessione sua. ergo oportet quod confiteatur omnia. Vide autē super Matth. tom. 3. cap. 9. quæst. 10. Vide etiam autē in prima parte defensorij. cap. 6.

FERIA SEXTA

Post Dominicam in
Passione.

Euang. Ioan. XI.

Collegerunt Pontifices, & Pharisei Concilium, & dicebant. Quid facimus, quia hic homo multis signa facit? si dimittimus eum sic omnes credent in eum, & uenient Romani, & tollent locum nostrum, & gentem. Quo modo paulatim ex miraculis, & operibus quæ multiplicabatur quondam Christus, commoiti Pharisei, perueniunt huiusque, ut de morte ipsi inferenda tractarent. Vide apud autē super Matth. tom. 5. cap. 21. quæst. 57. Vide etiam tom. 3. cap. 9. quæst. 52. ubi multa dicit de Phariseorum odio contra Christum, & persecutionibus.

Collegerunt &c. Iudæi uolebant occidere Christum, ne omnes crederent in eum, & transferret eos ad alterum modum uiuendi, & ita periret principibus suis principatus, vel propter Christum alie gentes inuaderent principatum eorum. Vide auctor. super Matth. tom. 5. cap. 21. quæst. 57. Vide etiam q. 206. ubi plura dicit quæ faciunt ad hoc.

Collegerunt &c. Erat consuetudo Phariseorum, quando aliquid contra Christum facere uolebant, quod consilium præcedebat omnium congregatorum, nam uidebant se desperatos sepe ab illo, & cum ratione contra eum contendere uelle, oportebat magni ingenij esse id, quod contra eum poneretur, & ad hoc non sufficeret unus, ideo ingenia omnium necessaria erant. Vide apud auctor. super Matth. tom. 6. cap. 1. quæst. 2. 55.

Collegerunt &c. Ideo Iudæi consiliabantur de morte

Christi, & ipsum perdere uolebant, he eo uiuente uenirent Romani, & tollerent urbem, ideo ut conueniret pena peccato, & Deus fecit ut ueniret eis quod timebant, id est quia Christum occiderunt, uenerunt Romani, & abstrulerūt locum illum, & gentem, & in hoc fuit conuenientissimus modus diuine retributionis, scilicet. Peccatum occasionis Christi factum fuit in Ierusalem in die prima azyrmorum, presentibus Iodas, de tota terra Iudeorum, & factum est, ne Christo uiuente, uenirent Romani, & tollerent urbem, & destruerent gentem, & cessaret tota utilitas, quam sacerdos percipiebant ex sacerdotio, in via dicta data est, & ut deleteretur Ciuitas Ierusalem, & fieret hoc per Romanos, quos illi timebant, ne uenirent Christo uiuente, & delueretur locum, & abstrulerūt gentem, quia occiderunt plurimos. Ceteros autem uendiderunt, & disperferunt in gentes, & non reliquerunt aliquos in Ierusalem neque mansit locus in quo manserunt, & sicut tota gente Iudeorum presente in die azyrmorum occisus est Christus, ita in festo azyrmorum presente tota gente Iudeorum infurreuit bellum, & obfessa est Ciuitas à Romanis, & peris gladio, fame, & pelle maxima pars gentis ibi. Vide autē super Matth. tom. 6. cap. 2. quæst. 37.

Veni autem eis ipse Capisul nomine, emississe Pontifex anni illius. Ex hoc innuitur, quod anni præcedenti non fuerat Pontifex, nec etiam anni sequenti sumus erat alius non decreuit Pontifex anni illius, sed decreuit absolui quod erat Pontifex. Fiebat enim in ueteri testamento illa mutatio, quod interdum sacerdotes summi primabantur, & instituebantur alij, & cepit hoc facti tempore & Machabeorum, quando quidam Iudæi propter ambitionem emebant summum sacerdotium à Regibus Syriæ, & illi propter auaritiam priuabant quidam summum sacerdotium, & dabant illud alijs, qui maiora præcia dabant, ut patet de Menelao, & Iasone, & Andronico, & Onni, quorum suscitata sunt magnæ scandala in populo Iudeorum, propter mutationem, & uenialitatem sacerdotij, ut patet à Machab. 4. Etiam tempore Christi, & ante ipsum sacerdotia uendebantur propter auaritiam Romanorum, & erat iam eorum auaritia maior, quam Regum Asiæ, & ob hoc sacerdotia summa annua esse constituerunt, ut quolibet anno reciperent pensionem ab illo, qui instituendus esset in sacerdotem summum. Vide autē super primum Paralip. cap. 24. quæst. 5. in fine, & cap. 6. in fine capitis.

Veni missus quicquam, nec cõsiliari, quia expediret uobis ut unus mortuus homo pro populo, & non tota gens periret. Instantum expediebat Christum mori pro hominibus, quod ut dicit Chrysostomus omnis salus hominum in Christi morte posita est, nec est aliquid propter quod magis Deo gratias agere deberemus, quam propter mortem ipsius. Ideo diuinitus à Apostolo 1. 1. p. secro mortis sue annuntiauit mysterium, quia semper prætorios thesaurus in melioribus uasis includebatur. Vide autē super Matth. tom. 5. cap. 20. quæst. 40. in fine.

Expediret, ut unus mortuus homo pro populo. Instantum expediebat, quod regnum Celorum per solam Christi mortem datur, & per illum appropriat, primum nam patet, quia non potest quis ire ad uitam æternam, nisi remissio debitis suis ex gratia Dei, nam remissio non potest fieri ex operibus nostris, nec etiam ex contritione, quantacunque illa sit, ita quod per eam esset nobis debitum regnum Celorum, quasi per quandam æquivalentiam, & iustitiam, sed solum est remissio ex gratia, quia solus Deus libere uult remittere, licet ipse non remitteret, nisi eis, qui dolent de peccatis, gratia autem ita remissionis non est nisi propter Christi mortem, quia si Christus non fuisset pro nobis mortuus, ad placandum nobis Deum, nonquam ille fuisset placatus, nec uoluisset Deum reconciliari, & quia Christus mortuus est, Deus placatus est nobis, & abundanter gratiam confert eis, qui conuertuntur ad eum. Et sic remissio tota peccatorum, pendet immediatè ex gratia ipsa.

I N D E X.

ipsa autem gratia est propter Christi mortem. nam per solam mortem Christi, dicitur facta remissio peccatorum quia nihil fuit, quod ineretit Deum reconciliari nobis, nisi Christi mors. Et sic quod adnotumque remissionis peccata homini, si illa remissio per mortem Christi, cum remissio illa fiat per hoc, quod Deus homini donat gratiam, reconciliandum enim sibi qui erat prius intra eius. Et hoc Deus non faceret, etiam si homo semper plangeret, & se affligeret pro peccatis, nisi Christus pro nobis mortuus esset, quia actio est nostrae non sufficiens ad placandum Deum; ideo quando docuitque fuit remissio peccatorum, & quoruncunque peccatorum, per Christi mortem fuit illa remissio, & sicut est hoc quantum ad illos qui sunt post mortem Christi, ita etiam mors Christi profuit illis, qui fuerunt à principio saeculi, quia Deus dispoſuerat à saeculis Christum pro nobis moriturum, ideo licet nondum mortuus esset, quia tamen aliquando moriturus erat, acceptabat eorū Deus ad gratiam suam, propter illam mortem, per quam sibi ad integrum satisfecerat, & sic regnū Celorum nunquam datum est, nisi per Christi mortem. etiam appropinquavit regnum Celorum per mortem Christi, quia antequam Christus mortuus esset, licet acceptaret Deus homines ad gratiam suam, & reconciliationem, tamen eis morientibus non dabat regnum Celorum, quousque Christus realiter moreretur. Hunc autem Christo mortuo confestim morientibus patere potest regnum Celorum, adeo quanto fuerunt homines magis propinqui principio saeculi, tanto fuerant magis elongati à regno Celorum. Vide auct. super Matth. tom. 1. cap. 4. quæst. 92.

Expedit ut unus moriatur homo pro populo. Non enim fuit ad aliud mors Christi, nisi ut nos per mortem suam à mortis debito solueretur, & in virtute eius omnia nobis crimina tollerentur. Vide auct. in prima parte def. cap. 1. ante medium.

Expedit ut unus moriatur homo pro populo. Immo non solum expediebat, sed necessarium erat ad salutem hominum quod Christus mortem subiret. Vide auct. super Matth. tom. 6. cap. 23. q. 21. circa finem.

Expedit ut unus moriatur homo pro populo. Nam quamvis Christus cum esset verus Deus cum facultate erat remittens peccata nostra, etiam nullo præsens, ita ut pro eis nihil pateretur, licuisset ei peccata nostra delere, aut imperando aliquid Iesum suum facere, ut propter quod aliquem lapidem oscularetur, aut modicum panis degulteret, atque pro his cuiusque agentis plena fieret peccatorum absterſio, deberaturque relaxatio panarum. Quia tamen Deus iustus erat, iustitia sua exegerit, ut ne sic fieret remissio peccatorum, sed destinavit, ut nullius peccati plena posset fieri remissio, donec ipse humana carne uelatus in eorum abſolutionem, atque solutionem moreretur. Vide auct. in quinto Paradoſ. capit. 151.

Expedit ut unus moriatur homo pro populo. Caiphas fuit primus, qui definivit quod debebat Christus mori. Vide auct. super Mattheum. tom. quinto, caput 29. quæst. 104.

Expedit ut unus moriatur homo pro populo. Expeditque quidem Christi mortis subire ad satisfaciendum Deo pro hominibus, hoc enim parus homo prestare non erat sufficiens, eo quia satisfactio non fit, nisi sit tanta pena, quanta fuit iniuria, quia alias esset aliquid agere, sed non satisficere, quod importat plenitudinem, vel æquivalentiam, & iniuria quod Deus fit, infinita, cum ipse sit infiniti status, & iniuria aggregatur ex parte personæ, cui irrogatur, ut patet §. Ethic. ergo non poterat qui satisficere Deo pro iniuria, nisi posset mereri in infinitum, quod non est possibile in aliqua creatura, quia nulla infinitas est iure vere finita. Nobis quoque istud constat, quod si per purum hominem potuissent homines redimi, Deus non fecisset quod vniuentis filius eius pro nobis pateretur, sed vnus purus homo pro oibus, vel quilibet pro peccato suo, et si per plures, os annos debet manere in inferno. Vide auct. super Mat

thæum tom. primo. capit. 3. q. 21. circa medium.

Hoc autem à semetipſo non dixit. Multoties mouet Deus aliquos ad loquendum aliquas veritates, quos ipse si dicere non intendunt, & sic Caiphas dixit à spiritu sancto monitus, prout testatur Euangelista quod expediebat Christum mori, sed tamen hæc non erat eius intentio, intendebat enim ipse dicere, quod magis volebat Christum mori, quia si Iudei dimisissent Christum, crederent, quod totus mundus eum sequeretur, & tunc Romanis pueris velle Iudeos rebellare eis, venient super Ciuitatem Ierosolimam, & destruerent eam cum toto populo, sed ita entarentur, si homo Christus moreretur. Vult ergo Deus quod Caiphas pessimam intentionem suam talibus profecerit verbus, quæ mortem Christi toto humano generi signaret profuturam. Hoc etiam modo quodam glōſa Hebraica super illud Gen. 18. Apparuit autem ei Dominus in Conſule mambre sedenti in ostio, dicit, quod apparente Domino voluit Abraham ex tenebris surgere, sed Deus dixit ei quod stare, subdens. Tu es signum filius tuus, futurum est enim, ut filij tui sederant, tanquam Indices, vt ego. Item coram eis. Quæ quidem glōſa licet seipsum non intellegat, tamen nullum consonat Catholicæ fidei, impletum fuit enim hoc, quando Dominus nosſet Iesus fectur coram Antio, & Caipha, principibus sacerdotum, sedentibus ad iudicandum eum, & isti erant filij Abraham, quia erant de tribu Levi, & verba istius glōſa præter intentionem dicunt: taliter dicta sunt. Vide auct. super Gen. c. 18. in principio. circa illud sedenti in ostio.

Hoc autem à semetipſo non dixit. Sic enim Pharaos dixit fratribus Ioseph, Gen. 44. Omnes opes Aegypti vestre erunt, quod secundum aliquos Hebræos propheticè dicitur, licet non intellexerit, significationem illam sublationem opum, quam facturi erant Hebræi de terra Aegypti, vt patet Exod. 32. cap. Similiter Caiphas non intellexit, quod Christus mortuus esset pro humani generis redemptione, licet ad illam intentionem Spiritus Sanctus in eo formaret verba, sed solum quod bonum esset Christum mori pro tota gente, id est ne tota gens Iudeorum moreretur ad adiungendum Romanis contra eos propter Christi miracula, vel magis, quia licet Regem Iudeorum dicebat, quod Romani abhorrebant, cum Iudei essent eis subiecti. Vide auct. super Gen. capitul. 47. in fine circa illud: quia omnes opes Aegypti vestre erunt. Vide etiam super Iudicum. cap. 7. quæst. 8.

Hoc autem à semetipſo non dixit. Sed spiritu distante, qui potest loqui in aliquo tripliciter, vno modo, quia ille alias non potest loqui, & spiritus ibi loquitur. Secundo modo, quando alias potest loqui, & spiritus loquitur in eo volente. Tertio modo, quando alias loquitur potest, sed nescit loqui talia, spiritus in eo loquitur. De primo patet, vt in scriptis, qui loqui non potest, & tamen per illum Diabolus loquitur est Eux, Gen. 3. & per Almam Angelus locutus est. Num. 22. De secundo patet, vt in acceptis, quorū locutus per aliquem mouet eis volentibus. De tertio patet in eis, qui propheticè aliquid dicunt, sicut Caiphas, quia ipse loqui sciunt, sed quando Deus per eos loquitur, talia dicunt, quæ alias dicere nescirent. Vide auct. super Mattheum. tom. quinto, capitulum decimum, quæst. 104. in principio.

Hoc autem à semetipſo non dixit. Quomodo Caip has non dixit à semetipſo, nec ex se locutus fuerit, sed spiritu Dei inspirante, atque impellente, verè tamen dici potest, quod ipse Caiphas potius quam Deus locutus fuerit, etenim quando Deus loquitur per aliquem, melius dicitur ipse loqui, quam Deus. Ratio est, quia ille dicitur loqui, qui locutionem format, & cui locutio est ad exprimendum verbum mentale per vocale, ille qui mentaliter concepit, & mouet organa ad expressionem illius conceptus, dicitur loqui. Vide auct. loco citato.

Sed cum esset Pontifex anni illius Prophetarum. Licet mens Caiphas moueretur à Spiritu Sancto, ad concipiendum

plendum prædicta verba, & lingua eius ad proferendum, non tamen poterat dici Prophetia, quia non intelligebat, quid Deus intendebat per illa significare, & tamen intelligentia opus est in Prophetia, ut patet Daniel 10. Sicque nec Alina Balaam Prophetia vocari poterat, quia lingua eius ad loquendum à Deo movebatur, quia nihil intelligebat, nec poterat vocari rationalis, quia verba rationalia proferrebat. Vide aut. super Gen. cap. 22. in fine. circa illud: Quia omnes opes Aegypti veltit erunt. & super 1. Reg. cap. 9. quæst. 12. circa medium.

Prophetia. Quamvis Caiphas pessimus esset, cum dedit consilium de morte Christi ante ceteros, hoc tamen non obstat, quominus aliquid prophetice dicere posset, quod certum est, si firmam habere; nam interdum etiam Prophetæ errant, uti peccatores, & pessimi. Sic fuit de Balaam Propheta, cuius verba erant certissima, ita ut verba sua, tanquam verba Dei haberent, scilicet quod cum ipse malediceret, esset maledictus, & cui ipse benediceret esset benedictus, Num. 22. & prophetie eius certissima fuerunt, & prænuuntiavit aliquis de Christo, & de statu futuro Iudæorum, & fuerant illæ magnæ auctoritatis, ita ut Moyses, qui fuit in iuniorum Prophetarum, inter Hebræos, Deut. 34. cap. Scriberet dicta Balaam Num. 24. cap. Constat tamen quod iste Balaam erat pessimus, & resiliens Deo volens maledicere Istaclis contra Dei voluntatem, Num. 22. & 23. & datus consilium contra eos ad dolendum eos, Num. 24. & 31. cap. & quem Deus propter hoc fecit asinus. Num. 31. Et sic fuit de Caipha, qui quamvis pessimus esset, peccabat nihilominus, & prophetia eius est magnæ auctoritatis, ut Evangelista confirmat. Vide aut. super Math. tom. 6. cap. 22. quæst. 335. in principio. ubi multa habentur, quæ faciunt ad hoc, & super Iosue. cap. 13. quæst. 1. in fine.

Ad illo ergo die constituerant, ut interficeretur eum. Vide pro hac aut. super Matthæum. tom. 4. c. 16. quæst. 94. in fine.

S A B B A T O Post Dominicam in Passione.

Enig. Iam. XII.

Constituerant autem principes sacerdotum, ut & Lazarum interficerent, quia multis propter illum abbat ex Iudæis, & credebant in Iesum. Vide auctor. super Matthæum. tomo quinto, capitulum 21. quæstio. 57. in medio.

In crastinum autem turba multa, quæ venerat ad diem festum, cum audisset, quia venisset Iesus Ierosolimam, acceperunt ramos palmaram, & processerunt obviam ei, & clamabant Hosanna benedictus, qui venit in nomine Domini rex Israel. Vide aut. super Math. tom. 5. cap. 21. quæst. 40. & sequenti Dominica.

Testimonium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo quod de Lazaro vocaretur mortuum, & suscitatum cum a mortuis. Quoniam turba pro omnibus miraculis laudarent Christum, laudabant tamen eum specialiter pro suscitacione Lazari, quæ erat miracula magnam, & recens. Vide aut. super Math. tom. 5. cap. 21. quæst. 35. & quæst. 45. in medio.

Pharisæi ergo dicebant ad semetipsos, videtur quia nihil proficimus, ecce mundus totus posuit eum abye. Tamen hoc procedebat ex Pharisæorum invidia, contra Christum, propter opera, & miracula quæ faciebat, unde dicit Hilarius. Invidia facti Pharisæi cômouet, quia conuenient hominem in corpore, Deum in opetibus non intelligebant, unde na erat cui eorum grauium præ invidia, &c. Vide aut. super Matthæum. tomo 4. cap. 12. quæstio. 41. & tom. 5. cap. 21. quæstio. 57. in medio.

Erant autem quidam gentiles ex his, qui ascendentes, ut adorarent in die festo. Quamvis aliqui ex gentilibus non converterentur ad eum, Iudæorum, non efficerentur de populo, honorabant tamen Deum Israel. Quidam enim veniebant in Ierusalem de terra sua, & adorabant Deum in templo, & petebant ab eo, quod volebant, & reuertebantur in terram suam, Sic patet 3. Reg. 8. cap. ubi petiuit Salomon exaudiri orationes gentilium, qui orarent in loco illo, scilicet. Insuper de alienigena, qui non est de populo tuo Israel, cum venerit de terra longinqua propter nomen tuum, audient enim nomen tuum magnum, & memine tua fortis, & brachium tuum extensum vbiquique. Cum venerit ergo, & orauerit in loco hoc, tu exaudiens in Cælo in firmamento habitaculi tui, & facies omnia pro quibus inuocauerit te alienigena, & ducas vniuersi populi terrarum nomen tuum tuum, & facies populum tuum Israel, & probent, quod nomen tuum inuocatum sit super domum hanc, & hunc modum. tunc habet multi gentiles tempore Christi, cum veniebant ad adorandum Deum in templum Ierusalem. Vide aut. super Iudæos. tom. 6. cap. 23. quæst. 88.

Erant autem quidam gentiles ex his, qui ascendentes, ut adorarent in die festo. Sicut veniebant Iudei in templum ad diem festum, ita & multi de gentilibus veniebant. Reges enim ipsorum volebant, quod oraretur pro eis in templo Salomonis: sicut eratque Rege Artaxerxes, qui iussit, ut oraretur pro eo, & filijs suis in templo, & quod darentur omnia necessaria in templo Domini pro aera eius, ne Deus transiret iuramentum regnum eius, & filiorum suorum. 1. Esdræ 7. Et enim gentiles errabant circa in uentionem veræ Deitatis: omnes enim putabant Deum aliquem esse, & tamen errabant, qui putabant inuisibilis Deus esse, & nesciebant, quis illorum esset verus Deus, & ubi hoc quilibet gens colebat varios Deos, secundum quod diuerse pronuntiauerat, diuersa opinabantur. Et quia omnes homines concipiunt Deum esse id, quo nihil melius est, optinebat quod quando viderent, quod unus qui putabatur Deus operantur fortiores, quam alius alius minus Deus, credentes illum magis accedere ad naturam veræ Deitatis. Et quia Deus Hebræorum cum esset verus Deus faciebatur mirabilia, quæ nullus de dijs gentium faciebat, credebant eum esse potentissimum. Sive ergo crederent eum solum esse Deum, sicut aliqui vigentes minus ratione, qui probabant naturaliter vnicum esse Deum, sicut Aristoteles 12. Metaphis. sive scilicet crederent eum potentissimum omnibus dijs, ascendeant ad eum, ut orarent. Et hoc satis apparet, quia gentiles mirabantur valde Deum Israel, sicut erat de Philistinjs, quando venit acria Dei in castra, pugnantibus Philistinjs contra Iherusalem, luerunt nimis Philistinjs timores, & dixerunt. Vt nobis non enim fuit tanta exultatio heri, & modus terroris. Vt nobis, quid nos seruauit de manu Deorum sublimium istorum? Ha fuit Deus, qui percussit Aegyptium omni plaga. 1. Reg. 4. Erat hoc etiam gentes audientes magnalia Dei Israel, timorantes, Vnde Nabuchodonosor dedit legem, ne quis malediceret Deo Israel, sub pena mortis. Dan. 3. scilicet, quia vidit, quomodo liberaretur rex pueros de camino ignis, & combussit minores ignis, quod nullus de dijs gentium poterat facere. Aliqui quoque de regibus gentium honorabant Deum Israel, & templum eius, sicut fuit de Rege Cyro, qui iussit, vel permisi volensbus venire de captiuitate Babylois venire, & adificare templum Domino, & tradidit eis omnia vasa aurea, & argentea, quæ erant in Babylone, & ablata fuerunt de templo Salomonis. 1. Esdræ. 1. cap. Et ibi dicit, quod Deus dederat, sibi omnia regna terre, ideo volebat mutare ad adificandum templum eius in Ierusalem. In quo innuebat, quod Deus Hebræorum erat ille verus Deus, qui dederat eis omnia regna terre. Ut hac multa de gentilibus veniebant ad templum Domini, ut orarent ibi. Vide aut. super 2. Paralipom. cap. 6. quæst. 19.

Erant

I N D E X.

Erant autem quidam gentiles ex his qui ascenderant ut adorarent in hoc templo. Quamvis gentiles non colerent Deum sed idola, non propterea ducendum, est quod quando ascendentes ad orandum in templum, Deus non exaudiret eos, exaudiebatur enim, quia Salomon petiit quod exaudirentur, & tamen Deus dixit quod exaudiret eas positiones eius, 2. Paralipom. cap. 7. & 3. Reg. 8. Item patet, quia gentiles frequentabant venire in templum Domini, & orare, & tamen si non exaudirent petitiones eorum nec sepius aliquam utilitatem in aduentu isto, non venirent, potissime, de longinquis regionibus, & tamen veniebant, ergo dicendum est, quod exaudiebantur. Exaudiebantur quidem quia apud Deum non erat distinctio Iudei, & gentis, cum non sit Deus acceptor personarum, sed in omni gente qui facit iustitiam, acceptus est illi, ideo qui cumque faciens iustitiam, exaudietur. Nec obstat, quod nunc non exaudiantur orationes Iudeorum, & Sacerdotum, & qui sunt sicut erant gentiles tunc. Item non obstat, quod orationes peccatorum non exaudiantur, sed eorum qui colunt ipsum. Ioannis nomen, & tamen gentiles peccatores erant colentes idola ergo non merebantur exaudiri. Nam Iudei, & Sacerdotes, & quicumque pagani orantes non exaudiantur modo, quia necesse est illos esse in peccato mortali, cum legi Evangelica obliget omnem hominem ad sub obsequium Matth. vigesimo octavo, & Marc. decimo sexto. Ite per universum mundum, & prædicare Evangelium omni creature, qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit, qui autem non crediderit condemnabitur. Cum ergo sit in peccato mortali, non possum exaudiri. De gentilibus autem non erat sic, quia non obligabantur gentiles ad observantiam legis Moysi, sed soli Iudei, de genere, vel iam conversi ad Iudaismum, ideo dato quod non servarent legem Moysi, non erant in peccato mortali. Est pariter hoc, quia deus dedit legem Israelitis, accepit eos in populum peculiarem, & dixit, quod esset ibi in peculiari, & in populum sacerdotalem. Aliis autem gentibus non dabatur lex. De lege autem nova, secus est, quia ab omnibus hominibus sub necessitate servanda est, Marc. vltimo ideo non obstruuntur soli in peccato mortali, & non exaudiantur à Deo, sicut nunc Iudei, & Sacerdotes, & quicumque pagani. Vnde in veteri testamento cum non obligarentur gentiles servare legem poterant esse sine peccato mortali, & accepti Deo, dato quod non servarent legem, & sic exaudirentur orationes eorum si esset orationes Iudeorum. Erat autem differentia, quod Iudei speciali modo erant Deo accepti. Gentiles autem generaliter, & beneficiabatur Deus Israelitis specialiter, aliis autem gentibus beneficiis communibus, ut patet Exod. decimo nono, scilicet. Si ergo audiretis vocem meam, & custodieritis prædictum meum, erui mihi in peculum, mea est enim omnis terra, & vos eritis mihi in regnum Sacerdotum, & gens sancta. Exaudiebatur ergo Deus gentiles recte, & devote orantes, quia tanta Israelite magis colebant Deum quam gentiles, scilicet per plures caeremonias legis, conferebat Deus plura beneficia Iudeis quam gentilibus. Cum autem obiciatur quod gentiles erant peccatores, & non exaudirentur, dicendum quod istud fuit semper generale lex tum apud Iudeos, quam apud nos, quod exitemus in peccato mortali non exaudiamur, sed tamen non erant tunc omnes gentiles peccatores, vel non erant necessarii in peccato ex conditione status, nam ex hoc quod non observabant legem Moysi non peccabant vel dictum est, sed peccatum suum erat, si colerent idola vel facerent alia quæ erant contra iura naturæ, & si ne aliqua lege data erant mala, ut patet ad Rom. secundum, scilicet. Gentes quæ legem non habent, naturaliter a quæ legis sunt faciunt, sed inter gentiles multi erant, qui non colebant idola, licet non servarent caeremonias legis Moysæ, quæ poterant isti exaudiri. Qui autem colebant idola, non veniebant ad orandum, & adorandum in templo Salomonis, & si venirent, & orarent, non exaudiebantur, quia claudi-

cabatur in duas partes. Vide aut. loco citato. questione vine viginti. Vide etiam questionem, viginti primam.

Erant autem quidam gentiles. Gentiles dicuntur, quia tales sunt, quales gentes sunt, scilicet sub peccato mortali, sicut in peccato gentium sunt. Vel dicuntur gentiles, sine gentes, quia nihil habent nisi quod sunt gentes, id est homines. Nam Iudei tempore suo, & Christiani nunc habent aliquid vite quod est esse gentes, scilicet quia à Deo legem habent, secundum quam cum colunt, gentiles autem nihil habent nisi id quod gentes, id est homines inveniunt, quia à Deo nihil specialiter acceperunt. Vide aut. super Matth. rom. secundum ca. quinto post questionem 342. circa illud. Nonne ethnici hoc faciunt?

Nisi gravem frumentum cadens in terra mortuum fuerit, ipsam solum manet, si autem mortuum fuerit, multum fructum offert. Vide aut. super Matth. rom. tertio, cap. decimo, questione octava, & tom. quarto, cap. decimo tertio, questione nona.

Qui amat animam suam perdet eam, & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.

Non accipitur hic anima pro anima rationali, quia nullus hanc odisse debet, sed diligere, sed accipitur pro vita, & sensus est, quod vitam nostram hic affligamus, quatenus in futuro delectemur. Dicitur autem aliquis affligere vitam suam, cum in magnis laboribus eam agit, ita vi rationabiliter eam odisse possit. Sic habetur Exod. cap. primo, cum dicitur. Odeturque filius Israel Aegyptum, & affligebant illudentes eis, atque ad amaritudinem perducebant vitam eorum, operibus doris luti, & lateris, omnique famulatu, quo in terræ operibus premebantur. Vide aut. super Levit. cap. vigesimo tertio questione vigesima prima, circa illud. Affligetisque animas vestras in eo. & cap. vigesimo septimo quest. 1. in fine.

Qui amat animam suam perdet eam, & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Idem qui amat vitam suam conferunt in hoc sæculo, perdet eam in futuro. Vide aut. super Deut. cap. 19. quest. 1. circa illud. Et percutiat animam eius. Sentus est, quod vita nostra nobis debet esse perdita, vel odiosa, scilicet sub angustis, & laboribus posita, vi in æternam gaudia cõsequi nunc incognita & vita nobis ibi delectabilis conferretur. Vide aut. super Iosue. cap. nono, quest. 19.

Qui amat animam suam perdet eam. Amare est secundum rationem, scilicet ut sibi. Relat homo bona propria humana quæ sunt bona secundum perfectionem rationis est laudabile valde, & necessarium, amare autem seipsum secundum naturam sensibilem, & corporalem, est valde vituperabile, tales enim homines appetunt qui secundum sensum est subditi, & hoc non est vere amare seipsum quia non amat se homo secundum id, quod est vere bonum ei, & tunc se odisse laudabile est, & sic intelligitur hic. Vide aut. super. Matth. rom. 6. cap. 22. quest. 192. circa finem.

Qui odit animam suam in hoc mundo in vitam æternam custodit eam. Si anima hic accipitur pro vita, ut dictum est, quomodo faze potest quod animam suam quis odisse debeat, vel possit? Hæqueretur enim quod liceret homini seipsum occidere. Dicendum est, quod nemo potest vitam odisse, nisi seipsum oderit, quia vita non est aliquid separatum à nobis, sed est esse nostrum quia vivere viventibus est esse secundo de Anima, nonnisi tamen licet seipsum odisse, immo nec potest odisse se proprie loquendo, nam carnem suam nemo unquam odio habuit. Ad Ephesios quinto. ergo à fortiori seipsum odio habere non poterit, sed dicitur quis vitam suam odisse vel seipsum, quia aperta odium facit, qui enim odit, nocet ei, quem odit, & quia illi qui seipsum affligunt, & vitam istam pro Christi nomine exponunt, sibi ipsi quantum ad hanc vitam odium opera faciunt, quia hoc sibi inferunt, quod hostes eorum sibi inferrent, dicuntur odisse seipsum, vel vitam suam. Vide aut. super Matth.

per Matth. tom. tertio, cap. decimo, questione. 149. circa medium.

Sed quis mihi ministrat, me sequatur. & ubi sum et quod illis & minister meus erit. Quasi hic foras, peregrinari dicimur à Domino, secundo Cor. quinto, vnde ad hoc quod habeamus bonum nostrum quod est in peregrinatione, conquam haberet accessus ad Deum, à quo sumus peregrini, sed in hoc quod est apud ipsum manere totum bonum hominis constituit; Propterea Ioannis decimo sexto, cum tristi esset discipulo, dicens Christo modicum, & non videbitis me, ipse dixit eis, Amen dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium, sed istud statim aperuit dicens, & vos igitur nunc tristitiam habebitis, sed iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollit à vobis. Istud autem gaudium futurum erat, quando acciperet eos ad se, ut cum illo esset, Ioannis decimo quarto. Non turbetur cor vestrum in domo patris mei mansiones multe sunt, si quo minus dixisset vobis quia vado parare vobis locum, & si abiero, & preparaveram vobis locum, iterum veniam, & accipiam vos ad me ipsum, vi ubi sum ego ibi & vos sitis, & hoc promissit Christus quasi totum premium operationum nostrarum quibus cum sequimur, & in hoc quod est esse cum illo consistit totum bonum beatitudinis, Ioannis decimo primo. Paret volo ut quos dedisti mihi, ubi ego sum & illi sint mecum, ut videant claritatem inquam quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante mundi constitutionem, & tamen videre hanc claritatem est beatitudo iuxta illud; eodem cap. Hec est vita eterna, ut cognoscant te, & quem misisti, ex quo apparet, quod tota beatitudo consistit in appropinquare Deo. Propterea in sententia bonorum iudei Iudici ponitur venire, ad significandum istam appropinquacionem. Vide auct. super Matth. tom. septimo, cap. vigesimo quinto, questione, trecentisima sexagesima, & quæst. 688.

Pater clarifica filium tuum. Christum clarificari, erat ipsum esse cognitum populo, & admirabilem, ideo vox de Cælo facta est ut audirent omnes qui asabant, & crederent magnalia de Christo. Vide auct. super primum Regum. primo cap. nono, questio. 12. circa medium.

Veni ergo vox de Cælo. & clarificauit, & iterum clarificabo. De formatione huius vocis, vide auct. super Matth. tom. primo, cap. tertio questione nonagesima prima, & tom. quarto, cap. decimo septimo questione 78.

Non propter me hac vox venit, sed propter vos. Quasi dicit, Non erat necessarium quod propter me veniret, quia ego bene sciebam, quid Deus velle, sed veni propter vos. Ita etiam in baptismo Christi non apparuit columba propter Christum, quia ipse sciebat, quid illa significatura esset, sed propter asistantes, qui nesciebant, ovis vidissent. Vide auct. super Matth. tom. primo cap. tertio, questione octogesima octaua, circa principium.

Non propter me hac vox venit sed propter vos. Voces omnium sibi bant de Cælo ad Christum, propter se, sed propter allantes. Vide loco cit. questione 93. circa medium, & super penultimum Regum. tom. primo, cap. 9. quæst. 12. circa medium.

Nunc iudicium est mundi nunc princeps huius mundi eiecietur foras. Quomodo Demones iam sint iudicati, & non amplius sint indicandi, Vide apud auct. sup. Matth. tom. 7. cap. 25. quæst. 126.

Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eiecietur foras. ex hoc loco, & aliis Sacre scripture similibus, acceperunt Manichei, & quidam alii hæretici occasionem errandi, asserendo Diabolum, esse Dominum eternum corporaliū, & inferioriū, & factorem & creatorem eorum. Sed ista est hæc ipsorum opinio, nam creare est potentie infinitæ, quæ est vnicæ, nec potest multiplicari, & soli Deo conuenire. Si enim Diabolus es-

set potentie infinitæ, non posset ab aliquo superari, quia infinito nihil est maius, & tamen Diabolus superatur, & prout potestate sua, nam dicitur hic, Princeps huius mundi eiecietur foras. Præterea si Diabolus esset Dominus eternum corporaliū, & omnium regnorum, semper daret ea viris malis, ut omnia mala fierent & virta crescerent in trauersum, sipe tamen regnauerunt, & de magnas potestates ascenderunt viri sancti, ergo regna, & bona corporalia, non sunt huius potestatis Demones. Item Dan. 4. dicitur, semum quasi boni comedes & septem tempora manebunt super te donec scias quod dominetur excessus in regno hominum, & cuiusque voluerit det illud. & sic Deus est qui dominatur in regnis terræ. Vide multa apud auct. sup. Matth. tom. primo cap. 4. quæst. 60.

Nunc princeps huius mundi eiecietur foras. Id est Demum priuabitur potestate quam exercebat super mundum, id est super homines, & quantum ad hoc eieciatur suas non quidem foras, id est de rerum vniuersitate, sed foras id est extra potestatem quam exercebat. Vide auct. super Matth. tom. quarto, cap. decimo secundo, quæst. 16. circa medium.

Nunc princeps huius mundi eiecietur foras. Habent Demones regnum super homines, non tamen coarctat istud regnum ex Demoniis & hominibus, tanquam principare, & subiecto, quia istud est inter eos qui concordes dant ad aliquem vnum finem, & est inter eos ordo, & tamen homines non concordant Demoniis, sed valenter opprimuntur ab eis, sed seducuntur tentando, ideo non refutat aliqua communis, vel communicatio ex hominibus & Demoniis, sed regnum Demoniū quod est inter ipsos Demones, ordinata habetudo principantium, & subiectorum, præstet hominibus nocendo illis in quantum Deus illud regnum præsepe permittit. Vide auct. super Matth. tom. quarto, cap. decimo secundo questione sexagesima, & quæst. 688.

Nunc princeps huius mundi eiecietur foras. Conceditur Demoniis vsque ad diem iudicii tentare homines, & exercere eos corporaliter nocendo eis, quod est quasi quidam modus dominii, & ita vsque ad diem iudicii in inferno tenent eundem principatum, quia torquent nunc animas damnatorum, qui habent eisdem tormentis, quod habuerunt in peccato innotiores, & ideo quando ut permittitur eis ista dominatio, gaudent de penis damnatorum, quia ipsi eas inferunt, quando autem cessauerint inferre, iam non gaudebunt. Sed post diem iudicii non gaudebunt Demones de penis damnatorum, quia non inferrent eas, sed cement & milicos sicut alii damnati sunt sustinentes simul penam cum eis, & in nullas solas eis existentes. Et tunc euacuetur omnis Principatus Demoniū sicut dicitur prima Cor. decimo quarto, Cum euacuetur Clauitatem omnem principatum, & potestatem, & tradiderit regnum Deo patri, & tunc Demones tristabuntur, quia eieciuntur de principatu suo, iuxta illud nunc iudicium est mundi, & princeps huius mundi eiecietur foras. Vide auct. super Matth. tom. septimo, cap. vigesimo quinto, quæst. 770.

Et ego si exaltatus fuero terra, omnia traham ad me ipsum. Id est si fuerit posuit in cruce, traham ad me omnia redimendo. Hanc autem exaltacionem Christi à terra, significauit serpens æneus, de quo habetur Num. 21. cap. nam sicut qui serpente illum merallum à serpenticis percussis aspicere eleuatum in sublime, lambantur, ita & nos perfectiori modo per mortem Saluatoris sanamur. Vide auct. super Num. cap. vigesimo primo, questione vigesima sexta, circa principium.

Hi autem dicebant, significasti quia morte esset mortuus. licet Christus non dixisset aperte populo de morte sua, tamen occulte, vel sub vobis velatis sæpe dixit. Vide aut. super Matth. tom. quinto cap. viginti, quæst. 40. in fine.

Respondit ei turba. Nos enim omnes ex lege quia Christus moritur in æternum, & quomodo tu dicis oportet exaltari filium hominis? Iudei non intelligebant Messianum esse

I X N I D E X I

moriturum pro peccatis populi, nec etiam hac intelligebant tempore Christi, quin potius admittabantur, quia aliqui eorum existimabant Christum esse Messiam, & quando dicebat se esse occidendum admittabantur. Vide autem super Leuit. cap. 24. question. 23. circa principium, & super Matth. 24. cap. 14. question. 164. in fine, & c. 16. question. 97.

Adhuc modicum lumen in vobis est. Vide autem super Matt. 23. cap. 13. q. 12.

DOMINICA IN RAMIS Palmarum.

Evang. Matth. XXI.

Cum appropinquasset Iesus Hierosolimis & venisset Bethphage, ad montem Oliueti Bethphage est nomen loci, qui est parvus locus, vel viculus, & est iuxta montem Oliueti, & ideo dicitur in littera cum venisset Bethphage ad montem Oliueti. De Bethphage dicit Remigius, & Beda, Bethphage viculus fuit sacer dotum, situs in latere montis Oliueti distans vno miliario a Ierusalem. Sacerdotes enim qui per certos dies in templo deferuebant, completo officio villis suis illuc diuertebant ad manducandum, similiter & illi qui accipiebant officium illic diuertebant, quia precepit fuit in lege, ut nullus diebus sabbathorum plusquam mille passus incederet. Vide autem super Matth. 24. cap. 21. question. 44. in principio.

Adiuventum oliueti. Mons iherosolymitanus, & distabat a Ierusalem per dimidiam leucam, vel per mille passus quod idem est. Et erat iste mons contra orientem respectu Ierusalem, & in illo fecerat Salomon templum idolorum vtorum suarum que permanserunt usque ad tempus Iosue Regis & de illo monte ascendit Christus in Coelum, & in isto monte dicitur Deus aliquando apparuit, Zach. 14. & stabant pedes eius in die illa super montem Oliuetum, qui est contra Ierusalem ad orientem, & sonderat mons oliuetum et media parte sui ad Orientem & ad Occidentem, prout pro grandi, & separabit medium montis eius ad Aquilonem, & mediu ad meridie. Vocatur autem iste mons oliueti, vel oliuorum, quia abundat olius, cum sint ibi pradia olius plena, & ideo aliquando vocatur mons oliuorum & alio quando oliueti, quod idem est, & etiam vocatur interdictus filius olii ut dicitur Ili. 5. Vinca facta est dilectio meo in cornu filio olei, & vocatur filius olei, quia sub oleo est, quia olius super illud crescit, & ex tollitur. Vide loco citato in fine questionis.

Tunc misit duos discipulos dicentes eis. Ite in castellum quod contra vos est, & statim invenietis Asinam allegatam, & pullum eius soluite, & adducite eos. Christus non misit discipulos pro Asina, labore inuenire fatigatus, vtilitatem releuaret sicut afferunt aliqui, sed solum ad implendum Prophetiam oportebat enim quod Messias intraret in Ierusalem equitans super Asinam, & hoc pater ex ipsa littera Vide loco citato.

Tunc misit duos discipulos &c. Ad implendum dictum Prophetie sufficibat Christum venire semel super Asinam, quia Propheta non dixit quod sepe veniret equitans super Asinam, sed quod veniret equitans super Asinam, & ideo siue nunc, siue ante hoc veniret equitans, sufficere ad implendum vaticinium, sed nunc fuit conueniens vnde sic, potius quam alio tempore, & quod illud fiebat ad ostendendum se Regem. Nam dicitur. Ecce Rex tuus venit tibi, sedens super Asinam. Ite ergo quod super Asinam veniebat, ostendebat se illum esse de quo Propheta loquebatur, & tamen Christus non voluit ante hoc se ostendere regem, sed nunc in fine vite, ideo non debuit ante hoc se in-

trare, & sic ita multa alia Christus tacebat dum videretur, quae propinquius morti declarauit. Vide loco citato. question. 6.

Tunc misit duos discipulos. Duos discipulos misit Christus, primo quia honestius erat duos mittere, quam vnum, quantum ad personam ipsorum missorum. Nam quando duo sunt, vnus testimonium alteri perhibet an bene vel male egerit. etiam vnus est alteri causa honestatis, scilicet ne ad malum occasio sit, solus enim nemo erubescit, duo autem si fuerint vnus alterum erubescit, & erit ex tunc necessitas probitatis, nisi ambo mali sint, & in malo participet. Christus autem habebat discipulos ad quos pertinebat custodia honestatis, ideo conueniens erat eos ire binos, quam solos, & singulares mitti, secundo ex causa mittentis, honestus enim representatur mittens per duos, quam per vnum, potissime, quia nunc Christus omnia agebat cum quadam claritate ante mortem, ut dicit Christus omnes duos mittere debuit, sic enim & ad parandum Pascha duos discipulos misit. Marc. decimo quarto, cap. tertio, fuit forte ex condicione actus ut melius exercebant, iusserat enim Christus decesseri Asinam, & pullum, quod apertius faceret duos, quam vnus, ideo conueniens fuit duos mittere. Vide loco citato, question. 7.

Tunc misit duos discipulos. Non apparet qui essent isti duo discipuli, quia nemo trium Euangelistarum qui hanc rem scripserunt, scripsit hoc, sed tamen verisimile est quod fuerint Petrus, & Ioannes. Vide loco citato, q. 8.

Ite in castellum quod contra vos est. Castellum accipitur hic pro Ierusalem, & valde large vsus est nomine per Tapinosim figuram, quae est humilior rei magnae, ut si dicitur mare gorges. Ita Ierusalem quae erat magna Ciuitas vocatur hic Castellum, quod ad locum parum pertinet. Vide loco citato, question. decimam.

Et statim inuenietis Asinam. Voluit dicere Christus quod statim ut discipuli intrarent portam vrbis, inuenirent in calle ante portam cuiusdam domus pullum & asinam ligatos, & ad hoc dixit statim inuenietis, id est, statim ut ingressi fuissetis in urbem, & per hoc notificabatur eis locus & tempus, scilicet, quod non oportebat vagari per urbem, ad querendum, sed in introitu vrbis inuenirent, & etiam quod non oportebat ibi dici expectare, sed statim ut ingrederentur inuenirent. Tale etiam signum dedit Christus duobus discipulis quando misit eos ad parandum Pascha in domum sinceram & illis ignotam scilicet. Ite in Ciuitatem, & occurret vobis homo, lagenam aequo batiulus, sequimini eum, &c. Vide loco citato question. 12.

Inuenietis Asinam allegatam, & pullum cum eo. Quomodo fiet hoc, quia Marc. vndecimo, dicitur, quod inuenirent pullum, inuenirent, quod non esset ibi Asina nam dixit. Inuenietis pullum ligatum, soluite, & adducite mihi? Respondetur, quod vere erant ligati simul Asina, & pullus, qui erat filius eius, ut dicitur in littera. Ad dictum Marc. dicitur quod ille de Asina subiticiat, dicens de solo pullo, sicut & multa alia tacet vnus Euangelista, quae exprimit alius, & multa sunt, quae omnes Euangelistae tacent, quae si scriberentur mundus non caperet, Ioannes vigesimo primo, & locus ab auctoritate non tenet negatus. Nec obstat quod non sit verisimile hoc subiticiat Marcum si fuisse, quia si semel de hac re loqueretur, & taceret de Asina, esset probabile, sed tamen sepe de hoc loquitur, & nunquam dicit nisi de pullo, scilicet. Inuenietis pullum ligatum, super quem nemo adhuc hominem fedit, soluite illum, & adducite mihi, & iterum, si quis dixerit vobis quid facitis? dicite, quia Domino necessarius est, & continuo illum dimittet. Et iterum. Abominabiles inuenietis pullum allegatum, & ita sepe de pullo dicitur, & non de Asina. Hoc inquam non obstat, nam

non recipitur argumentum tacentis contra loquentem in scriptura. Matthæus enim expressit, quod essent Asina & pullus ligati, ideo etiam si omnes alii Evangelistæ taceant, manifestum est quod istud erat. Nam qui tacet, non negat, cum multa sint, quæ non scripserunt. Si autem aliquid afferatur, & dicamus non fuisse sic factum, tam scripturam falsam, quod nihil deterius, & absurdum. Maxime quia non solum Matthæus expressit Asinam & pullum, sed etiam Lucas. Causa autem quare Marcus tacuit de Asina, erat quia non faciebatur ad propositum eius. Vide loco citato, quæstionem decimatercia.

Invenietis Asinam alligatam, & pullum cum ea. Asina ista, & pullus non erant communes, scilicet de bonis publicis, ut asserit Nicolaus, sed erant alicuius privati. Vide loco citato. q. 11.

Solutio, & adducite mihi. Christus iussit ambos ad se ferri, scilicet Asinam & pullum & non solum pullum, ut volunt aliqui. Vide loco citato. quæstionem decimatercia.

Solutio, & adducite mihi. Quamvis sufficeret sola Asina, aut solus pullus ad equitandum, potissimum quia Christus panko itinere equitaturus erat, scilicet, quasi per millitatum, de Berphtage vsque Ierusalem, tamen pererant ambo necessarii, & non quidem ad necessitatem rotelant labore equitatorum, quia ad hoc Asinus sufficiebat, sed primo ad significationem, non enim Christus equitabat in odio, quasi itinere sanguis, sed ad aliquid ostendendum, & quia aliquid significaretur per pullum, & Asinam, quod non significaretur per solum Asinam, fuit necessarium, utrumque duci, Asina enim quæ oneribus assuectæ, & attrita erat, populum Iudæum significat, qui oneribus legis semper fuerat subditus, pullus vero super quem nemo adhuc hominum federat Mar. 11. & Luc. 19. signat populum gentilem, quem nemo ad observationem Iustitiæ instituerat, sed indomitus erat, super utrumque autem Christus sedet, ut utrumque necesse habuit, quia utrumque populum ad se vocavit, subiciens legi, faciens pacem his qui propet, & his qui longe, secundo & præcipue fuit ad complendâ prophetiam, nam ut dixit Mari hæretus, hoc totum factum est ut adimpleretur quod dicitur alibi per Prophetam, scilicet Zachariam, & tamen Zach. nono, cap. dicitur, sedet super Asinam, & super pullum filium Asinæ, ideo tam Asinam, quam pullum habere debuit, & utrumque duci iussit. Vide loco citato, quæstionem decimatercia.

Solutio, & adducite mihi. An Christus super ambo equitaverit, non apparet, constat enim quod super pullum equitaverit, de Asina autem non constat, ideo pro utraque parte possunt adduci rationes. Vide loco citato. quæstionem 17.

Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet & consensum amittet eis. Discipulis voluntibus accipere pullum, & Asinam, fuerunt qui prohiberent, & non petuissent, nisi dicerent, Dominus his opus habet, sicut ipse Christus dixit iussit. Et pater, quia Marcus tradidit, & abeunt inveniunt pullum ligatum ante ianua foris in bivio, & solvunt eum, & quidam de illi altantibus dicebant illis, quid facitis solventes pullum & dixerunt eis, sicut præceperat Iesus, & disarserunt eis, scilicet pullum & etiam Luc. 19. dicitur, solventes autem illis pullum dixerunt Domini eis ad istos. Quod solvitis pullum & ad illi dixerunt, quia Dominus eum necessarium habet. Imo dicendum, quod erat conveniens quod esset aliqua resistentia, ut magis appareret virtus Christi, unde resistit opinio quorundam oppositum asserentium. Vide loco cit. quæst. 19.

Et si quis vobis aliquid dixerit. Hoc dixit Christus primo ad ostendendum Divinam sapientiam suam, nam per hoc innuebat, quod et aliquis diceret verba prohibentia, sicut enim Christus ostendit sapientiam per hoc quod designaverat eis locum de tempore inveniendi Asinam, quæ etiam contingenda futura, & hoc

ad sapientiam Divinam pertinebat, ita & prædicendo eis quod aliquis resisteret non permitiendo ducere Asinam, & pullum, ostendebat Divinam sapientiam, quia ista ista erant, & contingenda, scilicet quod aliquis eos prohiberet. Secundo ut instrueret discipulos, & non irent inanis nam si Christus diceret eis quod irent pro Asina, & pullo præmonstrando locum, si nihil aliud videret, putarent discipuli, quod nemo eis impedit, ideo quando inveniunt impedientes, recederent, non stentendo Asinam, & pullum, ut ergo ducerent quod Christus iubebat instruit eos circa ea quæ ventura erant, tertio fuit ut adverteret responsionem eorum ad dominum Asinæ, & pulli, nam si discipuli solvissent Asinam, & pullum non permitteret dominus illos ducere, nisi diceretur verba Christi, quæ virtutis causam esse videbantur, scilicet Dominus his opus habet, quibus dictis, consensum dimitterent dominus discipulos solvere, & portare Asinam, & pullum, & ita factum est, ut patet Mar. 11. & Luc. 19. & tamen istud non diceret Christus discipulis nisi prius dixeretis, si quis aliquid dixerit vobis ergo debuit hoc dicere. Vide loco cit. q. 20.

Et si quis vobis aliquid dixerit. Sciebat Christus quod aliquis prohiberet discipulos, & tamen noluit ponere determinate, sed sub conditione, ut non videretur sub necessitate ponere actum eorum qui Apostolos prohiberent, cum ista sint libera. Vel potest dici, quod licet ponatur conditione, resolutum in simplicem temporalem, scilicet, si quis vobis aliquid dixerit, id est quando vobis aliquid dictum fuerit, responderitis. Vide super Matt. tom. quinto cap. vigesimo primo, quæst. 21.

Dicite quia Dominus his opus habet. Christus voluit ostendere quis erat qui petebat ista animalia, erat enim ipse apud omnes cognitus, & pro amore, & reverentia nemo esset qui talia ei negaret, voluit autem se innuiscere ex nomine quo cognitus erat, nam vulgari ter omnes eum Dominum vocabant, aut magistrum. Ex cum ista duo nomina essent, quibus vocabant eum populares, & quibus apud eos notus erat, quando ipse volebat benedicere, vocabat se alieno eorum, & ita nunc cum istos duos mitteret dixit eis, quod dicerent quod Dominus opus habebat illis animalibus, quasi sub hoc nomine scirent quis hoc peteret. Vide loco cit. quæst. 22.

Dicite quia Dominus his opus habet. Quamvis hoc nomen Dominus, sit nomen magnæ excellentiæ, & Christus communiter soleat vocare se filium hominis, quod pertinet ad humiliatorem, tamen conveniens fuit quod vocaret se Dominum modo, & non filium hominis, primo quia istud dicebat ad notificationem persone suæ, ut scirent domini pulli, & Asinæ quis esset qui peteret pullum, & Asinam, si autem diceret, dicite quia filius hominis his opus habet, non intelligerent illi quis iste esset, quia omnis homo est filius hominis, etiam non erat aliud nomen tale vulgatum apud populum de Christo, scilicet quod ipsi vocarent eum filium hominis, sicut vocabant eum Dominum, vel magistrum, ipse enim Christus vocabat se filium hominis, & tamen populares non vocabant eum filium hominis, sed Dominum, vel magistrum, ideo si seipsum vocaret filium hominis, non intelligerent quis esset qui peteret, ideo non debuit se vocare sic. Christus enim quando de seipso loquebatur ad aliquos præsentem, ei poterat conveniens dicere se filium hominis, & ita sepe dicitur, quia tunc erat persona loquens manifestæ, ideo solum resisteret ostendere conditionem, vel humiliatorem, aut sicut ipse vellet quando ramen de seipso loquebatur ipse ad absentes, tanquam de alio, non conveniebat istud nomen, quia tunc non erat cognita persona loquentis, ideo debebat uti nomine per quod notificaret persona loquentis, & tamen dicendum de seipso, filius hominis his opus habet, non intelligitur quis magis, pro

I N N O C E N T I U S .

ille pr. quo periebantur ista, ideo debuit se vocare Magistram, vel Dominum, quia sub his nominibus cognoscantur enim populus, & non sub nomine filii hominis. Vel potest dici quod non repugnabat humilitati quod Christus se vocaret Dominum, quia ipse non vocabatur se Dominum quasi asserendo se esse Dominum, sed Dominum, id est quem vulgus Dominum appellat, & hoc humilitatis hominum de se dicere potest. Item, non repugnabat humilitati, nam omnia que Christus loquebatur nobis proficiebant. Quando enim loquebatur de se parva proficiebat ad dandum nobis humilitatis exemplum, quando vero magna loquebatur, ad fidem producebat, ut nos doceret ea que de ipso credenda erant que magna erant, & ideo Christo utraque dicere conueniebat. Vide loco cit. quest. 11.

Facit quia Dominus his opus habet. Hæc verba habebant, quoniam efficaciam ad stercendum Dominus Añam, & pullum, ad dandum eis Apostolis primo parat, quia Christus posuit hæc verba in remedium contra prohibentes ducere pullum, & Añam, non tamen esset conueniens remedium, nisi haberent aliquam efficaciam ad hoc quod Dominum pulli, & Añæ cessarent à prohibitione, eo vim aliquam habebant. secundo quia Christus dixit, & concessit dimittere eos, id est permisit vos portare Añam, & pullum, postquam ista verba dixeritis. Poterat autem hoc esse tripliciter uno modo quod per ista verba non induceretur aliqua efficacia ad mouendam animam dominorum Añæ, & pulli, sed solum quod ea notificabatur persona petentis, siue pro quo periebatur, quod Iudei saltem populi erant talium animam habebant ad Christum, quod quidquid ab illis peteret, vel pro eo peteret, aut aliter concederent libenter, & ideo siue per ista verba, siue per quicquid alia notificaretur, daretur quod quid peterebat, nulla virtute dististeret verbo, secundo modo poterat fieri quod Deus daret quidam gratiam discipulis petentibus, scilicet, quod inuenirent gratiam in conspectu eorum à quibus peterebant, scilicet, quod nihil esset quod peterent, quod statim ipsi non concederent, tertio modo poterat fieri quod Deus daret verbum istis ab Apostolis, inuenerit timorem quendam dominum Añæ, & pulli, ut non auderent negare petentem, aut moueret animum eorum penitus stercendum ad dandum quod petebatur. Vide loco cit. quest. 15.

Et concessit dimittere eos. Hoc potest intelligi dupliciter, uno modo referendo ad Dominum iumentorum, & alio modo referendo ad Christum accipiendo primo inodo, est sensus, quod Christus ostendens quod nulla esset difficultas contra Apostolos petentes Añam, & pullum, sed quod ipse moueret eos Domini iumentorum, ita, quod statim vi diceret Apostoli verba Christi, non resistentes illis, & sic ostendit hic Christus, scilicet, diuinam sapientiam, & potentiam, sapientiam quidem, in quidam prædicta futuram esse quod domini iumentorum reciderent à principio. Poterat enim, in quantum dixit eis verba quibus dicit statim cedere qui resistebat, & quia quanto aliqui videntur minori tempore operari, & equalia, tanto est fortior, & nulla operatio sit velocior, quam facta in instanti, que non habet successionem aliquam, signatur diuinam virtutem hic operari cum dicit, statim dimittit eos. id est illi qui vobis aliquid dixerit impediendo ne tollatis pullum, & añam, statim vi audietis verba que ego dico vobis, dimittit eos, id est permittit vobis, quod libere dicatis Añam, & pullum, secundo referendo ad Christum, est sensus, quod ista essent verba ad placandum dominum iumentorum, faciendo eum certum de reddito iumentorum, quoniam enim discipuli solentem pullum, & Añam, dante domini illius nescientes an redirent erant aliquando ad eos, & quando, si erant difficiles loco ad concedendum. Ob hoc etiam ipsi certissime dominos quod statim reuertentur Añam, & pullum, id est parat determinent, quia non facturus erat Christifidelis, nisi quod equitaret vique Ierosalem, & illico remitteret animam ad dominum, & tunc tota littera referretur ad Christum, scilicet si quis vobis aliquid dixerit, scilicet volens retinere pullum, & Añam, dicite quia Dominus his opus habet,

id est indiget illis, & statim dimittet eos, id est non tenebit eos diu ad operam suam, licet nunc illis indigeat, sed statim illos remittet ad vos. Sed horum sensuum primus tripliciter applicatur littere & ille conuenit conueniunt. Vide loco citato, quest. 16.

Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod ad dandum est per prophetam dixerunt, dicite filia Syon, & ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super Asinum, & pullum, filium iulugali. Solum Zacharias allegauit hæc auctoritates Zacharie, non autem Marcus, & Lucas qui idem factum euarrangæ vultus huius est, quia Marcus & Lucas Euangelium Hebraeis, ipsi autem Mattheus expectabant solum in quantum erat eis promissum à Deo vi apparet ex scripturis, & ideo nihil plus de eo considerabant quam de illo scripturæ attestarent, & consequenter illum in Messiam recipiunt, cui confiterentur concordare sacras scripturas quoniam magnam fidem Christi dabant, & ideo Christus aliquando contra eos allegabat scripturas in testimonium suum, & remittebat eos ad considerationem scripturarum, ut viderent si concordabant factis eius. Fuit ergo magna cura Mattheo, omnes auctoritates veteris testamenti allegare, quod cum que essent ad propositum gestorum Christi, vi ex his magis Iudei ad credendum suaderentur, & ideo non solum auctoritates illas quas Christus allegabat, sed etiam quasque que alias, que ad propositum facere poterant, ubique quæ ad inducere. Alium autem Euangelistam non scripsit Iudeis, sed aliis gentibus ad Christum conuersis, ideo non fuit indium eorum probare facta Christi testimonium sacræ scripturæ, & ob hoc solas illas auctoritates quas Christus allegabat contra Iudæos, inducit ipse, ut eam gentem referat. Vide loco cit. quest. 17.

Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur &c. Conueniens fuit allegare auctoritates illas Zacharie, primo ad excitationem, aliqui enim pauca sentiens, fortissime irriteret quod Christus super pullum indomum quæritando introisset in Ierosalem, quia ex aliqua leuitate faciam effectus illius nunc hic irrisus, & mortificationis occasio, non ostendatur factum esse propter dictum Prophetam, & ita non flectat ea leuitate, secundo quia dato quod aliquis putaret omnia gesta Christi, recte, & prudenter, & gaudere facta esse, tamen quare equitans super Asinum, & pullum nunc aliquid dicit in Ierosalem, quod nunquam sibi fuerat in consuetudinem admisceretur. Nam non fuit factum ad aliquid iudicium laborem itineris, cum per totam Galliam progrediens, nunquam hoc fecisset. Reddatur ergo causa, scilicet, hoc totum factum esse, ut impleteretur quod dictum est per Prophetam, remio fuit ad commendandum Iherosolymis, & doctores legi qui Christum cognoscere poterant si vellet nam ipsi sciebant signum eius adueniens, scilicet quod super Asinum, & pullum veniret, cum autem sic cum venire viderunt, aut contempserunt cum recipere vi regem agniti, aut malitia excoecati eos, ut non agnoscerent quem clare poterant cognoscere. quarto fuit ut ostendatur quod de eis que scripta erant de Messia, nihil Christus omiserit, nam petere erat, quod Messias impleat omnia que de ipso scripta erant, & tamen de eo scriptum erat, quod veniret accedens super pullum, & Asinum, ideo venit, quanto fuit ad condemnationem Iudæorum, ferro, & principaliter fuit, quia intentio Matthei erat ostendere Iesum esse Messiam, & ad hoc volebat singula que de Messia dicta erant applicare ad ipsum. Vide loco citato quest. 18.

Dicite filia Syon, & ecce Rex tuus venit tibi mansuetus &c. Quare Christus equitans super pullum, & Asinum paratius venit in Ierosalem, quam in alium locum terre Iudeorum. Vide loco cit. quest. 19.

Dicite filia Syon, &c. Quare Mattheus allegando auctoritatem Zacharie non requirit eam ad litteram, sed mutauit verba, & quomodo fit intelligenda, quo ad singulas eius partes. Vide quest. 20.

Et tunc autem discipuli fecerunt sicut præcepit illis Iesus &c. adduxerunt Añam, & pullum, & imposuerunt super eos vestimenta sua. Discipuli inueniunt pro pullo, & A-

† *finis*, & adduxerunt eos, sicut Christus iussisset. In quo est notandum, quod non erubuerunt hoc paruum tunica (sericum sed excurri sumi illud) ad mandatum Christi. Sic dicit Titus. Discipuli autem nullo ducere pulum non reserauerunt hoc officium, vi paruum, sed abierunt vi adducere eum: in quo non instruitur, quatenus parua pro Christo non erubescere solite, quia nihil tam paruum pro illo fieri potest, quod non efficiat nos dignos regno Carolum, sic dicit Basilus. Sic quoque docet nos infima opera plurimum cum effectu & studio aggredi, scientes quod quicquid intui tu Dei sit, non est paruum, sed dignum regno Celorum. Adhuc paulo, tam illi duo discipuli, quam alii, posuerunt vestes suas super pulum, cujus prima causa est quia pulvis ille fortassis non habebat filamenta, super quae Christus foderet, & hoc verisimile est, certum est enim, quod super pulum nemo nunquam hominum foderat, Marc. 11. & Luc. 19. & consequenter non haberet filamenta, quae non possunt nisi Afinis domitis, & super quos quos foderet, vi ei onus eis imponitur. secundum causa fuit ad ornatum, & decram Christi, nam dato quod pulvis habebat filamenta, vel possent sitamē ta Afina imponi pullo, adhuc eo diceret foderet Christus super pulum, ideo Apostoli posuerunt vestimenta sua super pulum, ut decem illi Christus foderet, & procederet. Vide loco cit. quae. 11.

Et cum de super foderet fecerunt. Christus foderet voluit super pulum non super Afinum, quamvis multa obstat videntur, quia hoc Christi equitatio ad aliquid signi ficandum fiebat, & ideo debet ascendere super illud animal, qd magis ad significationem conuenit, istud autem erat pulvis, nam Afina significat populum Iudaicum qui diuinis mandatis, & legibus semper subditi fuerat, & tolerando atriens pulvis autem qui indomi tus erat, super quem nemo adhuc foderat, significat populum gentilem, quia nullum doctore ad salutem amittit habuerat. Et quia super Synagoga iam Christus foderat, & foderat, cum adhuc Iudaei legem a Deo datam tempore Christi serauerant, non oportuit tunc actus fieri, & de nouo ascendere. super pulum autem nemo ascendit, ideo Christus super pulum nunc ascendere debuit, ut ostenderet quod populum gentilem qui indomitus erat, sibi subiacendus esset. Vide loco cit. quae. 11.

Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua in via. Multi erant illi qui hoc faciebant, & ideo turba vocabatur. Ista autem turba est multis congregata erat, & est sensus quod omnes qui nunc fuerant in via venientes cum Christo, vel occurrentes ei, exhibuerunt ei hunc honorem. Tota enim multitudo plebis Iudeorum hoc circa Christum faciebant quod cum honoraret, licet aliqui eum specialiter persequerentur, scilicet Pharisei, & scribae, & Sacerdotes, ideo ceteri hunc honorem exhibebant. Vide loco cit. quae. 14.

Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua in via. Antequam Christus ascenderet super pulum, non fiebat et aliqua istarum, solemnitas, & tamen eo statim vi ascendere coeperunt ista fieri, vel inter se aliquanto tempore, non apparet, sed videtur quod non statim coeperunt, sed aliquantum post, quoniam ante descensum montis oliueti ascendit Christus super Asellum, & tamen cum esset in descensu, coeperunt turbae hoc facere, sic patet ex ordine litterarum Loc. 19. scilicet, & cum appropinquarent iam ad descensum montis oliueti, coeperunt omnes turbae laudare Deum; sed veritas est quod ista duo Christo exhibita sunt, scilicet laus vocalis & statio vestimentorum, & ramos in via, & non fuerunt simul inchoata, sed prius fuerunt vestes stratae, postea vero coeperunt laudare, vestes autem & ramos illico sternere coeperunt ut Christus ascendit super Asellum, laudes vero aliqua pulum postea, & hoc colligitur Loc. 19. Nam dicitur, Duxerunt pulum ad lesium, & iacentes vestimenta sua supra pulum imposuerunt lesium, eaerunt aut illo subterhebant vestimenta sua in via, & sequitur, & cum appropinquarent ad descensum montis oliueti, coeperunt omnes turbae laudare Deum, & ita dicitur, quod eunt Christo, id est incipiente progredi, postquam ascenderat

Asellum, si autem simul utrumque incepit fuisset, non poneretur diuerse determinaciones, ita quod vna diceretur statim exente de illa, alius vero cum appropinquaret ad descensum montis oliueti. Etiam quia eo do licet significat ibi prius fuisse vestium strationes, quam laudes vocales. Vide loco cit. quaestionem trigessimam quartam.

Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua etc. Hoc fuit primo ex quodam gaudio spirituali quod conceperant de mirabilibus quae viderant eum facere, adeo ita quam debium honorem impendebant ei hunc scilicet quia Christus indidit mentibus barbarum quod cum sic laudarent, & honorarent. Nam ante hoc multas virtutes fecerat, & nunquam eum sic laudauerant, aut honorauerant, nunc vero nullum miraculum fecit, quod ergo nunc ipsum honoraret, fuit, quia Deus mo vit mentes eorum, vi specialiter eum nunc honorarent. Vide loco cit. quae. 15.

Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua etc. Voluit Deus quod iste honor nunc exhiberetur Christo, primo ad implendum prophetiam, quia sicut praedixerat Zacharias Christum venturum super Afinum, & pulum, & ideo impetrum est, ut inducit Matthaeus, ista praedixit erat quod filia filio exultaret, & iubilaret in hoc, ideo etiam hoc debuit impleri, & istud fuit per honorem nunc impetrum, & ita filia conueniens quod nunc honoraretur Christus a turba, secundo fuit ad monendum Iudeos ut Christum facerent, vel si nolent non habere excusationem, exhibebant eum fuit ome honor, Christo, quem praedixerat Zacharias, quem cum viderent impieri Iudei, poterant iudicare, hunc esse Messiam, quod si nollet, inexcusabiles essent, etiam fuit, quia cum Christus esset mortui illo propinquus, volebat, & publice dicebat, neque per Apostolos praedicari volebat, mortui autem propinquus fuit Messiani publicari voluit, quanto fuit ad maiorem confusio nem Iudeorum. Vide loco cit. quae. 16.

Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua etc. Hunc honorem potius quam alius impendebant turbae nunc Christo, quia hoc repore non uidebantur ei posse alium honorem deferre, nam recipere Christus in Ierusalem, & honorandus erat in introitu suo, in hoc autem non poterat nisi verbo, & opere honorari, utroque autem modo honoratus est. opere quidem, quia vestes in via sternerant, & ramos de arboribus iacebant, Verbo autem quia acclamabant Christo Hosanna. Quantum ad opus non poterant tribuere alium congruentiorem honorem, nam Christus ueniebat, & ideo viam ei paraauerunt vestibus cum operiendo, & rami, & vituli quod ad gaudium, & sollemnitatem pertinet, sed maior erat sollemnitas quod vestes sternerentur in via, quia quod rami, & tamen quia quidam non erant apti ad vestes sternendas, quia forte simplices vestes habebant, & magister nudus, vel quia vestes eorum erant tunicas, & oullum honorem praestarent, iacebant ramos, sic quibet secundum suam dispositionem, & facultatem faciebant. Laus etiam vocalis fuit multum conueniens, neque poterat alia esse magis conueniens, quia totus iste honor exhibebatur Christo, ut Messias, & erat ad ostendendum eum esse Messiam, cum vocaretur filius David, & diceretur nunc venite regnum David. Marc. 11. ideo iste honor fuit multum conueniens nunc Christo exhibitus. Vide loco cit. quaestionem 37.

Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua in via. Ad honorem hoc factum est, non paucum ut Asellus non ostenderet ad lapides, & fons, & spinae, ut dicitur aliqui. Et hoc primo quia tantum honorem nunc volebant Christo dare, quod etiam id quod hominibus non datur, asello Christi dederunt, scilicet quod super vestes hominum graderetur, secundo quia non potest aliqua magis alium honorare, quam quod ea quae tibi chara sunt ei impendat, homines autem diligunt vestes quia eis honorantur, & secundum eas, quod ergo illa quae mundis, &

nitas feruarequis cupit ad honorem suum subiciat pedibus alietus firmanda per terram, ubi est maxima contaminatio, magnus honor est, ideo conuenienter illi Christus sic honorabitur, hoc autem deductum est in exemplum, ut quando nouiter recipimus aliquos multum venerabiles viros, aut dominos sternamus viam praxiosis instrumentis, quod etiam ad sacras ceremonias transferretur, scilicet quando Eucharistiam, aut crucem, aut aliquid aliud multum sacrum volumus venerari. Vide loco cit. quæst. 38.

Alii autem cedebant ramos de arboribus, & sternebant in via. Rami isti fuerunt palmarum, & oliuarum, sicut Ecclesia canit, De palmis patet, quia Ioann. 12. dicitur, multa turba que conuerat ad diem festum, cum audisset quia uenit Iesus Hierosolymam accepturum ramos palmarum, & exierunt obviam ei. De rami oliuarum patet, quia supra in littera, & Marc. 11. dicitur quod plurima turba strauerunt in via vestimenta sua, alii cedebant ramos de arboribus, arbor autem secundum consuetudinem Sacre scripture significat arbores fructificas, arbores uero non fructificas ligna vocamus, ut colligitur Gen. 1. & Deuter. 20. c. & ideo arbores istę de quibus rami cedebantur erant fructifere, & tamen cedebantur in monte oliueti, ut patet in littera, quia in descensu montis oliueti cepit fieri ista, solemnitas canentium, ut patet Luc. 19. cap. sterneret autem vestes, & ramos fuit etiam ante descensum montis cum uenisset Christus ad ipsum montem ut inuenerit in littera, sed in monte oliueti nihil erat principaliter, nisi oliue, & ob hoc vocabatur mons oliueti ideo apparet quod de oliui erant illi rami. Isti autem rami erant duplices, quidam fuerunt qui manibus portabantur, alii uero qui sternebantur in via, in manibus portabantur rami palmarum, in via autem sternebantur rami oliuarum ratio autem fuit, quia quod Christus introiuit in Hierusalem, quendam turbe ueniebant cum eo, & alie exierunt ei obviam de urbe, ille que ueniebant cum eo, & sequebantur ex Iericho, non sternebant ramos in manibus, sed vestes sternebant in via, & ramos, ut per uiam sic strata transiret Christus equitans super Asellum, & isti cedebant ramos de arboribus quas in via mouebant, & tamen quando ipsi ceperunt hunc honorem Christo exhibere erant in monte oliueti, & ibi non erant nisi oliue, ideo rami de oliuis. Erant qui cedebantur, & sternebantur in via illi uero, qui de urbe Christo obviam exierunt, occurrerunt rami palmarum, uiam iuxta urbem erant palmę & de illis tollebant ramos, quos in manibus ferebant. Vide loco cit. quæst. 39.

Turba autem qua præcedebat, & qua sequebantur clamabant. Clamantes in via non solum erant discipuli Christi, sed & omnes alii qui cum eo ueniebant, & patet quia dicitur, turba autem que præcedebat, & que sequebantur, & tamen discipuli Christi pauci erant, ita quod non possent vocari turba. Vide loco cit. quæst. 41.

Dixit Hosanna. Hosanna est uia dictio simplex, & significat, salua uel salutem, & ita Iudei petebant se saluari per Iesum Christum. Vide loco cit. quæst. 41.

Hosanna filio David benedictus qui uenit in nomine Domini. Ita per hæc significauerunt turba primum est, quod cum Messiam, & regem Israel offenderunt, secundum quod ei laudauerunt bona imprecantes, tertio, quia sibi ipsi bona ab alio fieri petunt. Primum patet cum dicitur Hosanna filio David, nam uocando eum filium David, uocant Messiam, quia filius David est Messias quia de femine eius futurus prænunderetur, & promittit turba secundum est quod cum laudauerant bona imprecantes, nam dixerant, benedictus qui uenit, id est, benedictus fuit, & laudatur ab omnibus nomen eius. Secundum est, quod sibi ipsi bona fieri petunt, dicentes, Hosanna in excelsis id est, da nobis salutem que est uia eterna. Vide loco cit. quæst. 43.

Hosanna filio David etc. Non apparet plene, an isti intelligerent quod dicebant, nam isti cõfitebantur Iesum esse Messiam, & Deum, cum ab eo salutem in Caelis petant, scilicet Hosanna in excelsis, salute autem in ter-

ra posset fortassis homo, sed salutem que in Caelis est, nemo nisi Deus dare potest, quia Caelum Caeli Domino, terram autem dedit filijs hominum. sic dicit Hieronimus laudationis enim uerba redemptionis in eo exprimit potestatem, filium autem David nunc patet, in quo agnosceret æterni regni hereditatem. Etiam asseruerunt per aduentum Christi pacem in Caelo, & gloriam in excelsis futuram Luc. 19. sed talis nemo prælat nisi qui de Caelo est, & super omnes est, ista autem omnia non est uerisimile, quod tota illa multitudinem clamans intelligeret, quia omnes turbe que præcedebat, & que sequebantur clamabant, sed hoc intelligere magnum erat, ideo potius uidetur quod non intelligentes illa dicerent, introierunt in eos spiritu Domini, qui eos ad hæc impelleret dicenda. Vide loco cit. quæst. 44.

Hosanna etc. Quomodo nunc Christus habent hunc bonum regnum acceptauerit quem prius spreuit, Vide loco cit. quæst. 45.

FERIA QUINTA

in cœna Domini.

Euang. Ioan. XIII.

Ante diem festum Pasche sciens Iesus quia uenit hora eius, ut transferat ex hoc mundo ad patrem, cum dilexisset suos qui erant in mundo in finem dilexit eos. Iste patet in fine uie sue, loqui cum filiis suis, in struendo eos in moribus, & fecit Iacob ut patet Gen. 49. sic etiam fecit Moyses, Deut. 32. sic etiam fecit Tobias putans mortem sibi imminere monita filio suo tradidit, ut patet Tobie 3. cap. sic etiam fecit Samuel toti Israeli, quem ut filium fovebat, ad finem uite redarguens, & ad bonam spem eleuans, ut patet 1. Reg. 12. cap. sic etiam Christus ad finem uite sue mortalis inter homines, discipulos suos ualde instruxit in operibus Charitatis & in omnibus aliis necessariis magni sermonem faciens, ut patet à principio huius capitis usque ad 8. Vide sup. Gen. cap. 49. in principio, circa illud: & uocauit Iacob filios suos.

Et transiit ex hoc mundo ad patrem. id est de hoc statu uite mortalitatis. Vide auct. super Math. tom. 1. cap. 4. quæst. 74. circa principium.

Et cœna facta, cum Diabolus iam misisset in cor ut traderet eum Iudas Simonis Iscariotes. Vide super Math. tom. 3. cap. 10. quæst. 146. circa medium.

Frater Simonis Iscariotes uocatur Scaurthotes a quodam uico Galilee nomine Scharioth de quo ortus est. Vide super Math. tom. 3. cap. 10. quæst. 141.

Cum Diabolus iam misisset in cor ut traderet eum Iudas Simonis Iscariotes. Diabolus, & operatio eius fuit aliquando magis notus quam à principio, & ideo aliquid de tentatione eius posuit dici in processu Sacre scripture hominibus tanquam magis æperis, & apertioribus ad recipiendum, quam in principio, unde non debuit dici in principio de tentatione Sathane, propterea Gen. 3. c. dicitur de tentatione facta per serpentem, non dicitur fuisse factam per Demonem, nam cum à principio non essent notæ aliquæ substantiæ spirituales, & multo minus operationes eorum, non debuit dicere scriptura, quod Eua tentata esset per Demonem, postea uero in processu temporis, fuerunt homines magis exercitati ad ista intelligenda, unde scriptura narrat ea, & quia in nobis testamentum fuerunt omnia maxime reuelata, ibi potissime dicitur de Demonibus, & tentationibus eorum in ueteri autem testamento, non erant ista tam nota, ideo ibi minus de Demonibus dicitur, & eorum tentationibus. Vide auct. super Genes. cap. decimo tertio quæstione 440.

Sciens quia omnia dedit ei pater in manus. Christo tradita sunt omnia in quantum est Deus, & etiam in quantum est homo. In quantum est Deus tradita sunt sibi omnia,

non quidem creaturæ, quia istæ non traduntur ei, quia per ipsam factæ sunt, sed omnia idest omnes perfectiones patris, quia cum sit eadem substantia numero patris, & filii, & idem esse, & eadem potestas, & bonitas, & sapientia, & cetera attributa, quæ impossibile est differre eos ab æthero absoluto quia sint duo Dii, & tamen sunt unus Deus, ideo nulla est perfectio patris, quin ipsa eadem ne merito sit filii, hæc enim accipitur Christus in quantum est homo, etiam verum est quod tradita sunt ei omnia, & tunc intelliguntur omnia idest creaturæ quæ sunt extra Deum, & non ipsi substantia patris, quia ista maior est quam Christus in quantum homo, & hic accipitur hic, dñi dicitur quod omnia dedit ei pater in natus, idest sub potestate sua, quæ enim traduntur in manu alicuius, sunt ea, quæ ipse facere potest, cum manus sit organum operationum, & tamen nihil fit nisi creatura, & sic solæ creaturæ intelliguntur per hoc ei traditæ, & tunc omnia tradita sunt Christo tripliciter, scilicet quantum ad auctoritatem, & quantum ad potestatem, & quantum ad effectum. Quæcumque ad ipsi oblatum fuerunt ei omnis tradita ab infinita conceptionis suæ, quia eo ipso quod natura humana fuit unita verbo, fuit, etiam Christus in quantum homo maior omnibus creaturis, quia per hoc quod unita est humanitas verbo, habet ipsa maiorem perfectionem quam omnes creaturæ simul. Quantum ad potestatem autem fuerunt sibi omnia tradita in resurrectione. Quantum ad effectum autem, traduntur omnia Christo dñe Iudici, quia tunc subiecta erunt omnia pedibus eius, & voluntas sua impletur in omnibus rebus. Vide aut. super Matth. tom. 3. cap. 11. questio. 19.

Surgit a terra, & ponit vestimenta sua. Vestimenta salutarioribus quibus dum in carne adhuc mortali vivens operetur esset, pauci extirpare valeret, Christus siquidem non vi honoraretur, sed inter ceteros mortales vestium insignitate polleteret in orbem venerat, sed vi humilitatis, atque paupertatis non efficeret amatoris, quod in se primo docuit. Vnde de ipse testimonium perhibens de Ioan. vi. Baptista, de se quicquid perhibuit, quod præciosius vestibus non videretur, sic habebat, Matth. 11. Qui molles vestimur, in domibus regum sunt. si tamen ipse vestibus mollioribus, & præciosius videretur, non proculfuit quod mollioribus vestiri in domibus regum sinit, ipse quippe in nobilioris regis domo erat. Apparet ergo, salutariorem pauperi fuisse habitum contentum. Vi. de zuchin. 3. Parad. cap. 19. & cap. 17.

Domine tu mihi laus pedes. &c. Idem nunquam ego debui permittere quod tu laus mihi pedes in æternum, idest nunquam permittam quod laus mihi pedes, & sitis conueniens Petrum tali modo procedere, non enim dicebat hoc per modum negantis, & prohibentis, sed per modum deprecantis, ne Christus tantam humilitatem subiret, laudando pedes discipulorum. Sic etiam fuit de Ioanne Baptista, quando ab eo petiit Christus baptizari. Vide aut. super Matth. tom. 1. cap. 3. questio. 79.

Non laudabis mihi pedes in æternum. In æternum, idest nunquam, quia illud in æternum non fit, quod nunquam fit. Vide aut. super Deuter. cap. 23. questio. 1. in fine.

Qui lotus est, non indiget nisi vi pedes lauet, sed est mundus totus. Interior munditia in duobus est, & ideo, coadecet in parte exteriori in duobus esse munditiam nam munditia exterior, attestatur munditiam interiorem, quia proportionaliter se habent. Actus autem nostri, & nos ipsi tunc perfecte mundi sumus, cum in nobis affectiones, & operationes munde sint, ista autem significantur per manus & pedes, manus namque sunt maxime operatione, inter omnia alia organa, ideo Aristoteles in tertio de Anima, vocat eas organum operationum. Per nostras igitur operationes manus lozæ significantur, quare in Sacerdotibus in quibus actionum puritas super omnes alios locere debet, manus lotas esse necessarium est. Pedes affectiones notant, quia sicut in aliquo pedibus tendimus, ita affectionibus ad bon-

na vel mala properamus. Tunc ergo pedes nostri mundi sunt, cum affectiones nostras sine omni fece retere, ne fordis incommunitas conferamus. Et iste est ultimus, & maximus gradus munditiae, cum non solum actiones, sed affectiones emendamus. Et sic dicebat Christus. Qui lotus est non indiget nisi vi pedes lauet sed est mundus totus. quasi dicat, munditia est in operationibus, sed isti qui hanc operationem perueniunt puritatem, adhuc aliquas affectiones immundas habent terrene labii puluere inquinatas, ideo indigent vi pedes lauent, istam absterge debemus. Vide aut. super Exod. cap. 40. questione nona circa principium.

Qui lotus est non indiget nisi vi pedes lauet. Homo dñi vixit nunquam plene mundus est, quia etiam ipsi qui mundi vocantur non sunt totaliter mundi, sed indigent vi pedes lauent. Vide aut. super Num. cap. 23. questio. 15.

Et vos mundi estis, sed non omnes. scribat enim quis non esset qui tradiderit eum, propter dicit non esset mundus omnes. Vide aut. super Matth. tom. 3. cap. decimo, questio. 42. circa medium.

Et vos mundi estis, sed non omnes. Apostoli vocantur iusti per excellentiam, quia Christus iustificauit, & mandauit eos. Vide aut. super Matth. tom. 3. cap. decimo, questio. 14.

Et vos mundi estis, sed non omnes. Idem nō de omnibus dico, ego enim scio quos elegerim, quasi dicat, illi quos ego elegi mundi sunt, qui verō non fuerunt electi, non sunt mundi; Vide aut. super Matth. tom. 6. cap. 22. q. 15. post medium.

Scitis quid fecerim vobis? Vos vocati me magister & Dominus, & benedixistis mihi, etiam si ergo ego lauo vestras pedes Dominus, & Magister. & vos debetis alter alterius lauare pedes, exemplum enim dedit vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Vide aut. super Exod. cap. 12. questio. 23. in fine.

Exemplum enim dedit vobis, quomodo autem ego feci, ita & vos faciatis. Tota actio Christi est instructio nostra, & debemus eum sequi in omnibus qui non excedunt facultatem nostram. Vide aut. super Matth. tom. 3. cap. 9. questio. 75. in fine.

Exemplum enim dedit vobis &c. si magister humiliter se ad aliquid agendum dignum est quod discipulus se ad illud humiliter. Vide super Matth. tom. 3. cap. 10. questio. 113. circa principium.

Quemadmodum ego feci ita & vos faciatis. Ex operibus Christi tradenda est consequentia ad opera nostra, quia ipse præbuit se nobis imitabilem in operationibus, nisi quatenus processit vi Deum, sicut in operatione miraculorum, vel in ieiunio quadraginta dierum, quia his non possumus eum imitari. Vide super Matth. tom. 5. cap. 18. questio. 97. in responsione ad quartum argumentum.

Exemplum enim dedit vobis &c. Christus non solum præbuit se nobis imitabilem in dictis, sed etiam in factis, & sunt facta sua nobis quædam regulæ. Vide sup. Macch. tom. 5. cap. 19. questio. 10.

Exemplum enim dedit vobis &c. Christus præbuit se generaliter quantum ad totius vite puritatem imitabilem discipulis, ut ita ipsi facerent. Vide super Matth. tom. 5. cap. 19. questio. 189.

Vos vocati me Magister & Dominus & benedixistis. Hæc duo nomina quibus solebant discipuli appellare Christum, scilicet Dominum, & Magister, erant magis vsitata; Vide super Matth. tom. 3. cap. decimo, questio. 113. in principio.

Vos vocati me magister & Dominus, & bene dixistis. Vide super Matth. tom. 5. cap. decimono questio. 113. & tom. sexto. cap. vigesimo tertio, questio. quinquagesima tertia, & tom. septimo. cap. vigesimo quinto, questio. 358.

PASSIO DOMINI NOSTRI
IESV CHRISTI
secundum 4. Euang.

Joan. 18. & 19. Luc. 22. & 23. Marc. 14.
& 15. Matth. 26. & 27.

DIXIT Iesus discipulis suis, scitis quia post biduum Pascha fiet, & filius hominis tradetur ut crucifigatur. Dixit hoc discipulis Christus, quia res ista erat, & talia non sunt publicanda, sed solum fidelissimis, & propter alias rationes. Pro quo vide auct. super Matth. tom. 5. cap. 20. quest. 40.

Tunc congregati sunt principes sacerdotum, & seniores populi, & consilium fecerunt ut Iesum dolo tenerent, & occiderent. De istis principibus, & senioribus populi, qui nam essent quos & quomodo iniecerint fuerint, & quod esset eorum officium. Vide apud auct. super primum Paralip. 26. quest. 26.

Sciebant autem, non in die festo, ne forte iniecerint fieret in populo. Dies festus vocatur hac dies primus Azyrnorum, in quo conveniebant omnes viri de terra Israel in locum sanctuatum ad comedendum de agno paschali die praecedenti, quia Deus iussit quod ter in anno convenirent omnes viri Israel in locum sanctuatum, & primum festum istum erat dies prima Azyrnorum, Exod. 23. & 24. Deut. 16. & quia populus habebat Christum ut Prophetam, tamen non Pontifices, quod si illa die congregato toto populo conveniret occidere eum, fieret tumultus magnus in populo. Vide auct. in 2. parte defensorij cap. 5. circa finem.

Non in die festo. Non erat hoc festum tantae reverentiae sicut sabbatum, & licet ab illo die fieri publica punctio iudicialis & alia quae sabbato fieri nullo modo licebat, & patet, quia dicentes Non in die festo, istud significaverunt, scilicet non occiderint in hoc die celeberrimo propter scandalum, si tamen nullo modo licuisse illa die aliquem occidere, non diffinit non in die festo, quia tunc superfluum esset, consilium super eo, quod lex nullo modo permittebat, ut hoc esset impossibile legem, nam illud posse dicimus, quod de iure possimus, super impossibile autem consilium non est, ut patet 3. Ethic. Consistebant tamen Pontifices, & Pharisei, an Christum in die festo occiderent, vel non, ergo licet erat illa die quoscumque publice occiderent. Vide auct. in 2. parte defensorij cap. 8. paulo post medium.

Non in die festo, ne forte &c. Iudei voluissent Christum occidere etiam in die festo, nisi timuissent scandalum. Vide loco citato.

Non in die festo, ne forte &c. Quamvis Iudei consilium fuerint non occidere Christum in die festo, nihilominus possent occidere eum in die festo; Ratio huius esse potuit, quod Iudei intendebant evitare tumultum populi contra se quoniam possent, ideo nolent occidere Christum die festo, sed post pascha, & tamen Deus mutavit consilium eorum propter gloriam suam volens quod Christus occideretur potius in die festo, quam in alio die, quia in eis quae fiebant circa mortem Christi, non movebantur omnino Iudei à seipsum, sed in multis movebantur à Deo, eo quod mors Christi erat maximum misterium quod Deus intendebat procurare in mundo, & cum primo apud eos fuisset consilium in humanum quod Christus non occideretur in die festo ne fieret tumultus in populo, incidit postea esse consilium divinum quod mutavit consilium eorum, & occiderunt Christum in die festo, quia sic expeditur. Alio modo potest dici, quod fecerunt hoc consilium humanum scilicet quod licet primo diffinivissent non occidere Christum in die festo, propter scandalum, tamen rursus propter vitandam maius scandalum occiderunt eum in die festo, nam Principes sacerdotum, & Pharisei comprehenderunt Christum ante primum diem Azyrnorum, & vellet tenere eum vincitum vsquequo transirent festum, & postea cum occiderent, videbatur loqui maius scandalum, scilicet, quod totus populus sciret quod Christus tene-

retur, & quia sciebant quod propter invidiam tradebatur, conarentur in illis septem diebus eripere eum de manibus Pilati, & si nolent eum dare fieret tumultus magnus in populo. Voluerunt ergo occidere eum illico ut tenuerunt, ut sic populus non posset eripere eum de manibus suis, & sic oportuit eum in die festo occidi. Vide auct. in secunda parte defensorij. cap. 3. circa finem.

Non in die festo. Immo conveniens erat Christum mori in die festo. Pro quo vide auct. loco citato, ubi multa ad hoc invenies.

Erat sumptus Petro, & duobus filijs Zebedae. Vide super Matth. tom. 5. cap. 20. quest. 57.

Caput contritus, & aqua, & melle. Christus sustinebat in hoc veras cotidie amaritudines, atque insolandas angustias, expectans dolores verissimos sibi affuturos. Vide auct. in secundo parad. cap. 10. & in 4. Parad. cap. 49. circa finem.

Et tunc ait illis, Tristis est anima mea vsque ad mortem. Timore naturali cadente in constantem virum, non timore carnali, aut mundano timuit aliquo modo Christus; licet sit differentia inter primum hominem, & Christum, quia in puris hominibus quantumcumque perfecti essent, ponitur veras passiones, in Christo autem non dicimus fuisse passiones, sed propensiones quae ad alterum modum pertinent de quibus magister tertio. Sent. 2. 9. Vide auct. super Exod. tom. 1. cap. 17. qu. 2. circa illud: Adhuc pusillum, & lapidabit me.

Tristis est anima mea vsque ad mortem. Id est tristis est vita mea, aut anima mea, donec moriar. Quasi dicantur mors cap. ubi tristitia auferenda nequaquam est. Vide in 2. Parad. cap. 77.

Tristis est anima mea vsque ad mortem. Vide in 2. Parad. cap. 60.

Tristis est anima mea vsque ad mortem. Multi sunt timores, scilicet naturalis, humanus, ferulius, initialis, castus, filialis, amicalis. Naturalis est, secundum quem naturalis ter formidamus ea quae nociva sunt corpori, & fugimus illa, & iste timor, non dicitur aliquid virtutum, sed solum naturae affectionem, secundum quam estimamus id, quod nocivum est corpori, non distinguendo an ex iusta causa, vel ex iniusta, nec ita ut propter eum faciamus aliud quod malum, vel non, & talis timor est in omnibus viris etiam virtuosus, cum in eis maneat conditio naturae, & iste fuit in Christo, per quem mori timebat, cum dixit. Tristis est anima mea &c. Vide auct. super primum Paralip. cap. 13. quest. ion. 34. in principio. & in 2. Parad. cap. 75. in principio, & in 4. Parad. cap. 49. circa finem.

Tristis est anima mea vsque ad mortem. Id est tantum timor, ac si moreretur, vel occideretur. Vide auct. in 4. Parad. cap. 72. circa finem.

Et posuit genibus orabat &c. Non est vitandum multis verbis in oratione quando petimus, si autem sit oratio per modum diuini laudis, sicut est in quibusdam psalmis, in quibus nihil petitur, sed solum enarrantur diuina laudes, non est periculum multa dicere, quia ibi non iramur, sed laudamus. Cum ergo quis orat, volens proprie orare, scilicet petendo, debet orationem in verbis breviter proferte, ut sic pauca petat, & tamen diu morari potest circa orationem istam, non diu loquendo, sed diu desiderando, & ita Christus tradidit nobis formam, nam oratur prolixè, & nihil petiit nisi vnicum, scilicet, si fieri posset, transiret à me calix iste. Luc. 22. scilicet, & postea posuit genibus orabat, dicens, pater si vis &c. & postea dicitur, & factus in agonia prolixius orabat, & tamen totum quod orabat erat iste sermo, scilicet pater &c. quod patet Matth. 26. scilicet, & iterum abiens oravit eundem sermonem, ubi in prima vice oratur, Pater si fieri posset, &c. & in secunda vice idem oratur, & tamen prolixius orabat, scilicet, quia longo assiduo tendebat circa hoc, quod petebat, licet pauca verba diceret. sic habet D. August. Vide auct. super Matth. tom. 5. cap. 6. quest. 97. prope finem.

Pater si fieri posset transiret à me calix iste &c. Per istum calicem intelligitur passio Christi. Vide auct. super Matth.

Matth. rom. 1. cap. 10. quæst. 71.

Pater si fieri potest transiit a me calix iste. Non quid non voluntarium mortem subijt Christus, quia calicem penitentie a se auferri peccatorum? Nequaquam, sed vitro-neus mortem subijt, quod euidenter iohannis Laia 53. Cap. oblatum est quia ipse voluit, si ergo voluisset, nequaquam fuisset oblatum. Item si mortem voluntarie non subijisset, nihil moriens meruisset; Idem patet per loca Evangelicorum, in quibus de morte Christi processus est. Cum autem aliquid inuenitur, mortem Christi inuoluntariam fuisse insinuans, non sic intelligendum est, vt ipse mori voluerit, sed quod Christus spontanea aliquam tristitia passionem assumpsit, quia sicut solent ceteri hominum verè affligitur. Vide aut. in 2. Parad. cap. 78.

Et cum hoc perisset ab eratione, & venisset ad discipulos suos inuenit eos dormientes pro tristitia. Quod aut illis, *Quid dormitis?* ait Petro. *Somni dormitis? Non potuisti vna hora vegilare mecum.* Vide aut. super Deut. cap. 9. quæst. 5. in fine.

Et rursum venit, & iterum inuenit eos dormientes, & ait vni oculi eorum grauati. Vide super Gen. cap. 1. ante medium, circa illud; euigilans rursum fopore depressus.

Et relictis illis iterum abiit, & erat tertio eundem sermonem dicens. Vide super Gen. cap. 9. q. 5. post medium.

Apparuit autem ei Angelus de caelo, confortans eum. Vide aut. in 2. Parad. cap. 10.

Apparuit autem ei Angelus de caelo, &c. Scilicet a sanctis sima Trinitate missus. Vide in 2. Parad. cap. 77.

Apparuit autem ei Angelus de caelo confortans eum. Cum Christus esset Deus, & caput, & Dominus omnium electorum in quantum homo, Angeli colloquebantur ei; & hoc verum est iuxta aliquando placere Deitari hominem Christum relinquere sibi ipse, id est vt affligeretur sicut affligi poterat vnus homo & in finitatem humana. Et tunc Christus licet absolute esset maior omnibus Angelis, tamen quantum ad humanitatem assumptam consideratur sicut vnus, minor erat Angelis, quia species humana non est equalis perfectionem cum Angelis, licet ex gratia aliquando sit homo maior, vel equalis Angelo, sic quantum ad id in quo Christus erat minor Angelis affligebatur, & placebat Deitari quod non redunderet aliquod gaudium in partem inferiorum Christi ex gaudio animæ vnice. Potebat tamen Christus affligi valde, & indigere consolatione Angelorum; sic factum est modo, & nunquam legitur quod Angeli consolati fuerint Christum nisi hac vice, quia tunc fuit maxima afflictio sua secundum carnem. Vide aut. sup. Matth. iom. 1. cap. 4. q. 1. circa principium.

Apparuit autem ei Angelus de caelo confortans eum. Cum Christus esset vnus homo, & assumpsisset penales nostras, verè tristabatur sicut & vos, & maxime ista fuit vera, & inenarrabilis, Angelus autem præstitit ei consolationem veram, non quod illa Christus egeret ab extra, quia deitas sua poterat eum abundantius consolari, sed tamen decreto Deitatis quod Christus pateretur secundum conditionem humanæ nature, poterat recipere consolationem ab Angelo. Vide aut. sup. Matth. rom. 5. cap. 18. quæst. 61. in fine.

Apparuit autem ei Angelus de caelo confortans eum. Hoc non fuit per hoc quod Angelus imperimere aliquod in Christo dando ei robur aliquod ad tolerandum angustias futuras, sed consolatus est per modum ministerii, ascendo in eo modo, quo naturaliter homines consolationem capiunt ad præsentiam amicorum, etiam si nihil aliud eis conferant. Vide aut. loco citato.

Et factus est sudor eius sicut gutta sanguinis decurrens in terram. Vide in secundum parad. cap. 10. & cap. 80.

Scitabat autem Iudas qui tradebat eum locum, quia frequenter Iesus venerat illuc, cum discipulis suis. Non audiebat Iudæ publice capere Christum, propter metum populi, unde oportuit, quod per noctem eum caperent, Christus autem per noctem non dormiebat in vrbē, sed foris in campo, nemo autem poterat illa bene scire loca in quibus ipse manebat, sicut ipsi qui cum eo erant, fuit ergo conueniens quod ab aliquo de suis traderetur. Vide

aut. super Matth. tom. 3. cap. 10. quæst. 41. in medio.

Iudas qui tradebat eum. Christus tradidit semetipsum, & pater eum tradidit, & Iudas tradidit, & Iudæi eum tradiderunt gentibus. Pater enim, id est tota Trinitas tradidit illum, quia desinuit quod pro nobis homo Christus Iesus moueretur Deus homo existerens, & quia Deo non tradente, non poterat quifquam nocere illi, dicitur pater eum tradidisse. Dicitur ipse se tradidisse, quia patri tradenti non repugnauit, sed obediuit, etiam quia tradentibus non repugnauit, neque nõcuit, aut maledixit saltem verbo, & quantum ad hoc se tradidit, Iudas autem tradidit eum, quia ipse fuit instrumentum Diaboli ad procurandum traditionem realem Christi, & ista traditio vulgariter est in sacra scriptura, & ita Iudas vocatur traditor Domini. Iudæi vtem tradiderunt Christum quia postquam traditus est eis a Iuda, tradiderunt ipsi eum Pilato Prefecti, id est dixit Pilatus. Gens tua, & Pontifices tui tradiderunt te mihi. Vide super Matth. tom. 4. cap. 17. quæst. 177.

Iudas qui tradebat eum. Christus tribuit Iudæ administrationem pecunie quam ad victum suum, & discipulorum habebat, & in hoc quodam familiaritas erat Christi ad Iudam, cum committeret ei pecuniam expendendam, & hoc aliquando erat ad offendendum Iudæ ingratitudinem, quia cum Christus, id est signum familiaritatis etiam vltra magna beneficium ostendisset, magis videbatur ingratus, & vituperabilis tradendo ipsum. Vide super Matth. tom. 3. cap. 10. quæst. 41.

Iudas qui tradebat eum. Iudas auaricia diuitias tradidit Domini suum. Vide super Matth. tom. 3. cap. 10. quæst. 42.

Iudas qui tradebat eum. Ista perauaricia erat de Christo quod vnus ex suis cum traditurus esset. Psalm. 40. scilicet. Etenim homo pacis mee in quo speraui, qui edebat panes meos magnificauit super me supplantationem. Vide loco citato.

Iudas qui tradebat eum. Iacet aliquando in congregatione bonorum aliquis malus inuenitur, non ideo putandum est, talem congregationem non esse ad Deo, quia verè à Deo est qui tribuit congregatio vbi boni aliqui sunt, etiam si mali multi sint, cum bonum non possit esse nisi à Deo, & hoc patet, quia ista congregatio paucorum Apostolorum quia à Christo specialiter facta fuerat, ad huc vnus pessimum virum habebat, qui merito Diabolus dictus est. Vide loco citato.

Iudas qui tradebat eum. Falsum est quod dicunt aliqui, scilicet, Iudam fuisse bonum à principio, & accidisse postea, quod Sathan tentaret eum, & sic tradidit Dominum. Nam Iudas semper fuit malus, nam cum Christus institueret eum dispensatorem pecunie, subiebat per se ea quæ dabantur Christo, & sic antequam Sathan tentaret eum, erat sibi in consuetudinem surandi pecunias homini. Immo Sathan ex hac parte habuit occasionem temerandi eum, scilicet, quia fuerat, & auarus, etiam multo ante Iudas malus erat, & non credebatur ea quæ Christus predicabat, & sic fuit Iudas semper malus. Vide super Matth. iom. 3. cap. 10. q. 43.

Iudas qui tradebat eum. Quamuis præficeret Christus Iudam eum traditurum esse, voluit nihilominus eligere eum in Apostolum, vt implemētur scripturæ primo: cum quia iste erat modus conueniens, tertio ad offendendum quod Christus istam mortem voluntarie subijt, & præficeret illam, poterat quæ evitare, sed noluit, cum Ipe ipse diceret discipulis, vnus ex vobis me traditurus est; cum ergo totum instrumentum mortis Christi fuerit discipulus eius, & ita præficeret, hoc etiam si purus homo esset, poterat togare discipulum illum, vel taliter agere cum eo, ne ab ipso traderetur, & tamen noluit, ergo apparet, quod ipontancus mortem istam subijt, autem traderetur per aliquem alium extraneum, non apparet quod tam volūtarie mortem istam subiret, cum non esset tam facile, si purus homo esset, sicut si à discipulo suo tradendus esset. Quarto ad offendendum immensam manifestitudinem, & viscera miserationis dicit Christus fuisse quippe inuisibilis, scilicet quondam comedere, & bibere cum illo, & beneficia magna percipere, & de quo sciebat, quod ipse

fuit

I N D E X.

fuit ad mortem tam inuoluntarius effect, nec turbabatur viuis eius aduersus illum, sed cum omni mansuetudine eum tolerabat, & dulciter loquebatur illi, nec se in aliquo subtrahebat ab eo, quoniam tamen sciebat esse virum iniquissimum. Vnde non poterat aliquis de Christi quiescentia etiam commissis gravibus rebus diffidere, quanto fuit ad instructionem nostram, ut si quido malis necesse sit conuersari, eos patienter toleremus. Vnde loco citato.

Iudas qui tradebat eum. Quamuis antea sciret Christus se a Iuda tradendum fore, non tamen incubabat eum ad hoc scelus, sed potius quidam iussit fieri poterat distringebatur, nam aliquando mala dicebat ita ut Iudas intelligere posset. Vide loco citato.

Iudas qui tradebat eum. Cum antea sciret Christus Iudam eum traditum esse, poterat ne eum ad hoc male diuerteret? Poterat quidem si voluisset, nam & poterat morti eum quod ei, mox tamen venerat, nec enim Christus agere debuit omnia que facere poterat, quia sic nemo peccaret, nemo periret, & etiam qui perierunt saluarentur, Deus tamen non disposuit agere quicquid posset, quia tunc frustra esset ipsum esse iustum, sufficeret enim esse potenter. Egit ergo Christus cum Iuda non quidquid absoluit posuit, quia sic etiam nunc posset eum saluare, sed quantum xquam, & bonum fuit fieri distringendo eum a peccato, observato ne maius scandalum causaret. Vide loco citato.

Amicus ad quem venisti. Hoc dixit Christus ad ostendendum benignitatem suam, & excellentium virtutum, Ioh. de loquendo ei quem iussit poterat increpare, & cum posset eum vocare hostem, & proditorem, vocavit eum amicum. Vel posuit amicum per Ananias, sicut in alterum subditos nostros quando redarguimus vocamus dominos, & quando ex gratia loquimur, minus quam dominos appellamus, ita hic increpando amicum vocat, quasi inimicum, vel inuictum vocet. Vide super Matth. tom. 1. cap. 20. q. 12.

Uicula tradidit filium hominis. Nihil deterius esse potest, quam tradere aliquem per occulum, & hoc patet, nam Christus increpans Iudam tanquam de maximo seceledat. Uicula tradidit filium hominis? id est, nuncquid per uiculum debebas me tradere? quasi dicit, illud est pessimum quod fecisti, sic etiam hoc osculando occidit Amicum. Vide auct. super 1. Reg. cap. 20. q. 18.

Iesu itaque sciam omnia quae ventura erant super eum. Vide super Matth. tom. 1. cap. 10. q. 43. in principio, & tom. 4. cap. 16. q. 9. & tom. 1. cap. 22. q. 39.

Omnes cum qui acciperint gladium gladio peribunt. Idem fuit quod occidantur, nisi forte penitentia, & Deus istam ipsam potatem remittat, vel in aliam convertat. Vide auct. super Genes. cap. 9. q. 3. circa illud. Quicumque effuderit sanguinem humanum, fundetur sanguis eius.

Calicem quem dedit mihi pater, non vis ut bibam illum? Idem non vis quod tolerem mortem, quam pater misit impudens tolerandam? Vide super Matth. tom. 5. cap. 10. q. 41. & 71.

Calicem quem dedit mihi pater non vis ut bibam illum? Dicitur quod gustare mortem, id est tolerare, quasi cam bibat. Vide super Matth. tom. 4. cap. 16. q. 12. in fine, circa illud; Qui non gustabunt mortem.

An putas quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plenum duodecim legationum Angelorum? Quasi dicit, possum, & illi venient, sed quia sic facies, & non implerentur scripturae, & oportet fieri sicut scriptum est, ideo non venient alii Angeli ad me liberandum. Vide super Matth. tom. 5. cap. 18. q. 67. circa medium.

Et exhibebit mihi modo plenum duodecim legationum Angelorum. Legio est militum congregata, continens sex milia sexcentos, sexaginta & sex, & quia Angeli sunt milites Dei, Iob. 21. Nunquid est numerus militum eius, id est Angelorum, & ordinate procedunt ad faciem domus cuius Deus illis iubet accipere nomina ostendens militie, ideo vocantur aliquando legiones, & sic vocat hic Christus. Vide super Matth. tom. 5. cap. 8. q. 11. & 12.

An putas quia non possum rogare patrem meum, &c. Vide

auct. super 1. Paralip. cap. 14. q. 11. & 12.

Quis dicit erant vobiscum in templo docui, & non me tenuistis, sed hoc est hora vestra, & potestas tenebrarum. Quasi dicit, licet erant vobiscum quotidie in templo, non me tenuistis, id est non potuistis me tenere, nunc autem tenuistis me, quia est hora vestra, id est concessa vobis, & potestas tenebrarum, id est potestas peccatorum hominum qui sunt tenebrae. Vide auct. super Matth. tom. 1. cap. 3. q. 12. & 2. q. 2. circa medium, & tom. 7. cap. 3. q. 3. circa finem.

Sed hoc est hora vestra, & potestas tenebrarum. De tenebris vocantur potestates tenebrarum, Vide auct. in 5. Paralip. cap. 9. in fine.

Sed hoc est hora vestra, & potestas tenebrarum. Quasi dicit licet ante hoc velletis mihi nocere, non poteratis, nunc vero est hora vestra, & potestas tenebrarum, id est tempus in quo datum est iniquis quod faciant quod voluerit, quia mali ad tenebras possunt, quia qui male agit, odit lucem, Ioh. 3. Vide auct. super Matth. tom. 4. cap. 12. q. 41.

Adolescens autem quidam sequebatur eum amissis studens super modo. Adolescens iste videtur esse Ioannes. Vide super Matth. tom. 3. cap. 10. q. 41. circa medium.

Et adduxerunt eum ad Annam primum, erat enim sacer Caphe, quo erat Pontifex anni illius. Vide auct. super Matth. tom. 1. cap. 2. q. 16. post medium.

Ego palam locutus sum mundo, ego semper docui in Synagoga, & in templo, quo omnes Iudei continent, in occulto autem locutus sum patib. Quasi dicit non potes fupicari aliquem errorem in doctrina mea, quia non docui aliquid in occulto, sed semper in publico, ubi non possem mentiri, & conueniebat hoc Christo maxime propter duo. Vide auct. super Matth. tom. 1. cap. 14. q. 11. & 12. in principio.

Ego palam locutus sum mundo, in occulto autem locutus sum mihi. Quomodo est verum hoc, cum Matth. cap. 1. dicit ipsemet Christus discipulis, Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, in quo innuitur quod Christus praedicabat aliquando in secreto. Ad hoc dicendum est, quod Christus veris milita docuit discipulis in secreto sic dicitur Marc. 4. scilicet autem discipulis suis dicebat omnia, & quando solus erat, querebant ab eo multa. Marc. 7. scilicet. Cum introisset in domum ad turbas, interrogabant eum discipuli eius, & sic erat consuetudo eius doceri ab ipso, quando solus erat, quia sciebant quod ipse volebat eis declarare multa, quae volebat dicere populo. Et ad obiectum respondetur, quod Christus semper praedicabat palis, & tamen in occulto docebat, erat enim praedicatio quam faciebat ad populum, doctrina autem erat, quam docebat Apostolos, & verum est quod alienis nunquam Christus praedicauit nisi palam, discipulos tamen suos quia erant domestici secreta multa docebat, & istud non includitur sub illo verbo, in occulto locutus sum mihi, quia solum intelligitur illud, de doctrina ad alienos. Vide auct. super Matth. tom. 3. cap. 10. q. 11.

Ego semper docui in Synagoga. Christus semper docuit in synagoga propter multa, primo propter consuetudinem Iudeorum, nam in synagoga praedicationem audire solebant, secundo fuit quia synagoga erat locus publicus, cum omnes Iudei contemnerent illud ad orandum, & agendum in doctrinam legis, Christus autem volebat multitudinem praedicare, ideo in synagoga conuenientiam quam alibi praedicabat, tertio fuit ad confirmationem doctrinae suae, quia ipse erat Messias in scriptura promissus, & ideo volebat aliquando auctoritatem scripturae ad ostendendum se esse illum, in synagoga autem legebantur istae scripturae, & ita Christus ex lectionibus recentis lectis poterat ostendere se esse Messiam, quarto fuit ad tollendum suspicionem locum, quia synagoga locus publicus erat, & quidquid Christus diceret ab omnibus audiretur, unde ubi posset respondere quod dixisset aliquid falsum, vel scandalosum, quia totus populus testis erat. Propter hoc autem in hac praedicatione publice fit, ut non detur occasio volentibus seminare errores in fide, quod fieret, si in occulto praedicatio fieri posset.

posset, & ob hoc Ecclesia uenit conuenicula occulta in quibus de fide docetur. Vide auct. super Matth. tom. 3. cap. 9. q. 156. & tom. 4. cap. 13. q. 80.

Et rursus summas sacerdos interrogat eum, & alius ei. Tu es Christus filius Dei benedictus Iesus autem dixit illi, tu dixisti ego sum. Christus autem tempus passionis sue nulli ex Iudeis uoluit reuelare se esse messiam, preterquam discipulis suis, ne passio sua impeditur in fine autem viresque sue, cum iam ipsa pallio inciperet, & non posset perturbari, confessus est se esse Deum publice, quia sciebat, quod iam Iudei erant iam commoti contra ipsum, quod etiam si cogeretur se messiam, vel Deum non carerent, sed magis murmurarent, & scirent. Vide auct. super Matth. tom. 3. cap. 9. q. 17. post medium.

Aduerso reper Deum unum, ut docui mihi, si tu es Christus filius Dei. Iudei non fuissent moti querendum hoc a Christo, nisi uiderent aliqua circa Christum, propter que putari posset, ipsum esse Christum, & filium Dei, & ita deducere eos in doctum, & quantum ad hoc docebantur agnouisse eum, quia vere ista notitia fuisset inter eos firmata, & plena ipsi inuicem, & odium superuenientia impeditur. Vide auct. super Matth. tom. 3. cap. 21. quæst. 105. in fine.

Nam uidebunt filium hominis sedentem a dextris viuentis Dei & uenientem in nubibus Celi. Tunc principes sacerdotum secus uellimenta sua, dicens blasphemant, Vide auct. super 3. Reg. cap. 21. quæst. 1.

Blasphemant quid adhuc egemus iherosolym? Vide auct. super Leuit. cap. 24. quæst. 10. circa illud: Et qui blasphemauerit &c.

Blasphemauit &c. Non solum non credebant Iudei Christum esse Deum, sed etiam putabant quod esse non poterat, quasi esset incompossibilia hæc, esse hominem, & esse Deum simul. Vide auct. super Matth. tom. 3. cap. 21. q. 104. in medio.

Quod cum audisset summus sacerdos, sedit uellimentis suis dicens, blasphemamus. Modus erat Iudeis, & antiquis, cum aliquis uellet expungere magnum dolorem, sciendere, uel scire, etiam in presentiam alicuius delicti ad significandum magnam contritionem, confituum erat Iudeis uel scire, sciendi, & quod ipse confituum erat, cum audirent aliquam blasphemiam magnam. Deo propter quod dolendum erat, respondere uelut. Vide auct. super Leuit. cap. 16. post quæst. 1. circa illud: Et uellimenta nobile sciendi, & cap. 13. q. 10. circa principium.

At illi omnes condemnauerunt eum esse reum mortis. Non est sensus quod condemnauerint eum ad mortem idest iusserint eum occidi, quia hoc solum Pilatus fecit, & Iudeis non licebat condemnare quemquam ad mortem, quia Romani hoc uenerant, sed intelligitur quod condemnauerunt eum morti, idest iusserint inter se eum esse reum mortis, & tanquam talem duxerunt ad Pilatum ut eum occideret. Vide auct. super Matth. tom. 3. cap. 16. post quæstio. 57. circa illud, & condemnabant eum morte.

At illi omnes condemnauerunt eum esse reum mortis, & respondentes dixerunt, reus est mortis. Vide super Deut. c. 17. q. 9. circa principium.

Cum factus esset dies sennatus plebis conuenerunt, & principes sacerdotum, & scribæ, & dixerunt Christum in Capitolium suum dicens, si tu es Christus dic nobis. Vide auct. super Matth. tom. 4. cap. 16. quæstio. 90. circa illud: & quæstio. 101. pari.

Et ait illi, si dixero quod non credetis mihi, si autem in terram uenero, non respondetis mihi, neque dimittetis. Vide auct. super Matth. tom. 3. cap. 9. quæstio. 17. in fine. & cap. 11. quæstio. 11.

Adductus ergo Iesus ad Caypham in prætorium, erat autem in mane, & ipsi non introierunt in prætorium ut non cõtaminarentur, sed in anteambulaculo pasche. In ueteri testamento non constabatur immunditia absque contactu. Quomodo ergo noluit nisi illi intrare in prætorium ne contaminaretur, ibi enim non erat contactus alicuius rei immunda, & tamen si intrasset, fuisset contaminatus, ergo sine contactu contrahit immunditia in ueteri testamento. Vide de hoc auct. super Leuit. cap.

11. quæst. 18. Quam accensuram offeris aduersus hominem istum? Respondentes, & dixerunt.

Si non esset hic male factor, non tibi tradidissimus eum. Vide auct. super Matth. tom. 3. cap. 10. quæstio. 102.

Accipite eum uos, & secundum legem uestram iudicate eum, Dixerunt ergo ei Iudei.

Nobis non licet interficere ququam. Vide auct. in lectura parte de sac. & circa hunc.

Accipite eum uos &c. Iudei non habebant potestatem occidendi quenquam, erant enim sub potestate Romano ruin tempore Christi, & præfides, & Iudices erant a Romanis constituti inter Iudeos, licebat tamen Iudeis homines uerberare circa militariem, & mortem, unde Hagelabant eos prius, & postea adducebant ad Reges, & præfides, sic secutus circa Christum, nam prius ipsi edm inter se iussurunt, deinde duxerunt ad Pilatum præfidei Romanorum. Vide auct. super Matth. tom. 3. cap. 10. quæstio. 99.

Nobis non licet ei interficere ququam. Quando aliquis est putat per uita personam, non licet ei occidere ququam, unde licet Iudei afferrent Christum malefactorem, & legem haberent, secundum quam dicebant eum mortu dignum, tamen dixerunt non licere sibi illum occidere, ob defectum iurisdictionis. Vide auct. super Matth. tom. 2. cap. 5. q. 10. ante medium.

Genitua, & Pontifices tui tradiderunt ei mihi. Illi Pontifices, etiam principes familiarum sacerdotum, qui uocantur ab Evangelistis aliquando principes sacerdotum, aliquando pontifices, & aliquando summi sacerdotes, magis tamen proprie uocantur principes sacerdotum, quam summi sacerdotes, & Pontifices. Vide auct. super Matth. tom. 2. cap. 4. q. 26. post finem. & tom. 4. cap. 16. post quæstio. 90. circa illud: & principibus sacerdotum.

Regnum meum non est de hoc mundo. Christus habuit uirgam uirgil idest sceptrum regale, iuxta uaticinium quod habetur Num. cap. 14. Scilicet: & confurget uirga de Israel, sed non de hoc mundo, immo illud ualde fugiebat, quia sciebat cum pauper in deserto multos viros et paucos pauperes, uoluerat eum rapere, ut faceret regem, ipse autem sciebat cogitationes eorum, fugit ab eis, prius quam ipsi eum rapere, et patet Ioan. 6. Propheta tamen uocant eum regem, quia erat de semine regum, scilicet de linea David secundum carnem, erat tamen regnatus spiritualiter, sic patet Ier. 23. Ecce dies uenit dicit Dominus, & suscitabo David germinem iustum, & regnabit rex, & sapiens erit, & faciet iudicium, & in istum in terra, & hoc est nomen quod uocabit eum Dominus iustus noster. Habuit autem uirgam regni ad dirigendum in iustitia, sic patet Psal. 21. Reges eos in uirga serua, &c. Vide auct. super Numb. cap. 24. q. 8. circa illud: & confurget uirga de Israel.

Regnum meum non est de hoc mundo. Christus fuit rex, licet non modo temporali, unde sacra scriptura uocat ei regem, nam Ierem. 31. dicitur, quod accipiet regnum, Partis sui David, & regnabit sapienter, & regnum eius durat in æternum, ut patet Daniel. 2. in uisione illa quæ uidit Daniel lapidem confingentem statum, & quod fuit in montem magnum, & dicit quod in diebus regnum illorum fustitabit Deus Celi regnum quod in æternum non dissipabitur, & populo alicui non tradetur, & istud fuit regnum Christi. Vide auct. super primam. Paralip. cap. 17. q. 21. circa finem.

Regnum meum non est de hoc mundo. Christus non regnauit sicut mortales, sed spiritualiter in æternum animarum nostrarum, ut faceret nos Deo nostro regnum, & sacerdotem per sanguinem suum. A postol. 3. Vide auct. super Matth. tom. 2. cap. 2. q. 12. circa finem.

Regnum meum non est de hoc mundo. Licet Christus regnet modo, quia Ecclesia est regnum eius, tamen ostensio regni eius non est in hoc mundo, sed in futuro, & sic ipse dixit, regnum meum non est de hoc mundo, idest, licet nunc manens hic, rex sim, et regnum habeam tamen manens hic non ostendam hominibus statum, uel habitum regalem, sed ista ostensio erit in futuro, ut in æternum regnabitur. Et istud regnum Christi recipit

immediate post resurrectionem, glorificato corpore eius, sed magis apparebit post diem iudicii, quando omnia erunt subdita Christo quantum ad effectum. Vide aut. super Matth. tom. 4. cap. 16. q. 26. in fine. Vide etiam super Matth. tom. 5. cap. 20. q. 67. circa medium, ad 2. argumentum. & cap. 21. q. 29.

Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati. Vide aut. super Matth. tom. 1. cap. 1. quæst. 4. paulo ante medium. & cap. 4. quæst. 14. circa medium.

Herodes autem inso Jესu gausus est valde. Vide super Matth. tom. 1. cap. 4. quæst. 126. in fine. & tom. 4. cap. 16. quæst. 10. in principio.

Principes autem sacerdotum, & seniores, concitauerunt turbam, & peruerserunt populum, ut magis peterent Barrabam, Jესum vero perderent. Vide aut. super Matth. tom. 1. cap. 2. quæst. 19. ante medium.

Non habetis potestatem in me, nisi datum vobis esset desuper. Vide super Matth. tom. 1. cap. 2. quæst. 19. ante medium. & tom. 4. cap. 17. quæst. 177.

Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris, omnis enim qui se regem facit, contradicit Cæsari. Vide uidetur quod Iudei intelligebant non esse alium Regem super Iesum Cæsarem, nec etiam Cæsar volebat esse alium Regem nisi Iesum. Vide aut. super Num. cap. 24. quæst. 15. circa Iudæ. Et valabant Hebræos.

Non habemus regem, nisi Cæsarem. Vide aut. super primam Reg. tom. 1. in præfatione, quæst. 1. in fine. & super Matth. tom. 4. cap. 17. q. 19. & tom. 5. cap. 21. q. 48.

Exeuntes autem cum docerent eum, apprehenderunt, & angariauerunt prateritum quendam hominem, Cyrenæum, nomen Simonem, ut tolleret crucem Iesu. Angariare & cogere, vel compellere ad idem pertinet, & sic quando dicunt, hunc angariauerunt, vel tolleret crucem eius, est sensus quod compulerunt eum portare crucem Christi, quia forte Christus secundum corpus iam debetebat viribus, propter magnitudinem, & diuturnitatem tormentorum, & non potest potius crucem suam, ideo angariauerunt, ideo compulerunt Simonem Cyrenæum portare illam. Vide aut. super Matth. tom. 4. cap. 1. quæst. 319. circa illud: & quicumque te angariauerit.

Filius Iherosolæ, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros, quoniam ecce venient dies in quibus dicent: beati fideles, & ceteris qui non genuerunt, &c. Vide aut. super 4. Reg. cap. 2. quæst. 41. & super Exod. ca. 13. q. 6. circa illud: & omnia primogenita dec.

Si in vitiis hoc sit, an erudo quid sit? Vide aut. super 4. Reg. cap. 1. q. 10.

Si in vitiis hoc sit, an erudo quid sit? Id est si ille qui innocens est, talis patitur, quod patitur, qui peccatores sunt? Vide aut. super Matth. tom. 4. cap. 17. q. 18.

Iesus autem dicebat, Pater ignoscet illis, quia nesciunt quid faciunt. An Iudei, & isti qui mortem Christo inferebant, sciunt quod facient, ideo cognoscere fecit occidere Messiam, & Deum. Vide apud aut. super Matth. tom. 5. cap. 21. q. 104. 105. & sequentibus.

Pater ignoscet illis, quia nesciunt, quid faciunt. Vide aut. super 4. Reg. cap. 2. q. 41. circa medium.

Mulier ergo cum crucifixum eum, acceperunt vestimenta eius, &c. Vide aut. in 5. Paralip. ca. 34. paulo post principium. & latrones qui crucifixi erant cum eo imprecabantur ei. Ponunt tunc plura pro singulari in facta scriptura, & singulari pro plurali, & sic dicitur quod latro non subsistebat Christo, & tamen solus vnus subsistebat, & alius excusabatur. Vide aut. super 1. Paralip. ca. 4. post q. 2. circa illud: & super eas panes propositionum.

Domine memento mei domine veniens in regnum tuum, & dixit illi Iesus, Amen Amen dico tibi, habes mecum eris in paradiso. Latro loquebatur de regno vite æternæ, non enim sperabat alium, cum statim morti deberet, & illud credebat, quia Deus dedit ei veram cognitionem, & fidem de Christo, & spiritum compunctionis, & sicut credidit Christum Dominum vite æternæ, ita petiuit

ab eo et, quæ ad vitam æternam pertinebant. Vide aut. super Matth. tom. 5. cap. 20. quæst. 67. circa medium ad 2. argumentum.

Habes mecum eris in Paradiso. Vide super Matth. tom. 3. cap. 9. q. 53. & cap. 11. q. 36. in med. & tom. 4. cap. 17. quæst. 3. circa medium.

Habes mecum eris in Paradiso. Non intelligitur de paradiso, id est de cælo Empyreo, sed de inferno, nam contem plato beatorum non potest esse in terra, sicut in aqua, aut igne, vel quacunque parte vniuersi, nec in ipso inferno; sic ibi sunt aliquando paradisi, sicut modo, quando dictum est, habes mecum eris in paradiso, & tamen manifestum est, quod illa die anima Christi apud inferos fuit, nam descendit ad inferos post mortem, & eduxit inde patres, & sic locus ille inferni paradisi fuit. Vide super Matth. tom. 5. cap. 13. quæst. 69. in medio. & p. 7. cap. 23. quæst. 508.

Mulier ecce filius tuus, domine discipulus. Ecce mater tua. In hoc fuit excellentia Iohannis ineffabilis, quod Christus committeret ei esse filium matris suæ. Vide super Matth. tom. 3. cap. 9. q. 54. circa medium.

Deus meus Deus meus, ut quid dereliquisti me? Christus de monstrat in cruce se esse inhumum, quia nihil operatio fuit Diuinitas ad euasione pene, fed permisit Christi amarissime pati, & amari, quam nos patiamur propter maximam amicitiam in complexione, & viuacitate, & in sensibus; etiam qui in nobis dum pati infirmitat patitur, superior compatitur, & dolorem quantum potest lenit, & tolerabilis fit, in Christo autem qui Dominus nature erat, ex voluntate sua facta sunt ista difficultas, & fuit vniuersi infirmitas perfectissima, & amarissime patitur, & partes superiores, intellectus, & volentes totaliter simulant, & nulla consolatio de deitate, vel ab intellectu saltem naturaliter redoundat illo tempore in partem sensitiuam, & tunc potentia sensitiva soli dolori vacantes accerrimum dolorem patiebantur, ideo nullus homo tantum dolorem sensit in penitentiis, sicut Christus: In martiribus enim gratia Christi redoundat affluenter dum patiebantur, ne desperarent, fed voluntarie acciperent; Nullus enim homo fuit, qui si in mortis tolerantia ita relictus fuisset sine aliqua influenza ad partes inferiores redoundante, sicut Christus, qui non desperasset, & ex hoc speculariter dimittebat in morte sua dicenti, Deus meus ut quid dereliquisti me? De nullo autem viro sancto legitur quod istam vocem in morte sua dixerit, quantumque acerbissime patetur, & valde notandum est, quia nullus sic delectatus est. Vide aut. super Epistolam D. Hieronadi Paulinum, c. 7. in parte textus, circa illud: ibi abscondita est fortitudo eius & in 3. Paralip. ca. 49. circa finem.

Consummatus est. Id est in hoc die omnia finem acceperunt scilicet, quod impleta erant omnia pro quibus carnem assumpserat. Vide super Gen. cap. 1. paulo post principium, circa illud: & erit semen tuum.

Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Vide aut. in 2. Paralip. ca. 10. 21. fine. & Matth. tom. 3. cap. 9. q. 59. in fine.

Et hæc dicens iussit voce magna tradidit spiritum. Vide aut. in 3. Paralip. ca. 14.

Ecce velum templi fissum est in duas partes, & summo usque deorsum. Hoc est velum quod pendebat ante sancta sanctorum, de quo dicitur Exod. 26. cap. quod fiebat velum illud, de hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto & hyssopo rectora opere plumario pulchra variate comtextum, quod pendebat ante quatuor columnas. Vide super Exod. cap. 26. q. 41. circa principium.

Et velum templi fissum est. Per hoc significabatur, quod ea quæ erant in veteri lege occultata, per Christi mortem reuerata sunt. Vide super Exod. 26. q. 14. in princ.

Et velum templi fissum est. Vide aut. super Leuit. ca. 4. q. 15. in fine. & super Num. ca. 5. q. 52. in fine. & Deut. ca. 26. q. 1. post medium. & primo Reg. tom. 1. c. 6. q. 4. post medium. & 2. Paralip. ca. 3. q. 15. in princ. & post med. & q. 16. in princ. & in fine. & c. 5. q. 42. circa finem.

Et terra mota est, & terra fissæ sunt. Non folius acciderunt ista in Ierusalem, sed etiam per totum orbem; sic dicit Paulus Orosius 7. lib. de orbe terrarum, scilicet,

anno eiusdem 17. cum Dominus Iesus Christus voluntarie se tradidit passioni, sed impie à ludæis apprehensus, & patibulo affixus est, maximo terræ motu per orbem facto saxa in montibus scissa maximarumque viridum partes plus solita concussione ceciderunt. Vide aut. super Matth. tom. 6. cap. 24. q. 65.

Et multa corpora sanctorum qui dormierant surrexerunt. &c. Ex istis qui intertexerunt possent esse tres Patriarchæ Abraham, Isaac, & Iacob, cum essent principales in veteri testamento. Vide aut. super Gen. cap. 49. pos. q. 6. cit. ea illud: In spelunca duplei.

Et multa corpora sanctorum qui dormierant surrexerunt. &c. Antist. qui cum Christo surrexerunt, surrexerunt ad vitam immortalem, vel postea ceteris, & alii ad hoc pertinentia, vide super Matth. tom. 6. c. 22. qu. 23. post medium, ad 3. argum. mentum.

Vident autem Centurio & c. aduerso stabat, quia sic clamans expulset glorificans Deum & c. Magnam inauditumque miraculum fuit Christum vita defunctis ex clamando voce magna nullis enim virorum fortiter clamanis spiritus, cum tunc omnes vires vocum formatuæ deficiant, potissimum in istis, qui vulueribus illatis exangues concidunt, sicut fuit in corpore Christi; Vide aut. in 2. Parad. cap. 62. & in 3. Parad. cap. 51. & super Matth. tom. 3. cap. 9. qu. 137.

Et omnis turba eorum qui simul aderant, ad spectaculum istud, & videbant signa que fiebant, percutiebant petra sua, & reuerbebantur. Vide super Matth. tom. 3. cap. 21. q. 99. circa finem. Alii de passione Domini, requirunt in communi tabula, verbo passio, & verbo mors.

IN DIE SANCTO

PASCHÆ.

Euang. Marc. XVI.

Maria Magdalena, & Maria Iacobi, & Saloma emerunt aromata, ut videntes vngerent Iesum. Accipitur aliquando aroma pro simplicibus succis, aut speciebus, & isto modo secundum aliquos accipitur hic, dicunt enim, quod iste mulieres emerunt aromata, quæ erant simplices species, & ex eis vnguenta confecturæ. Vide aut. super Exod. cap. 37. in fine capitis, circa illud: De aromatis mundis.

Emerunt aromata ut videntes vngerent Iesum. Erat consuetudo apud Indios, quod sepelirentur in linteis, & vngerentur corpora eorum aromatis, & sic erat istud lacrum, & fiebat enim viuis sanctis. Vide aut. super 2. Paralip. cap. 16. q. 41. ubi multa ad hoc habentur.

Et valde mane vna sabbatorum veniunt ad monumentum, & c. iem sole. Vide super Matth. tom. 4. cap. 14. qu. 64. in medio.

Et valde mane vna sabbatorum veniunt ad monumentum etiam sole. Videtur esse contrarietas in hoc inter Evangelistas, nam beatus Ioannes dicit hoc fuisse factum per noctem, ut pater Ioan. 20. cum dicitur. Vna autem sabbathi Maria Magdalene venit cum adhuc tenebatur esse ad monumentum. Et beatus Lucas idem vult, cum dicit Vna autem sabbathi valde diluculo venerunt ad monumentum, ut pater Luc. 24. soluitur autem contrarietas ista apparet, quia venit potest significare terminum à quo, respectu cuius est venit, vel terminum ad quem, respectu cuius est peruenire, si autem accipiat respectu termini à quo dicendum est quod mulieres, scilicet aromata fuisse erant per noctem, cum adhuc essent tenebre, & tamè dum se parauerunt, & perueniunt ad monumentum, quod facti tunc ab urbe disbat, facta est dies, & ortus est sol, & dictum Beati Ioannis, & Lucæ intelligitur de surgendo, & patando, dictum vero Beati Marci intelligitur, de tempore quo ad monumentum cum perueniunt, & soluitur hæc contrarietas in eadem

littera Marc. 16. cum dicitur & valde mane vna sabbatorum venerunt ad monumentum orto iam sole. ecce dixit fuisse valde mane, & tamen esse ortum solem, nam, si ad idem referatur, impossibilia sunt, aut saltem impossibilia, nam quando sol ortus est, quanquam mane dici possit, tamen non est valde mane, sed necessarii refertur sunt ista ad diuersa scilicet ad terminum à quo, & ad terminum ad quem, & tunc verum est, quod valde mane vna sabbatorum venerunt, id est venire inciperunt, aut ad veniendum se parauerunt, & tamen orto iam sole ad monumentum venerunt, quia ortus erat, quando illuc perueniunt. Vide aut. super Iosue, cap. 3. q. 1. in principio illud: Igitur Iosue de mane celsurgens

Et debebat adiuvantem; Qui resoluit nobis lapidem ab ostio monumenti erat quippe magni valde. Sepulchrum Christi fuit ad modum domus magne, cum dicitur quod Petrus & Ioannes introierunt in monumentum, & erit duo Angeli aut ibi, & Maria Magdalene introiit illuc, ut pater Ioannis 20. & habebat ostium quod claudbatur lapidibus. Vide aut. super 4. Reg. cap. 11. qu. 19.

Et introeuntes in monumentum, viderunt iuuenem sedentem in dextera, & operientem solum candidum. Quando nobis apparent Angeli, veniunt quasi vestiti, & vestitus eorum est communiter albus, sic etiam duo Angeli, de quibus habetur Ioan. 20, qui fuerunt in monumento Christi dicuntur fuisse in albis sedentes. Idem fuit in assefione Christi ad Cælos, nam dicitur Act. 1. quod duo viri astiterunt iuxta discipulos in vestibus albis, illi autem erant Angeli. Talis autem est conditio omnium beatorum spirituum apparentium, quod vestes candidas videant habere. Vide aut. super Matth. tom. 4. c. 17. q. 43.

Iesum quatuor Nazarenorum crucifixum, surrexit non autem hac. De resurrectione Christi, vide in communi tabula, verbo resurrectio.

FERIA SECVNDA

PASCHÆ.

Euang. Luc. XXIIII.

Duo ex discipulis Iesu ibant ipsa die in castellum & c.

Et factum est, dum fabularentur, & secum quærerent, & ipse Iesus appropinquaret, cum tunc illis, oculis autem eorum tenebantur ne eum agnoscerent. Discipuli non cognoscebant Christum, non quia mutatio aliqua fuerit facta in Christo, fed quia fuit facta mutatio in oculis discipulorum, quia videbatur eis, quod homo, quem videbant, erat peregrinus, & extraneus, quem nunquam vidissent, nihil tamen amplius erat in Christo quam semper esse confueuerat, ita quod si ipsi per visum recte iudicarent, sicut confueuerant, non dubitasset quin ille esset Christus, sed Deus non permittebat eis recte cognoscere, illud autem fiebat à Deo, qui oculos eorum tenebat, non permitteudo, quod recte iudicaret per visum sicut alias recte iudicare confueuerat, & hoc erat propter demerita eorum, scilicet, quia erat aliquo modo increduli, vel tardi ad credendum, & hoc quia non crederant illis, qui testabantur de vidisse Dominum resurgentem, potissimum cum ipse ante mortem prædixisset se tertio die resurrecturum. Vide aut. super Matth. tom. 4. cap. 17. q. 5. circa medium.

Oculi autem eorum tenebantur ne eum agnoscerent. Quasi dicatur: Poterant discipuli cognoscere Christum ex figura corporis, & eis nota erat, & tamen non agnoscerunt quia tenebantur oculi eorum, id est Deus tenebat gratia tot oculos eorum, ne ex figura corporis eum agnoscerent; Vide aut. super Matth. tom. 4. cap. 14. quæst. 104. circa medium.

Et dixerunt de Iesu Nazareno, qui fuit vir Prophetæ potent in opere, & sermone. Quamvis discipuli ista vocent C. I. istum Prophetam, ipse tamen vera Prophetæ non fuit

ne poterat esse, cum ipse esset Deus, quia Deus, & Prophecia Dei distinguuntur, cum Prophecia accipiat a Deo reuelationem. Etiam si de beato Iohanne Baptista dixit Christus, quod non erat Prophecia, sed plerumque Prophecia, Matth. 11.2. fortiori ipse Christus non esset Prophecia; discipuli autem vocabant eum Propheciam, quia non cognoverant Christum qui esset in veritate. Vide auct. super Num. cap. 11. q. 64. circa principium. & super Matth. tom. 1. cap. 21. q. 14.

Non autem sperabamus quia ipse redempturus esset Israel. Tunc tempore quo Apostoli cum Christo fuerunt, adhuc rudes nimis erant, nec solum ante passionem Christi hoc fuit, sed etiam eo ascendente ad Celos adhuc Apostoli rudes nimis erant, sic enim patet ex verbis horum discipulorum. Nos autem sperabamus quia ipse redempturus esset Israel, quod intelligebant quantum ad statum temporalem, scilicet quod reduceret in gloriam illam, quam habuerat tempore David, & Salomonis, libe- rando Israel, a subiectione gentium, & hoc patet, quia si intelligeret de redemptione animarum, a peccato, non dicerent, nos autem sperabamus, quasi dicant, iam non speramus, quia quancumque Christus esset mortuus, non tolleretur quin redimeret Israel, immo redimere non poterat, nisi moreretur, preposito aeterno decreto, quia tamen intelligebant de temporali redemptione, scilicet de liberatione a subiectione. & in Christi mortuus erat non sperabamus quod redimeret, quia illa redemptio in vita fieri debebat, pugnando contra gentes, vel alias. Vide auct. super Num. cap. 28. qu. 21. circa principium, & paulo inferius.

Non autem sperabamus quia ipse redempturus esset Israel. Obstant in hoc isti discipuli incredulitatem, qui quidem fuit abique dubio peccatum mortale. Vide auctor. super Matth. tom. 3. cap. octavo. question. 83. circa medium.

Non autem sperabamus quia ipse redempturus esset Israel. Vide auct. super Matth. tom. 4. cap. 16. question. 59. in fine. & q. 92. & q. 97. & cap. 17. question. 17. & tom. 5. cap. 20. quest. 61. & question. 67. in principio. & cap. 21. quest. 122.

Sed & mulieres quidam ex nostris terruerunt nos, quia intrant ad monumentum, & non vident corpore eius, & vident autem se visum Angelorum vidisse, qui dicunt esse vivere. Vide auct. in prefatione super Euang. Mat. q. 14. ante medium.

Et ipse dixit ad eos, & tunc corde ad credendum in omnibus qui locuti sunt Prophecia. Nonne hoc oportuit patet Christi, & ita intrare in gloriam suam? & incipiens a Moyse, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis quae de ipso erant. Vide auctor. super prima Pentateuchon. D. Hieron. in librum Paralipom. qu. 3. circa principium.

Nonne hoc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam? Vide super Matth. tom. 1. cap. 6. questio. 157. in fine.

Nonne hoc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam? Non quid non sponte passus est Christus, quia dicitur oportuit, quod necessitatem quandam de signat. Neque enim accipitur ipse oportuit, pro expedit, vel expeditur, vel decuit, sicut alii dicunt, sed accipitur vt importat necessitatem, unde quandoque de passione sua Christus loquitur, ponit oportet; sic dicitur in hoc cap. Hec sunt verba quae locutus sum ad vos cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est imple- ri omnia quae scripta sunt in lege Moyse, & Prophetis, & punitis de me, & subditur, aperuit enim sensum vt intelligatur scripturas, & dixit, quoniam si scriptura est, illuc oportebat Christum pati, & resurgere, accipitur ergo oportuit, id est necesse est. Item Matth. 16. dicitur, quod oportebat Christum mala pati, & occidi, Respon- detur, quod passio Christi fuit voluntaria, & non necessaria, tam ex parte Christi patientis, quam ex parte Iudeorum occidentium eum, de ipso patet Ista. 53. oblatum est quia ipse voluit, ergo non coactus, Etiam co- dem Cap. dicitur, si posuerit pro peccato animam suam videbit semen longuam, & sic ponitur conditionalis,

ad ostendendum quod poterat non ponere, & Ista. 10. ego pono animam meam, & iterum sumo eam, nemo tollit eam a me, sed ego pono a me ipso eam, sic etiam ad Phi- lip. 2. Christus factus est pro nobis obediens patri vsque ad mortem, quod tamen ex obedientia fuit, liberum est, ideo mors Christi quantum ad ipsum fuit prioris libe- ra, ex parte etiam Iudeorum libera fuit, nam ipsi consi- liati sunt de morte, & diffinierunt de ea, Ista. 31. & po- rant non diffinire, sed credere Christo si voluissent, sed sola invidia simulabat eos, & honoris desiderium, vi- dentes se conueniri, Christo faciente tunc miracula, sed invidia, & odium, & ambitio de similia, voluntaria sunt cum sint vitia, ergo non fuit necessaria illam mortem, sed adhuc dicendum est, quod passio Christi potest vocari voluntaria, & etiam necessaria, voluntaria quidem modo iam dicto, necessaria autem, in quantum Deus vo- lebat illam, & statuebat sic fieri, fuerat enim praenun- tiatum per Prophetas, & in lege quod Christus pateretur, & tamen sacra scriptura non potest esse falsa, ideo opor- tebat quod sic fieret sicut in scriptura erat praenun- tiatum, & tamen Christus qui passus est, non passus est ex necessitate, sed ex voluntate, quia ipse qui passus est, fecit periculi a Prophetis quod ipse passurus erat, necque ideo pariebatur ipse, quia sic praenuntiatur erat sed potius a contrario, ideo sic praenuntiatur erat, quia sic ipse vo- luerat praenunciari quod statuerat ab aeterno sic mori, quia tamen scriptum erat, & non poterat esse verum, nisi sic fieret, oportebat sic fieri, adhuc quod verum esset, de ista erat necessitas inarbitrabilis, sed non necessitas coactionis, & ita omnia Divina sunt necessaria; quia apud Deum nulla est variatio, neque veritabilis, & ta- men apud Deum est maxima libertas. Vide auct. super Matth. tom. 4. cap. 16. quest. 98.

Nonne hoc oportuit pati Christum, & ita intrare in glori- am suam? Christus per labores peruenit ad gloriam suam, non quidem ad gloriam animae, quia illam sem- per habuit ab instanti conceptionis suae, sed ad gloriam corporis, quam ex merito habuit. Vide super Matth. tom. 4. cap. 17. quest. 12. circa principium, & q. 98.

Nonne hoc oportuit pati Christum, & ita intrare in glori- am suam? Christus per passionem suam meruit glori- am humanitatis suae quam nunc habet, & honorem quem habebit in iudicio, & exaltationem super omnem creaturam. Vide super Matth. tom. 7. cap. 26. quest. 3.

Et incipiens a Moyse, & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus scripturis quae de ipso erant. Ex hoc vi- detur quod Moyses aliquid Prophetauit de Christo, in omnibus autem quingue libris Moysi non reperitur ali- quid quod possit applicari ad Christum, nisi in lib. Deut. cap. 18. scilicet Prophetam suscitabo vobis de me- dio fratrum vestrorum. Vide auctor. ibi, question. 6. in principio, circa illud: & ait Dominus ad me, bene om- nia sunt locuti de super Matth. tom. 1. cap. 11. question. 59. & tom. quarto. cap. 17. question. octogesima. secunda circa principium.

Et appropinquauerunt caecis qui ibant, & ipse dixit se lon- gius ire. Nullum mendacium vel fictio in hoc proprie- erat, quia talis erat appositio exterior, qualis erat habi- tus interior eorum quibus apparebat. Vide auct. super Gen. cap. trigemosecundo post questio. 5. circa illud: Et ecce vi.

Et ipse sinxit se longius ire. Christus tamen nihil finxit, sed visus est discipulis fingere quod iter longius. sicut Greg. super hunc locum. scilicet. Nihil simplex veritas per dupliciter egit, sed talis in oculis eorum apparuit, qualis in meritis eorum erat. Vide auct. super pri- mum Reg. tom. 2. cap. 15. q. 31. circa principium.

Et conegerunt illum dicentes, mane nobiscum. Non est sic in- telligendum, quasi conegerunt Christum simpliciter isti discipuli sed fuit coactio, fuit compulso per preces, scilicet quod tantum orauerunt, & iniecerunt manus in eum modo supplicantes, quod inducerent eum vt ma- neret. Vide auctor. super primum. Reg. tom. 2. cap. 28. quest. 42.

Adversarius, & inclinam a se illum dicit. Adversarius, si- ue vespas, accipitur hic pro parte dei quae est inter meti- dum

diem, & solis occasum, et magis propè meridiem, q̃ pro
pè solis occasum, quod patet, quia isti discipuli loque-
bantur cum Christo de hora comedendi, quasi ip̃i man-
serunt in Emmaus, et manducandum, & lectus quasi pe-
regrinus fixit se longius ite, quasi volens ibi manere ad
manducandum, & illi volentes eum cogere dixerunt,
mane nobiscum, quoniam advesperascat, & inclement
est iam dies, id est est post meridiem aliquantulum. Nam
non potest accipi pro hora tarda circa solis occasum,
quia eodem cap. dicitur quod isti duo discipuli mox ut
cognoverunt Christum in fractione panis, surrexerunt
& venerunt ip̃i die in Ierusalem, & tamen Ierusalẽ dis-
stabat 60. stadiis à loco in quo nunc erant, quæ faciunt
quatuor locos, ergo necesse est, quod magna pars diei
adhuc superesset, & sic quando dixerunt Christo, Adve-
spascat, & inclement est iam dies, erat aliquantulum
post meridiem, & ita rescripta, & advesperasce accipi-
tur hic, pro parte diei quæ est immediate post meridiẽ,
& aliquantulum durat, & vocamus illud tempus no-
min. Vide auctor. super Matth. tom. 4. cap. 14. qu. 54.
in medio.

Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum. Quando
Christus voluit quod cognoscerent eum isti duo disci-
puli oculi mutatum est in corpore eorum, & in habitu
eius, sed in oculis eorum qui prius tenebantur ne eum
agnoscerent, & tunc Deus ab illius impedimenta de oculis
eorum, & agnoscerunt illum. Vide auct. super Mat-
th. tom. 4. cap. 17. qu. 25.

Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum. Quando
scriptura sacra loquitur de cognitione, dicit aperti o-
culi, vel aperti intellectum, scilicet quando quis cognos-
cit quod prius non cognoscebat, pro eis qui intellectu
cognoscuntur dicit aperti intellectum, & pro eis quæ
sensu cognoscuntur, dicit aperti oculos. Vide auct. sup.
Gen. cap. 3. qu. 11. §. 14.

**Et ip̃i narrabant quæ gesta erant in via, & quomodo cogno-
verunt eum in fractione panis.** Cum vox Christi esset no-
ta discipulis ex quodammodo visu, & ipse venit cum eis
duobus per magnam partem vie, declarans scri-
pturas, & colloquens eis, quomodo esse poterit quod
non cognoscerent eum per vocem, sed solum in fractio-
ne panis. Ad hoc dicit potest, quod licet Christus multa
locutus fuerit illis discipulis, non cognoverunt eum in
voce, quia forte Christus mutaverat vocem, nam sicut
in Christo videbatur mutata lux effigies, ut dicitur
Marc. 16. scilicet, Post hæc autem duobus ex his ambu-
lantibus in via ostensus est in illa effigie vultus in vil-
lam, ita & vox mutari poterat, quia non solum Chri-
stus, sed etiam quodlibet corpus glorificatum potest
mutare vocem, & sic licet Christus multa eis loqueretur,
non agnosceretur in voce, sed agnoscitur in fractio-
ne panis, quia non mutaverat istam consuetudinem, so-
ciando potest dici, quod non mutaverat Christus vo-
cem, & tamen tenebatur cor discipulorum, ne agnosce-
ret Christum in voce, nam sicut tenebatur oculi eorum,
ine ex figura corporis eum agnoscerent, ita & tene-
batur aures eorum, & mens, ne vocem sibi notam
cognoscerent. Vide auctor. super Matth. tom. 4. cap. 14.
qu. 11. §. 14.

Et quomodo cognoverunt eum in fractione panis. Duo in-
convenientia erant, si ex figura corporis, vel ex voce
cognoscerent Christum ista duo discipuli, primum quia
mox ut Christus agnosceretur ab eis, recorderet, sicut po-
tius factum est, nam mox ut cognoverunt eum in frac-
tione panis, evanuit ab oculis eorum, & nunc Christus
non instruet discipulos per scripturas, eam interpre-
tatus est eis à Moyse incipiens omnes scripturas quæ de
ipso erant, & hoc fuit valde utile, eo quod Iudei da-
bant magnam fidem scripturis sacris, & sic cum Chri-
stus probaret ex scripturis veritatem gellorum suorum
facilius crederent, Item quia vultu dum sine errore
erat in discipulis, quod nõ poterat tolli nisi auctoritate
scripturæ, putabant enim quod Messias non erat
mortuus, sic dicitur Ioan. 11. Nos audivimus ex lege
quia Christus manet in æternum, & quomodo tu dicis
quod oportet calcrari filium hominis? & scilicet Chri-

stus ostenderet se nunc resurgente, non crederetur ef-
fe Messias, idem ad ostendendum eos errare, oportuit ex
scripturis assumi testimonium ostendens quod messias
occidendus erat, unde ait, oportuit Christum pati, & sic
intant in gloriam suam, & tamen si istam agnoscerent
eum in voce, vel figura corporis, non fuisset ista locutio
ideo tenebatur oculi eorum, ne eum agnoscerent, et au-
tes ne verba Christi esse diuiderent, secundum incon-
veniens fuit, quia tolleretur alia probatio multum con-
veniens, & familiaris discipulis, nam cognoscerunt Do-
minum in fractione panis, & sic agnoscerunt prius in fi-
gura, aut in voce, non videretur ad fractionem panis,
quæ fuit discipulis signum valde manifestum, idem non
agnosceretur eum prius. Vide auct. loco citato.

FERIA TERTIA PASCHÆ.

Evang. Luc. XXIX.

Stetit Iesus in medio discipulorum suorum, & dixit eis.
Pax vobis, ego sum nolite timere &c. Christus apparet
nunc discipulis, locus est sicut consueverat, & dixit
eis verba consuecta, & tamen ex verbis istis non cognosce-
runt eum, quia Christus tenebat hoc, ne sic eum agnosce-
rent, Vel dato quod agnoscerent illam esse vocem
Christi putabant quod phantasma hoc facere poterat,
nam sicut potuit effigiem Phantasie figuram corporis
Christi, ita poterat effigiem conditionem vocis, unde in
certum signum erat, & faciebat Christus quod essent
nunc discipuli duri ad credendum, ut ostenderet ipse si-
gna per quæ coniungeretur veteri resurrectioni suæ, nam illi
videntes eum effigiem, & vocem notam audientes, cre-
derent illam esse, non daret Christus alia signa, quia
phantasmæ esset illa dari, cum nihil nificaret, & ta-
men non erant sufficientia signa vocis, & effigies, quia
Phantasma idem speciebus affumens corpus de aere, po-
test effigiem cuiuslibet figuratum, & vocem quocunque.
Etiam ut firmius resurrectionis veritas probaretur, voluit
quod adhuc discipuli essent aliquoties dubii, vel
adhuc admirantes hoc dicto, ut apus esset aliud signum
dari, & ita dedit signum, quia manducavit coram eis, &
tamen hoc erat verum signum videntis. Vide auctor.
super Matth. tom. 4. cap. 14. qu. 164. in principio.

**Centurioni vero, & convallis exstimabant se spiritum vi-
dere.** Scilicet putabant esse aliquod quod non erat verum
corpus solidum, sed spiritum corporis gellantis effigiem
alioquin illum intrare potuissent negare, aut non
scirent. Vide auct. in 5. par. cap. 16. in princ. & super
Nuc. 28. q. 21. circa princ. & Matth. tom. 4. cap. 14. qu. 166.

Quid turbati esset, et cogitantes ascendunt in corda vestra?
Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum, palpare, et
videte quæ scriptæ sunt, & ossa non habet scissuram
videtis habere. Ex cum hac dixisset, ostendit eis manus,
& pedes. Discipuli Christi eum nudum prostris con-
spexerunt modo, rotamque catenam eis iacide iniebat,
hoc est catenam suam intendam palpare, quod ob-
tulit, ac si eum clare non intuerentur, sed in hoc eis de-
gnabat in promptu esse ut caro sua ab eis palparetur,
li experimento discere vellet quod eis hæsitantibus nõ
dum fides moustraretur, ad hoc enim non præstabit vi-
sus exactissimū experimentum, nisi et tactus argumētum
subderet. Horum autem adia apparet, quia cum spi-
ritus corporis phantasmata simulat de aere substantia
sibi corporum solidiorum simulacra fabricantur, in eis
videri, & voces formare possunt, palpari tamen nequeunt,
et si quis conetur illum manibus atterere, tangentes ma-
nus elabit, nihilque inter ipsas tenentis manus poterit
ceperiri, velut si videretur flatus quisq̃ manu concit
cludere, conatus effectus frustrabitur, quoniam cum ex-
actissime incluserit, nihil proficius incalidum inveniet
conferret autem in corporem phantasmatis quæ spi-
ritus incendium accipiens esse necesse est, hæc enim ex
aere substantia sumpta sunt, atterebitur ergo nequeunt.
& hoc conantes eludone, nam & si ista corpora nihil
mouentur, nosque in illa apprehendi manus traheret
inace-

iniceremus, nihil prorsus illorum apprehenderemus, sunt enim corpora magnani habentia raritatem nec enim tantam habent densitatem ac soliditatem, vt apprehendendum manibus in tercula tactui non cedant. In his ergo corporum solidiorum phantasmatis visus eliditur, et vera humana corpora iudicant cum in eis nullum à veris corporibus deprehenderit esse distantiam. In eis tamen tactus nullum posset pari fallaciam, si enim vera corpora fuerint, atque solida vi corporis hominum verorum, manibus attracta, apprehendi, & intercludi poterunt, sicut cetera humana vera corpora patiuntur, quod si corporis humani phantasma, & non corpus sit, & si videri queat plenam humanæ speciei refectionem effigiem, tactum tamen attractionem non patitur, sed cum palpare conuenit, etiam si prebens sit euasione iudicabitur, & quoniam Christus veritatem resurrectionis veluti in se monstrabat, ita & in existimatio- ne nostra plenissime monstrare voluit, exarctissimam, maximamque probationem quæ in hoc generis dari posset, in se ostendere dignatus est. hoc autem erat, si per manibus attractionem offensus, decreuit igitur se videntibus discipulis palparem exhibere, non quidem ac si eius carnem & vulnera non conspiceret, sed vt resurrectionis suæ efficaciorum impenderet probationem. Vide aut. in 5. Para- tad. cap. 36.

Palpare. & videte quia Spiritus carnem & ossa non habent, sicut me videtis habere. Quamvis Christus exhibuerit se discipulis palparem, ipsi tamen credentes, & propter reuerentiam Domini non tetigerunt carnem eius, in hoc autem eis magni meriti locus fuit. Hoc autem liquidatur nam si palparent, & ideo credidissent, fides sua ex huma- no experimento ortum habuisset, vnde nullius meriti esse, si quæ nimis inceptandi forent, atque eos Christus increpauisset, sicut Thomam discipulum qui nisi palparet, credere non conueniret, increpuit dicens. Quia vidi- sti me Thomam credidisti, beati qui me non videntur, & crediderunt, ac si aperire diceret. Thomas, parum, aut nihil meruisti in hoc quod palparis carnem meam, resurrectio nem meum credidisti, illis autem merendi magnus erit, locus, qui nihil videntes simpliciter credent. Alios autem discipulos nequaquam increpuit, vnde concluditur, eos simpliciter credidisse, nihil manibus attrahentes. In hoc autem nimis apud Christum meruerunt, aliquid fidei re- liquerunt. Vide autem in 5. Paratad. cap. 37. et in 5. Paratad. cap. 4. ante medium & cap. 39. in principio & Matth. tom. 4. cap. 17. quæst. 117. & quæst. 118. & quæstion. 112. in principio.

Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus, & pedes. Adhuc autem illis non crederentibus, et mirantibus præ gaudio, dicit. Is habetis hoc aliquid quod manducetis? &c. Et hoc apparet, quod discipuli carnem Christi tetigerunt, cum eis primo apparuit, & dixit palpare &c. & quia palpantes adhuc non crediderunt cum verè fuerint, quod apparet, quia dicitur, & cum hoc dixisset ostendit eis manus & pedes, & sequitur. Adhuc autem illis non crederentibus sit. Habetis aliquid quod manducetis? videtur ergo secundum signum traditum, quia primo non crederunt. Si enim primum signum non experti fuisset palpantes, sicut eis Christus dixerat, frustra, immo inconuenienter valde subitum videretur, scilicet, Adhuc illis non crederentibus sit. Habetis aliquid quod manducetis? quod liquide comprobaret eos primum ac cepisse, sed per hoc non credidisse. Sed dicendum est, quod discipuli Christi videntes eum, cum ipse locutus fuerit eis, atque ostendisset manus, & pedes, non dubitauerunt, nec palparunt, nec ideo eis secundum signum in ciborum sumptione datum est, quia primum ac experti, neque non crediderunt, sed quia Christus ad eo rum consolationem hoc adiunxit, cum voluissent tan- gere vulnera eius attrahendo, sicut Thomas tetigit. Quod autem discipuli non palparint vulnera eius, apparet ex eo quod habetur Ioan. 10. Cap. vii. cum apparuisset eis Iesus non adstante Thomâ, dixerunt Thome veni: Vidimus Dominum, ille autem dixit eis, nisi videro in manibus eius fixuras clauorum, & mittam digitem meum in locum clauorum, & manum meam in latus eius, non

credam. Ex his ergo infertur, quod cum Thomas hoc diceret, si discipuli Christi vulnera sicut postea Thomas attraxit tetigerunt, responderent ei, non misisti manus in latus, & digites in loca clauorum, sed ipse audiens ab eis quod vidisset, non credidit addens ad hoc quod mitteret digitum, & manum in vulnera, ergo manifeste apparet quod alii hoc non fecerint, alioquin stulte ipse hoc superaddiderit, & manum in vulnera tetigerunt. Cum vero obiceretur quod discipuli palparent, quia Christus dixit, palpare, & videte quia Spiritus carnem & ossa non habent sicut me videtis habere, & subinfertur. Adhuc illis non crederentibus dixit: Habetis aliquid quod manducetis? ergo experti sunt signum datum, alias non diceretur quod non crederunt. Respōdetur, quod non refertur ista clausula, scilicet, adhuc illis non crederentibus &c. ad istam clausulam, palpare & videte, tunc enim sensus esset, qui arguitur; sed ad hanc clausulam immediatiorem, scilicet, & cum hoc dixisset, ostendit eis manus & pedes, & non dicitur quod ipsi palparint. Sic ergo non experti sunt discipuli signum quod Christus eis ostendebat in attrahendo carnem eius, sed eo ostendente manus, & pedes viderunt, nihil de eius carnibus contingentes. Vide aut. in quinto para- tad. cap. 38.

Adhuc autem illis non crederentibus, et mirantibus præ gaudio. Istud non credere, non erat quia infidelitas, quæ est repugnantia ad veritatem, quæ credenda proponitur, de- liberata intentione, sed dicitur non credere admirationis quadam, ex magnitudine quippe rei visæ permonebantur. Qui autem admirantur, nondum ad aliquam fixam mentem habent, nec tamen alicui tepignant: Discipuli igitur non negabant Christum surrexisse, quod infidelitas foret, sed quia aliquid magnum erat quod videbant, erat adhuc eorum mens contrita, & ista in quibusdam esse solet media habundo inter simpliciter assentire, & ne gressu adhuc in Apostolis expressimandum non est hanc fuisse incredulitatem quæ est non assentire, propter admirationem quadam ex errore, sed ex gaudio quadam, tam admirabile enim Apostolorum corda replerant gau- dium, vt spiritus capere præ exultatione non potentes, vix ad assentendum veniant de resurrectione Christi attende- re possent, poterant namque nostræ finit sunt, ideo cum vni attenditur, alteri attendere nequeunt. Hoc autem non attendere ad veritatem resurrectionis Christi, inducitur ne determinate assentirent, & hoc tollit perfectum assen- sum qui vocatur fides. Scriptura autem interdum largè sumens omne quod perfectam fidem non continet, infidelitatem, vel non credere vocat. Quod autem hoc modo discipuli non crederint, patet ex eo quod dicitur. Ad- huc autem illis non crederentibus, & mirantibus præ gau- dio. Ecce enim infidelitatem illam non protuli esse sim- pliciter infidelitatem, sed admirationem, & gaudium. Ad hoc autem non credere quod ex admiratione pronunt, non semper equum est; si quis enim admiratus terror concutitur, & ob hoc non simpliciter assentiat, infide- litati magis accedit, quam si præ admiratione gaudij nõ dum assentit; nam gaudium de aliquo bono concepto est, terror autem de præsumpto, aut ex peccato malo. Qui vero in præsentia magnæ atque delectabilis rei admirati- onem terrore concutitur, nondum quicquam assentit, nam si conciperet, prorsus gaudendum de præsentis bono erat. Infidelitas ergo ibi & si non pichissima, satis tamen gra- uis est. Qui vero in præsentia munitur boni admiratur, & gaudet, & si omnino non credit, quia potentia intel- lectus vni intendens, ad alterum se determinare non va- let, tamen satis credit. Non enim gauderet, nisi bonum sibi quod dicitur qualitercumque deesse crederet. In Apostolis autem vtrique incredulitatis fuit, & vtra- que abolita est. Primo liquidem admirati, est conuer- titi sunt viso Domino, & tunc non crederunt, sed magis putauerunt esse phantasma, postea autem Chris- tus ostendit eis manus, & pedes, & illi magis animo que- rati omnem terrorem qui inuaserat eos de cordibus expul- runt, & pro terrore gaudio repleti sunt, tunc iam aliquid credentes, nec tamen plene credebant, cum magis gaudio concepti quam veritati resurrectionis attenderet. Ad ex-

I N D I X.

trementum autem, & ipsa quedam incredulitatis pars quæ cum gai. i. i. existebat, ablata est, cum quietato aliquantulum illis subitaneo gaudio de magnitudine rei conceptæ, ad seiplos redierant, & plene cognouerunt Christum surrexisse. Hoc autem fuit cum præteritis signis Christi etiam alia sapientia addidit, eos informans interpretatione scripturarum, & cibo sumpto coram eis. Vide auct. loco citato, & super Num. cap. vigesimoduo, quæ sitone viginti martina paulo post principium.

Palpare, & videre &c. Nunquid discipuli carnem Salvatoris velle detecerunt, eamque resclantes intui sunt, aut vestes eius nequaquam absterulerunt, vel quidquam de carne deciderunt, ut intueri possent? Nam si illi quævis eos Christum minime attraxerant, cum littera dicit quod carnem suam viderunt, consisteri necesse est ut carne sua nudam tunc fuisse fatemur, ita ut nulla ex panis, aut de re substantiæ velle regegerunt, si autem dicitur quod Apostoli Christum manibus attraxerunt, scire nequi, nam superius dictum est, quod cum non regegerunt. Dicendum est ad hoc, quod si discipuli Christi carnem attraxerunt, cum tamen quicunque ad moniri forent non regegerunt, nam aliqui incepti forent, quod non eunt, ante ergo quam nulli forent non tegeterunt, prius tamen quæ eis se palpare iusserit Dominus, eius carnem ipsi clarem viderunt. Nam cum eis hæc præcepti, aut ut verius dicatur permissio, cuiusdam dicerent, carnem tamen saluatore videbamus, ut in eiusdem verbis patet, cum dicitur. **Palpare, & videre, quia spiritus carnis & ossa non habet, sicut me videtis habere.** Tunc ergo cum diceretur verba caro apparebat, quo iusserit carnem Christi nudam discipulis apparuisse, & sic Christus nudus discipulis apparuit, scilicet nulla velle, aut de panis, aut æterea coactus substantia. Vide loco cit. cap. 39.

Et cum manducasset coram eis sumens reliquias dedit eis. Hoc euidenter notabat Christum velle, nam cibum sumere, solum animalibus inest; necesse erat ergo eum verum, atque viuentem hominem fore, cum comederit. Hoc autem & si conueniens argumentum resurrectionis esset, minoris tamen efficacie erat, quam iactura attestatio. Nam quanquam spiritus in corpore veri phantasmæ sumptio tunc hoc actus qui ad veram cibi sumptionem exigunt non ex ipso, nec tamen verè omnia ex parte videntur, ita ut distinguere necesse sit an verè cibum sumat, singulari namque in eo videntur, que in coincidentibus contemplantur. Sic enim cibum sumperunt tres Angeli qui venerunt ad Abraham sub illice Maabre, quos scriptura viros vocat, ut habetur Gen. 18. De Chailo autem conformiter facti potuissent, scilicet quod quanquam homo verus non esset, sed spiritus in assumptio corporis veri phantasmæ, comedens etiam discipulos monstrare potuisset, & si verè cunctos comedentium non explet actus. Quamvis ergo sumptio cibi in Christo post resurrectionem suam euidenter resurgens signum dedit, non tamen efficaciter hoc monstrauit, quæ ad modum tactus qui falli non poterat. Vide auct. an. 5. paræ. c. 37. circa finem.

Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, cum adhuc essetis in iherusalem, quoniam necesse est vobis vni animam quæ scripta sunt in lege, & prophetis, & psalmis de me. An per auctoritates veteris testamenti, que sunt de messia, poterat per certitudinem inferri quod Iesus erat Messias. Vide auct. super Matth. tom. 5. cap. 21. q. 27.

Quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege, & prophetis, & psalmis de me. Lex accipitur multipliciter, vno modo pro testamento, sicut dicitur legem veterem totum testamentum veteris, & sic lex dicit continentiam omnium librorum veteris testamenti, sicut sunt legales, sive sint prophetæ, sive quælibetque. Secundo modo accipitur lex strictius pro libris Moysi, quia lex præceptum nominat, & quia omnia quæ Moyses scripsit, continentur in quinque libris, vocantur illi lex Moysi, & hoc modo accipitur communiter lex in sacra scriptura. & tunc distinguitur lex contra alios libros, scilicet contra prophetas, & sapientiales, agiographos, & apocryphos, & ita accepit Christus hæc, dum dicit in lege, & prophetis, & psalmis. Vide super Matth. tom. 6. cap. 21. q. 27. & tom.

secundo, cap. quinto, questione. 91. & questione. 92. circa principium.

DOMINICA IN ALBIS.

Euang. Ioh. XX.

Cum esset sero die illa vna sabbathorum, & fores essent clausæ ubi erant discipuli congregati propter merum Iudaorum, venit Iesus, & stetit in medio. Cum Christus intrauit modo ad discipulos tanquam clausis, necesse est eum quod corpus Christi fuerit in eodem loco in quo ianua, quæ alius tunc patenter, vel diuideretur ianua, quod non fuit factum. Sed dicunt aliqui, quod non fuerunt duo corpora simul; sed dicunt vno modo, quod Christus reduxit corpus suum ad indissolubile, scilicet quod manente ipsa materia, & quantitate, & passivitate, tolleretur forma dimensio, & cum esset facere distare, & tunc corpus nihil occupat, & sicut non esset miraculum manere spiritum ubi necque esset alterum corpus, quia non se expellat mutuo, ita corpus predicto modo deductum ad indissolubile, non potest expelli ab alio corpore, quia non habet aliquas dimensiones, ratione quarum ab alio expellitur. Dicunt etiam aliter, quod: quod Christus intrauit modo ad discipulos tanquam clausis, non fuerunt duo corpora simul, sed intrauit per aliam quas paruas fenestras, id est rimulas; deducendo corpus suum ad talem figuram, & dimensionem, quod posset naturaliter capi per illas paruas rimulas, & hoc modo dicunt quod bestie non poterunt simul ponere corpora, ita cum alio corpore in eodem loco, poterunt tamen per dotem subtilitatis reducere corpus ad quamcumque figuram, vel dimensionem, & ita nullum corpus erit, per quod non possint transire, quia etiam per paruos poros corpora poterunt transire, & non erunt duo corpora simul, neque tunc per aliquid, aut diuidentur. Sed dicendum in quod predicta non sufficiunt, non enim esset negandum Deum posse ponere duo corpora in eodem loco, quia non includit contradictionem. Cum tamen primo dicitur, quod posuit corpus Christi deduci ad indissolubile, & ita transierit per portas, & quibusdam conceditur, & quod ita possit facere de quocumque alio corpore; sed quævis illæ sunt hæc posset stare, rationabilis est, quod transierit Christus per hoc quod manet corpus suum, simul cum corpore portarum, quam quod se reducere ad indissolubile, quia licet vtrumque exigat miraculum, plura difficultas exigitur ad hoc quod se reducat ad indissolubile, quam ad ponendum duo corpora in eodem loco. Vide auct. super Matth. tom. 6. cap. decimo septimo, questione. 19. ubi multa habetur quæ fiunt ad hoc.

Et dixit eis pax vobis. De pace inquire in communi tabula.

Hæc cum dixisset, & missas, & dixit eis. Accipite Spiritum sanctum. Spiritus sanctus dupliciter accipitur vno modo pro Spiritu sancto qui est persona Trinitatis, alio modo pro dono aliquo Spiritus Sancti, & hoc secundo modo accipitur præteriti loco, scilicet pro dono, hoc est pro potestate soluendi, & ligandi; quæ non est ipse Spiritus Sanctus, sed quoddam donum, cum statim dicatur. Et quoniam remissionis peccata, remissionis dicit. Sic etiam accipitur Act. 8. Scilicet ostendit pro eis, ut acciperent Spiritum sanctum id est dona Spiritus Sancti, vel gratiam. Et ex hoc etiam omnia dona Spiritus sancti vocantur Spiritus. Sic patet Iust. 11. cap. ubi ponuntur septem spiritus; sapientie, consilii, timoris, pietatis, &c. qui sunt Spiritus, id est septem dona Spiritus Sancti. Vide auct. super Matth. tom. 6. cap. vigesimo secundo quæ sitone recentis in angelis manentia in facie.

Quoniam remissionis peccata remissa erunt. Homo offendit Deum, duos agit, scilicet, Deum contra se peccat vocat, agens contra legem amicitie; quia alterum

I N D E X.

gis quam ipsum amat, per quod dicitur incutere of-
fensum, & etiam Deo ius obicitur auferri, inquantum
non vult manere sub lege sibi constituta à Deo, sed
vult facere quod sibi placet, & se committit contra
iustitiam, & per hoc efficitur debitor pene, verique re-
quirit ad hoc quod sit plena remissio peccati cum enim
doler homo de peccato, per hoc offensam Dei tollitur, & re-
conciliatur homo Deo, sed adhuc manet obligatus ad pe-
nam quæ pro peccato debita erat, non quidem ad æter-
nam, quia illa tollitur per contritionem, & commutat in
temporalem, & pro ista debet satisficere peccator, re-
compen- sando hanc tam, per bona opera laboriosa, vel to-
lerando eam in purgatorio. Pars autem huius tollitur
per confessionem ex virtute clauis Sacrosancti, unde
de toties potest quis de eodem peccato confiteri, qd tota
pena debita in purgatorio tollitur virtute clauis, &
ita est potestas quam Christus tradidit Apostolis dicens.
Accipite spiritum Sanctum, quorum remiseritis pec-
cata remissa erunt. Vide super Matth. tom. 3. cap. 6. quest.
113. circa finem.

*Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, &
remissa erunt.* Vide super Matth. tom. 3. cap. 18. quest. 113.
& cap. 6. secundæ partis des. notis. & super Matth. to.
4. cap. 16. quest. 76. ante medium, & quest. 81. in princi-
pio, & quest. 86. in principio, & quest. 89. in principio, &
cap. 12. quest. 68. ante medium.

*Thomas autem unus ex duodecim qui dicebatur Didymus. Vo-
catur Didymus idest dubius, quia enim fuit Didymus, de
resurrectione Domini dubitauit, & postmodum exqui-
siuit, & manifestis agnouit, sed hoc nomen Thomas, ab
origine ei competebar, quod autem Didymus dicitur,
idest dubius, non possum fuerit et propter dubitationem
de resurrectione, vel prius eius cognomen suum, vide
apud auct. super Matth. tom. 3. cap. 10. quest. 37.*

*Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & infer ma-
num tuam, & mitte in latus meum.* Ex his verbis deducitur
ut, omnia vulnera saluati, sive pedum, manuumque,
& lateris, post sacratissimi sanguinis passionem relicta fuisse pa-
tenter, ut tuoc erant, cum etiam alios impressa sunt. Ius-
ti enim saluator discipulo suo Thomæ in latus suum ma-
num immittere, latus ergo patens erat, alioquin manum
mitteri impossibile foret, sed domitax super latus manum
poneret, in cicatricibus lateris immittere autem non posset,
licet hoc idem de fixoris pedum, & manuum constet,
quod paruerit post resurrectionem, quoniam dicitur
de morte digitum tuum in loca clauorum, non enim dixit
pone digitum tuum super cicatrices manuum, aut pedum,
relicta ex fixura clauorum, sed dixit, mitte, necesse est
igitur ut clauorum patenter fixuræ, in quas digitus mitti
posset. Item patet, quoniam dicitur in loca clauorum, ex
quo inferior, adhuc ibi manere loca clauorū. si fixuræ, nā
si curatis, conclusisque vulnerū vulneribus Solæ cicatrices
relicte forent, non dixisset in loca clauorū, quoniam fixuræ
erant loca clauorum, quia ibidem clauis existerant, cicatri-
ces autem vulnerum, clauorum loca non erant, quia in eis
clauis nulli fuerant, sed locorum clauorum signa. Ex his
ergo inferitur, quod vulnera Saluatoris post resurrectio-
nem ita aperta penetrantiaque relicta sunt, ut in passione
patuerint cum crucifixus fuerit. Sic quoque nunc ma-
nent, unde & cum venerit iudicium facturus illa bonis
& malis ostendens, his aperte innuens eos sufficienter rede-
nisse effuso sanguine suo, qui per hæc vulnera late fluxe-
rit. Vide auct. in 5. parat. cap. 26.

Infer digitum tuum huc &c. Ex hoc deducitur Christū ve-
rum corpus habuisse, non autem æreum, vel phantasti-
cum. Vide auct. in 4. parat. cap. 75.

Infer digitum tuum huc &c. Vide auct. in 2. parat. cap. 63.
Et noli esse incredulus, sed fidelis. Fidelis potest dici duplici-
ter, scilicet à fidelitate, idest legalis, & est ille qui tenet
veritatem in promissis, secundo modo dicitur fidelis à fi-
de, & est ille qui fidem tenet idest credit ex quæ creden-
da sunt, & sic accipitur in præsentem cum dicitur, noli esse
incredulus, sed fidelis, & sic opponitur incredulus fide-
li sed incredulus idest qui non credit, ergo fidelis est qui
credit, & fidem habet. Vide auct. super Num. cap. 12. q.
41. circa principium.

*Quia vidisti me Thomas, credidisti, beati qui non viderunt, &
crediderunt.* Fides quando verum recipit, non est tantum
meriti. Vide auct. super Matth. tom. 1. cap. 4. quæstione sex-
ta circa medium.

Quia vidisti me Thomas credidisti &c. Ex his deducitur
quod corpus Christi, non erat vestitus coeternum, nam
tunc non vidisset Thomas vulnera Christi, nec manum
mississet in latus de superieus teginentis. Apparet igitur,
Christum post resurrectionem suam in vestibus nullis
apparuisse, sed pure nudatum, amictum tamen gloria &
splendore. Vide auct. in 5. parat. cap. 35. in fine.

*Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipu-
lorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc.* Hæc au-
tem scripta sunt ut credatis quia Iesus est Christus filius
Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine eius. Sola
illa quæ spectant ad nostram salutem scripserunt Evan-
gelistæ, & hæc quidem non omnia, sed aliqua. solimmo-
do, quia & si omnia miracula Christi conferebant ad cō-
firmationem fidei, & toto predicatio eius ad moralium
instructionem, tamen nec omnia miracula scripta sunt,
nec omnes sermones sui, sed illa tantum scripta sunt, quæ
vel necessaria erant, vel valde vtilia ad salutem nostram.
Vide auct. super Matth. tom. 4. cap. 14. quæstio. 13. circa
principium.

Multa quidem & alia signa fecit Iesus &c. Quod Evan-
gelistæ multa vel pauca de Christo dicunt, non est intelligen-
dum quod idem solum tot dixerint, quia de Christo au-
lia alia quæ dicuntur inueniunt, vel quia Christus nulla
alia fecerit, sed idem tot, & talia posuerant, quia crede-
bant ista sufficere ad quod idem debet, & scilicet, ad
probandum Christum esse Deum & hominem pro no-
bis mortuum, & nos redempturum. Et si posset plura
esse necessaria ad probandum hoc, multo plura scrip-
sissent, quia Christus fecit multa alia, quæ scribere poterat,
sed non scripserunt illa, quia non potuit: unde necesse-
ria ad probandum quod dicitur est. Vide auct. super
4. Prolog. D. Hieron. in Matth. post quæst. secundam cit-
ca illud: Quamvis omnium verum. Vide etiam super Mat-
th. tom. 3. cap. 8. quest. 112. & tom. 4. cap. 15. quest. 80. in
fine, & tom. 5. cap. 18. quæstio. 40. & cap. decimonono,
quest. 30. & super Iudic. cap. decimoquinto quest. 37.
circa medium.

Et ut credentes vitam habeatis in nomine eius. Vide super
Matth. tom. quarto cap. decimoquinto post quæstio-
nem 38. circa illud. Et in nomine eius gentes sperabunt. In si-
ne textus.

DOMINICA SECUNDA post Pascha.

Evangel. Ioan. 1.

Ego sum pastor bonus. Vide auct. super Matth. tom.
quinto cap. vigesimo post quæstionem trigessimam
circa illud: Et ascendens, & in 1. parat. cap. 11. in
principio.

Bonus pastor animam suam dat pro ovis suis. Idest bonus
pastor ponit vitam pro ovibus suis, idest pro salute spiri-
tuali eorum, & in quoque casu, & quantum ad quæ-
cumque hominem si quis pro salute spirituali eius po-
nat vitam suam, facit opus perfectæ caritatis, & est
supererogatio. Vide auct. super Matth. tom. sexto cap.
vigesimoquinto, quæstionem 306. ubi multa habentur
quæ faciunt ad hoc.

*Mercenarius autem & qui non est pastor, quibus non sunt
ovis propria, videt lupum venientem, & dimittit ovem,
& fugit, & lupus rapit, & dispergit ovem &c.* Debet
esse prælati constant, ne timore peccandi lucrum, aut fa-
ctoem temporalem subtrahat aliquid de officio pasto-
rali, permittens ovem suam opprimi à pœtibz, aliquibus
iustitiam denegando propter favorem temporalium domi-
norum,

I N D E X

norum aut doctrinam necessitatem tacendo per quod sub
dixi legantur. Nam ille mercenarius est, & non pastor,
quia videns lupum venientem ad occidendum gregem,
fugit, & tales valde increpar Christus dicens nihil perti-
nere ad eos de ovibus, cum sola temporalia lucra quaerant.
Quod Gregorius exponens ait. lupus enim super
ovis venit, cum quilibet in malum, fideles quosque, atque
humiles opprimit, sed si quis pastor videatur esse, & nō
arar, reliquit ovem, & fugit, quia dum libet ab eo pericu-
lum metuit, resistere iustis non persequitur. Fugit autem
non mutando locum, sed subitendo solatium. & ob
hoc pastor bonus qui tenetur animam suam ponere pro
ovibus Ioan. 4. similatur turri fortissime, constitutę in al-
to, quam homines a longinquo vident, & ad eam tan-
quam ad locum securum refugium. Alia duo prela-
tus bonus habet, scilicet quia fortis est securi utris re-
sistendo omnibus iniquis vsque ad mortem, & est in alio
loco posita, quia officium prelati debet esse omnibus pa-
tens, ut quilibet oppressus possit praelatum adire, reme-
dium petens angustus fug. Vide pluramque auct. super
Matth. tom. 2. cap. 5. post quest. 9a. circa illud: non po-
test abscondi Clavis supra montem posita.

Et anima mea pro ovibus meis. Vide super Matth.
tom. 3. cap. 10. q. 140. in principio. Iste hoc Evangelium
prebere occasione confectionis ieiunii agendi de predesti-
natione, de qua vide multa in communi tabula. Vide etiā
quod notata sunt feria tertia Pentecostes, de predestinatio-
ne, & de pastore.

DOMINICA TERTIA Post Pascha.

Evangel. Ioan. XVI.

Modicum & iam non videbitis me, & iterum modicum
& videbitis me. De morte sua faciens Christus sermo-
nem, modicum se videndum dicit, quia ab hoc tempore
quo Christus iustus esse proponere verbū, vsque ad mor-
tem suam ab eis videndus erat. Christus namque hoc est
propositum verbum prędicans in quinta feria. Certe per
noctem post quā cognasset, sicut apparet ex processu Evan-
gelii Ioan. 1. cap. 12. in prim. vsque ad 4. Erat autem ma-
gnam noctis elapsum spatium cum illa Christus dixit,
dixit autem vsque ad alteram diem quā mortuus est,
scilicet in sexta feria paschaes ad horam nonę. Erat au-
tem aliquid modicum quo ab eis videndus non erat, qđ
intelligitur de spatio triduum moris sue, quod verus
supponit quadraginta horarum spatium fuit, maius ta-
men hoc spatium discipulis tractum est, quia non imme-
diatē post resurrectionem suam ab eis visus est. Iterum
autem ab eis videndus erat, scilicet post resurrectionem,
& de hoc Christus loquebatur, dicens, Iterum autem vi-
debo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum
nemo tollet a vobis. Vide auct. in 2. part. cap. 48.

*Modicum & iam non videbitis me, & iterum modicum &
videbitis me.* Verba hec sunt paradoxica, quia sensus co-
muni difficilis est, nam Apostoli auditis verba his, inter se
dubitantes inquebant, quid est quod dicit modicum?
Christus autem respondit eis dicens. De hoc queritis in-
ter vos, quia dixi modicum & videbitis me, & iterum
modicum & non videbitis me, quia vado ad patrem, nec
intelligebant viderent quid hoc esset, donec eis Christus
declaravit vt ex cap. 17. Ioannis apparet. Vide loco cit.

*Modicum & iam non videbitis me, & iterum modicum &
videbitis me.* Possunt alio modo exponi hec verba, referen-
do ea ad idem tempus, scilicet quod in eodem Christus
videbatur, & non videbatur. Et quia in Christo duę natu-
re erant, scilicet carnis humana, & divina, potest quanti-
ad quamlibet harum partium intelligi. Verum namque
est de Christo inquam homo est, quod videbatur, &
non videbatur, scilicet in hostia; quia nos cum certissime
latere cognoscimus, ibi enim verum corpus eius est,
quod de Virgine sumptū est, & sicut hominem armis te-
ctum videre dicimus, nulla eius particula apparente,

idem de Christo dicimus, quia verissime in hostia est.
Item ipsemet non videbatur in eodem tempore inquam
homo est, quia homo per colorem suum, magnitudi-
nem, figuram, motum, quemque conspicitur, ex qua-
bus nullum in Christo pater. In hostia namque nullam
de accidentibus Christi patere potest, quia ibi indivisi-
bilitate. Quantum verō ad naturam diuinam, etiam ve-
rum est quod Christus inquam Deus videbatur, &
non videbatur, quod intelligimus referendo ad tempus in
quo cum hominibus conuersatus est, quia tunc vere vi-
sus est, cum verus homo esset, & sicut ceteri homines vi-
debatur, & quia verbum, sive secunda Trinitatis persona
non videbatur, quia secunda persona est spiritalis, spiri-
tus autem videtur non potest, cum indivisibilis sit, sed cor-
pus, in verbo autem diuino, quod incorporeum & indiui-
sibile est videtur non potest, quia color, secundum quem vi-
sus sit, in quantitate extensio semper est. Vide auct. lo-
co cit. Cap. 49. Vide etiam super Matth. tom. 3. cap. 9. q. 63.
in principio.

*Amen dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos, mundus au-
tem gaudebit, vos autem contristabimini &c.* Vide auct.
super Matth. tom. 7. cap. 23. q. 36. 2. ante medium.
Mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini. Vide su-
per Matth. tom. 5. cap. 19. quest. 189.

Mulier cum parvū tristem habet, quia venit hora eius &c. Cum
autem peperit, nam non emittit prelorem propter gaudium,
quia natus est homo in mundo. Nimis enim gaudent semini-
ne cum pepererint filios, ideo quamquam a principio di-
peritauerunt in partu nimis dolent, tamen postquam pe-
pererint, non recordantur amari odinis sue, & hec est co-
suetudo seminatium parientium, sic enim cum Rachel pa-
riens Beniamin periclitaretur, dixit ei esisteris. Noli ni-
mare, quia, & hanc habebis filium Gen. 3. Vide auct. lo-
co cit. per primum. Reg. tom. 2. q. 19. circa illud: Ne times
quia filium peperisti.

Mulier cum parvū tristem habet, quia venit hora eius &c.
Vna ex miserijs mulierū, est quod in dolore filios parit
vide maledicendo ei, dixit Deus. In dolore parit filios
reos, & dicitur in dolore paries. In dolore parit filios
quos in partu est gravis dolor, non autem in concep-
tu, & licet multa alia sint in quibus mulier dolet, possit tamen
tamē in partu, ideo de eo specialiter dicitur quod sic
in dolore. & hoc est quia gravissimus dolor est in partu,
cum operiuntur ea que sunt naturaliter coniuncta, effici-
entque mulier morti vicinis, vide dicit Christus hic quod
cum mulier parit, venit hora eius, id est hora mortis eius.
& iterum dicit, Non meminit praesurie propter gaudium.
Id est praesurie in qua fuit quando peperit. Vide auct. su-
per Gen. cap. 1. q. 3. quest. 713.

Mulier cum parvū tristem habet, quia venit hora eius &c. Ve-
nit hora eius id est hora periculi, & dispositionis proxi-
mie ad mortem & hora vocavit Christus praesuram, di-
cens ibidem, & hoc meminit praesurie propter gaudium.
praesuram dixit, quia mulier praemittit, & coangustatur
ad mortem, unde, & multae mulieres deficiunt in partu
sicut patet de Rachel &c. Vide auct. super Gen. cap. 13.
questione 751.

DOMINICA QUARTA Post Pascha.

Vadad enim qui misit me.

Evangel. Ioan. XIX.

Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis ut ego vadam, si
cuius non habero, paracleti non veniet ad vos, si enim
aliter mittam eos ad vos. Ex hoc deducitur, quod an-
tequam Christus recederet de seculo per praesuram
corporalem Spiritus sanctus nunquam datus est, sed
ad plenitudinem, vel in aliquo signo visibili, ideo dicitur
ad vobis ut ego vadam &c. Vide auct. super Matth. tom.
1. cap. 3. post q. 64. circa illud: Ipse vos baptizabit &c.

Si enim non habero paracletum non veniet ad quod si autem habeo

re mortem cum ad vit. Non erat inustum ante Christi mortem spiritum Sanctum dari, quia apertio vite aeternae, & collatio Spiritus sancti ad plenitudinem in signo visibili sunt quidam effectus interiorum passionis Christi, quod Deus omnino placatus nobis per mortem vulgari fieri concessit, sicut ergo inustum videtur secundum Dei statum apertio vite aeternae alicui, ante Christi mortem, quia istud pertinet ad perfectam reconciliationem, ita videtur inustum, Spiritum sanctum dare ad totalem plenitudinem, quia istud sit ex quodam superabundanti amore Dei ad nos, qui non potest esse nisi post perfectam reconciliationem. Non ergo fuit datus vniquam Spiritus sanctus a Christo in signo visibili dum viveret, nec etiam fuit datus post mortem suam, visque ipse ascendit in Caelum, sic innotuit dum dicitur, si enim non abiero &c. Vide aut. loco citato.

Si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos &c. Nulli de credentibus in Christum data fuerat Spiritus sanctus, antequam glorificaretur Christus, id est sederet ad dexteram patris, quod fuit in ascensione. Vide loco citato.

Princeps huius mundi iudicatus est. Vide quae notata sunt Sabbato post Dominicam in passione, super illa veterba: Princeps huius mundi eiecitur foras.

Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Non sunt proponenda simplicibus, sed rudibus, ea quae altitudinem mysteriorum continent. Vide aut. super Matth. tom. 3. cap. 7. qu. 12. circa finem, & tom. 5. cap. 20. qu. 1. in fine.

Cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnia veritatem. Deus non duobus docebat Apostolos, & reuelabat eis quod dicerent, scilicet quando fidem confirmabant ante praedicationem, & in predicatione. Nobis autem quantum ad praedicationem non alius sit Deus taliter, quod tenet nobis quid praedicemus, sed vult quod studio Sacrae scripturae, & doctrinae posteriorum discamus quod praedicemus, & sic fuit in discipulis Apostolorum, quia Paulus hortatur ut Timotheum Evangelizare, scilicet fac opus Evangelizae, & ad hoc admonuit quod se exerceat in studio Sacrae scripturae 2. ad Timot. 3. dicens quod scriptura Sacra est utilis homini ad eum erudiendum, ergo non habebat Timotheus per revelationem quid praedicaret, cui oporteret eo studere, Apostoli autem revelationem acceperunt, sicut dicit Paulus ad Gal. 1. Evangelizet nunc accepti ab homine, nec didici illud, sed per revelationem Iesu Christi; Ex quo apparet, quod illa reuelatio fuit Apostolis & eis qui cum illis fuerunt de Pentecostes facta est, cum super omnes descendit Spiritus sanctus, ceteri etiam contemporanei eorum qui fidem praedicauerunt, non habuerunt hoc ex revelatione, sed ex doctrina, & studio, hoc autem fuit propter plures rationes, pro quibus vide aut. super Matth. tom. 3. cap. 10. qu. 1. 102. in medio. Vide etiam tom. 6. cap. 24. qu. 1. & 2.

Ille resim omnium peribebit de me, quia de meo accipiet: De meo accipiet, id est de mea substantia. Vide aut. super Matth. tom. 7. cap. 25. qu. 1. & 2.

DOMINICA QUINTA post Pascha.

Xuang. Ioan. XPI.

Si quis petierit patrem in nomine meo dabitur ei. Iste modo non potestis quidemquam in nomine meo petere, &c. accipietur. Ex his verbis deducunt aliqui, quod quando sit oratio ad Deum, non sit sub ratione naturae, siue attributa, sed sub ratione personae quia si nos orare debemus, sicut Christus nos orare docuit, ipse tamen docuit nos orare ad patrem dicens, si quis petierit patrem in nomine meo &c. Sed tamen ascendit in eo oppositum, scilicet quod oratio sit ad Deum non sub ratione personae, sed sub ratione attributorum essentialium, & pater, quia oratio fit ad Deum, ut per ipsum implicatur quod petimus, istud autem implere pertinet ad potentiam, sapientiam,

& bonitatem Dei, in quantum summè sapiens est, &c. quomodo fieri debeat id quod petimus, & intelligit illud, etiam si secreto cordis nostri solum illud concipiamus. In quantum verò est omnipotens potest abundanter facere id quod petimus, in quantum verò est summè bonus, dignatur concedere quod petimus, licet illud non meruerimus ex parte ergo ex parte istius trium attributorum distinguuntur orationes in Deum, ipsa tamen attributa ad essentiam pertinent. Item pater, quia in oratione non aliquid nobis concedi a Deo possumus, Deus tamen non habet aliquam habitudinem ad creaturam sub ratione personae, ideo est impossibile, quod sub ratione personae aliquid faciat, vel concedat creaturae, minor patet quia personae constituitur, & distinguuntur proprietatibus reatiuis, sed per teitinas proprietates personarum solum ad seipsas referuntur, scilicet paternitatem, filiationem, & passionem, sub his autem referri aliquam personam diuinam ad creaturam est impossibile, quia, referrentur tunc pater per paternitatem ad id cuius non est pater, hoc autem includit contradictionem, ideo impossibile est personae diuinae sub ratione personalitatis ad creaturam referri, sed referretur Deus ad creaturam ut arti fix, ut creator, vel gubernator, ut cū, & sub similibus relationibus, ista autem pertinent ad essentiam, id Deus sub ratione personalitatis non potest referri ad creaturam, quia ratio personalitatis non est nisi ad constituendum, & distinguendum in diuinis, referretur ergo sub ratione alicuius attributi essentialis & tamen oramus ad ipsum in quantum aliquid nobis concedit, vel facit, ergo oratio dirigatur in Deum non sub ratione personae, sed sub ratione essentiae, vel attributorum essentialium, quae incidunt in essentiam, & ob hoc non est magis orandum ad vnam personam, quam ad alteram, quia nihil est quod nos petamus, quod possit vna persona sine altera conferre, sed oēs tres simul conferunt, tanquam sit vnum principium confertum, quia quantum ad essentialia per quae ad nos referuntur sunt omnes tres personae verè vnum, tanquam si essent vnica persona, quia cum distinet ad hoc esse vnicam personam, vel multas, cum oēs constitutus pluralitatem per essentialia, sed orandum est ad tres personas simul, vel ad Deum, non invocata aliqua persona specialiter. Ad obsecrationem autem responderetur, quod quando dicitur, si quis petierit patrem in eo nomine meo &c. non accipitur ibi pater personaliter, sed essentialiter, & sic trinitas vocatur pater, sic dicitur Matth. 6. Pater noster &c. & Luc. 11. & Matth. 5. dicitur. Pater vestester coelestis misericors est, & tamen non intelligitur ibi de persona patris, sed de tota trinitate, & hoc bene stare potest, quia non dicitur, si quis petierit patrem meum, sed si quis petierit patrem. Alter potest dici quod accipitur pater personaliter pro sola persona patris, non tamen innuitur, quod ad solum patrem sit orandum, sed quia etiam ea quae sunt essentialia, sunt in alijs personis quia si determinata a patre, cū aliae dux a patre procedant, & per istam processionem generationis, & spirationis accipiunt totum quicquid habent, & ideo sit quidam reductio ab alijs personis in patrem, & propter hoc etiam pater dicitur principium totius Deitatis, & sic nos in patrem tanquam in principium non de principio reducens, Christus orare docuit ad patrem, sed forte melius erit, quod accipitur pater essentialiter, quia in forma orandi quam Christus tradidit, accipitur pater essentialiter, scilicet pater noster &c. Vide aut. super Matth. tom. 3. cap. 6. qu. 1. & 2.

Si quis petierit patrem &c. Si quis oraret ad patrem solum, vel ad filium solum, quasi magis affectus ad vnam personam quam ad alteram, peccatum grauissimum est, & ad haereticum pertinet, quia praesupponitur vna persona melior altera, vel habens specialem bonitatem, quod falsum est, quia omnes tres simul habent vnicam, & eandem essentialiter bonitatem, si quis etiam actualiter considerans de omnibus tribus personis, orationem suam vellet dirigere ad vnam personam, & non ad alteram, tanquam ab illa suscepturus aliquid, quod non ab alijs, ad haereticum pertinet, quia praesupponit posse aliquid vnam personam, quod non possit alia, cum sit eadem portetas omnium trium, si quis etiam vellet orare ad vnam personam non orando ad

alias, quia vult vti dare istum honorem, & nō alteri, ad hęresim pertrahere, quia orate actus latet, & eadem latra debetur omnibus tribus personis, cum latra debeat ratione essentia. Quocirca ergo modo quis orat ad unam, non orando ad alias, sed excludendo eas ab oratione, suspensionem habet de hęresi quia videtur ponere gradus in trinitate, sicut posuit Arius & Nestorius. Vide lo co citato, vbi multa habentur de hoc.

Si quis petierit patrem &c. Orandum est ad omnes tres personas, vel ad Deum absolutum, non expressio nominis alius cuius persone, vel si exprimitur nomen vnius persone, non debemus per hoc intelligere, quod alie persone sint exclusę, vel quod ad illam personam speciali ter oretur, sed quod ad omnes tres fiat, licet vnica exprimitur, & tunc bene potest fieri. Vide loco citato.

Quia ego rogabo patrem de vobis. Christus est Deus & homo, & sic competit ei rogare patrem, non ratione persone, sed ratione nature adsumptę secundum quam minor est pater, quilibet autem minor potest orare maiorem; Vide aut. super Math. tom. 3. cap. 6. quęst. 32. circa finem, vbi multa habentur.

Exiit a patre, & venit in mundum iterum relinquo mundum, & vado ad patrem. Scilicet visibilis apparendo, qui prius etiam invisibilis. Et etiam Angeli dicuntur recedere a Deo, per aliquod nomen factum in ipsis, scilicet quia ab invisibilitate recedunt, visibiles efficiunt. Vide aut. super Math. tom. 5. cap. 18. quęst. 69. ante medium.

Ecce nunc palam loquor, & proterbum nullum dico. Proterbia, seu parabole quibus Christus videbatur, non erant proterbia dicta, nec auctoritates exterorum ad confirmandum in quod dicebat, sed etiam quędam inuolucra sententiarum, ita vt non possent omnes audientes intelligere quod dicebatur, sine his autem parabolis raro Christus loquebatur, vnde discipuli instante tempore passionis eius cura viderunt quod loquebatur manifestę, mirati sunt, quod non diceret parabolas, vnde dixerunt. ecce nunc palam loquor &c. Cum tamen loquebatur turbus, semper loquebatur in parabolis. Vide aut. super primum Reg. tom. 2. cap. 24. quęst. 24. circa medium.

Ecce nunc palam loquor, & proterbum nullum dico. Id est parabolas. Vide aut. super Math. tom. 4. cap. 13. q. 30. vbi explicat quomodo & quando videbatur Christus parabolis.

Nunc scitis quia scis omnia, & non est opus vt quis te interroget. Quali dicat. Antequam quis te interroget, tu dicis quod est in corde hominis, & de quo vult te interrogare, sed tamen quęrebat Christus alius interitum ex aliquibus causis. Vide aut. super Math. tom. 5. c. 10. quęst. 75. & tom. 3. cap. 10. quęst. 43. in principio.

IN DIE ASCENSIONIS

DOMINI.

Euang. Mat. xli.

RECOMENDABIS undecim discipulis, apparuit illis Iesus, & exp. ob. aut. incredulitatem eorum, & duritiam cordis, quia ne qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt. Vide super Math. tom. 4. cap. 17. quęst. 15. in medio.

Et dixit eis. Euntes in mundum vniuersum, predicate Euangelium omni creature. Omni creature, id est omni homini quia non est in telligendum quod Christus mandaret prę dici Arius, & leoni, qui sunt creature. Homo itaque vocatur omnis creatura, sicut etiam vocatur omnis caro, Gen. cap. 1. 6. cum dicitur, omnis caro corrupta viam suam. Vide aut. super Gen. cap. 6. q. 1. circa illud: corrupta viam suam.

Euntes in mundum vniuersum, predicate Euangelium omni creature &c. Vult Christus per hoc omnes homines obligari ad legem Euangelicam, nam si non obligarentur omnes, non diceret, quod qui non crediderit condemnabitur. Vide super 2. cor. cap. 3. quęst. 13. circa principium. Vide etiam cap. 11. quęst. 3. & Deut. cap. 24. quęst. 2. ante medium, & in 3. Paral. cap. 18. paulo post principium.

pium, & primo Paral. cap. 1. 6. quęst. 19. in principio, & 2. Paral. cap. 12. quęst. 16. ante medium, & in fine, & super Math. tom. 6. cap. 23. quęst. 86. in medio, & cap. 24. quęst. 93.

Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur. Vide super primum. Paral. cap. 16. quęst. 19. post medium, & in prefatione super Euang. Math. quęst. 9. paulo post medium, & super Math. tom. 3. cap. 9. quęst. 33. in principio, & tom. 7. cap. 25. quęst. 32. 4. post medium, & quęst. 541. circa medium, & quęst. 708.

Signa autem eis qui crediderint hæc sequentur, in nomine meo Dæmonia eicient, linguis loquentur nouis, serpentes collent, & si morderint quid illi nocuit, super agros manus imponent, & bene habebunt. Nomen Dei secundum se nō habet virtutem, sed vt ipse Deus in magna reuerentia teneatur, ipse vult quod inuocato nomine suo fiant virtutes, non quod eas faciat potestas nominis, sed ipse Deus audito nomine suo, & inuocato, agit mirabilia, maxime in credentibus, & hoc introducebat beatus Marcus cū dixit, signa aut. eos qui crediderint hæc sequentur in nomine meo Dæmonia eicient. si autem istud nomen Dei, aut Iesu in quo virtutes sunt, haberet aliquam virtutem in se, & absolute, vbiqueque esset, & quandoqueque, haberet illam virtutem; quia que naturalia sunt vbiqueque habent eandem potentiam, si ergo diceremus quod nomen Iesu absolute, & secundum se haberet aliquam virtutem, necessario haberet eam quandoqueque fuisse, sed nomen Iesu fuit multis temporibus ante Christum natum, quia multi alii se vocari Ipsi, ergo tunc habuisset virtutem, quia nunc habet, sed non habuit, quia non fiebant tunc mirabilia in nomine illo; si autem dicanur, quod istud nomen ante tempora Christi nullam habebat virtutem, sed ipse ei potestatem ante virtutem posset dedit, sicut videtur hic innuere beatus Marcus cum ait, in nomine meo Dæmonia eicient, id est, quia istud nomen est meum, volo quod habeat virtutem, vt in eo possit Dæmonia eici. Sed tunc quaeritur, vt supra dicebatur, an illa virtus sit in nomine, an Deus ad inuocationem illius nominis virtutes efficiat, si autem dicas qđ post Christum fuisse istud nomen in se habebat virtutem, tū expellendi Dæmones, aut faciendi alia mirabilia, ergo quādoqueque post Christi passionem, & resurrectionem Christi nomen scilicet Iesus inuocatur, sicut mirabilia illa, sed falsum est, quia aliqui de credentibus in nomine illo mirabilia fecerunt, & etiam quidam de non credentibus, alii autem facere non possunt, ergo non est potestas in nomine, sed in Deo, qui nos inuocantes nomen suum, saluat. Quantum autem ad operationem miraculorum que fit per voluntatem Dei inuocato nomine illo, aliquando dicimus eam fieri, aliquando non, prout Deus occultissimo iudicio suo conuenire cognoscit. nam aliquibus fidelibus in nomine suo miracula operari concedit, aliqui autem fideles non possunt, quia forte fides in eis deficit, vel quia rei opportunitas miraculum fieri non requirit; Si ergo nomen Christi non habet in se aliquam potestatem, sed solum ad inuocationem illius Deus agit miracula. Vide super Exod. cap. 12. quęst. 40. quęst. 1. circa illud omnipotentis nomen eius.

In nomine meo Dæmonia eicient &c. Nulli tempore Christi concessum est miracula facere, inuocato Deo simpliciter, vel Deo Abraham, sed solum inuocato nomine Iesu, vt per hoc innueretur, quod Deus specialiter concedebat fidem ad faciendum miracula ad honorem nominis Christi. Propter honorem etiam cuius nominis, & doctrine sue omnibus conuersis ad Christum in Ecclesia primitus concedebatur ab eo ists fides, & omnes sciebant miracula Deus super Math. tom. 23. cap. 10. q. 19. & q. 21. in principio.

Signa autem eis qui crediderint hæc sequentur. In nomine meo Dæmonia eicient &c. Quandoqueque in principio primitiue Ecclesie aliquis conuenerat ad fidem Christi, & baptizatus erat, dabatur ei tanta charitas, & tam feruens, qđ erat paratus pro Christo quęcumque mala pati, & nos solum hoc sed illico vt homines crederent, dabatur eis, po

testis facienda miracula v. dicitur hic, & ista miracula, & multa alia faciebant qui ad Christum cōuerterebantur in Ecclesia primitiua, hoc autem durauit toto tempore quo p̄dicata fuit fides, quousque indicaretur, & quam dū durauerunt perfectiones magnæ gentiliū contra Ecclesiam. Postea autem exercitatus hominibus ad fidem Christi, manifesti facti fides conuersus ad Christum, & non datur potestas facienda miracula, V. vide autē in secūda parte defensorio, cap. 56. circa medium. Vide etiam sup. Matth. tom. 4. cap. 14. quest. 12. & tom. 5. cap. 21. quest. 12. in medio, & tom. 6. cap. 23. quest. 38. in principio.

Si Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in Cælum, & sedet a dextera Dei. Hoc non debet sic accipi sicut voces significant, quia falsum est, primo quia in Deo non est dextera, neque sinistram, quia illa comperunt enti corporeo animato, Deus autem incorporeus est, ideo nemo potest ad dextram aut sinistram illius sedere, cum ipse dextram non habeat. secundo quia si Deus pater dextram & sinistram haberet, non sederet filius ad dextram, sed potius ad sinistram, vel sederet ex opposito, aut secundum aliam habitudinem, nam cum duo sedent, ille qui minus honorabilis est, sedet ad sinistram, & ideo licet pater & filius sint æquales, tamen quia filius a patre est, & non e contrario, saltem propter hoc, rationabilius sederet filius ad illius sinistram, quam ad dextram, vel saltem nō maneret inter eos talis habitudo sedendi, ideo dicendum est, quod non accipitur proprie, sed est figura locutio, accepta ex eo quod homines putant de respectu sedendi nam dextram vocant partem meliorem, sinistram autem deterioiorem, vt ergo imitatur quod maxima bona que pater habet, sunt filij, & in potestate eius constituta, dicitur quod fides a dextera Dei, quia non potest excogitari melior habitudo sedendi, sicut non possunt existimari maiora bona quam illa que filius accepit a patre. Vide super Matth. tom. 6. cap. 23. quest. 347.

Assumptus est in Cælum. An iste motus ascensionis Christi in Cælum, naturalis fuerit, vel supernaturalis. Vide in 5. Parad. ca. p. 6.

Assumptus est in Cælum. An Christus a seipso, aut aliquo extrinseco adiuuante Cælum ascendit. Vide loco citato, cap. 8. & 10.

Assumptus est in Cælum. An Christus in instanti Cælum condescendit. Vide loco cit. cap. 15.

Assumptus est in Cælum. Quid factum sit de vestibus quas habuit Christus dum in Cælum ascendit. Vide loco cit. cap. 17. & 18. & sequentibus.

IN DIE PENTECOSTES.

Ioh. XIX.

Si quis diligit me. Deus quia habet rationem summam boni, est magis diligibilis a nobis, quam creatura, gradus enim dilectionis pensatur ex duobus ex parte obiecti, & ex parte diligētis, ex primo capite semper id quod habet rationem maioris boni, est magis diligendum, cū bonū sit ratio dilectionis, & quia Deus est omni summa bonum, & principij omnium creaturarū ideo, & summe diligendus est ex amore charitatis, sicut et patres magis debent diligere a filiis, & cōtra, q̄a patres cōsiderantur in ratione principij, & emmentioris boni, q̄ Deo similitur, filij aut cōsiderantur ut quid principiarū, q̄ non hēt rationē magni boni, ideo in ratione obiecti parum amant filij a parentibus, ex parte aut diligētis id, qd est magis conuictū magis diligit, vide sup. Matth. p. 6. c. 22. q. 3. i. in medio.

Si quis diligit me. Amor quo Deum diligimus est prior in genere amoris, & est potissimum, vide p̄sum Deum diligimus, quia nos ipsos, & rō est, quia hōis amor, deriuatur, ex amore, quo quis hēt ad se ipsum, & ideo iste est prior non in causa, sed in genere, & ideo iste amor nō est prior alijs, sed incipit ante alios amor, n. p̄supponit cognitionē & ideo illa q̄ sunt prius cognita, prius possunt amari, homo autē nihil potest cognoscere ante seipsum, & ideo nihil amat prius quam se, & ideo cū amor, p̄uenit, ex isto amor amor tanq̄ ex priori in via generatur, q̄a vero q̄ amatur, hēt rōnē finis, eo q̄ amās tendit in amātū, illo

est amor simpliciter maior, qui est de fine simpliciter & ille erit princ. omnium amorum, sed finis simpliciter est Deus, & non homo. sibi ipse ergo amor quo Deum diligimus, est prior in genere amoris.

Si quis diligit. Potest Deus amari amore amicitij, & amore concupiscentie, amor amicitij est, cum amamus aliquid p̄ se ipsum vel saltem amamus ipsum, & nō vt bonū nobis. amor concupiscentie, cū amamus aliquid non vt ipsum in se diligamus, & aliquid ad ipsum diligamus, sed q̄ ipsum ad nos volumus, amamus Deum amore concupiscentie, q̄n nō amamus ipsum vt ipse bonum sit in se, sed amamus eū tanq̄ bonū nobis. tanq̄ bonū beatificans nos. amamus Deū amore amicitij cū amamus ipsum nō vt faciemus nobis aliq̄ bonū, sed vt ipse bonū sit, & q̄a volumus, q̄ Deo multæ laudes dentur & q̄ multos cultores habeat, & q̄ in omni terra nominē gloria eius, vide autē super Deut. c. 5. q. 7. quod ad amorē concupiscentie fere in fine, & q. 8. quod ad amorē amicitij, statim post princ. quib. in locis, aperies solutionē dubij an amare Deū amore concupiscentie sit peccatum, & sit vt fruentis, & alia pulchra, vt quod non possit amari Deus amore amicitij, nisi ab existentibus in charitate.

Si quis diligit me. Deus amatur corde, & anima, amor cordis quodammodo carnalis est, vt & carnaliter Deum amemus, q̄ facere nō possumus, nisi recessionibus ab amore mundaliū terij, cordis ergo amor sētur in corde, amor vero anime non sentitur sed intelligitur quia in iudicio anime constituitur, qui, enim credit apud Deum esse omne bonum, & nihil boni esse extra ipsum hē diligit Deum in tota animo, vide autē sup. Matth. p. 6. c. 22. q. 27.

Si quis diligit me. An pfectio nostra in dilectione, seu in charitate consistat, iuxta illud ad col. 3. super omnia charitati habere, q̄ est vinculū pfectionis. i. vinculū, vel ligat oēs virtutes in q̄da pfectā unitatē, non vero nō consistat, q̄ colligitur aliquid ex eo, q̄ habet lac. i. patientia opus pfectū hēt, quia si q̄ magis atēdaat status pfectionis, s̄m patientia q̄ in charitate, vide sup. Matth. p. 5. c. 19. qu. 41. specialiter ad terciū, vbi ostēdit, q̄ patientia nō redit via nostra pfectā simpliciter sed solum in ordine ad charitatē, An autē si possibilibus hęc pfectio homini in via, cū dicat lac. 5. in multis offendimus omnes, & p. 1. 3. impieciū meū viderit oca. h. tui, et p̄cipue cū dicat Greg. sup. Ezech. q̄ amoris ignis q̄ ardere inchoat, cū ipso, quē amat viderit in amore ipsius amplius ignescit, vide ibidem, quest. 142. in corp. & quest. 140. ad. 2. & 3.

Sermonem meum seruabit. pfectio q̄ hō hēt in via consistit in obseruantia pceptorum, quia consistit in charitate, sic dicit. Aug. pfectio vite Christianæ consistit in hoc, quod Deum toto animo diligamus, proximum autem si sicut nos ipsos, cum igitur diligere Deū ex toto corde sit sub pcepto iuxta illud Deut. Diliges Dominum Deū tuū ex toto corde tuo, & simuliter amor proximi, vt patet Levit. 19. diliges proximum tuum, sicut te ipsum clarissimi me pater quod pfectio consistit in obseruantia pceptorum, vide autē super Matth. p. 5. c. 19. q. 43. vbi multa de hac materia reperies.

Sermonem meum seruabit. Qui Deum diligit omnes eius vias insequitur amor, n. est princ. custodiendi mandata, nam amor fortis est, & omnia superans, quia lapmades eius lapmades ignis, & aque multæ nō poterit extinguere charitatem nec flamma obuertit illam, quia fortis est vt mors di. lectio. Cant. 8. vide autē, super Deut. c. 1. q. 5. in medio.

Sermonem meum seruabit. Que differentia est inter seruata mandata, & facere? Hęc q̄ seruare dicuntur q̄ tō ad cognitionē ita q̄ ad opus, q̄ ponat huius, et intēdat in omnibus actibus suis sequi illa pcepta, facere autē dicitur q̄ ad actū, s. q̄ a actualiter exequatur secūdū q̄ apud se cogitauerit, vide autē super Deut. cap. 1. quest. 5. in principio.

Sermonem meum seruabit. Qui obseruat pcepta Dei meretur, sed quia princ. merendi est charitas, q̄o quis agit, ex maiori charitate tanto magis meretur, vide si aliquis habet charitatem, vt duo, & alius, vt decē, & ambo agat ex toto conatu, plus meretur qui habet charitatem, vt de cem, super Matth. p. 7. cap. 1. q. 21. in medio.

Sermonem meum seruabit. Vera obedientia mandatorum moras nescit sicut Abrahā q̄a vāle obediens erat, non ex p̄buitur diem, sed immediate confurgens inceptit trade-

re executioni, vide super Genesi. capit. 22. super talem, circa ly igitur Abraham.

Sermonem meum servabit. Precepta moralia semper obligaverunt etiam anteq. darentur Israelitis, & non est a lingua locutus, aut ius in quo observari non possint, cum non exigant aliquas determinaciones particulares, quae non possint haberi ubique, & semper, & ita debet cessare aliqui observantia eorum, si non obligant moralia, non datur pena violatoribus, & tamen blasphemus lapidatus est. Levit. 24. quia blasphemia est contra moralia precepta, vide aut. super Iosue p. 1. c. 5. quest. 21.

Sermonem meum servabit. Precepta sunt in secunda differetia, q. d. affirmativa q. d. negativa, & ponunt plura negativa q. affirmativa quia negativa sunt maioris obligationis, & maioris transgressionis, nam licet homo teneatur homini benefacere, magis tamen tenetur non nocere. vide super Exod. p. 1. c. 20. q. 21.

Ad eum venimus. Duo sunt necessaria ad salutem, quod Deus ad nos veniat, & quod nos ad Deum veniamus, Deus venit ad nos gratificando nos sibi, & mandando in cordibus nostris, homo autem vadit in Deum, tanquam in finem suum beatificatum vide super quartum prolog. D. Hier. quest. 2.

Ad eum venimus. Ad Deum non potest quis pedibus venire, quia ubique ipse est, nec ipse ad nos venit, quia ubi nos sumus, ibi ipse est, sed pervenimus ad Deum per hoc, quod efficiamus ei similes, cum prius eramus dissimiles, & hoc per gratiam, & rectam operationem tendentem in Deum, & siue nos eamus ad eum, siue ipse veniat ad nos eadem res est, scilicet homo reconciliatur, & efficitur ei acceptus, dicitur interitum nos ire ad Deum, & interitum, ipse dicitur venire ad nos, quia solum consideratur principium motus, scilicet ut iuxta id, quod in nobis est disponamus nos ad propinquandum ei abijciendo opera tenebrarum, & induendo arma lucis vadimus nos ad Deum, si autem ipse praesentat nos, non vocantes eum, dicitur ipse venire ad nos, vel postquam homo est in gratia si Deus ei maiora charismata dare dignetur, non petente homine specialiter illa, dicitur Deus ad eum venire vide super Matth. p. 1. c. 1. q. 1. ante finem.

Ad eum venimus. Homo non potest ire ad Deum, sed oportet, quod Deus ab hominem veniat in vita, & in morte, in vita per conversionem, nemo ad Deum vadit, nisi Deus venerit ad eum, iuxta illud, Ioan. 6. nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum, in morte nec etiam, nam motus non est in potestate hominis, sed Dei, & ita in morte potius dicitur Deus venire ad hominem, quam homo ad Deum, iuxta illud, sic eum volo manere donec veniam, scilicet donec veniam ad eum per mortem ipsius vide super Matth. p. 7. cap. 1. s. quest. 140.

Ad eum venimus. & manifestationem apud eum facimus. Deus dicitur secundo esse cum aliquo per gratiam gratiam facientem, alio modo dirigendo opera eius ad prosperum eventum primo est cum omnibus, qui sunt in charitate, acceptio, opera eorum si quis enim est in charitate, Deus est in eo, iuxta illud, 1. Ioan. 4. Deus charitas est, & qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo, & non solum est Deus in eo, imo est idem cum eo. vt pater 2. Cor. 6. qui diligit Deum, vultus Spiritus est cum eo. sic fuit cum Salomone, vide super 1. Paralip. cap. 1. quest. 1. ubi reperies multa exempla, quomodo Deus est cum aliquo secundo modo.

Manifestationem apud eum facimus. Deus realiter est in omnibus rebus, quia omnia conservat, nam sicut cum Angelis applicat virtutem suam alicui loco, & ob hoc dicitur ibi esse, & ibi vere est, ita cum Deus omnibus rebus virtutem suam applicat conservando illas, in omnibus rebus erit, vide sup. 1. Paralipomen. cap. 1. questio. 19. in fine. ubi videbis etiam quomodo dicitur extra omnes res.

Manifestationem apud eum facimus. Deus non potest habitare cum hominibus, cum maiestas sua nullo loco includatur, vt pater 3. Reg. 8. ubi ait Salomone, ergo nec credibile est, quod habiteret Deus cum hominibus super terram, si caelum, & coeli celorum, et non capuit, sed habitavit cum hominibus res conservando, per actionem, & operationem, vide super secundum Paralipomen. cap. 6. q. 5. in principio.

Qui non diligit me, servantes meos non servat. Omnes qui mali sunt dñi odio habere Deum, non quod velint Deum perire, sicut nos, vel in alterutrum odium concipimus, qui odium habet, evincit enim, quem odium habet perire, aut honorem, aut alia bona petere, sed dicimur odisse Deum, quia mandata Dei non observamus, & quia quandoque peccamus contra mandatum Dei agimus dicimus, Deum pro quoque peccato odisse, vide super Exod. p. 1. cap. 20. quest. 5. circa illud, deum, qui me oderunt.

Servantes meos non servat. Inobedientia legalis est maior omni vitio, eo quod ipsa contrahit omne vitium, & peccata particularia nihil addunt ad inobedientiam legalem, hoc modo idolatria est minor quam inobedientia, quia idolatria est quoddam vitium speciale, inobedientia autem legis est generale, inobedientia autem particulari, vocabimur inobedientes in contemptu, vel pernegatione, cuiusvisque precepti etiam minime vide super 1. Reg. p. c. 15. q. 25. in fine.

Et sermonem quem auditis non est meus. Vide seria terra post 4. Domin. quadragesima, circa illud, mea doctrina non est mea.

Paracletus autem Spiritus Sanctus, quem mittet pater in nomen meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia. suggerere proprie est aliquid manifestare rogando, & pertinere ad minores, & ad eos, qui aliquid ad aures dicunt aliter, vt pater de Iethro. Exod. cap. 18. qui erat valde minor in dignitate ipso Moysē, & tamen dicitur, quod Moysēs, fecit omnia, quae ille suggererat, aliquando pertinet ad maiores, vt pater in textum Spiritus Sanctus suggerens est maior omnibus Apostolis. vide aut. sup. Exod. c. 18. & circa illud, quia ille suggereret, similiter suggerere est denotare, quod etiam pertinet ad minores, aliquando accipitur pro consilio, sine persuasionē, & sic dicimus, quod aliquis facit malum diabólica suggestionē, vide super Gen. cap. 40. circa illud, & suggerat Pharaon, aliquando suggerere est nūc ac docere, oculis replendo intellectum gratia, multiplici scientia, sapientia, & intellectu, vide super Gen. super epistolam D. Hier. ad Paulinum, cap. 4. super illud, Spiritus Sanctus qui gerat.

Paracletus autem Spiritus Sanctus, quem mittet pater. Spiritus Sanctus in igne descendit super Apostolos propter duo, primo ad ostendendum fervorem, quo corda eorum erant incitanda, ad hoc, quod Christum ubique inter presertim praedicarent, & ob id in huius ignis apparuit, secundo, quia Christus debebat delictis ignoscere, quod fit in baptismo, &c. vide super Matth. p. 1. cap. 3. quest. 33. ad primum quare autem hoc pacto. In specie ignis non descendit super Christum sicut super Apostolos, vel super Apostolos, non descendit in specie columbae, sicut super Christum, quoniam videtur quod sic debet descendere, quia dicitur, quod de plenitudine eius nos omnes accepimus. Ioan. 1. vide ibidem ad 2.

Paracletus autem Spiritus Sanctus. Spiritus Sanctus mandat nos ab omni inquinamento spirituali, unde assimilatur illis elementis, per quae corpora totius mundantur, duo autem sunt elementa, quae commanent mundant, aqua, & ignis, aqua solum tollit sordes exteriores, quae levis ad harent, illas autem quae multum infixae sunt, aqua tollere non potest, nisi adiuvetur calore ignis, ideo aqua calida aptior est ad lauvandum quam frigida; sed interdum etiam sic non tollitur sordes, ignis autem est qui perficit mundat corpora, sic Spiritus Sanctus purgat vno modo ad hoc quod facit Deus acceptus, & ad hoc requirit remissionem peccatorum, & collatio gratiae gratificans est alio modo per quod hominē ita vt faciat cum omnino purum, & auferat de non solum sordes exteriores, quae sunt peccata, & quae si ab extrinseco homini adiuvantur, in quibus non naturaliter nobis in sunt, sed solum per actum nostrum, sed etiam auferendo potentiam peccandi, confirmando hominem, vel subiciendo passionem homini, quae inducunt ad peccandum secunda purgatio designatur per ignem, vide super Matth. 1. p. c. 3. q. 6. post medium.

Ille vos docebit omnia. nemo potest inq. 1. Apostolis. 1. Cor. 3. 1. dicere Dominus Iesus, nisi in Spiritu Sancto. super quae verba ait Ambrosius omne verum a quocunque dicta

ter & Spiritus Sancto est; sicut ab infundente naturali lumine intellectus per q. cognoscitur verum, & sicut a movente intellectus ad intelligendum, & ad loquendum veritatem, & per hanc ad hoc, non est autem verum a Spiritu Sancto, sicut ab inhabitante in eo, qui verum intelligit p. gratia p. gratia faciente, sed solum Spiritus Sanctus, est in homine cognoscere vera quod pernitentia ad fidem, & prophetia p. donum gratia illud in omni in cognitione litterarum vide sup. Matth. p. 5. cap. 9. q. 17. ad 1.

Pacem relinquit vobis, pater enim meum de vobis. Christus in Evangelio maxime nos ad pacem admonet, & ideo Evangelium dicitur, Evangelium pacis, iuxta illud ad Ephes. 6. ista ergo succincti lumbos vestros in veritate, & calceati pedes in preparationem Evangelii pacis, dicitur et Evangelium pacis, quia qui illud suscipiunt debent esse in pace, iuxta illud, servum Dei non oportet litigare, vide sup. Matth. in praefatione quaest. 3.

Pacem relinquit. Non debemus ostendere indicialiter, quia per lingua turbator interdum pax, & charitas aufertur, litigantes enim incipiunt se odio prosequi, quia contra volunt, & persequuntur, Christus autem intendit vtriusque ponere inter fideles, de pace patet cuiusque pacis vobis, de charitate patet, nam dicitur, hoc est preceptum meum, ut diligatis invicem, vide sup. Mat. p. 2. cap. 5. q. 17. in fine vide in fine de pace. Fer. 1. Refut.

Pacem meam. Sic vult quod homines salventur a nobis, ubi de ait Matth. 10. intrantes domum salutate eam, dicitur autem pax hunc domumque autem voluerit Christus Apostolos, ut hanc salutem, vide sup. Mat. p. 1. cap. 10. q. 7. f.

Non quomodo mundus dat ego do vobis. Pax Dei non est pax ab hominibus, sed specialis, quae vocatur Christi, ad Philip. 4. & pax Dei quae exuperat omnem sensum custodiat corda vestra, alia pax est quae datur a mundo, & hanc non datur a Christo primo autem solum dignis datur, vide super Matth. p. 3. cap. 12. quaest. 76. in fine.

Vade, & veni ad patrem. Christum venire nihil aliud est, quam in tempore carnis assumere, de secundum eius presentiam, inter nos conversari, vnde sensus est, aliquando ostendit vobis presentiam carnis meae, & aliquando illam subtraham, iuxta illud, modicum, & non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me, Ioan. 16. vide super Matth. p. 3. cap. 9. quaest. 63. in fine.

Quia vado ad Patrem. vide in de Ascensionis.

Quia pater meus est. Pater potest fuisse essentialiter, & sic loqui Deitas est pater, sicut dicimus: pater noster, qui es in coelis, hoc enim non dicitur de sola persona patris, sed de omnibus tribus personis, & licet non sit verum, quod tota Deitas sit pater Christi, cum Christus sit personae distinctae, quae est filius solius patris, tamen accipiendo Christum solum in quantum est homo, cum sit minor tota Deitate, potest dici, quod tota Deitas sit quasi pater eius, & sic accipitur in praesentia, pater enim est maior Christo in quantum homo, immo & Spiritus Sanctus, vide sup. Matth. p. 4. cap. 16. quaest. 65.

Pater meus est. Christus in quantum homo, est minor parte, sed non est intelligendum, quod simpliciter filius sit minor parte, vel Christus sit minor Deo, quia Christus est Deus filius Dei, & in hoc est aequalis, sed per hoc, quod homo filius est, nihil perdit de sua naturali excellentia, quia hoc utrumque factus fuisse homo, Christus ergo homo existens, est aequalis patri, sed secundum quod homo, non est aequalis, vide super. Matth. parte. 6. cap. 13. quaestio. 143.

Hoc dico vobis, proutquam sunt, ut cum fuerit factum credatis. Christus aliquando pronuntiavit, quae ventura sunt, primo ad emendationem, ut audientes contrerantur, iuxta illud, Ierem. 18. Deus repente loquitur contra aliquam gentem, quod destruat eam, & si penitentiam agerit de peccato suo, Deus quoque penitentiam agit de malo, quod locutus est contra eam, secundo ex consolacione quod, praedixit enim malis Christi Civitatibus Corayim, & Bethlaide compatiens eis, quod: tanta mala passure, essent, quia converti noluerant, sic dicit Hieronimus verba Galilee a salute totae planguntur, quod post tanta signa, ac virtute noceant penitentiam tertio ad ostendendum se illa scire, quod futura sunt, sicut ait de Hierusalem cui Christus dixit, quod mala contineat eis, quia non cognovit tempus visitationis, vide sup. Matth. p. 3. cap. 11. quaest. 46.

Hoc dico vobis, Christus, ut diuinitatem ostendat praedicta sua. non enim videretur Deus, si futura nesciret, cum de illa. 1. annunciat nobis, quae ventura sunt in futurum, & dicimus quia, Dei estis vosque suam passionem praedixit, Matth. 16. vnde ipsum esse Deum discipuli credenter, vide sup. Matth. p. 4. cap. 16. q. 9. in principio.

Hoc dicitur vobis. Christus aliqua praedicabat antequam fierent, & praedicarentur post eius mortem, ne illa putarentur coacta ab his qui ea praedicabant, cum nunquam a Christo dicta fuissent, nec eo vixente annuntiata fuissent, voluit ergo aliqua dicere orem discipulis, & turbis, ut licet non viderent ea, omnes, qui audiebant, quando audirent ea praedicata, postea crederent verum illa esse, aut saltem non putarent coacta, cum ipse vixens dixisset se fuisse de resurrectione Christi, nam hanc nemo fieri vidit, & postquam facta est pauci viderunt Christum surrexisse, confiterentur ad totam multitudinem Iudeorum, & tamen Christus publice dicebat, quod surrecturus erat, sicut habet dicitur Pilato recordari sumus, quia sedulo ille dixit ad hunc viuum post tres dies resurrexerit. Matth. 17. & quando ad eos post tres dies resurrexerit fuit credibilis verbum, vide sup. Matth. p. 4. cap. 17. quaest. 7.

Veni enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Infelices Manichei praedicant, Diabolum factorem esse rerum corporalium, & super Christum habere potestatem, cum dicatur princeps mundi huius profecto, si attendissent, creare potentiam infinitam impotente, quae omnia est, de sperare non potest, hanc finis iniquitatem dixissent, potentia enim infinita superari non potest, & diaboli superari a Christo iuxta illud Io. 1. nunc princeps huius mundi efficitur foras, & Apoc. 12. de quod Angelus lignum cum per annos mille vide multa pulchra sup. Matth. p. 1. cap. 4. quaest. 10.

Veni princeps mundi. Diabolus nullam habet potestatem in Christum, quia in eo nullum peccatum est, nec esse potest qui peccatum non fecit. p. Petri. 2. & licet sicuti tentatus, tamen ipsa tentatio peccatum non est, iuxta illud ad Hebr. 4. non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia abique peccato vide multa, super. Matth. p. 1. cap. 4. quaest. 68.

Veni princeps mundi. Diabolus vocatur princeps, quia est Rex super omnes filios perber Job. 41. & fere omnes homines sunt perber vide super. Matth. parte 3. cap. 6. quaest. 107. in fine.

Veni princeps. Diabolus dicitur princeps, quia nocere potest hominibus, nisi per superiorem virtutem arcuerit, vnde quia Christo nocere non potest, dicitur quod in ipsum non habet quicquam id est nullam potestatem exercere potest, nec aliquid peccati concedat cum eo, vide super. Matth. parte quarta cap. decimo secundo quaestio. 16. in medio.

Veni princeps. Damna torquentur per demones, ante diem iudicii, quia sicut Deus permisit ipsi principatum huius mundi, quantum ad malos dum viuunt, concedit principatum post mortem, quamdiu durat principatus, super alios venient, cum mortui mali boni sint alii nati a Deo, quam venientes mali, qui adhuc magis esse possunt, post iudicium autem non torquentur damna a demonibus, quia post iudicium tolluntur omnes potestates demonum, super homines cessabit enim Regnum ipsorum, iuxta illud 1. Cor. 15. deinde finis, cum tradiderit se gno Deo, & patri, & evacuaverit omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & cetera, vide sup. Mat. p. 7. cap. 1. q. 68. & quaest. 63. a quibus ergo torquentur post diem iudicii, vide ibidem, quaest. 69.

Veni princeps. an Beelzebub sit princeps Daemonum, iuxta illud in Beelzebub principe demoniorum eicit demonia, an Sathā, quod Christus fuit in deserto tentatus, an Lucifer, iuxta illud Isa. 14. quod cecidisti de caelo Lucifer, vel Leviathan de quo dicit Job. 40. ipse est principus vici Domini, vide super. Matth. parte. 7. cap. 25. quaestio. 40. in medio.

Et in me non habet quicquam. Sed in hominibus tria facit, eum cruciatum quae localiter mouet, & per ipsum loquitur quod vult, nihil autem istud, potest tolli Demoni, quia facit

faciat in homine viuentem, primum patet, quia veritatem
reptitiorum est per quamdam corruptionem, quam Dæmo-
nes faciunt in corporibus arreptitiorum. &c. vide super.
1. Reg. p. 2. cap. 16. quæst. 44. in fine.

Sed ut cognoscatur mundus, quia diligit patrem. pro mundo ac-
cipiuntur homines, hic tamen vult plures acceptiones, vide
super. Matth. p. 1. c. 4. q. 7. 4. paulo post principium.

Sicut mandata dedit multa patris. Non potest dici proprie, q.
Christus ad aliquod sit obligatus, nam Christus est perso-
na diuina & Deo nihil est maius similitur nec dici potest
quod pater in diuinis, aliquid subiacet, vel iubere possit fi-
lio, nec filius ad aliquid potest teneri patri, cum omnino
æquales sint, quia eadem substantia numero sunt, quia
tamen Christus est etiam homo, ex ea parte potest aliq.
d. facere, quod Deum iubet, & largissime loquendo potest
dici obligatus ad faciendum, ex mandato Dei patris pro-
prie autem non, quia Deitas tota non est maior Christo,
cum quælibet persona diuina sit tota Deitatis. scilicet
totam substantiam Deitatis. vide sup. Matth. p. 1. c. 3. quæ-
7. 1. in fine in princip. Pro hac solemnitate, vide in tabula
generali verbo Pentecostes. & verbo Spiritus sanctus.

FERIA SECUNDA Pentecostes.

Euag. Ioan. 111.

Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unicuique daret.
maximè quidè beneficii contulit donando filium suum, sed
maius vult si ad amorè illius inspiciamus, nā inter amicos
non inspicitur, quid dederis, sed quo animo dederis, pō-
t enim quicq. in rebus quod amicus magna cōsulit, bene-
ficiū tñ scilicet nullū, qm̄ beneficii affectio defuit, siq.
aut in rebus quidè parua ad animi aut affectionis
contulerit amico, laudabile beneficiū impēdiffe dñ in mo-
ralibz. non ad res ipsas, sed ad electionē attenditur, qm̄
principalis ista est. vide sup. Levit. c. 9. q. 12. in princip.

Sic Deus dilexit mundum ut filium daret. volebant homines
Deū mittere filium in mundū, & Deus ex amore vult mittere
nā Tullius li. de vera amicitia ait, vera amicitia est idē
velle, & idē nolle in rebus licitis. vide super. Gen. cap. 34.
quæst. 1. circa illud & cuncta que possident postea erunt.

Sic Deus dilexit mundum. De rōne amicitie est, qd amicus
gratis sui diligitur. ex Arif. 8. Ethic. vnde amicus nō hēt
in amicitia rōnē mercedis proprie loquendo, qm̄ eis, q.
in nobis sunt rōnē mercedis habere possunt scd delectatio-
nis, & utilitatis, quas ex ipso amicus consequit, rōne qua
rū, ipse amicus merces dñ, quasi ciliiter, quia ex eo proue-
nit, qd merces est, ut dicitur, sic ē Deus dñ merces no-
stra ratione eorū, quæ in nobis sunt ex eo. vide super
Matth. p. 6. cap. 2. quæst. 304. in medio.

Sic Deus dilexit mundum. Ad amicitia secundū Arif. 8. Ethic.
tria requiruntur primū est amare, q. d. vnus amat alterum
nū sine amore amicitia nulla est. scdm̄ est, quod hoc fit in
vtrōq., q. d. vtrq. amat, & vterque amatur: nā si aliquis
amat alterū, & non amatur ab eo, nullus est amicus alte-
rius, tertio requiritur qd iste amor sit non latens. scd nō
soliū glibet alterū, & amatur, sed ē qd cognoscit, q.
amatur, & non soliū hoc, sed ē qd cognoscit alterum co-
gnoscere se, amari, nō si cōtingat aliquos duos inuicē se a-
mare, sē si æqualiter ament, & ametur: dñ tñ vnus de alio
hoc nō cognoscit, nō est amicitia, sed amor, vide sup. pri-
mū Reg. p. 2. c. 8. q. 5. hanc poteris accommodare, qd est tā
tus amor Dei ad creaturas, qd inter Deum, & nos est ami-
citia, primo quia nos amat, sic dilexit scd quia amatur
vnde hac rōne Ecclesiæ in die Pentecostes legit Euageliū
de amore creaturæ ad Deū, si quis diligit me, & Deus co-
gnoscit tertio quod amatur, & nos cognoscimus, quod
amatur ab ipso, quia filium suum nobis dedit.

Sic Deus dilexit mundum. mundus accipitur primo p. vni-
uersitate rerū, Ioan. 1. mundus p. ipsum factus est, i. tota
vniuersitas scd accipit pro statu presenti, quod inter ho-
mines viuitur. Ioan. 1. in mundū venit, id. viuendū inter
homines, & Ioan. 13. scies Iesū, quia venit homo eius, vt
transcat ex hoc mundo ad patrem, id. hoc hoc statu vite mor-
talis. tertio accipitur pro oibus hominibus, siue boni sint,

siue mali. Ioan. 14. vt cognoscit mūdus, quia diligit patrem,
i. cognoscit oēs homines. quarto p. hominibus mādania
lib. quos vocamus mādianos, q. a. sola q. in pñm vidēt
desiderat, Ioan. 17. pro his rogo &c. nō pro mādio, pro ho-
minibz. mādianis & itē, non sunt de mūdō, sicut ego nō
sum de mūdō. nō sunt homines mādiani, sicut nec ego.
&c. vide sup. Matth. p. 1. c. 4. q. 7. 4. vide ē qd accipitur
mundus sup. Matth. p. 5. cap. 18. quæst. 3. in medio.

Et omnis qui credit in ipsum non perit. Credere distinguit
tripliciter, credere Deū, credere Deo, & credere in Deū.
primū cōt ē apud oēs, q. a. fides crediderit Deū esse.
qd. n. notū est Dei manifestū est illis ad Rom. 1. & nullus
est, qui Deū negat, nā stultissimus, de quo Ps. 13. & 52.
dixit insipiens in corde suo nō est Deus. scdm̄ est credere
Deo, & hoc est credere verbis eius, & sic Exod. 14. dñ qd
iimur populus Dñm, & crediderunt Deo, i. crediderunt
verba Dei esse vera. tertiu est credere in Deū, de quo est dñ
hic, vt oīs, q. credit in ipsum, nō est dñ fides. pprie, q. a. sym-
boliū nō dicit credo Deū, nec credo Deo, dñ credit in Deū
credo aut in Deum, est intellectu, & voluntate totaliter
Deo inherere, non quidem per amorē, quia hoc pertinet
ad charitatem, sed fide, scd voluntas nolita velit, & man-
det intellectu nostro assentire omnibus, quæ Deus dicit
vide sup. 1. partem Exod. cap. 14. quæst. 10. per totam.

Et omnis qui credit in ipsum. Vtrum sit meritū in credendo
Deo, habet ibidem.

Et omnis qui credit in ipsum ante prædicationē Euageliū. co-
damus plurimos gētiū vici etiam fuisse adfocatos, quia
quātum ad fidem solū obligabantur, credere, qd Deus
est, & qd in se sperantibz. remunerator est. Ad Hebr. 11. q.
naturaliter cognoscuntur iuxta illud Ad Rom. 1. inuisibili-
lia Dei per ea, quæ facta sunt intellectu consensuati vt
de super Exod. p. 2. cap. 3. quæst. 8. in princ.

Et oīs, qui credit in ipsum. Necessariū est recedere a cognaria
si solliciti ad heresim, vel ad trāsitiū ad paganisimū, nā
cū sit de necessitate salutis observare legē Chri, erit et de
necessitate salutis, scire oia illa, sine quibz. nō pōt hō legē
ipsā observare; immo non in veteri testō nō solū obligat,
nō absēte, & fugere ab eo, qui siudeat colere Deos alios
nos, sed et tenebat potere eos ad mortē, & qd ipse primū,
lapidē mitteret cōtra illū, & sic filius, vel filia. Deut. 13
nūc aut nō obligat, q. p. dēre alterū, & accusare ad mortē
& potissimum tēmet mittere lapides ad occidendū reos,
erat enim scior lex illa, quam illa, & non iniuste, quia
tunc homines erāt valde pñi ad Idololatriam. vide sup.
Matth. p. 5. cap. 19. quæst. 1. in fine.

Sed habet vitam æternam. vita æterna nō dñ existētibz.
in peccato, peccata aut nō pñt remitti, sine fide. pprie, ē aut
Duplex fides, f. fides qua credit, & est virtus Theologi-
cæ fides, q. ē cōfidentia qdā, qd Deus cōcedet, id. qd
petimus, vel qd desideramus, vtraq. aut tēq. rñ in eo cui
peccata dimittēda sunt de prima parte, quia qd diu manet
aliquis infidelis nō pñt ei peccata dimitti de dñ Marci 6.
qui crediderit saluus erit, qui aut nō crediderit cōdem-
bitur. vide sup. Mat. p. 5. c. 9. q. 28. in princ. in adultis non
fit sicut in paruulis, quibz. remittuntur peccata, & saluati
sine fide. pprie, & nō est, quia ad remissionē peccati requi-
ritur, q. nulla sit infidelitas, quia infidelitas repugnat remis-
sioni, vide ibidem in princ. & medio pñt tamē Deus da-
re alicui salutē corporalem absq. fide propria, vide ibid.

Sed habet vitam æternam. fides per q. saluamur, non est fides,
quæ est donū. i. cōfidentia obtinendū q. petimus, sed est
virtus Theologica quæ asserimus oibz. credibilibz. & hanc
habent illi, qui saluamur, & nō possunt ea perdere, quia cū
sit necessaria ad salutē, si possemus pde illa inuoluntarie
eodē naturæ in voluntarie. vide sup. Mat. p. 4. c. 17. q. 16.
in medio, & in fine est duplex fides alia q. est virtus, &
alia q. est donum, est aut in pñe nostra ite virtutē fides,
nō tñ virtutē q. est donū. sup. Mat. eodē loco, & fides, q.
est donū habet post fidē q. est virtus, vide ibidem q. differen-
tia fit inter fidē, q. est donum, & fidē, quæ est virtus vide
ibid. in princ. & etiam vide p. 5. c. 21. q. 137. post princ.

Sed habet vitam æternam. Multi credunt in filiu, scd pauci
saluati consuequuntur, vnde p. 5. c. 39. annunciam, & lo-
catus sum idem annunciatū verbum Euangelicæ veritatis,
& multiplicati sunt super numerum illū. super nume-
rum saluandorum, & super numerum atq. maris cre-
sup

ſunt, iuxta illud 1. Pfal. 138. d. numero eos ſuper arenā & multiplicabuntur, omnes tamen ſic numerati non ſoluntur, quia multi ſunt vocari pauci vero electi. Matth. 20. vide ſuper Matth. p. 4. cap. 13. q. 68. in medio.

Non enim miſi Deus ſolus ut iudicat mundum. Aduentus primus Chriſti in carne ſetenus fuit, quia tempus miſe ricordie, iuxta illud ſeruenit eſt, rubicundum eſt enim cœlum, Erubicaunt ſanguine Chriſti, & mors eius eſt cauſa miſericordie, quia pater tradidit eum propitiatus ſtem pro peccatis noſtris. ſed in ſecundo aduentu tempus erit, quia quando venit ad iudicandum erit calamitas, & maror, & hoc quia ruſatur triſte cœlum Matth. 26. apparebunt tunc ſigna future penæ, quæ impioſi alicuique triſtitia. vide ſup. Matth. p. 6. cap. 16. q. 9.

Vi iudicat mundum. in primo enim aduentu venit ut medicus curaretur vulnera noſtra. Iſa. 53. luore eius ſanguis ſumus, & omnes infirmataſuerunt ſuper Matth. 26. ut adimple retur quod dictum eſt per Iſai. ipſe infirmitates noſtras accepit & agrotationes noſtras portauit in ſecundo aduentu venit ut Rex potens. vide ſuper Matth. p. 4. cap. 16. quaſt. 10. in medio.

Non ut iudicat. Aduentus Chriſti quadruplex. vnus in carne, ut carnem ſumeret, alius eſt in anima tertius eſt ad mortem hominis, quartus ad iudicium. ſecundum Origēnem duo ſunt. aduentus primus eſt per predicationē, quia quando predicatur nobis verbum Chriſti, dicitur ad nos venire Chriſtus, & alius eſt cum recipitur in cordibus perfectorum vide ſup. Matth. p. 6. c. 24. q. 11.

Non ut iudicat. iudicare accipitur multiplex voo modo cōſi- derat, i. cauſam iudicio præbere, & ita aliquid dicitur iudicare ex cuius comparatione alterum iudicatur eſſe bonum, vel malum, ſecundo interpretatur, & ita omnes qui iudicant cōſentiri iudicare dñr. tertio dicitur iudicare, quādam iudicis habere ſimilitudinē. quarto dicuntur aliqui iudicare quia continent decreta diuinæ ſuſtinent, vide lex ſcripta dicitur iudicare hominē Apoc. 20. vidi in conſpectu mortuos magnos, & puſillos, & li- bri aperti ſunt & alius liber apertus eſt, qui dicitur vitæ, & iudicati ſunt mortui ex his, quæ ſcripta erant in li-bris. quinto accipitur proprie, & verā iudicare. i. ipſam ſententiā proferre, & c. vide multa ſuper Matth. p. 5. c. 19. quæſt. 193. in principio.

Sed ut ſaluat mundum per ipſum. ad hoc quod aliquis ſic ſaluatur due conditiones requiruntur prima qd Deus dicit illum, ſecundo quod liberet populum. ut patet de Iſa. & Ieroboam 4. Reg. c. 13. de quo dicitur, dedit Do- minus Iſraeli ſalutem, & ecce primum, & liberatus eſt de manu Regis Syrix, & ecce ſecundum vide ſup. 4. Reg. cap. 13. q. 4. & oſtendit, quomodo hæc due conditio- nes ſalutatis Deo conueniunt, prima quia ſic Deus dile- xit ut nihil daret, ſecundum ſed ut ſaluat mundus.

Sed ut ſaluat mundum. ſaluare proprie eſt à malo libera- re, & quia malum eſt multiplex, eſt etiam multiplex li- berator homo dicitur ſaluari multiplex Pf. 3. ex om- nibus tribulationibus eius ſaluauit eum, & ſic liberato- res à periculo bellorum vocantur ſaluatores, ſic dicitur Iud. 3. ſolauit eis ſaluatorem & liberauit eos, ſed præ- cipue ſaluare dicitur liberare à morte æterna. vide ſup. Matth. p. 6. cap. 24. q. 87.

Sed ut ſaluat mundum per ipſum. nemo ſaluatur niſi p ſan- guinem Chriſti, quia omnes peccauerunt, & egent glo- ria Dei ad Rom. 3. non poſſunt gloriam Dei per ſe ha- bere, ſed per Chriſtum vide ſuper Matth. p. 5. cap. 20. q. 86. circa illud Redemptorem pro multis, & non eſt, q non poſſit ſaluari dum viuunt, vide ibidem. cap. 18. q. 65. poſt medium.

Qui credit non erit non iudicatur. ex hoc dicitur aliqui, qd vol- li boni iudicabuntur, quia omnes credunt in Chriſtum. alii dicunt, qd omnes boni iudicabuntur quia dñs 2. Cor. 5. oſtendit nobis ante tribunal Chriſti, ut referat, & c. ſed ſi conſideret iudiciū, ſecundum quod importat retri- butionem peccatorum, non inconuenit dicere, quod oēs boni iudicabuntur. ac cōmuniſer aliter dicitur, qd aliqui boni non iudicabunt, ut Maria Virgo, & Apoſto- li & c. vide ſolutionem dubij ſuper Matth. p. 7. c. 25. q. 34. præcipue in reſponſione ad primū vbi gloriatur au-

ſtoritas, qui credit in eū non iudicatur, i. qui credit, & operatur, quia ſola fides non ſufficit, nam ſiue operib. mor- tua eſt Iacob. 2. ſed requiritur fides, quæ per dilectionē operatur, & per totam quaſitionem melia pulchra re- peries, pro hac materia.

Qui non credit iam iudicatus eſt. i. c. d. demaſtrat iuxta illud, Marci 16. qui crediderit ſaluus erit, qui vero non credi- derit condemnabitur. vide ſuper Matth. p. 3. c. 9. quaſt. 3. in principio.

Qui non credit iam iudicatus eſt. hoc eſt, certus eſt, qui non credit de damnatione, quod non dicitur de alijs pec- catis, nam ablata fide nihil boni planet, ablatis autem alijs bonis ſpiritualibus, adhuc aliquid boni manet, nā qui incidit in quod unque peccatum retenta fide ex ſe ipſo ſanabilis eſt, qui vero ſidem perdidit, non. vide ſuper Matth. p. 6. cap. 23. q. 127.

Qui non credit iam iudicatus eſt. i. iudicio non indiget, i. non creditur adeo antequam moriatur iudicatus eſt, quia non eſt aliquid circa eum inquirendum, ac, enim Apoſt. ad Rom. 2. qui ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt. circa eos vero, qui ſub lege fuerunt, aliquid inquit cōſiderat eſt, ſan illam ſeruariunt, vel tranſgreſſi ſunt: & ideo illi iudicantur qui ſub lege fuerunt: vide ſuper Matth. p. 5. cap. 19. q. 193. in fine.

Qui non credit iam iudicatus eſt. Conſiderandum, quod venire in iudicium tertio accipitur. vno modo in iudi- cium, i. ad iudicandum, alio modo ut iudicentur tertio in iudicium, i. ut ſint in iudicio. i. non veniunt mali in iudicium. iuxta illud, 1. Pfal. 1. non reſurgunt impij in iudi- cio ſecundo modo mali veniunt in iudicium, ſed quo- modo dicitur in tex. qui non credit iam iudicatus eſt, i. non eſt iam iudicandus? etiam quod infideles iudica- buntur ſicut alij impij, ſed dicitur, quod iam iudicati ſunt, in quantum iudicium importat diſcuſſionem, & diſcuſſio ſit de eo quod dubium, & nō eſt dubiū, quod qui non credunt damnabuntur, ideo dicitur quod non iudicantur. vide ſuper Matth. p. 7. cap. 25. quaſt. 37 in medio.

Qui non credit iam iudicatus eſt. Quia dicat, non iudica- bitur, quia certa ſunt merita ſua, quia non poſſunt eſſe bona, cum infidelis ſit, ſicut ergo illi quorum malitia certa eſt non iudicantur quia ibi oula eſt diſcuſſio me- ritorum. ita illi quorum bonitas eſt certa, & impertur- ba. vide ſuper Matth. p. 7. cap. 25. q. 34. in medio.

Qui non credit iam iudicatus eſt. An mali iudicabuntur in iudicio generali: vide ſuper Matth. p. 7. c. 25. q. 32. vbi habes pulcherrimam quaſitionem de hac re.

Delectatus hominibus magis tenebris, quam lucem. Tene- bræ ſūt peccata, nam in peccato eſt tenebra, ut dicit ma- giſter ſenſualitatis, quia cum quis mortaliter delinquit, & gratia virtutis priuatur, & naturalium bonorum patre- terioſa ſaſtione, unde intellectus obſcureſcit, & totus ſer- uiciorum homo obtemperat, & ita quādam caligine nō eſt eius inuoluitur quæ caligo peccati pena eſt. D. Th. ait quod tenebra dicitur in quantum peccatum eſt obſta- culum quoddam, vel inter poſſitio, ad non recipiendum gratiam, & claritatem Dei. vide ſuper primam partem deſenſorij, cap. 4. ibi. quoniam in peccato eſt tenebra. 2. quo- modo dicitur tenebra. auferri vel an homo dicatur ab his tenebris abſolutus, vide ibidem cap. 5. ubi dicendum autem quod d ab iſtis tenebris.

Lux venit in mundum. Chriſtus, qui illuminat omnem hominem, non enim facit aliquem decipi, nec mittit de- mones aliquando ad decipiendos homines, quod ſic in- teligitur, quod ipſe non vult hominem decipi, & pro- pter hoc mittit de mones, ſed ſolum permittit de mo- nibus, quod homines decipiant. vide ſuper 2. Paralip. cap. 18. q. 38. in princ.

Qui male agit vult lucem. Quando aliqua, quæ honeſta ſunt, non erubefcimus illa in publico facere, cum vero illa in tenebris agimus, ex hoc ipſo illa de iniquita- te ſuſpecta reddimus. vnde loh cap. 24. oculis adulteri obſeruat caliginem, & dicit, quia me videbit? vide ſu- per Leuit. 25. q. 1. poſt princip. vbi etiam reddidit cau- ſa quare quondam Aarō, & iſth ſui cōſecrati ſunt, omnes Iudei vocati fuerunt: quæ poteris accommodare, etiam ad vitium

I N D E X.

ad ultimam particulam Evangelij, quæ habet, qui facit
veritatem venit ad lucem.

Qui male agit odit lucem. Opus fieri in secreto non est se-
cundum se bonum, quia facere opus bonum in secreto,
ad nihil aliud ierant, nisi ut eam inanis gloria, bene-
verum est quod si timetur inanis gloria, & evitatur, per
hoc quod fit in secreto, potest esse bonum, sicut potius
amara est bona in quantum tollit ægritudinem, ac illa
non existente, non est bona, vide super Matth. p. 3. cap.
6. q. 17. in princ.

F E R I A T E R T I A Pentecostes.

Ioan. 10.

*Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit
aliunde, ille fur est & larron.* Ovile est Ecclesia, quæ
dicitur congregatio fidelium. Ecclesia græce signi-
ficat totam gentis congregationem, & vocatur totus po-
pulus Ecclesia Deut. 23. quando dicitur, non intrabunt
Moabites, & Ammonites Ecclesiam Dei. Ecclesia accipitur
tripliciter primo pro congregatione populi, & sic frequenter accipit Phyl. 2. Polit. ubi dicit, quod in
quibusdam politijs apud Ecclesiam potestas est, &c. Secundo potest accipi pro loco sancto ad quem ingredi
poterant laici, ut ostendit, Tertio accipitur pro multi-
tudine proit habet ordinatione ad rectores & sic dicitur alii
quis intrare Ecclesiam, cō in multitudinem datur ei alio
officium, vide super Deut. 23. q. 1. similiter Ecclesia
multipliciter sumitur primo p. qualibet multitudine
vel obgregatione ad aliquem, ex Arist. 2. Polit. scilicet pro pla-
to spirituali. Tertio p. aliquam spirituales multitudinem, vel
congregationem, quæ tamē particularis est, & vocamus
eam Ecclesiam particularem, ut Toleraniam, & sic accipit
1. Cor. 1. Paulus & Solymensis Ecclesia Dei, & c.
Quarto accipit p. loco vel domo, ubi cōvenit talis mul-
tudo sic 1. Cor. 1. t. ne quis domos non hēat, quia Ec-
clesiam Dei cōtemnit. Quinto accipitur pro tota mul-
titudine hominum in Christum credentium, & vocatur
Ecclesia vniuersalis, sic accipitur illud, vni digne
vires vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, vide super
Matth. p. 5. cap. 18. q. 108. in princ. hoc modo ergo
accipitur Ecclesia cum dicitur, qui non intrat per ostiū
in ovile, quod Ecclesia accipitur pro congregatio-
ne omnium fidelium. facit cap. firmat, in §. vno, de
Summa Trinit. clarius facit cap. frequens, de excessi-
bus prælatorum in cle. in §. verum, ubi dicit text. sic re-
gularium, & secularium prælatorum, & supradictorū
exemptorum, & non exemptorum: vna est vniuersalis
Ecclesia: id est tract. contra clericos concubinos, con-
clat o. c. quana.

Qui non intrat per ostium in ovile ovium. Si ovile est con-
gregatio omnium fidelium, ovis erit quilibet homo.
creatura enim rationalis vocatur ovis in illa Parabola
Domini, Matth. cap. 18. & licet centum ille ovis, pos-
sunt intelligi omnia creata, quia omnia illa Deus fecit,
& omnia eius sunt, Psal. 13. Domini, est terra, & c. ta-
men melius intelligitur, pro omnibus creaturis ratio-
nabilibus, quia iste perire possunt per actum proprium,
& Psal. 94. dicit nos aut populum eius, & oves pascuæ
eius, & Ioan. 10. alius ovem habeo, quæ non sunt ex hoc
ovili, vide super Matth. p. 5. c. 18. q. 76.

Qui non intrat per ostium in ovile ovium. Et si ovem qui-
libet homo dicitur ovis, præcipue tamen quilibet fide-
lis, siue peccator siue iustus exeat, sed in rigore fidelis
bonus, dicitur ovis, quod patet ex illis: statuitur a
dextris: quod de bonis fidelibus intelligi debet, huius-
modi enim sunt, qui saluantur, & vocantur oves propter
māserudinem, ut dicitur etiam de Christo Isa. 53.
tanquam ovem ad occisionem ductus est. in scriptura
etiam nomine ovem innocentem solet designari, vide per
hoc electi, oves dici possunt quia innocentes. vide super
Matth. p. 7. cap. 5. q. 304. peccatores etiam licet hardi

diciantur, etiam oves dici possunt. iuxta illud: psal. 43.
sicut oves in inferno positi sunt, ratio quod propria o-
ves dicantur sed quia habent aliquam similitudinem
cum ovibus, nam in inferno erunt mali sicut oves, id est
congregati sicut oves, & sicut ducuntur oves ad occi-
sionem, ita ducuntur mali ad inferos. vide super Matth.
p. 7. c. 25. q. 306. in fine.

Qui non intrat per ostium. Christus, est ostium, ut ait
presens Evangelio, ego sum ostium, qui non ingrediū-
tur congregationem fidelium per merita Christi, secū-
dum veram intelligentiam scripturam, dicuntur ha-
terones, quia per falsam intelligentiam vellunt ad fideliū
congregationem oves retrahere, unde hæretici dicuntur
latrones, quia intellectionem Sacre Scripturæ per quas
extorcionem depravant, et si Prælati, Prædicatores, & te-
nentes Ecclesiastica beneficia, & habentes curam anima-
rum, cum venerint hæretici, & Infideles, defendere non
sunt verum, & legitimum sensum Sacre Scripturæ, id
li qui ad unitatem Ecclesiæ venerunt, per defectum do-
ctrinæ a fide recedunt. vide super Gen. c. 4. super illud
si destruentibus vobis resistat, & si unus hæreticus omnia,
& quæ continentur in Sacra Scriptura recte intelligat, &
in vno tantum discordet, etiam Hæreticus dicitur hoc
aut dicitur inter doctrinam bonam, & doctrinam ma-
lam, quia doctrina bona, si paucis sit adiuncta multa
doctrinae male non permixta cum, ut faciat hominem
bonum, doctrina autem mala paucis, multe doctrinæ bo-
næ permixta, totum inficit, quia bonum sit solum ex in-
tegra causa, malum vero ex defectibus singularibus, vi-
de super Matth. p. 4. cap. 16. q. 23.

Qui autem intrat per ostium pascit ovem. Dux sunt con-
ditiones pastoris, vna & præcipua, quod vigilat super
gregem suum, ne diaboli, qui semper circum quærent
quem debeat aliquem rapit, quia non erit bona ex-
cultatio pastoris, si lupus ovem rapit, & pastor dicat,
non vidi, debet utique præcipue pastor Ecclesiasti-
cus vigilare informando oves in fide, & in moribus, &
debet facere hoc, vel per se, vel per alios diligenter, alio-
quin totum exiget ab eo, quia cum speculatorium pos-
sint Deus domus Israel Ezech. 3. vide super Matth. in
præfat. q. 1. debet vigilare super gregem, ne aliquid ma-
lum in plebe fieret: si vero negligentia ovis, aliquid pec-
catum in plebe introduceretur, ipse peccat, & dicitur
introdere peccatum quia tanquam causa deficiens: si-
cut absentia naturæ, est causa peccandi naturæ. ex Arist.
2. Physicorum, vide super Exod. p. 2. cap. 32. q. 35. in
medio debet vigilare iuxta illud, Act. 20. attendite vo-
bis, & universo gregi, in quo Spiritus Sanctus posuit
vos Episcopos regere Ecclesiam Christi. nec habet ex-
cultationem, si dicat, nesci, quod perirent oves, debet
ergo omnes sollicite admonere nihil omittens, quom-
inus proponat omne consilium Dei; si autem admonere
cessaverit, & corrumpere populum, peccat Prælati
negligendo corrigere, vide super Matth. p. 2. cap. 3. q. 337.
in medio debet Pontifex qui est summus Pastor
constitui vniuersi exire de Ecclesia vniuersali,
quia ad nullum magis, quam ad ipsam hoc pertinet,
peccat enim pastor, quando seclera non obviat: ut ait
Greg. in pastoral. & 43. dist. 6. Ephepsi. vide super Mat-
th. p. 6. cap. 23. q. 185. in medio.

Secunda proprietates pastorem siue conditio, est quod man-
cant in agnis, de loco ad locum pro pascuis muentur,
& habitent in tentorijs, siue tabernaculis. iuxta illud.
Gen. 4. Lamech habuit viros duos, nomen vni Ada,
nomen alteri Sella, genuitque Ada Iabel, qui sui patris
habitabant in tentorijs, & ita pastorem. vide super
Gen. 13. q. 30. cum aut in tentorijs manet ad custodia-
m ovium, non debent maculare, & occidere oves, nam val-
de erat abominabile Aegyptijs, quod aliquis ista ani-
malia occideret, & hoc dicitur Gen. 46. quia detestatur
Aegyptij omnes pastores ovium, eo quod pastores oves
occidunt, & comedant, & percussit, vide super Exod.
p. 2. cap. 6. q. 12. post medium. vide etiam super Gen. c.
46. q. 2. super illud, quia detestantur Aegyptij.

Et oves vocem eius audiant. Peccat quidem Prælati, si
non doceat, si non corrigat, & c. si doceat, & oves non
audiant.

I N D E X.

ad faciem, & non faciant peccata omnes, non tamen potest: non enim proprie ex peccato subditorum sequitur peccatum prelatorum, sicut aice contra: quia tunc non esset in potestate homines bene agere, vel male, & tamen omne peccatum est voluntarium, etiam sequatur, quod non erat in potestate hominis saluari, vel condemnari, quia propter peccatum iudicantur quilibet, si ergo ex peccato vnius posset sequi peccatum in altero, condemnaretur aliquis aeternitatem, etiam si mulier, & si inueniatur D. Gregorius in moribus dicere quod secundum vniuersa subditorum, sequitur peccatum Prelatorum, non est sensus, quod si populus est malus, Prelatus cogatur esse malus, vel Deus faciat enim esse malum, sed sensus est, quod si populus est malus Deus dat eis proppter peccata sua malum retribueret: iuxta illud: Job 34. Cum regnate facis hypocritas propter peccata populi, vide super Math. p. 1. cap. 5. quæst. 337. in principio.

Et proprias uos vocat nominatur. Omnes sunt eter inmemorabiles, & pro miraculo & diuina re habetis nomina tim vocare, sicut pulserunt nullus diuinitatem potest, nec stellas, qui inuenire stellas habuerit pro re diuina iuxta illud. ps. 147. qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat, vide super Gen. cap. 1. post Job. 8. 34. circa illud, faciem semini iunior, sicut poluerem terræ, quia dicitur physico hominis nomine. Aratus gloriatus est se cognouisse nomen eius, & nomina stellarum ut ait Aug. 16. de Chl. Dei. c. 24. sed ut ibidem dicitur ad horatias facit scribere hoc, ut tactum fuisse condemnatur, vide sup. Gen. c. 1. circa illud, & nomen stellas.

Et proprias uos vocat nominatur. Nam dicitur est, boni si debet vocantur omnes, & illig etiam nuncupantur: iuxta illud Dan. 12. qui docti fuerint fulgebunt, quasi splendor firmamentum, & qui ad iustitiam eruditi multos: quasi stelle in perpetuas eternitates, vide super Math. p. 1. cap. 5. post quæst. 100. circa illud, hic magnus vocabitur, & p. 4. c. 13. quæst. 13. in fine, & cap. 17. qu. 3. in medio, & ideo Deus has omnes, & stellas nominatur cognoscit, cum autem homo, quia, ut dictum est, nunciat se cognoscit, & hoc propter multitudinem, & propter non apparentiam, aliqui enim non sunt visi potabiles, quoniam modum ille, qui sine in galaxia, et propter oculandi positionem, quia cum vnam partem aspicit, alteram partem perdetur, vide super Deut. c. 1. quæst. 6. in principio cap. 1. oram.

Et proprias uos vocat nominatur. Quia dicitur quod aliquis magnus Dominus, ut tunc habet multos subditos non cognoscit eos ex nomine suo: sed cognoscit vniuersum nomine dicens, quod omnes sunt populus meus, & nescit specialiter de vno, an petrus, aut Ferdinandus vocetur cognoscit tamen aliquos ex nomine, qui cum eis conversantur, & sunt vni magis famulo, atque ei specialiter adherentes, & sic enim vocat vult eos ad se, vocat nominatim, sic Deus omnes cognoscit tam omnes, quam heredes, & nominatim, sed dicit quod cognoscit proprias omnes, specialiter, quia omnes adherent ei per gratiam, sic dixit Moyses, non te ex nomine cognoscit omnes, qui alias esset aliquis imperfectio in Deo, vide super Exod. cap. 33. quæst. 13. circa illud, non te ex nomine & super Math. p. 3. c. 10. quæst. 27. & licet dicatur: Gen. 2. nomen, quod vocatur Adam, adque vniuersus hoc est nomen eius, non est intelligendum, quod Adam posuerit nomen omni rei vniuersi, sed quod omne nomen, quod inpositum fuit ab Adam hoc est nomen eius, vide super Gen. cap. 1. quæst. 14. circa illud, omne, quod vocatur Adam.

Et cum proprias uos miserit ante eis vadit, & uos illis sequuntur. Superiores enim debent se exemplum prebere omnibus subditis, ad hoc, enim quod ipse bonus sit non sufficit: cum in se bonum esse, sed requiritur etiam ois subditos bonos esse, sic autem subditos bonos facit, cum sufficiens causam eis se prestat, ut omnes boni fiant, una autem ex præcipuis virtutibus, per quas superiores bene se habet ad alios, hæc est, dare bonum exemplum, nam superiores, & prelati debent esse quasi speculum mundum, in quo subditi possint contemplari omnes actus suos per conformitatem ad actus prelati, & pro-

pter hoc, Deus iussit, quod sacerdotes veteris testamenti traherent se in labro cæneo facio de speculis. Exod. 28. vide multa super Math. p. 1. cap. 5. quæst. 32. circa illud neque accendunt lucernam, & esse debent meliores filii diris, qui qui precedit in dignitate, debet etiam precedere in sanctitate, vide quilibet clericus tractat etiam nichol quam lucus, & quilibet pilatus maior clerico, & quocunque subdito, vide super Math. p. 4. cap. 12. quæst. 13. in fine.

Ante eas vadit, & uos illis sequuntur. Christus se nobis exemplum præbuit, quomodo enim imitari debeamus, nam ait: Iam. 12. exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciat, & hoc exemplum consistit in obsequencia ioculis legis vide super Math. p. 5. cap. 18. quæst. 97. in medio, ibi ad quartum dicendum vno modo dicitur, autem sequi illum humiliando debet, sicut ipse exercuit opera maxime abiectionis, & mori pro subditis, cum princeps esset, & in amoc, sicut ipse natus in tantum dilexit, ut daret animam suam, totum prius pro molis vide super Math. p. 5. cap. 20. quæst. 1300.

Et uos illis sequuntur. Christum imitari possunt vide tur ex parte corporis, & ex parte anime, quia in vtroque fuit in carnis paritas, & petfectio, virgines sequuntur Christum, quo ad hæc duo, non virgines sequuntur solum quantum ad integritatem anime, non autem quantum ad puritatem corporis vide super Math. p. 7. cap. 25. quæst. 38. in fine, tamen aue testantur.

Quia sicut vocat eis audire vocem Dei, est quod homo pulsatus et dicit a Deo moerens, & bona decernens ab eo pulsatus vide super Math. p. 7. cap. 5. quæst. 18. ande se etiam illi obediunt, vide super 1. cor. 16. post Job. 10. circa illud, quod si non audieris.

Omnes qui queri venerunt fores sunt, & heredes, sed non eis dixerunt eis oves. Id est vniuersum sibi non Christus vel Metias, quod solius lesu erat proprium, iuxta illud mala venient in nomine meo, dicitur eis. ego sum Christus, propter hoc autem non audierunt eos omnes, id est non permiserunt cum eis, licet aliqui ad modicum tempus eis credidissent: primus qui se fecit Metiam, voluitque liberari populum de manu Romanorum fuit Theodosius, vide multa super Math. p. 6. cap. 14. quæst. 30. in principio.

Ego sum ovis, per me si quis intraverit saluabitur. Christus est ovis Ecclesie, quia sicut nullus potest intrare domum, nisi per ovis, sic extra ovis, scilicet extra Ecclesiam nullus potest saluari, quod designatur Dominus, quando Math. 25. maledixit scilicet. Synagoga, etenim in carne humana veniens ad Iudæos, non sunt ab eis receptus, & cum laborasset circa illis verbo predicationis, & miraculorum operatione nihil profici, sed in sua incredulitate manifestum Pontifices, Scribae, & Pharisæi: ideo debuerunt damnari, & hoc quia Christus post multos labores circa eos habuit desiderauit in eis inuenire fructum bonorum operum, non in vniuersi nisi sola, & exteriorum apparentia sanctitatis, & ideo maledixit sunt in eternum, ut fructus asserre non possint, quia quicquid iam Iudæi faciunt non poterit in eis esse fructus boni operis, quia cum extra Ecclesiam nemo possit saluari, & Iudæi ceperint esse extra Ecclesiam post Christi passionem, non poterit aliquis eorum iam saluari, vide super Math. p. 5. c. 21. quæst. 117. in medio, similiter quod extra Ecclesiam nullus saluatur vide super Math. p. 5. c. 18. quæst. 136. in fine, & eiam. p. 6. cap. 2. quæst. 69. in fine.

Et ingredietur, & credet, & pascua inueniet. Hoc exponit D. Augustinus de beatifica visione in qua beati letabuntur in eis & extra, nam sicut potentes superiores replebuntur ab obsequia illius beatifici visionis, nam omnes alii tam iusti qui puri, quam sensus cariores, vel vires qualescumque, replebuntur ab illo super excellenti bono refluente ad exteriora, vide super Deut. cap. 6. quæst. 3. post medium.

Et ingredietur, & credet, & pascua inueniet. Inquit Aug. homo inueniet pascua interius in Veritate Saharæ, & exterius in humanitate eius vide super Math. p. 2. cap. 5. quæst. 7. circa princ. vide etiam super Math. part. 7.

part. 7. cap. 25. quæst. 128. in principio.
Ego veni, ut vitam habeant, & abundantius habeant, quo-
modo Christus sit Saluator, vide Feria II. Pentecostes.
super illa verba, sed vt saluetur. Et si vis de beatitudine
vide super Matth. cap. 5. & p. 7. cap. 25. vide etiam Fe-
ria II. Pentecostes super illud, sed habeat vitam
eternam.

I N F E S T O

Sanctissimæ Trinitatis,

Matth. 28.

Data est mihi omnis potestas in Cælo, & in terra. Per
humiliationem quam in forma humana exhibuit,
& humiliationem factam Deo patri, atq; obedientiam
promisit, ut in forma humana iudicare veniat, & in
illa honoretur a toto mundo iuxta illud ad Philip. 2.
Christus factus est obediens, vsq; ad mortem, propter
quod & Deus exaltavit illum, & dedit illi nomē, quod
est super omne nomen, ut in nomine eius omne gena-
flectatur, quod maxime pertinet ad potestatem iudi-
catoriam, vt dicitur ad Rom. 14. omnes stabimus ante
tribunal Christi, & redditur causa, quia scriptū est mi-
hi omne genuflectetur, hoc autē iudicij pertinet ad for-
mam humanam, non originalem, sed meritorie vide
super Matth. p. 7. cap. 25. q. 127. in fine.

Data est mihi omnis potestas. Poterat Christus tollere le-
gem Moysi, quia ipse eam condidit, & non potest tolli
lex, nisi ab eo qui condidit, vel a superiori potestate,
vel ab æquali succedente, sed quia Ecclesiæ, & Aposto-
lus Christus dedit suam potestatem, potest esse dubium
an Ecclesiæ, & Apostoli possint tollere legem, sicut po-
terat ipse, aliqui affirmant, quia habuerunt tantam po-
testatem a Christo, quantum ipse habebat, & suadent
sibi hoc autē Ioan. 20. sicut misit me pater, & ego mit-
to vos, sicut in potestate illa, & c. alij negant, quia Ecclesiæ,
& Apostoli non condiderunt legem, nec habent æqua-
liter potestatem, nec succedunt Deo in iuris dictione,
quia Deus semper manet, hæc sententia vera est, quin-
modo autē solvatur ratio in oppositum, vide sup. Mat-
th. p. 2. c. 5. qu. 98. quod in princ. & licet habeat Ecclesiæ
potestatem æqualem potestati Christi, tamen non se-
quitur propter illam potestatis, æqualitatem non se-
quitur Ecclesiæ posse dispensare in lege Christi,
nam si Christus obliget aliquis homo de nobis, &
nunc non vivet, illi qui nunc principantur in Eccle-
siæ possunt dispensare in lege sua, si lex solum fuisset eius,
sicut est de summis Pontificibus, inter se, sed Christus licet
mortuus sit, vivit tñ, & nunc est in maiori potestate, q̃
fuit ante mortē, cū legem condidit, s. scdm humanitatem
nam post resurrectionem dixit: Data est mihi omnis po-
testas ideo principes Ecclesiæ non possunt dispensare in
lege Christi etiam si essent ei æquales potestate cum ip-
se vivat, vide super Matth. 12. præfatone q. 29. in fine.

Data est mihi omnis potestas. Deus voluit, quod totum ho-
norem, qui exhibetur ipse meretur per actus suos
& licet Christus in quantum erat Deus per quælibet
actum posset mereri in infinitum, tamen meritum suū
proprie fecundum divinam ordinationem fuit per mor-
tem, & tunc meruit omnem honorem humanitatis sue
s. quod est, scdm quod erat homo Dominus om-
nium hominum, nam solum post resurrectionem dixit,
data est mihi omnis potestas. vide super Matth. super
primum. Prolog. D. Hier. quest. 1. circa principium.

Data est mihi omnis potestas. Christus est Dei filius, & æqua-
lis patri, & per hoc, quod homo factus est nihil pei-
dit de sua naturalis excellentia, quia sic nunquam fa-
ctus fuisset homo tamen secundum quod homo nūc
est equalis patri, vtroque tamen modo est Dominus
omnium, sed secundum quod Christus est filius Dei,
est naturaliter Dominus omnium, in quantum vero est
homo non est naturaliter Dominus omnium, sed est
ibi collatus a tota Trinitate, quod meruit per passionē.

Data est mihi omnis potestas. Christus in quantum homo
per passionem suam meruit, ut esset caput omnium ho-
minum, & essent sibi omnes subditi, istam potestatem
autē non habuit ante passionem suam in quantum ho-
mo, eo quod nōdum acquisierat eam, quia non poterat
acquirere eam; nisi per sanguinem, quia sicut ille, qui
emittit aliquem in scutum, per illum in suum accipit
potestatem in eum: ita cum Christus homo per suam
mortem nos redimeret, & non alio modo non potuit
aliter accipere potestatem super nos, vide super Matth.
in præfatone, quæst. 1. 2. ante medium.

Euntes docete omnes gentes. Matthæus prædicavit Euan-
gelium in Iudea q̃ ceteris Apostolis, & cum esset divul-
ganda fides per totum orbem mandato Christi, Apostoli
si diuiserit inter se provincias, vide super primum pro-
log. D. Hier. quæst. 3.

Euntes docete omnes gentes. Christus principaliter venerat
propter Iudeos, cum ex ipso natus fuisset, & consequen-
ter p̃ ipsas gentes, nā ipse dixit non sum missus, nisi ad
ovcs, quæ perierunt domus Israel, Matth. 15. scilicet
principaliter propter Israelitas, ideo iustum erat, ut pri-
mo prædicaretur eis, ut fundaretur, Ecclesiæ in ipsis, &
inde derivaretur salus ad totum orbem, quia sic Chri-
stus dixerat salus est Iudeis c. Ioan. 4. vide super Mat-
th. p. 1. super primum Prolog. D. Hier. q. 4. in principio.

Euntes docete omnes gentes. Licet Christus venerit princi-
paliter ad ovcs, quæ perierunt domus Israel, tamen con-
sequenter venit ad omnes homines, ideo omnibus iussit
prædicare Evangelium, & fidem accipere, nisi p̃ propria
loquatur principaliter venit Christus propter gentes
quam propter Iudeos, cum paucissimi numero de Iu-
deis saluti sint, confesso ad eos, qui de gentib. Chri-
sto crediderant, & saluti sunt: & hoc significatur ip-
se dicens: non est mihi voluntas in vobis, ab ortu solis,
vsq; ad occasum, & c. vide super Matth. p. 1. c. 1. post q.
43. circa illud, populum suum.

Euntes docete omnes gentes. Alibi tamen iussit quod non
intendat prædicandum gentilibus, & hoc multis de cau-
sis, primo ad auferendam Iudeis occasionem murmu-
randi, & abijcendi Christum, nam vt Medias de gen-
te Iudæorum erat, & ad ipsos pertinebat, & promissio
ipsis facta erat, sic dicitur ad Rom. 9. qui sunt Israelitæ
quorum adoptio est filiorum, & c. Secundo vt alique
volunt ad exercitationem Apostolorum, quod antequā
mitteretur per totum orbem exercitarentur inter Iu-
deos, & c. Tertio quia Christus non veniebat ad prædi-
candum personarum, nisi Iudeis non sum missus, nisi
ad ovcs, & c. Quarto propter honorem quemdam legis,
& gentis Iudæorum, & vt essent minus excusabiles, & c.
Quinto quia futurum erat, quod Iudæi repellerent præ-
dicationem Christi, & Apostolorum, & transiitū erat
Apostoli ad gentes, vide super Matth. p. 3. c. 10. q. 44.

Euntes docete omnes gentes. Qui mittuntur a Deo, non
propria, sed aliena prædicant unde in consuetudinem fal-
sorum Prophetarum dicitur Ezech. 13. veniebant, &
ego non intuebar eos, sed Apostoli non sua, sed quæ
Christi erant fermanerant, quia non aliud docuerunt
quam quod Christus iussit, Matth. 28. vide super Mat-
th. p. 4. cap. 13. q. 10.

Euntes docete. Nullus potest docere exterius, nisi Deus
intenus doceat, unde necquis potest habere cognitionē
quæ est per doctrinam sine auxilio gratiæ intus opa-
rantis, vide super Matth. p. 5. c. 19. q. 176. in princ.

Euntes docete. Alter docet Deus, & alter homines. Deus
docet hominem non attendentem, unde non videt ho-
mo, quando Deus eum docet actualiter, sed invenit sub-
bito se doctum, homo autē non potest hoc facere, et
quod sequitur, quod Deus quælibet potest docere homi-
nem dormientem, & vigilantem, homo autē non po-
test docere hominem, nisi vigilantem, & dispositū.
De primo, pat. Num. 12. si quis fuerit inter vos Propheta
Domini in visione apparebo ei, vel per somnium loquar
ad illum, & c. Salomo, quoc; patet 3. Reg. 3. & 2. Para-
lip. 1. nam per somnium fuit illi data sapientia, & c. vi-
de sup. Matth. p. 6. cap. 23. q. 59. in medio.

Baptizantes eos. Omnes homines obligantur ad bap-
tizandum.

INDEX IN FESTO CORPORIS CHRISTI

JOAN. 6.

CARO mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus, Omnia Sacramenta dicuntur cibus spiritualis, quia sicut cibus corporalis reficit corpus, ita & Sacramentorum usus reficit mentem, & confortat, & precipue Sacramentum Eucharistiae, ibi enim non est cibus per metaphoram, sed secundum veritatem. vide super Matth. p. 6.c. 24. q. 267. in medio.

Cara mea vere est cibus & **Sanguis meus vere est potus**. Caro in Sacra Scriptura diversimodo sumitur aliquando figurate, aliquando pro homine, iuxta illud, Matt. 16. caro, & Sanguis non revelauit tibi, id est aliquis homo. aliquando accipitur caro, & sanguis pro corruptione aliqua ad quam inclinat Caro, & Sanguis, vel pro operatione, quae est ex illis, etiam si mala non sit, & ita omnis operatio animalis vitæ. scilicet, & potum sumere, dormire, & veneris qualitercunque vti dicuntur opera Carnis, & Sanguinis. iuxta illud, Caro, & Sanguis non possidebunt regnum Dei, homines dediti peccatis. &c. vel accipitur proprie Caro, & Sanguis pro ijs quæ sunt de integritate naturæ. vide super Matth. p. 6.c. 12. q. 241. in medio. in resp. ad primum. vide etiam quomodo multipliciter accipitur Caro, super Matth. p. 1. cap. 4. q. 72. in princ.

Cara mea vere est cibus. Corpus Saluatoris in hostia est modo indiuisibile, aliquo enim non possit dari integer in hostia, quæ est tam parua quantitas, precipue, cum in qualibet particula Hostiæ sit totus, integer, quantumcumque, diuisio Hostiæ, hoc tamen non contingeret si daretur ibi Christus sub aliquanta extensione diuisibilis, quantumcumque parua, nam data illa extensione portui, posset diuidi Hostia in minores particulas, quam esset illa extensio, cum sit diuisibilis in infinitum, & tunc daretur aliter multæ partes Hostiæ consecratæ in quibus non esset Corpus Christi, quod est contra Catholicam assertionem. vide super Iosue p. 1.c. 1. q. 10. in medio.

Cara mea vere est cibus. Est etiam indiuisibilis Caro Christi in Eucharistia, quam cum sit indiuisibilis, quia corpus suum manet, opere Dei, cum omnibus partibus suis integralibus, in indiuisibili, ita quod est vna pars, vbi alia, erat etiam indiuisibilis et, quia repugnat indiuisibile videri, cum omnis visio sit per piramidem radiosum, cuius basis est in re visa, & conus in oculo videntis. indiuisibile autem non potest esse basis, cuius basis sit superficialis quædam, reducendo ergo rem ad indiuisibile, est facere eam multibilem, & hoc modo etiam Stella Magorum poterat fieri indiuisibilis. vide super Matth. p. 1. cap. 2. q. 41. in princ.

Cara mea. In Sacramento non Christus localiter, sed Sacramentaliter, quia non est per motum suum, sed per conuersionem aliquam in ipsum, unde nulla mutatio facta in Christo, qui manet in Cælo Empyreum, sit cibus uero panis in corpus suum, in illo loco in quo panis est, & quando incipit esse in Sacramento, non definit esse in Cælo Empyreum; ideo non est in Sacramento per hoc quod moueatur ad illud vbi; sed per hoc quod id, quod erat in illo vbi conuerteretur in ipsum, & propter hoc non est maior difficultas, quod sit Christus in vno altari in Hostia, quam quod sit in decem millibus, vide super Matth. p. 4.c. 17. q. 119. post principii ibid. quod autem dicitur de corpore Christi in Sacra. &c.

Cara mea. Est ibi indiuisibilis, quia non est Christus per mutationem, quia desiderat esse, vbi prius erat, & in epeperit esse alibi, sed est ibi per hoc, quod conuerteretur in corpus eius, illud quod ibi erat; ideo necesse est, quod taliter Christus ibi sit, qualiter est id, quod in eo conuerteretur, per cuius conuersionem ibi est, sed illud manet indiuisibilis, ergo, & Corpus Christi. patet

quia conuerteretur in ipsum substantia panis, illa tamen manet indiuisibilis, immo est facta in diuisibilis, quia substantia non accipit, quod possit diuidi, nisi per quantitatem, & tamen quantitas, & dimensio est accidentis, & de accidentibus panis nihil conuerteretur in Corpus Christi, sed sola substantia manens omnibus accidentibus, unde sequitur quod substantia, quæ conuerteretur, in diuisibilis manet, & indiuisibilis est; unde si Christus incipit esse ibi, per solam conuersionem, non est aliqua difficultas, quod maneat ibi indiuisibilis, immo esset porius miraculum quod maneret diuisibilis, immo non potest esse, quod Christus maneat ibi diuisibilis, si per solam conuersionem ibi manet, cum id quod conuerteretur sit indiuisibile, & ita non debet dici, quod Christus in Sacramento reducitur Corpus suum ad indiuisibile, quia hoc esset si moueretur ad essendum ibi destinando Cælo Empyreum, sed dicendum est, quod est indiuisibilis, vide multa inconuenientia pro 1. parte, & multas rationes pro 2. super Matth. p. 4.c. 17. q. 119. ante medium, ibi quod autem dicitur de Corpore Christi, &c.

Cara mea vere est cibus. Vt enim homo spiritualiter viuat indiget cibo spirituali, sicut etiam ad vitam corporalem est necessarius cibus corporalis, unde Deus suis prouidentissimæ dispositione, prouidit nobis hunc cibum spirituales, sicut semper homini prouidet corporalem, ipsentem qui hominem creauit, volebat eam conseruare meliori modo quo conseruari poterat, secundum naturam ei traditam conseruatio autem animalium est per cibum, ideo diligenter prouiderit ei de cibo, nam mox creato homine, & animalibus, scribitur quid ei deditur in cibum Gen. 1. ecce dedi tibi omnem herbam, & quando posuit eum in paradiso, vbi erat notus itatus, ponitur statim de cibo eius. Gen. 2. ex omni ligno paradisi comedere, quando exclusus de paradiso transibat ad altum firmam, loquitur ei de cibo, Gen. 3. comedite herbas terræ, diuisio illius quoniam inscriptibilis status hominibus egressis de archa, dixit Deus, quod omnia quæ mouentur & viuunt tradebat eis in cibum. Gen. 9. vide super Gen. 13. q. 232. & poetis hæc ad proposuim applicare.

Cara mea vere est cibus. In Hostia consecrata est integro Christus, & in sanguine similiter totus Christus integraliter occulatur. In Hostia consecrata est Corpus Dominicum, & sanguis eius, & anima rationalis, aut Deitas, & verbum patris, aut secunda persona diuina; hæc autem sola in Christo sunt, in Calice autem eodem modo sanguis Christi est, & Corpus eius, & anima cuius vbi diuino in Hostia est Christus viuus, unde sequitur quod in Hostia sit Sanguis, quia nolum datur Corpus viuens, sine sanguine. item nullum corpus humanum potest esse viuens sine anima, & sic in Hostia erit anima. item in Hostia debet esse verbum patris quia quod summe assumptum nunquam dimittit. vide Parad. 2.c. 17. & c. 19. Si autem in Hostia consecrata corpus Domini pacifice existeret, in calice autem solum sanguis, cum secundum corpus animæ mortem necessario inferretur, quæ in qualibet consecratione Christum mori, quia tunc se iunguntur partes nature humane Christi, & quotiescunque cessaret esse Corpus Christi, & sanguis sub Sacramentalibus speciebus reueneretur partes nature humane Christi, & rursus esset Deus, & homo, quo concessio quoties Christus moreretur atque resurgeret. vide Parad. 2.c. 20. In calice non solum sanguis existit, sed sanguis cum corpore, anima atque verbo diuino, cum autem seculares communicant non est necessariam sanguinem in calice consecrari ad eis tribuendum, quia in Hostia, quæ eis tribuitur totus Christus est, propter hoc tamen Sacerdotes non debent consecrare, sub vna specie, tantum, sed sub duabus, ratio est triplex. vide Parad. 2.c. 21. & c. 22. quare Eucharistia secularibus datur tantum sub specie panis, & Sacerdotes etiam sub specie vini, vide Parad. 2. cap. 23. & quare Christus sub duabus speciebus consecrauit. vide ibid. c. 24.

Qui manducat carne meam, & bibit meum sanguinem. Hæc caro, dignis manducari debet, cum sit vera caro
§111

I N D E X.

filij Dei nam si lex homini existenti in necessitate non per-
mittebat comedere de pane propositionis, vi haberetur. 1.
Reg. cap. 21. qui panis nullam differentiam ab aliis panibus
habebat secundum veritatem, sed solum secundum
opinionem, quanto subiectus hoc observandum est, in Do-
minico corpore, ubi non est panis, nec vinum, sed vera Christi
cuiusque enim inquit Apostolus. 1. Cor. 11. manducare
est panem hunc, vel bibere calicem Domini indignum, reus
est corporis, & sanguinis Domini, ideo subditur probet
autem seipsum homo & c. qui enim manducat, & bibit
indigne iudicium sibi & c. vide super 1. Reg. p. 2. cap. 21.
quærit. 13. in medio.

Qui manducat meum carnem in me manet, &c. Vt manduca-
do carnem Christi, ipse in nobis, & nos in eo manducamus,
necesse est, quod qui accedit ad manducandum, sit mun-
dius a peccatis, quia per sacramentum non auferitur pecca-
tum, sed culpa, quoniam ablatio carnis non est per aliquam
operationem sacramentalem, sed per solam actionem car-
nis hominis cõtritiã hoc generale est in veteri, & novo
testamento in omnibus sacramentis, quod nullum sacra-
mentum tollere possit culpam, nisi accedens ad sacramen-
tum culpa prius fuerit emundata, loquendo de adultis,
vide super Levit. cap. 1. q. 16. in principio.

Qui manducat meum carnem. Agnus Paschalis immolatus
in veteri testamento figurabat Christum in Eucharistia.
nam sicut ille agnus a Iudeis immolatus, etiam agnus ipsi
quis, & Pascha vimbant, sic Christus est agnus verus, &
verum Pascha. 1. Cor. 5. Pascha nostrum immolatus est
Christus, agnus a Iudeis immolatur, quia Christus ab eis
dem patitur, tota multitudo sibi illi immolatur, ga-
mines coram Patre petuntur, ut non crucifigeret Matt.
27. ad vespertim, ad solis occasum immolatur. Dicit. 16.
sic Christus aduocatus est mundo. Mat. 2. & erit in no-
vissimis diebus præparatus mōt. & c. sanguis agni in vtro
que possit lauri, cum memoria passionis Christi inope-
re per fidem, & in ore per confessionem impetratur, quia
corde creditur ad iustitiam, & tunc autem superflua
se sanguine agni rubescit cum cor nostrum ad ipse o-
sculum per meritum passionis Christi eleuatur atque animal
debet effragis vi immolatur, quia Christus pro-
ferret de quo Iai. 53. sicut autem ad occisionem ducuntur
agnus erat immolatus, & Christus peccatum non solum
1. Pet. 2. Carnes agni nocte comeditur quia corpus Christi
in huius vite tenebris nocte, & luctuosis circumstantiis
tanquam mentium inhumatum veteris atque perfectum
solum accipitur Psal. 79. cibabis nos pane lactum tuum,
& c. de carnibus agni, vique mane iuuat relinquere quia in
mane, quod futuræ vite principium est, Christus in tam fa-
cramentaliter non sumimus, conuincuntur carnes a se ca-
lore igneo, vide omnia sup. p. 2. q. 20. p. 1. q. 2. p. 1. q. 2. p. 1. q. 2.
vide etiam sup. Psal. p. 7. q. 16. q. 18.

Qui manducat meum carnem. dicitur. 2. Thim. 4. semet. dist. 9.
att. 4. sub art. 1. quod ad hoc, quod aliquis accedit digne
ad sacramentum Eucharistie, tria requiruntur primo mū-
dificatio confessorum, quæ non tollitur, nisi per peccatum, se-
cundo eleuatio mentis in Deum per actuale deuotionem,
& hoc per mentis habitudinem, vel occupationem, aut di-
uinationem amittitur & accidit sepe sine peccato tertio in-
iudicia corporalis, unde celebratur, vel tractatur aliqui
sacrum, propter reuerentiam manus lauant, & susceptionem
ergo Eucharistie, hoc impeditur tripliciter primo & prin-
cipaliter per peccatum, secundo per in deuotionem, seu he-
betudinem mentis tertio per corporalem inmundiciam,
hec autem tria aliquando concurrunt in vna pollutione
nocturna, vide sup. Matth. p. 2. c. 1. q. 5. q. 27. ante medium
ibi dicendum quod pollutio.

Qui manducat meum carnem. Per peccatum mortale impe-
ditur quis digne ad hoc, quod non possit digne percipere
Eucharistiam, peccatum autem veniale non impedit homi-
nē sufficienter a suspensione Eucharistie, ad hoc autem
quod aliquis omnino digne suscipiat non solum debet ca-
uere a mortali, sed etiam a veniali, & ad innotione, quæ
est hebetudo mentis, & a corporali inmundicia, vide su-
per Matth. p. 2. c. 1. q. 4. ante medium. ibi ad videndum
autem quomodo &c.

Qui manducat meum carnem. debent coniuges propter sum-

pionem Eucharistie abstinere se a coitu, tenetur enim sal-
tem semel in anno Eucharistia recipere oēs fideles, extra de
peni. de remiss. c. 6. & pro illo tempore, quo ex necessitate rursus
recipiunt sunt Eucharistia tenentur abstinere a coitu, etiã
si alias suscipere velint abstinere debent. nam si panes pro-
positionis ab his, qui uxores suas reterant comedi non po-
terant, quanto magis ille panis, qui de celo descendit, non
potest ab his, qui coniugalibus paulo ante habere comple-
xibus violari, atque contingi, vide sup. Matth. p. 2. c. 1. q. 5.
q. 27. in fine.

Qui manducat meum carnem. Sacramentum Eucharistie est
necessarium, quia Christus dixit, Ioan. 6. nisi manducaueris
carnem filij hominis, & non habebitis vitam æternam,
& Ecclesia statuit fideles tenere ad recipiendum saltem se-
mel in anno hoc sacramentum, aliud tamen est sacramen-
tum excellentissimum, ad quod immundus accedere nō li-
cet, quia iudicium. 1. condemnatio iocem filij manducantem,
& in hoc habet locum, quod dicitur Matth. 7. quod san-
ctum, i. sacramentum istud sanctissimum, non datur porci-
s. carnalibus, sed tamen distinguendum, quia isti carna-
les, aut sunt in peccato manifesti, quod possit vocari publi-
cani, aut non, si sunt in mortuo, etiam si petant Eucha-
ristiam, eis est neganda, si vero peccata non sunt publica,
sed coarctat de se facit doli a quo petunt Eucharistia, aut
petunt secrete, & sic debet negari, & exprimi causa, aut
petunt publice, non debet negari, quia pro peccato occulto
publice puniuntur, quod est inconueniens, vide super
Matth. p. 1. c. 7. q. 2. in medio.

Qui manducat meum carnem. Debat inquam agnus totus
manducari, & ita totalis manducatio signat spirituales
manducationes, in qua manducatio facit verum sumere
caro Domini, potius fide, quam corpore manducamus, si
digne manducamus, vi non diuidamus eum, sed integrit
manducemus non separantes Deitatem ab humanitate, ita
ut solum Deum credamus, non huiusmodi naturam hu-
manam, sicut Manichei corpus phantasticum habere, & a
Mara non conceptum, sed fortuito inuentum, vi 1. Hier.
dicit, neque humanitatem separamus a Deitate, quasi so-
lum hominem asseramus, sicut Ariani dixerunt, eam pu-
rum hominem esse, & ante Mariam non fuisse, nam qui
sic Christum manducant, vi non Deum, & hominem si-
mul credant, non totum agnum sumunt, sed partem, &
ad iudicium, vide sup. Matth. p. 7. c. 26. q. 27. in fine.

Qui manducat meum carnem. Qui Eucharistiam tanquam
inutilem contempserint, mortui minime mancipia sunt, ga-
am Christus Ioan. 6. nisi manducaueris carnem, & c. vi-
de super 1. Thim. p. 2. c. 1. q. 2. q. 5. in fine.

Hic est panis, qui de celo descendit. Christus est panis, & ideo
natus est in Bethlehẽm quoniam Greg. quia Bethlehẽm
interpretatur domus panis, vide super Matth. p. 1. cap. 2.
q. 4. in principio.

Hic est panis, qui de celo descendit. Hieron. vocat istum pa-
nem superbibantialem, id est præcipuum, vel egregium,
vel peculiarem, id est specialem, & recte vocatur superbibi-
fantialis, id est super omnium substantiam, quia est excel-
lentior omnibus rebus, cum ibi sit vera Christi humani-
tas, & veritas, vel dicitur superbibantialis, id est substantia
de supra veniens, saltem de celo, vide super Matth. p.
1. c. 6. q. 1. & 2. in fine.

Hic est panis, qui de celo descendit. Quod panis sit celestis
potest intelligendum, sicut aliqui simplices opinantur, quod
in celo sint cibi quibus materialiter alantur existentes ibi
quia in celo non est cibum nec potus, sed sunt ibi homines
sicut res incorporeæ quæ cibo non videntur hoc significa-
uit Christus Matth. 21. dicens erratis nescientes spiritus
ras, nec virtutem Dei in resurrectione enim, nec nubem,
nec nubem sed erit Christus Angeli Dei in celis quasi dicente
Angeli ex eo, quod sunt incorporei non patiuntur aliquā
conditionem ita ut in ira nec homines existentes in celo,
sed vocatur panis celestis, quia solus opere Dei factus est
opere. 1. Spiritus sancti, sicut panis factus est opere Dei, qui etiam
dicitur celestis hac ratione. Vide super 3. Reg. cap. 19. q.
5. in principio.

Non sicut manducauerunt patres vestri manna. Quia sumen-
tes Eucharistiam percipiunt dulcedinem, & non prouo-
cantur ad nauis sicut qui manna manducabant, & si fa-
porem

Potem mellis habere ut habetur, Exod. cap. decimo-
tercio, tamen ad nesciam provocabatur, & ratio est,
quia de dulcibus possumus parum gustare, & dele-
tant, sic verum inhim in cibis simpliciter nautica-
bimus si potest de ipso melle. Propter 2. mel inuenit, co-
mumus, quod succit ubi, ne forte sciat ut monas illud. &
sic conuenienter nautica com edentes semper istum cibum
provocabatur ad nesciam, ut patet num. 1. anima no-
stra nautica super cibo ista leuissimum. vide super Num. 1.
11. q. 16. in medio.

Non sicut manducauerunt patres vestri. potest tamen assi-
milari manna Eucharistiae, quia Eucharistia recte fimen-
tibus, est omnis suauitatis, sicut manna immutabat gustum
Induratum, secundum diuersos sapores, quos Deus cau-
sabatur, nunc unum saporem, modo alterum, ita ut cum Deus
cognoscere, quod aliquis de ludis bonis desiderabat ta-
lem, vel talem saporem in manna, causabat illum ibi, &
immutabat, secundum illud. vide super Num. cap. 11.
q. 16. in medio. in aliis sunt. Sacramentum dulce-
dinem illius non percipimus, sed solum saporem panis, ab-
que alio spirituali gustu percipimus, sicut etiam manna non
praestabat suauitatem saporis omnibus, ut mutaretur ad
id, quod quisque vellet, sed solum hoc fiebat in bonis, & iu-
stis, qui vocantur Filij Dei, in malis autem non fiebat sic,
sed recte erat sapor in naturalium: erat autem sapor natu-
ralis manna conueniens ex sua mutatione, sicut panis olei
est idem pecti cum oleo, ut patet num. 11. & propter hoc
fiebat non gustabilis. vide super Gen. 13. q. 17. in primo,
& sicut mali, quia Sacramentum dulcedinem non percipimus,
magis sicut de rebus temporalibus quam de Eucharis-
tia, sic Iudei mali magis cupiebant comedere portos, &
eggs, cucumeres, & alia, quam manna: & patet Num.
11. vide ibidem super Gen. Sacramentum Eucharistiae
iustis tantum traditur sicut manna erat cibum tantum ho-
minum, & non iumentorum, ut homines agnoscerent in-
tuitum, quod iumenta agnoscere non possunt. vide ibid.

Hoc sacramentum vocatur panis Angelorum, quia institutum
est à Christo qui est Angelus consilij natus de Virgine, si-
cut manna, quia erat aliquod confectum ab Angelis, dice-
batur panis Angelorum. Psal. 77. & c. 16. vide ibidem, &
etiam super Num. cap. 11. q. 16. post medium. vocatur En-
charistia panis, sicut etiam manna, sic dicit Deus Moysi,
Exod. 16. ecce ego pluiam vobis panes non sicut non accipi-
tur panis pro eo, qui conficitur, ex granis tritici, aut ali-
cuius siugum, sed generaliter pro fundamento totius ali-
menti, & aliquid, quod suppletur vicem panis, nam sicut
panis est ceterorum ciborum fulcrimentum, & magis cor-
porationis, psal. 109. panis cor hominis confirmatur ma-
na erat loco panis, ita quod cum manna poterant comedere
carnes, aut fructus sicut coqui panem, & poterant manna vo-
cari panis, quia in modum panis formabatur. & quibusdā
postquam colligeretur vide super Exod. p. 1. cap. 16. q. 2.
circa illud, ecce ego pluiam panes.

Sicut vultis, sumunt mille idem corpus Christi, & tantum
sumunt, qui unum hostiam, quam qui mille, & ea qui mil-
le, quam qui anima partem hostiae, sicut dixerunt de mē-
na, quod qui magis colligeretur, nihil magis haberent,
quam qui parum, & qui parum nihil minus, quam qui
multum, quod Deus fecit in manna ad tollendum con-
tentiones habere voracibus cum haberet esse voraces, ma-
iores, & potentiores poterant accipere totum manna,
non permissentes minoribus, quicquid accipere, vide su-
per Num. cap. 11. q. 7. in principio.

Qui manducant hunc panem uiuent in aeternum, quia sine isto non
saluantur & saluatur christi ipso vide super Matth. p. 7. cap.
2. p. 140. in medio.

Vide etiam circa ly caro mea vere est cibus.

Etate misericordiae, sicut pater vester misericors est. non la-
tando super peccatione alius, sicut Deus non latet
super perditione mortuorum, cum ipse sit proprius mi-
seri semper, & parcere, nec de penis impiorum gaudet, ab-
solute loquendo, licet sit in eo quoddam gaudium condi-
tionatum, & velut mirari tristitia, iuxta illud, 1. Iai. 4. hec
consolabor super hostibus meis, unde non dixit absolute
consolabor de hostibus, sed premisit heu, quia est interne,
etio dolentis, quasi prius sit ibi dolor, quam gaudium, ut
de non ordinat aliquem ad peccatum, nisi sub quadam ratio-
ne necessitatis, eo modo non potest aliter fieri sicut uoluit ordine
iustitiae. vide super Matth. p. 7. c. 2. q. 6. 6. in medio.

Etate misericordiae & c. an Deus fiat misericordiae omnibus,
tam bonis, quam malis, aliqui sibi sentent quod solum faciat
misericordiam bonis, & ambulantibus coram eo corde p-
fecto alii credunt, quod et malis, quia dicitur Matth. 5. iusto
et misericordiae, sicut & pater vester misericors est, q. solum
solum omni fieri, super bonos, & malos, & pluri super ius-
tos, & peccatores, et cap. 11. of misericors omnium sed de-
cedit est, & dicitur misericordiae est generalis, & quodam
specialis, generalis misericordiae est illa, quia Deus benefa-
ciendo uni, beneficit multis, & non potest unus bonus susci-
pere, quia multi bonum suscipiunt, sicut in pluita, & salo
bruit aeris, & abundantia terrae nascitur. & similibus ac-
cidentibus communibus, misericordiae specialis est illa, qui
beneficitur cor ferat uni soli, sicut in exaltatione, & loco
circa rem familiarem misericordiae generalis Deus seruat
bonis, q. malis, aut specialis misericordiae semper ferat Deus
bonis, ita semper est benefactor in temporalibus, nisi fortis-
la bona sua sint, q. cum ad bene viuendum impedire possint,
malis est interdum benefactor. vide super 2. Paral. c. 6. q. 9. in me-
dio, vide et super 1. Paral. 17. q. 33. & super Num. ca. 22. q. 9.
in puncta & nos & clemus omnibus, misericors, & benefa-
tor, sed maxime bonis, iuxta illud, ad Gal. 6. ad seipsum habi-
mus operemur bonum ad oēs, maxime aut ad domesticos si-
dei. vidit super Matth. p. 5. c. 18. q. 16. in medio. vide et super
Matth. p. 4. c. 12. q. 9. in medio.

Etate misericordiae. sicut enim omnibus suam misericordiam
elargitur, sed nec omnibus debemus benefacere, atque red-
dere hospitium ad hospitium abique eo, quod distinguamus
in bonum, vel malum sibi haec spiritus, quia distinguendo inter ho-
spites contingeret aliqui excludere bonum, & recipere
malos, sic ait Christus. Epistolae ad Heb. quomodo Abraham
hospitales erant omnes se ostendebat, si seruorum effectus
traresugientes ad se, nunquam Angelos hospites recep-
tiss, fortassis enim non potasset eos Angelos, sed eo ratione
repellerentur, sed quoniam omnes recipiunt, sicut & de
Angelis, & patertra in suscipiendo hospites misericordiam ad
penitentem ex bonis, vel malis, qui recipiunt sed ex charita-
te. vide super Matth. p. 7. cap. 10. q. 7. 1.

Etate misericordiae. debemus magis pater esse ad misericordiam
quam ad puniendum, sicut Deus pater est ad misericordiam
vide super Matth. p. 7. cap. 18. q. 6. post principium.

Etate misericordiae. misericordiae dicit de Deo, & de bonis, in o-
mnibus misericors est contra peccatum aliter misericors, in Deo autem in
quo nec peccatum, nec compassio vlla esse potest nihil aliud est mi-
sereri, nisi misericordiae relictum dādo misericordiam id, quod indignum
est misericordiae esse delectat. vide super Matth. p. 4. c. 14. q. 37. 1. in me-
dio.

Etate misericordiae. debemus maxime misericordiam, quod promi-
sit Christus mori voluerit, & cuiuslibet nostrum indignis-
simo peccatori passionis fide facit illius merita commu-
nicare dignetur cum misericordia eius, ut vulgariter loqui
mur Iohanni misero aliquid misere fide tribuere solamen,
quo ego maximum solamen tribui, maximam misericor-
diam facit, Christus homo, & Deus nobis iam misera-
tus, & reus aeternae mortis redemptionem tribuit, quod
erat maximum solamen, & sic maxima misericordia. est
etiam maxima ex parte charitatis propter maximam mi-
seriam, qua dilexit nos misit filium suum, & c. ad Gal.
6. ita ergo & nos debemus misericordiam proximis, ut vbi opor-
tet etiam animam ponamus, quia maiorem charitatem nū-
mo habet. vide super Exod. p. 2. cap. 34. q. 7. per totum.

Dare & dabitur. De quibus rebus elemosina fit faciendā, & quod nullus teneatur de sibi necessariis facere elemosinā nisi in tribus vide sup. Matth. p. 1. c. 6. q. 3. 5. & An elemosina possit fieri de rebus illis acquisitis vide ibid. q. 3. 6. & an possit fieri de acquisitis per mercedem ibid. q. 3. 7. Plura de elemosina vide in eodem. c. vbi multa, alix quoque rationes proponuntur.

Assensum bonum, & consensum, & cooperatum, & superfluentiam dabant in sinum vestrum. Accipient mercedem, supra merita, ut sancti in patria recipiant mercedē laborum fuorum supra id, quod fecerant. vide sup. Gene. in Epit. D. Hier. ad Paulinum cap. 4. circa illud si destruetis in omnibus visis. Vnde David 1. Paralip. c. 17. merito ait; quis ego sum Domine, & quare domus mea, ut prætiteris natus ista inuicem, n. se non mereri ista, multa, n. sufficere; ad Dominum, & ibi maiora promittebantur; unde licet aliqua promittebantur, tamen omnia, quia nō erat æqua ponderatio operis sui, & bonorum que ei conferebantur, nam sicut bona opera, quae faciunt, non sunt con digna bono, quod habemus in vita æterna, Ad Rom. 8. non sunt condigne passionēs & vita non semper sunt condigne operationes nostræ bonis, quæ Deus dat nobis in pœnit. sed quia ipse summe bonus est, dat nobis plus quā meremur, vide sup. 1. Paralip. c. 17. q. 3. vide etiam sup. Matth. p. 3. cap. 7. q. 3.

Eadem mensura, qua mensi fueritis, remetetur vobis. si hoc intelligitur de iudicio Dei, qd in quo iudicio iudicauerimus proximo, tale iudicium faciat Deus de nobis, tale accipiet de secundum quantitatem, sciendum est, quod si iudicium nostrum fuit malum de proximo, iusque temerarium, iudicium Dei non dicetur malum, quod faciet de nobis, sed dicetur iustum quia quantum malum nos, fecimus proximo in ius iudicando de eo, tantū malum pœnit Deus nobis in feret, iuste de nobis iudicando, & retribuendo, si autem intelligatur de iudicio humano est sensus, quod si quis iudicauerimus de hominibus ita alit iudicabunt de nobis, & si bene iudicauerimus, bene de nobis iudicabunt, si vero male, male de nobis iudicabunt, & ly eadem mensura, signat æqualitatem retributionis, sed dices, quod non temeratur nobis eadem mensura, sed maiori, ex eo, quod sequitur mensuram bonam, &c. vide solutionem, sup. Matth. p. 4. cap. 7. q. 3. ante medium, vbi assignatur ratio quare pro malo dicitur mensura minor, let pro bono maior, & consistit in hoc, qd de dāpro bono optet vltra meritum pertinere ad liberalitatem, dare autem pro malo vltra idem meritum, parum id ad iustitiam, liberaliter autem dare Deo competit, sed non iniuste agere, & idem in hominibus istud debet, vide ibidem.

Eadem mensura, qua mensi & c. Eo mō quo homo se habet ad hominem, Deus se habet ad illum, si quis ergo dimittere voluerit proximo debitum, idest peccatum contra se commissum, Deus dimittit ei, si autem dimittere noluerit, nec dimittetur ei, & hac ratione docuit nos, Christus ocare, dicendo: sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, vide sup. Matth. p. 3. cap. 6. q. 3. circa illud, sicut & nos dimittimus.

Non quid potest cecum docere, namque ambo in foveam eademi. idest si cecus regat cecum docendo ipsum, ambo in foveam cadunt, quia neciter videt illam, sic populus, qui habet magistrum docentem falsā perit ipse, & magister, vide super Matth. p. 4. cap. 23. q. 4. circa illud, cecus autem.

Non est discipulus super magistrum. Christus est magister, quia docet verba vitæ æternæ, 6. & ait quod non est discipulus, & c. propter multa, primo ad significandum, quod nullus est æqualis in honore, & ita accipitur Matth. 10. vnde si magister humilis est, ad aliquid agendum dignum est, quod discipulus se ad illud humiliter, Ioann. 13. exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita vos faciatis, lavando pedes, & si magister inuicis, tolerat, non est indignum quod discipuli illas fuisse agendum aut non est discipulus, & ad ostendendum, quod nullus est æqualis in sapientia, & ita accipitur hic, unde sequitur perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister eius vide super Matth. p. 3. cap. 10. q. 3.

Non est discipulus supra magistrum. hoc intelligitur genera-

liter, quod est verum regulariter, licet interdū contingat discipulos fieri excellentiores magistro, vel dicatur, quod est verum dictum Christi generaliter, quod nonquam sit discipulus maioris magistri scilicet quamquid discipulus est, nam si interdū contingat discipulos fieri maiores magistro, hoc non est in quantum discipuli sunt, idest per doctrinam, quam a magistro suscipiunt, sed ex ingenio suo, vide super Matth. par. 3. cap. 10. q. 3. in fine, ante verba sexus.

Quid vides fœsulam in oculo fratris tui, trabem autem, qua in oculo tuo non consideras. proximus non est temerarie arguendus, & hoc contingit quando quis in peccato existens, arguit aliquem de aliquo peccato æquali, vel minori, quia hoc regulariter est illicitum, vide sup. Matth. p. 3. cap. 7. post q. 5. circa illud, quid autem vides.

Quid autem vides fœsulam. idest quomodo potes videre vocat fœsulā peccatum paruum in comparatione ad trabem, quæ significat peccatum magnum, vi si quis habeat odium fratrem suum, quod est graue peccatum, & fratrem suū arguat de leui ira, quæ est in comparatione odii paruum peccatum, vide super Matth. p. 3. cap. 7. qu. 5. circa illud, quid vides fœsulam.

Et trabem in oculo tuo non vides. aut quomodo dicere poteris fratri tuo, frater sine eyciam fœsulam de oculo tuo. ipse in oculo tuo trabem non videtur. hæc omnia explicata habes super Matth. loco citato, & quest. 6. in qua, an qui existit in peccato peccet arguendo alterum de peccato.

Hypocrita eycie primum trabem de oculo tuo. Credunt aliqui quod corrigere peccatorem, etiam ad peccatorem pertineat, & hoc fit sua dent, quia si non obligauerit eilem melior consilio peccatorem, quam iustorum tū illi tenetur ad obsequium præcepti de correctione, peccatoris non, & si uident hoc sibi pluribus aliis rationibus, alii dicunt quod corrigere delinquentem non licet peccatori, nisi fraterna correctio est æquis chantatis, & qui est in peccato mortali non habet charitatem, quid tenendum sit vide per Matth. par. 3. cap. 18. q. 39. per totum, unde etiam ibi alias multas q. de correctione fraterna.

Hypocrita eycie primum &c. vide supra quarta post Domini ca. tertiam quoad agendum in illud, quare, & vos transgre dimini, & c. & subito post tertiam Dominicam in illud, qui sine peccato est primus mittat in eam lapidem.

Non est arbor bona, qua facit fructus malos, neque mala faciens fructum bonum. Nos iudicamus per quædam signa, quæ exterius cernuntur, & sunt ira, dispositio corporis, verbum, & actus primo per corpus in dispositionem iudicamus sunt enim quidam homines vultus vultu de reuerenti, & aspectus modelli, quos naturaliter ad virtutes generos iudicamus, alii sunt ita peruersi aspectus, quod ipsi eorū habitu indicat à nullo sibi communicandum esse fore, in hoc autem multoties veritas repetitur eo quod dispositio corporis, & positio animæ prodit. Arist. in libro Physionomie, sed hoc signum aliqui fallit, unde Samuel videns magnitudinem Elab, & decorem eius, iudicauit eum esse vengendum in regem, sed e contra, secundum per quod iudicamus est verbum sunt enim qui sunt in voce eorū, quæ sunt in anima passioem nocet. Arist. 1. Perher. & ex abundantia cordis eo loquitur sed est fallax, qui mali sunt bonorum verba loquuntur, tertium, signū est actus, & istud est magis certissimum, quia qui malum habitum habet non potest per illum bene operari, & qui bonum habitum gerit, non potest perferri mali principia operationem sic igitur cognoscere possimus hominem bonum, & peruerum, quia vnaqueque arbor de fructu suo cognoscitur, & bonus homo, de bono thesauru cordis sui profert bonum, vide super primum Reg. p. 2. cap. 16. quest. 16.

Non est arbor bona, qua facit fructus malos, &c. licet mali aliquid faciant bonum, & tinguat bonum operari, tamē non poterunt se occultare, quin mali appareant, & qui in moribus hypocrita est, non fructibus suis cognoscitur, quia interiora eius, quod sunt talia, sicut exteriora, ostendunt eum, vide super Matth. p. 3. cap. 7. post quest. 27. circa illud, non potest arbor bona, quomodo autem hypocritæ ex operibus suis cognosci possint cum semper dissimulent, vide ibidem, quest. 18.

aut arbor bona est. si Christus loqueretur vere de arbore plantam eilem quæ hic dicitur, quia arbor non operatur per herbariæ, sed per naturam, quæ determinat eam ad unum vel ad alterum bonum esse, necesse est, quod faciat fructus bonos, qui habet longum & vicinam naturalem ad faciendum bonum fructum, & non malum, & contra de arbore mala sed loquitur Christus de homine, & quod patet ex eo, quod sequitur. bonus homo de thesauro cordis, &c. unde dubium est, quomodo homo, qualem non possit bonum facere, & homo bonus, non possit malum facere, aliqui dicunt, quod homo malus inquantum unus est, non potest bonum facere, quod est in sensu etiam posito, & tamen homo malus potest bonum facere, i. homo qui malus est, sed tunc nihil prodest illud, quia si ille qui vere iustus est potest bonum facere, siue fiat hoc in quantum bonus, siue in quantum malus, nihil ad uos, quia fallit uos, & tu dicamini cum esse bonum, Dicendum ergo, quod homo malus non potest facere bonum, nec contra, & tamen quilibet homo est aliquo modo simul bonus & malus, & ita quilibet potest pro quocunque tempore facere bonum, vel malum, nam ille, qui vere bonus est, habet virtutes per quas bonus est, & per illas potest facere bonum, & non potest per illas facere malum, quia implicat, quod virtus incinet ad alium, habet namque bonas animas, aliquod scilicet defectibilem haberi arborem & formam, ex quibus potest malum facere. vide sup. Math. p. 3. c. 7. q. 29.

DOMINICA SECVNDA Post Pentecosten.

L V C. E. XIII.

Homo quidam fecit cenam magnam. cena accipitur per quatuorque refectionem, siue fiat ad men idem, quod prandium dicitur, siue vesperæ factum, quod vocamus cenam. & est modus loquendi sacre scripture in quo, ut communiter omnes consuevit vocatur cena sic dicitur i. Cor. 11. si quis unumquemque vocat uos ad cenam, & necesse est illi accipi pro quocunque cibo, quia idem est in omnibus cum non attendatur hoc, sed solum an sit usus de immolationis, & sic accipitur in presenti, aliquando autem licet ratione distinguatur illa, ut prandium, illi mercedis, uero, cena uespertina, & cenam includunt utrumque, sic dicitur per Christum Lucæ 14. cum factis prandium aut cenam, nolite vocare amicos. &c. vide sup. Math. p. 6. c. 2. q. 43.

Homo quidam fecit cenam magnam. inueniuntur huius contraria quatuor rationibus primo ad honorem, nam tunc secundo ad ostendendum aliquam magnificentiam tertio, ad gaudium habendum cum amicis, quarto ad refectionem pauperum. de primo patet quia in iuribus dicitur. & quiritur gaudium, & honor, quodam, unde Christus Math. 9. dixit non possunt illi transire, quoniam cum illis spoliis sunt, i. honor quia non potest exhiberi magnus honor nisi a multis dipe secundo fit conuiuium ad ostendendum aliquam magnificentiam, eam uero conuiuium huius magni sumptus, & magnificencia consistit in magnis expensis, sic patet Ezechiel. 1. de conuiuio Assueri factum anno tertio imperii sui cunctis principibus & pueris suis formisimis, ut ostendit diuitias regni sui tertio, sunt ad gaudium capiedum cum amicis, sic patet Lucæ 11. pro die prodigio quando te dicit, nam patet recipies illam, inter cetera figura exultatio, nam dicitur ad ducite uiolam in signatum, & equario sic ad refectionem pauperum, ut dicitur Lucæ 14. cum facis conuiuium, voca pauperes, & c. in presenti facta cenam, i. conuiuium propter magnificentiam, unde multa super Math. p. 6. c. 2. quæst. 6. per totam.

Cenam magnam. ut etiam conuiuium Assueri Ezechiel primo factum cunctis principibus, & pueris suis formisimis, de quomodo dictum est, vide super Math. p. 4. cap. 14. qu. 33. Cuius Cæsar uia die cenes conuocat, & in una cena consumit per tribulationem provinciarum. vide sup. Gen. in epist. D. Hieron. ad Paul. c. 8. sup. illud, uelut ac vestitus.

Homo quidam fecit cenam magnam. cenam vocat, æternam beatitudinem unde sup. Math. p. 6. c. 2. quæst. 3. in medio ibidem dicitur quia non intelliguntur non quia, sicut cibi gu-

stantur, ita beatitudo consistit in gustu, ut si uultis Iudæorum, facit quod dicitur primum philosophorum, Epicurus fecerunt, non quidem magni, & uel Epicurus, quæ Arist. 1. Ethic. uelatos grauius, mos uocat, sed illi, quæ, ut i. primum quæ retractoribus philosophi abiecerunt. Hanc positionem Agatani tenent, qui beatos in uita æterna riu uelatos, & melius, & delicias puellarum aluntur delectant, unde super Gen. cap. 1. q. 16. in principio similiter Saraceni, & pagani, & pluri in Iudeorum, & carnales homines, qui ultra delectationes secundum sensum, nullum bonum esse existimant, unde plura sup. Math. p. 6. c. 2. q. 28. in fine, ibi ad quintum dicendum sed uocat cenam quia beatitudo dicitur consequitur delectationem non absolute, sed potius sensibilibiter, non quod beatitudo consistat in delectatione aliqua in unaquaque re, aliud est, quod pertinet ad essentiam suam, & aliud est, quod est proprium accidens eius, sicut in homine aliud est, quod est animal rationale, aliud est, quod est sensibilis, est ergo considerandum quod delectatio est, quod consequitur beatitudinem ex hoc enim aliud delectatur quod habet bonum finem conueniens, & c. unde super Math. p. 2. c. 1. quæst. 2. in principio immo beatitudo nec est, nec esse potest sine delectatione, quia delectatio est quidam quæritio appetitus in bono præfens, uel habitio, beatitudo autem est maximum bonum creaturæ ratio, ideo necesse est, quod ipsa habita sequatur maxima delectatio appetitus quiescentis in ea, an autem de beatitudo, quod requiritur delectatio ad beatitudinem, considerandum est, quod aliqui dicunt requiri ad alterum tripliciter, unde super Math. p. 2. c. 1. quæst. 8. & de delectatione habes etiam ibidem q. 49.

Fecit cenam magnam. uocat cenam magna ipsa beatitudo, quia est magnitudo, immo summum bonum. inquit enim Boetius quarto de consolacione profusa secunda quod beatitudo est itans omnium bonorum aggregatione perfectus, unde sup. Math. p. 2. cap. 1. q. 12. in fine & dicitur summum bonum, quia consistit in summo bono, & cum illud sit in intelligibile, consistit in cognitione illius, unde Aug. lib. 10. de ciuitate dei, dicitur autem illi, qui te nouit, etiam si alia nesciat, & ceteras, inquit autem est ista sciat, te autem ignoret, qui autem te, & illa nouit, non propter illa beatior, sed propter te solum beatus, unde super Math. p. 7. cap. 1. q. 12. post medium ubi ad octauum dicitur. Bonum autem dicitur quod beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, si uisus est, quod licet beatitudo sit omnium essentiam rei aliquid unum simplex, i. æquus intellectus, tamen secundum eminentiam continet perfectionem in omnium bonorum, sicut etiam Deus unus, & simplex existens continet perfectionem omnium eum eminetur. unde super Math. p. 4. cap. 27. q. 10. in fine.

Et uocauit multos. inuitatio ad conuiuium Dei fit dupliciter uno modo per ipsum Deum tangendo cor nostrum, sine per naturale lumen inpressum nobis, iuxta illud, Psal. 4. signaui enim super nos lumen uultus tui Domine, siue per speciales pulsationes, & uocationes ad cor nostrum, quas Deus facit mouendo, & incitando nos ad bonum, & hoc uocatur pulsare ad ostium cordis nostri. Apoc. 3. ego sto ad ostium, & pulso, si quis aperuerit mihi ianuam, intrabo, & cenabo cum illo alio modo Deus inuitat per alios, scilicet quosdam notitiam primæ ueritatis per alios ostendit, ille autem modo magis conuenit in presenti, quia non omnes inuitati sunt sed, dicitur, uocauit multos, unde super Math. p. 6. cap. 12. q. 34. & q. 37.

Et uocauit multos. scilicet homines multum, aliud animal peruenit ad beatitudinem, nisi homo, cum beatitudo sit summum bonum nature ratione degenus, ut ait Boetius de consolacione lib. 1. p. 1. Arist. quæque i. Ethic. ait, quod nemo dicit bonum esse scilicet, sic etiam Augustinus li. 3. quæstionum, ait, quod non cadit in aliquam animalia rationem uel per uia, ut beata sint, considerandum tamen quod beatitudo est finis uultus hominis, autem patet dupliciter accipi, vel pro acquisitione, aut possessione eius, & sic Aristot. 2. Physic. dicit esse duplicem finem, scilicet, causam, & quod, cuius dicitur quantum ad ipsam substantiam finis, id est cuius rei, vel in qua re sit finis, quod dicitur quantum ad finem, uel possessionem, id est quomodo res se habeat ad ipsam substantiam finis, sic dicimus in naturalibus quod finis totus in rebus grauius est locus infini-

I N D E X.

mus, & potest intelligi, quod ipse locus infimus, quantum ad substantiam suam sit finis istius motus, vel quod possessio istius loci, scilicet manere in eo, vel quiescere ibi, sit finis motus, & iste vocabitur finis quoque locus autem vocabitur finis cuius si loquamur de fine hominis, quantum ad substantiam eius, dicendum, quod finis ultimus hominis conuenit omnibus alijs rebus, quia Deus, qui est finis hominum, est finis omnium aliarum rerum, si autem loquamur de fine pro vfu, vel possessione non conuenit finis ultimus hominis alijs rebus, vide super Math. p. 3. cap. 5. quæstio. 17.

Et vocant multos. Vocat ad prædestinationem pertinet, vt patet ad Rom. 8. quos prædestinauit, hos & vocauit, quos vocauit, hos & iustificauit, & quos iustificauit illos & glorificauit. vide super I. cor. p. 2. cap. 1. q. 5. ante finem.

Et misit seruos suos heri cena dicens iunaturi. Homo vocat ad nuptias tanquam seruus, vnde de Patriarcha, & Prophetæ vocauerunt ad nuptias, & etiam Apostoli, quoniam dicitur, vide super Math. cap. 22. q. 37.

Omnia parata sunt. Hoc dicitur ad tollendas excusationes, ne dicere possint, modo habent occupationes, veniam alia die, ideo inquit, parata sunt omnia, quasi dicat, non potest amplius differri conuiuium, vide super Math. par. 6. cap. 22. q. 9. vide plura super Math. p. 3. cap. 9. q. 45.

Iam parata sunt omnia. Per conuiuium possunt intelligi facere scripturæ, & tunc omnia parata sunt, quando scripturæ implentur dictis legalibus, & Propheticalibus, sicut in prædico, vel cetera diuersi cibi sunt: sic ait Chrysostomus, super illa verba Math. cap. 22. ecce prædium meum, cum Dominus Apostoli dixit: euntes predicare dicentes, quia appropinquat regnum cælorum, significant, quod dicitur ecce prædium meum paratum, & lege, & prophetis scripturarum mensis ornati. Vide super Math. p. 6. cap. 22. quæstio. 40. in principio.

Et omnia parata sunt. Cum acciperetur conuiuium pro diuino sermone, vel sacra scriptura, dicitur, quod omnia parata sunt: quia in sacra scriptura quicquid queritur inuenitur, secundum alios intelligitur de introitu ad vitam eter nam, nam finis est vite æternæ tunc ergo parata sunt omnia cum eis aperta ianua vite, sic dicit glossa super Math. omnia parata sunt, introitus regni appetus per fidem incarnationis Christi, vide super Math. p. 6. cap. 22. q. 41.

Et caperunt omnes simul excusari. duplex est vocatio quæ dicitur, quia semper Deus animum pulsat, alia vero efficitur, quia tunc pulsas, quando vult, quando efficitur pulsus se per mouere homo ad Deum, in leui aut pulsatione nõ vult de super Math. p. 3. cap. 2. q. 6. post mediũ, quia ergo excusa uentur sit, facendum quod fuit vocatio leui.

Villam cui, & necesse habeo exire, & videri est, tunc in villâ potest dupliciter accipi, vno modo tunc in villâ id est, quod aliquis inuitatus vocatus fuerit cum esset in vrbe, & cum ne gressu venire iteri lo villam aliquam, quam extra urbem habebat alio modo quod inuit in villam, quod enim villâ, & inuit ad illam videndum, sic accipitur hic, vide placet circa hoc, super Math. p. 6. cap. 22. q. 41.

Villam cui, querit homines bona temporalia, & illis magis faciunt, tamen appetitus in illis non satiat, sed solum satiat in visione Dei, in eterna beatitudine, duplex est, n. appetitus vnus naturalis, scilicet liber, vel rationalis, quæritur appetitus naturalis, quia quicquid secundum illi homo vult habere, & illud appetit, quia appetitus naturalis non est, nisi ad illa ad quæ est in potentia naturalis, habet reduci in natura per quod reduciatur de potentia ad actum, si enim daret, quod appetitus naturalis sit ad aliquid, ad quod res non sit in potentia naturali, erit appetitus frustratus, quæritur, etiam appetitus rationalis, nam ille coincidit quantum ad aliquid cum naturali, & per parte quæritur crit, in quantum vero rationalis quæritur tantum accipit, quantum ei ratio dicat appetendum, & vocatur appetitus liber, appetitus animæ, vt separata est, quia non determinatur per conditionem speciei humanæ. Vide super Math. p. 7. cap. 2. q. 3. quæstio. 648. per totam, sed quilibet beatus est capax maiori gloria, quam sit ea, quæ ei comunicata est, quomodo ergo saturabitur eius appetitus. Respondetur, quod aliud est loqui de capacitate, aliud, de appetitu, capacitas excedit appetitum naturalem, & ideo omnes homines habent aliquam capacitatem

vltra appetitum, sed ab beatitudine nõ requiritur quod expleatur capacitas, sed quod sitietur appetitus. Vide super Math. par. 7. cap. 2. quæstio. 650. per totam, sciendum autem quod appetitus beatitudinis non est pure naturalis, sed quod potest habere imperet appetitum rationis conueniendum naturali, & ex parte appetitus tamen potest effici aliud violentiam non naturale, quia voluntas non dicitur minari naturaliter ad aliquod gentes, sed solò ad bonum, vel ratione communem, & ex parte appetitus rationalis potest esse merum, vel demeritum in appetendo beatitudinem. Vide super Math. p. 2. ca. 5. quæstio. 62. ibidem ad primum dicendum.

Exi cito in plateam, & vici. Cuius, &c. hæc vocatio facta est intra urbem, & foras, ad differentiam vocacionis factæ, quæ habetur Math. 22. nam sequitur hic exi cito in vias, & sepes, & compelle intrare. Vide super Math. par. 6. ca. 22. quæstio. 19.

Exi cito in plateam, & ceteri. claudi vocantur mali, quantum ad nuptias, sed sciendum, quod non vocantur boni, & mali moraliter nam cum illa bonitas consistat in habitu meritis, qui est virtus, vel vitium, & illi habitus non sunt manifesti per se, sicut neque ipsa anima non potest videri, quæ sit bonus, aut malus appetit, sed ex coniecturis per operationes exteriores iudicamus bonum aliquem, vel malum, seruus autem qui inuitabant non habebat talem cognitionem eorum, qui inuiabantur, & ideo non accipiuntur. mali moraliter, quod est esse bonum, vel malum, sed secundum subiectam materiam scilicet quantum ad cenam, vnde bonus est qui potest honorare nuptias, malus qui non potest honorare, & ideo pauperes dicitur mali, quia sunt sine honore, quorum præsentia nuptias abiecit reddit. Vide super Math. p. 6. cap. 22. quæstio. 12.

Exi cito in plateam, & ceteri. Rex condemnauit ad tenebat exteriores, vbi est stertus, & stridor dentium vt habetur Math. 22. & hic pauperes, claudi, &c. & c. non condempnantur, tam quia ille Rex nemine compellebat ite ad nuptias, hic autem compelli sunt, nam dicitur, compellebat intrare, vide super Math. p. 6. cap. 22. q. 16.

Dico vobis, quod nemo virorum illorum qui vocati sunt gustabunt cenam meam. Regnum enim celi non datur hominibus propter observationem mandatorum Dei, nam illa beatitudo parata est, & Angelis, & hominibus principaliter, & non principaliter Angelis, hominibus vero propter imitationem Angelorum, sicut est de pena æternæ, quæ principaliter damnabatur parata est, hominibus autem solum propter imitationem de hominibus, vnde dicitur, qui paratus est diabolo, & Angelis eius, quasi dicat, non vult de illis, & tamen quia imitari estis illis dicit eis vobis, non sit de beatitudine nam illa acquirunt hominibus, & Angelis parata, quia nobis non datur propter imitationem Angelorum, cum Angelicam viam ignoremus, sed propter observationem mandatorum Dei, quis ergo illi voluit obedire, sed se ipsos excusauerunt non gustabunt cenam, id est beatitudinem, vide super Math. par. 7. cap. 25. quæstio. 410.

Dico vobis, quod nemo virorum, ad vitam æternam nemo in potest sine merito, id est sine charitate & gratia, nam charitas est meritoria vite æternæ, & vita æterna datur solò hominibus in gratia existentibus, vide super Math. par. 7. cap. 25. quæstio. 674. in principio.

DOMINICA TERTIA Post Pentecosten.

L V C 4. XV.

*E*rant appropinquantes ad Iesum Publicani, & peccatores, et audierunt illum. Aliqui veniebant ad Christum solum desiderio audiendi doctrinam eius, & sic erant aliqui filii deuoti, qui consolabantur in vicijs Christi, & audire volebant, quia per illa perabant sibi esse saluati vt patet hic alijs veniebant ad audiendum Christum solò vt vide-

I N D E X.

Et viderent, si possent eis in aliquo reprehendere sic, Pharisæi, & legis periti, qui inuidebant eis, & desiderabant eum perdere. Mar. 2. & cum multi de his sequebantur eum, & audiebant ipsum eodem ceteris autem observantes ad esus, si aliquid verbi erratum diceret. Luc. 14. Inmisit Iesus in domum eiusdem principis Pharisæorum, subitum manducare panem, & ipsi observabant eum, & non solum observabant, quid faceret, aut diceret, sed etiam in verbum consilia faciebant, quomodo posset cum capere in sermone, sicut quando petierunt, an liceret danti consilium Cæsari. Mat. 22. & quando præsentauerunt ei, mulierem deprehensam in adulterio. Ioan. 8. nam ibi dicitur, hoc autem dicebant tentantes eum, ut posset eum accusare, alii veniebant ad Christum, quos vocabantur, ut Apostolus ait, ut Christus panibus saturaretur, nam Christi his saturauerat turbas misericordie. Mat. 14. & 15. & c. vide sup. Mat. p. 1. c. 4. q. 126. vbi ponitur aliquis rationes, quare aliqui accedebant ad Christum.

Erant appropinquantes ad Iesum. ahq. appropinquat Deo ore, & gloriatur labiis, qd. ad idem pertinet unde Ies. ait, & dixit dominus, qd. appropinquat populus ista ore suo, & labiis suis gloriatur me, cor autem eius longe est à me, & doluerunt me maledictio hominum, & doctrinis; & pp. hoc subdit ibi eorum peccata, quod sapientia eorum peribit, tunc autem hoc appropinquat Deo ore, quando cum recte landat, meretur aliquid apud ipsum, per q. ei magis gratus efficiat, & vicinior, quia ad Deum non appropinquatur loco sed virtute, & perfectione qd. vero de doluerunt me maledictio hominum, & doctrinis, est sensus, non colunt me observando legem meam, quam ego hoc servari iussi, sed observando mandata hominum & doctrinas, quæ mihi non placent. & c. vide sup. Mat. p. 4. cap. 15. q. 19.

Erant appropinquantes ad Iesum. ducebantur, aliqui spiritu compuncti scilicet, quod est maximum beneficium, qd. Deus peccatori in hoc seculo cõfert. mouere in eo spiritum compunctionis, quod est ratio consentiens sit aliqui nobis ad magnus beneficium, ut cum quis dormit in peccato, & sic periturus foret, q. non indicat mali, qd. egit, & Deus conuocat ei fortes stimulos conscientie, ad detestandum illud vitium, & tunc recedit ab illo viro, à quo alias recessurus non esset, sic fuit qd. excruciat Deus conscientia Sichimiarum ad hoc, qd. desiderarent valde scelus occisionis filiorum Gedonit. vide sup. Iudic. 9. q. 37.

Publicani, & peccatores. publicani dicitur à plebe, vel à publico, qui colligit, vel conducit vectigalia, vel quoscumque redditus sibi, vel populi, & dicitur publicani à Publico Cæsare, qui primus in Iudeam vectigalia indixit publicani habebantur ab omnibus tanq. peccatores, quia talia officia, via sine peccato fieri possunt; ideo Pharisæi calumniabantur Christo, quod tam publicanis conuersabatur. Mat. 9. quare cum publicanis, & peccatoribus manducato quicquid velleret & in magnum opprobrium dixerunt eiecit homo vorax, & potator vini, & publicanorum, & peccatorum amicus. Mat. 21. immo Christus reputabat publicanos peccatores esse; unde comparabat eos publicis peccatoribus, dicens: Publicani & ioseph terretes præcedunt vos in regnum Dei. vide sup. Mat. p. 1. in 3. Prolog. D. Hier. qu. 6. circa I. publicanos. vide etiam in 4. prolog. circa illud, cuius vocatio ad Deum, vide etiam sup. Mat. p. 2. c. 5. q. 32. circa illud, nonne & Publicani hoc faciunt. vide etiam sup. Mat. p. 3. c. 18. quæst. 109.

Prædicarent verbum Dei. duplex est doctrina qdam moralis, quæ dirigat vitam hominis, & hæc est necessaria ad salutem q. nulli est peccator subrahenda est, quædam continet præcepta moralia, sed continet quædam misteria concernentia statum Ecclesiæ, q. scire, non est de necessitate salutis unde non est necesse, ut quilibet audiat, & ideo Christus ait, vobis datum est nosse misteria Regni cælorum illis autem non est datum. vide super. Mat. p. 4. cap. 13. quæst. 34.

Prædicarent Verbum Dei. erat. n. doctrina Christi admittibilis. vide supra 3. post Dominicam quartam quadragesimæ sup. illud, & mirabantur Iudei dicentes quomodo hic litteras scit cum non didicerat.

Et murmurabant Pharisæi, & scribae dicentes. semper enim murmurabant contra Dominum, sicut etiam Iudei in deserto murmurabant per sepe, ut cum dicerant, inquit, & erant sepalcra in Ægypto, ideo tulisti nos, ut moremur in hac solitudine, & exod. 15. murmurauerunt, p. aqua in Marathiterum nunt pro manna in deserto Syriæ. pauer. Exod. 16. iterum p. aqua in Æphidim similitet facta sunt murmuraciones, ut in deserto ad aquas cõducere, cuius cu populus pro aqua murmurauerat. Num. 20. dimittit cum dederet populum interitus, & laboris, ceperunt inuicem ut de manna dicerent anima hostis ranciat super cibo isto leui. Ihuo. num. 41. vide sup. Luc. 6. 5. q. 46. q. 6. circa illud. p. 1. c. 1. 5. q. 7. circa illud, & murmurabat p. populus.

Et murmurabant Pharisæi, & scribae. murmuratio est, ut coicet a murmurari, murmur, quia proprie maiores de minoribus non vult mutari, & cum contra aliquid dicit, quod dicit non quod non, sic dicitur murmuratio contra Deum, quæ dicitur, quæ aliquis dicit malum de eo, quod Deus egit, cuius sensus, quia Deus egit, valde bene facta sunt, sic etiam quando aliquis aduersus hominem aliqua dicit, quæ dicit, non aduersus eum murmurat, vide sup. Exod. 17. c. 1. q. 3. 5. q. 3. & applica de Pharisæis, & scribis, qui etiam in seculo dicitur & dicebant contra eum, qd. dixerat non dei erat, vide et. ibid. c. 16. q. 2. circa illud. Ista Moyses, & Aaron, vide etiam ibid. c. 17. q. 2. circa illud, & murmurabant contra Moysen.

Et murmurabant Pharisæi, & scribae. Pharisæi oderat Christum, & plebsque eum volebant, pp. multa, & q. turba valde de laudabant eum, & ad ipsum confluabant, ut audiret eum docibit: nimis Pharisæi, & scribae, qd. murmurarent, sicut dicit Christus, hoc autem maxime Pharisæi contra habet, qm. omnia vana præponerant, non soli his, qui tunc erant, sed et his qui nunq. geniti fuerant in Israel, unde Pharisæi cõfessati sunt, tunc erat ad modum Pharisæorum, qd. si aliqua ratione, vel auctoritate poterant infirmare, vel obumbrare facta Christi, mirabantur hoc facere, sic fuit, qd. dixit paralitico: remittuntur tibi peccata, quia volebant ostendere, eum esse blasphemum. Marc. 2. & qm. cum publicanis comedeat, & etiam de reuinis arguebant eum, sub quod colore sanctitatis, cu. vero nihil colorem habebant, nec potant negare facta Christi, quia erant publici, & sine colore illa increpabant, ut dicendo, quod in potestate demoni eieceret demones. sic dicit Remigius, scribit, & Pharisæi facta Domini negabant, q. poterant, & q. non poterant, in finitrat partem interpretabantur, secundum illud, psal. 61. in multitudinem virtutum tuarum mentior tibi iniquitatem. f. Pharisæi, qui etiam xmulis Christo qd. videret in multitudine virtutis eius, magnitudinem iniquitatorum non potes illa negare mentiantur. vide sup. Mat. p. 1. cap. 9. q. 13.

Et murmurabant Pharisæi, & scribae dicentes. licet multi murmurarent de Christo Evangelistæ, ut ostendunt magnitudinem murmuraciones facta contra ipsum nominant soli illos, ex quorū persona colligitur, qd. fuerat maior murmuratio, & hoc in loco d. murmurabant Pharisæi, & scribae. Sic et in curatione paralitici licet simul scribae, & Pharisæi mala cogitarent, ut pater. Mat. 2. & Luc. 5. solos tñ scribas nominat, eo qd. illa murmuratio pertinebat ad inquisitionem sapientie, & tñ scribae erant sapientiores Pharisæis, & in murmuratione, p. maledictione cu publicanis scribae, & Pharisæi simili erant. Marc. 12. & Luc. 5. solos tñ Pharisæos nominat, eo quod non maledicere cu publicanis erat qdam ceremonis appareris sanctitatis, in qua magis urgebant Pharisæi, quam scribae. vide super. Mat. p. 1. cap. 9. q. 66.

Et murmurabant Pharisæi, & scribae. hoc publici in contumeliam Christi proferebant, quasi ei malediceret, est namaledicere publice aliquem cogitamus afficere, vel male ei imprecari vel multis de aliquo malum dicere, differt autem maledicere a detrahere, quia detrahere est aliquod malum de aliquo secrete dicere. Vide super. Exod. parte 1. cap. 11. quæstion. 17. circa illud, Dis non detrahes.

Et murmurabant Pharisæi. Comparat. D. Hieron. muturatores canibus, quia sicut canes contra omnes incedunt.

ignitos latrant, nullis factis differentiis, an boni, vel mali sint; ita in iuratos irrationabiliter bene dicta de prauiant & detrahendo laceant, quae ignorant, & est triplex eorum malignitas, primo quod bene dicta deprauant, secundo, quod bona, quae dicuntur ab aliquo inter pretantur ex mala intentione dicta esse, licet ipsa afferat vera effectio, quia ex inuidia dicunt antiquos moderis praefectos. Vide super Gen. in praefatione D. Hieron. super illud, & obtrudatorem meorum latrabus patens de detractoribus, atque malidicentibus. Vide super. Levit. cap. 18. quest. 9.

Et Pharisaei. Quorum quanta sit pertinacia, & inuidia contra Christum vide super Matth. p. 3. cap. 9. quest. 66. in fine, & quest. 52. in fine. cap. 6. p. 4. ca. 1. quest. 41. ibid. ad secundum dicendum & quest. 55. & cap. 15. q. 10.

Quia hic peccatores recipit. Nec mirum quia Dei proprium est semper miseri, & parcere. vide Dominica prima post Pentecostem, super illud ysaie misericordes.

Hic peccatores recipit. Et per ipsa alquando perfidia Pharisaeorum puniatur solet enim Deus saepe recipere, & adiungere peccatorem contra alium peccatorem patet enim quod filii Dan erant peccatores, & similes Laie, voluit tamen Deus punire peccata Laieorum p Danitas, sic etiam fecit de Senacherib, & Nabuchodonosor, qui valde superbi erant, & peccatores, & tamen Deus adiunxit illos contra Israelitas ad occidendum, & praedandum de Senacherib. paret. Ipsi. 10. ad populum fallacem eum intant ece. Sic etiam de Nabuchodonosor, qui superbiatur contra Deum, vt patet Abacuc primo, & tamen Deus debet fortitudinem magnam ad viciandos Hebraeos, Domine in iudicium posuisti eum, & fortiter, vt corripes iudicium eius, sed quare recipit peccatores, vt per eos saltem in die iudicii iudicium fumat contra Pharisaeos, & non contra, recipit Pharisaeos, vt per eos alios peccatores puniat. Item quod Deus dat penam, pro malis, & non dar cito penam, vt quicquid peccauit, fed limitat cuique tempus ad penitendum, ita vt non moriatur iuxta illud Ipsi. 10. deo expedit nos Deus vt misereatur nostri, vide super Iudic. cap. 13. quest. 17. in principio quando ergo Christus peccatores recipit, iam non amplius sunt peccatores, & ideo quia Pharisaei remanent peccatores, puniuntur per eos qui recepti sunt a Christo.

Hic peccatores recipit. Nec est mirum, quia peccatores, qui tamenque mali sunt ex charitate diligendi sunt, quia ait Christus Matth. 2. diligite inimicos, qui autem inimicatur malus est immo debemus ipsis beneficiere, conuertendo eos, & subueniendo eis in necessariis. Christus autem cum sit Deus potest proprie peccatorem conuertere, & ideo diligendo, recipit conuertendo. In peccatoribus enim est considerare naturam, quia homines sunt, & malitiam, quia peccatores sunt, quia vero secundum naturam sunt ad imaginem Dei, & diuinae vitae capaces, ideo secundum naturam sunt ex charitate diligendi, malitia autem est contraria diuinae vitae, ideo ipsa in eis est odienda. Vide super Matth. p. 6. cap. 2. q. 124. & applica.

Hic peccatores recipit. Sicut enim, post peccatum recepit Adam, sic & alios libenter recipit, nam non venit pati solum pro peccato Adae, sed etiam pro peccatis omnium hominum, immo peccato Adae remissi nobis in Christo, & non manet de illo aliquis reus ad penam saltem, temporalem vnde pro illo non oramus, fed oramus pro peccato a nobis commisso. Vide super Gen. 1. q. 6. 6.

Hic peccatores recipit. Christus enim habet clauem, quae est spiritualis potestas ad recipiendum dignos apertendo eis vitam aeternam, & claudendum indignos, vt erant Pharisaei, tamen ista clauis non est sacramentalis, sed maior clauis, quae vocatur clauis excellentie, de qua dicitur Apoc. 1. habet clauem David, aperit, & nemo claudit, claudit & nemo a perit. Vide super Matth. p. 4. cap. 16. quest. 82. in principio.

Et manducare cum illis. Habetur etiam Matth. 9. quod Pharisaei inuoluuntur contra Christum pro manducatione cum publicanis, non quia crederent peccatum esse manducare cum illis, tanquam hoc esset lege vetitum

quia lex non vetabat manducare cum aliquo homine, nisi esset gentilis, ne ille daret Iudae cibos idolo consecratos. Exod. 34. vel cum immundo tali immunditia, quod non liceret ad eum accedere, sicut erant immundi, qui eiciebantur de castris, vel leprosi, & fluentes semine, & sanguine, Num. 5. cum his enim non licebat manducare, nec stare, nec sedere in loco, ubi illi sedebant Levit. 15. quia alias non contabatur immundicia, & si quis comederet, vel biberet, vel dormiret in domo in qua erat lepra immundus erat. Levit. 14. cum peccatoribus autem nunquam lex vetuit manducare. Vide super Matth. p. 3. cap. 9. quest. 54. Vide in fecius.

Si periderit unum ex illis. peccatores dicuntur et opes, quae perierunt, & quia omnes homines peccatores sunt, & in digent reparatione, ideo omnes queruntur a Christo. vide super Matth. p. 4. cap. 15. quest. 71. De ore, & palato. vide Feria tertia Pentecostes.

Dantes inueniet. Sicut Christus tanta diligentia quaeque ouem perditam, fed nos debemus querere Christum, quo aduque cum inueniamus, qui vt Deus est, non queritur a nobis localiter, quia in nullo loco est, vel si in aliquo est in omnibus est, sed quae ritur a nobis spiritualiter, scilicet quando volumus conformare voluntatem nostram voluntati suae, & hoc est obseruando legem, & qui fit Deum querit enim inuenit. Vide super primum Paralip. cap. 8. post quest. 10. circa illud, si quae feris cum inueniet.

Gaudium erit Angelis super vno peccatore penitentem. Angelus semp penitentis praedicabat, quia illa est necessaria ad salutem, iuxta illud Luc. 15. nisi penitentiam egeritis omnes simul peribitis & alibi aliron non veni vocare iustos, sed peccatores ad penitentiam, & ideo semper illam praedicabat, & laudabat, dicens, gaudium erit Angelis. & c. vide super Matth. p. 1. cap. 4. q. 94.

Gaudium erit Angelis. Idem Angelus gaudet de penitentia peccatoris, gaudet, enim ipsi de bono nostro, & tristantur de malo, vt patet. Ipsi. 1. Angelus pacis amara flebunt, idem fient, vel tristantur Angelus boni de peccatis nostris, per quae perdimus vitam aeternam, & non est mirum, si gaudent de bono, nam cum sint nobis dati ad custodiam officium ipsorum erit in omnibus in quibus possunt procurare bonum nostrum, p. sal. 90. Angelus fuit Deus mandauit de te, vt custodiatur te in omnibus viis tuis, & praecipue custodiat nos dirigendo ad consequendum vitam aeternam. ad Heb. 1. omnes sunt administratores spiritus, in ministerium missi pro eis, qui haereditatem capiunt salutis. immo & Angelus custos personarum, & Angelus custos Iudaeorum pugnantem inter se viginti, & vno diebus. Dan. 10. & hoc erat, quia quilibet procurabat bonum gentis suae. vide super Matth. p. 3. cap. 6. quest. 35. in medio.

Gaudium erit Angelis. Et ratio est, quia Christus non venit vocare iustos, sed peccatores, non gaudent autem super penitentia iustorum, quia illi non vocati sunt ad penitentiam, cum illa non indigeant, & ideo dicitur quia supra non agita nouem qui non indigent penitentia. vide super Matth. p. 3. cap. 9. q. 63. in medio.

Gaudium erit Angelis. Et non tamen dolent proprie de perditione custoditorem, nam sint beati, & vera beatitudo non compatitur secum tristitia, & misericordiam dolo, enim accipitur, proprie, & large; proprie dolor, & tristitia sunt morus quidam, in parte affectus, & sunt in sensu, in Angelis non est sensus, quia sunt incorporei, vnde neque dolor; dolo autem et tristitia laege, sunt actus voluntatis reuertens malum, quod non potest fugere, & in hoc consistit pena graui, tali modo est dolor & tristitia in demonibus, & animabus separatis, fed nec isto modo dolo est in Angelis, quia nihil potest fieri contra voluntatem eorum. ideo non dolent de peccatis hominum, nec de penis, fed potius de penis gaudent, & fe dicitur Angelus pacis amare flebunt, non est sermo de Angelis, sed Angelus vocatur, nuncijs, & dicitur Angelus pacis, quia erant nuncijs ad pacem petendam, & intelligitur de nuncijs quos misit Ezechias, vt inperaret pacem a Sennacherib Rege Assyriorum, & illi auditis verbis Rab facis, quem miserat Sennacherib, & blasphemauerat contra Deum

I N D E X.

Deum flecterent. Angeli ergo castiores licet gaudeat de bono, non tamen dolent de malo, quia non minuste eorum gaudium, per hoc quod aliqui custodiri damatur vide plura super Matth. p. 5. cap. 18. q. 48. per totam sed præcipue ad tertium argumentum.

Qui habet centum oues. Accipiendo parabolas in cortice, non fuit maior ratio dicendi centum oues, quam mille vel ducentas, quia interior Ch. risti fuit ostendere magnitudinem amoris; pastoris ad saluandum, quod perierat, quia quamvis esset amica errans, reliquit plures pro illam, & tamen siue centum essent, siue ducentæ, vel amplius, multæ relinquebantur præpositæ vni, accipiendo autem quatuordecim ad sensum intentum à Christo dicendum, quod non ponitur centum oues propter aliquod misterium, quod importet iste numerus, potius quoniam alius, sed ponitur centum, quia est numerus perfectus constans ex decem decadibus. vide quare dicitur magni centum, quam decem. super Matth. p. 5. cap. 18. q. 12.

Et si perdidit vnam ex istis. Dicitur hic vna, & non plures ad ostendendum pastoris amorem, nam si essent centum oues, & erraret viginti iam damno magno rerum suarum moueretur pastor, ut illas quaerere, cum autem de centum vna perit, quasi nullum damnum esset, ut propter illud tantos labores pastor subire debeat querendum illam per desertam, & ita agit ex amore, ut non pareat quidquam, & quia vna potest errare absque eo, quod pastor videat, non tamen plures, & ipsam vnam potest in humeros imponere gaudens, non possit tamen si essent plures, nec esset magnum, si gauderet inueniens triginta cunctas, sicut est quod pastor gaudeat de vna. si vnam ad id dicere significat quod speciemus, dicitur, quod per centum oues tota possessio Dei intelligitur, per errantem ouem homo perditus per peccatum accipitur, qui est quasi centesima pars totius possessionis Dei. vide super Matth. p. 5. cap. 18. q. 13.

Et si perdidit. Peccatores Domini oues. Nomen dimittit non agnoscitur in deserto. Matth. cap. 18. ait in montibus sed idem est, nam in terra Iudææ est quidam pars regionis, qui vocatur desertum, & vocatur montana, quia est montuosa, & ideo oues relinquit in montibus, in deserto relinquitur, hoc colligitur Iosue 15. & erat ista regio in qua habitabat Zacharias pater Ioannis. Baptizæ, vnde aliquando vocatur desertum aliquando montana, ut pater de virgine, quæ abiit in montana. Vide super Matth. p. 5. cap. 18. q. 14.

Nomen dimittit non agnoscitur in deserto. Non est intelligendum, quod alias relinquit sine pastore, & custode, nam errare possent omnes, aut moribus bestiarum laniari, sed quod dimittit eas sub alio custode, & ipse Dominus vadit inquisitus errantem ouem, & hoc quantum ad corticem litteræ, quantum etiam ad significatorem non est incoueniens, quia Angeli dicuntur relinqui in deserto, id est in celo, non quasi subiecta eis penitus diuina cura, & providentia, quia non caliter dimittuntur, ut perire possint, sed solum in quantum cessat Christus esse cum similibus, quantum ad carnem assumptam, &c. vide super Matth. p. 5. cap. 18. q. 17.

Gaudium erat Angelis super vna peccatore penitentem agnente. quem supra in euangelio anonomus q. n. 2. p. Quomodo intelligatur de iustis, qui nunquam cessat laudauerunt, & non habent de quibus ponantur. Vide super Matth. part. 5. cap. 18. q. 19.

DOMINICA QUARTA Post Pentecostes.

L V C A. V.

Cum turbæ irruerent in Iesum, ut audirent verbum Dei. &c. Aliquando Christus declinabat turbas, siue vellet totaliter recedere, siue non intrabat nauiculam, aliquando autem volebat manere apud turbas, & tamen quod non tangere eum, & quia illæ irruerant in eum

ascendebat nauiculam, hoc patet in præfenti, quia docebat de nauicula turbas, & etiam Matth. 13. quando turbæ multæ conueniunt ad eum iuxta mare, ipse accedit vnam nauiculam, & de nauicula sedens, docebat turbas manentes in litore, aliquando autem totaliter recedebat. vide super Matth. p. 4. cap. 15. q. 12. nide etiam super Matth. p. 5. cap. 19. q. 59. in medio.

Cum turbæ irruerent in Iesum. hoc Evangelio continetur vocatio Petri, & Andree, sed quia hic est diuersa sententia ab ea quæ ponit Matth. cap. 4. & Marc. cap. 1. loquens de vocatione ipsorum, est dubium utrum sit eadem vocatio, nam hic dicitur, quod piscatores descenderant, & laabant retia, & Matth. ait, quod mittebat retia in mare similiter hic dicitur, quod Christus dixerat Petro, quod mitteret rete in mare, & conclusit multitudinem magnam piscium, &c. vnde non ut eadem vocatio, & ideo dicit Nicolaus, quod Petrus, & Andreas tunc vocati sunt à Christo prima vocatio fuit immed. post baptismum Christi Ioan. 1. quando duo discipuli Ioannis audierunt ipsum dicentem de Christo ecce agnus Dei, & secuti sunt eum, & ibidem dicitur, quod Andreas frater Simonis erat vnus ex duobus qui secuti fuerant Christum, & ibidem dicitur, quomodo vocauit Simonem ad Iesum. secunda vocatio fuit quæ habetur hic, tertia vocatio est quæ describitur Matth. Alii dicunt, quod est eadem vocatio, sed aliquid exprimitur hic, quod non exprimitur Matth. & aliquid quod Matth. exprimit, non exprimitur hic, & tunc dicitur, quod veritas est, quod antequam fieret ista vocatio erat Christus apud mare, & volens prædicare propter turbas irruentes, introiit in nauem Petri, & capta est multitudo piscium, & dixit illi Petro, ex hoc iam eris homines capiens, & tunc Christus exiit de nauis, & ambulans iterum forte eodem die, vel pauco tempore post per litus eiusdem maris vocauit Petrum, & Andream, & postea Iacobum, & Ioannem, & licet isti sint duo actus, tamen videtur vna vocatio. Vide plura super Matth. p. 1. cap. 4. q. 96. per totam.

In corpore autem tuo laxabo rete. Et si nihil per totam noctem laborans, non prehendi derit, tamen confidit laxādo rete in nomine Christi aliquid accipere, hoc autē est, quod Deus vult. vt confirmamus ei, nihil enim est quod magis faciat nos indignos beneficiorum Dei, quod si de illo magna non confidamus, sic patet Iacob 1. postulat autem in fide nihil hesitans, qui enim habet, & quod autem debeamus semper perconfidere, probatur, nam vel aliquando confidendum est, vel nunquam, quod nunquam confidatur absurdum est, si autem aliquando ergo semper tenet cōsequētia, quia nos nō cognoscimus voluntatē Dei, nisi per operationes; nō quousque operetur, incerta est, & sic dato quod non operetur non constat, quid faciat, idem semper nobis confidendum est, quod bona faciat, cum semper incertum sit quid faciet, aliquoquin nunquam confidendum est. vide super primum Reg. p. 1. cap. 4. quæst. 5. poterat ergo iure optimo Petrus in verbo Christi laxare retia. Confidere autem in Domino potest dupliciter intelligi, vno modo confidere, quod Deus poterit facere id de quo dubitatur alio modo quod firmiter tenemus, quod illud efficiet: primo modo dicitur aliquid credere, & non proprie confidere secundo modo dicitur vere confidere. de primo dicendum, quod omnis tenetur confidere de Deo illo modo, verbi gratia si quis pugnet contra alterum, debet credere, quod Deus potest eum liberare, de manibus alterius, vel facere superare si aduersarius multo maiorem copiam exercitus habeat, quam ipse, & hoc confidere est de necessitate salutis. secundo autē modo non tenetur homines semper deo cōfidere, immo interdu confidere Deo, quibusdam esset suum, quia manifestum est, quod licet interdu speremus aliquid non euenire nobis, obligamur tamen cōfidere hoc modo circa illa, quæ Deus dixit se facturum. Vide super secundum Paralip. cap. 16. quæstio. 17. & applica quomodo D. Petrus, dicendo in verbo tuo laxabo rete, ostendebat hanc duplicem confidentiam, & tenebatur confidere et sic modo. quia erat illud Christum duc in altum, & laxare retia vestra in capteuram. quomodo autem in confidentia, importatur cre-

clere, & confidere, & secundum non est sine primo bene tamen primum est sine secundo, vide super Matth. p. 4. cap. 16. qu. 17.

Exi a me Domine, quia homo peccator sum. Hoc dicebat Petrus ex humilitate, quia agnoscendo se peccatorem, iudicabat indignum esse, quod Christus cum eo maneret, sicut etiam illi, qui eum rogabant, ut e regione recederet, Matth. h. 8. vide super Matth. p. 1. cap. 8. qu. 143.

Exi a me Domine, quia homo peccator sum. Idem non uideat necesse, quia periculum est mihi ex tua mansuetudine, non solum ille timuit, sed etiam omnes alij qui et ibi dicunt, enim stupor circumdederat eum, & omnes, qui erant in captura piscium, & dixit Christus Petro, non timere, & ita videtur quod malum sibi a Deo inferendum poterat ex presenti tanquam cunctatus, vide super Matth. p. 1. cap. 19. qu. 199. in medio.

Noli timere ex hoc eris homines capiens. Idem sicut nunc pisco capis, ita de cetero homines capiens. quod erat vocare Petrum ad officium nobilius, ut merito relinqueret officium capiendi pisces. vide super Matth. p. 1. cap. 4. post. qu. 95. circa illud. faciam vos fieri piscatores hominum.

Ex hoc eris homines capiens. Hec est metaphora, quia sicut pisces de mari capiuntur, & extrahuntur, homo ita predicatoris verbi Dei educunt homines de amaritudinebus iniquitatum huius seculi, quod vocatur mare propter multitudinem fluctuum, & pericula multiplicia ex amaritudine aequorum, quae omnia sunt in rebus seculi, unde Christus semper comparavit homines piscibus, sicut Matth. 13. dicitur est Regnum celorum, idem status presentis ecclesie, sagens missae in mare, & ex omni genere piscium congregant, scilicet quia nunc congregantur in Ecclesia boni, & mali &c. sicut etiam piscator capis piscem saltem eum pretensio gratia ita predicator hominem mouet promittendo eternam beatitudinem, vide supra Matth. p. 1. ca. 4. qu. 98. sed quomodo crediderant, Petrus, & Andreas, quod deberent effici piscatores hominum, erant enim viri indocti, & sine litteris, nam act. 4. dicitur quod erant idiotae, & tamen ad docendum oportebat omnes esse peritos legis, dicendum, quod forte viderant Christum facisse aliqua miracula, immo vere viderant, & ex hoc crediderant, quod sic etiam posset facere eos doctores legis, sine aliqua longa exercitatione in litteris, aliter poterit dici, quod isti sentiant in se aliquid Diuinum, quando Christus eos vocauit, ita vi necesse esset quasi eos venire, vide super Matth. p. 1. cap. 4. qu. 99. quomodo autem viderant plura miracula, quae poterant mouere ipsos ad credendum, & vide ibidem qu. 100. in medio.

Et subditi estis ad terram, nonibus relictis, omnibus secuti sunt eum. Hoc dicitur propter multa, primo ad ostendendum obedientiam quam habuerunt ad Christum. secundo ad ostendendum eorum affectum laudabilem ad Christum quia omnia contempserunt, tertio ad instructionem nostram, ut sciamus quia omnia relinquenda sunt si Christus mandauerit, & non possit aliquis perfecte Christum sequi, nisi hoc omnia dereliquerit, sic dicit Christus super Matth. 5. secuti sunt eum omnibus relictis, in quo non docuerunt, quia nemo potest terrena possidere, & perfecte ad celestia peruenire. vide super Matth. p. 1. cap. 4. qu. 109.

Relictis omnibus secuti sunt eum. Tria sunt, quae relinquere debet homo, qui venit ad Christum actus carnalis, qui per recta punctiones significantur substantia mundialis per nauem, parentes per patrem quem reliquit, Apostoli reliquerunt ergo nauem, ut fieret ecclesiastica nauis gubernata, reliquerunt retia, ut non pisces afferrent ad ciuitatem terrenam, sed homines ad celestem, reliquerunt vna patrem, ut spirituales patres omnium fierent, vide super Matth. p. 1. cap. 4. qu. 109.

Relictis omnibus secuti sunt eum. An reliquerunt nauem in luce, & retia, & non reduxerunt in domum. quidam dicunt, quod reduxerunt, sicut dicitur quod statim relictis retibus secuti sunt eum, quia etiam qui ingreditur religionem disponit de omnibus, quae habet, in seculo, & itaque dicuntur relinquere omnia, cum in-

grediuntur, quia ea, quae poterant ipsi possidere, & gaudere in eis, reliquerunt alij possidenda, subdantes a se omne dominium rerum, & omnem fructum, & iucunditatem, quae in possidendo esse potest, ita dicunt de istis verisimiliter credi potest, quod iam fecerant, cum ista faciendo obediunt vocationi Christi sed aliter dicendum est, quod isti moti vi a Christo vocati sunt, secuti fuerunt ipsum, & non redierunt in domos suas, ut loquerentur vxoribus, filiis, &c. aoi ne de eis, quae possidebant disponent, sed de eis, quae in domibus erant non curauerunt, ea vero, quae ante oculos erant praecedentes relinquentes, primum patet, quia obligabantur obedire vocationi, & obligabantur obedire modo vocationis, vide hoc super Matth. p. 1. cap. 4. qu. 101. quia sicut Christus potuit eos obligare, ut venissent per solum preceptum ita poterat eos obligare de tempore, et modo secundum patet quia dicitur Matth. 4. ai illi relictis ceteris conueni, secuti sunt eum, vide super Matth. p. 1. ca. 4. qu. 101.

DOMINICA QVINTA

Post Pentecosten.

Matth. P.

Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam scribarum, & Phariseorum non intrabitis in regnum celorum. Idem nisi iustitia vestra fuerit maior, quod dicit Pharisaei, & scribae habent quandam iustitiae rectitudinem sed non sufficientem, nam duplex est iustitia, recta facere, & recta docere, & si homo nihil doceat, sed recte operetur hoc sufficit ad salutem, si autem recta doceat, sed non recta faciat, hoc non sufficit, scribae autem soli recta docent sed recta non operantur immo & ultra necessaria addunt aliquid, ut strictiores vires, et maioris sacrificii viderentur, & in non obseruantes ea, ut Matth. 23. patet super casum tam Moysi fuerunt & calligant olera graui, digno autem noluit ea mouere. vide super Matth. p. 2. cap. 5. post. qu. 100. circa illud; Dico enim vobis, quia nisi abundauerit iustitia.

Nisi abundauerit iustitia. Hec mentionem facit de iustitia Phariseorum tantum, et non de alijs virtutibus quia de iustitia erat magis ad propositum, nam poterant discipuli de linguae breue docendo, & non recte operando, & sic non habuissent vitam eternam nam Christus loquebatur semper de his, qui magis erant ad propositum, & circa quae delinquerent homines, ut patet, cum ait, Matth. 18. nisi eliquismini sicut paruuli, in celum non intratis, qui faciunt contra temperantiae preceptum, fornicando, crapula lando, &c. nam Christus ait solum de his militare, quia discipuli superbiebant appendendo primum, & contendendo de illo, vide super Matth. p. 5. ca. 18. qu. 15.

Non intrabitis in Regnum celorum. Regnum celorum multipliciter accipitur aliquando accipit per Ecclesiam istam licet ut in hoc. 5. cum dicit, qui soluerit vobis de malis &c. in iocundis vocabitur in Regno celorum, idem in Ecclesia militanti, nam in Regno vires eterne non erant, qui talia faciant, quae exprimentur ibi, & illud Matth. 13. mittet filius hominis Angelos suos & colligent de regno eius omnia scandala, idem de Ecclesia militanti, vel de mundo isto, quia inueniunt non potuerunt scandala in vita aeterna, alio modo sumitur pro vita eterna, & sic accipitur hoc loco, vide super Matth. p. 2. cap. 5. post. qu. 100. circa illud; non intrabitis in regnum celorum & p. 5. 11. qu. 174. in principio.

Non accidet, qui autem acciderit, reui erit iudicio. Quidam Iudeorum putabant, quod in preceptis negatiuis prohiberetur solum opera exteriora, & non affectio interior, ut quod prohiberetur adulterium & non desiderium adulterandi, & prohiberetur homicidium, sed non intrare Christus autem ostendit quod vult solum opera exteriora, sed etiam affectus animi, ideo quibus homicidium & postea glubertiam, quae inclinat hominem ad homicidium, vide super Matth. p. 2. cap. 5. post. qu. 101.

I N D E X.

circa illud, auditis quia dictum est antiquis.

Non occides. Occidere est auferre vitam rei viventi, & quia vbiunque est anima, est vita, quia ipsa anima est vita corporis animati, in quibus rebus animatis potest esse occisio, v.g. in planta si euellatur, similiter in animalibus irrationabilibus, hęc etiam occisio non potest dici homicidium, sed oportet, quod homo sit, qui occidatur, aliquod autem de stirpe autem non sit homo, non tamen est homicidium, sicut si aliqua mulier cogatur pari abortivum, quando non potest periculi formidari; nam per hoc impeditur ne sit homo ille conceptus, qui formabatur ad humanam speciem, si tamen nondum erat anima infusa homicidium non est, quia non auferitur vita, sed impeditur ne ad vitam perveniat. vide super Matth. p. 2. cap. 5. qu. 103.

Non occides. Non est autem prohibitum occidere plantas nam in statu perfectę iustitię Deus iussit homini comedere de omnibus lignis, quę erant in paradiso. Gen. 1. vide multi erraverunt circa plantas, quia motu suo erant iniqua causa vide super Matth. p. 2. cap. 5. qu. 104. per totum immo nec prohibitum est occidere homines malos; immo laudabile valde est, quando fit, si cor fieri debet. homo autem malus socium quod iustus est ordinatur ad mortem, nam sicut homo inquantum est natura quedam rationalis capax summi boni ordinatur naturaliter ad beatitudinem, ita inquantum malus est ordinatur ad penam, & cum homo sit membrum moribundum, sicut iustus est sanis moribus, quod interdu fieri non potest sine refectione eorum & amputatione a solidiora iustum est istum hominem malum abscindere a corpore sano, & omniuitas, & ut ne inficit cetera membra sana co-munitatis, & quia bonum, est hominis male, quod occidatur ex Bocio lib. 4. de consol. quia culpa, vel peccatum est deterius, quam pena, cum peccatum ex eo, quod tale fit totaliter malum, pena autem bona est, quanto autem aliquis habet plus de malo tanto deterius est, & quanto plus de bono, tanto melior. vide super Matth. p. 2. cap. 5. qu. 105. per totam, quę est longissima & continet explicationem plurimarum scripturarum. Non est autem aliquid persone private licitum occidere peccatorem, quantumcunque malum, nisi habeat potestatem aliquam publicam ad illud faciendum, nam non licet hominem occidere nisi inquantum vita sua est contra legem, vel in damnum Reipublicę, non potest ergo occidi, nisi per illum, qui habet auctoritatem a lege, vel ab ipsa republica si autem aliquis sit omnino privata persona non competit ei aliqua administratio per legem, ideo ad eum non licet occidere quęquam. vide plura super Matth. p. 2. cap. 5. qu. 1. 6.

Non occides. An dispensati possint per Papam, quod aliquis occidatur, & occidens non incurat culpam homicidii, quidam negant; quia est preceptum agnitivum de non occidendo, quod obligat semper, & ad semper & quia triplex reperitur visio in nobis, scilicet anime cum corpore, vxoris cum viro, anime cum Deo, non potest dispensari per hominem, quod sepatret animam a Deo, quia istud semper est peccatum, nec etiam quod sepatret vxor a viro, quia Christus ait. Matth. 19. quos Deus coniungit homo non sepatret, ergo nec potest dispensari in terra viiione anime cum corpore, quod sepatret animam, dicendum tamen quod dispensari per Papam in homicidio potest intelligi dupliciter, vno modo in homicidio facto alio modo in faciendo, in facto etiam potest dupliciter intelligi, vno modo dispensare, id est absolvere a peccato homicidii, & de hoc non est dubium, secundo dispensare in homicidio, id est in irregularitate contracta per homicidium; ita quod non obstante illa possit ascendere ad ordines sacros, vel ministrare in sacris & in hoc etiam potest dispensare, sed difficultas est de homicidio faciendo, & ideo dicitur, quod dispensatio est laxatio iuris, & fit per quantum iustificacione, ideo potest quilibet dispensare in lege, quam ipse condidit, vel si sit condita ab inferioribus, in lege aut superioris nemo dispensare potest, Papa autem est superior omni homine, ideo in omni iure positivo dispensare potest non potest autem dispensare in lege Dei, quia Deus est

superior, sed quia duplex est lex, alia naturalis, alia scripta, quod dicendum sit de utraque & quod ad rationes in oppositum, vide super Matth. p. 2. cap. 5. qu. 107. & etiam qu. 108.

Non occides. Licet tamen homini seipsum defendendo alium occidere, ita quod non habeat aliam intentionem nisi se defendere, quia ius naturale non potest, esse iniquum, quod liceat homini se defendendo alium occidere, quando non potest se aliter defendere, est sententia D. Thom. 2. 2. q. 64. art. 7. vbi dicit, quod nihil prohibet vnus actus, esse duos effectus, quorum aliter sit in intentione, aliter vero preter intentionem, morales vero actus recipiunt speciem secundum id, quod intenditur non autem ab eo, quod est preter intentionem, cum illud sit per accidens, accidentalis autem nunquam possunt conficere ad speciem illius rei, cui accidentaliter sunt, quia hoc est contra naturam accidentis, cuius est aduenire post esse rei. ex actu igitur aliquis se defendens, duplex effectus licet potest, vnus quidem confertio propria vię, alius vero confertio innadentis, actus igitur per quem intenditur confertio propria vię, non habet rationem illiciti, cum sit cuiuslibet naturae, quod se conferret in esse quantum potest. Alij tenent contra D. Thom. sed vide per longam quęst. super Matth. p. 2. cap. 5. qu. 109. an vero liceat pro defensione rerum suarum aliquid occidere, vide ibidem q. 110.

Non occides. Quod homo possit occidere sine peccato se ipsum, aliqui dicunt, quia homicidium est peccatum inquantum contrarium iustitię, nullus autem potest sibi ipsi iniuriam facere, cum sit volens, ut ostenditur, 5. Ethic. cap. vi. immo ergo non facit iniuriam qui se occidit, & sic non peccat, sed tamen dicendum, quod est peccatum, cum sit contra preceptum Dei, scilicet non occides, Exod. 20. & Deut. 5. nam solus Deus est, qui vitam donare potest, & ad eum solum pertinet iudicium de morte, & vita, iuxta illud, Deut. 32. ego occidam, & ego vivere faciam, qui autem se occidit vsurpat ipsi potestatem super vitam suam, & sic iniuste agit contra Deum, & peccat, de his D. Thom. 2. 2. q. 64. art. 5. homicidium autem est illicitum non solum quia iniustum, sed etiam quia est contra charitatem. vide super Matth. p. 2. cap. 5. qu. 112. unde nec virgini licet occidere se nec corrumptur qui non licet homini facere malum, ut inde bonum sequatur ad Rom. 9. occidere autem se, ne sequatur violatio virginitalis, est malum facere propter bonum; unde non licet, & si iniuste prostituat in lupa pari, virginitas non tollitur, sicut dixit Luca Paphias, si iniuste me feceris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam. vide ibidem q. 114. si vnde plura alia de homicidio vide per omnes q. sequentes.

Non occides. Istud est secundum mandatum secunde tabule in mandatis perimemibus ad proximum, & quantum ad litteram videtur intelligi de sola occasione reali, & tamen manifestum est, quod qui vult homicidium, non permittit membrorum mortificationem, aut percussionem, quę homicidio proxima est, nec etiam contumelias, aut iram, cum illa sint occasio homicidii, & ex his solent induci, prohibitio ergo homicidii hęc omnia prohibentur, sicut qui prohibet consuepiscantiam, omnia mala prohibet vide super Matth. p. 2. cap. 5. post. qu. 102. circa illud, non occides.

Qui autem occiderit fratrem suum iudicio. Id est qui occiderit hominem sponte non habens legitimam causam occidendi, erit reus iudicio id est de eo iudicabitur, quod occidatur, & erit reus mortis pro sanguine effuso, istud autem dictum fuerat antiquis, non inter precepta moralia, sed inter iudicialia, in quibus taxantur pęne. Exod. 21. qui percussit hominem volens occidere, morte moriatur vide super Matth. p. 2. cap. 5. post. q. 102. circa illud, qui autem occiderit.

Omni qui transierit fratrem suum. Christus dicit iram esse peccatum, quod est aliquid precegens ad homicidium, per hunc hic gradus irę, primus est per iram in solo corde secundus per iram expressam in voce, quod ad consuetudinem pertinet, est tamen vox quę non signat aliquid determinate, tertius est in ira expressa per vocem, quando

quando determinate consumelia significatur de primo dicitur qui nascitur fratri suo, idest per solum motum animi appetendo et aliquod malum, vel illud. Et secundo aliquam vindictam nihil expetendo, secundum expressum ut dicitur, qui dixerit fratri suo Racha Racha est dictio hebraica nihil significans per modum conceptus, sed solum per modum effectus, tertius gradus exprimitur, cum dicitur, qui dixerit fratri suo facie, vi de plura super Matth. p. 2. cap. 5. q. 121. circa illud primum qui nascitur fratri suo, & circa illud, qui dixerit Racha, & circa illud, qui dixerit facie.

Quia irascitur fratri suo. Ita est passio specialis, & stat, enim quod non est habitus quia non habetur per acquisitionem, nec est potentia naturalis, quia non semper inest, sed motus quidam factus in nobis in potentia appetitiva, vide super Matth. p. 2. cap. 5. q. 121. quia autem potentia appetitiva non cognoscitur, necesse est, quod omnis motus factus in potentia appetitiva sequatur aliquem actum virtutis apprehensivum, quod est cognitum. Vis autem apprehensiva dupliciter apprehendit, uno modo per modum in completa, vi cum intelligimus, quid sit homo, alio modo per modum complexi, vi cum intelligimus hominem esse album, utroque modo ipsa vis appetitiva potest tendere in bonum, & in malum, primo modo appetitus simpliciter inhiat per bonum, vel in fugi malum, secundo modo cum appetitus facit in hoc, quod aliquid boni vel mali fiat alicui, vel in eo, & hoc tendendo in istud, vel fugiendo ab eo, ut apparet in amore, & odio, amamus, cum aliquid iniquum volumus bonum in esse illud, quando de amore in extrinsecum, qui vocatur amor amari, inhiat etiam odium aliquid, in quantum volumus malum in illo. Intellectus autem est in ira, quia quicunque irascitur alicui querit vindictam de eo, & sic motus iste dicitur querit, vel in duo tendit. In vindictam, quam appetit, & sperat sicut quoddam bonum, & sic in habet quandam delectationem, quia bona delectationem causat, & sic quando iratus consequitur vindictam, quasi adeptus bonum, quod intendebat delectatur, querit etiam ira in id de quo querit vindictam, in quantum quoddam malum, & nocivum, & hoc pertinet ad inhiat per malum, & sic ira semper fertur in duo, & ideo vocatur iste motus appetitus, vide super Matth. p. 2. cap. 5. q. 121. quem modo distinxit eduxit ira, & amor, vide ibidem.

Quia irascitur fratri suo. Ira tamen non semper est illicita, est enim ira passio quaedam, & naturaliter insurgens, si autem secundum se peccatum est vel semper esset illicitum irasci, cogereetur homo in eo dum peccare, scilicet quod ira in eo naturaliter insurgeret, & ideo dicendum, quod ira accipitur aliquando vi motus quidam insurgens in nobis cuius principium non est omnino in potestate nostra, & tunc manifestum est, quod ira non est peccatum, quia nihil est peccatum nisi si voluntarium, & hoc modo ira non prohibetur. Alio modo accipitur ira pro vi manet ex causis rationis nostris, in istud esse faciendo in ad quod ira movetur, & dicendum, quod necesse est isto modo esse semper illicitum irasci, quia istud esse sita secundum legem in mala est, & nunquam ratio consentiat illi, cum nunquam debeat consentire alicui malo, & tamen ira non est semper mala, per quod sciendum, quod in passionibus potest inveniri malum dupliciter uno modo secundum speciem passionis, sicut accipitur ex obiecto suo, cum dicitur passio mala, quando obiectum secundum suam rationem dicit aliquod malum, hoc modo non est malum in ira, quia licet ira de malo quodam sit, quia intendit in se ire nocuendum, vel puniendum, tamen semper est sub ratione boni, & iustitiae, quia ira est appetitus vindictae, vindicta autem dicitur retributio, in qua non redditur malum aliquod punitum malum pro malo, quod fecit, & istud iudicium est alio modo accipitur malum in passionibus ex quantitate ipsius passionis, idest ex abundantia, & defectu & sic excessus in irascendo malum quodam est, defectus etiam in irascendo malus est, ut si quis nulli, & pro nulla causa irascatur vide super Matth. p. 2. cap. 5. q. 121. cum autem ira sit motus appetitus sensitivus, si regula-

bitur a ratione bonis est iste motus, si regulam rationis excludat malus est potest autem ira regulari a ratione dupliciter vel quantum ad ipsum appetibile per iram quod est vindicta, & si accipitur pro retributione peccatorum debita alicui potest esse licita, si autem appetat, quod fiat qualitercunque, scilicet inferendo alicui penas, sive secundum ordinem rationis sive contra ipsum ut si apparet puniri illum, quia nihil meruit, vel plusquam meruit, vel quod ponatur non secundum debitum iuris, nec propriam finem debitum, scilicet propriam correctionem iustitiae, & sic ira est peccatum, vel quantum ad modum appetendi, scilicet ut motus irae non immoderate fervescat, nec interius nec exterius in signis apparentibus, & si omittatur aliquod horum peccatum erit, etiam si homo iustitiam appetat, quia modus irascendi repugnat charitati, cum vehementius quis monetur in peccatum alterius vide super Matth. p. 2. cap. 5. q. 121. si autem ira, quae est peccatum sit peccatum mortale, vide ibidem q. 120. & sit gravissimum peccatum vide ibidem q. 141.

Omnia quae irascitur. Ira habet sex filias, scilicet iram, ruitorem mentis, contumeliam, clamorem, indignationem, blasphemiam, ira assignat Greg. 11. moralium & sic accipiendo eas generaliter, si autem particulariter accipitur erunt species subalternae illae, sub quibus erunt plures species specialissime, nam sub illa irae magis proprias cultas accipitur, ut sub ira intelliguntur ea bella & seditiones, & quaecunque lias, & sub his est homicidium, & vulneratio, & omnia damna realiter in illa, vide super Matth. p. 2. cap. 5. q. 121. Autem autem & ethica assignat tres species, scilicet iram, amaram, & difficilem istae sunt tres species iracundiae, & pertinent ad superabundantiam, nam licet iracundia sit passio, tamen quod pro peccato accipitur semper de vi superabundantiam prima ipsius species iracundionum, est enervia qui vocatur acul, qui irascitur quod non oportet, & magis quam oportet, & velocius, & iracundi tempore quando non oportet secunda species est eorum qui dicuntur amari, de quibus inquit Aristoteles sunt difficile solubiles ab ira, & retinent illam in finem, enim tempore irascuntur, & tunc querunt ut ab ira quodam retribuerint, si autem non potuerint retribueri habent in se quandam gravitatem, & illuditionem, & sunt molesti sibi ipsis, & amicis & dicuntur amari, ab amaritudine idest tristitia quam habent, tertia species est eorum qui dicuntur difficiles, & isti habent multas condiciones amorum nam irascuntur de quibus non oportet, & magis quam oportet, per maiori tempore, differunt ab amaritudine, quia ira etiam si in illis longo tempore numerum quam solvitur nisi retribuerint, in amaritudine aliquod tollitur ira sine retributione, scilicet quando dignetur per longum tempus vide super Matth. p. 2. cap. 5. q. 14. Ceterum autem per effectus irae conficiunt tres alias species, quarum una est, ira sine voce, quae exprimitur per Ly, qui irascitur fratri suo, secunda ira cum voce non debet in illo significare, cum dicitur, qui dixerit Racha, & ira cum voce determinate significante, cum dicitur, qui dixerit facie, vide super Matth. parte 2. cap. 5. q. 121. & q. 133. & per omnes quatuor species sequentes.

Reus ira iudicio. Sicut ponuntur tres gradus peccati si ira ponuntur tres gradus per habundantiam hominis, qui condemnatur ad penam, nam primus status eius, qui condemnari debet, est difficultas causae, & quod ei de ter locis defensionis, & excusationis, secundus est postquam per difficultatem aliquis conuenit de crimine, tunc ei, quod contra de iudicio licet non dicitur si condemnatus, tertius est quod postquam per se sententia fuerit condemnatus traditur sententiae executioni, isti gradus habent se per ad adiungendum malum, vide quemodo explicatur hic gradus per Ly, reus est iudicio, reus est cunctis, & reus est gebena ignis, super Matth. p. 2. cap. 5. q. 121. circa eadem verba, reus est &c. & quomodo stare possit hec taxatio penae, secundum istos gradus, vide ibidem q. 141.

Si offeri munus tibi ad iram, & si recorderis fueris &c. Phario peccauerat contra Deum, & contra Moysen, & Aaron

& Aaron, ideo ad remissionem peccati sui totaliter necesse erat, ut uterque horum remitteret, & hoci Deus maior esset, & maior et facta fuisset offensio, quanto magis ad eorum remissionem prius impetrandum erat, Pharaon tamen prius rogauit Moysen, & Aaron vt dimitterent inuicem libi tactum, prius factum, quod offensio Dei non te minueretur nisi rogando Deum, Pharaon autem sciebat se non exaudiri nisi ad Deum qui vt peccatis erat, prius exequatur nisi rogando Deum, in intercessionibus, quibus de uia et remissionis offensionis, & in hac deprecatione prius inuicem factam proximo sibi remitti procurabat, cui tenebat satisfactio, hinc qua satisfactio aut propo sito satisfactiois Deus non acceptaret preces Pharaonis factas a se ipso, vel quas aliquisquam pro eo fuderat, vide super Exod. p. 1. ca. 10. q. 5. circa illud, & rogato Dominum Deum utrum.

Si offers munus tuum. Offenderat iram esse peccatum quomodo, utique siue in animo, siue in verbis, siue in facto, & qua contigit hominem sepe peccare contra proximum per iram, & per hoc teneatur ad satisfactioem, & quia opera facta ab homine in peccato mortali non sunt promeritoria vite eterne, Christus dat nobis consilium, quod faciamus opera nostra bona semper in charitate, & quia si quis offendit proximum per iram teneatur ei reconciliari, & satisfacere, & quando non vult si potest manet in peccato, quod Christus inferendo hoc corollarium dat consilium dicens, quod si quis offendit, proximum suum in aliquo, & vult offerre munera sua ad altare, ad hoc quod illa sint meritoria debet dimittere munera apud altare, si recordetur tunc de offensa, & ire ad proximum, & reconciliari ei, & tunc veniet ad offerendum &c. vide super Matth. p. 2. cap. 5. post q. 1. 9. circa illud, si ceteris munus.

Si offers munus tuum ad altare. Idem munus voluntarium, loquitur, enim Christus de oblationibus secundum cō suetudinem veteris testamenti, erant autem ibi quedam oblationes ex necessitate, sicut pro peccatis fiebant oblationes & sacrificia, Leuit. 4. & 5. cum pro confirmatione votorum, sicut in Nazareth, qui in fine voti offerebant sacrificia, quando erat votum temporale, Num. 6. & sequis funditur a lepra offerebat sacrificia, Leuit. 14. ideo Christus proloquitur ostendit te sacerdotibus de offer munus Matih. 6. etiam si mundaretur vir sinitis femine &c. erant alię oblationes personales sicut offerte decimas, & redimere primogenita hominum, & iumentorum, alię erant oblationes spontaneę, quando quis volebat ex voto, & sine voto offerre aliquid Domino, de voto patet Leuit. 27. & Num. 34. vide plura loco citato circa illud, si offers munus tuum.

Vade prius reconciliari fratri tuo. Hoc autem non intelligitur tam de offendente, quam de offenso, sed de illo qui iniuriam intulit, vel aliquomodo teneatur alteri, ita vt charitas tuiet eos non ferueret ex parte utriusque, vel ex parte alterius eorum qui antem iniuriam passus est vel alicui aliquid nō debet non teneatur ad petendam reconciliationem, quia nemo obligatur propter bonum opus ad aliquid, & maxime quando est pñalis, quia tunc grauaretur propter bonum, etiam non obligatur, quod malum passus est quia tunc esset ad dedit penam premissam, sed solum teneatur ille, qui iniuriam intulit, vel qui debet, & ratio est, quia ista reconciliatio fieri iubetur, &c. ex eo quod de peccato mortali de quo exire non potest non faciendo eam, si tamen quis passus est iniuriam non peccat, ideo non teneatur petere reconciliationem & daret, quod pro iniuria suscepta iratus fuerit, vel odesit inferentem non teneatur petere reconciliationem, quia potest de peccato exire sine reconciliatione petita. vide super Matth. p. 2. cap. 5. qu. 160.

Vade prius reconciliari. Iubet fieri huiusmodi reconciliatio rñe vt opera nostra bona non pereant, nam qñ quis facit bona opera in motu iuxta illa, perierunt, quia nō sunt meritoria vite eterne. Christus autem volebat, qđ omnia opera nostra bona proficerent nobis ad argumētum meriti, ideo posuit ad hoc viam, scilicet quod recō ciliemur fratribus. vide super Matth. p. 2. c. 5. q. 161. nota tamen quod reconciliari fratribus simpliciter

cadit sub pcepto, sed reconciliari dum offerimus sacrificia consilium est, primum patet, quia est de necessitate salutis, & secundum patet, quia reconciliari dum offerimus munera non est de necessitate, vide ibidem q. 162. & non solum debet fieri cum offerimus munera, sed ante quicunque bona opera debet fieri in eo cui necessitas est, ratio est, quia Christus dixit istud hic, vt non nos perderemus fructum operum nostrorum faciendo illa sine reconciliatione, & tamen preter oblationem, quę ad altare sunt multa alia opera bona, ideo ad hoc qđ illa fructuose fiant oportet, quod homo, antequam operetur reconcilietur vide ibidem q. 163. precipitur autē quod relinquat ibi munus, et vadat reconciliari, vt opus sit meritorium, quia reconciliatio non potest reformare actus pceptos, & vt sint meritorij, si alius non erant. vide ibidem q. 164.

Vade prius reconciliari. Quod non debet sic intelligi, vt aliqui putant, quod qui reus datus fuerit proximo in aliquid habere aduersus se debeat de hoc, & sic reconciliari eis, quia ista reconciliatio realiter facienda est, & vocaliter perenda, nisi im pollibilis obliet, nam Christus realiter illam fieri iussit, cum dixit munus relinquendū esse apud altare, & eundem ad reconciliationem, & tūc reconciliari veniens offerit munus, ista manifeste debent intelligi de exteriori reconciliatione, nisi quis inue recunde prostrante vult dicendo: quod intelligatur spiritualiter. vide super Matth. p. 2. cap. 5. qu. 165. &c.

Vade prius reconciliari. Quod intelligitur quando haberi potest proximus cui offensa facta est, nam si sit distans in alia regione non oportet hoc fieri, immo non est possibile, quia Christus dixit hic, quod relinquat munus apud altare, & vadat, & reconcilietur, & rediens offerat munus, & tamen si est in alia regione hoc fieri non potest, etiam si sit in eadem vrbe, & tamen oportet ut immorari circa petendam reconciliationem non oportet relinquat munus, sed iunc solum proponit homo reconciliari, quam cuius habuerit opportunitatem, sed quod si aliqui ex negligentia, & peridia, quando posuit nō sibi frater reconciliari, & postea volens offerre non habet eum presentem ad reconciliationem? sufficit ne propositum de reconciliando? Ratio quod secundum iura humana noceret ista negligentia, vel dolus ab hoc, quod homo non satisfaceret proximo, etiam si satisfactio re vellet, quia facultatem satisfaciendi, id est locum, & tempus sua culpa perdidit, secus autē est respectu Dei, quia nulla inquirat, vel culpa non est grauis esse potest, quæ per voluntariam contritionem non tollatur, ideo sicut ipsum peccatum principale, scilicet offensionem proximi Deus remittit per contritionem, ita etiam remittit negligentiam de reconciliando ei, si aliquando doluimus, quod ei reconciliari neglexerimus, rationem diuersitatis inier indicium hominum, & Diuinum vide super Matth. p. 2. cap. 5. qu. 167.

Vade prius reconciliari fratri tuo. Per fratrem intelligitur omnis proximus, scilicet omnis homo, & licet frater, & proximus sint nomina cognitionis significatia singularis propinquitate, tamen ex modo loquendi scripturę extenduntur ad omnes homines, nam proximi omnes dicuntur, quicunque in naturali ratione nobiscum participant, unde non solum homines, sed etiam Angeli boni, proximi nostri dicuntur. Demones autem, & homines damnati, licet proximi dici possint secundum naturam, tamen charitas, quę ad proximum est, ei non debetur, quia nō possunt participare in illo bono ad quod homo ex charitate est diligendus. vide super Matth. p. 2. cap. 5. q. 168. nec refert an per se ipsum, vel per alterū quis veniam petat, non refert dum, mori vere habent animum ad reconciliandum, dolēs de offensa, nam reconciliatio solum tendit ad hoc, vt charitas quę petitor integratur, & satisfactio ei, qui offensus est passus, & qua virumque fieri potest, etiam si per alium petat reconciliatio, sufficit per alterum peti. vide super Matth. p. 2. cap. 5. qu. 169.

Vade prius reconciliari fratri tuo. Offensa multipliciter fit, aliquando solo corde, aliquando in opere, si solo corde fit offensa, ita quod nec in voce, nec in facto, nec in fi

igno foris ostendatur, reconciliatio petenda non est, ut cum quis proposuit in animo suo alteri nocere nam per hoc non solum Deum offendit, qui in quolibet peccato nostro offenditur sed etiam aliquomodo proximum, cum ad offendendum illius ita cogitat ut ordinaretur quia tamen realiter proximus non fuit offensus nec illa cognitio ad eum peruenit non dicitur committere offendit quia non est, & non apparet pro eodem reputatur si autem offensa sit in facto, aut erit in voce, aut in rebus si in voce petenda est reconciliatio in voce, & de hac loquitur Christus, si in rebus, aut hoc est, quia realiter quia damnum, aut iniuriam intulit, aut, quia fecit aliqua preparatoria, si solum fecit preparatoria ad iniuriam aut fuerunt illa manifesta, aut occulta, si occulta non tenetur petere reconciliatio si manifesta quid sentiendum sit, vide super Matth. p. 2. c. 5. q. 170.

DOMINICA SEXTA

Post Pentecosten,

Matth. 8.

Cum turba multa esset cum Iesu, nec haberet, quod manducaret etc. Tunc hoc Evangelium explicatum est Dominica Quarta Quadragesimæ, vide ibi.

DOMINICA SEPTIMA

Post Pentecosten.

Matth. 7.

Attendite a falsis Prophetis. Idem diligenter caute, & non dixit aspiciat, quia aspiciat est ad illud, quod palam videtur attendite autem est cum sollicitudine inquirere, ut videamus, & hoc est, quia isti falsi prophete non palam venturi erant, sed dissimulato habitu, & ideo erat difficile caute illis, nisi sollicito attenderemus, vocantur falsi Prophete falsi doctores, quia docent contra veritatem fidei, & non loquuntur Christus de doctoribus, qui erant ex ignorantia, quia isti non se occultant, cum putent se bene dicere, sed de doctoribus pravis, qui habent intentionem subvertendi fidei puritatem, & ad hoc se dissimulant, ut eis fallendi locus sit, & vocantur prophete per similitudinem, quia prophete sunt, qui futura, vel abscondita revelant, quæ necesse scire possent, nisi Deus ei ostenderet, & quia isti erudunt populum in eis, quæ populus scire non potest nisi a doctore sacre scripture instruat, vocantur prophete non simpliciter, sed non populi, sicut etiam aliquis dicitur Deus, quia gerit vicem Dei, ut Moyses, Exod. 7. ecce constitui te Deum Pharaonis, & vide super Matth. p. 3. cap. 7. circa illud, attendite a falsis prophetis. post q. 27.

Attendite a falsis prophetis. Dantur duæ regulæ ad cognoscendum aliquem esse falsum prophetam, prima quod dicat aliquid contra cultum Dei, ut si dicat, quod Deus mandat coli Deos alienos, & non solum si mandet, hoc sed etiam si dicat, vel mandet aliquid contra legem, quia consultat legem esse veritatem immutabilem, quia a Deo dictam. Deus autem sibi ipse non contradicit sed contra est, quia aliqui Prophete contra legem dixerunt & fecerunt, ut patet de David, quia sacrificavit in area omni lebaui, ut patet 2. Reg. cap. vi. cum tamen prohibuitur esse in lege sacrificia facere extra arum tabernaculi, ut patet Levit. 17. & 12. & Elus bonus propheta dicebatur, & tamen induxit populum, ut sacrificium fieret in monte Carmeli, ut patet 3. Reg. 18. Ratio quod aut Propheta docet aliquid, quod contradicit alicui, quod affirmatur esse in lege, aut mandat, vel per suadet fieri aliquid contrarium ei, quod in lege mandatur, si primo modo propheta est singulariter malus, quia ea quæ affirmantur esse in lege immutabiliter sic sunt, ideo contrarium non per falsum est ut si aliquis propheta diceret, quod Deus non creavit mundum, vel non eduxit

Israel de Ægypto, quorum opposita asseruntur in scriptura, si secundo aut illud est malum simpliciter aut malum solum quia prohibuitur si primo propheta malus iudicatur ut si mandet accipere vires alienas, vel colere Idola, quæ in lege prohibentur & de se mala sunt, & hinc nullo casu credendum est etiam si signa faciat, si est malum, quia prohibuitur, tunc distinguendum est, quia ex prophetis illis, qui mandat, vel facit est approbatus per alia precedentia, & veritates, ita quod non presumi possit de eo, quod hoc ad malum finem, tunc iudicabitur de eo, quod est bonus, & quod hoc ad maiorem laudem Dei facit, sic patet de David 1. Reg. 16. & de Helia 3. Reg. 17. si autem illi qui ita faciunt, vel dicunt sunt tales, quod nōdum per aliqua facta approbati sunt, si talia dicant, vel faciant, eis credendum est secundum regulam est, quod quando prophete prædicant signum futurum, & non euenit, non fuit a Deo propheta, quia Deus fallere nescit, nec quid vult potest non euenire, vide plura super Deut. cap. 18. q. 7.

Attendite a falsis Prophetis. Prophete tamen quidam præmittunt signa ad confirmationem, eorum quæ dicunt quidā non, si autem non præmittant signum non potest cognosci veritas prophetæ, sed solum creditur prophetæ illi, quia alias vera dixit, vel quia approbatus est, sicut in prophetis, qui iam mortui sunt, quorum dicta suscepit Ecclesia, tamquam verissima, & in his non oportet inquiri certitudinem veritatis alio modo, nam & prophetis eorum iam in factis Messie completa sunt, quando autem prophete erant uiuentes, & nō credebatur eis faciebant signa, sicut patet in Helia de sacrificio, & in monte Carmeli 3. Reg. 18. cum autem credebatur eis simpliciter dicentibus non oportebat esse aliam probationem, sed dato, quod aliquis nō crederet prophetæ a principio prædicanti aliqui, antequam illa per signum de monstraret, non credebatur aliquis modis certitudinis indicis, nec etiam non credens, non videbatur peccare nisi omnes illa assererent, & iam esset approbatus, & vnus, vel rati possent ei consentire si autem propheta vult confirmare dicta sua per aliquod signum, aut signum venit antequam dicantur verba, quæ vult confirmare per signum, aut prius dicunt verba, & postea euenit signum, si primo modo dicitur quod nullo modo, confirmatur veritas eorum quæ dicuntur per signum, quia signum non venit ad confirmandum illa si autem dicantur verba ante euentum signi, aut illud miraculū euentum ponitur tanquam legem illorum, quæ prædicantur post illud futura, aut non si non possunt, tanquam signum, sed solum illud miraculum prædicatur & post illud alia futura prædicantur quamquam fuerint miraculum illud non confirmant veritas eorum quæ dicuntur euentu post ipsum miraculum, ut si loquar dixisset, ecce prædico vobis esse Iordanem diuisibilem, & annuncio vobis, quod post annum debemus colere Idola, & non Deum, quamquam eueniret Iordanis diuisio, non erat intelligendum, quod Idola, utcumque colenda forent, & hinc facis illant, quia primum propheta potuit cognoscere a Deo, secundum veto confingere potuit ex animo suo, quia eo quod aliquis est propheta non sequitur quod sit factus nunquam peccans, nam contrarium patet de Balaam qui prædicat ea, quæ Deus iubebat, & tamen habebat intentionem faciendi contra ea, quæ Deus ei mandabat, ut patet Num. 22. 23. 24. prædicta patent Deut. 13. cum dicitur si surrexerit in medio tui propheta, aut qui somnium se vidisse dicat, & prædixerit signum, aut portentum, & euenierit quod locutus est, & dixerit tibi, amicus, & sequamur Deos alienos quos ignores, & seruamus eis, non audies verba prophetæ illius. Ecce, enim Deus dixit: ista posse fieri, scilicet quod propheta prædicat verum signum futurum, & postea adoperetur falsa alia, quæ futura non sunt, vel quæ fieri non oportet, vide plura si placet, super Iosue p. 1. cap. 3. quæ ill. 24. & quæ ill. 25. & quæ ill. 26. & quæ ill. 27. & quæ ill. 28.

Attendite a falsis Prophetis. Propheta malus est, qui ad malum incitat, & ista profeta est profeta improprie dicta, quia omnis prophetia a spiritu sancto dicitur sit.

ut patet 2. Petri. 1. sed quādo ad malum incitat propheta, illa propheta non est à Deo, ut communiter potest tamen aliqua Propheta esse à Deo ad aliquod bonum & ille qui incipit tam ex malitia sua convertit ad malum. vi Balaam qui à Deo revelationes recipiebat, sed per eas quousque voluntatem Dei facere nitentur volendo maledicere loquū. vi patet Num. 22. & talis est malis prophetae etiam de Captha, qui à Spiritu Sancto locutus est. ut patet Iouā. 1. sed verba illa ad malum intellectū retorfit, & Deus per mittit istum depravare verba sua, ad veniendum gentem istam, sicut hereticos in Ecclesia permittit ad cōfusi mandum fiam scripsuram. & ut nos cautiones redderet, & multae veritates notae fierent, potest etiam aliqua propheta esse à Deo modeste; ita qd aliquis verus propheta audiret aliquid à Domino, deinde falsus propheta audiret à vero propheta antequam alius notum faceret, publicaret, & tunc adiungeret, quod ient ad cōfusiōem Deo alieno. vide super Deut. ca. 13. quæstion. 2.

Attende a falsis prophetis. Si aliquis dixerit aliquid, & ad cōfusiōem illius aliquid signum fuerit, vel portentum prædixerit, & eveniret signum, vel portentum, & postea subintraret aliquid malum ex hoc malo, quod subintraret, patet quod ille falsus propheta sit, quia v.g. impossibile est, quod Deus mandet nobis scire Deo alieno, cum ipse hoc maxime delectetur si autem falsus, vel dicit bonum aliquid subintraret, quod legi cōtrariū, gradum est boni esse talem prophetam, & à Deo mitti, & tanquam veritatem dicitur aliquid, & tunc potest aliquid contingere, quod propheta falsum dicat, & quod Deus miracula faciat ad petitionem illius prophetae, sed in hoc distinguendum est, quia aut propheta dicit aliquid verum ad maledicēdo falsitatem, aut puram falsitatem dicit, si secundum impossibile est Deum illam falsitatem per miraculum confirmare, non quia Deus impotens sit facere miraculum quodcumque voluerit, non potest fidei esse, & veritas est, si uno negare non potest. 2. Tim. 2. si autem veritatem ad mixtam falsitatem dixit idem iniquitatum est, quia aut veritatem, & falsitatem simul dixit ante operationē signi, vel portenti, ut primo dicit veritatem puram, deinde operatur miraculum, & postea subiungit falsitatem. si primo imo impossibile est qd Deus ad cōfirmationē veniat, & falsi cōmātorum non notabile, oportet quia seipsum negat, & se ipsum falsitatem cōfirmaret si fecit quod, ut v.g. si dixerit aliquis, propheta, qd Deus redempturus esset in fine la cul omnes iniquos, alio de miraculo comprobaret, post dixerit, nunc ergo mandata vobis Deus, quod eatis ad colendum idola, & hoc modo propheta falsum dicens miraculū dēpēditare potest &c. vide super Deut. cap. 13. q. 2. circa illud, non audies verba prophetæ illius.

Attende a falsis prophetis. Hic signum dedit Deus Hebraeis ad cognoscendum quis esset verus propheta, scilicet si diceret propheta aliquid fauendum esse à Deo, & cōtra testimonium illius induceret miraculum aliquod, & cetera erat verus propheta, & iubeat Deus sibi credi vide super 1. Reg. p. 3. cap. 1. quæst. 8. & quæst. 11. & 12. super Matth. p. 1. cap. 4. quæst. 12.

Attende a falsis prophetis. Ad esse Prophetam Domini non solum requiritur intentio verum dicere, sed etiam nunquam mentiri aliquo, enim propheta Dei nihil amplius haberet à maleficis qui arte Demonum multa vera dicunt, sed interdum errant, propheta autem Dei habet se circa veritatem inquirendam in comparatione ad maleficos, vel Astrologos, sicut se habet scientia demonstrativa ad opinionem, scientia enim demonstrativa non solum verum dicit in plurimis, sed etiam impossibile est etiam in aliquo errare, opinio autem licet in multis verum dicat, errare potest, & interdum errat, ita autem propheta Dei nam sicut scientia demonstrativa procedit ex principiis necessariis, & que sunt simpliciter principia & ob hoc impossibile est eum errare, ita propheta Dei cognoscit veritatem per aliquid causam, & principium immutabile, scilicet per lumen prophetarum duntaxat infusum, Malefici autem &

Astrologi iudicantur procedere ex quibusdam principiis permutabilibus, ideo scientia eorum est veritabilis in con-

tratione vide super 1. Reg. p. 1. cap. 9. quæst. 7. *Attende a falsis prophetis.* De falsis prophetis Basil, vide super secundum Paralip. cap. 18. q. 24. & q. 25. & q. 26. & super Matth. p. 6. cap. 22. q. 36. quomodo autem falsi prophetae mandantur occidi. vide super secundum Paralip. cap. 13. quæst. 42. & 43.

Qui veniunt ad vos in vestimentis ovium intrinsecus autem sunt in rapaces. Similiter enim sapientiam, quod gra- vissimum peccatum est, vide super Matth. p. 4. cap. 23. quæst. 33. in respon. ad verum.

Intrinsecus autem sunt lupi. De hypocritis vide super Matth. p. 4. cap. 15. q. 27. & q. 31. & sequentibus, vide etiam in tabula generali verbo hypocritis.

Qui veniunt ad vos etc. Sicut Iuda & pharisæi Deum ho- norabant ore, sed non corde, honor enim est exhibito reverentia, ista autem exhibito reverentia ex cateo- nio exterioribus, consistit, ille ergo labijs honorat, qui loquendo magnalia de aliquo impendit ei reverentiam, & quia Iuda sola v. c. Deum magnificabant, dicuntur labijs honorare, & potest intelligi de toto populo Iudo- rum ad Christū, nam asserbat ista locutione se esse ve- ri Dei, & tamen Christum qui verus Deus erat adorant sic dicit Kenig. f. Iudæorum namque populus labijs & ore Deo appropriare, & honorare eum videbatur, quia unus Deus culum se habere solent, sed cor- de longe à Deo recedit, quia vilius finis, & imitatio, nec Deitatem eius cognoscit, nec eum suscipere volue- runt etiam post illi q. cum Christo quia Iuda in- terdum laudabant eum, & tunc nitentur eum de pe- re, vel potest accipi quod honor ore, si omnis honor ex exteriori ratione non impenditur, vide super Matth. 4. 15. q. 30. sic ergo falsi prophetae singulis sanctitatem, v. postea decipiant.

Qui veniunt ad vos in vestimentis ovium. Similiter dicitur mala exaggerari, vel solus bonus videtur hominem carum intrinsecus & collaudandum cum illo modo dicat nec po- terit, innum se horum nihil facere, sed viderentur ha- bere excusa, vide super Luce. cap. 18. q. 9. f. in fine.

Qui veniunt ad vos in vestimentis ovium. Sicut multi qui se respiciunt Eui gelinos, qui falsi salum non assu- bant, & singulorum Apostolorum, & hoc faciebant in- tione fallendi Ecclesiam, ut peritaret Ecclesia vera ille Evangelia, & suscipere illa, & sic congereret falsi per- errores heterodoxos, ista autem est perilla & deo pro- quādo quod sit specie res & quod alium falsitatem, sed la- falsitatem duplex est iniquitas, v. ut. Heterodoxi & dabant occasionem faciendi falsitatem, & procreant el- heteres in Ecclesia. vide super primum prolego. 2. Hier. super Matth. p. 4. q. 7. quod autem Iuda non docuit Deum odit eum. vide super Matth. p. 4. cap. 19. quæstion. 133.

Qui veniunt ad vos in vestimentis ovium. Idem qui ostendit se simplices, & sine doctis bonis rectam & chri- stianam dicit Christum, omnes Christiani sibi vestimentum autem ovium est species Christianitatis, & simul & Religiosis aliqui intelligunt hanc litteram de omni- bus hypocritis, qui foris ostendunt, qd. non sunt, sed qui in Christus non loquunt de omnibus hypocritis, q. u. dy- pocrita, si nihil aliud est, nisi hypocrita si falsi nocet, quia hypocrita querit gloriam intendit, nam unat, q. e- ra sua agitat, ut videantur ab hominibus, & hinc ex- pectat, quia perdunt vitam æternam olipsum qd. ex- o- cet, quia non querunt ab eis hypocrita nisi qd. letum, nihil tamē nocet nobis, quod aliquos opus, minus bonis quos non sunt, & tanquam bonis exibeantur ex hanc- tem debitorum virtuti, si nihil aliud faciunt, vide Chri- stus tunc non doceret ab eis, ita cum dicitur cum magis attentione, & daret f. q. ad & gratia, sed cum lo- quatur ergo de aliquibus qui nocere possunt, & veniunt, & illi sunt falsi praedicatores, nullum enim malum recā- mentum esse potest, quia v. q. f. d. e. cap. 1. de cap- iendum ab eis, quia tamen illi non poterant hoc facere ostendendū de malis palam, oportet quod hoc, ut illi videntur vide super Matth. p. 4. cap. 7. post q. 1. & 2.

17. circa illud. qui veniunt ad vos in vestimentis ovium. *Transfusus autem sunt lupi in ovibus.* Idem habent inierius desiderium de illis, et perveniunt teclam fidem, & hoc apparet, quod etiam non intelligit de quocumque falso doctore, nec de quocumque hypocrita, quia hypocrita gloriam querit, isti autem querunt capere, & destruere, quia vera docent, & male vivunt, volentes occidere motum pietatis. vide super Matth. p. 3. cap. 7. post quod 17. circa illud. intrinsecus autem.

Fructibus totum cognoscitis eis. Quia ipsi se simulant in vestimentis ovium, & videtur in possibile evitare eos quos non possunt cognoscere, dedit signum cognoscendi eos, scilicet fructibus aporum, id est ab operibus, scilicet quia falsus doctus falsus docebit, & etiam qui in motibus hypocritarum est in fructibus suis cognoscitur, quia interiora eorum que non sunt talia sunt exteriora ostendent eis vide super Matth. p. 3. cap. 7. post quod 17. circa illud, a fructibus eorum sed quomodo cognoscere possunt ex operibus, si non ostendunt se tales, quales sunt, sicut Christus presupponebat cum ait ipse esse falsus propheta, etiam quia dicitur, quod veniunt in vestimentis ovium. vide ibidem. quod 18. per totum.

Nunquid colligitur de spinis vras. Probat quod necesse sit cognoscere istos hypocritas ex operibus quia mali sunt, sed ideo non possunt bona opera facere, vide super Matth. p. 1. cap. 7. post quod 17. circa illud, nunquid colligitur, *Aut de tribulis suis.* Tribulus genus cardui est, & dicitur a terendo, vel a tribulando quia membra nostra cōfigit, & at terit, & de illis non nascuntur ficus, sed solum spinę. vide super Matth. p. 3. cap. 7. post quod 17. circa illud, aut de tribulis. Nō est autem mirum si Lucas 24. 6. dicit, & conitarior nec enim de spinis colliguntur ficus, nec de rubo vindemiant vram, nam est eadem sententia licet per diversa verba profatur nam quod dicitur hic nunquid colligitur de spinis vras, dicitur Luc 6. nec de rubo vindemiant vram, quia rubus, & spina idem sunt, est rubus arbutuscula spinosa, spina autem est nomen generale ad omnem arborem habentem spinas, & sic Matth. posuit spinam, tanquam genus, accipiens tamen pro una specie spinarum, sicut rubo, & illam exprobat Lucas, & cum dicitur hic nec de tribulis suis, dicitur Luc. 6. nec de spinis colliguntur ficus, & verum est, quia etiam tribulus est arbutuscula spinosa, & Matth. posuit hoc nomen speciei dicens de tribulis, Lucas autem nomen generis dicens de spinis, quia tribulus spina est, vide ibidem. quod 30.

Sic omnis arbor bona bonis fructibus facit. Scilicet homines qui vere boni sunt fructum bonum faciunt, id est operantur bona, si autem sint mali mala opera faciunt, & ex illis cognoscuntur vide super Matth. p. 3. cap. 7. post quod 17. circa illud, sic omnis arbor bona bonus fructus.

Non potest arbor bona mala fructus facere, quia arbor mala &c. Idem boni sic habent determinate ad faciendum bonum, ita male determinate ad faciendum malum, & nemo potest vltare vice alterius. vide super Matth. p. 3. cap. 7. post quod 17. circa illud, non potest arbor bona &c, sed quomodo dicitur hic quod arbor bona non potest malos fructus facere. Rndi quod si Christus loqueretur hic vere de arboribus planum est, quia arbor non operatur per libertatem, sed per naturam, quae determinat eam ad unum. vide si arbor bona est, necesse est, quod bonos fructus faciat, quia habet formam, & virtutem naturalem ad faciendum bonum fructum, & non malum sed loquitur Christus de hominibus, ut patet Luc. 6. ubi ponitur ista eadem materia, & post illa verba subditur bonus homo. de bono iherusalem cordis profert bonum, et malus id de malo iherusalem. plet malum & nunc est dubium quomodo homo malus non possit bonum facere, & bonus non possit malum facere. vide Dominica prima post Pentecosten. super illud, non est arbor bona, quae facit fructus malos.

Non potest arbor bona &c. Sine gratia enim motrice cor humanum durum malum, ita ut sit quasi lapis, sicut n. lapis quia durus est volentem formam tenere imprimere non permittit, ita & qui obduratus est bonum recipere non potest quia raliier dispositus est. vide super Exod. p. 1. cap. 10. q. 1. circa illud, induravit cor eius, &

cap. 4. quod 11. & cap. 10. quod 6. circa illud, induravit Dominus.

Non potest arbor bona &c. Vide plura, in tabula generali verbo, gratis.

Omnis arbor, quae non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittitur. Loquitur hoc, qui non operatur bonum excidetur scilicet de presenti vita, & mittetur in ignem, scilicet aeternum, sic dicitur Matth. 3. una securus ad radicem posita, cuius quod autem intelligatur de igne inferni apparet, quia dicitur ibi immedie in alia parabola, palcus autem comburet igne inextinguibili. item igne inferni. vide super Matth. p. 3. cap. 7. post quod 17. circa illud, omnis arbor, quae non facit, &c. si vis aliqua de igne inferni, vide in tabula generali verbo ignis.

Non omnis qui dicit mihi Domine Domine intrabit in Regnum caelorum. Regnum caelorum est vita aeterna, & illa est finis propter quem obtemperamus legem aeternam autem Christi nobis iudicium habendi vitam aeternam per solam fidei confessionem, vel per sola bona verba, ut dicitur super Matth. p. 3. cap. 7. post quod 17. circa illud, non omnis, qui dicit.

Non omnis qui dicit mihi Domine. Quomodo potest stare hoc, quia ideo potest dicere Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. 1. Cor. 12. qui tunc Spiritum sanctum habent, vitam aeternam habent. Dicit Augustinus, id est de sermo in monte, quod Apostolus accepit dicere, propter prout mente, & verbo aliquid dicitur, & tunc, qui dicit Dominus Iesus per Spiritum sanctum dicit, Christus autem accepit hoc dicere large, id est dicere verbo, quando in mente non sit tenetur, scilicet illud, ad Titum primo, qui confitentur de nomine Iesu, iuxta autem Trogant, & hoc dicere Deus non approbat, sed redarguit Marc. 16. & Luc. 19. populus iste labris me honorat, cor autem eorum longe est a me aliter potest dici & melius, quod nemo potest dicere Dominus Iesus, nisi in Spiritu Sancto, quia etiam si quis haereticus sit, vel pessimus omnium virorum, inquantum bonum aliquod facit a Deo movetur, quia Christum vocat Dominum, est in se bonum quod dicit nemo potest hoc dicere, nisi Deus moveat ipsum, & sic per spiritum sanctum dicitur, & tamen non propter hoc oportet, quod sit bonus, quia non efficitur homo bonus nisi per gratiam Spiritus Sancti, potest tamen sine gratia moveri ad aliqua bona &c. vide super Matth. p. 3. cap. 7. q. 11.

Sed qui facit voluntatem patris, mei &c. Vide super Matth. p. 3. cap. 7. post quod 3. circa illud, sed qui facit voluntatem.

DOMINICA OCTAVA Post Pentecosten.

Luc. XL. 14. 15.

Homo quidam erat dives, qui habebat villarum, & hic dicitur: *Id est quod illi quasi dixisset bona respice.* Diffamator est qui ex apparebilibus malis bona dicit, & facta obnubilat, ut innocens condemnetur. vide super Levit. c. 18. q. 9. in fine.

Id est diffamator est apud illum. Diffamare dupliciter accipitur, uno modo, id est crimen falsum alicui publice apponere, alio modo verum crimen, vel deffectum, aut ignominiam alicuius declarare, per uno modo diffamare scilicet per peccatum gravissimum, item quia falsi dicuntur & perniciosissimi quia ista redundat in magnam per iudicium eius, qui infamatur secundo modo infamare contingit dupliciter, quia aut habet quod causam legitimum dicendi, aut non si primo modo infamare non est peccatum, quia non est proprie infamare, sed infamari, aut se infamantem ostendere, & hoc est quando quis in prosecutione iuris sui proprii publicat crimina alterius, ut pote opponendo ea per viam exceptionis, ut repellat eum ab agendo, vel testificando, vel ab aliquo honore consequendo in quo non sunt competentes, & non potest aliter causam suam sufficiens prosequi, vel saltem non qui conveniunt, sed obijciendo illa crimina, in

I N D E X.

etiam quando quis in persecutione iuris sui directo accusat alterum de crimine, quantumcumque & quocumque aliud sit, nam in hoc nulla iniuria tibi accusato, vel ei, cui obicitur crimina per vii exceptionis, quia nemo in factis iniuriarum, qui vitatur iure suo. Sic etiam est, quando quis agitur a iure dicere crimina alterius sicut est de monacho ne fraternam, cuius tenorem observando possunt crimina accusari multis publicari si ipse non vult per primam admonitionem cessare, Matth. 18. si autem accipitur secundum modo. Quando quis sine persequutione iuris sui, aut conditione facta a iure, vel a iudice manifestat peccata alterius, quae occulta erant, dicitur enim proprie infamare, & peccat licet illa peccata vera sint, quae dixit, vide sup. Matth. p. 1. cap. 1. q. 16.

Hic dissimulatus est. Dissimulatus autem valde malus est, quia in conversatione politica nihil magis valet homini, quam bonum suum, aut malum, quod habet. Si enim aliquis in politica bono opinio sit, apud omnes tenetur in magna reputatione, & dabitur ei magnus honor, si autem male opinio habetur apud omnes vilipendetur, atque vi nihil reputabitur nec dabitur ei aliquis honor publicus, & erit quasi non est in conversatione aliorum hominum, & hinc melius facit mori, aut communicacionem politice deferre, quam sic opprobrietur vitam dicere, valde et ego offendit, qui alterum in fama cadit, vide sup. Exod. p. 1. cap. 20. q. 25. in princ. vide etiam sup. Matth. p. 3. cap. 18. q. 100. in medio.

Hic dissimulatus est. Magis infamatur proximus viua voce, quam per libellos infamatorius, nam quando ponitur libelli infamatorius, & non constat de persona, quod posuit libellum, non tanta infamia sequitur sicut si aliquis illa eodem ore profiteatur cum enim non constat de auctore, non datur fides: quia si factus libellus ab aliquo leuissimum vitio, cum nulla fides attribuenda est, & dato, quod ille esset persona, cui deberetur fides, quia infamatus fide non ex proflo nomine, suspicetur se reddidit quia cum ex odio pro celsitudine, ideo nulla fides et circa talia merito adhibenda est, cum autem aliquis proprio ore alium infamat, magis habet inducem, ut ei credatur, quia audes illud dicere, quod non videtur, nisi verum esset, vide sup. Exod. p. 1. cap. 10. q. 35. circa illud, non loqueris contra proximum.

Quasi dissipasse bona ipsius. Substantia Domini dissipare dupliciter vobis modo percutiendo seruos, quia sic illi subiungunt, & perdit Dominus possessionem suam, nam seruos possessione Domini est. Eubaeat tui barba per domesticas, & sic pereunt multa opera, quae a quiete impenderentur, alio modo dissipatur substantia Domini illam consumendo sine causa, & hoc est cum seruos inebriat, & capitaliter de illa, vide super. Matth. parte. 3. cap. 24. quae serione 175.

Quid hoc audio de te. Interrogat ut patientiam seruet, nam Dominus, & prelati praecipue debent patienter se habere ad subditos, vi sint tanquam speculum. 1. Petri. 3. non dominantes in clerico, sed forma facti gregis, ex animo, & licet interdum subditos puniant magis ibi mansuetudo, quam ira appareat, vide sup. Matth. p. 3. cap. 10. q. 93. in medio.

Quid hoc audio de te? Debet fideliter, & prudenter prelatus facta subditorum, inquirere, hoc enim duo fidelitas, & prudentia debent in prelato reperi. quod tamen rarum est, & ideo Christus dixit reperi punit est fidelis seruus, & prudens quasi dicit rarum est de hoc dicit Origenes super. Matth. quicunque in fide proficiat, & in nondum in ea perfectus est, fidelis vocatur, & qui naturalem habet metis velocitatem, dicitur prudens, vide super. Matth. p. 6. cap. 24. quae 1265.

Quid hoc audio de te? Debet rationem villacionis tuae, id non potest villare. Interrogat & miratur quia officium peritiorum est non solum docere, sed etiam corrigere subditos, sed quantum ad primum potest aliquando desistere propter scandalum, non docet, simpliciter autem a doctrina cessare non licet propter aliquod scandalum quia ubi secundum quod est, corrigere, dicens, quod ad tempus licet cessare a correctione quorundam, qui non possunt si ne magno scandalo corrigi, vel puniri, vide sup. Matt. p. 4. cap. 1. q. 46. ante finem.

Quid hoc audio de te? Debet rationem villacionis tuae, id non potest villare. Interrogat & miratur quia officium peritiorum est non solum docere, sed etiam corrigere subditos, sed quantum ad primum potest aliquando desistere propter scandalum, non docet, simpliciter autem a doctrina cessare non licet propter aliquod scandalum quia ubi secundum quod est, corrigere, dicens, quod ad tempus licet cessare a correctione quorundam, qui non possunt si ne magno scandalo corrigi, vel puniri, vide sup. Matt. p. 4. cap. 1. q. 46. ante finem.

iure corrigere pertinet, fraternaliter, & iudicialiter, frater-
naliter & ideo interrogat iudici, licet, & ideo ait reddi-
tationem iam non potest villare, vide super. Matth. p. 5. cap. 18. quae 188. in medio.

Redde rationem villacionis tuae. In die iudicii non solum redduntur sumus rationes de mortali, sed etiam de veniali, nam de omni verbo oculo, quod locuti fuerint homines super terram reddunt rationem in die iudicii verba tamen otiosa secundum se non sunt mortalia, nisi aliquando per accidens efficiantur mortalia. Vide super. Num. parte secunda cap. vigesimo, questione decima quarta.

Quid faciam, quia Dominus meus auferat a me villacionem. Corrigere peccatum in quantum est, aliorum noxium est actus iniustitiae, vide super. Matth. parte quinta, cap. decimo octavo questione 80. ante responsionem argumentorum.

Dominus meus auferat a me villacionem. Vnusquisque enim pro peccato suo proprio punitur, & non vult pro alio, nam quantum ad penam, quae debita est pro peccato personali, quod est prius hominis non recipit vius homo penam pro alio, sed quilibet pro se, vide neque pro peccato personali patris punitur filius, aut contra-
riorum etiam pro peccato populi non punitur nisi ipse populus, & ipse idem non alius, quia autem hic peccauerat dissipando bona Domini, merito ipse punitur, vide super. Matth. parte sexta, cap. vigesimo tertio quae 159. in medio.

Dominus meus auferat a me villacionem. Cuiuslibet peccato correspondet, etiam veniali, sua acerbitas, & diuturnitas, unde aliqui sunt, qui in peccatis longo tempore manent, & quandoque ibi sunt in per gravem penam habere alii autem sunt, qui pauco tempore manent, & leuem, p tunc cruciatum sustinent, & hoc vel quia hic in paucis peccauerunt, vel quia aliquam partem facis actionis exegunt, sic, vi in purgatorio penam eluendum parum reitet, vide super. Matth. parte 7. cap. 25. 731. in fine, & questione 461. ad secundum.

Quid faciam, quia Dominus meus auferat a me villacionem. Art. 2. Thom. p. 2. quae 187. artic. 1. in corpore, quod per peccatum sit homo reus triplicis poenae, secundum quod homo preparatur trius ordinis quibus subiungitur eius ordo rationis, ordo circumcivis, vel politicus, qui est humane concitacionis, alius est ordo vinctus talis diuini regiminis pro primo est quod datur poena, quia a se ipso, scilicet conscientie remorsus, de qua inquit Augustinus lib. confessionum, in iustis Domine, & sic est, quod poena fit sibi cum inordinatus animus, ista poena sequitur in media post peccatum in quibusdam hominibus, in alius autem nunquam est, sicut in illis, qui uenerunt in profundum malorum, qui cum male fecerint gloriantur habebunt autem in inferno istum remorsum pro poena. Sap. 3. de ista vltimo vultis eorum non morietur, & loquuntur de veritate confite, quem remorsum appellamus, vide super. prima parte defensorii, cap. 3. ibide poena autem, & omnia petitis applicate.

Dominus meus auferat a me villacionem fodere non valeo. Idei subrahunt nisi gratiam suam Deus, quia Dei gratia non stat cum peccato mortali, unde sicut homo voluntarie peccauit, ita voluntarie gratiam perit, cum ipsum peccatum sit causae expulsiouis gratiae, natura, aut origine licet vitiumque sit simul tempore nec est dicendum, quod Deus tollat a nobis gratiam antequam peccemus, quia tunc nos nihil mali mereremur quatenus ageremus, & a nullis sine gratia bene quia quam agere potest, vi patet, Ioan. 1. sine me nihil potestis facere, sed hoc est falsum, quia tunc Deus mandaret nobis in peccabile, quod irrationabile valde est, & puniret nos iniustissime, quia omnia sunt absurda. manet ergo gratiam perdit ex peccato mortali. Cum autem aliquis per mortale peccatum a rectoris, & bono decidit, nisi Deus eum iterum per gratiam mouerem ad statum boni relictum, inuiter manebit durus quasi lapis ita vi quantacunque perfrustiora verba ab extra dicantur, aut quantalibet ingruant, filigenia mala, mori quidem poterit, conuerti tamen minime. Cum ergo aliquis ad tantam venit malitiam, vel toties frequentatam, quanta Dei iudicio digna, & magis
K
quia

27. circa illud, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, *Intersit autem sunt lupi rapaces.* Idem habent iuicium desiderium distendi, & pervertendi rectam fidem, ex hoc apparet, quod etiam non intelligitur de quocumque falso doctore, nec de quocumque hypocrita, quia hypocrita gloriatur iniquitatem suam, quod capere, & de fructibus, quia vera docent, & male vivunt, volentes occultare motum pernam, vide super Math. p. 3. cap. 7. post quæst. 17. circa illud, intrinsecus autem.

Fructibus eorum cognoscetis eos. Quia ipsi se simulant in vestimentis ovium, & videntur in peccabile evitare eos quos non possunt cognoscere, dedit ignem cognoscere diabolus, fructibus ipsorum, id est ab operibus, quia falsus doctor falsum docet, & tunc in moribus hypocrita est in fructibus suis cognoscitur, quia iustiora eorum quæ non sunt talia sicut exteriora ostendunt eis, vide super Math. p. 3. cap. 7. post quæst. 17. circa illud, a fructibus eorum sed quomodo cognoscet possunt ex operibus, si non ostendunt se tales, quales sunt, sicut Christus præsupponit cum ait, ipse falsus prophetas, etiam quia dicitur, quod veniant in vestimentis ovium, vide ibidem, quæst. 18. per totum.

Quomodo colligitur de spinis viti. Probat quod necesse sit cognoscere vitos in peccatis ex operibus quia mali sunt, et ideo non possunt bona opera facere, vide super Math. p. 3. cap. 7. post quæst. 17. circa illud, nunquid colligunt.

Aut de tribulis ficus. Tribulus genus quidam est, & dicitur à terendo, vel à tribulando quia membra nostra colligit, & at terit, & de illis non nascuntur ficus, sed solum ipse, vide super Math. p. 3. cap. 7. post quæst. 17. circa illud, aut de tribulis. Non est autem vitum si Lucas 6. dicit, & contrario nec enim de spinis colligitur ficus, nec de rubo vindemianum vitem, nam est eadem sententia licet per diversa verba profatur nam quādo dicitur hic iniquid colligunt de spinis viti, dicitur Lucas 6. nec de rubo vindemianum vitem, quia rubus, & spina idem sunt, est rubus arbutuscula spinosa, spina autem est non enim generale ad omnem arborem habentem spinas, sed sic Math. posuit si inam, tanquam genus accipiens tamen pro vna specie spinarum, pro rubo, & illum exprimit Lucas, & cum dicitur hic nec de tribulis ficus, dicitur Lucas 6. nec de spinis, colligitur ficus, & verum est, quia etiam tribulus est arbutuscula spinosa, & Math. posuit hic nomen speciei dicens de tribulis, Lucas autem nomen generis dicens de spinis, quia tribulus spinosa est, vide ibidem, quæst. 30.

Sic omnis arbor bona boni fructus facit. Scilicet homines qui vere boni sunt: secundum bonum faciunt, id est operantur bona, si autem fini mali mala opera faciunt, & ex illis cognoscuntur vide super Math. p. 3. cap. 7. post quæst. 17. circa illud, sic omnis arbor bona bonos fructus.

Non potest arbor bona mala fructus facere, nec arbor mala C. Sicut boni se habent determinate ad faciendum bonum, ita male determinate ad faciendum malum, & nemo potest vitare partem alterius, vide super Math. p. 3. cap. 7. post quæst. 17. circa illud, non potest arbor bona C, sed quomodo dicitur hic quod arbor bona non potest malos fructus facere. R. Id est quod si Christus loqueretur hic vere de arboribus plantis esset, quia arbor non operatur per liberitatem, sed per naturam, quæ determinat eam ad vitem. unde si arbor bona est, necesse est, quod bonos fructus faciat, quia habet formam, & virtutem naturalem ad faciendum bonum fructum, & non malum sed loquitur Christus de hominibus, ut patet Lucas 6. ubi ponitur ista eadem materia, & post illa verba subditur bonus homo, de bono thesauro cordis profert bonum, et malus homo de malo thesauro, profert malum & tunc est dubium quomodo homo malus non possit bonum facere, & bonus non possit malum facere, vide Dominica prima post Pentecosten, super illud, non est arbor bona, quæ facit fructus malos.

Non potest arbor bona, C. Sicut gratia enim mortice cor humanum dicitur mactari, ita ut si quis lapsus, scilicet lapsus quia durus est volentem formam leniter imprimere non permittit, ita & qui obduratus est bonum recipere non potest quia taliter dispositus est, vide super Exod. p. 1. cap. 10. q. 1. circa illud, induxit cor eius, &

cap. 4. quæst. 12. & cap. 20. quæst. 6. circa illud, induravit Dominus.

Non potest arbor bona C. Vide plura, in tabula generali verbo gratia.

Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. Locus hoc, qui non operatur boni excidetur scilicet de presenti vita, & mittetur in ignem, scilicet æternum, hoc dicitur Math. 3. iam securus ad radicem posita est, quod autem intelligatur de igne infernali patet, quia dicitur ibi immediate in alia parabola, paleas autem comburent igni inextinguibili, æternum ignem inferni, vide super Math. p. 3. cap. 7. post quæst. 17. circa illud omnis arbor quæ non facit, & C. si vis aliqua de igne inferni, vide in tabula generali verbo ignis.

Non omnis qui dicit mihi Domine Domine intrabit in Regnum celorum. Regnum celorum est vita æterna, & ita est finis proprius quem observamus legem anserit autem Christus nobis fiduciam habendi vitam æternam per solam fidei confessionem, vel per sola bona verba, ut dicitur Domine Domine, vide super Math. p. 3. cap. 7. post quæst. 17. circa illud, non omnis, qui dicit.

Non omnis qui dicit mihi Domine, Quomodo potest fieri hoc, quia nemo potest dicere Dominus meus, nisi in Spiritu Sancto. Cuius 12. qui dicitur Spiritum sanctum habent, vitam æternam habent. Dicit August. li. de sermone domini in monte, quod A postulus accepit dicere, propter prout mente, & verbo aliquid dicitur, & tunc, qui dicit Dominus Iesus per Spiritum sanctum dicit, Christus autem accepit hac dicere, hac cadere verbo, quando in mente non fit teneretur ista illud, ad Titum primo, qui consentit de nomine, factis autem negant, & hoc dicere Deus non approbat, sed redarguit Matt. 1. 18. & 18. 9. populus iste labis me honorat, cor autem eorum longe est a me aliter potest dici & melius, quod nemo potest dicere Dominus Iesus, nisi in Spiritu Sancto, quia etiam si quis hæreticus sit, vel pessimus omnium virorum, in quantum bonum aliquid facit à Deo movetur, quia Christus vocat Dominum, est in se bonum quod dicit nemo potest hoc dicere, nisi Deus moveat ipsum, & sic per Spiritum Sanctum dicit, & tamen non propter hoc oportet, quod sit bonus, quia non efficitur homo bonus nisi per gratiam Spiritus Sancti, potest tamen sine gratia moveri ad aliqua bona & C. vide super Math. p. 3. cap. 7. q. 3.

Sed qui facit voluntatem patris, mihi C. Vide super Math. p. 3. cap. 7. post quæst. 17. circa illud, sed qui facit voluntatem.

DOMINICA OCTAVA

Post Pentecosten.

Lucæ: XVI.

Homo quidam erat dives, qui habebat villicum, & hic diffamatus est quod esset illicum quasi dissipator bona vestri. Infamator est qui ex apparenitiis malis bona dilata, & facta obnubilat, ut innocens condemnatur, vide super Lucæ 11. q. 9. in fine.

Hic diffamatur est apud illum. Diffamare dupliciter accipitur, vno modo, id est crimen falsum alicui publice apponere, alio modo verum crimen, vel desertum, ut ignominiam alicuius declarare, primo modo diffamare semper est peccatum gravissimum, cum quia falsa dicuntur & perniciosis, quia ista redundat in indignum preiudicium quod, qui infamatur secundo modo infamare contingit dupliciter, quia aut habet quia causam legitimam defendendi, aut non si primo modo infamare non est peccatum, quia non est proprie infamare, sed infamari, aut se infamantem ostendere, & hoc est quando quis in prosecutione iuris sui proprii publicat crimina alterius, in pote opponendo ea per viam exceptionis, vel repellit eum ab agendo, vel testificando, vel ab aliquo honore consequendo in quo non sunt competentes, & non potest aliter causam suam sufficienter prosequi, vel sustinere non tam convenienter, sicut obijciendo illa crimina, ut etiam

etiam quando quis in persecutione iuris sui directe accusat alterum de crimine, quantumcumque & qualecunque illud sit, nam in hoc nulla iniuria sit accusato, vel ei, cui obicitur crimen propter viam exceptionis, quia nemo infamatur iniuriam, qui virtutis nite sit. Sic etiam est, quando quis agitur a iure ducere crimina alterius quis est de monitione fraterna, cum tenorem observando possunt crimina aliquos multis publicari si ipse non vult per primam admonitionem cessare, Matth. 18. si autem accipitur secundum modo. Quando quis sine perfectione iuris sui, aut eadem facta a iure, vel a iudice manifestat peccata alterius, quae occulta erant, dicitur enim proprie infamare, & peccat licet illa peccata vera sint, quae duxit, vide super Matth. p. 1. cap. 1. q. 26.

Hic diffamatus est. Diffamare aliquem valde malum est, quia in concilio publicum nihil magis valet homini, quam nomen bonum aut malum, quod habet, si enim aliquis in politia bonae opinionis sit, apud omnes tenebitur in magna reparatione, & dabitur ei magnus honor, si autem male opinio habetur apud omnes velispenditur, atque vel nihil reputabitur nec dabitur ei aliquis honor publicus, & est quasi non esset in concitatione aliorum hominum, & haec melius fuerit mori, aut communicacionem publicam deferre, quam sic opprobriorem vitam ducere, valde ergo offensus, qui alterum in fama credit, vide super Exod. p. 1. cap. 20. q. 1. in princ. vide etiam super Matth. p. 5. cap. 18. q. 100. in medio.

Hic diffamatus est. Magis infamatur proximus via vocis, quam per libellos infamatorios, nam quando ponuntur libelli infamatorii, & non constat de persona, quae possint libellum, non tanta infamia sequitur sicut si aliquis illa eodem ore profertur cum enim non constat de audiente, non datur fides, quia factus libellus ab aliquo leuissimum videtur, cui nulla fides attribuenda est, & dato, quod ille esset persona, cui deberetur fides, quia infamatur sic non ex preslo nomine, sed ipsum se redditit qui cum ex odio pro celsus, ideo nulla fides ei circa talia merito adhibenda est, cum autem aliquis proprio ore alium infamat, magis habet iudicem, qui ei credatur, quia audet illud dicere, quod non videtur, nisi verum esset, vide super Exod. p. 1. ca. 20. q. 3. circa illud, non loquaris contra proximum.

Quali diffamatus est bonis suis. Substantia Domini diffamatur duobus modis, percutiendos servos, quia sic illi fugiunt, & perdit Dominus possessionem suam, nam servus possessus Domini est p. Ethic. aut ut dicitur pax domestica, & sic percutit multa opera, quae a quiete impenduntur, alio modo diffamatur substantia Domini infamatum consensu mendoso sine causa, & hoc est cum servus inebriatur, & et apulatur de illa, vide super Matth. parte. 5. cap. 24. quae summe 175.

Quid hoc audio de te. Interrogat ut patientiam servet, nam Dominus, & praeter praecipue debet patienter se habere ad subditos, ut sint inquam speculati. 1. Petri. 5. non dominantes in cetero, sed forma facti gregis, ex animo, & licet interdum subditos puniat magis ibi manifestum, quod ira appareat, vide super Matth. p. 3. ca. 10. q. 93. in medio.

Quid hoc audio de te? Debet fideliter, & prudenter prelati facta subditorum, inquirere, hic enim dicitur, fidelitas, & prudentia debent in praeterepeti, quod tamen rari est, & ideo Christus dixitque putas est fidelis servus, & prudens quasi dicitur rari est de hoc dicit Origenes super Matth. quicunque in fide proficiat, si non duntaxat in ea perfectus est, fidelis vocatur, & qui naturalem habet mentis velocitatem, dicitur prudens, vide super Matth. p. 6. cap. 24. quae est 265.

Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuae, id non potest vindicare. Interrogat, quod et nimirum quia officium prelatorum est non solum docere, sed etiam corrigere subditos, sed quantum ad primum potest aliquando desistere propter scandalum, ut non doceat, si simpliciter autem a doctrina cessare non licet propter aliquod scandalum, quia ad secundum quod est corrigere, dicens, quod ad rem potest licet cessare a correctione quorundam, qui non possunt sine magno scandalo corrigi, vel puniri, vide super Matt. p. 4. cap. 1. q. 46. ante finem.

Quid hoc audio de te? Redde rationem. Ad Praelatos duplici

iure corrigere pertinet, fraternaliter, & iudicialiter, & alter naturaliter & ideo interrogat iudici. liter, & ideo ait reddo rationem iam non potest vindicare, vide super Matth. p. 5. cap. 18. quae est 88. in medio.

Redde rationem villicationis tuae. In die iudicii non solum reddituri sumus rationem de moralibus, sed etiam de venialibus, nam de omni verbo otioso, quod locuti fuerint homines super terram reddent rationem in die iudicii verba tamen otiosa secundum se non sunt mortalia, nisi aliquando per accidens efficiantur mortalia. Vide super Num. parte secunda cap. vigesimo, quae sunt decimaquarta.

Quid faciam, quia Dominus meus aufert a me villicationem. corrigere peccatum inquantum est aliorum nocivum est actus iustitiae, vide super Matth. parte quinta, cap. decimo octavo quae sunt 80. ante responsionem argumentorum.

Dominus meus aufert a me villicationem. Vnusquisque enim pro peccato suo proprio punitur, & non vnus pro alio, nam quantum ad peccatum, quod debita est pro peccato personalis, quod est privati hominis non recipit vnus homo poenam pro alio, sed quilibet pro se; unde vnus pro peccato personalis partis punitur filius, aut contra: ratio etiam pro peccato populi non punitur nisi ipse populus, & ipse idem non alius, quia autem hic peccator ad dilapidando bona Domini sui, merito ipse punitur, vide super Matth. parte sexta, cap. vigesimo tertio quae sunt 159. in medio.

Dominus meus aufert a me villicationem. Cuiuslibet peccato cor respondet, (etiam veniali) sua acerbitas, & duritiam; unde aliqui sunt, qui in purgatorio longo tempore manent, & quamdiu ibi sunt, in per gravem poenam habent alii autem sunt, qui pauco tempore manent, & licet punctum cruciatum sustinent, & hoc vel quia licet in paucis peccatoerunt, vel quia aliquam partem satisfactionis exegerunt, sic, ut in purgatorio poenis eluendum parum reitet, vide super Matth. parte 7. cap. 27. 31. in fine. & quae sunt 461. ad secundum.

Quid faciam, quia Dominus meus aufert a me villicationem. Art. 5. Thom. p. 2. quae est 87. artic. 1. in corpore, quod per peccatum sit homo reus triplici pena. secundum quod homo praeparatur tres ordines quatuor, subditur est vnus ordo rationis alius, ordo economicus, vel politicus, qui est humanae concitationis, alius est ordo vniuersalis diuini regiminis pro primo est quod peccati poena, quae a se ipso, & conscientie remorsus, de qua inquit Augustinus in lib. confessionum, infligit Dominus, & sic est, quod poena sit sibi omnis inordinatus animus, illa poena sequitur immediate post peccatum in quibusdam hominibus, in aliis autem nunquam est, sicut in illis, qui veniunt in purgandum malotum, qui cum male fecerint gloriantur habebunt autem in inferno istum remorsum pro poena. Sap. 5. & huiusmodi verum eorum non morietur, & loquitur de vermine conficit, quem remorsum appellamus, vide super prima parte defensorum. cap. 5. ibi de poena autem, & omnia peccatis applicare.

Dominus meus aufert a me villicationem, sedere non valet. Idem subiicit mihi gratiam suam Deum. Vnde gratia non stat cum peccato mortali, unde licet homo voluntarie peccauit, ita voluntarie gratiam repulit, cum ipsum peccatum sit causa expulsiōis gratiae, namque, aut origine licet virtutisque sit simul tempore nec est eundem, quod Deus tollat a nobis gratiam antequam peccemus: quia tunc nos nihil mali mereremur quatenus agentes, quia nullus sine gratia bene potest quicquam agere potest, ut patet, Ioan. 1. sine me nihil potestis facere, sed hoc est falsum, quia tunc Deus mandaret nobis impossibile, quod rationabile valde est, & puniret nos iniustitiam, quod rationabile valde est, & puniret nos iniustitiam, quod omnia sunt absurda. manet ergo gratiam perdit ex peccato mortali. Cum autem aliquis per mortale peccatum a recto, & bono decedit, nisi Deus cum iterum per gratiam mouement ad statum boni relictum, iniicit manibus duntaxat quasi lapis sui ut quantacunque peruersiora verba ab extra decantant, aut quantalibet migrant, filigina mala, mortiqualem poterit, conuerti tamen minime. Cum ergo aliquis ad tantam venit malitiam, vel toties frequentiam, quanta Dei iudicio digna, & magis

quam digna videtur ad perditionem, vel Deus eū nō mo-
net, vel dībiliter mouet, ita quod ad bonum illi nunquā
flectetur & quia peccato cullebit pena debetur, & secun-
dam uitam peccatorū, ita debet esse mensura dolorū,
vt patet Deut. 25. iuxta mensuram delicti erit plagarum
modus, & cum malū pēne sic se habeat, quod secundū
speciem minus quolibet malo culpe erit, sic, quod cū ali-
quis peccauit modicū meretur penā, q̄ est dolor ali-
quīs, cum autē magis peccauerit, magis dolere meretur
& in tñ denegat ista dīcordia, vt aliq̄s tñ, vel toties
peccet, yam nulla pena, quē sūt dolor ei sufficiens sit, da-
tur ergo ei pena, quā nec inflicto dolori, sed minor q̄
dolori, nec est culpa, vel peccatum, sed minor peccato, est
tamē occasio ad peccandū, vel ad nō relurgendū a malo,
& quando illa pena alicui in fligitur idem est, ac si actū
liter in infernum demeratur. vide sup. Exod. p. 1. cap. 4.
q. 12. nō appositū illi, siue subtractio gratiæ est maxima
pēnatus, quā Deus in hoc seculo tribuit, vide sup. Exo.
p. 1. cap. 9. q. 7. in principio.

Mendaciter erubescit. Quis credebat se debere medicare, eo
quia Dominus aurescens villicationē illi ex maldato Dei
apud Hebræos nō erat mendaci, & pauperes oīno Deut.
15. omnino indigens, & mendicus erit inter vos. I. fa-
cie vt nullus inter vos sit omnino pauper, ita quod cogi-
tur mendicare, sed vos dicit illi, vt nō mendicet, vide su-
per Exod. p. 1. cap. 12. post q. 5. circa illud; si autem mi-
nor est numerus. Christus tamen ait, cum dicebatur po-
terat vnguentum illud dari pauperibus, nam pauperes
semper habebitis vobiscum, &c.

Communis singulis debitoribus Dominus sui. Et si potius de-
bitor creditorem adire debebat, nam quando est aliquod
debitum quod est debuium certe personæ, & certo mō,
siue sit temporale, siue spirituale, tenetur debitor quære-
re creditorem, siue eam cuius est debitor, vt soluat: & de
hoc debet habere sollicitudinem de temporali debito, vt
in debitorē cui pecunia credita est, patet, nam si tempus
statutum fuerit ad soluendum non est peccatū debitor cre-
ditorem, vt pecuniam petat, sed ipse diligenter illum in-
quirat, quia dies statuta interpellat pro homine, de spiri-
tuali etiam debito patet, vt si cui incumbat spiritualis cu-
ta alicuius personæ, vel personarum determinatarum, vt
ei dicit illas in fide, & moribus, vel corrigat de peccatis,
nō debet expectare, quod illi petant correctionem, vel
eruditionem istam, sed ipse tenetur eas quærere, ad im-
pendendum debitum officii sui, etiam si ipse se subtra-
ham, correctionem subterfugiendo. vide sup. Matt. p. 5.
cap. 13. q. 9. ad secundum.

Auferi a me villicationem. Dissipando bona Domini sui,
priuatur ipsum Dominum sui bonis, & iō merito Do-
minus priuatur seruum villicatione. I. bonis quibus gau-
debat dum villicationem haberet sic etiam Deus priuat
nos bonis illis, quibus nos priuamus enim. si nos priua-
mus eū sapientia, ipse etiam priuat nos sapientia, & si nos
priuamus eum potestate circa aliquam rem, ipse quoq;
priuat nos potestate in eadem de sapientia patet, quia Gē-
tiles antiqui dixerunt Deum non cognoscere facta hu-
mana nec regulare illa, iō Deus tū dignus est de fectū fa-
pientia, & sic patet ad Rom. p. 1. & sicut non probauerūt
Deum habere in notitia, tradidit illi Deus in reprobrū
sensum, vt sciant ea, quæ non conueniunt. de potentia
patet, quia Syri dixerunt, qd Deus Israel non erat Deus
vallium, sed iōstrum; ideo quod nō posset adiuuare ca-
rotes suos in vallibus, & ob hoc Deus abstulit Syris pote-
statem resistendi sicut quod quamuis multo plures
essent, quam Hebræi, & possent debellare illos, Deus fe-
cit, quod suggeret si facie illum, & non auderet resistere.
vide sup. 4. Reg. cap. 7. q. 10.

Auferi a me villicationem. Propter peccata Deus priuat ho-
mines illis dignitatibus sic patet de Saule 4. Reg. 15. qui
erat minimus iō toto populo, Deus fecerat eum regem,
& non solum erat minimus secundum rem, sed etia mi-
nimum ipse se iudicabat, cum cap. 5. dicerat ad Samuelē
nonquid non filius Geminii ego sum de minima Tribu
Israel, & cognatio mea nouissima inter filios Beniamin,
& tamen peccauit ingratias vnde Deus eum eiecit de Re-
gno, nam statim post peccatum abiicit Deus Saulem, ita
vt de facto priuaretur Regno nam post iniquitatem iussit

Deus Samuē, quod ungeret David in Regem, vt vixit
vt patet c. 16. & per unctiōē tradebatur titulus regni,
& quia duo non possunt in solidum determinare habere
ius elidendi rei sequitur quod statim post peccatū Saul
priuatus fuit Regno, quantum ad ius regnandi, non tamē
nam dico fuit immediate de facto spoliatus ipso regno,
quia semper possedit Regnum dum vixit. vide super 4.
Reg. c. 15. q. 27. Vt tamen etiam de facto priuatus Re-
gno immediate quantum ad filios, quia quando Deus in
stituit Saulē Regem, non filios instituit, vt ipse so-
lus regnaret, sed etiam vt tota posteritas eius possit cum,
vt patet c. 13. cum dixit Samuel ad Saulem, stulte egisti,
nec custodisti mandata Domini, quod si non fecisses, iam
nūc præparasset Dominus regnum tuum super Israhel in
sempiternum Regnum autem non poterat esse æternū,
nisi per successiōem filiorum fuit tamen priuatus de fa-
cto, quia nemo de posteris Saulis regnauit, nisi Isobeth.
& iste etiam paucō tempore & infeliciter, & ad extremū
a feris suis occisus vide ibid. q. 26.

Quantum debet Dominus merito? & cautio cautionem tuam,
& scribe quinquaginta. Sacerdos potest quidem dispēsa-
re cum penitentē, non tamen potest agere omnino ad arbi-
trium suum, sed tenetur sequi regulam aliquam sic dicit
Greg. & habetur de penitentia, dist. 5. c. falsus. c. falsus. pe-
nitentis dicitur, quod non secundum auctoritatem fan-
ctorem Patrum pro qualitate criminum imponitur
sed est considerandum, quid actus clauis est soluere,
& ligare, esset autem liberatus Sacerdotum in vñ clauis,
si tantum soluere, & ligare, quantum vellet, actus
tamen clauis se extendit ad culpam, & ad penam, de cul-
pa clarum est, quod vilo mō est in arbitrio Sacerdotis q̄
tunc soluit, & liget, nam culpa, i. macula, vel tenebra, aut
sentus mortis æternæ, aut offensā Dei, aut totaliter manet
aut totaliter tollitur manere autē ex parte est impos-
sibile, iō vel totaliter absoluitur peccator ab iis, vel tota-
liter manebit ligatus, & ita non erit liberatus clauis circa
culpam, sed determinatus modus agendi. de penā autē di-
cendum, quod duplex pena considerari potest pro pecca-
to postquam remissum est peccatum pro contritione,
vna est quæ taxatur q̄tum ad diuinam iustitiā pro quāli-
bet peccato, de qua nos nescimus, nec scire possumus q̄-
ta sit, cum varietur infinitis modis per magnum, & par-
uum, alia est quam Sacerdos imponit penitentī, & hæc
est determinata, de prima dicendum quod Sacerdos solu-
at, & ligat circa illam, & tamen non est in arbitrio eius
quantum soluit, vel liget, primum patet quia Sacerdos
soluit circa hanc penam, quæ virtute clauis tollitur de
pena illa, quæ mandata secundum Deitaxationem dele-
to peccato pro contritione, etiam ligat circa hanc penam,
i. ligatum ostendit, vel ligat, non absoluit, nam sol-
uit a quadam parte penæ, & non a tota penā (sicut homo
Et angelicus non remittebat eis debitorum, sed aliquod
de debito) & in illa penā a qua non absoluit qd liga-
re, vel ligatum ostendit in illa, secundum est quod non
est in potestate Sacerdotis quantum tollat de illa penā,
sed solum Sacerdos applicat vñ clauis ad cōsentit,
& ille proficiat ei, & quantū prodesse possunt, vel quantū
Deus vult qd pñit, vide plura sup. Matt. p. 4. c. 16. q. 29.

Et scribe quinquaginta. Aliquid dicit, quod siue sacerdos im-
ponat magnam penitentiam, siue parvam liberatur pec-
cator a tota penā futura seculi, expleta penitentia, quod
imponitur per Sacerdotem, & præsupponit gloriā, quod
quādo imponitur peccatori tota penā imposita a iure
pro peccato, liberatur a tota penā priuatiōis, sed falsum est,
quod pena a iure imposita pro peccato æqualeat penā
priuatiōis, & tollat eam, nam Ecclesia nō habet quantā
est pena quæ peccato debetur in purgatorio, nec est illa
penā vera pro omnibus peccatis, sed pro quolibet alia, &
alia, similiter irrationabiliter dicitur ab aliquibus qd po-
test dispēdare Sacerdos circa penam futuram, quod po-
nendo sciens minorem penam, quam debebat auferri
totam penam futuram si fuit intentio sua dispensandi
nam tunc efficacia clauis penderet a voluntate Sacerdo-
tis, quod tamen non est verum, quia clauis tantum pro-
dest, quod tamen prodesse potest, vel quantum prodesse
Deus vult, non tamen quantum vult quolibet sacerdos
vñ clauis, non est ergo in potestate Sacerdotis dispensa-
re a penā

ita pax purgatorij, neque est in potestate sua, quod et in ta-
ta tanta tollitur, sed per clanes tollitur quantā Deus
vult tolli: & nec facit deo quanta tollitur, per peniten-
tiam autem in potestate tollitur per modum recompen-
sationis paria equivalens purgatorij, vel aliquid plus
non sit illa sponte tolerata, & illa non vide super Mat-
th. p. 4. cap. 16. quæst. 80.

**Laudant Dominus villicum iniquitatis eo quod prudenter
fecisset.** Villicus ille non habuit simpliciter, immo po-
tius vituperabilis erat, quia furatus est rem Domini su-
adido cum debitoribus, quia idem erat remittere, quod
donare, cum debuit esse liquidum, quod laudatur, qd
prudenter, id est astute, agere, quia providit tibi, vi quā
do egeret, haberet ad quem recurreret, quolibet autem
prudencia, vel astutia laudabilis est, licet opus factum
per astutiam sepe sit vituperabile, sic etiam in sacerdoti-
bus prudenter agere in remissione peccatorum imponen-
do penitentiam laudabile est, agere autem omnino secu-
dum voluntatem non est agere prudenter, nec est lauda-
bile, vide super Matth. par. 4. cap. 16. quæst. 79. in respon-
sione ad 2.

Laudant Dominus villicum iniquitatis. Licet hic feceris
peccare remittendo debitoribus, tamen laudatur sic
etiam factus deus sit in peccato mortali, & remitten-
do prout alius peccatum committat, tamen potest
consistere ad gratiam remittere peccata, ligare, & sol-
uere à pena modis predictis, sicut enim sacerdotes ligat,
& solvunt, quia cuius est potestas illius est ad us v. ait
Art. 1. lib. de summo, & vigilia potestas habendi, & solven-
di est sacerdotis, ergo etiam ligare, & solvere est Sacer-
dotis agere autem Sacerdotes ad remissionem peccato-
rum, tamen instrumentales, & ideo cū non habeant
formam, quam transfundunt in passum, non assimilant
sibi recipientes, nec recipiunt hunc effectum imitatur
in aliquo ipso viuentes clauibus instrumentaliter sed so-
lum Christum v. i. Sacerdos ageret vt principalis agens
non posset remittere peccata, dum esset in peccato, sed
quia agit vt instrumentum, & instrumentum, non habet
formam quam transfundat, sed solum ap-
plicatur ab agente principio ad effectum perdicen-
dum, & non oportet, quod effectus aliquid esset instru-
mento, ideo licet Sacerdos non sit in gratia, potest re-
mittere peccata, vide super Matth. p. 4. cap. 16. quæst. 34.

Quod prudenter fecisset. Aut prudenter, & non fideiter ti-
datis est, qui nihil, quod Domini fuit est sibi praprium
facit, nihil etiam de rebus Domini sui vane, & inutiliter
consumit, prudens vocatur qui naturaliter habet di-
scernendi, & patet hæc ex perimento didici quater
se in rebus habere debeat, & ideo qui non habet expe-
riementum ad regendum aliquid in temporalibus, non de-
beti præfici ut dicitur 1. Tim. cap. 3. oportet episcopū
esse domus sue bene præpositum, &c. vide super Mat-
th. p. 6. cap. 14. q. 167. totū medium.

Quod prudenter fecisset. Quia hæc erat actio peccaminosa,
potius debebat dicere quod astute fecisset, prudencia, nō
est sine virtute, sed quæ est sine virtute astutia dicitur
vide super Matth. p. 2. c. 5. q. 183. post principium, & etiā
p. 1. cap. 10. q. 96.

**Fili hominis facili prudentiores sunt filij lucis in generatione
sua.** Aliqui fideles sunt prudentes, alij furi, quod acci-
pitur respectu Christi, & status spiritualis, aliqui. n. qui
in secularibus sunt prudentes, circa Christi sui impu-
dentissimi aut insipientes, quod nunc est scilicet quia
nullo modo de illo curant, vide super Matth. par. 7. cap.
25. quæst. 44.

Fili hominis facili prudentiores sunt &c. Id est astutiores, qd
prudencia filiorum, scilicet non est prudencia, sed dolus
ad negotiandum enim prudencia seu soteria quedā re-
quirunt, nam prudencia est nomen virtutis 6. Ethic. quæ
astuta negotiatur ad capiendum lucra interdum non
vincit virtute, sed dolo, & ideo ingenium illud quo
quis pollet ad ista conuenienter efficiendum iuxta in-
tentum suam dicitur solertia, vel astutia, & aliquan-
do in scriptura vocatur prudencia, vt patet hoc in loco,
vide super Matth. p. 7. cap. 2. q. 98.

Fili hominis facili prudentiores sunt filij lucis. Damna ma-
giam prudenciam circa bona temporalia, nam aliqui

magis solliciti sunt de temporalibus, quam de spirita-
libus, & ideo sollicitudinem circa temporalia damna-
t, dupliciter autē aliquis habet superfluum sollicitudine,
vno modo si quis in aliquo tempore sollicitus sit de his
quæ sibi sunt necessaria, vel vitia pro illo tempore, licet
illa quærat abundantius, quam necesse est, vel cum ma-
iori desiderio, & ardore quam expedit, & hæc sollicitu-
do est prohibita alio modo quando quis est sollicitus de
his, quæ sibi bona sunt, & non cum maiori desiderio
expedit, & tamen prohibetur de illis antequam expe-
diat, & hæc etiam prohibetur vide super Matth. par. 6.
cap. 6. post quæst. 187. circa illud, nolite ergo, quia
autem debeat esse sollicitudo, vt sit nunc, non potest
comprehendi per aliquam regulam generalem, sed per
prudenciam potest iudicari circa quælibet casum. par-
ticularem, vide super Matth. par. 6. cap. 6. quæst. 172. non
prohibetur autem sollicitudo circa spiritualia, vt bona ope-
rari, vt penitentiam ad vitam eternam, quod est quæ-
re regnum Dei, id est opera iusta per quæ perueniamus
in illud, hæc enim sunt de quibus solliciti esse debemus,
& quia hoc prudenter sit in hac sollicitudine nunquam
peccare poterimus, sed quanto fuerimus magis solliciti
tanto melius erit, quia illa quæ precepit se quæ nuntur in
infinitum queruntur vt dicitur primo positū, vide super
Matth. par. 6. cap. 6. quæst. 184. in hoc, quare autē Chri-
stus damnet superfluum sollicitudinem circa temporalia,
est multiplex causa primo vt auferret hominibus ad
siderium istorum tanquam de fine, secundo vt præpararet
sedimentum quod præfatur damno cubus, tertio quia
homo superflue se affligit, vult enim Deus, quod homo
maneant in sua dignitate, & non se subiciat rebus
sibi, quarto quia per nimiam sollicitudinem ostendit ho-
mo se male sentire de Deo, a providencia vide prima
per Matth. p. 1. cap. 6. q. 139.

Prudentiores sunt filij lucis. Debent homines esse pruden-
tes sicut serpentes, dicente Christo esse prudentes sicut
serpentes, sed nunquid in serpentibus est prudencia
nequaquam, quod prudencia est virtus moralis, & est so-
lum habentis intellectum 6. Ethic. cap. 6. in brutis autē
intellectus non est nec etiam virtus aliqua 7. Ethic. cap.
5. ideo prudentiam non habent: sed dicuntur quædam
bruta large habere prudentiam: in quodam imitantur
hominem in quibusdam operibus prudencia, & quia quæ-
dam habent cum prolium ad viam, vt dicitur primo
Methaphisic. sicut apparet de iurica proverbio-
rum 6. vade ad formicam o piger, & considera vias eius
& edisce sapientiam, i. prudentiam Christus ergo dixit
esse prudentiam in brutis, & quia eruditior viros indo-
ctos per sensibilia, i. exemplo brutorum docuit eos habere
prudenciam, & quia in serpente est aliquid astutiae
posuit Christus de eo exemplum. prudencia serpentis
est nolle audire vocem incantatoris, ex. Psal. 77. & expo-
nere totum corpus, vt caput consiliat in quo est vita, &
ex vere pellem elidendo striclas rimas, vide omnia, su-
per Matth. p. 1. cap. 10. quæst. 97. per totum.

Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Elemosina
danda est ad retributionem vite æternæ. Angelus illi
ait lib. de verbis Domini, qui sunt, qui habebunt diuer-
sa tabernacula nisi sancti Dei, & qui sunt, qui ab eis retri-
piendi sunt, nisi qui eorum indigentibus seruiant, & ex
hoc aliqui deducunt, quod Elemosina fructibus iustitiæ
dā est sed re vera danda est magis indigentibus, vnde
peccator magis indiget, quam indigent iustus, peccatori
magis danda est elemosina ipsa autem ad retributionem
vite æternæ dupliciter valet, vno modo ex radice
charitatis, & secundum hoc elemosina est meritoria,
prout in ea seruiatur ordo charitatis, & secundum hunc
magis debemus subuenire ei, qui paritur maiorem ne-
cessitatem, maxime si sit extrema quia ratio magis di-
ctat illi esse prouidendum. alio modo valet elemosina
ad vitam æternam, ex merito illius cui donatur, & quia
per orationes eius homo disponit ad vitam æternam,
& quantum ad hoc semper est efficacia elemosina, &
sic virtus sanctis, magis tamen attendendum est, ad quod
pertinet ad rationem elemosinæ, & scilicet charitati
qui est ex parte dantis, quam ad elemosinam, quæ sit retri-
bitio recipientis, & est extrinseca.

Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Dicunt aliqui quod mammona iniquitatis sunt diuitie inique acquisitæ, & quod de illis possumus facere nobis amicos (dan do pauperibus elemosinam) qui recipiant nos in tectis tabernaculæ, sed dicendum, quod aliquando potest fieri, aliquando autem non quando cum aliquid illicite acquiratur aut transsit dominium in acquirentem, aut non si non transsit, nunquam potest fieri elemosina, quia homo non habet adiuvantem illum res, quæ non est sua, nec computatur in bonis suis, ut de pecunia acquisita fuerit transsit dominium, aut computat repetitio contra acquirentem, aut non si primò non potest fieri elemosina, quia licet acquisita esset dominus per acquisitionem, quia tamen de iure competiti contra eum repetitio non potest, ita illam aliter tradere, cum tenet res in iure, vel datur alicui, ut patet de pecunia acquisita per synoniam, & per usuram, autem secundò potest fieri elemosina, ut patet de pecunia acquisita a meretrice, cum autem dicitur de mammona iniquitatis non est sensus, quod licet nobis faciamus, ut inde elemosinas demus, sic dicit Aug. lib. de verb. Domini illud verbum Domini quidam male intelligendo rapiunt res alienas, & aliquid inde pauperibus largiuntur, & putant se facere, quod præceptum est, sed intellectus ille corrigendus est, vocantur autem mammona iniquitatis omnes diuitie etiam bene acquisitæ, quia diuitiæ quæcunque sunt inique sunt, quia nec sunt, nec reputantur diuitiæ, nisi iniquis, qui in eis se ponunt, ut exponit Aug. 21. de Civitat. Dei, & in lib. q. Evangelii. qui ergo eas diuitiæ putat iniquas esse, vel potest intelligi secundum Ambrosium, iniquum mammona, quia variis diuitiarum illicitebris nos tentat affectus, vel aliter ut exponit Basiliscus diuitiæ sunt iniquæ, quia in pluribus præcedunt lib. qui bus in patrimonio succedunt, aliquis reperitur, qui iniuste usurpavit aliena quæ sua sunt, vide plura alia, super Matth. p. 3. c. 6. q. 16. per totum, sed præcipue in responsione ad primum argumentum.

Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis recipiat vos in æterna tabernacula. Auctor super illa verba. Thesaurizate vobis thesauros in celo, ait Thesaurizare in celo est hic thesauros expendere, ut sibi illas recipiamus, sicut fit in pecunia transacta, quæ in uno loco datur, ut alibi sine periculo recipiatur, & ita nos quicquid pro Christo hic effundimus in celo habebimus. Vide ipsam sup. Matth. p. 3. cap. 6. post quæ. 17. circa illud; Thesaurizate vobis thesauros in celo.

Facite vobis amicos, &c. Quomodo elemosina ducit ad vitam æternam. Vide plura in tabula generali verbo elemosina.

DOMINICA NONA

Post Pentecosten.

L P C A XIX.

Videns Civitatem fleuit super illam. Deus omnia semper videt, tam bona, quam mala, Prover. 3. in omni loco oculi Domini contemplantur bonos, & malos, & omnia nuda, & aperta sunt oculis eius, neque est ei in visibilibus aliqua creatura, & ad Heb. 4. & tamen dicitur interdum aliqua videre, quæ prius videbat, quia circa aliqua disponit aliquid efficiendo, quod prius non efficiebat, & ita quia in presenti multa mala sunt, quæ Deus nunc non punit, dicitur illa non videre, neque facientibus presentem esse, quando vero pro aliquibus penam imponit dicitur videre illa, & presentem esse, sic dicitur Gen. 18. d. 32. & videbimus in clamore opere copulatum, vide sup. Matth. p. 3. c. 12. q. 60.

Videns Civitatem. Deus non habet oculos, nam non est animal, quia habet potentiam visum, unde neque videt, sed discernit oculi de eo per metaphoram, in quantum intellectus eius quidam oculi, lib. 1. Ethic. & quia Deus intellectum habet, dicitur habere oculos, & si habet oculos, sicut dicitur. Apostolus ad Heb. 4. quod

non est ei invisibilis aliqua creatura, quia omne incorporeum esset ei inuisibile, vide sup. Gen. ca. 1. 3. q. 61. & sup. Exod. c. 28. q. 1. circa illud; sup. vtrumq; humerum.

Videns Civitatem. Semper respicit Deus bonos, & malos in omni loco, & in omni tempore, & dicitur aliquæ respicere, quando eum, aut eripere inchoat, aut punire, sic respexit castra Aegyptiorum, in vigilia matutina, quia in tertia vigilia dicit mare incipientem intare, Deus enim nihil nocet ar, in quarta autem vigilia, quæ erat tertia, nam incipit Deus mirare super Aegyptios, penam debitorum, Aegyptii enim in tota nocte præcedenti non viderant Hebræos, quia erat inter eos tenebre tenebrosæ quantum ad partem Aegyptiorum, & illuminati noctem, tum ad Hebræos, illa autem obscuritas adempta est, cum Hebræi essent in fine maris, vel quasi, & Aegyptii essent in litore non dum audentes intrare, aut videntes quæ intrarent, & viderunt Aegyptii transisse Hebræos, id ipsi quoque ingrediendi usi sunt, & cum iam omnes ingreffi essent, & aequaliter ambulantes forte per omnes duo decum vias, vide sup. Exod. p. 1. c. 14. §. 1. p. 1. c. 14. §. 1. p. 1. c. 14. §. 1.

Videns Civitatem fleuit super illam. Plurimum loquor, qui credebant Ioannem Baptista esse virum sanctissimum, crediderunt, quod destructio gentis Iudeorum facta a Romanis esset propter peccatum occisionis Ioannis Baptistæ lib. 3. Sancti quaram, tamen erraverunt, quia hæc destructio facta est pro morte Christi, & quia noluerunt agnoscere Salvatorem suum, dicitur enim non relinquere in te lapis super lapidem, eo quod non cognoveris tempus visitationis tue, vide sup. Matth. p. 4. cap. 14. q. 1. 18.

Videns Civitatem fleuit super illam. Christus secundò humanitatem habuit affectum, cum quandam specialem ad Iudeos, de quorum progenie erat, & ad verbum Iesus in quo contemebatur, quia erat et tanquam terra natalis, & considerata nimia calamitate Iudeorum quæ super Ierusalem eventura erat. C quod non relinquere super lapid, super lapidem, passus quandam humanam tenetudinem, sicut, sic etiam Eliseus ex quadam compassione ad Israelitas fleuit, nam Dominum ostendit, & Ioseph quanta mala sceleris esset Hæzæli in terra Israel. Crures nimias succederet, & iuvenes inchoet gladio, & parvulos ad parietes elideret, & pregraves divideret, & quia erat de terra Israel condolebat contristatus suis, quod tanta mala passuri essent. Erat tamen discretus ita inter Eliseum, & Christum quia affectus humanus vicit Eliseum, ita ut non posset lacrimas continere, voluisset enim cingere lacrimas, quia erubesceret flere coram Hæzæle, & tamen non potuit sustinere, sed Christus flebat, quia volebat flere, vide sup. 4. Reg. c. 8. q. 21.

Videns Civitatem fleuit super illam. Christus ab instanti suæ conceptionis flebat omnia, quæ nunc sunt, & sic flebat semper videret Ierusalem aliquando destructuram per Romanos, non tamen semper flebat pro illa, sed semel, veniens de Ierico, cum inciperet videre Ierusalem, inchoat flere, hoc autem fuit, quia tunc præsentia ei species illa tristitiæ de destructione gentis, & Civitatis horuit, ipse diligebat, & prius non præsentabat sibi talem speciem, id tunc cepit flere, vide sup. 4. Reg. c. 8. q. 21.

Fleuit super illam. Iustus causatur ex commotione viscerum per quandam tenetudinem affectionis facientem flere lacrimas, sic patet Gen. 43. quando vidit Ioseph fratrem suum Benjamin, quia commota fuit viscera eius, & fleuit abscondens se a fratribus suis, sic etiam Gen. 45. cum multa eloquentes de verbis videret Iudas protulisset peritibus ad fratrem pietatem, & affectionem Benjamin, ita medullis suis ex totis precordis Ioseph commotus, ut iam contra seipsum non posset, vide supra Gen. 45. circa illud; non se poterat vultu continere, prodeunt etiam flens ex quacunque tristitia, aut dolore, & ita qui in tenebris carceris esset, propter præsentiam malorum, quæ pateretur, & absentiam bonorum, quæ desideraret, & quibus carebat, fleuit, vide sup. Matth. parte sexta cap. 22. quæst. vigesimo octava, flens autem dicit lacrimarum in floscentem, quando visus aliquibus tristibus, & terribilibus dolo, & deplorato non sufficiens, & sic oculi ex nimio dolore caligant, & a naturali humiditate deficiunt, quia lacrimarum materia ad-

adore suo

dote suo omnia consumit, & aciem visus bebetat: unde qui in vinum lacrimas, fundunt, post modicum tempus nihil vident differe autem sitis a merore, quia meror dicitur in dolore tristitia sine lacrimis. vide sup. Deut. cap. 28. post q. 9. circa illud, & deficientes oculos, & ante man merore consumptam. Dolor tamen & tristitia non turbabat rationem ipsius. vide sup. Patad. 2. c. 75.

Fleuit super illam dicens: quia si cognovisset &c. Quod etiam describitur Matth. 23. ecce timebatur vobis domus vestra deferta. ubi Christus predixit Iudais penam infirmitatis, quia noluerunt congregari, & intelligitur de vrbis Ierusalē distruzione vocatur autem domus, quia Ierusalem erat sedes precipua totius gentis Iudaeorum: ideo autem dicitur quod domus relinquenda est deferta, quia noluerunt congregari sub alas, quādo Christus eos congregare voluit, hac eadem causa ponitur hic cū dicitur, eo quod non cognoveris tempus visitationis tuę. si non cognoveris me, qui volebam congregare filios tuos vide sup. Matth. p. 6. c. 23. q. 47.

Videns civitatem fleuit super illam. & aliqui credunt, quod dicitur viciis, p. constructione vrbis de quo dicitur Exo. 32. ego autem in die viciis, &c. sed tempus destructionis Ierusalem per Romanos, quia ubi accerime fuerunt puniri, occisi venundati, atque dispersi plerique autē magnae fame succubuerunt, sed hoc non potest stare, quia a toto opere fabricationis vrbis, & adorationis eiusdē vrbis, que ad Romanorum irruptionem in Ierusalem, q. sup. anno 42. post mortem Christi transierunt multae generationes, ut potest colligi per lineam saluatoris, quae describitur ab Abraham, usque ad ipsam Christum Item causa huius captivitas, & delationis vrbis, assignatur hac cum dicitur, eo quod non cognoveris tempus visitationis tuę. nolueris advertere ad tempus in quo Christus venit ad predicandum tibi, & te convertendum. non fuit ergo predicta delatio Ierusalē. Exod. 31. vide apud auct. super. Exod. parte secunda, c. 32. q. 46. in princ.

Videns civitatem fleuit super illam. Comparans civitatem eorum & de peccato doctus, tamen ipse ab oculis Iudeorum absconderat mala supervenientia ipsis, quae si audierant forte poenitent, & poterat eis tantam gratiam dare, ut converterentur, quare autem hoc non fecerit, vide sup. Deut. 32. q. 10. in princ. etiam doluit de exitu infestabili Iudei, sed nunquid non poterat eis a tanto malo eripere? potest potest, ut voluisset, nā & poterat mortem evadere, mortem tamen venerat. enim Christus agere debuit omnia quae facere poterat, quia sic nemo peccaret, nemo periret, & etiam qui perierunt salvarentur, Deus tamen non disposuit agere, quia quid potest, quia tunc frustra esset ipsum esse iustum sufficiebat. enim esse poterant, ergo ergo Christus cum Iuda, nō quicquid absolute potuit quia sic etiam nunc posset eum saluare, sed quantum equum, & bonum fuit fieri distrahendo eum a peccato, obferuare ne maius scandalum causaret quod forte fieret si Christus diceret Iude, tu me tradis, ideo non facias, quia per hoc valde scandalizaretur Iudas, cum in isto verbo constitueret eum inimicum capitalem, & per hoc Iudas non cessaret, negaret enim verū esse, quod Christus dicebat, & exequeretur quod contra esse, nisi Christus vellet intetius tangere cor eius auferendo ei istud praeiudicium desiderium, hoc tamen erat divinitus operari, ideo hoc non fecit, doluit tamen valde Christus de miserabili exitu Iude, quia & illum tradidit, & ipsum eterna morte damnavit, sic etiam fuit hic per Ierusalē, nam Christus videns Civitatem fleuit super illam dicentis cognovisses de tu que ad pacem tibi modo autem abscondita sunt ab oculis tuis, quia compatiabatur, si Christus illi Civitati, quod peritura esset, ita ut ex quadam intima compassione lacrymaretur pro illa, fecit etiam quantum potuit humanitus mereri ad hoc faciendum, nam dixit Ierusalem, quoties velui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos sub alas, & nolui, ecce relinquatur vobis domus vestra deferta id est peribit illa Civitas, & templum. Matth. 23. & Luca 19. poterat hic Christus absolute si voluisset facere ne periret Ierusalem, & non opus erat, lacrymari pro ea, & tamen lacrymabatur quia fecisset iam, quicquid facere poterat de bono, & equo, & non potuisset auertere

re malum ipsarum, & ita solum testabatur ei, ex compassione lacrymari, vide sup. Matth. p. 3. c. 10. q. 41. in fine.

Fleuit super illam &c. pro peccato infidelitatis fuit inflicta Iudeis duplex poena, una est destructio Ierusalē, quae hic describitur secunda quod fuerunt dispersi. vide super Matth. p. 3. c. 8. q. 46.

Videns Civitatem fleuit super illam. Id est compatiabatur Civitati in autem compassio aliqua fit in Deo, dicendum quod aut passio accipitur pro electione de repellendo alienam miseria, aut pro morte quodam partis inferioris sequente ad electionem predictam si primo modo accipitur magis habet Deus compassionem, quam aliquis alius etiam beatus, quia illa compassio est actus charitatis, & magis Deus diligit homines, quā aliquis bono diligit alium, cum charitas nostra dependat a Deo, & apparet et in effectu, quia per nimiam charitatem, quia Deus dilexit hominem, volens tollere eius miseria misit filium suum, ut Apostolus ait: & Christus Deus noster ex omnia charitate se ipsum pro nobis obtulit copatiens miseria nostra, & nulla charitas maior esse potest hac, sicut ipse dixit de se, maior charitatem nemini habet, quam, ut animam suā ponat pro amicus suis Ioan. 15. accipiendo secundum non potest esse passio neque compassio in Deo, quia iste est motus patris affectus, & id non est affectus, neque motus, & quia tamen est motus iste laudabilis, eo modo quo potest in Deo, est: unde cum Christus Deus accepit naturam nostram, quae est passibilis, in illa habebat non compassio neminem, secundum electionem, sed etiam maxime secundum passionem, quia commovebatur viscera sua, vel potius ipse commovebatur, & flebat, sicut cum suscitaturus Lazarum infirmum spiritu, & turbavit seipsum, & fleuit. Ioan. 10. & videns Civitatem fleuit super illam, & tamen accipiendo Deum simpliciter prout dicit naturā Divinam magis est elongatus Deus a compassione, quā aliquis alius, quia Deo repugnat secundum naturam talis motus, & est in eo impossibilis & cum dicitur quod Deus est misericors, verum est secundum compassioem vel misericordiam, quae est electio, non autem secundum compassionem, quae dicitur passio, vel in motus affectus, vide sup. Matth. p. 3. c. 23. q. 46. & 47. in fine.

Si cognovisset &c. tu, quia ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt &c. Intendit Christus in Civitatem Ierusalē, sedens super asinū, & pullum, ut dicitur ecce Rex tuus venit tibi, venit, cum populo illius Civitatis, ut magnam virilitatem consequeretur si illum reciperet, & magnam dampnum si non reciperet. Sic dicit Christus: Ego Rex tuus, cum ergo videritis eum nolite dicere non habemus Regem nisi Caesarem venit tibi, si intellexeris, ut salvet se si non intellexeris venit contra te vide tu per Matth. p. 3. c. 11. q. 30. in medio.

Inimici tui circumdabant te &c. Ibi sunt homines, & non Angeli, sed exercitus Romanorum, qui sub duce Vespasiano, & Tito filio eius superatis Iudeis diruerunt urbem, & succederunt, & hic est exercitus Romanorum de quo dicitur Matth. 22. quod aliquis explicat de Angelis, sed Hieron. ait per hos exercitus Romanos intelligi gentes, qui sub duce Vespasiano, & Tito occisis Iudei populus praeterea circumdabant civitatem suā de quo Romani vocantur exercitus Dei Ratio quod omnia sunt Dei, & inter omnia erant Romani exercitus, secundum dicitur & melius, quod vocantur exercitus Dei, quia Deo incitante veniunt, contra Ierusalem, & non venissent, nisi Deus illos incitasset, sic patet de Senachib Rege Assyriorum quem Deus duxit contra Iudeos ut puniret eos. Vide super Matth. parte sexta cap. 22. quest. 31.

Fleuit super illam. Quia debebat punire peccata illius Civitatis, semper enim quando debet punire, dolet, ut habetur Genesi 6. cap. tactus dolore cordis intinfectus, & dicitur Deus doluisse, vel quia doluit, id est poenituit fecisse hominē, vel quia poenituit erat totam molituram generis humani, ideo quā compatiens dolebat de malo, quod ei illaturus erat, ut patet Luca 22. dicitur dolor cordis meo humano vobis dolor, quia aliqui dolunt se dolere, & non dolent, qui autem in corde dolere vult, dolor autem Dei dicebatur verus per in ista

nem tropicam, quia multum detestabatur homines illius temporis, vel quia dolebat cordis inter pro magna offensam à multis temporibus facta, & semper continuata: vel quia intente dolebat propter magnam plagam, quā illarum erat, deinde de totaliter in diuino peccatores vide sup. Gen. c. 6. q. 1. circa illud tacetur dolore cordis, & penitentia se fecisse homines, q. 8. eos delectos erat magis vellet non fecisse eos, quod D. Bonaventura in vita Christi exponit dicens, penitentia me fecisse eos, i. penitentiam me agere oportet, quia feci eos, quia feci homines, & peccauerunt, oportet me pati moriendo p. eis, si autem non fecissem eos, non oporteret me pati p. eis, vide sup. Gen. c. 6. q. 1. 3. circa illud penitentia me fecisse eos.

Fleuit super illam. Flebat Dominus, quia cum vellet punire populum suum, nullum orabat eum, vt nō puniret, vel vt plaga non esset nimis dura. ipse enim vult punire, & vult orari vt cesset punitio sua, vel vt nimis puniat, vt patet quando volebat punire Mazarin, & qd Moyses esset p. c. fens, vt oraret, cum esset p. c. fens lepra, quod liberaretur plaga inflicta, & quod plaga nō fieret durior & si aliquis orat pro hoc placet ei, & interdum exaudit deprecantem, & datur, quod nō exaudiri placet sibi, qd oratur pro hoc & si non oratur, indignatur, quia nemo est qui orat, iuxta illud: Et ceteri non sunt qui se opponere tui merum pro domo Israel. i. q. 8. ego vultu punire, nemo fuit qui oraret interponendo se in medio, id est inter Deum, & illos quos volebat punire, quoniam esset iustus intermedius resistens hosti volenti intrare eam, cuius autem quare Deus hoc dixit est, quia Deus nō punit ex ira, sed movente ratione, qui aut punit ex ira non punit, qd aliqui sibi resistit impedendo de facto, vel obido ne faciat, qui autem punit ex ratione, potest dupliciter facere aliquando vt satisfaciatur rationi interfendo p. casu ei qui meruit illas, aliquando autem propter honorem suum. Iga forte fuit sibi facta c. fens, & erit sibi dedecus, si non retineat, vel saltem oratur, vt cesset à retributione, & interdum, qui sic offenditur sibi non retribuit per vim, sed quod oraretur remittere iniuriam, vt sic impediretur ei aliquis honor, orando ipsum, aut saltem non videtur conuenire Deo sic est, cum ipse nō punit extra, sed ex ratione i. scilicet interdum p. casu, iudicat sic excedere p. aliquas cas, & tunc etiam si oratur nō cessabit, sed potius reuertetur orantibus, quod non orent vicerius, quia exaudiet eos sicut hoc re, sic fuit de Samuele, Vide sup. Num. p. 1. cap. 11. q. 17.

Fleuit super illam. Flendo p. nunciabat mala, vt si penitentiam agerent, nō punirentur etiam ex letum. 18. ille est modus Dei, quod perueniat aliqui homini multa mala, & si agit penitentiam, cessat illa inferre, & confert ei multa bona, & contrario est Deus permittit aliqui multa bona, & si recedit a Deo mutat Deus sententiam, & nihil confert de promissa, vide sup. Matt. p. 1. c. 3. q. 3. 2. in medio.

Fleuit super illam. Comparabat c. fens illius civitatis, sed sciendum, qd c. fens aliqui accipitur vt est nomē passionis, qd proprie importat passionē tristitia de aliena miseria, qd aliqui accipitur pro actu voluntatis, quod aliqui displicet aliena miseria & non exilente aliquo motu in parte sensitiva, qui vocatur passio, & hac c. fens in Deo est, quia ei mala nostra displicent voluntate antecedente, & etiam voluntate consequenti voluntas antecedens est quia aliquid volumus nō cōparari ad aliquid aliud, & hoc modo Deus non vult aliquod malū, quia tunc veller, malū absolute, & sic displicet ei de p. casu omnium hominum, quia Deus non est crudelis, vt delectetur absolute in p. casu hominū, quasi ipse in se bonus sit, voluntas consequens est, quia aliquid volumus, vel volumus solum in cōparatio ne ad alterum, & sic Deus vult homines aliquos dānari inquantū in illos est eos dānari p. sua demerita, & ita vult aliquos puniri hic inquantū merentur tunc autē Deo displicent miseria nostra voluntate antecedente, qd non vult eis absolute inquantū miseria sunt, & hac voluntate Deo displicent miseria omnium hominū, & etiam de hominū tunc in qd non liberat à miseria, quia vult antea tunc munda munda impleretur, nisi qd coincideret cū voluntate consequente, tunc aut displicent Deo miseria

nostra voluntate consequente, qd non vult illas absolute, nec etiam pro cōparatione ad aliquid, & tunc, qd nullo modo Deus eis vult, necesse est non liberari ab illis, vel non incidere in eas, & sic in Deo est compassio, vide super Matth. p. 1. cap. 6. q. 12. in fine.

Fleuit super illam. Vt ostendat, quod nos debemus tristari etiam de miseria in innocens, sicut ipse flebat de retributione Iudeorum Deus tunc non proprie hēt inimicos, qd ad esse inimicū duō saltem requiruntur primū illi, qd aduersetur secundū illi quod ille cuius inimicus est odet eum, vt vice versa inimicus est. hac aut non competit Deo, nam Deo nemo resistit Job. 9. & ita nemo aduersetur secundū ē non competit, quia Deus omnino odio hēt, ideo nemo est inimicus eius, qui enim inimicum hēt, vult ei delere, vel nocere ei. Deus autē si dilette vellet aliquē re statim illa deleretur & c. hēt tamē inimicos improprie, est n. dupliciter aliqui inimicus meus, vno modo quia mihi aduersatur, vel aduersari cupit, alio modo quia aduersatur amicis meis, quib. ego in auxilium esse debeo, utroque modo Deus hēt inimicos, de primo patet, quia scriptura sepe vocat aliquos inimicos. Psal. 118. super inimicos tuos tabellebam, & Ps. 34. Inimici Domine mentis fui ei, & vocantur inimici Dei non quod Deo occere possint, vel resistere voluntati eius, sed quia resistunt culini eius impediendo, vt non perfecte colat, vel cultum contrarium inducendo, & c. de secundo patet, quia Deus hēt Iudeos in populum peculiarem, & quicquid erant inimici Iudeorum, quā diu colebant Deum, vocabantur inimici Dei. Exod. 23. si feceris omnia, qd loquor inimicus ero inimicus tuis, i. si Christus cum sit Deus dicitur nō habere proprie inimicos, sed improprie, vide super Matt. p. 6. c. 2. q. 343.

Quia scilicet non habet, sed propter non peccatū in cognitione habuisset, omne n. peccatum est per ignorantiam, & non potest esse abique illa sed considerandum est secundū sententiam Art. 3. Ethic. quod peccatum secundū ignorantiam est duplex quoddam est peccatum per ignorantiam, quod, si propter ignorantiam, peccatū per ignorantiam dicitur, quando ipsa ignorantia non te habet, vt causa, vel occasio ipsius peccati, sed vt concomitans ipsius actum prauum, peccatū autem propter ignorantiam dicitur, cū ipsa ignorantia aut causa, aut occasio ipsius actus, quoniam propter, dicitur habitudinem causālaris, de ignorantia, quare est concomitans actum prauum, de qua dicitur, quod agimus per ignorantiam, dicens ei quod illa est in omni peccato, & impossibile est aliquod peccatū esse, quod non sit per ignorantiam, qd patet, quoniam in omni peccato intellexit, & voluit sub principia cū peccatū sit actio humana, sed peccatū malū ergo si nulla ignorantia in peccato esset totaliter malū eligeret voluntarie, eligendo malū sub ratione mali hoc aut impossibile est quoniam potentia, naturaliter feruntur in tua obiecta, & nō est possibile transgredi illa obiecta & quāvis potentia libera sit, non cōsistit eius libertas in hoc, qd ultra obiectū velle possit, sed velle malū, sed dī libertas eius in eo, quod propositis partibus obiecti sui, id est quibuscūq; individuis subsistentibus sub ratione vniuersali obiectali, non cogitur se determinare ad aliquod illorū, aut ad qd libet, vide super Leuit. c. 4. q. 6. vide etiam ibi de peccato propter ignorantiam quando est causa, vel occasio, & c.

Cur aduenerit, & ad terram promissionis re. annunciat futurum soli Deo competit vide super Paralip. 3. q. 32. circa illud nō est alius Deus & sic Christus, qui ē Deus pater dicebat aliqui futura antequam fierent, non quasi nō esset ea facturus, sicut si nō pradicaret, sed ut pradicatū dā et antequā fieret, cōfiteret de sua diuina virtute. Ios. 24. nūc dixi vobis prius quā sit, vt cū factū fuerit credita sit, credatis, quia ego sum Deus qui scio futura anteqū fieri, vt dī 16. 4. 1. annunciat nobis quae ventura sunt in futurum, & dicemus, quod Dī estis vos vide super Ge. nesc. 3. q. 67. in fine. & in tantum est proprium Dei annunciat futura i. vide aliqui qui pradicant aliquo modo futura, vocantur diuini, quasi propter autem Dei habeant, cum non solum sciunt ea, quae humanitas sciri possunt, sed etiam quae dam quae pertinent ad modū excellentiorem sciendi. vide quomodo etiam est malū diuini, super 1. Reg. part. 1. cap. 6. quat. 7. sic Iacob

ad Deo mortis preminencia futura, vt patet de benedictionibus, quas procul super filios suos instante morte, nam illas prophete dicit, Gen. 49. f. congregamini, vt annunciam, que ventura sunt vobis diebus nouissimis, et inter illa locutus est de principio Iudeis, sic etiam quando transiit in promissionem in Ioseph, & benedixit duobus filiis eius, prophete locutus est, nam dicit ille quidem erit in populo, & multiplicabitur, sed frater eius minor maior illo erit, & semina eius crescet in gentes, Gen. 48. & 62. patet quod qui preminuit futura Deo mouente preminuit vnde super primum Paralip. cap. 5. quare, ita in principio aliqui etiam sapientes dicebant aliqua, que quoniam essent nota ex principis nature, vel scientia humana, tamen pluribus hominum incognita erant, & sic si aliqui dicant, quendam incognita hominibus, dato, quod diabolus eius illa teneat, in mo moueat eos ad dicendum hoc, licet est in arreptiui, datur prophete, sicut patet 1. Reg. 18. de Saule cum dicit, qd Spiritus Dei malus inuasi Saul, & prophetebat in medio domus sue, sed verum non sunt prophete, quia non spū scientificio loquuntur, vide super primum Paralip. cap. 2. 1. q. 10. in fine similiter puella actū. 16. habebat spiritum Phitonem, & destinando magnum quæstionem præstabat domus suis, sic 1. Reg. 28. Cum dixit Saul ad mulierem phitonissam, diuina mihi in phitone, & iussit tuihi quæ dixeris tibi, quando autem de mon loquitur per arreptum, non est in potestate eius tacere, nec loqui, & interdum loquuntur contraria eorum, quæ volunt, vt patet de Balaam, qui volebat male dicere Iudeis, & conuabat ad hoc, Deus tamen vertebat linguā illius, & cogebat, quod benediceret, Num. 23. & 24. & postea dicitur, quod benedixit, eod. cap. vide sup. per Matth. p. 7. cap. 8. q. 14. in fine. Qui aut vt sciant futura declinant ad magos, & qui inquirunt per iuuiia, sicut per auguria, & necromantiam, & geomantiam, & alias prohibitas artes, magnum inordinat afferre Deo, quia tollunt Deo, quod ipse proprium est, & id est Dominus Letic. 19. ne declinetis ad magos, vide sup. per Levitic. cap. 19. q. 26. in fine, circa illud; ne declinetis ad magos.

Emergitus in templum capis egeret vendentes in illo, & ementes, dicens domus mea, domus orationis vocabitur, circa totum residuum Evangelii, vide 1. eria tertio post primum Dominicanum Quadragesimæ, & Mart. 21. cap.

DOMINICA DECIMA

Post Pentecosten.

L P C & XVIII.

Duo homines ascenderunt in templum, erat enim altus, & prorsusquam accedebatur ad portam, & porticu templi erant quindecim gradus per quos ascendebant, & quando erat magnæ festiuitates ascendebant cantores per illos gradus, & in quolibet gradu canebat vnum psalmum de his, qui dicuntur canonicum graduū vide sup. Gen. in Epistola D. Hier. ad Paulinum. cap. 7. post illud, qui canunt, & vngunt.

Duo homines ascenderunt in templum. Aniqui latini omnia magna ampleque adhibita tempia vocabantur, & hoc fuit talia adhibita cultum Dei, sive ad cultum hominum inhabitantem, sicut, quia tamen habitationes in quibus Deus, sive deumonia colebantur, ampla, magnifica erant super adhibita habitationis hominum, propter honore diuinum, qui honor humanus exequandus non erat, hæc teditatio iure domus cultus diuini, hoc nomen acceperunt, vt templum vocarentur alia autem adhibita, iam templa per defectum nomen non vocantur, vide sup. Exod. 2. cap. 26. q. 1.

Duo homines ascenderunt in templum. Templum dupliciter accipitur aliquando strictè, & tunc vocantur templa domus illa, quæ erat clausa parietibus, & aperta tecto, in quam soli Sacerdotes intrabant, alio modo accipitur

templum large pro toto illo spatio sacro clauso muro in quo stabat altare holocaustorum, de templo hoc sic cūdo modo semper dicitur Ican. 10. ambulabat Iesus, in templo in porticu Salomonis, accipiendo autem primo modo nunquam Iesus illic intravit, neque Iudei laici, vide super Matth. p. 6. ca. 2. q. 26. sed vt sciamus quomodo illi duo homines ascenderunt in templum not. est, quod templum aliquando accipitur pro quibusdam partibus, & aliquando pro aliis, ad aliquas enim licebat intrare omnibus laicis etiam Christus illic erat ad quas licebat solis Levitis, & Sacerdotibus intrare, & alie ad quas solis Sacerdotibus vide sup. Matth. p. 5. ca. 2. quæst. 62. in principio & templum Salomonis erat longitudinis cubito erum 60. latitudinis vero viginti, alitudo autem centum viginti cubito erum. 2. Paralip. 3. & secundum longitudinem dimidebatur in duas partes pars anterior erat cubitoi quadraginta in iugitudine, & totidem in latitudine, & vocabatur Sanctuarium vel Sanctuarium pars posterior, quæ erat ad occidentem, erat cubitoi viginti in longitudine, & totidem in latitudine, & vocabatur Sancta Sanctorum. 3. Reg. 6. & illa domus tota erat operia tecto, et erat in modum iustis, quia altitudo erat dupla ad longitudinem & sexiplex ad latitudinem, & in partem anteriorem non intrabant nisi sacerdotes ad ministrandum quotidie, illi scilicet quibus sorte promittebatur ministrare, in secunda parte, quæ vocabatur Sancta Sanctorum, non intrabant quicquid, nisi Sacerdos magnus, sicut in anno, & in his non intrabant Laici, neque Levitæ, extra templum autē ad partem eius orientalem erat portam etiam spaciū quoddam viginti cubitoi in longitudine, & latitudine cubitoi decem, 3. Reg. 6. erat ista illud spaciū, quod vocabatur porticus, quædam platea quadrata, etiam ad partem orientalem templi, clausa muro, sed non habens tectum, & vocabatur atrium Sacerdotum, quia officia Sacerdotum interius fiebant ad istud conueniebant Sacerdotes, & Levitæ, non autem laici, nam isti quādo volebant offerre sacrificia accedebant ad ostiū illius atrii, & ibi præstabant animalia offerenda sacerdotibus, erat autem alius muros magnus, qui claudere templum intra quem erant magna spacia, ad quæ conueniebant laici ad orandum, vide super Matth. parte 5. cap. 2. quæst. 62. ante finem.

Duo homines ascenderunt in templum. Instruit Deus orationis loca in quibus congregant homines ad orandum, in veteri testamento instruit Deus Sanctuarium ad quod conueniebant omnes Israelitæ ter in anno. Exod. 13. & 34. instruit etiam Synagogas per singula loca, Apostoli etiam in nouo testamento instruerunt Ecclesias, in quibus conueniebant ad orandum fideles. vide sup. Mart. p. 3. cap. 7. quæst. 39. ibi sexto qua orare. In scriptura suademus scpe orare in Ecclesia, vt Psal. 21. narrato nomen tuum fratribus meis in medio ecclesie laudabore. & Psal. 5. in Ecclesia benedicam te, & Psal. 67. in Ecclesia benedicite Dñm. vide in eadē q. ibi. 4. q. 2. scriptura quia autem Christus ait, cū orauit intra in cubiculo tuum, sciendum est, quod quædam oratio est necessaria, quæ fit a ministris Ecclesie & exhibetur Deo nomine rarius communis, quia cum non possit tota communis simul Deo vacare orando, dato ministris loco sui, quorum officium fit vacare Deo, & his constituitur victus de communibus elemosinis scilicet decimis, &c. & ab his orationes debent fieri in publico, vt ab omnibus percipiantur, alie sunt non necessarie, vt ille quis singulis faciat, & hæc possunt fieri in secreto, & in publico scilicet, in Ecclesia, vide super Matth. loco citato, ibi per hoc autem sciendum, locustamen directe non confert, sed confert vt orationes quæ sunt a ministris Ecclesie immetant, orationes autem priuare si sunt in vno loco magis quā in alio possunt aliquid prodesse, nam quando venerint fideles ad illum locum, locust ipse mouet eos, vt orent, nam ideo vocant domus orationis. Isai. 66. sunt etiam alie causæ, vide ibidem, quæst. 90.

Duo homines ascenderunt in templum, vt orarent. Orationes quæ fiunt in templo præcipue exaudiuntur a Deo, vide

vide & Salomon petijt ad Deo, quod i gentiles orarent, in templo suo exaudirentur preces eorum, sicut preces Israelitarum, ut hoc scilicet, venire in domum Domini & ibi exaudiri, esset monitum ad hoc, quod laudaret nomen Domini, & prederant illud per terras suas, & sic omnes gentiles audientes hoc auerit, Deum Israel, & coleret eum, sic enim dicitur 1. Paralipomen. cap. 6. & vnuerſi populi terrarum nomen tuum timeant, sicut populus tuus Israel, & probent, quod nomen tuum invocatum sit super deum hanc. vide super secundum Paralipomen. cap. 6. quæſtio. 19. & exaudiebantur gentes, quia vi dictum 1. Paralipomen. cap. 7. & 3. Regum 8. dicit Deus, quod exaudiret erant petitiones Salomonis & gentiles veniebant frequenter in domum Domini, & ur. b. int. signum est, quod exaudiebantur, scilicet non sic, frequenter vnusque, vide super 1. Paralipomen. cap. 6. quæſtio. 20. quanto ergo magis in templis nostris exaudiantur, ubi est presentia. Cuius Domini &c. vide etiam pro hoc re, super Genes. cap. 47. super il lud, conuersus ad Israhel caput. Iudei et. et. in tem plo ita tamen erant extra Ierusalem, orabant contra Ieru salem, scilicet contra templum, siue effectus orientis, siue ad Meridient, siue ad Aquilone, ut patet de Daniele, qui exiens in Babilone orabat contra Ierusalem. Dan. 6. & tamen Ierusalem est ad partem Meridiam Babilonis. vide super Marth. parte 3. cap. 6. quæſtio. 91. in fine.

Vi orant. Orare est clamare ad Dominum, animalia autē possunt clamare ad Dominum, vt dicitur long 3. boies, & pecora non gressit, &c. & clamant ad Deum in fortitudine non tamen orant possunt, quia in oratione petitur aliquid, & precipium, quod petitur est beati tudine, quæ non conuenit brutis, & quia oratio fit ad Deum, quem bruti non cognoscunt, & est oratio actus rationis, & precant, ratio autem non est in brutis, si au tem clamant ad Deum, intantum dicitur clamare, in quantum pre angustia famis, & suis affligebantur, & clamabant, & Deus qui misericors est, & diligit omnia que sunt, miseretur eorum, nec etiam nos oramus pro eis, sed solum pro nobis, vide super Marth. p. 3. c. 6. q. 84. Angeli tamen & demones possunt orare, licet demones semper pro se orant, quia sunt nunquam exaudien dos, nec etiam orant pro aliis, quia cum sint inuadi potius velint omnes perire æternaliter, quam saluari quē quam, & iste est totus consuetus eorum, tentando homines, ut scilicet cum illis perant, Angeli tamen boni orant pro nobis, & pro existentibus in purgatorio. vide super Marth. p. 3. c. 6. q. 83. in principio.

Vi orant. Orare, vigilare, & videre est nobis necessarium vnde Marci. 13. dicitur vigilate, vt scitis, & orate, videlicet, circumspecte vobis, & facit per hoc attentos ad id, quod dicitur, vt non conciemini illud vigilare, i. est omne studium vestrum adhibete, ne aliquid in vobis sit per quod non parati inueniamini in die iudicii, aut mortis addi dit autem orare, nam etiam si homo vigilet quantum pos set inter dum cogitat delectari premeditans delectus, diuitias, &c. ad hoc autem ne his preueniamur, vt vigi lare non possimus, petendum est a Domino, vt ipse, qui vigilare precepit fructuosam vigiliam nobis gra tiam concedat, & quod hæc, quæ a Domino petimus orationibus impetramus, orandum fuisse dicitur orare, vide plura super Marth. parte. 6. cap. 24. quæſtio. 241. in fine.

Vi orant. Quid oramus soli Deo orationis cultum im pendimus, quia ab ipso solo petimus obtinere, quod desi deramus verum tamen est, quod oratio non solum fit ad Deum, sed etiam ad omnes beatos, ad Deum, quia p ipsum impletur, quia petit totum, & bonis desideria mus implere, Psal. 102. qui replet in bonis desideria tuum, &c. ad beatos, vt meritis eorum orationes nostre fortiantur effectum, vnde Apoc. 7. dicitur quod ascen du fumus aromatum in conspectu Domini de manibus Angel. vide super Marth. p. 1. c. 6. q. 86. quare autem cum oramus Sanctos, dicimus Sancti Petre ora pro nobis, & non animi Sancti Petri ora pro nobis. vide ibidem, quæſtio. 33. an responsio ad sextum argumentum.

Vi orant. Deus orandus est quia tota scriptura sacra hoc suadet, & Christus nos in hoc instruit orare iubens, & orandi formam tribuens fuerunt tamen circa hoc tres errores quorundam gentilium dependentes, ex igno rantia diuine providentie primus est dicentium, quod res humane non reguntur diuina providentia sed temera rio casu, sine rectore fluctuant, & illi iudicabant vanum esse petere aliquid a Deo, cum de rebus nostris curā non haberet, vt dicitur Malach. 3. vanus est, qui seruit Domi no, & quod euoluuntur, quia custodimus precepta eius, &c. & hic error, sicut & secundus excludit pe nitentiam orationem tertius attribuit orationi plusquam iu stum est, vide omnia super Marth. parte 3. cap. 6. quæſtio. 92. in principio.

Vi orant. Oportet semper orare, & non desicere, &c. dicitur Lucæ. 18. non quod debeat oratio semper durare iu tum ad effectum, siue sit oratio vocalis, siue mentalis, sed quo ad virtutem, vel effectum, in quantum motum quod est vitam æternam habere, & quo debet fieri oratio debet durare semper in omnibus operibus no stris, vide super Marth. parte 3. cap. 6. quæſtio. 95. in prin cipio & tandem orandum est, quia diu deo deo durare potest, vide ibidem, quæſtio. 123. ab secundo propter consue tum de orationis.

Vi orant. Quisquis in angustia est orare debet, vt libere tur ab ea, sicut dicit August. lib. de concor. Euang. vide super Marth. p. 4. ca. 14. quæſtio. 140. in fine. immo Deus vult de nobis, quando concutit sumus in aliqua angustia & eleuamus in eum mentem nostram petendo libera ri, quod credamus nos liberandos, ex summa bonitate il lus inefficere, etiam si ipse non sit liberaturus nos, & debemus semper orare dum sumus in angustia, quous que Dei voluntatem cognoscimus, vide super Num. p. 1. cap. 14. q. 13.

Vi orant. Quædam orationes cadunt sub præcepto, vt oratio determinata ministrorum, Ecclesiæ, nam ex statu Ecclesiæ tenentur ministri dicere certas orationes ab Ecclesiâ institutas loco ipsius communitatis cuius vicem gerunt, & de causis elemosinis sustentantur, qui dant est oratio indeterminata, quæ est personam priuatarum, & hæc cadit alterum sub præcepto, aliqui dunt non tamen tamen determinatum illud tempus, vt io personis, que sunt Ecclesiæ ministri, sed videtur quæ petitione priuata tenentur ad orandum, nam alios Eccle sia ad hoc instruit, vt sint omnis scita sol. omnia in quibus a liberibus corporibus habendum est, vide super Marth. p. 3. c. 6. q. 91. in princ.

Vi orant. Secundum Damascenum oratio est ecentia petitio a Deo & sic patet, quod oratio est actus rationis applicantis desiderium voluntatis ad eum, qui est non sub potestate nostra, sed supra nos scilicet ad Deum, & ideo oratio non est ipsum desiderium, sed applicatio de siderii per rationem ideo quod ratio inquiri instrumenta ad complendum illud desiderium, & insin. quæſtio inquantum fit a maiori, quia maior est, qui adiunxit nos potest, dicitur petitio, vel deprecatio, & ideo distinctio Damasceni est propria, & comprehendens essentia orationis, & licet mixta alie distinctiones dentur scia tã git magis proprie essentiam orationis, vide super Marth. p. 3. cap. 6. quæſtio. 81. ante responsionem primi argu menti tamen sciendum est, quod licet oratio sit petitio, non tamen omnis petitio est oratio, nam quando Chris tus exiit legem. Damoni de corpore abiecit. Marci. 5. rogauerunt eum, dicentes ei ei. eis nos hunc, mitti nos in porcos, hæc tamen petitio non fuit oratio, quia oratio est petitio deorum, demones autem non pete runt bonum, sed malum, scilicet quod mitteretur in porcos, vt occideret eos, vide super Marth. parte 3. ca. 16. quæſtio. 83. ibidem pro alio autem non petere eadetur alie distinctiones orationis ab aliis, sed quomodo intelligatur ibidem quæſtionem 81. ad primum, & ad secundum.

Finis Pharisei, & alter Publicani. Pharisei in publico orabant, vt videretur ab hominibus, & hoc propter duo, primo quia per orationes suas quærebant gloriam ab hominibus, sed non potest gloriam ab hominibus accipere,

accipere, qui ab eis non videtur, sicut dixerunt Christo parentes eius, Ioan. 7. et an si hunc, & vade in Iudream, ut & dispersi non videamus opera tua, nemo quippe in occulto aliquid facit, & quæ sit ipse in palam esse secundo sic orabant, ut deciperent viduas vide super Matth. p. 6. cap. 2. q. 3.

Non Pharisei. Peccabat Phariseus orando, quia gloriam propriam querebat, quia laudabat seipsum cum intentione laudandi, præsumens de sanctitate sua, & quia cõtemnebat reliquos in oratione sua laudando seipsum. vñ patet ex discursu Evangelii. Etiam & Zacharias oravit laudando se, dicens, quod ambulauerat coram Domino in omnibus operibus suis, non tamen peccavit dicens id, quia Deus exaudiri eum faciemus retrocedere sciam, & tamen Deus peccatores non exaudit, & quia dicebat hæc bona intentione, scilicet ex terrore deiotio- nis, cum maximo fletu, vade non peccabat de sancti- tate sua, sed dicebat ad inflammandum se in amorem Dei, & ad prouocandum ad misericordiam sibi & etiam neminem vituperabat, sed emendabat puritatem cordis sui. vide sup. 4. l. 2. cap. 20. quæst. 6.

Non Pharisei & c. sermo beati Iohannis Gre. In oratione non debet bono regulariter in Kere bona, quæ ipse fecit propter Deum quia per talia, quantum est ex se ipso, non laudatur. Demusque hostio, & talis est oratio hu- ius Pharisei, sed debet esse, quæ a Deo recipit, & maxime illa, quæ non reddunt ipsum orantem lauda- bilitatem, atque tunc ipse orans, ne extollatur aduersus ad seipsum, sed consideret solum Deum benedictum, quia talia vult eis conferre, sic oravit David. primo Paralip. cap. 17. dicens, quod fecit cum inspectabilem super om- nes homines. vide sup. primam Paralip. cap. 17. quæst. 32. ubi dicitur, quod quod possunt deus in oratione, & c. non debet referre ea, quæ gerit pro Deo, quia magni- tudinem non libenter ea audit, sed libenter audit ea quæ ipse fecit pro nobis, & ideo quando quis vult impetare ali- quid à magifico, non poterit suadere si dicat, quod p- eo vultis laboribus se expofuit, sed melius suadet, si referat alia beneficia, quæ ab eo recipit, & super illa pe- tat adhuc alia recipere, etiam fecit Dea Thiers quon- dam orantem Iouementum non retulit ei id, quod pro eo fa- cerat, sed alia beneficia, quæ ab eo susceperat, sic autem La. orans orantem auxilium ab Athenien- sibus faciebant, ex Aristoph. oratore. Ethico. cap. de mag- nificencia. Item Iacob quando oravit Deum, ut liberaret, ex de usano Eliau non requirit aliquid bonum, quod ipse fecisset propter Deum, sed bona, quæ Deus facit pro ipso, scilicet in baculo meo transiit Iordanem, & c. Gene- sis. 32. licet quando Moyses rogauit Deum, ne deleat Iracundiam propter vultum suum, retulit, quod Deus fecisset multa bona pro populo, id quod tunc non de- beret deleat eum. Exodus. 32. & Numet. 14. vide super 1. Paralipomen. cap. 27. q. 12. in medio vsque in finem.

Gratias tibi ago. & c. vide super Matth. par. 5. cap. 13. quæst. 18. in medio.

Gratias tibi ago quia non sum sicut ceteri homines. Multum attendere debet orans, quod mouet orationes suas, per modum humilitatis in memoriam suorum, quam per modum cuiusdam iustificationis & compulsi con- cupiscunt, inelusum enim sic orantem cõcipit Dominus Deus meus, licet omnium beneficiorum, quia & pane quo ve- scor careo mereris, nec in hoc erat liberrimum statum vitales attrahere in tamen immensa, innataque benigni- tate, quæ nos cadentes, & miserabiles redemisti, mihi in- digno talia, vel talia cõcedere quam si sic cõcipiam. Non fit tu. Dominus Deus meus, quod dilexerim te in toto corde meo, & in puritate manuum mearum, ambula- rim, faciens, quod rectum erat in conspectu tuo, ideo mi- seratus sum talia, vel talia tribue, utique orationis con- ceptus bona est ad aliud & ad aliud finem pia. debet tam- enas duo semper attendere, scilicet, verbis magis humili- tur, & quibus in amorem crucifixi pauperis inflammetur. vide sup. Gen. 12. q. 1. in medio.

Gratias tibi ago Domine quia non sum sicut ceteri homi- nes raptores. & c. De omnibus nobis collatis debemus gra- tias referre Deo, quia sic ipse vult, & sic dicebat Paulus

cum conferuisti Domino omnia quæ manerunt Salo- mon filio suo, ad fabricationem Sanctuarii, quis ego, & quod populus meus, ut possidimus, & c. non solum vult quod voce et gratias agamus, sed etiam operis exhibi- tione. vide super Ioise p. 1. cap. 6. quæst. 17. in princip. Quanto autem aliquid est magis gratiæ illius, tanto maiores gratiarum actiones pro eo exhibendæ sunt, ut casus pluuia, per quem instituitur scilicet quia ter- ra producit cibos, est ex gratuito dono Dei, sine meritis nostris, imo etiam si nos decerneretur, ut enim dicitur Matth. 5. Deus facti oris solent suum super bonos, & malos, & pluit super iustos, & peccatores, & id est mul- tas gratias referre debemus. vide sup. Matth. p. 4. ca. 14. q. 29. ubi, sexto quia quanto.

Non sum sicut ceteri hominum, raptores, & c. Pharisei totum in bonum esse putabant in ostendendo exteriori ap- paratum, & mundiciam, de mente autem non curabant, ut patet Matth. 23. & Marc. 7. vide super Matth. p. 4. c. 1. q. 4. & 2. ut patet. quod exterior mundicia faceret hominem simpliciter mundum, & illa subleueret homini, & immundiciam exteriorum reputabant simpli- citer immunditatem, & sic discipulus tamquam immundus de simpliciter arguebatur, quoniam non lotis manibus munda- batur. vide sup. Matth. p. 4. cap. 1. q. 4. & 17. ideo vocatur à Christo hypocrita, vide ibidem. quæstio. 14. & dñi Pharisei, tamquam sanctiarius habebant sua- berum à religioso populo diuisi, & tamen non habebant vitæ sanctitatem, & interioris pleni erant rapina, & omni iniquitate, vide ibidem, quæst. 32. ibidem de Phari- seis, & scribis.

Non sum sicut ceteri hominum. Per inanem gloriam perit merces operis, siue fit mortalis, siue venialis, nam peccā- do non potest quis ineteri, etiam si solum venialiter peccet, quia non potest, quis mereri, nisi per hoc, quod opera eius Deo placeant, nullum tamen peccatum placet Deo, quia si peccet, etiam peccatum non efficit, vide super Matth. par. 3. cap. 6. quæst. 2. in responsione ad pri- mum De gloria inani habes multas questiones super. Matth. p. 3. cap. 6. inuidiat inani gloriam bonis opera- tiuibus ad hoc, quod perant, & ideo. Christus in singulis generis bonorum operum, facit laudandum esse inane gloriam, tam in ieiunium, quam in elemosina vide sup. Matth. p. 4. cap. 14. quæst. 34.

Non sum sicut ceteri hominum. Licet ab eis, & iustitia per- tinet ad superbum, & ad inanem gloriam, sed diuersi- mode est enim species superbiæ, quantum ad causam in- teriorem, quæ est arrogancia, & c. sed quantum ad finem est illa inani gloria, vide sup. Matth. p. 3. cap. 6. q. 10. in responsione ad primum.

Raptores. Rapina est violenta obligatio rerum præ sente Do- mino, & deinde de re non potente, vide sup. Leth. c. 19 q. 6. super illud, non facies furum differat autem rapina à furto, & viura. nam ista tria sic se habent per ordinem, quod furum se habet plurimum rapina, & rapina plus quam viura. de ratione furum sunt duo, primum viura- tio rei alienæ, secundum quod fit occulte per primum sortum includit rapinam, per secundum distinguitur ab ea, de ratione rapinæ sunt tria, primum quod fit viura- tio rei alienæ, & ex hoc extenditur ad viuram, & etiam collocantur sub furto secundum. est quod viuraatio fit sciente Domino, & per hoc rapina differt à furto, & ex tenditur ad viuram reitum est, quod viuraatio fit pen- tis violenta, & per hoc distinguitur ab viura in qua nō est talis violentia, de ratione viuræ sunt tria quæ omnia vide sup. Iudic. cap. 11. q. 62. in princip.

Iniusti, adulteri, & c. Vide in tabula generalis, verbo iniu- stus, & iniustus, & adulter, acque adulterium.

Non sum sicut ceteri hominum raptores, adulteri, & c. Pec- catum Pharisei iste, dicendo hæc, licet diceret coram Deo, primo quia mentis est dicens, non sum sicut cæ- teri hominum id est non sum malus, sicut alii homines, & tamen ipse malus erat, quia ex hoc, quod dicebat se non esse malum, sicut ceteri, erat superbus, & superbia quædam iniquitas est secundo quia condemnauit alios homines, vocans eos adulteros iniustos, raptores, & in particulari condemnauit Publicanum, qui i- batur coram

Domino,

Domino, iudicare autem alios peccatum est tertio quia dixit hoc ex quadam superbia, si licet confidens de iustitia sua, & contemnendo alios, ut patet in eod. ca. 13. cum dicitur dixit Iesus ad quosdam qui in se confidebant, & aspernabantur ceteros parabolam, & duo homines, & c. quarto peccatum quia publice hoc dixit in templo, & poterat ab aliis audiri, & sic potius in laudem suam, quam in laudem Dei dicebat quia manifeste apparet, quod dixit iltitiam laudandi se, eo quod nō dixit beneficia, quæ Deus ei contulerit, sed bona quæ ipse faciebat, vide super primum Paralip. cap. 17. quæst. 31. vide etiam super 1. Reg. cap. 18. quæst. 110. 13. in fine quibus in locis perspicitur, quod non f. imper teffetre in oratione bona quæ homo gessit est peccatum.

Non sunt sicut ceteri hominum raptores, adulteri, &c. Pharisei non sunt contenti, ut similes aliis fin, sed ut imitarentur omnibus, videantur, vide sup. Matth. p. 6. c. 13. q. 23. in medio.

Ieiunio bis in Sabbato. Ieiunant Phariſei bis in Sabbato, i. in hebdomada, vide super Matth. parte 4. cap. 15. quæst. 31. in fine.

Decimas de omnibus, quæ possides. Quomodo decimæ sint debite in subleuationem ministrorum Ecclesie, & qd sit decima, & quomodo cadant sub præcepto, vide in tabula generalis verborum Decima Decimar.

Publicanus autem a longe stans, nec audebat osculari calceum lauari. Cum petere vellet ad Deo remissionem peccatorum primo humiliatur se, quia maxime necessaria est humilitas in principio omnium bonorum operum, nō solum in quantum est ipsa bonum quoddam, sed etiam potius in quantum est conservativa ceterorum bonorum nam si humilitas deest, mox per superbiam, aut per inanem gloriam, omnium virtutum fructus peribit. vide super Matth. p. 3. cap. 1. quæst. 6. in fine. ipsa igitur sola consolidat alias virtutes ne pereant; nam ipsa virtutibus diabolum insidiatur per inanem gloriam, quam tollit humilitas, vide super Matth. parte 5. cap. 18. quæst. 17. in medio.

Nec audebat osculari calceum lauari. Humilior ista est cōditio, ut non respiciant, quantum proficiunt, sed quantum à perfectione deficiunt, non quid mereantur, sed quid demerentur bona totum aliorum humiles considerant, & appetunt, vide super Indic. cap. 3. quæst. 6. Dupl. ceter antea se posse habere humilis humiliando se, vel non estimando se tantum, quantum est, vel negando de se aliquam perfectionem, quæ in eo est. primo mō non est peccatum, immo est condicio vere humilium, quod nunquam surgant ad considerandum laudes suas, sed magis considerant defectus, & ex his reputant se indignos omni bono, qui vero superbi sunt nunquam humiliantur ad cognoscendum defectus suos, sed si aliquid est in ipsis laudabile considerant, secundo modo humilitate se, potest esse cum peccato, ut si aliquis quereret, ieiunasti aut orasti nunquam? & ipse, ut ostenderet humilitatem diceret, nunquam ieiunavi, aut oravi. si quis tamen de se falsā exultat propter humilitatem, nō peccat, ut reputando se indignum aliquo honore, & dignitate. Vide super primum Reg. p. 2. cap. 18. quæst. 19. in medio.

Sed percutiebat pectus suum. Hic enim se Deo subiicit, quia vera humilitas in portat præcipue subiectionem hominis ad Deum, vide super Matth. p. 5. cap. 18. quæst. 17. post medium.

Domine propitius esto mihi peccator. In oratione sunt petenda illa bona, sine conditione, quæ absolute bona sunt, & nullo modo possunt esse mala, cuiusmodi est vita æterna, virtutes, remissio peccatorum, & c. vide super secundum Paralip. cap. sexto. quæstio decima septima versus finem.

Domine propitius esto mihi peccator. Oratio semper sit pro eo, quod desiderandum est, & per nos ipsos haberi non potest, siue sint bona temporalia, siue spiritualia. Vide super Matth. p. 2. cap. 6. quæst. 112.

Domine propitius esto mihi peccator. Petit remissionem à Deo, quia ipse est, qui vere remittit peccata, tanquam efficiens principale, & sic quando Sacerdos absol-

uit à peccatis, Deus agit principaliter, quia effectus, qui ibi intenditur est spiritualis, quem homines non possunt per se inducere immediate, ideo à Deo inducitur & homines sunt ministri, vide super Matth. p. 5. cap. 18. quæst. 18. & lucet, sunt tres personæ dicens, non tamen sunt tres remissiones peccatorum, quia eadem remissio quia remittit vna persona, remittit tunc ceteræ, & omnes tres personæ sunt vni remissio peccatorum, sicut sunt vnus creator, & vnus Dominus, quia in personis non multiplicatur alius nisi rationales, non autem intelligentes, qualis est iste, vide super Matth. p. 5. cap. 17. quæst. 5. in fine.

Descendit hic iustificatus in domum suam. Remissio peccatorum attribuitur fidei, charitati, & penitentiae, primo fidei quia qui non credit iam iustus est, & non potest placere Deo, & hoc quia ipse est principium iustificationis, & credidit Abraham Deo, & reputat est illi ad iustitiam, Gen. 15. & ad Rom. 10. secundo attribuitur charitati, quia charitas aperit multitudinem peccatorum tertio penitentiae quæ est immediatum remedium ad remissionem peccatorum vide super Matth. p. 5. cap. 18. quæst. 146.

Descendit hic iustificatus. Si aliquis sit in peccato, & oret pro peccatis aliorum iustus, quod aliter peccata remittantur, non exaudit Deus talem orationem, si tamen aliquis sit in peccato, & oret, ut dimittantur sibi peccata propria consilium remittuntur, homo enim ad orandum pro se ipso nulla indiget dispositione prævia; sicut ad orandum pro alio vide super Exod. p. 2. cap. 19. quæst. 9. quasi in medio.

Descendit hic iustificatus. Et non est mirum, quia Deus statuit iustas virtutum iustorum orationes apud se exaudire, vide cum Moyses vir iustus oraret, Deus cum exaudire voluit, & ideo dicebat, dimitte, ut iustificatus fuisset, Moyses enim tenebat orationem Deum, ut non deleteret Israelitas, & loquitur ad modum alicuius patris, qui offensus à filio suo loquitur gladium in manu, & signat se vellic percussore filium, dicit qui amantibus, dimittitur me percutere cum, in quo notat quod vult tenere ne laedit vide super Exod. parte 2. cap. 32. post quæst. 16. circa illud, dimittite, ut iustificatur.

Descendit hic iustificatus. Oratione enim sanantur peccata animæ, ieiunio vero peccata corporis immo etiam sunt quæ faciunt contra peccatum, oratio ieiunium, & elemosina oratio quia respiciunt immediate spiritum superbia, & tollit locū prauis cogitationibus propter hoc, quod occupat mentem circueundam eam in Deum, ieiunium d. recte repugnat vitij carnis, quia macerat carnem; ut dicit Terentius sine Cerere, & Baccho triget Venus; elemosina autem directe repugnat auaritie, vide pulchrum super Matth. parte 3. c. 6. q. 3. in resp. ad primum argumentum.

Qui se humiliat exaltabitur. Talis conditio superborum est, quod modicum humiliationem in tantum intolera bile reputent, & putent se inimos esse, cum modicum humiliati fuerint. vide super Gen. cap. 16. super illud, affligente igitur eam.

Qui se exaltat humiliabitur. Sicut Senacherib, in superbus erat, ut contemneret habitatores Ierusalem, indecens, quod nullo modo posset ei resistere, neceriam Deus suus posset liberare eos, iradebat, enim populos Ierusalem, dum ipsi non aspicerent, sicut dicitur 4. Reg. 19. post tertium tuum caput mouit Iliā Ierusalem. Deo exprobat, & ipsum blasphemabat, contra ipsum exaltabat vocem, in excelsum oculos leuabat, dicebat in multitudine cunctarum meorum ascendi excelsus montium, Deus tamen nimis cum humiliat, & ait, verba superbus tuæ ascendimus ad me, quandoq. dicebat, quod Deus non posset liberare Ierusalem de manu sua; sicut nec etiam dii gentium liberauerant teras suas de manu Assyriorum, & ideo ait Dominus) ponas circum in paribus tuis, & dicitur ab eis Deus trahendo vbi cunque voluerit, cum posuerit circulum ferream in naribus suis, quod ad bubalos pertinet, & sunt animalia ad modum bovm, & minatur quod in labijs posset ferreum, siue capistrum, tanquam si esset sustentaculum, & multa

DOMINICA DVODECIMA
Post Pentecosten,

I P C A E, X.

B *Beati oculi qui vident quia vos videtis.* Apostoli dicuntur oculi Christi, quantum ad speculationem, vel altissimi cognitionem, quia ibi profundissime intellexerunt mysteria Ecclesie, quæ nobis parvulis cænantur. vide super Gen. cap. 49. post questio. 4. circa illud; dentes eius lacte candidiores.

Beati oculi qui vident. Vtique beati, quia tota beatitudo consistit in visione Dei, & non datur alicui per ministros, sed Deus dat illam per se ipsum cui libet, immo etiam disponit homines immediate per se ipsum ad illam dando eis habituale lumen gloriæ, vt videte possint Diuinam essentiam. vide super Matth. p. 1. cap. 20. q. 5. ibi. dicendum, quod hoc non fiat, & qui vident Christum sunt beati, nam ipse est Deus, & finis nostræ, & eius visio est vita æterna vide super Matth. p. 7. cap. 25. quest. 44. in medio.

Beati oculi qui vident. Id est beati oculi mentis, qui cognoscunt ipsum Deum, nam in sola cognitione Dei constituitur vera beatitudo hominis, cognoscitur autem Deus quadrupliciter, confuso, & vniuersaliter, qualis est cognitio vulgarium, alia est cognitio per demonstrationem secundum quam aliquis de Deo philosophi tradiderunt alia est cognitio per fidem, quarta est cognitio per essentiam, & in hac cognitione consistit beatitudo vide super Matth. p. 1. cap. 5. q. 37. & quest. 38. & quest. 39. & quest. 40.

Beati oculi qui vident. Non est sensus quod Apostoli viderent in hac vita diuinam essentiam oculis corporalibus; si videbant vt D. Paulus vidit, caput ad tertium cælum quia hoc est impossibile, quia nec etiam in vita æterna post resurrectionem eam videre poterunt oculis corporalibus quia per nullam potentiam poterit eleuari oculus ad hoc, quod Deum videat; vt Hieronimus. non solum Deitatem patris, sed et filii, nec spiritus sancti oculi carnis videre possunt, nec aspicere; sed oculi mentis, de quibus dicitur: beati mundo corde. &c. vide super Matth. p. 1. cap. 5. q. 41. quando homo in corpore viuunt, non potest videre Deum per essentiam, quia Ex. 33. dicitur non videbit me homo, & viuere. Glossa dicit, quando in corpore viuunt, videri per quasdam imagines Deus potest, sed per ipsam naturæ suæ speciem videri non potest. repugnat ergo quodammodo, quod aliquis sit in statu viæ, vt videat Deum per essentiam, sicut repugnat, quod aliquis sit in termino mortis, et tamen adhuc moueatur, nam visio Diuinæ essentiae est beatitudo cuiuslibet intellectus, sed beatitudo est finis vltimus ergo qui habet illum non mouetur ad aliquid, via tamen dicitur moror, quia est medium inter terminum a quo, & in quem ergo quando aliquis est in via non videt per se sentiam Deum. vide super Matth. p. 1. cap. 5. q. 46. quo modo autem Moyses, & D. Paulus viderint, vide ibidem in solutione argumentorum.

Beati oculi qui vident. Duplex est beatitudo, quedam imperfecta, qualis, si in hac vita est, ad quam requiritur corpus alia est perfecta, quæ consistit in Dei visione, & ad hanc non requiritur corpus, quia totum quod est de substantia huius beatitudinis, anima separata potest habere, contra quosdam, qui dixerunt, quod anime separata non habent beatitudinem, vsque ad diem iudicii, & qui tamen corpus ad perfectionem beatitudinis quod ad bene esse, quia corpus aliquomodo pertinet ad perfechoem anime, vide super Matth. p. 1. cap. 5. quest. 33.

Beati oculi, qui vident, quia vos videtis. Vnde Petrus in transfiguratione dicebat bonum est nos hic esse, quia tantam degustauerat dulcedinem in visione, claritatis gloriæ Christi, quod cupiebat nunquam desicere illam visionem, nunquam enim putabat, quod posset in hac vita aliquid incurrere illa delectatio, vel saltem ad modum, non tempus interromperetur dum illinc se trans

ferrent, optauit, quod nunquam inde recederet, sic dicit Beda. si enim transfigurata Christi humanitate duorumque sanctorum ad possum visum societas delectat vt eos ne discedant in obsequia Petrus sibi se velit, quanta erit felicitas visionis Deitatis inter choros Angelorum addele perpetuo. vide super Matth. p. 4. c. 17. qu. 61. immo & tabernacula facere volebat, vt in æternum maneret in illa visione ibidem. quest. 62.

Beati oculi, qui vident. Non solum claritas, & decore corporis Christi, et ad glorificationem corporis eius, sed etiam ad glorificandum animas beatorum quodam modo, quia licet beatitudo animæ omnium beatorum erit in visione Deitatis, ista aliqua pars beatitudinis corporalis erit in videri eum claritate, & decore corporis Christi, vt sicut eius deitas nos beatificat, ita & humanitas quodammodo beatificat, vide super Matth. p. 4. c. 17. q. 39. ante medium.

Multi prophetae, & Reges voluerunt videre. Humanitas, enim Christi solum a beatis mouetur gloria, & licet in die iudicii appareat Christus in forma humanitatis gloriæ, tamen & prophetæ, & Regibus, & alijs, qui non erunt beati, non dabitur hoc ad gloriam vel gaudium, sed ad tristitiam, & licet Christus non dabit eis videre illam gloriam humanitatis ad hoc, quod tristetur, quasi tunc sit finis, tamen ipsa visio potius inducet eos ad tristitiam, quam ad gaudium. vide super Matth. p. 7. c. 25. q. 32. in responsione ad quartum argumentum.

Multi prophetae, & Reges, &c. Vnde Ioan. 1. vidimus gloriam eius gloriam quasi vnguenti, dicitur quasi vnguenti, licet vere esset vnguentus, ad ostendendum, quod totum, quod apparere debebat in vnguento vero, ad hoc, quod putaretur vnguentus apparuit in illo. vide super Matth. p. 4. c. 16. quest. 50.

Multi prophetae, & Reges. Nomen prophetæ specialius cõpuit Apostoli, ita, n. sunt nomina, q. specialiter illa cõueniunt, i. Propheta iustus, & discipulus, erit, n. Apostoli Propheta, & pluss. Prophete quia plura ipsi cognouerunt, q. Prophete, & viderunt q. Propheta non ostendit se sunt, vt patet in litteris fuerunt etiam Prophete, quia multa de maioris prædixerunt, & quocumque opus erat reuelabat eis spiritus sanctus futura. vocatur etiam iustus, &c. vide super Matth. p. 3. cap. 10. questio. 143. ibi tenet. prædicantur etiam ipsi Apostoli Propheta in maiori gratie gratis datur. vide super Gen. in præfatione D. Hier. in Pentate post textum: quid igitur damus veteres in ea illud, quos ante Propheta in ipso ritualia excelsit etiam Propheta veteris testamenti in faciendis miraculis. nam illi per alios non faciebant, alij autem faciebant nomine Apostolorum vt patet de mortuis suscitatis per tunicam B. Ioan. quam posuit super eos ex mandato eius quidam infidelis, vide plura & pulchra. super 4. Reg. c. 4. q. 30. per totum. excelsit Propheta veteris testamenti, primo in modo Prophetie, quia Deus erat promptus ad loquendum, per Apostolos, & alios minitros noui testamenti, quocumque vellent, in tantum, quod non oportebat eos cogitare quid loquerentur sed spiritus sanctus immediate loquebatur per eos. Matth. 10. non erat autem sic in aliis quo Propheta veteris testamenti nam non habebant Deum promptum, quando volebant aliquid cognoscere, reficit dicit Hieronimus 4. Reg. de sanamite. &c. secundo excelsit per partem reuelatorem tertio ex parte miraculorum quarto quia loquebatur omnibus linguis. vide super Matth. p. 1. in præfatione quest. 6. ante finem. Ioan. Baptista fuit Propheta, & pluss. quia Propheta, tamen Apostoli fuerunt maiores eo, Ioannes ex ceteris Propheta hoc, quod Prophete præcunabant, & non ostendebant, Ioan. autem etiam ostendebat, sed solum Iudæ ostendit. Apostoli autem toti modo cum osten debant, & ideo excelsit Ioannem, etiam plenius cognouerunt Christum quam Ioan. quia audierunt semper doctrinam eius, & conuersati sunt cum eo, quod denotat magnam excellentiam, vt patet in littera, Ioannes autem non conuersabatur cum eo. vide super Matth. parte 3. cap. 11. questio. 34. vide etiam ibidem quest. 35. in fine.

Et ecce quidam legis peritus tēnans eum; & dicens magister quid faciendo vitam æternam p'sequebis? Tūc ille tēnans, tamen Deus et dicitur et respondet, nam semper respōdit omnibus querentibus vitam tēnatorum, siue quomodoque petant, ne videatur ignarus facere, sed differt, quareis qui querunt bonum aut non respondet. Christi plane, satis dicendo intentionem eorum qui antem tēratione argunt, ait id super quod cum tēnans est tale quod oportet taceri, si non non hēram aliquid, quod potest dici, & fieri, in primo modo respondet, ostēdendo quod non potest fieri, quod petunt, vel id potest ad id, quod querunt, si autem id super quod si tēnator est, tale in quo aliquid respondere potest, aut tēnatoris sunt mali quī, scilicet ad nocendum tentantes, si vni, si solum, ad habendum aliquam gloriam ipse, in primo modo respondet, communiis tō circa maliciam, & tamen non aperit eis, id de quo querunt, tōta intentionem ipsoſū ſua circa hoc differt, quia vel tēnator peti dicitur in hūo ream conuictur, ab iniquitate, si potest non ſit, ut dicitur, et, si secundum respēcare, si autem ſit, vanus, querens ſi bi ſuadem, & non ſi edens infirmitatem. Alio aliquid malum, respondetur et ſed malum ſunt ut aliquando pro nocendo, et porali, aliquando pro quer, nūque quod homo oſlet ſuſtineri, siquid alius rariuſe ſuper et eum, & vincat, primo modo non respōdit, ſed tēnans tēns ſit ſolum ſibi ipſi aliquam gloriam, ſed non intendat ſervare Chriſtum neque pōnere eum in aliquā ſig. omnia, & talibus respondet Chriſtus dicit, & talis est tēnator hodieus, cui respōdit Chriſtus vide plura ſuper Matth. p. 6. cap. 22. q. 263. per. oium.

Tēnans eum. Tēnans ſignat, ut ſolum, pl. dolus autem vocatur tēnator cum dicitur, & accidens tēnator ē ergo officium tēnandi et dicitur, si quia alius non vocatur cum absolute tēnatorum ſuper Gen. cap. 1. q. 419.

Tēnans eum. Tēnare Dei in p'prie dicitur, cum regle ro eo, quod per humanam inſupietur agere poſſimus, totos nos diuino regimini ſubſequimur expectantes a Deo eſcām, aut velle, aut omnino aduſciti ſua liberationem, & hoc intelligitur, niſi propoſitum ſit ſub p'cepto, ut de non portando ſceptum, in ne petant, & c. Luc. 10. & de non p'grediendo, quid loquendum ſit coram principibus, & c. Luc. 22. dicit, tēnans ante Regem, aut p'ſeſſide, vide ſuper Exod. p. 1. c. 22. q. 3. in reſponſione ad ſecundum argumētum.

Tēnans eum. Tēnare Deum et implorare, vel expectare velle diuinam virtutem ſine neceſſitate, & viliſſime, vide ſuper Matth. p. 2. cap. 1. q. 25. in reſponſione ad quartū argumētum, & ſuper Exod. 10. c. 2. q. 3. ubi hoc velle eſt tentare Deū, quod tēnans dicitur de poſſetate eius, quem tēnans, Matth. p. 4. c. 16. q. 12.

Tēnans eum. Tēnare proprie inſit aliud eſt, quam experimentum ſumere de aliqua re, & ſic tentare hominem eſt velle habere experimentum de virtute eius, & dupliciter habetur experimentum de virtute hominis, ſecundum quod ad virtutem pertinet dno. & docinare à malo, & facere bonum, p. 33. declina à malo, & fac bonum, & vide ſuper Matth. p. 3. cap. 6. q. 17. & ſuper Deut. c. 1. q. 10. & cap. 6. quæſt. 6. circa illud, non tēnabis Domini tuum, & ſuper Gen. c. 22. ſup. illud tēnauit Deus Abraham, & ſuper Matth. parte 4. cap. 16. quæſt. 4. q. 12.

Tēnans eum magiſter quid faciendo &c. Tēnare poſſet diſtictus triphiciter interrogando, vno modo quando ex reſponſione alterius vult inſerere aliquod malum contra reſponſionē, & iſta eſt peſſima interrogatio tēnatoria, ſic faciēbani Pharīſei, de aliquando tēnans interrogat ſi experiatuſ ſcientiam reſpondens ſi, ſic faciunt magiſtri interrogantes diſcipulos, & c. tercio interrogat ut oſtentionem ſui facti communicando reſpondenti, vel cogendo eum ad conſiderandum ignorantiam ſuam, & iſtam modum tēnandi inueniunt Sadducei cum Chriſto interrogantem, & c. Matth. 22. vide ſup. Matth. parte 6. cap. 22. & 38. ibidem ſed dicendum, quod tili tēnabant.

Magiſter quid faciendo &c. Quomodo Chriſtus dicitur Magiſter vide in tabula generali, verbo Magiſter.

In lege quid ſcriptum eſt. In lege Moyſi erāt quædam, quæ partim in Deum, & partim in proximum ordinabantur, & alia quæ totaliter in Deum, & alia totaliter in proximum, ad primum pertinebant p'cepta decalogi, ad ſecundum cereuentionis, ad tertium p'cepta iudaica, vide ſup. Exod. p. 1. cap. 18. quæſt. 4. ſuper illud, oſtenditſque populo cereuentionis, & quia data eſt lex ad faciēdos homines amicos Deo oportuit, vi haberet p'cepta moralia ad faciēdos homines bonos, quod p'ra ſupponēbatur ad amicitiam Deum ſuper Exod. parte 1. cap. 20. quæſt. 32.

In lege quid ſcriptum eſt? Bene hoc aliquid doctrina, legis ad tria extenditur, & ordinatur primo ad cognitōnem Chriſti in lege promiſſi, ſecundo ad ſaluam conſcientiam per mandatorum impletiōnem, quia dicitur Matth. 19. ſi vis ad vitam ingredi ſerua mandata tēnis, ad cultum vnius Dei obſeruandum, vide ſup. Matth. p. 6. cap. 23. poſt quæſt. 72. circa illud, & vobis Scribæ, & Pharīſei.

In lege quid ſcriptum eſt? Diliges Dominum. Hoc eſt p'ceptum ſi autem & p'ceptum idem ſunt, ſi et non cōuertibiliter, quia quicunque p'cipiat quodcumque uoluerit, illud p'ceptum eſt non tantum lex, quia lex vni cōclumit ſed etiam quia lex proprie circa ſcripta ſunt mandata autem poſuit, & etiam non ſcripta, vide ſup. Exod. parte 1. cap. 20. quæſt. 32. per tunc, & c. ligunt, & mandata.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde. De amore Dei, vide in d. 2. Pet. c. 1. q. 2. ſecunda.

Diliges Dominum Deum tuum. Fluxus uariationis de dilectione Dei et, in lege accipiendo etiam lex multipliciter, & quomodo ut accipiamus quācumque ſit ſtricta, eſt mandatum illud in lege non poſuit Deus, & cap. & c. ſed liber vocatur Moyſi ſed de quibus mandatis eſt vide ſup. Matth. p. 6. cap. 22. q. 263.

Diliges Dominum. Quomodo hoc ſit primum mandatum, vide ibidem quæſt. 269. quare autem dicitur in lege, diliges Dominum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Vide ibidem quæſt. 170. & quæſt. 18. quid ſignificetur per hanc ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus, & tota mente, vide quæſt. 172. quare in hoc p'cepto dilectionis Dei ponantur tria determinatiōnes ſcilicet ex toto corde, & c. & non in aliquo alio, vide ibidem, q. 174.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde. Ad diligēdum Deum in toto corde oportet auſerri omnia viciola, ſcilicet impedimenta dilectionem eius, & poſſibile cultum aliorum Deorum, vi p. 1. Reg. cum dixit Samuel ad totum Iſrael, tēnate Dominum Deum in toto corde vello, auſerte de medio velloſi Deos alienos, Baalim, & Aſatoſim, & p'ra parate coram velloſi, & ſeruite Deo ſoli, vide ſuper ſecundum Paralip. 6. q. 8. ſ. p. ſi ſi quid ambulat coram te.

Diliges Dominum Deum &c. Homo in ſtatu nature cōditi, vel integre poſſet diligere Deum, ſuper omnia ſine aliquo dono gratiæ gratiæ dicitur etiam ſine gratia gratiæ faciente, non tamen poſſet hoc ſine auxilio Dei mouente cum ad hoc, quod ut accipiendum eſt, homo in ſtatu nature integre poſſet operari virtute nature ſuæ bonum ſibi conſultante abſque additione gratiæ dno, quia alia eſt p'ua conſultatio quā operatione, & cum illa autem nature contrarie indiget dno, dno bono ad diligēdum Deum ſuper omnia ſi licet quod mo uetur a Deo, & quod datur ei donum gratitum, per quod ſanctus corruptio nature, vi non impedit hanc dilectionem, & iſteſt gratia vel charitas, quæ p'uarē corruptionem ſancti, vide ſuper Matth. p. 5. cap. 19. quæſt. 17.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde. An ſit poſſibile diligere Deum ex toto corde, quia totum, perſe elum idem ſunt ex Arriſt. & ſi poſſet perſeſt conſi ſit in hoc, quod nihil eſt deſi quod dupliciter cōuenit, & c. & ſecundum hęc attenditur duplex ſollicitas in dilectione Dei, vna quia nihil eſt deſi de ſi, quæ ſi poſſet expendere in amore Dei, quin totum dilectionem eius ponat, & hoc eſt quod nunc cogitamus viſuando

nisi de Deo, nihil velimus, & amemus, nisi ipsum, nihil agamus, nisi ad ipsum, & propter ipsum. & hoc modo non impletur, neque potest implei preceptum in via, cum oporteat aliquid alia prater Deum considerare, & etiam voluntas non mouetur rogo conatu in Deum, cum affectus passionalis in aliquo impediatur, alia totalitas dilectionis est secundum quam totum illud, quod homo tenetur ponere in dilectione Dei, ponit, nihil subtrahendo, & secundum hanc totalitatem debet observari preceptum, vide plura super Matth. p. 6. cap. 2. q. 283.

Dilige Deum. An Deus possit amari a vobis in via exi-
stibilis per essentiam suam, vide super Matth. p. 6. ca.
22. quest. 184. & an sit necessarium, quod Deus diliga-
tur propter te, vide ibidem, quest. 185. an possimus, &
debeamus eum totaliter diligere, vide quest. 186.

Ex toto corde. An sit modus in dilectione Dei, & ibidem
quæritur frequenter.

Dilige Iamquam Deum tuum ex toto corde. Homo natu-
raliter amat Deum magis, quam se ipsum, non solum
amare concupiscentie, sed etiam amore amicitie, quia
inclinatio naturalis hominis in quantum est homo non
quam tendit contra charitatem, quia tunc charitas tolle-
ret naturam, & tamen non tollit illam, sed pericit, &
tamen ex charitate amat homo Deum plusquam se, et
ergo cum amicitia naturalis potest Deum amare plusquam
se, vide super Matth. p. 6. cap. 22. q. 302. & sic patet, quod
etiam diligere debet magis Deum, quam proximum,
quia magis diligit homo seipsum, quam proximum, &
tamen magis diligit Deum, quam se ipsum, ergo cum
magis Deum quam proximum, & illud est magis dili-
gendum, propter quod cetera sunt odio habenda, sed
propter Deum sunt proximi odio habenda, à Deo fe-
rentur, Lucæ. 14. si quis currit ad me, & non odit pa-
trem, & matrem, & uxores, & filios, & sorores, non po-
test meus esse discipulus, vide ibidem quest. 303.

Et proximum tuum sicut te ipsum. preceptum de dilec-
tione Dei, & proximi, non est unum, sed plura, & hoc non
propter diversitatem diligibilium, sed propter diversum
modum diligendi, non in dilectionem proximum non propter
se, sed propter Deum, ipsum autem Deum non
diligimus propter alterum, sed propter se item diligendi
est Deus, ex toto corde, & ex tota anima proximus
autem, sed dicitur quod illi, qui seipsum diligunt. Ite modi di-
lectionis Dei, & proximi, debent poni in precepto, sicut
& substantia actus, ideo si eadem modificatio esset virtus
que, esset idem preceptum de utroque, vel si esset diligen-
da proximus ex toto corde, sicut Deus, vel si diligere
deberet quis Deum solum sicut se ipsum, non diceretur
tunc, diliges Deum & proximum ex toto corde, &
tamen potuit esse idem modus, vide super Matth. 22. 6.
cap. 22. quest. 181. per totum. quare autem in secundo
precepto ponatur illa de, et non ita, sicut te ipsum. vi-
de ibidem, q. 280.

Dilige proximum tuum. In dilectione proximi includitur
dilectio Dei, nam Deus diligitur ex charitate propter
se ipsum, proximus autem propter Deum, unde non po-
test diligere proximum, quin diligit Deum; quod ve-
rum est de dilectione ex charitate, secus de dilectione
naturali, vel carnali, aut vili, vide super Matth. p. 5. cap.
19. quest. 124. prope finem. dilectio etiam Dei p. 1. sup-
ponitur ad dilectionem proximi, & ideo prius tradita
sunt precepta primæ tabule, vide ibidem precepta pri-
mæ tabule regulant hominem in dilectione Dei, præce-
pta secundæ in dilectione proximi, vide ibidem in prin-
cipio in medio & dilectio Dei præsupponit dilectionem p.
proximi, videtur 1. Iuan. 4. qui non diligit proximum suum
quem videt, quomodo Deum, quem non videt dilige-
re poterit? & ad Rom. 13. qui proximum diligit legem
implevit, vide ibidem q. 132.

Dilige proximum tuum. Hoc est secundum preceptum,
sed quomodo dicatur preceptum legis cui non ponatur
ex precepto in lege veteri, dicendum quod continetur,
virtualiter, unde illud preceptum non est quasi pars legi-
s, sed continens totam legem, ad Rom. 13. omne præ-
ceptum legis in hoc verbo insinuat, diliges proximum
vocatur autem preceptum legis, id est continentis in se om-

nia præcepta legis, & licet non continetur hoc præce-
ptum secundum hanc litteram alibi in veteri lege, ta-
men Levit. 19. habetur quantum ad scientiam, qua di-
citur diliges amicum tuum sicut te ipsum, vide super Mat-
th. p. 6. cap. 22. quest. 182. & 6. quomodo dicatur secundum
preceptum, ibi, quest. 180. 277. & an similia hæc duo
precepta de dilectione Dei, & proximi, ibi, q. 278.

Sicut te ipsum. Hoc non intelligitur pro equalitate, quia
magis seipsum quisque diligere debet, quam proximum
sed pro similitudine, quæ accipitur in fine dilectionis,
& in rebus quæ per dilectionem exhibentur finem enim
ad quem homo debet se ipsum diligere est Deus, scilicet
ut perveniat ad perfectam Dei participationem, quæ
est fructus, & ideo ad illum finem debet quis diligere
proximum suum, scilicet ut perveniat ad illum finem,
etiam debet ei velle eadem bona, quæ sibi ipsi, unde si-
cut, qui sibi verum bonum vult, vult aeternam vitam,
ita & qui diligit proximum debet ei velle vitam æternam.
cetera etiam bona, tam virtutes quam finem, & bona
quæcumque sunt una, sicut quisque illa vult per se,
in quantum bona ipsi sunt, ita debet velle et proximo.
vide Christus Matth. 7. quæcumque vultis, ut faciant
vobis homines, hæc eadem vos facite illis, vide super
Matth. p. 6. cap. 22. quest. 179. etiam Matth. 19. dixit
Christus cuidam iuveni, qui veniens quid faciendo vitam
consequeretur æternam, diliges proximum sicut te ip-
sum, & addidit ut seipsum ad redagendum iuvenem
qui dicebat se compluisse omnia præcepta legis, & ta-
men non compulerat, quia non diligebat proximum
sicut seipsum, quod ipse non facebat, cum non daret pau-
peribus elemosinam, secundum Origenem. sed hoc di-
ctum certe putatur. vide super Matth. parte. 5. cap. 19.
quest. 111.

Dilige proximum tuum sicut te ipsum. Debet tamen plus
amare seipsum, quia unusquisque tenetur se magis
diligere, quam proximum ex charitate, quia quan-
to plus amat salutem alius, tanto magis vitare peccata
illius, hoc homo debet magis vitare peccatum suum,
quæ peccatum alterius, ergo magis debet et seipsum ama-
re, quam alterum, & cum dicitur sicut seipsum, videtur,
quod dilectio hominis ad seipsum est sicut exemplar di-
lectionis, quæ habetur ad alterum, sed exemplar potius
est, quam exemplatum: ergo ex charitate magis debet
quisque se diligere, quam proximum, vide super Mat-
th. parte. 6. cap. 22. quest. 306. in qua qua sit, multa alia
plura repetuntur in ad quatuor quomodo homo de-
bet se habere ad proprias, ac adversitas proximi.

Dilige proximum tuum sicut te ipsum. Magis diligere debe-
mus proximum, quam corpus proprium, quia illud est
magis ex charitate eligendum, quod habet plenam
rationem diligibilis ex charitate, vel est proximus patet
hoc, quia proximus potest diligi ex charitate quadri-
pliciter uno modo ut principium illius boni in cuius com-
municatione fundatur amor charitatis, charitas namque
fundatur super caritatem beatitudinis quæ invenitur in
Deo essentialiter, & ut in principio a quo fluxit in alia, id
est maxime ex charitate participat illam, in nobis autem vi-
ni eo quod directe participat illam beatitudinem, in pro-
ximo autem, ut in consorte, & associato nobis in com-
municatione illius beatitudinis in corpore autem nostro
tanquam in eo, quod non directe, sed per reduntantiam
participat beatitudinem, & c. vide super Matth. p. 6. cap.
22. quest. 306. an autem vult proximus plus debet dili-
gi quam plus. vide ibidem quest. 307. an magis
propinquus quam extraneus, ibidem quest. 308. an ma-
gis meliores quam nebis contumaci, ibidem, quest. 309.
an inter propinquos sint magis diligendi consanguinei
qui affines, & amici, ibidem, quest. 310. an magis quis
ex charitate debet diligere magis patrem, quam filium,
ibidem quest. 311. quare patet diligit magis filium, quia
filius patrem ibidem in medio an homo debet magis
diligere patrem, quam matrem, vel contra ibi. q. 312.
an magis uxorem quam patrem, & matrem, quest.
313. an magis benefactores, quam benefactores à nobis,
ibidem quest. 314.

Hoc fac, & vivet. Licet non diligere Deum propter spem

vix æterni alique dicunt quod non, quia merces est finis eorum quæ diliguntur propter mercedem, sed his magis diliguntur quam ea, quæ sunt ad finem, si ergo Deum propter aliquam mercedem diligunt, magis illa merces, quam Deus diligunt, vel veritas est, quod charitas Dei fiat cum utitur mercedis, quæ vix dicitur, gloriæ spes generat charitatem, sed spes est expectatio mercedis, ergo charitas potest esse cum utitur mercedis, & ad Hebr. 11. dicitur, quod sancti patres aspicebant ad remuneratores, vide super Matth. p. 6. c. 22. quærit. 304. merces autem dicitur præmiium, quod quis ex labore, vel opere aliquo meretur, præmiium autem est, quod ali cui in bonum eius redditur, vide ibidem.

Hæc fac & vives. Virtus obsequii legem Moysi sit necessarium ad vitam æternam, vide super Matth. p. 5. cap. 19. quærit. 123.

Sacerdos tria illo præstat. Sed quid sacrificia offerret profecto melius est excutere opera misericordiarum ad proximum, quam sacrificia, tria illud misericordiam volo & non sacrificium, sed hoc non intelligunt pharisæi, quia perant bonum hominis ac eas sanctitatem consistere in sacrificiis Deo, & vide super Matth. p. 4. cap. 19. q. 19. misericordia est sublimis homini patenti necessitati, sacrificium autem dicitur quicquid ad cultum Dei pertinet inter omnes autem ceremonias divini cultus sacrificium excellit, cum autem dicitur misericordia volo & cetera sensus, quod Deus vult magis, quod petat aliqua de criminibus quibus eius, quam quod subtrahatur misericordia ad peccatum in necessitatibus humanis quibus misericordia est, vide super Matth. p. 4. cap. 12. quærit. 23.

Qui fecit misericordiam cum illo. De misericordia habes Dominica prima post Pentecosten, super illud, et bene vultis quod.

Quod super te egrediens ego veniens reddam tibi. Ibi laudat, & promittit Christus mercedem magnum his, qui super ea quæ obligantur ex lege aliquid boni operis facerent, & tamen Deut. 12. dicitur nec addas quicquam, id est in colendo Deum, supra id quod est in lege, quomodo potest hoc stare? Ratio quod faceret aliquid bonum supra legem sanctum est, sed facere supra legem aliquid quod est contra legem, hoc malum est, & prohibetur, vide super Deut. cap. 12. quærit. 121. finis, circa illud, nec addas quicquam.

Quod super te egrediens ego veniens reddam tibi. Cuilibet supereroganti in operando imperatorum aliquid in præmio, vide super Iud. cap. 19. q. 31. ubi medio, & super primum. Paralip. cap. 1. q. 29. circa medium. unde de non est peccatum facere bona super erogationem, nam licet Deus perceperit Moysi Num. 10. quod faceret diuina tubas argentæ, si tamen plures fuisset non peccat fieri licet dicitur Deut. 12. nec addas quicquam, vel minus, quia circa ceremonias cultus divini in sacrificijs, & oblationibus, quando à Deo determinatæ erant, non licebat alicui addere, vel minuire, & illud erat ad tollendum, ne inciderent Israelitæ in ceremonias idolatrarum, nam si Israelitæ præter ceremonias legem possent addere quascunque velissent, observarent simul ceremonias cultus divini, & cultus idolorum, sed erat Deo odibile, & ideo circa ceremonias sicut peccatum erat minuire, sic & addere, in alijs autem rebus in quibus periculum non erat incidendi in cultum Demonum, si opus bonum esset non erat peccatum super addere ad id, quod Deus iubeat, sed potius meritorium, sic erat de tubis, vide super 1. Paralip. cap. 1. q. 29. in medio.

ducunt et surdum, & mutum.

Occurrunt ei decem viri leprosi. Leprosia cognoscitur ex aliquo trium signorum primo si pilorum color mutatus esset in album, rufum, vel flauum à colore pristino, secundo si plagi locus esset puffedus, vel humilior reliqua carne, quæ vicina est tertio si color naturalis carnis esset mutatus in alborem, vide super Levit. cap. 13. q. 2. circa illud, quicumque viderit lepram in cute, & etiam qu. 1. super illud ipsi alba, vel rufa, est etiam hoc signum ad demonstrandum lepram esse in carne, quod ipsa caro appareat viva, & dicitur apparere caro viva, quando cutis alba, vel conspurcata est, & apparet ipsi caro rubra, & sanguinolenta, quæ sub cute latet, caro autem quando apparet super cute non dicitur esse vivens, quoniam non apparet color rei vivens, & sanguineus, qui est color rei vivens, illud autem est signum lepræ, quia lepra est virtus contigua, vide super Levit. cap. 13. q. 3. super illud ipsi quoque caro viva, quia aut lepra est morbus reddens hominem inutilem, & est murbus infectus, ideo le plus ejectione casta caltra, & habebat quæ signa in vestibus, per quæ cognosci possent, vultus, post quærit, circa illud, quicumque ergo. Tenebantur quidem manere extra caltra, nisi quando esset necessitas inevitabilis, & tunc exilientes leprosi intra urbem manebant separati, vide super Matth. p. 3. cap. 8. qu. 3. in fine, quæritur quæ autem in lege veteri manebant extra caltra, ponebatur eis signum: vt à longe cognoscerentur, neque ignorantes accederet ad eos, & pollueretur vide super Matth. p. 7. cap. 26. q. 31. in principio ponitur autem extra caltra ne sanos inquinaret, & illa est consuetudo generalis omnium gentium, extra de coniug. leprocap. 1. vide super Levit. cap. 13. q. 7. post medium.

Occurrunt ei decem viri leprosi. Frequenter plaga lepræ propter peccatum currit, sicut patet de Maria forore Moysi, quæ propter murmuracionem percussa est lepra vt habetur Num. 12. etiam de Rege Ozia, qui percussus fuit lepra in fronte, quia voluit transire, sicut Sacerdos, vt habetur 4. Reg. 1. 5. vide super Levit. cap. 14. q. 9. circa illud, & faciet sacrificium. propter hæc duo peccata ergo infligebatur à Deo plaga lepræ in veteri testamento, sicut propter murmuracionem de prelati, & maioribus, vt patet de Maria, & propter inobedientiam ad Sacerdotes, vel quoscunque prelatos Imperiales, vt patet de Ozia quia noluit consentire Sacerdotum mandato, ne thuribulum, sed vestiret officium Sacerdotale offerendo incensum, et 4. Reg. 1. 5. & 2. Paralip. 26. vide super Deut. cap. 24. q. 1. potest explicare lepra pro peccato, quod quidem peccatum excludit hominem à participatione Sacramenti, omni adinu, & passiva, sicut etiam lepra excludit hominem à Sacramento, etiam in nouo testamento, & veniens post nam susceptum, excludit à ministracione, & sicut peccatum aliis inficit, sic etiam lepra, nam propter hoc excluditur Sacerdos à ministracione, quia lepra est morbus contagiosus, unde ceteros quibus communicari incertetur, vide super Levit. cap. 21. q. 27. circa illud si talem scabiam.

Steterunt à longe. Non enim consuevit ionem habebant cum hominibus immo quando erant coram alijs hominibus cooperiebant os suum, in signum lepræ, & ratio est propter aeris respiracionem, quoniam qui leprosi sunt, non solum in superficie cutis, & carnis infecti sunt illo morbo, immo etiam ab interiori proveniunt, quod sunt infecti, totum namque eorum corpus corruptum est, ideo aer respirans ab eis inficitur, & vide super Levit. cap. 13. q. 10. circa illud vos vestite contectum.

Iesu præceptor miserere mei. De oratione habes Dominica præcedenti.

Ne ostendat vos Sacerdotibus. In lege ponebantur quædam ceremonie Levitarum, & alie Sacerdotum, ceremonie levitarum erant, quod essent saniores tempis, & cantores, ceremonie Sacerdotales erant multæ, prima erat offerre quotidie bis thymianam mare, & vespere Exo. 30. secunda erat quotidie locare lucernas in candelabro ponendo oleum, vel faciendo alias dispositiones, Exo. 27. & 30. tertia est ponere panes propositionis super mensam in tabernaculo, Levit. 24. quarta erat clangere tubas

facis

DOMINICA DECIMA TERTIA Post Pentecosten.

LVCÆ XVII.

Occurrunt ei decem viri leprosi. Quod in tribulationibus totius debemus habere ad Christum, vide Dominica Vndecima post Pentecosten, super illud. ad.

facris tempore sacrificiorum Num. 10. quinta erat introire in sancta sanctorum semel in anno in die propitiacionis Lev. 16. & ad Heb. 9. sexta erat facere sacrificia in altari holocaustorum, vel vblumque, & alias ceremonias pertinentes ad hoc septima erat purificatio in lepra, & ab alijs immunditijs ostendere, & reconciliare communitati mundorum. Levit. 13. & 14. & ob hoc Christus dicitur: ne ostendite vos Sacerdotes v. de super primum Paralip. cap. 16. quæst. 36.

Ne ostendite vos Sacerdotes. Erant multæ ministraciones Sacerdotes, prima erat introire in sancta sanctorum, &c. secunda erat offerre thymama super altare thymiamatum, &c. tertia parare lucernas candelabri &c. quarta erat ponere panes propositionis, &c. quinta erat immolare animalia in omni genere sacrificiorum, s. holocaustis, hostijs pacificis, &c. pro peccato. sexta erat crema re vitulum rufum, quod non erat in sacrificio, septima erat iudicare de leprosis, quando erant mundi, & quando immundi, & facere circa eos ritum purificationis, nam ad solium Sacerdotum hoc pertinebat, et ideo Christus ait ne ostendite, &c. aliae erant ministraciones minus principales, s. accersitorie ad alias. vide super primum Paralip. cap. 11. quæst. 21.

Ne ostendite vos Sacerdotes. Aliquem purificari à lepra contingebat duplèr primo quod aliquis per iudicium Sacerdotis determinaretur esse leprosus, & excluderetur à castris, & tamen secundum veritatem, ille non esset leprosus, quia facillitè poterant Sacerdotes errare in iudicando lepram, quia signa per quæ iudicant fallibilia sunt; & ideo quando populus confisteretur, quod ille mundus esset, fient in eo purificationes, quæ habentur Levit. 14. secundo modo contingebat purificari aliquem, ita quod fuisset vere immundus in lepra & post iudicium à Sacerdote immundus: tamen purgatur ipsa lepra ali quando miraculose, & aliquando naturalitè, miraculose sicut cum Deus percussit Mariam sororem Moysi lepra, & illa duravit per septem dies. postea autem sanata fuit. Num. 12. idem pater de Christo, qui sepe leprosus mundavit, &c. & illi populo ostendebat se Sacerdotibus, vt mundarent eos secundum purificationes, quæ habentur loco citato; ideo aliquando mandabat Christus leprosis à se sanari, vt ostenderent se Sacerdotibus vt pater in hoc Euangelio, ostendebat poterant leprosi mundari virtute nature, vt si esset aliqua lepra recens, &c. vt de super Levit. cap. 14. quæst. 1.

Ne ostendite vos Sacerdotes. Qui circa leprosos plura obseruabant, nam sanguine tingebantur pollex manus dexterae, & pedes dextri & extremum auriculæ dexterae, ipsius leprosi. quare autem hoc fiebat, vide super Levit. c. 14. q. 8. circa illud, ponet super extremum, & circa illud, & super pollices. In leprosi emundatione Sacerdos tingebat digitu oleo, & aspergebat coram Domino septies, id est mittebat Sacerdos septem vicibus digitum suum in manum sinistram, in qua erat oleum, & aspergebat septies, fiebat, enim ista aspersio ad emundationem peccatorum, & potest dici, quod aspergebat oleum ad significandam pietatem, s. quod Deus miseretur istis, qui mundabatur, & remitteret ei peccata, vel fiebat aspersio olei secundum consuetudinem eius, qui munda bant. vide plura, super Levit. cap. 14. q. 8. & q. 9.

Ne ostendite vos Sacerdotes. Causa quare cum Christus aliquos leprosos sanabat mittebat eos ad Sacerdotes, vt se illos ostenderent, scilicet quia ipse illis præstabat primum mundiciam, quæ erat naturalis sanitas, vel curatio: deerat autem illis secunda, quæ erat purificatio legalis, & erat ista necessaria propter duos, secundum conditionem temporis illius primo propter populum, quia si quis fuisset leprosus, etiam si esset curatus miraculose, vel naturalitè non auderet ille intrare in castra, neque alii auderent conuersari cum eo, quousque constaret eum mundum esse testimonio Sacerdotis facti examina tionibus suis circa eum, sicut ponitur Levit. 13. quia ita Deus tunc volebat & ob hoc dixit Christus leprosi, quem curauit circa Capharnaum. Matth. 8. vide nemi ni dixerit, sed vade ostende te Sacerdoti, scilicet vt videat ge esse mundum, & testimonio illius recipiatis, vt mû

duis inter homines, & hic erit dicitur ite ostendite, &c. & vt videat vos mundos esse, & testimonium perhibeat, & illi dum timent, in via mundati sunt. vide sup. Matth. p. 7. cap. 26. q. 33.

Ne ostendite vos Sacerdotes. Lepra peccata sunt, quæ debent Sacerdoti confiteri, confiteri autem non est intro ductum per aliquam pacem, vel bonum communitatis Ecclesiasticæ, aut secularis, sed est mandato Dei, vt puri efficiantur homines ad communicandum merita passionis Christi & sic recipiantur in consorcio Dei ad participandum autem merita passionis Christi oportet hominem esse mundum, & c. vide in secunda parte de sensforis cap. 63. in fine. lex vero de confitendo datur de solis mortalibus, nam dicitur, quod quilibet fidelis confiteatur omnia peccata sua, & tamen impossibile est cõfiteri omnia venialia, quia infinita sunt & nemo potest illa plene scire, vide sup. Matth. p. 4. cap. 12. quæst. 74. responsio ad primum ibidem dicendum. Item lex omni vtriusque sexus, quæ datur in concilio generali de confessione faciendi saltem semel in anno, fuit data pro omnibus hominibus habentibus lepram peccati, dicitur omnis vtriusque sexus fidelis: & sic potissime data est pro viris imperfectis, pro quibus lex laxior est, & pro viris perfectis, qui sequuntur arduos semitas consiliorum tamen condenda legem illam bene nouerit, quod viri imperfecti non peccant solui semel in anno notualitè, sed vix est, quod aliquis de viris imperfectis non peccet quotidie mortalitèr, imo quotidie pluries; ideo si teneretur homo illico, vt peccatui confiteretur, non diceretur quod confiteretur saltem semel in quadragesima, sed diceretur quotiescunq peccaret, confiteretur. vide super secundam Paralip. cap. decimo sexto, quæst. 16. in medio.

Et dum irent mundari sunt. Dum irent ad Sacerdotes, datur sunt, quia eis desiderio Sacerdotis, & Sacramentalis confessionis consequitur penitus spiritualis salu tem. Psal. 31. Dixi confitebor aduersum me iustitiam meam, & tu remisisti impietatem peccati mei vbi de sit tuorum inquit, confitebor, & remisisti de preterito. vide applicacionem huius scripture, dixi confitebor. sup. Matth. p. 3. cap. 11. q. 36. & huius, & tu remisisti. vide ibid. cap. 6. quæst. 12. ante finem.

Et dum irent mundari sunt. Quando homo vadit, vt confiteatur habet contritionem, & ideo statim mundatur, quia ad contritionem non exiguntur longa tempora, sed contritio quasi in instanti sufficit ad obtinendam veniam. vide super Iodit. cap. 9. q. 33. D. Bernardus, lib. 1. specul. vidualis, dicit exemplum de quodam clerico, qui infirmatus est monialibus, dum luere ad dicendum matutinum, & abscondit se in lectulo amissum, ipsa ignorante, vt cum rediret de inatitino cognosceret illam, interim autem Diabolus venit, & suffocauit clericum iacentem in lecto, quem innumeros moniales admittunt, quomodo hoc accidisset, & cum lachrymis orauerunt Dominum, vt indicaret eis itaunc illius apparit; eis non post multum significans se purgatorum neci cruciatibus, & inde illarum precibus posse eripi, eo quod in ipsa quasi subitane demonis suffocatione, de peccato suo doluit, & purgatorio igni reclusus est vide super primam Paralip. cap. 13. quæst. 31.

Certe ad pedes eius gratias agere. Ille qui miraculose recipit aliquod, non solum debet Deo gratias agere, sed etiam homini illi, cuius oratione, vel ministerio bonum illud recipit, sic mulier quæ erat vxor Abdiæ prophete, vide super 4. Reg. cap. 4. quæst. 2. Iuxta ad Elisham, postquam repleta sunt vasa oleo, ad agendum gratias ipsi, quia fecerat eis hoc bonum, & sic Christus hic, cum laudat istos leprosos, reuerfus est vntis illorum & gratias egit quod sanatus fuisset, alij autem nouem non redierunt, & Christus dixit ante nōne decem mundati sunt &c. non est inueteris qui daret gloriam Deo, oisi hic Samaritanus, dando, etiam gloriam homini cuius munus nō fit miracolum, datur gloria Deo facienti, vide super 4. Reg. cap. 4. quæst. 1. vide etiam ibidem cap. 5. q. 12. in principio & super Matth. parte 5. cap. 20. quæst. 122. in medio.

Nemo est inueniens qui redierit. Consequitur Christus de se p. qm mundatus vide sup. Math. p. 3. c. 8. q. 18. & c. 9. q. 1. 1. 1. in medio nouem curas a lepra, qui Iudei erant non redierunt ad gratiam, quia pauca deuotio in illis erat, ille autem decimus, qui alienigena erat rediit, & hoc Christus clamat ad magnam obprobrium Iudeorum. vide sup. Math. p. 4. cap. 15. q. 6. 2.

Nemo est inueniens qui redierit. & c. *Nulli hoc alienigena.* Ingratitudo opponitur gratitatem actum ubi proximi gratia donatio & quia contingit magis, & minus teneri ad gratitatem actionem, & ab illis magis, & minus discedere, igitur quis magis discedit ab ista gratitatem actione, tanto magis dicitur ingratus. Unde aliquantulum quatuor gradus primus est, cui quis negligit in officio retribuere aliquid p. susceptus beneficii, licet agnouit beneficia, & igitur met esse beneficia. secundus est, quando quis in affectu cōterminat beneficia tertius q. ab obliuiscitur beneficiorum quatuor quando contra beneficentem operatur aliquid inde hinc, & isti quatuor gradus & habent per ordinem, quia sequens presuppōit præcedentem, & est grauior illo, & ingratitude, q. est ad primos tres gradus, est speciale peccatum, sed quantum ad quartum est deformitas annexa peccato, & præfati tres gradus sunt eiusdem vini, & opponuntur eadem virtuti iustitie, figuratam actionem. Vide sup. Math. p. 5. cap. 18. q. 14. 1.

Nemo est inueniens qui redierit. & c. Nunquam melius apparet ingratitude in magnitudo, quam vbi ingratitude, & beneficium simul sunt propter oppositionem. vide sup. Math. parte 3. c. 1. q. 4. & 1. in principio, & si de ingratitude vbi plura uidetur, vide in tabula generali, ver. o ingratitude.

Vide ita re ianum fecit. Vide in fello Sanctæ Mariæ Magdalene.

DOMINICA DECIMAQVARTA Post Pentecosten.

MATH. VI.

Nemo potest duobus Dominis seruire. Posuit supra Matt. duas rationes quare debet curari auaritia inō potest tertiū q. quia in peccati hominem exhibere Deo familiā debuit non solum auaritia corruptit exaltationem in illa vt faciat indicare eligenda ille omnia propter diuitias sed etiam impedit hominē a cultu Dei. quod dupliciter potest intelligi vide sup. Math. p. 3. c. 6. q. 178. super illud, nemo potest.

Nemo potest duobus Dominis seruire. Sciuit quia seruus cuiuslibet, est tūc in occupatio pro vno homine, & ideo qui vni seruit, non potest alteri seruire, ita est de auaritia, & de Deo, quilibet enim alius est tanquā Dominus eius, qui ad finem illum agit, & op. rationem, quæ ad finē illum sunt. nam hinc imponit necessitatem eis, quæ ad finē sunt, scilicet non potest finis diuersitatem haberi quocūq. de modo, & per quæcūq. in modis, sed vnus modus, & de creaturā ut per quem veniat ad illum, & si ille finis debet haberi, necesse est, quod habeatur ille modus, & illud est, quod finis imponit necessitatem eis quæ ad finē, qui autem necessitatur ad aliquid est seruus illius, quia ille est seruus, qui non libere, sed ex necessitate agit, dicitur necessario quia ille seruus illius re, quā conuincit tibi, vt luxas, quia necesse est quod agat ad consecutionem illius, qui igitur habet in diuis finis vltimos habet duos Dominos, & sic non potest vtique seruire vide sup. Math. p. 3. c. 6. q. 178. super illud, nemo potest duobus Dominis seruire.

Nemo potest duobus Dominis seruire. Et hoc proprie sumen duos Dominos, quia etiam si non sint contrarii, est aliquid modo disparati alius non essent duo Domini, sed vnus, qui tamen Dominus est habet, quod sibi in aliquo seruatur in quo nō subordinauit alter sed propter seipsum illa habet, & exigit talia seruicia, & quantum ad illa q. seruatur vni Domino, non potest seruire alteri & hoc propter occupationem, sicut miles, est subditus comiti, & c. Vide sup. Math. p. 3. c. 6. q. 179. in principio potest tamē ho-

mo seruire homini, & Deo, eo quod homo non est Dominus contrarius, nec disparatus a Deo, quia totum seruicium quod homini impenditur simul Deo impenditur, quia Deus in b. f. talis, quod seruatur Dominus. 1. Cor. 7. & ad Eph. 6. cum autem subordinemur hominibus Deo, quantum ipse iussit illud seruicium impendit, ideo potest homo & homini, & Deo seruire, qui tamen non sunt duo Domini vide loco citato in medio, sique ad finem quā.

Non potestis duobus Dominis seruire. Propter hoc licet vix possit habere plures uxores, mulier tamen non potest habere plures viros, & hoc propter pacem in communicatione economica, quæ pertinet ad conseruationē indolui, ex Arist. 1. Polit. cap. 1. & 2. pax autem economica cōsistit in bona habitudine rectoris economici ad subditos rector autem est vir, subditi sunt uxores, filii, & seruici. Si autem plures viri eidem mulieri essent, multi reductores eiusdem domus æquales essent, & tales, quod ratio, nec ratio paritur quia omnis alia potestas impatiens confortis erit, vt ait Lucasus. lib. 1. in princ. de bello Iulii Cæsaris, & Pompeii, etiam quia isti, diuersa capita habebit, necesse erat esse diuersitatem animorum, vnde diuersa, & contraria præcipient, & tunc necessario esset lis, & disturbatio communicationis econome, & consequenter totius Civitatis, patet hoc ex parte subiectorum, quia si illi viri manderent uxori, vel filiis, vel seruiciis, vel disparati non possent pro eodem tempore vtique Domino a familia de serui, & sequeretur quod Dominus aut hic non potest duobus Dominis, & c. vide sup. Gen. 2. q. 3. in princ. vide etiam de hac materia, q. 179. vix non possit habere plures viros quia mandatur contraria. vide sup. Math. p. 5. cap. 19. q. 17. in principio.

Aut enim vnum odio habebit, alterum diliget. Sciuit cū non possit seruire vtique necesse est, quod neutri seruatur vel alteri tantum, & tunc si alteri, tantum diliget eum cui seruit, alium vero cui seruire non vult, non diligit, quia si diligeret seruatur, sic diligeret alteri Domino, vel nō potius alteri, quam sibi. vide sup. Math. p. 3. c. 6. q. 178. circa illud, aut enim odio.

Aut vnum sustinebit, alteram contemnet. Idem autem tolerabit vnum eorum obediendo ei, & sustinendo omnes labores quos ille sibi imponet, & contemnet alterum scilicet non curando de præceptis eius, nec de comminationibus, dicit autē Chry. quod penam ista duo propter duas conditiones seruorum, quidā enim feruntur ex amore scilicet quia diligunt Dominos suos, & nolunt liberari a seruicio eorum Exod. 2. 1. si dixerit seruus diligo Dominum meum, & non egredietur liber, & in talibus si quis diligit vnum de Dominis contrarius, necesse est, quod odiet alterum, quia quod diligitur reputatur vt bonum, quod autem est sibi contrarium reputabitur vt malum, alii ferunt ex solo timore pœnæ, & tales debent sustinere idē tolerare seruiciis imposita a Dominis propter timorē pœnæ. vide sup. Math. p. 3. c. 6. q. 178. super illud, qui vnum sustinebit.

Non potestis Deo seruire, & Mammona. Idem quia nemo potest duobus seruire Dominis, nemo potest si quare Deo, & Mammonæ, quia sunt velut duo Domini id est duo fines operationum, & non potest quis seruire Deo scilicet agendo omnia, quæ ille iubet, & seruire Mammonæ id est auaritie, vel pecunie faciendo omnia, quæ requirit auaritia vide sup. Math. loco citato, super illud non possitis Deo seruire, & Mammonæ. Mammona dicitur nuncupantur aliquando etiam accipitur pro auaritia, secundum quam diuine congregantur est etiam Mammona nomen demonis qui recitat hominem de auaritia, quomodo cum qui autem firmatur non potest quis seruire Deo, & Mammonæ, & hoc nō puenit ex sola occupatione in lucro in vnus, sed ex contrarietate, quia diuinitas, & Deus in contraria trahunt, vt ait Chry. 1. cor. terrena, vel Deus, si in corde hominis dominetur ad contraria ea vtroque trahitur homo, nam Deus trahit sibi seruientem ad superiora res autem terrena ad inferiora, & c. vide loco citato quæ illone 180.

Ne ieiunis sicut aui vestra, quid manducetis. Idem ne licitū sit superbie, nam Christus non prohibet ieiunium, tunc circa cibum & potum, & velles, sed immoderatum.

deterram foliiciradinem, secundum quam homo se totaliter tradidit huic occupationi, quasi ad hoc homo natus sit, vt procurat sibi ista, & non sit alia bona, quæ debeatur procurare, quia hoc communis peccatoris, & c. vide loco citato, super illud; ideo dicit vobis.

Animæ vestra quid manducetis. I. non sitis solliciti pro alia vestra quod manducare debetis per manducationem intel legite etiam p. t. n. quia est de illo solliciti sunt homines, & in non ex parte sunt potius pp. dicit, primo quia nomine cibi etiam potius intelligitur quia ista duo necessaria sunt, & vnum pp. alterum, nō cibis est principaliter pp. nutrimentum ad resurrectionem deperdiri per paries aquales & ad augmentum nutrimenti in animalibus nōdum perfectis secundum debitam quantitatem, potius autē & si aliquo modo nutritur, principaliter in non est pp. nutrimentum, sed propter dispositionem bonam cibi, quia non possit decoqui in stomacho cibis, qui est succus, sine humore potius, sed potius insecraretur sicut carnes in olla, & c. secundo quia sollicitudo nostra est de eo, quod est difficile haberi potius amicum habere non est difficile, quia est aqua & c. vide loco citato, circa illud anime vestra.

Nec solliciti esse dicentes, quid manducabimus. Deus vult conlabet homini inesse quandam sollicitudinem de necessitate ad vitam, & Apostolus iulit manibus laborandum esse, dicens qui non laborat nō mducatur tū reprobat nūl tam sollicitudinem, quia qui minus de his sollicitus est inuit, quod Deus nullam curam habet de eo, sed qd ipse solo opere suo ista debet acquirere, quod Christus non par, dicens: scit enim pater vester, cælestis, quod his omni bus indigebitis, vide p. Num. c. 13. q. 8. in princ. qd in tel ligantur nec solliciti sitis anime & c. cū anima nō comedat nec corpus, quia actus sunt suppositiorum, & non partiu, vide sup. Math. p. 1. c. 16. q. 18.

Nec corpori vestro, quid induamini. Etia hoc pertinet ad necessitatem. Eccles. 29. initio vult hominis panis, & aqua, & domus protegens turpitudinem vide sup. Math. p. 3. c. 6. q. 18. circa illud; nec corpori vestro.

Nemo anima plus est quam efca. Anima est maioris valoris, & principalior, & corpus plusq. vestimentum, id est maioris valoris, & supplemendi est, & tamen vos non habetis corpus, & animam per vestram sollicitudinem, nec acquisistis illa per vestrum laborem, sed antequā quicquid esset, Deus fuit sollicitus de vobis, vt daret vobis hanc per quā ceteris a fortiori dabit vobis cibum, & vestimentum, quia in nosa simi, & necessaria ad confirmationē hōrum, vide loco citato, circa illud, nemo anima.

Nemo anima plus est quam efca. Anima aliquando signat totum hominem, ut pater Gen. 4. 6. & Exod. 1. quod septuaginta aīe ingressæ sunt cum Iacob in Ægyptū, i. septuaginta hoīes aliquando pro vira accipitur, vt hic, & alibi, tū Christus ait, quod qui aīam suā odit in hoc seculo, in vitam æternam custodit eam, & Deut. 22. dicitur: & occidi animam eius, animam eius, vide sup. Deut. 22. q. 3. circa illud; & occidi animam eius.

Respicite volatilia cæli. i. volatilia, q. mouentur per aerē, ce lum, naer vocatur quia totum hoc quod supra terrā, & aquas est simplices cæli vocant, & sic aīes debent habita re in cælo, vel moueri per illud, & ita semper vocatur Pf. 8. volucres cæli, & pīces maris vide sup. Math. p. 3. c. 6. q. 18. super illud, respicite volatilia.

Quoniam non serunt. Non vult Christus per hoc afferre nobis curam serendi, quia volucres non serunt, sed est quædam similitudo proportionis, vide loco citato circa illud quoniam non serunt.

Neque metant. I. dēst non colligunt de agris, sicut nec semina verunt, vide ibidem.

Neque cōgregant in horrea. Postq. metitur fruges reponitur in horreis, vt ibi conseruetur pro tpe cōsumendi, & hoc non faciunt volatilia, quia non habent horrea. Luce. 12. non seminant neq. metunt, quibus non est cella nū, neq. horreum aliqua tam ena illa habent vni prouisiuam, & imitantur bonum aliquo mō quia habent quandam modum prudens, sicut formicæ, quæ cōgregant in aestate pro hieme grana, & si cōtingat grana per abundantem pluuia ita em disposi ad corruptionem, vt subintrante pluuia in cellaria formicæ educat grana ad solē desiccanda & c. vide loco citato sup. hac verba neq. cōgregant.

Et pater vester cælestis pascit illa. Id est eis cibum de quo pascantur preparans eis cibum Pfal. 146. qui dat inueniens escam ipsorum, & pullis coruorum ierusalem. Et, & dicitur pater vester, & non Deus, ad inuendū quod hō debet habere inueniam confidentiam, quia pater misceat filijs, & non potest obliuisci illorum, na Deus cum sit pater noster non potest se cōtinere, quoniam misceatur nobis, Pfal. 102. sicut misceatur pater illorum misceatur illis Dominus, & c. & si aliquando trāscatur & non proprius hoc scit a nobis misericordiam suam in ista illud, cum iurat faciens misericordiam recordaberis, & Pfal. 76. nīquid obliuisceris miserentem Deum, & c. vide sup. Math. h. loco citato circa illud, & pater vester.

Respicite volatilia & c. Et Luce. 12. dicitur considerate cor nos quia non seminant & c. hac diuersitas pot. sic explicari, i. qd Christus diceret respicite volatilia cæli, & tunc adderet specificandum, & maxime respicite coruos, & nōn abilitet dicit in generali, respicite, & quia omnibus volatilib. cōe est, non habere prouidentiam de cibo, postea in speculi vultus tangere de coruis, quia illi valde paucam sollicitudinem habent, vt dicunt quod Christus dixit coruos, Math. autem sequens significationem, & non vt ha posuit volatilia, vel dicant quod Christus diuersis vici bus prædicat istud de sollicitudinis prohibitione, & vna vice dixit, respicite volatilia cæli, & alia vice respicite coruos, vide sup. Math. p. 1. c. 6. q. 18.

Nemo vos magis pascit illa. Id est maioris pascit estis, & maioris respirations apud Deum, quam volatilia, & Deus habet curam de illis sufficientem, ergo a fortiori habebit de vobis, vide loco citato, q. 18.

Qui autem vestrum potest adducere ad staturam suam cubitam vnam. I. non est opus habere magnam sollicitudinem de vestimento, quia ille qui habet curā de corpore vestro, habet curam de vestimento, & ostendit, quod vestimentum sit secundum commensurationem ad corpus, ad illud ergo pertinet habere curam de magno, & paruo vestimento qui habet curam de corporis magnitudinem homo tamam per sollicitudinem suam nihil potest addere in magnitudine corporis sui, quod probat, quia nemo cogitans, id est per cogitationem suam potest addere vnum cubitū ad staturam suam duobus alijs modis potest exponi, vide loco citato, circa illud, qui autem vestrum.

Considerate hila agri. Deus enim vestra illa sine illorum, sollicitudine, aut hila agri, & non hominē, aliquis dicit; qd humanus labor & sollicitudo cōferat aliquid ad illam pulchritudinem, illa n. agri per se nascuntur.

Quomodo crescunt. Vt perueniat ad debū magnitudinem.

Non laborant. I. vt crescant, aut polstra fiant.

Nec n. non filant. & hoc dicitur ad tollendam sollicitudinem de vellibus quæ sunt ex filis contextis, & fila habentur filando, & filare est exordium ad velles, vide loco citato circa illud, considerate hila.

Dico autem vobis, quoniam nec Salomon. Ostendit quō sine sollicitudine humana habet vestimentum melius, quā cum sollicitudine, & nemo est, qui minore possit habere sollicitudinem, & de quo minor habetur etiam sollicitudo a Deo, quam hila agri, & nemo esse videtur, qui cum maiori sollicitudine, & diligencia velles procuraret, quam Salomon, & tamen hila melius, & pulcherrime vestimtur quam Salomon. posuit autem eam plū de Salomone, quia inter Reges Iudæorum nemo fuit ita diues in auro, & argento, & varietate domesticæ supellectilijs, vt patet 1. Reg. 10. & 9. & 10.

In omni gloria sua. Accipitur gloria pro apparatu, & ornatu exteriori qui fuit in Salomone abundantiissime, & potest intelligi in omni gloria id est in toto tempore, quo regnauit, & c. vide sup. Math. p. 3. cap. 6. q. 18. super illud, dico autem vobis, vide etiam sup. secundo Paralip. c. 2. circa tex. post q. 16. super illud, & gloriam, & ca. 17. post 1. circa illud, & multa gloria, vide etiam sup. Matt. p. 5. ca. 20. quæ l. 67. in responseione ad tertium arg.

Si autem seruant agri, & c. Deus se vestit, quāto magis vos modica fides. Arguuntur autem a minori ad maius, vide sup. Math. p. 3. c. 6. q. 18. circa illud, si autem seruit, sed si solliciti estis de hoi magis, qd de hilijs, quare nō dat ita pulcherrima vestimenta hominib. sicut illis, vide ibid. q. 18. quare dicitur potius de hilijs, quam de alijs rebus, vide ibid. q. 18.

Nolite

I N D E X.

Molite ergo solliciti esse dicentes, &c. Hae. n. omnia gentes inquirunt. Gentiles non habebant certam opinionem de futuro saeculo, & ideo nihil sperabant, sed plurimi eorum credebant post hanc vitam nihil esse, & consequenter nihil bonum manebat homini, nisi comedere, & bibere, & frui delectationibus in hac vita, vt pater Ecclesi. 1. Christus autem inducit hoc de gentilibus ad confusionem Iudeorum, & c. vide loco citato circa illud, huc enim omnia gentes inquirunt.

Quaere primum Regnum Dei, & iustitiam eius. Regnum Dei illi vita aeterna, & hoc regnum querendum est, s. cogitandum est de eo, quaerere autem iustitiam est conari ad obsequium legem, & faciendum opera bona p. quaerentium in Regnum, ponitur, autem primo Regnum Dei, quia ipsum est finis, & iustitia, id est obsequium mandatorum, est id quod est ad finem, finis autem in cognitione praecedit ea quae ad finem, quia nullum agens s. cum ratione potest aliquid agere nisi praesupposito fine, & quia beatitudo est finis simpliciter omnium operum humanarum necesse est, quod praesupponatur ante omnem operationem, vide sup. Matt. p. 3. c. 6. qu. 18. circa illud, quaerite autem primum.

Et haec omnia adiacent vobis. I. cibum, potus, & vestitus ap. plicabuntur vobis postquam quaesieritis Regnum Dei, & iustitiam eius, vide loco citato non tamen est intelligendum, vt aliqui putant, quod nullo modo debeamus quaerere cibum, potus, & vestes, sed haec per se ipsa nobis eueniunt sine sensu est, quod principaliter quaeratur regnum Dei, & iustitia eius, & rarius principaliter cibum, & c. dicitur autem haec omnia adiacentur primo ad signandum, quod minus principaliter quaeri debent, quia sunt tanquam accessoria, & adiuncta respectu principalis, quod est Regnum Dei secundum ad diuiniendum desiderium nostrum, nam si proprie diceretur, deberet dici primum quaerere Regnum Dei, & iustitiam eius, & postea quaerere cibum, & potum, quia tamen homines sunt inclinati ad superfluum querendum ista, & Christus volebat auferre istam superfluum s. iustitiam, ideo posuit in hoc extremo, quod homines non quaerit &c. nam cum inde se reddunt alio tantulum per naturalem inclinationem, mouentur ad medium, & ideo dictum est adiacentur vobis, & non quaerite illa, vide loco citato q. 18. sed sic dicitur quaerite primum Regnum, &c. quare non posuit, quod quaeratis primo honorem Dei, cum homo tenetur magis diligere Deum, quam seipsum? Responderetur quod loquitur Christus de bonis solum, quae pauper nos ipsos quatinus & istorum suum praecipua beatitudo, & iustitia per quam pervenimus in eam, honor autem Dei non appetitur pp. nos, sed pp. seipsum, videlicet, quod sub nomine Regni Dei intelligitur honor Dei, quia regnum Dei est beatitudo & beatitudo obiectiva est Deus, formaliter autem est visio Dei, & quia visio nostra non est beatitudo, nisi propter Deum, quae videmus principaliter est beatitudo nostra ipse Deus, & ideo querendum Regnum, querimus honorem Dei, vide loco citato, q. 18. sed quare nos hortatur ad sollicitam querendum Regnum Dei ipsum, n. neque veniat tardius, n. cito, etiam in nos istud desideremus sed veniat, quando Deo placuerit finire dies nostrae melius ergo dixisset quaerite iustitiam Regni Dei, i. sollicitam quaerite, quia bona operatio est in potentia nostra, & ideo circa iustitiam posuimus habere sollicitudinem, quae dicendum sit, vide loco citato q. 18. in qua q. habes etiam quod dirigitur ad beatitudinem sit dupliciter, & qd. Deus, & beatitudo idem sunt realiter.

Quaere primum Regnum Dei. Et deo David vinctus in Regem, quia tunc homo recte se habet, quando prius respiciat eas, quae Dei sunt, & ad illa q. sunt necessitatis humanarum principio Regni sui potius se intromittit de Diuino cultu, & deinde de temporalibus apparatus, vide sup. l. Par. c. 13. in praebulo, & sic etiam Anna, & vir eius, & tota familia, cum quadam die recessuri essent de loco Sanctuarii ad terram suam, primo iuerunt diluculo ad Sanctuarium, vt adorarent ibi Dominum, & tunc pergerunt in viam suam, qui est modus Religiosus vt primo homines curent de eis, quae Dei sunt, deinde ad negotia sua deuoluantur & tunc prosperiora veniant cuncta, quae tractauerint, vide sup. l. Reg. p. 1. c. 1. q. 24. circa illud, & adoraye

runt coram Domino.

Quaere primum Regnum Dei. Ex hoc inter viros Christianos affluosus ad legem Dei, inoleuit consuetudo, vt quo die primo vacent orationi, q. incipiant negotia sua tractare, vel qd. primo Missam audiant, hoc. n. ceteros actus dignit, sed adhuc potius erat istud inter Iudeos, q. tunc nos, q. a inter eos erat maius desiderium eisdem Sanctuarii, & orandi ibi, q. inter nos, vide sup. l. Reg. loco citato, super hoc Evangelium potest tractari, de contemptu diuitiarum, quia illa verba non potest Deo seruire, & M. mone dicitur enim sunt Idolorum seruitus de qua re, vide l. feria quinta post secundam Dominicam Quadragesimae & in tabula generali, verbo diuitiae. Similiter sup. illa verba respiciet volantis c. 8. & c. & pater vester c. 8. & c. potest tractari de Diuina prouidentia, & gubernatione de qua re, vide in tabula generali, verbo prouidentia, & verbo gubernatio, & gubernare. Similiter de sollicitudine, habes plures quaestiones sup. Marth. p. 3. c. 6. a q. 188. vsque ad q. 193. m. cl. iustitiae, & si omnia compendiose lector videre desiderat, poterit videre in tabula generali verbo sollicita do, ubi omnia expressa, & compendiose habentur.

DOMINICA QUINTADECIMA post Pentecosten.

LXXV.

Ihesus in Ciuitatem, quae vocatur Naïm. Hoc Euangelii explicationem est, feria quinta. post quartam Dominicam Quadragesimae.

DOMINICA SEXTADECIMA post Pentecosten,

LXXVI.

Intrauit Iesus in domum cuiusdam principis Pharisaeorum sabbato manducare panem. Modus Sacrae scripturae, est per panem intelligere quicquid in cibum veniit, & potus, & sic accipitur hoc in loco, quia certum est, quod Christus non manducaret solum panem cum iuliuaretur ab homine diuite, immo a quodam principe, ideo nomine panis intelligitur non solum cibum necessarius sed et cibis copiosus, & solennis, sic patet q. Reg. 6. cum dixit Eliseus pone panem, & aquam cum eis, & sequitur & apposita est eis ciborum magna preparatio, & l. Reg. 14. dixit Saula ledictus ho qui comederit panem, vsq. ad vesperum, & Ionathas filius Saulis comedit mei, & t. c. inuenit panem, vide sup. Marth. p. 3. c. 6. q. 11. in princ. vide et sup. Marth. p. 4. c. 1. q. 1. circa illud, cum panem manducant, vide de p. c. 1. q. 1. i. b. i. est, ergo dicitur, quod de omnibus cibis, vide etiam sup. l. iudic. c. 13. q. 26. super illud, cui dixit Angelus, si me cogis, non comedam panes tuos. vide etiam sup. q. Reg. c. 1. q. 3. circa illud, & comedebat panem, vide etiam sup. l. iudic. c. 11. q. 28. quasi in medio. immo nomine panis intelliguntur omnia necessaria, vel quae ab homine petuntur, vt victus, & vestitus, & quicquid aliterum est, vide sup. Gen. c. 1. q. 19. post ly spinas, & tribulos, & c. 1. circa textum, super illud, ponite panes.

Et ipsi obseruabatur eum. I. Pharisaei erant obseruantes ad ea omnia si aliquid verbum erroneum diceret, vel aliquid faceret, vide sup. Marth. p. 1. c. 4. q. 12.

Silicet Sabbato curare. Vide feria quarta post Dominicam quartam quadragesimae, super illud, non est hic ho s. Deo, qui sabbatum non custodit.

Et ecce homo quidam hydropicus. Hydropesia anasaritiam significat hydropicus enim quanto amplius bibit, tanto magis fitit, sic est avarus nam temporalia bona solum non extinguunt quia avari volunt diuitias sine mensura, cum eas non ad usum, sed propter se ipsas velint, primo Politic. & ea quae propter se ipsa aliquis vult, sine mensura vult similiter & odientes faciunt, vide super. Marth. par. 2. cap. 5. qu. 17. in modo, ibidem. ad i. dicendum, &

scent hydropicus nihil magis desiderat q̄ vinum aut aq̄,
sic avarus nihil amat ardenius, q̄ thesaurum; ideo de il-
lo semp̄ cogitat, & sic aia sua semp̄ est cum thesauro, q̄ a
anima magis est vbi amat, quā vbi amatur. & Christus
ait, vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. vide super
Matth. p. 4. c. 6. q. 17. circa illud vbi est thesaurus tuus,
est in tantum inextricabilis sitis animi, quod ei deest, tā
quod habet, q̄ quod non habet, quā quod non habet ca-
pit, potius esse necessarium, id autem quod habet tange-
re non audeat, ne de necessitate quā illo vbi non potest tantū
eo indiget, quantum si non possideret, & sic dicitur Ec-
clesi. 5. avarus non implebitur pecunia, vide super Gene.
in Epist. D. Hieronymi ad Paulinum. c. 3. sup. illud, tam
quod habet, quam quod non habet.

Ipse vero apprehensum sanavit eum. De diverso modo operā
di miracula, vide Dominica vnde circa post Pentecosten,
circa illud, misit digitos suos in artem illius.

*Cum vestrum Assini, aut best in puteum cadit in sabbato, et
non continuo extrahit eum.* In sabbato non licet parare ci-
bos, nec accendere ignem, sicut nec poterant hebrei colli-
gere manna die sabbati. Exod. 16. poterant tamen die sab-
bati fieri opera necessitatis, & opera quae non erant re-
sistat, neque directe, neque indirecte, de operibus necessi-
tatis, vt est defensio ab hostibus, vt patet primo Machab.
c. 3. vbi cum quidam de Indis vidissent contra se hostes
incurere, vt non frangerent precepta legis, & pugnarent
diebus sabbatorum non descenderunt se, sed mortui sunt
de eis, vsq̄ ad mille animas, cum paruulis, & vxoribus di-
centes: moriamur in simplicitate nostra, testes sint super
nos caelum, & terra, quod inuise perdidit nos, alii autem
cum Mathabias Sacerdote magno patre Machabaeorum
deceuerunt esse pugnandum in diebus sabbatorum nō
inuadendo, sed se ab hostibus defendendo. licebat etiam
facere opera alia necessitatis, vt adquirere iumenta. Luc. 9.
33. licebat etiam vi eueniret aliqua infortunia pecoribus
sabbati, in quibus subito perirent, nisi succurreretur eis,
subuenire immediate, vt patet hic. vide sup. Exod. c. 20.
quest. 14. in principio.

Cum vestrum Assini, aut best, &c. Et Matth. 12. dat exem-
plum de oue, quae cadit in foveā, nam subito extrahitur,
& ait, quanto magis homo melior oue. Multo magis de
best adiunari hō, qui est melior oue, & c. vide sup. Matth.
p. 4. c. 12. q. 29. circa illud, qui habet orem vnam, quare
autem induxit ibi quæst. de oue, vide ibi q. 34. & 35. An
sabbato liceat egros curare, ibi q. 16. & an medicus, Iudeo
rum licebat curare homines in sabbato, & quod eorum
cura sit ad duos, & quare Iudei Christus m̄ arguebant, cum
infirmos curabat, ibi q. 37. & quare Christus potius cu-
rabit in sabbato, quam in aliis diebus, & quod mala du-
rant, & infirmitates tanto tempore, quanto iudicat Deus
expedire, & vltra non durat per momentum, ibi q. 18.

*Recumbite in nouissimo lae, vt qui te inuitant, dicat tibi, ami-
ce ascende superius.* Hic agere poteris de humilitate, & sa-
pebia, de qua re. vide in tabula generali verbo humilitas
vide etiam Benjamin qui recubuit in nouissimo loco, in
quinque patribus excellit frater suos, hic dicitur Gen. 43
c. & mirabantur nimis, semper patribus quibus ab eo acce-
perant, nā quilibet frater Ioseph per se fore comedeat in vno
disco, licet omnes in eodem mensa fumerent cibum, &
mandulo ipsius Ioseph apponeretur eis cibaria. f. vt tan-
ta, vel tanta pars cuiuslibet daretur, & in hoc videtur, quod
Ioseph seruauit ordinem primogenitū, vt aliquilibet
magis dederit Ruben, q̄ alius, præterq̄ Benjamin, quē li-
cet in ordine sedendi non præposuit, vt rectum ordinem
seruaret, tamen in cibo ceteris præposuit, vt in quinque
partibus, excederet, inquit facit textus potest esse, vt de quo
libet cibo daretur in quinqueprim Benjamin super alios,
sed cum cullibus aliorum, ad sufficiendum, & ad residuum
daretur valde videbatur superfluum tantum dari Benia-
min, in quantum quinque, vel sex hominibus sufficeret, vt
superabundaret, vel secundum aliquos potest dici, quod
non datum fuit de quolibet cibo quinqueprim super alios;
sed quod ei quinque cibi dati sunt, alius autem vnus cib-
us, tantum, vel dicitur quod quilibet accepit quinque cibos
Benjamin autem de quolibet dupli accepit, & quia q̄
que cibi erant, superabat Benjamin alios quinque parti-
bus, satis est quoque modo intelligitur quod Benjamin

qui sedebat in vitimo loco, accepit maiorem honorem, &
portionem, ita vt mirarentur fratres nani. vide sup. Gen.
cap. 43. in fine expositionis totius capitis. q. 1.

Omni qui se exaltat humiliabitur. Vide Dominica decima
post Pentecosten super illa verba, qui se humilitat exalta-
bitur, & qui se exaltat humiliabitur.

Qui se humiliat exaltabitur. Vnde Saul quia erat humilis
exaltatus fuit in Regem, & dum esset Rex, vacabat ad
hanc agriculturā, propter humilitatem, non tamē manse-
bat per hoc auctoritatem Regum, quā ante eum nulla
fuerat auctoritas Regis sed nunc incipiebat, & tanta illi
esset, quantā si faceret Reges, ipse autē qui primus erat
nō peccat nō ponendo statum Regalē in magna auctori-
tate, imo videbatur facere Saul id, qd pertinebat ad virū
prudentem, ipse enim priusquam sumeretur in Regem
erat rusticus, nolebat autem quod principatus honoraret
eum, sed ipse volebat honorare principatum, quousq̄ et
go faceret aliquid dignum honore, nolebat se m̄ honori-
bilit statim ponere, cum vero pugnauit contra Ammonitas
& fecit ibi aliquid laude dignum incepto esse honorabi-
li, vnde immediate elegit sibi tria milia virorum, tanq̄
Rex, & nūq̄ amplius arant, vide sup. Reg. p. 1. c. 11.
quest. 4. & 5. in princip. & versus finem.

Qui se humiliat exaltabitur. Et in tantum exaltatur qui pro
Christo se humiliat, vt indicatā potestatem debeat exee-
cere in die iudicii, quia patet omnia q̄ in hoc mundo ho-
minem humilem ac depresso reddunt, præcipuum est
paupertas voluntaria, & pauperibus talis excellentia iudi-
canti potestatis permittitur per modum meriti, vide su-
per Matth. p. 5. c. 19. q. 20. in medio.

DOMINICA DECIMASEPTIMA post Pentecosten.

MATTH. XXII.

Cum imposuisset Iesus silentium Sadduceis. Silentii im-
ponitur alicui dupliciter vno modo per auctoritatis
inuentis, & ita vide adducunt rem, de qua conten-
ditur vni. imponitur alteri perperum silentium, super peti-
tione eiusdem rei, sine vltra adducunt, nec aduersari
curat mollesiter trahendo eum ad adiutorem super hac re.
Secundo modo imponitur silentium aliquid quando ratio
ne superatur, ita vt nihil habeat, quod loquantur. & tunc
sibi silentium imponit, quia vltra non videt præ uerecū-
dia loqui, sed quia ille, qui cum ratione conuicit imponit
sibi hoc omni uerecundia dicitur imponere, et silentium
Christus antem imposuit silentium secundo modo, & non
primo modo quod autem, vide sup. Matth. p. 6. c. 22. q. 2.
ad 30. in princip. sed quomodo fuit imposuit silentium,
quia adhuc durabat contentio Phariseorum, & Saddu-
ceorum, sup. resurrectione, & Angelis, & c. vide ibidem
in medio, vt respondetur dupliciter.

Cum imposuisset silentium Sadduceis. Sadducei, & Phari-
sei erant mortui, & sic discordes, nā Pharisei putant
resurrectionem futuram, & animā, & Angelum esse, Sad-
ducei autem negant animas, & Angelos, & resurrectionem
& quando quis tenet se scilicet scilicet Sadduceorum om-
nes Sadducei adhibebant cum contra Phariseos, & eorū
tra, & tamen si esset quis qui neutram positionem tene-
ret, sed utrique adhaerere inuestigant contra eum, ita
Pharisei, quam Sadducei, exempla eis Sacra scriptura, vi-
de sup. Matth. p. 4. cap. 16. q. 3.

Cum imposuisset silentium Sadduceis. Sadduceorum, est
quidam secta qui in hebreo vocantur Zaduchim id est iusti,
& in latino, corrupto nomine, iuxta laici sermonis
consuetudinem, Sadducei appellantur, qui vendicant sibi
quod non sunt, corporis resurrectionem negant, a niam
cum corpore dicitur aliter affligant, hi tantum qui inque li-
bros Moysi recipiunt, Prophetiam vero vaticinium re-
spondunt, & c. vide sup. Matth. p. 1. cap. 7. quest. 63. ante me-
dium, & in eadem q. referuntur quamplures sectæ si de
Sadduceis vbi plura videre, non est ad propositum hic
referre, quia habentur in tabula generali verbo Saddu-
cei, vide ibi.

Conuenerunt in vnum. Venerunt ad tentandum Christum & licet Pharisei & Sadducei aduersari effent tamē cōtra Christum concordabant inter se, & iō desiderabant qualitercūq; illū cōfundere, et ad hoc Pharisei prius cōperunt tentare super tributo reddendo, vel non, & ipse confundit eos, quibus recedentibus accesserunt Sadducei, & similiter tenuerūt eū super resurrectione quos Christus conuincit imponens silentium, & Pharisei cōcitant eodem huius, quod prius redeunt ad tentandum Christum. &c. vide sup. Matt. p. 6. c. 22. q. 23. quare autem dicat Mart. quod conuenerunt Pharisei, cū Marc. 12. dicat: accessit vnus de scribis, & ita ille qui hoc quæsiuit non erat Phariseus, sed scriba. dicendū, quod Phariſei sunt & scribæ, licet non oēs, pro quo sciendū, qd nō se habent Sadducei, & scribæ, sicut Pharisei, & scribæ. vide loco citato q. 23. & esse scribam accidit iī Phariſeis, q̄ Sadduceis. vide ibidem sed qd̄ dicitur, qd conuenerunt Pharisei. Immo uenerunt, qd Marcus dicit, quod vnus accessit? Respondetur quod vnus fuit, qui quæstione proposuit, & cui Christus respondit, ceteri aut tacebant, multi tamen fuerunt, qui in hanc rem conuenerunt, consilium ponentes, iō Mart. mentionem fecit de oibus Marcus aut de solo illo, qui quæsiuit, & ideo, quasi filius esse, de eo solum mentionē egit Marcus, causa aut diuersitas duplex assignatur. vide ibid. q. 23. qn̄ conuenerunt Pharisei contra Christum? Aliqui dicunt in absentia Christi. Quando Christus erat disputans cū Sadduceis alii dicunt præſente Christo. f. quando Christus disputabat contra Sadduceos, erant præſentes Pharisei, sed non congregabantur, quia expectabant sine disputacionis Sadduceorum, cum aut Pharisei uiderent Sadduceos superatos cōgregari prius deliberaturi quid agerent. vide plura loco citato q. 24. cōuenerūt autem prius ut consilium inirent contra Christum. nā uidebant se superatos spe ab illo, & cum rōne cōtra eū cōtendere uellet oportebat magni ingenii esse id, quod contra eum poneretur, & ad hoc non sufficeret vnus, iō ingenia omnium necessaria erant secundum fuit ut Phariſei præ multitudine sua timorem incuterent Christo, & non auderet respondere legis perito eorum, & quando loqueretur Christus damnetur, uel impediret, aut irriteret. cum autem suis leges peritus loqueretur fauerent ei. vide loco citato q. 23.

Et interrogant eum vnus ex eis legis doctorem. Vnus locutus est pro omnibus qui non poterant omnes simul loqui, asseruntur duæ alie rationes, quare vnus tantū locutus est, & quare uoluerit istum esse legis doctorem, fuit primo quia res ista de qua quærebatur pertinebat ad sapiētiā legis, secundo quia non quærebat ad hoc, ut doceretur quia ad hoc quilibet sufficiebat, sed ad hoc, quod Christum redargueret, cum dicitur quod quærebat tērans eum tertio. ut magis absconderetur intentio Phariſei quoniam agebant enim tentatorie, & inuere uolebant, qd non male, sed bono animo interrogant; iō debuit istam quæstionem proponere aliquis, de quo uersum illud posset credi, quod ad uilitatem propriam, uel eruditionē quærebat hoc. & c. vide sup. Matt. p. 6. c. 22. q. 23.

Tentant eum. vide Dominica duodecima post Pentecosten sup. illud tentans eum.

Tentans eum. Sed quō tentabatur in nō tentatorie, sed bono animo agebat? & Marcus etiā dicit, quod accessit vnus de scribis, & non dicitur, quod esset tentans. sed Respondetur quod erat tentans, cum hoc Mart. asserat, sed pōt tentari iō accipi dupliciter; vno nō tentare, & experiri mentem accipere uelle de re incognita, alio nō tentare. Ico nari ad deducendū illum in meram aliq̄, uel in aliquod inconueniens prima tentatio est humana secunda semper est mala. vide plura sup. Matt. p. 6. c. 22. q. 23. alii autem dicunt, quod ex ista tentatione nihil intendebat deducere, nisi experiri mentem, uolebat enim certum experiri mentem habere de sapientia Christi sed hoc nō ita quia tentatio erat maligna, & ideo oportebat, quod aliquod nocuum eum intenderet inferre, & tamen nō est hic tale nocuum. vide loco citato q. 23.

Magister. quod est mandatum magnum in lege. Aliqui dicunt, qd hoc dixit iherosolē, sicut dicebat qn̄ percutiebat eum, apoc. 17. Iudæorum, & alii autē Rabbi. sed hoc nō

stat. alii dicunt, quod uocauerūt magistrum adulatoris, ut sic alliceretur ad eis respōdendū, & haberet locum tentatio, & hæc positiō est conueniens propter multas rōnes, aliter potest dici, quod uocauit eum magistrū nō ex aliqua causa speciale, sed quia uirnes eum uocabant magistrum, & ipse sic se uocari faciebat. vide omnia loco citato, q. 23.

Quod est mandatum magnum in lege. Matth. 22. quod est mandatum, & Marc. 12. quod est primum mandatum sed idem sunt primum & magnum, quia primum dicit processionem quandam non solum temporis, sed et dignitatis, & inde uocantur primates illi qui præcellūt alios Episcopos honore, & dignitate, uel dicatur qd̄ interrogans dixit utrumq; primum, & magnum, & Mat. th. expresse vnū. Marcus aliud, vide loco citato q. 23. accipitur magnum sicut pro maximo, nam alias quæstio nulla esset, quia illud de quo quæritur hic uidi erat tantū, quia alias non posset designari si multis cōueniret, & tamen qui quæsiuit dicens, qd̄ esset aliquo de terminato quæsiuit, uide plura loco citato q. 26.

Quod est magnum mandatum in lege. Cū quæritur de magno mandato legis, in quo inueni uideatur, qd̄ multa mandata sint. est dubium, an lex uetus habet præ madata nec ne, & uideatur quod sit vnū tantū, quia ad Rom. 13. dicitur, si quod aliud mādatur est, in hoc uerbo restantur, diliges proximum. sed uere multa præcepta cōtinet, dicit. n. Apost. Ad Eph. 2. legem mandatorum, de cretis euacuans, & loquitur de lege ueteri. uide per longum quæst loco citato. q. 24. illa autem multa præcepta in lege ueteri de quibz uis, & quomodo distinguntur, & quomodo aliqua præcepta uocentur moralia, & alia nō, uide ibidem. q. 26. an præcepta ceremonialis, moralia, iudicialia sint in lege Christi; sicut erant in lege ueteri. ibidem q. 26.

Quod est mandatum magnum in lege. Magnum potest uocari aliquod mandatum multipliciter primo multitudine uerborum; contentorum in eodem mandato, & secundo multitudine rerum faciendarum, quæ in illo mandato includuntur tertio dicitur magnum difficultate, & quod ea, quæ difficultiora sunt dicantur maiora mandata, quæ uero facilia sunt dicantur parua. quarto dicitur magnū auctoritate iubentis quinto necessitate, uel magnitudine obligationis sextu uilitate, uel merito obseruandis, de vnoquoque modo, uide loco citato. q. 26.

Diliget Dominum Deum tuum. De amore Dei uide in festo Pentecostes & feria secunda Pentecostes.

Diliget Dominum Deum tuum. Vide Dominica 21. post Pentecost. sup. illud, diliget Dominum Deum tuum.

Hoc est primum & maximum mandatum. Mandatū de dilectione Dei est maximum uilitate, & merito, & hoc est propter duo primo quod actus istius mandati est p se meritorius, actus uero aliorū nō est meritorius, nisi quatenus a charitate imperat, nō aut quare charitas sit meritoria p se, & alie uirtutes nō nisi p charitate est ista quia meritum est respectu finis, finem autem est respectu Dei, quia ipse solus illud dat, & uiam aternam; iō meritum non potest esse nisi respectu Dei, & consequenter illa uirtus erit meritoria, quæ in Deum tendit nulla autem uirtus de moralibus, seu gratuitis est quæ tendat in Deum præter tres Theologicas, spem, fidem, charitatem, nam ceteræ habent pro obiecto aliquid, & est minus Deo secundo quia in illo præcepto nō solum ponitur substantia actus, sed diligere etiam determinationes quædam quæ faciunt augmentū. lex toto corde, ex tota anima, & c. tales autem determinationes non ponuntur in aliquo alio, præcepto, iō istud hęc speciale magnitudinem. vide sup. Matth. parte sexta ca. 22. quæstione. 27.

Diliget Dominum Deum tuum. & c. Quia omnia præcepta fundantur in dilectione, & ad illam reducantur, nam q proximum diligit legem impleuit, ideo Moyses uoluit instruere populum suū in custodia omnium præceptorum, præponit amorem, cum ait si obedieritis mandatis meis, quæ hodie præcipio uobis, ut diligatis Dominū nam qui uereſam omnia complet, nec est quicquam amanti difficile. vide sup. Deut. cap. 10. quæſt. 4. circa illud, ut diligatis Dominum.

Diligere Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Voluit in hoc Deus includere omnes vires nostras, per quas ipsi colere possumus ideo quamquam dilectio, spes, & charitate principaliter colantur Deus, ut ait Aug. in Enchiridion, tamē nulla virtus, vel potestas debet esse in nobis, quæ ad colendum Deum non conueniat; & ita quod accens eius in aliquo sibi fruiat, & quia virtus vacuua est in nobis quædam potentia conuerti debuit ad cultum Dei, istud autem est *Oratio*, cantando, laudando, & ideo debuerunt esse aliqui ministri Dei cantores, nem scilicet potestas naturalis debet reduci ad cultu Deitatis habent facientes illas debent redigi in ministeriū eius, sed habemus minister per hoc potestas vocatur formando armoniam in vocibus, & hoc pertinet ad cantores, id debuerit esse cantores, ad diligendum Deū, ex toto corde, vide super 1. Paralip. cap. 25. q. 2.

Hec est primum mandatum, & maximum. Aliqui dicunt, quod diligere Deū sit primum præceptum decalogi, Cuiusmodi non habebis Deos alienos corā me. sed hoc non stat quia diligere est præceptū affirmatiuum, non habere Deos, negatiuum, id dicendum, quod hoc est primum præceptū decalogi, sed legis Moy si pro quo scilicet duplex est lex data Iudeis a Deo, qdam est quæ data est a Deo in monte Sinai, alia quæ data est in terra Moab, ut dicitur Deut. 29. I. hæc sunt verba fidei, qd præcepit Dominus Moysi, ut sciret cū filiis Israel in terra Moab, scire illud scilicet, qd pepigit cū eis in Horeb. & ita est duplex lex, scilicet scilicet, & illud, qd factū est in Horeb, scriptum est in Exod. Leuit. & Num. qd vero factū est in terra Moab, scriptū est in Deut. ut pat. 1. & 29. & id vocatur liber illius, Deuterio. in noua lex, & illa vocatur proprie lex Moy si, quia tota data est per Moysen, licet ille accepit a Deo, vide sup. Matth. p. 6. c. 22. q. 27. 5.

Secundum autem simile est huic. Secundum autem præceptum est de dilectione proximi, quod dicitur præceptum legis, ut de Duodecima duodecima post Pentecostem super illud, & proximum tuum. & quod dicitur secundū præceptū etiam vide ibi. & etiam quomodo præceptum de dilectione Dei & proximi sint similia, vide ibidem.

In his duobus mandatis tota lex pendet. Ex his patet qd non merus binarius non est infans, sed quicquid aliqui credūt quia recedit ab unitate, vide sup. Gen. cap. 1. q. 13.

In his duobus mandatis tota lex pendet. Vide sup. Matth. p. 5. c. 19. q. 12. & in actū posito sub his præceptis consistit nulla perfectio, vide ibid. q. 14. in principio.

In his duobus mandatis vniuersa lex pendet, & propheta. Alii qui est intelligitur, qd cū dilectione Dei, & proximi, qd in his duobus præceptis ostenditur, pendet intellectus legis, & prophetarum, id quod qui obliuiscitur dilectionem Dei, & proximi, accipit a Deo intellectū legis, & librorum Prophetarum, sed iste sensus est nimis alienus, si sensus ergo est, quod lex pendet, & Propheta in his. Legit quid continetur in lege tota, & in libris Prophetarum, continetur, in his duobus præceptis, & hoc accipitur dupliciter vno modo per modum finis. Quod omnia, qd sunt in lege, & Propheta, sunt ad finem, sunt ista duo præcepta dicitur. Diliges, & c. secundū qd in his pendet. Vnde his intelligitur, & continentur quicquid explicite, & particulariter continent omnia, quæ sunt in lege, & Propheta, continent vniuersaliter & implicite ista duo præcepta, vide sup. Matth. p. 6. cap. 22. q. 28.

In his duobus mandatis vniuersa lex pendet, & propheta. Sed videtur quod lex pendat in vno mandato, scilicet dilectione proximi nam Mattheus dicitur, quæcumque volueris, ut faciant vobis homines, hæc eundē facite illis, hoc est enim lex, & Propheta, & ad Rom. 13. omne mandati in hoc verbo restauratur diliges proximum, & iterum, qui proximum diligit legem impletur. Rñdetur qd vtriusq; loci ratio potest esse, qd in vno præcepto pendet, lex, & Propheta, & qd in duobus, ita conuenienter dicitur in duobus, & si debet dici quod pendet in vno, non esset illud, de dilectione proximi, vide supra præcepta solutiones argumentorum super Matth. p. 6. cap. 22. q. 28.

Congregati autem Pharisei interrogauit eos Iesus. Vide ex positionem text. loco citato, & an sit ordo continens, vel mutatus, vide ibi. q. 36. qd autem essent congregati Pharisei, & quare dñs, qd essent cōgregati. vide ibid. q. 37.

Congregatis & c. interrogauit eos Iesus, dicens, quid vobis videtur de Christo. Quo potest fieri, quod hoc dicitur, quod Christus interrogauit Phariseos, cuius filius esset Christus, & quod illi responderint, quia Marcus 1. dicitur, & cit autem ad illos, quod scribat dicitur Christum filium Davidi. Ratio qd Euangelistæ concordant in veritate reit sed in modo narrandi differunt, veritas aut rei fuit, sicut narrat Matth. Marcus aut non tenuit modū, sed dixit hoc dixisse Christum, sed cum dicitur, qd Christus respondens dixerit illud, non est sensus, qd aliquis quæsierat a Christo cuius filius esset Christus, cū potius ipse quæsierat, vide loco citato. qu. 18. quare aut non eundē modū narrando tenuerunt in illa re, Matth. Marcus, & Lucas, vide loco citato. q. 19. sed quomodo Matth. dicit, quod hoc quæsierat a Phariseis Christus & Marcus ait quod Christus respondens, dicebat: quod dicit scribat? non hæc contrarietas videtur ibid. q. 32.

Interrogauit eos Iesus. Anthe quos Christus interrogauit fuerunt scribæ, vel Pharisei, & quod a Matth. dicitur Pharisei qui interrogati fuere a Marco dicitur scribæ, vide loco citato q. 32.

Cuius filius est. Quære Christus quæsierat hoc? Rñd qd fuit primo ad confutandum tentationes Phariseorum, nā quærebant ab eo multa, ut tentantes secundo fuit ut esset tentatio Christi non tanq; superari rōne, sed tanq; agnoscere veritatē, & quia ante hoc putabatur eū esse hominem purū, nō tentantem eū, nunc vero ex responsione Christi agnosceret potestatem, eum esse filium Dei, & nō auderent cum amplius tentare terrore & scilicet fuit, ut hanc veritatem ostenderet illis apud Iudeos fides erat de Messia venturo, & tñ nōiebatur an ille esset filius Dei, & voluit asserere illi errorem faciendo, qd Messias crederetur esse filius Dei, vide loco citato qu. 32. quare aut si volebat ostendere filium Dei, nō dicit hoc aperius ibi. q. 32. cum aut Christus hoc dixerit, ut veritas ista manifestaretur, sed Christus erat filius Dei, quare voluit hoc per interrogationē ostendere, & nō potius per emancipationē simplicē, sicut cū ipse prædicabat populo solebat eis multa dicere asserendo sine aliqua dispositione, vide loco citato q. 32. quæstio autem hoc magis a Phariseis, quam ab aliis primo quia ipsi erant præfatus, secundo ad imponendum illis scilicet, sicut supra in posuerat Sadducei, tertio fuit, quia faciebat ista qd ad conuincendum Phariseos, & est ut totus populus eruditur circa hæc veritates, sed non poterant conuenientius erudiri, qd proposita questione Phariseis, & nō potestibus eis respondere, & præcipue, quia illi erant sapientes, nam non solum erant Pharisei, sed et scribæ, sapientes, & de rebus dubijs debet quæri apud sapientes, vide ibid. q. 32. sed dato, quod corā omnibus Phariseis, & scribis posuerit Christus quæstionē quare dixerit istam ad omnes, cum posset dirigere ad vnum tantum, vide ibid. q. 37. quare dicitur, cuius filius est, & non ad dñm Christum ibidem. q. 38.

Dicitur et dicitur. Quare responderunt Christo Pharisei, quod esset Christus filius David, vide ibid. q. 32. dixerunt aut potius filius David, qd filius Abraham primo qd David fuit pater Abraham, qd Abraham fuit in dignitate Regis, & id a digniori denominatio facta est secundo qd licet ad vtriusq; facta fuerint promissiones, tamen plures valde factæ sunt ad David, qd ad Abraham, tertio quia magis conuenit cum David, nam non solum Christus fuit de stirpe David, sed etiam natus est in loco in quo David, in Bethleem quatto præcipue quia si diceretur filius Abraham, nihil erat dicere, nā id quærebatur cuius filius esset, ut determinaretur per hoc agnoscere eius, sed dicere, quod esset filius Abraham, nihil determinabat, quia oēs Iudei erant filii Abraham, & certum erat apud Iudeos, quod Christus Iudeus finitus erat, fuit alia dñe rōne, vide omnia loco citato. q. 32. quare aut non fuit vocatus filius alius illorū, qd David pesserunt, vel eorū qui fuerunt post David, vide ibid. q. 32.

Quomodo ergo David in spiritu vocat cum Dominum. Argumentatur Christus contra Phariseos, quia Christus quæsierat dixerunt: quod esset filius David, in quo vniuersaliter qd solum erat filius David, & non aliquis maioris, qd David, cū a digniori fiat denominatio, & cōsequenter negabatur eū esse filium

esse filium Dei. contra hoc Christus arguit, volens ostēdere, qd Christus sit filius alicuius maioris, q̄ David, & hoc quia David vocat eum Dominum, & tamen si solum esset filius eius, non vocaret eum Dominum, quia minor esset eo legemēdum, & sic potius cum filium vocaret, sed quomodo vallet hoc argumentum si Christus non est filius David, ergo erit filius Dei? licet, enim sequatur quod Christus non sit filius David, quia est Dominus eius, non tamen sequitur ergo filius Dei, quia potest esse alicuius alterius quod dēdum sit, vide sup. Matth. p. 6. cap. 12. qu. 33. 4. sic ergo arguitur Christus David vocat eum Dominum, ergo non est filius eius, probo antecedit quia Psal. 109. dicitur, dicit Dominus Domino meo, i. dicitur contra licet eum vocet Dominum, non sequitur quod non sit filius eius, quia David poterat mentiri, cum omnis homo mendax. Psal. 115. Respondet Iesus, quod David vocavit Christum hic Dominum loquēdo in spiritu, i. per spiritum sanctum, & ille non potest mentiri. vide plura loco citato. qu. 33. 5. quomodo autem possit cognoscī, quod verba, quae aliquis propheta dicit sint ex spiritu prophetae, vel non. vide ibidem, qu. 36.

Quomodo ergo David in spiritu. Vide constat, quod David in spiritu loquebatur, & quis erat ille spiritus? vide loco citato. qu. 33. 7. & qu. 38. quare autem solum dixit in spiritu, & non audit in spiritu sancto. vide ibidem 33. 9. quomodo constabat illi, dicens, quod ita verba dixerat David. Dixit Dominus Domino meo, vide ibidem qu. 34. 1. quomodo autem sit verum, quod ille Psalms de Christo intelligatur vide q. 41. quomodo illa auctoritas Psalms applicetur ad propitiū, & quomodo sit verum, quod dixit Dominus Domino meo sede a dextris meis. vide ibi. q. 42. 4. sed cum David de patre, & filio locutus fuerit; quare partem vocavit Dominum absolute, filium autem vocavit Dominum suum, cum ista determinatione, nam ista determinatio videtur multum diminui de extensione domini. vide loco citato qu. 43. ponitur ista determinatio potius circa filium, quam circa patrem, primo ad significationem inaequalitatem ex aliqua parte; nam licet filius sit simpliciter aequalis patri, tamen quantum ad naturam humanam assumptam non est ei aequalis, & ideo in quantum talis, id est in quantum homo non est Christus, aequalis patri, secundo quia meus signat proprietatem quandam, & specialitatem, & hoc convenit potius filio, quam patri, est enim pater Deus, & nihil extra meum assumpsit per quod limitetur, sed iugitantum Deus communis est omnibus genitibus, filius autē pertinebat ad David propter multa. vide sup. Matth. parte 6. cap. 12. qu. 34. cum autem David vocaretur Christum Dominum, quantum ad Deitatem, vel secundum carnem, vide ibi. q. 35. 5.

Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis. Hoc dicere non fuit aliud loqui, tum quia pater non loquitur, nā non assumpsit naturā cui conveniat loqui, tum etiam quia nulla locutio realis potest esse patris ad filium, cum non sit pater extra filium, sicut homo extra hominem, & tamen ad loquendum oportebat, quod esset pater extra filium, sicut homo extra hominem. ponitur ergo illud dixit ad ostendendum veritatem rerum, cum enim ita sit, quod sedet filius a dextris patris, dicitur quod pater dixit filio, sedea dextris meis. vide sup. Matth. p. 6. cap. 12. q. 34. 6.

Sede a dextris meis. In Deo neque est dextra, neque sinistra, quia ista competunt corpori & animā, & si pater vere haberet dextram, & sinistram, non sederet filius a dextris, sed a sinistris, vel sederet ex opposito, vel secundum aliam habitudinem, nam cum duo sedent, ille, qui minus honorabilis est, sedet ad sinistram, licet autē pater, & filius sint aequales tamen quia filius a patre est, & non contra, saltem propter hoc rationalis sederet filius ad sinistram, vel non maneret inter eos talis habitudo sedendi, sed sedere non accipitur proprie, sed est figurata locutio, accepta ex eo, quod homines putant de respectu sedendi, nam dexteram vocant partem meliorem, & qui sedet ad dextram honorabilis indicatur fini-

stram autem putant esse deterioiorem, ut ergo innuatur quod maxima bona, quae pater habet sunt filii, & in po- testate eius constituta sunt, dicitur, quod sedet ad dexteram patris. vide sup. Matth. parte 6. cap. 12. qu. 35. 10. 347.

Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Deus non habet proprie inimicos, quia ad esse inimicum duo saltem requiruntur, vide qu. 31. 4. 8. large tamen dicitur habere inimicos. vide ibidem quomodo autem illi inimici ponantur scabellum pedum eius, vide ibi. qu. 31. 4. 9. an autem ista subiectio inimicorum futura, vel facta sit, vide ibi. qu. 31. 5. 2. quare dicitur donec ponā inimicos tuos, & quomodo fiat hoc, & quare non dicitur, donec tu ponas inimicos tuos, vide ibi. qu. 31. 5. 2. & 35. 2. ad quid autem hoc expressū, scilicet donec ponam inimicos tuos, qu. 31. 5. 3. quare Christus non allegat alias potes psalmi, vide ibi. q. 35. 4.

Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius eius est. Quomodo stet argumentum hoc Christi, & quomodo valeat, vide qu. 31. 5. 5. quomodo autem sequitur quod Christus vult, ipse enim non solum vult inferre, quod Christus non sit filius David, sed quod sit filius Dei, & tñ non vult ex hoc sequi, nam licet ex hoc, quod David vocat Christum Dominum sequatur, quod non sit filius eius, non sequitur quod non sit filius alterius utri, & tunc non sequeretur quod esset filius Dei, quod Iesus inferre volebat, vide ibi. q. 35. 6.

Et nemo poterat ei respondere verbum. Quare nemo poterat respondere Christi probationibus. Rñdetur quod tñ Christi erat tam efficax quod non poterat quicquid ad eum dicit, & quia Christus volebat imponere silentium Pharisaeis, & honorare in illis accipere incubitab monitionibus eorum, quendam timorem, & diffidentiam, ita ut non auderent quicquam loqui vide loco citato, qu. 37. 17.

Neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare. Vide sup. Matth. p. 5. cap. 19. qu. 11. 1. sed quomodo hoc est verum, nam post hoc Matth. 24. dicitur, quod quaesierunt ab eo de sepe adveniens sui. Rñdetur quod illi erant discipuli Christi, qui ad eam fecerant accesserunt, & quaesierunt de hac re, si dicitur quod postea etiam Pharisaei interrogaverūt, quia postea principes Sacerdotum quaesierunt ab eo, de doctis sua, & de discipulis. Ioan. 18. & quaesierunt an esset filius Dei benedicti. Matth. 26. & Marci 14. Et Palms, qu. 31. 5. 2. an esset filius Dei, & vide erat, & quid esset, Ioan. 19. Mar. 27. & Marci 15. Rñdetur qd est intelligendum de tempore illo quo docuit, hanc vero quaesita sunt ab eo non docente, sed patente secundo qd intelligitur hoc de quaesitionibus tentatoris, quia omnia praecedentia, tam in quaesitionibus Pharisaeorum quam Sadduceorum erāt ad tentandum, de cetero non tentaverunt eum quareta do aliquid. vide loco citato qu. 38. propter multas autem rationes non ausi sunt eum amplius interrogare. vide loco citato qu. 39. ista autem dies ex qua non ausi sunt eum amplius interrogare, sunt per duos, vel tres dies solum ante passionem. vide loco citato q. 36. 2.

DOMINICA DECIMA OCTAVA.

Post Pentecosten.

MATTH. IX.

ET ascendens Iesus in Nasicalem. Matth. cap. 8. posuit quādam miracula ad legis Evangelicę confirmationem, hic autem subdit alia per quae declaratur virtus ipsius Christi legislatoris in quantum ad sui deitatis positionem quod autem dictum est praecedentia miracula fuisse ad legis Evangelicę confirmationem, & ista ad Deitatis Christi declarationem, non est intelligendum, quod ita sit totaliter distincta quantum ad effectum, quia nullum miraculum est a Christo factū, quod non confirmet legem Evangelicam, & etiam omnia ostendunt Deitatem suam, quādam tamen magis

adaptantur ad offensionem Deitatis, quia de illa ibi agitur sicut hic, quia Christus ostendit se esse Deum ex dictis Pharisaeorum, scilicet quod nemo dimittit peccata nisi Deus, ipse autem ostendebat se dimittere peccata. vide sup. Matth. 3. c. 9. circa textum.

Transfretans. Quare transfretavit ascendendo nauicula, quia poterat transire sine nauicula, & propter quid Petrus dixit Christus veni mecum? Ratio quod Christus hoc vere poterat, & tamen non decebat, quod faceret quicquid poterat, praedudicere enim intentioni suae, nā sciebat Christus erat verus Deus, erat verus homo, & verumque per actus suos ostendere debebat secundo fuit quia Christus cum omnia prudentissime ageret, nulla miracula faciebat, nisi apparente aliqua causa rationabili, hic tamen nulla erat, nam habebat Christus nauiculā tertio fuit propter discipulos quia habebat Christus nunc discipulos, quos oportebat in nauiculam transire tunc. vide sup. Matth. p. 3. cap. 9. q. 2.

Ei venit in Cinitatem suam. Quidam dicunt, quod ista Cinitas est Nazareth quia illa erat Cinitas Christi sed contra est, quia dicitur, quod offerebant ei paraliticum, & sic innuitur quod in Cinitate sua fuerat sanatus Paraliticus, consilium tamen cum fuisse sanatum in Capharnaum, 2. aliqui dicunt, quod hoc miraculum, & illud Marci non sunt vniū, sed duo, & sic vnum fiet in Nazareth Cinitate sua, aliud in Capharnaum, sed hoc non stat, quia necesse dicit fuisse idē miraculum istud, & illud, quia omnia, quae ponuntur hic ponuntur Marci. 2. sed non e contrario, non potest autem facilius confingi, quod vniū miraculum, secundum omnes easdem circumstantias fuerit sicutum in duce 3. locis, est ergo dicendum, quod varie putatur de ista Cinitate, quae fuerit, quod putant non fuisse Cinitatem, sed provinciam sicut totam Galilaeam, & quod veniendo in quancumque partem Galilaeae diceretur Christus venire in Cinitatē suam, & quia Capharnaum erat in Galilaea, cum Christus nunc illic venit dicitur in Cinitatem suam venisse alii dicunt, quod Cinitas Christi fuit Capharnaum, quia licet ibi non esset conceptus, nec natus, & quia tamen Capharnaum erat praecipua Cinitas Galilaeae in qua erat Nazareth dicitur Christus fuisse de Capharnaum, sic tenet Nicolaus, & dicit, quod Nazareth erat vicus, vel oppidum Capharnaum, tamen melius debet dici, quod ista Cinitas est Nazareth. vide sup. Matth. pat. 3. cap. 9. q. 3. per totum.

Offerebant ei Paraliticum iacentem in lecto. Dicunt paralitici illi, qui habent aliquam partem corporis, quam moueri non possunt, ad arbitrium suum fuisse sunt membra illa, quasi separata a reliquis membris, quae mouentur per arbitrium nostrum, unde paraliticus idem est, ac dissolutus. Paralyticus enim graece, latine dicitur dissolutus. vide sup. Matth. p. 1. cap. 4. post q. 11. 3. circa illud, & Paraliticos.

Videns Iesus fidem illorum dixit Paraliticis, confide fili. I. videns fidem illorum qui offerebant Paraliticum, videt illorum idē Paraliticum, & offensionem cum Christo Marci. 2. & Luca quinto ponitur modus offendi Paraliticum Christo scilicet quod erat Iesus in Capharnaum docens in domo, & tanta turba conuenerat, quod portantes Paraliticum non poterant cum per portam intrare, sed ascendentes in tectum nudauerunt ipsum tectum domus, & per regulas submiserunt per quatuor funes ante Christum & in hoc appareat fides illorum, quia si non confiderent, quod Christus poterat sanare, non fecissent istam rem tam insolitam. vide sup. Matth. p. 3. cap. 9. quæst. 1. circa illud, videns autem Iesus fidem illorum.

Confide fili remittuntur tibi peccata tua. Idem habet fidem, vel confortare, non timeas, quia nunc filius es, nam te mittuntur tibi omnia peccata, quae commisit, & praecipue illa propter quae incidisti in hanc aegritudinem, & idem erat dicere remittuntur tibi peccata, quam dicere surge, & ambula. vide loco citato, super illud, Dixit Paralytico, quod fuit curatio Paralytici. vide loco citato quæst. 4.

Confide fili remittuntur tibi peccata tua. Aliqui dicunt, quod

iste Paralyticus est ille, quem Christus sanauit Ioann. 5. cui dixit: surge tolle grabatum tuum, sed profecto non est ille Paralyticus, nec idem miraculum, quia ille iacebat Ierosolymis apud piscinam, iste autem sanatus est Capharnaum, secundo quia Christus inuenit illum in centem in lecto iste autem ad Christum portatus est; tertio quia ille non petiuit a Christo sanari, sed erat ex peccatis sanatus per modum aquae, & Christus dixit ei: surge sanus fieri, iste autē nihil dixit, quarto quia ille dixit: Hōne hominem non habeo qui mitteret me in piscinā, iste autem quatuor habebat, qui portabant eum. Marci. 2. vide super Matth. p. 3. cap. 9. quæst. 5.

Confide fili. vocat eum filium primo, ut ostendat benignitatem, quia ad omnes se habet, ut ad filios. secundo quia omnes existentes in grata sunt filij Dei. tertio propter fidem, quia per fidem efficitur homo filius Dei. Ica. 1. dicit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius, iste autem crederet quarto quia vere erat filius, nam Christus est Deus; ideo est pater omnium. Deut. 32. nunquid non ipse est pater tuus &c. quinto quia voluit ostendere affectum blanditiam, dando et bonam spem de sanitate. vide super Matth. p. 1. cap. 9. q. 6.

Confide fili. Etiam mali homines ducuntur filij Dei, quantum ad ipsum bonum naturae, quod habent, & sic Deus vocat filios suos etiam malos. Ios. 1. filios contrarii, & exaltati, & ipsi speruunt, & tamen qui speruunt Deum mali sunt. 1. Reg. 2. qui contemnunt me erunt ignobiles. vide super Matth. p. 4. cap. 3. q. 38. circa illud; & zantia aures filij.

Confide fili. Hic Dei dupliciter dicuntur vno modo illi, qui magis Deo adherent, alio modo illi, quibus Deus bona confert, & per utrumque filij Dei vocantur. vide super Deut. cap. 32. quæst. 4. circa illud, constituit terminos populum tuum.

Confide fili. Homines dicunt filij Dei tripliciter primo per affectionem Dei ad nos, diligunt enim nos, & confert nobis bona sua cap. 1. diligis omnes, quae sunt, secundo propter gubernationem nostram, & creationem, & cetera bona ex magnitudine beneficij impensis. Deut. 32. nunquid non ipse est pater tuus, qui possidet te, fecit, & creauit te, tertio propter adoptionem patris, haereditatis, ista enim est ratio propria, & specialis filij. Ad Rom. 8. si filij, & heredes. vide super Matth. p. 3. cap. 21. quæst. 164. in principio.

Iesus autem videns fidem illorum. Ex hoc aliqui dicunt, quod Paralyticus idē sanatus propter fidem portauit eum, & non propter fidem propriam accipiendo fidem non ut causa meritoria, sed ut causa dispositiua ad salutem, sic Hieron. & Ioannes Papa. sed non solum portantes sed etiam ille qui portabatur habuit fidem, alias non permisisset, quod eum portarent, & sic etiam per fidem suam est saluatus. vide loco citato, quæst. 7.

Remittuntur tibi peccata tua. Vide 3. etiam quinta post Dominicam in passione. vide etiam super 1. parte defensorij. cap. 6. in principio.

Remittuntur tibi peccata tua. Poterat hic quidem absque fine de propria sanari ab egritudine corporis, quia ista curatio est totaliter ab extra, non tamen poterat curari ab egritudine anime sine fide propria, quia impossibile est alicui remitti peccata absque propria fide. duplex autem est fides, alia qua credunt, & est vixit Theologica, alia est fides, quae est quaedam confidentia, siquod Deus concedit, id, quod petunt, utraque requiritur in eo cui peccata dimittenda sunt, primae patet, Marci. 16. qui crediderit saluus erit, qui vero non crediderit condemnabitur, at si remittantur homini omnia peccata, necessesse est quod saluetur, infidelis autem saluum non potest. secundum etiam patet, nam si quis credat omnia, quae in sacra scriptura continentur, & quae Ecclesia credit se non confiteri, quod Deus dimittit ei peccata, ipso dolente de eis, nunquam dimittentur. vide super Matth. p. 3. cap. 9. quæst. 8. ubi etiam habes, quomodo in baptismo peccata dimittuntur parulis & adultis per fidem.

Remittuntur tibi peccata tua. Hic Paralyticus non offerebatur Christo ut ei remitteret sanationem anime, sed corporis, quare ergo ei peccata dimittit? aliqui dicunt quod

quod Christus omnes quos sanabat in corpore sanabat, & in anima, sed hoc non videtur fuisse, alij dicunt, quod hoc fuit, quia et accidit morbus propter peccatum, & prius debet auferri causa morbi, quam tollatur morbus, sed nec etiam hoc vult stare, nam alios sanauit Christus quorum, & perinde hoc peccato cunctabant, & tamen non dixit illis, remittitur tibi peccatum, & de quorundam sanatis hominibus apertius dicitur, quod tamen peccare non desinunt, & interdu etiam aliqui sanati spiritibus, non tamen corporaliter, alij dicunt, quod hoc fecit Christus ad ostendendum, quod iste peccator, alij dicunt, quod hoc fecit, ad ostendendum, quod peccata non possunt dimitti, nisi solus Deus. *Matth. 2.* alij & melius dicunt, quod licet Christus hoc faceret ad illum finem, tamen immediate faciebat ad suscitandum quendam discipulum in Phariseis, & scribis, contra se, per quem ostenderetur clarius esse Deum, vide omnia, super *Matth. p. 3. cap. 9. q. 9.*

Remittitur tibi peccata tua. Quare Christus nunc remittit peccata paralytico sine confessione, cum sit necessaria, vnde plures rationes, loco citato quaest. 1. can. quae etiam habet, quod confitendo illi preceptum legitur noue, & non de iure naturali, & quod peccata notoria oportet confiteri propter duo, quomodo etiam remittit peccata huic Paralytico, sine satisfactione, vide ibidem quaest. 1. in qua etiam habetur, quod ad omnimodam peccati remissionem, duo sunt necessaria debeat peccati propter tria, & satisfactione pro illo, & etiam habetur quod penitentia habet partes materiales, & formales.

Et ecce quomodo de scribis dixerunt intra se. Metemmorantur scribas, & Pharisei, & dixerunt intra se, idell non dum publicabat illud, sed prius in corde suo torquebantur, vide loco citato, post quaest. 4. circa illud, & ecce quantum deficiat, qui autem erant scribae, quia contra Christum murmurauerant, & quomodo hoc conueniant, vide ibidem, quaest. 12. cum vero non solum scribae, sed etiam pharisei Christum ad dixerunt, quod dixit, remittitur tibi peccata tua, *Luc. 5.* quare Evangelista solum dixit de scribis, quod intra se illud cogitabant, vide ibidem, quaest. 14. quare etiam dicitur quod scribae intra se cogitabant, vide quaest. 14.

Hic blasphemias. Blasphemia est, quando asseritur aliquid de Deo, quod sit falsum, & quod nunquam eius dignitate, vel sit, aut quod natura diuina est corpora, vel negat aliquid, quod pertinet ad eius dignitatem, vnde si dicitur quod Deus non creauit seculum, etiam hoc solum dei est ex infinita potestate posse remittere peccata, quod autem dicitur aliquem hominem posse peccata dimittere, dicitur quod non solum Deus dimittit, & sic negatur illa perfectio singularitatis sue, ideo est blasphemia, vide loco citato post quaest. 4. circa illud, hic blasphemias, vide etiam super *Matth. par. 4. cap. 1. s. quaestione 54. in fine ante textum.*

In te blasphemias. Datur aliqua blasphemias contra Spiritum sanctum, & huiusmodi est quicquid dicitur aperte contra deum, vnde si quis dicit, quod Deus non remittit peccata, vel quod diaboli remittit peccata, & bene facit Deus, quia nemo dubitat, quin hoc sit in pretium cuius Dei, hac autem blasphemias non remittitur neque in hoc seculo, neque in futuro, vide super *Matth. p. 4. c. 2. post q. 67.* circa illud, non remittetur ei, si alia via de blasphemias vide in tabula generalis, verbo blasphemias.

Quia uidistis lesus cogitationes eorum. Hic cogitatio non fuit in ea per aliqua signa exteriora, sicut daemones cognoscent interdum cogitationes nostras, sed cognouit Christus, quia Deus erat, & corda nostra sunt in manu Dei. *Prophet. 15.* & 21. omnia nuda & aperta sunt oculis eius, ad *Heb. 4.* nec est in multis uia creatura, vide super *Matth. p. 3. cap. 9. post quaest. 4. circa illud,* cum uidisset lesus.

Vi quid cogitatis mala in cordibus uestris. Quasi dicit, malum est hoc, quod cogitatis, quia ego non blasphemio, vt cogitatis, vide super *Matth. p. 3. cap. 9. post quaest. 4. circa illud,* quid cogitatis mala. Respondet autem Christus, cogitatis malis creabatur, antequam quicquam ipse loqueretur, primo vt ostenderet se esse Deum, nunc ne-

mo nouit cogitationes hominis nisi Deus secundo fuit ad hoc certificandum eos de eo in quo dubitabant, & quia dubitabant Christum posse peccata dimittere, & immo credebant, quod non posset, ostendit ergo quod homo poterat per aliquid aequale scilicet per cognitionem cogitationum, in qua utrumque ostendit scilicet se esse Deum & peccata posse remittere, tertio, vt praeuenerit locutionem scribarum, quia alias dixissent coram iudis, hic blasphemias, & tunc scidalem fieret in plebe, vide super *Matth. p. 3. cap. 9. quaest. 15.* an vero peccata etiam scribae cogitando intulerunt in grabatis non sit precipitanda sententia, vide ibidem quaest. 16. quare cum dixerit scribae hic blasphemias, quis peccata potest dimittere, nisi solus Deus, non Respondit Christus directe, & ego possum peccata dimittere, quia sum Deus, vide loco citato, quaest. 17. per totum.

Quid est facilius dicere dimittuntur tibi peccata, &c. Facit Christus hoc, aequale quod potest facere aliquid maius, vel aequale huic, quod est peccata dimittere, potest dimittere peccata, sed ego possum facere aliud aequale, ergo possum dimittere peccata, vide loco citato post q. 4. circa illud, quid est facilius dicere.

Quid est facilius dicere dimittuntur tibi peccata, an dicere iure, & ambula. An sit maius miraculum vnum quam aliud dicitur quod miraculum secundum rationem non minus, dicit admirationem, non est autem admiratio, nisi de re super excellentem, nam quod nobis minus est vel aequale non admittimus, cum ergo miraculum, vel mirabile sit solum non minus ad quem excedit, sequitur quod iam Dei nullum est miraculum, quia nullum opus est, quod excedat potentiam suam, sed quicquid fiat, etiam si ab ipso fiat, quasi nihil est coram eo. *1. Cor. 40.* ecce gentes quasi stulti stultae, & quasi inuenerunt illicite, & tepore sunt sece infusa, quasi pulvis exiguus, &c. vnde id quod nos miraculum iudicamus est sibi naturale, quia Deo naturale est agere ex infinita sua potestate, quod tamen procedit ex infinita potentia miraculo dicimus, sed illa vocantur miracula naturae, & omnis potestatis creatrix, hoc stante, miraculum, aut consideratur in ratione mirabilis, id est ex ea parte ex qua est miraculum, vel ex re in qua sit miraculum, si primo modo nulli miraculum est maius alio, quia miraculum dicitur ex ea parte, quia excedit potestatem re creatrix, & sic est miraculum solum, quod sit per potentiam infinitam, ipsa autem est semper eadem, & non est accipere in ea magis, & minus secundo modo potest dici vnum miraculum maius alio, nam miracula sunt in rebus corporalibus vt commutatio, & licet ad illa faciendi sola potentia infinita sufficiat, & naturae non pertinet ad illa in quibusdam tamen hanc rei magis elongat ab ipso opere, & in aliis, propter eandem dispositionem magis in vno, quam in alio, & sic vnum est maius alio, & ex hac parte distinguunt tres gradus miraculorum, vide super *Matth. p. 3. cap. 9. quaest. 18.* non est autem maius miraculum dimittere peccata, quam sanare paralyticum, & probatur quiaque rationibus vide loco citato, quaest. 19. an Christus per illa dicit se Deum esse sufficienter probaverit, vide ibidem, quaest. 20. an sufficienter ostenderit, se habere potestatem remittere peccata, & quod prophetae miracula non faciebant, sed Deus ad eorum preces, & quod prophetae Christi miracula necessario ostendit ipsum esse Deum, vide ibidem, quaest. 21. quare autem potius dixit, quod remittit peccata quam faceret aliud modo, aliud miraculum ad ostendendum se esse Deum, vide ibidem, quaest. 22. quare in dixit vnum miraculum ad probationem aliterius, ibidem, quaest. 23.

Remittuntur tibi peccata tua. Dixit remittuntur & remittit, quia loquitur de aliquo alio modo loquendi quod random, quod de se ipsis tanquam de alio loquitur sic enim loquitur Deus. *Exod. 10.* ego sum Dominus Deus tuus, & postea dicit, non aliter nomen Dei in vanum, cum debet dicere, non aliter nomen nomen etiam dicitur, & debet dicere, in Deum celum, & terram, & non dicit, ego, & Christus loquitur hoc secundo dicitur, quod hoc fecit ex humilitate, quia non leuabat ore suum se laudare, vide ibidem, q. 24.

Vi autem

¶ An scias, quod filius hominis habet potestatem, &c. Qua si dicat vos conceditis, non esse malus, peccata remittere quam dicite surget, & ambula, volo ostendere vobis, quod filius hominis, idest ego qui non homo habeo potestatem dimittendi peccata, & hoc faciam sanando paralyticum, & dicitur potestatem in terra dimittendi peccata, q.d. vos positis quod Deus solus, qui in celo est possit peccata dimittere, ego autem dico vobis; quod etiam homo manens in terra inter vos potest peccata dimittere, vide super Matth. p. 3. cap. 9. post quæst. 4. circa illud; vt autem scias, quare autem dicit potestatem habet in terra dimittendi peccata, vide ibidem quæst. 25. quare cum ipse loqueretur non dixit, vt scias, quia habeo potestatem, & quare sepe se vocat filium hominis, ex quo non debemus magna de nobis dicere, nec sentire, ibidem quæst. 26.

¶ Currescit, & abiit in domum suam. Quare Paralyticus non loquebatur, nec dabat gratiarum actiones, cum tamen beneficia duo Christus huic Paralytico contulerit, scilicet peccata dimittere, & morbum curare, dicitur quod defecundo gratias egit, vide ibidem, quæst. 27.

¶ Videntes autem turbe timebant. Timebant primo propter crimem, quod inceperat Christo imponere, secundo intelligitur timebant, idest ex timore abstinentur a persecutione criminis recto potest accipere timor pro admiratione, quarto accipitur quod vere timebant videntes Christum fecisse illud opus mirandum, ita, enim quando Iudei videbant aliquos facientes mirabilia timebant illos, sic patet 1. Reg. 12. quando præfente populo ad invocationem Samuelis Deus dedit pluviam, & contraria, dicitur quod omnis populus timebat natus Deum, & Samuelem, vide loco citato, quæst. 28.

¶ Qui dedit potestatem talibus hominibus. An turbæ dicentes hoc, verum dixerunt, vide loco citato quæst. 30.

DOMINICA DECIMANONA Post Pentecosten.

Matth. XXII.

Simile factum est Regnum celorum homini Regi, qui fecit nuptias filio suo. Simile factum est, idest vos fecistis illud simile, quia per operationes vestras iniquas, factum est simile Regi invitanti multos, scilicet si vos non repulissetis a vobis diuinam veritatem non esset simile Regnum celorum idest ecclesia Regi invitanti multos, quorum quidam non fuerunt digni venire, & mauducate, & alii vocati sunt, qui venerunt, & mauducaverunt, vide super Matth. p. 6. cap. 22. in expositione textus, circa illud; simile factum est Regnum celorum an ista parabola fit eadem cum ea, quæ ponitur Lucæ, 14. vide loco citato, quæst. 3. vbi determinatur quod non est eadem, & assignatur multiplex convenientia, & inconvenientia, quid autem vocatur hic Regnum celorum, vide ibidem quæstiones 4. & determinatur, quod sit ecclesia militans.

¶ Hominis Regi. Satis fuisse Regem Regi, quia si Rex erat homo nam in brutis non est proprie Rex, vide circa textum, vide etiam quæst. 5.

¶ Qui fecit nuptias filio suo. Idest honorem nuptiale, nam proprie nuptias facit, qui copulantur carnaliter cum sollemnitate ceremoniarum, & de filio dicitur, quia si fecisset nuptias alicui seruo, non faceret tantum apparatus invitatorum, vide in expositione textus, vide etiam quæst. 6. vbi dicitur quod quadrupliciter fieri inuicem conuiuia, vide etiam Dominica secunda post Pentecosten, vbi fere omnia quæ dicuntur circa hanc parabolam expressius citata reperies.

¶ Qui misit seruos suos. Serui hic intelliguntur qui ministrant, aut qualitercumque famulatur, vide in expositione textus, quæ misit seruos ad vocandum inuitatos, quia ad primam vocationem prætendebat aliquam excusationem, quod cum scilicet Rex, quia iam parauerat omnia necessaria ad nuptias, ne illa perirent, iussit inuitatos iterum

vocari, vt qui in prima vice venire noluerunt, saltem faciendo vocati rubore confusi veniant, vide super Matth. p. 6. cap. 22. q. 7.

¶ Iterum misit alios seruos. Non misit in secunda vice Rex eosdem seruos, quos prius ad vocandum inuitatos, & de hoc assignatur quintuplex ratio loco citato, q. 8.

¶ Ecce prandium meum paratum. Illa est suasio ad veniendum, alibi quæ excusatione.

¶ Tauri mei. Tauri non est tepus excusandi vt differatur opus nuptiarum ad alterum tempus, quia hoc esset si tauri, & cetera animalia, quæ sunt ad cibum, non essent occisi.

¶ Et alitilia. Per tauri, & alitilia, voluit Rex designare omnem cibum de carnibus expendendum in nuptiis, per tauri designauit omnia quadrupeda, per alitilia omnes aues, proprie tamen alitilia vocantur aues faginatæ, quæ stindiole cibantur vt impinguntur & dicuntur alitilia ab alendo dicta, vide loco citato in expositione textus, quare autem Rex fecit fieri persuasiones inuitis sic fecit ecce prandium meum paratum, &c. vide ibidem quæst. 9.

¶ Illi autem neglexerunt. Scilicet noluerunt venire ad conuiuium, sed vocerunt ad alia loca, alius in villam, alius ad negotiationem, & licet dicatur alius, non fuit vnus, sed fuerunt multi, vide in expositione textus, an vero isti inuitati simpliciter venire noluerunt, vel excusationes posuerunt, vide ibidem quæst. 30. an in occupationibus istorum inuitatorum ponendis Matth. differant a Luca, vi de ibidem, quæst. 11.

¶ Reliqui vero timentur serui tui. Apprehenderunt seruos Regis, & affecerunt prius contumelias. Cum omelia proprie consistit in verbis, sed potest etiam referri ad facta, & tandem eos occiderunt, quod fuit vltimum malum, quod eis intulerunt, quia mors est vltimum malorum hic, & post illam non restat hominibus malum, quod inferre possint, sicut dicitur Lucæ, 12. Dico vobis amicis meis, ne timeamini ab his, qui occidunt corpus, & post hæc non amplius habent, quod faciant, vide in expositione ne textus ex summa autem iniquitate procelit, quod occiderunt seruos, quia cum Rex vellet eos honorare inuitando ad nuptias filii sui ipsi cum contempserunt, & iniurias illi inferre voluerunt, si autem fuerit aliquid, quod ipsos specialiter moueret ad occidendum illos seruos non apparet, vide super Matth. p. 6. cap. 22. q. 12.

¶ Et misit Rex exercitus suos. Idem misit apparatus bellicæ, & occidit homicidas, & ad magnitudinem iniurie vnde dicendum intulit grauissimam pœnam scilicet quod non solum occidit homicidas, sed etiam ciuitatem illorum succendit, vide circa textum, non peccat autem occidendo inuitatos, quia occidit solum homicidas, vide quæst. 13. succendit autem Ciuitatem primo vt timeretur, & nemo auderet de cetero nocere ei, vel peccare in ipsum, secundo succendit propter magnitudinem peccati, cum, enim peccatum tam grane esset, non solum occiduntur peccantes, sed etiam ciuitas deletur ad destructionem criminis, vide quæst. 14. an vero occiderit omnes qui erant in Ciuitate, vel solum homicidas, & non homicidas copulenter exire, vt urbem succenderet, vel an occiderit omnes homines, iuuenes, & paruulos aut homines solum qui poterant carpere arma, referendum mulieres, & paruulos, vel occiderit omnes homines referendum solum mulieres, & non paruulos, vide quæst. 15. aut vero liquerit Rex occidere omnes, & inflammare urbem, an peccauerit, vide ibidem, quæst. 16.

¶ Ita ergo ad exitus viarum. Ite extra urbem ad vias, & voca te eos, quos inuenieris, non solum dignos, & honorabiles, qui præfentia nuptias honorant, sed omnes quos inuenieris, & vocatur exitus viarum, i. principia viarum iuxta portas urbis, quia ibi est caput viarum, & dicuntur exitus, quia in ipso loco exitus ab urbe, vide circa textum, an hoc, sicut ad exitus viarum, &c. fuerit factum ante occasionem inuitatorum, vel post, vide quæst. 17. an vero secunda vocatio facta sit intra urbem, vel foris, vide quæst. 19. quare non misit Rex ad inuitandum alios, sed misit ad introducendum eos, qui erant in viciis, vide quæst. 20. quare dixerit seruis suis, ite ad exitus viarum, q. 21.

¶ Et egressi serui congregauerunt homines malos. & bonos. Honorabiles, et inhonoratos nam hic non accipitur malum, &c.

IN EADEM DOMINICA:

Decima nona.

lūm & bonum, p̄tendit ad mores perrinere, sed bonum, & malum, ut perrinere ad nuptias, & quia ibi honor quæritur vocatur bonum, i. honorabile, malum vero, i. non honorabile, vide circa text. quare scilicet Regis congregantur omnes quoscunque inveniunt malos, & bonos. vide quæst. 22. ubi etiam habetur quod ex vniuersa opera tione nō potest quæ virtuosus ad dicari, & per quod primo aspectu homo honorabilis indicatur.

Intrauit autem Rex, ut videret discumbentes. Ipse enim nō manducabat in loco, ubi ceteri, quia sic intrare non potuisset, sed manducabat foris, & præterea dicitur, quod intrauit ut videret, & tamen si esset cum eis, videret absque eo, quod intrauit, & etiam dicitur discumbentes, ex quo inquitur quod Rex alibi epulantibus non comedebat, vide quæst. 23. & etiam circa textum. quare autem intrauerit, dicitur primo ad ostendendum magnificentiā suā, ut ipse gloriaretur coram multitudine epulantium, secundo ad ostendendum nuptiarum, s. ut nuptias honoraret sua p̄sentia tertio ut significaret epulantes quarto ut videret, quomodo erant omnia disposita, s. ut ipse quodammodo videretur ministrans, eo modo quo dicebat ipsum ministrare, quoniam causa ex his, ista conuenientior, dicitur secūda propter multas rationes, vide quæst. 25.

Et venit hominem non vestitum veste nuptiali. Veste nuptialis est vestis decora, & decens, & est talis, qualem de cetero ferre cum qui ad nuptias inuitatur nam qui vocatur ad nuptias veniunt ad honorandum, & honorem non præstat, nisi qui honorabilis est; iudicatur autem honorabilis ille, qui vestibus decentibus indutus est, vide circa textum, & etiam q. 24. non sūt autem vnus tantum, qui non haberet vestem nuptialem; sed Rex multos vidit indecenter vestitos, & illos omnes misit foras in tenebras exteriores Christus tamen solum narrat de vno, & ratio est, quia istud non ponitur hic intentione narrandi tem gestam, sed ut sit parabola, & ut deducatur ad illud propositum, quod Christus inuendit, & tamen ad hoc non plus est, quod essent multi indecenter vestiti, quam vnus, qui sicut vnus repellitur, ita omnes repellentur, vide loco citato quæst. 25.

Legati manib; & pedibus, &c. Multi serui ad exitum mittunt, ut vocare omnes, quorum manifestum est, alios decenter vestitos esse alios indecenter, tamen iuste indignatus est inueniendus aliquos absque decens veste, & iuste misit eos in tenebras exteriores, nam hoc etiam fit in Regno c̄lorum, & tamen iuste fit, & ratio est, quia licet vocaret ad nuptias non eligeret nunc aliquos, sed vocaret quoscunque inuenirent, tamen dicebant, quod vocabant eos ad nuptias, & tunc quilibet deberet videre se ipsum, an talis erat, ut posset decenter apparere in nuptiis, vide loco citato quæst. 26.

Mittite eos in tenebras exteriores. Dicitur tenebrę exteriores, quia erant extra domum Regis, & etiam quia consuetudo erat in terra Chanaan in qua Christus loquebatur, quod ceteri esset extra domum habitatiōis hominum, & erat ille locus terribilis, & nullum penalis, & vocabatur communiter tenebra exterior, vide loco citato quæst. 27.

Ibi eris flexus & stridor dentium. Quare hoc dixit vide quæst. 28.

Muli sunt vocati pauci vero electi. Si omnes recipiuntur, & non excluduntur, quomodo pauci sunt electi. Ratio quod sunt pauci respectu multitudinis vocatorum, & hoc quia licet hic non fiat mentio, nisi de vno excluso, multi fuerint exclusi, qui non habebant vestes nuptiales, dicitur etiam, quod etiam si fuerit vnus electus, tamen pauci sunt electi ex multitudine vocatorum, quia vocati debet accipi luc, non solum isti, qui vocati sunt de extrinsecis viarum, sed etiam illi, qui inuitati fuerunt primo & illi erāt multi, s. tot, quot ad nuptias susciperent, & de illis nemo fuit electus, quia nemo venit, immo etiam si venissent nō recipiuntur, quia indignos fecerant, vide loco citato quæst. 29.

Et hæc de applicatione Parabolę ad sensum Parabolicum.

Simile factum est Regnum Cælorum homini Regi qui fecit nuptias filijs suis. Hæc parabola quantum ad sensum litteralem inducit ad ostendendum reprobationem Iudæorum, & electionem gentium, & quorundam gentium reprobationem, sit ergo inuaniendo quando Deus vocat aliquos ad Ecclesiam suam, vel ad fidem, & primi vocati fuerunt Iudęi, qui noluerunt venire, tunc Deus misit Apostolos ad vocandum gentes, &c. vide super Matth. p. 6. cap. 22. quæst. 30.

Homini Regi. Particulariter c̄phando, Regnum c̄lorum vocatur Ecclesia militans non triumphans. homo rex est Deus pater, dicitur Rex, quia omnia regit. vocatur autem homo, quia concitat hominibus in ratione, & intellectu, Deus, omnia spiritus est. Iou. 4. nos autem spiritum habemus per quem intelligimus, Ad Rom. 8. quilibet etiam persona diuina etiam non assumpta habet manifeste vocatur homo, & sic Christus vocatur patrem suum humanum, & dixit se, & illum esse duos homines Iou. 8. etiam diabolus aliquando vocatur homo, Matth. 23. iniquus homo superbiuit inuitat etiam, vide plac. loco citato, quæst. 31. quomodo autem sit verum, quod Regnum c̄lorum est simile homini Regi. vide ibidem quæst. 32.

Filijs suis. Si Rex est pater æternus nemini dubium erit, quod filius est Christus quia Deus pater non habet alio filium de se natum, qui vere sit filius eius naturalis, multum filij eius, sed per adoptionem. quid sit nuptię, & quando celebrare sint, est multiplex modus dicendi, sed melior modus est, quod duplices nuptias facit Deus hio suo, primas in p̄sentia, secundas in futuro & in vtriusque est epulati, de primis dicitur hic, de secundis dicitur Apoc. 19. dicitur venerunt nuptię agni, & vxor eius preparauit se, & sequitur beati, qui ad c̄nam agni nuptiarum vocati sunt vocatur autem c̄na vita æterna, nite nuptię potest dici quod factę sunt in Christi incarnatione, s. quod tunc copulauerunt Deus pater Ecclesiam Christo in coniugium secundo potest dici, quod factę sunt in morte Christi, quia tunc Ecclesiam sibi vnauit, & hoc conuenientius dicitur propter multas rationes, vide super Matth. p. 6. cap. 22. quæst. 33.

Et misit seruos suos vocare inuitatos. Si secundum aliquos libros legatur seruos intelligitur Moyse. Num. 2. an non talis Moyse seruus meus, si vero in plurali, per seruos primo missos intelligimur prophete, per secundos Apostoli. isti vero qui vocantur non fuerunt inuitati per se tuos, sed antequam serui irent, iam inuitati erant, quod dicitur in luc. a misit seruos vocare inuitatos, in quo inuinitur quod per se ipsum, vel per alios inuinauerat Rex illos, antequam mitteret, & hæc est, quia Deus inuitat nos, & tamen vocat nos per seruos suos. sit autē ista inuitatio dupliciter vno modo per ipsum Deum tã gēdo cor nostrum, siue per naturale lumen imperceptum nobis siue per spirituales pollutiones, & vocaciones ad cor nostrum ab omni inuitat per alios, vide loco citato quæst. 34. qui autem erant isti inuitati. vide quæst. 35. qui sunt secundi serui vocantes ad nuptias, & quoniam sit ista bina vocatio, ibidem quæst. 36. quid sit vocare inuitatos ad nuptias, & quomodo primi, & secundi serui illos vocauerunt, ibidem, quæst. 37. quare mittantur serui secundi, cum sufficerent primi, quæst. 38.

Eccc grandinam misit parati. Quare secundi serui posuerunt huiusmodi suaciones ad inuitatos, & non primi, vide quæst. 39. & quomodo applicentur ad proprium tum ista suasio, quæst. 40. quare suadendo dicitur, & omnia parata sunt, quæst. 41.

Et noluerunt venire. Nolle venire, est nolle credere, nam nisi est vocare Iudęos, nisi incitare ad credendum in Christum, nolle ergo venire erat nolle credere. quare autem non crediderunt, est, quia Deus non p̄p̄ndit illis ad hoc, sic dicitur, de gentilibus Adu. 13. crediderunt quicquid

quoique erant p̄ordinati ad vitam æternam. vide lo-
co citato quæst. 41.

Aberunt alius in villam suam, &c. Quid sit inuitatos ire
in villam, & ad negotiacionem, & quomodo hæc faciãt
ad propofitum. vide quæst. 42.

Alij vero tenuerunt feruos &c. Idem pofuerunt Apostolos
in carcerem ipsi Iudej, & etiam alios p̄dicatores. Euan-
gelij. vide quæst. 44. quare autem tenuerunt, & occide-
runt feruos, fuit quia nomen Christi p̄dicabant, quæ
p̄dicatio erat ipsis valde odiofa. vide quæst. 45. quare
dicitur, quod contumelias affectus occiderunt. vide quæ-
st. 46. quare hæc ponitur de morte feruorum & de morte
filiij non fit mentio. vide ibidem. q. 47. quare non ponit-
ur de occisione p̄morum feruorum vide quæst. 48.

Rex autem cum audisset iratus est. &c. Quare hic vocatur
Rex, cum prius vocaretur homo, & quomodo audiuit,
& quomodo iratus est, & quare iratus p̄didit homici-
das, & Ciuitatem succendit. vide quæst. 49. & quæstionem,
50. qui sint exercitus, quos misit Rex, & quomodo
Deus habet exercitus. vide quæst. 51.

Qui inuitati erant non fuerunt vestes nuptiales. Aliqui dicunt,
quod vestes nuptiales est fides, per quam nuptie fiunt,
sed melius dicitur quod vestes est charitas, & vocatur
nuptialis, i. pulchra, sicut, in nuptijs homines vestiuntur
vestibus pulchris, ita & omnes vestes pulchras nu-
ptiales vocamus, talis est charitas, quæ totum hominem
pulchrum reddit, & Deo acceptum, quod non facit fi-
des, nam etiam in malis est fides, & de omnes credunt, et
contemiscunt assignant plures alie rationes. vide ibi-
dem quæst. 61. quare dicitur vult hominem, &c. cum
multi sint in Ecclesia, qui charitatem non hñm? R. dicitur,
quia hoc sufficiebat, cum per vnum intelligantur
omnes, & quia peccatores sunt, qui inueniuntur, ille ve-
ste nuptialis, & omnes sunt, sicut vnus homo, quia licet
peccata varia sint, tamen omnes peccatores concordant
in hoc, quod a reclusione deulant, & ideo omnes sunt
vnus homo. ibidem. quæst. 62.

Amice quomodo huc intrasti? &c. Potest dici, quod vocat
Christus amicum eius, quem condemnat irrisorie, vel
per antiphrasim, cum magis, vt inimicum condemnat,
vel melius dicitur, quod vocat amicum, quia comuni-
cat cum eo in aliquo, s. in fide, licet condemnent pro ma-
lis operibus quomodo autem potuerit intrare absque
veste nuptiali. vide loco citato. quæst. 63. quare ille, qui
sine veste inueniatur est, obuius vide. quæst. 64.

Ligatis manibus, & pedibus, mittite in tenebras exteriores.
Ligatio ista est condemnatio iudicialis, alij dicunt, quod
est ligamen prauarum cogitationum, & actionum, qui
bus quis ligatur vt projiciatur in tenebras. vel tercio di-
citur: quod ligari tunc pedibus, & manibus, erat fieri al-
ligatum p̄nis, ita quod nullatenus illas posset euadere.
vide loco citato q. 66. quid autem sit mittere damnatos
in tenebras exteriores, & quæ sint ille tenebre. vide ibi-
dem quæst. 67.

In erit frigus & fridor decemum. Quare hoc dicatur. vide
quæstionem 68.

Ad vni sunt vocati pauci vero electi. Quomodo hoc fit verũ
& ad propofitum Christi, & quid illi velint vocati, &
electi, & quid sit eligere. vide q. 69. vbi etiam ostenditur
quod extra Ecclesiam nullus saluatur.

DOMINICA VIGESIMA. Post Pentecosten.

10 AN. IV.

ERat quidam Regulus cuius filius infirmabatur. Capher-
naum. Solus Deus est Rex absolute, & alij sunt Re-
ges cum additione, vt Rex Salomon, Rex Dauid, &
ab id dicitur ille Regulus de Messia autem absolute dici-
mus Rex, quasi vel solus sit Rex, vel excellentius, quam
omnes, & ita vocatur absolute Christus vide super Mat-
th. p. 6. cap. 24. quæst. 39.

Rogauerunt illum, vt descenderet, & sanaret. Vide Domini-
ca decima sexta Post Pentecosten circa illud; Occur-
runt ei &c.

Incipiebat enim mori. Hec est p̄na infligta homini pro-
pter peccatum, vt moriatur immo omnes in Originali
nati tenet hæc sententia, vt in cineres conuertantur ter-
ra ei, & in terram ibi. Gen. 3. are autem in terram est in-
cinerati vide super Matth. p. 6. ca. 22. quæst. 23. fere in
medio. fertur tamen de insula quadam Hibernie, in
qua sunt quædam loca, in quibus cadauera mortuorum
nonquam p̄rescunt sed ibi semper permanent incor-
rupta. vide super Gen. cap. 7. quæst. 123. post medium.
immo insule quædam sunt vbi nulli moriuntur, sic, p.
scripsit Alexander Aristoteli de Sacerdotibus arborum
solus & Lunæ, quod eis potum longissimum agant
vitam. super Gen. cap. 3. quæst. 24. circa illud; & vluat in
æternum. tanta ergo est salubritas aeris, in quibusdam
insulis in Hibernia, quod homines nonquam moriuntur,
sed cum ad magnam senectutem pertinerint pau-
lisper deficiente per calorem naturalem humido radi-
cali, & anima propter bonitatem complexionis recede-
re non potest, hinc magni dolores in corpore, & ideo
homines illius regionis post distictos labores vitam
salsidentes extra terram illam longe depottari faciunt
ad locum vbi facilius moriantur de his habetur in Iul-
15. de proprietatibus rerum. vide super Gen. cap. 2. quæ-
st. 7. in fine.

Incipiebat enim mori. Vide Dominica decima quinta Post
Pentecosten de filio viduę, vbi multa de morte ponunt.
Vade filius tuus vniui. Dominus vult ire ad domum Cen-
turionis, vt sanaret feruum eius. ego veniam & curabo
eum. modo rogatus non vult descendere, sed ait: vade si
lius tuus vult. vt ostendat cum iste sit Rex, quod nõ est
acceptio personarum apud ipsum. vide super Matth. p.
6. cap. 22. quæstionem. 122. vbi per totam quæstionem de
terminatur, quod Deus non est personarum acceptor.

Credidit ipse, & domus eius tota. Vide FERIA secunda Pentecosten super illud; vt omnis, qui credit in ipsum. vide
etiam in tabula generali verbo credere.

Nisi fides, & prodigia vultus non creditis. Vide FERIA
quarta Domini quæstionem Quadragessimæ.

DOMINICA VIGESIMA PRIMA Post Pentecosten.

MATTH. XXIII.

Simile est Regnum caelorum hominis, qui voluit rationem
ponere, cum seruis suis. Quod continetur in hoc Euan-
gelio non est parabola, sed exemplum, nam in parabolis
nunquam est idem sensus, quoniam fortis verba faciunt, vt
patet in omnibus, quæ habentur Matth. 23. & etiam
25. de fatuis virginibus in exemplis autem idem est sen-
sus, qui in verbis apparet, vt hic: quia ita intelligenda
sunt ista verba, sicut sonant, & ita Christus ea intelli-
git voluit. vide super Matth. p. 1. cap. 18. quæst. 133. an vero
istud exemplum, & similia sint vera, parum reuoluit;
quia exempla non inducunt nunquam paries per se in-
tẽ in narratione. vide ibidem quæst. 134. possit autem
hic istud

I N D E X.

hic istud exemplum, primo quia per hoc ostendebat ea, quae dixit ex a precedentibus significabat, quod remittere debemus offensas, & quod si non dimittimus, Deus non dimittet nobis, Matth. 6. & quia alibi videtur hoc durum, confirmat illud Christi exemplo humano de Rege, & servus sui. secundo ponitur quia iste modus loquendi conuenit gentilibus, Christus enim inter Palaestinos, & Syros loquebatur, quia Iudaea Palaestina vocatur ab auctoribus, & Palaestina, atque Syris vltimum est frequentissimae exemplis vii. tertio fuit ad hoc magis infigendum memores, volubatur, Christus praecipuum istud, de remittendo offendentibus valde imprimi nostro desiderio, tam ingerendo nobis amorem implendi illud, quam perfectam intelligentiam de eo tribuendo; ideo adducit exemplum, quod cum applicatum fuerit ad propostum intentum magis intelligitur id ad quod dicebatur quanto principaliter fuit ad ostendendum poenam non remittentium, nam ex precepto verbo Christi apparet dimittendum offendenti, & quod vsque septuagies septies, id est semper esset dimittendum, quae tamen poena infigeretur non remittentibus nondum expellendum fuerat, & quia poena magis mouent, ponitur exemplum in quo poena ponitur & c. vi de ibidem quaest. 135.

Simile est Regnum caelorum homini Regi, &c. Id est status, Ecclesiae militantis, & modus viuendi in hac Ecclesia, est similis homini Regi, pro Rege autem alii accipiunt Christum qui est Rex, sed non est verum, quod Regnum caelorum, id est Ecclesia assimilaretur ei, quia assimilatio fit ad distincta : cum idem non sit sibi simile, & tamen Christus non est aliquid separatum ab Ecclesia, quia est caput illius, ad Ephes. 4. et 1. Cor. 12. ideo accipitur pro eo secundum literam sed pro aliquo Rege, cui praedicta acciderint, vel accidere poterint. vide super Matth. p. 7. cap. 18. post quaest. 132. circa illud, ideo assimilatio est Regnum caelorum homini Regi, &c.

Simile est Regnum caelorum. Aliqui accipiunt Regnum caelorum pro vita aeterna; sed non bene, quia in caelo non erit locus remittendi offensas, quia nullus ibi fieri poterit, quae remittantur, & si aliquae manifestent non remissae in hoc saeculo, manent ibi semper non remissae, & tamen Regnum ipsa Ecclesia, & dicitur: Regnum caelorum, quia per statum Ecclesiae huius perueniunt ad caelum, neque aliquis potest illuc peruenire, nisi in Ecclesia fuerit. vel dicitur Regnum caelorum quia in ipsa locum virtutes debent regnare, & quae in ea sunt debent portare imaginem celestem. Homo Rex, est pater, & filius, qui sunt vnus Deus, & dicitur Rex, quia constituta, quae creatus regit gubernandum. vide loco citato, qu. 136 in principio.

Qui vult rationem ponere. Id est de facto illam posuit, nisi non posuisset, non innuisset aliorum esse debitoiorem. Cum seruus sit, id est cum administratioribus facultatibus sit, quos Christus vocat villicos iniquitatis Luc. 15. & 2. Cor. 4. dispensatores huius iam quaeritur inter dispensatores &c. vide post quaest. 132. circa rectum, huiusmodi autem seruus secundo in aliquos fuit solum predicatorum qui ministrant bona Dei, vt Origenes. sed dicendum, quod serui sunt omnes homines. nam hoc exemplum inducitur ad ostendendum, quod remittendum est peccantibus, & tamen istud pertinet ad omnes, cum quilibet tenetur seruare charitatem ad proximum, ergo ad omnes se extendit, sic Remigius. Rationem ponere est iudicare de singulari hominibus qualiter expendunt bona eis a Deo concessa. dicitur autem incipere ponere rationem, quando post mortem redditur ratio de omnibus gestis: quia ibi confirmata est administratio. vide loco citato, qu. 136, post principium.

Oblatus est ei vnus. Dicitur oblatus, sibi ibi tractus; vel veni re compellus, quia cum sciret se debitoiorem, & condemnandum recusat subire rationem; adeo non dicitur, quod venit, sed quod oblatus est, vide loco citato circa text. 1. post quaest. 132. & qu. 136.

Qui debuit supra milia talenta. Id est qui commiserat milia peccata, aliquando, cum talentum signat ipsum donum datum ad administrandum, sic Mattheus a 5. cum

vnus dedit Dominus, quinque, alij duo, &c. aliquando accipitur pro iniquitate, Zacha. 1. vbi super mulierem, & vocatur iniquitas, ponitur talentum plumbi, hic autem potest stare pro peccatis, quia multa peccata commisit, & erat debitor, quia tenebatur ad poenam. potest etiam accipi pro domo magis conformiter ad literam, vt dicitur debitor decem millium talentorum qui non bona sibi concessa, sed naturalia, fuit fortuita, aut gratuita cum summam inuulit, & eis abusus est, dicitur autem decem milia, &c. quia decem signant legem, quae decem preceptis continetur vide loco citato, qu. 136, aliquanto post principium.

Cum autem non haberet, unde redderet. Non habebat, unde reddere, quia doli pauper bona Domini viuendo luxuriose, vt dicitur de filio prodigo Luc. 15. vel comedendo, & inebriando, nunquam potuit a se rationem exigendam, vt dicitur, de dispensatore Luc. 12. vide loco citato post quaest. 132. circa illud, cum dicitur non habet &c. non habebat unde vnde solueret, quia qui peccator invenitur cunctis peccata hic remissa non sunt, non habet unde soluat, quia non habet p quod se liberet, potest, in humo per se ipsum cadere, sed nemo per se ipsum potest a peccatis resurgere, sed gratia indiget suscitante. vide loco citato, qu. 136, ante medium.

Iussit cum Dominus vendidit, & vxorem eius, & filios. Quia bona non sufficiunt, quod ipse venundaret iuberet, & quia erat magnus debitor, et ipse vendidit non sufficiebat ad satisfactionem, venundaret vxorem, &c. vide circa textum post quaest. 132. iussit Dominus vendi seruus, &c. quia quando peccator in Dei iudicio de peccatis cobdemnatur non habet in se, per quod se a peccatis liberet iuberet potius poenas pro illis, quod est cum vendi, nam si eum qui venditur efficitur iuris alieni, qui pems etiam ad iudicabitur punietur aliter, quam ipse voluisset. vxor peccatorum est infirmitas, vel cupiditas, & voluptas carnalis, quas peccator sibi matrimonialiter, & indissolubili copulauit, cum in peccatis semper maneat filij dicitur praece cogitationes, quae ex stultitia procreantur, vel dicitur filij, & vxor omnia peccata, quae se vocantur quia peccator diligit peccata, vt vxorem, & filios, dicuntur vendi vxor, & filij, quando peccator pro peccatis cruciandus ad iudicium inferni, quia tunc primum accipit eorum, quae commisit, vide loco citato, qu. 136. in medio, si autem licitum erat, venundari vxorem debitoris, & filios, & ipsum debitoiorem. vide loco citato, qu. 137. vbi dicitur, quod non erat iustum vendere debitoiorem, vxorem, & filios pro debito, neque Rex hoc fiducius erat etiam si debitor non rogasset eum, sed dixit hoc ad incuriam eius timorem. Cum autem non esset iustum vendi debitoiorem, & filios, & vxores pro debito, quare posuit illud Christus hic, cum non ponat, nisi ea, quae bona, & iusta sunt, maxime, quia videtur inconueniens, quia in hoc dicitur, sic faciet pater meus celestis, & tamen Deus non agit iniustum. vide loco citato quaest. 138.

Precedens autem seruus rogabat eum, patrimonium haberi in me. Vidit, quod aliter se non poterat liberare, & ideo prostratus se petendo misericordiam, & quia ex iustitia conrendere non poterat humiliter supplicabat, & quod parentum habet petit, id est quod peccet, nam ad exemptionem parentia requiritur Ad Rom. 3. per parentiam expetebamus, vide loco citato post quaest. 132. circa textum.

Precedit autem seruus. Quia peccator videns se pro peccatis obligatum ad mortem eternam, quam per se existeret non valet, procedit coram Domino per humilitatem cordis contriti. Psal. 50. cor contritum, & humilium Deus non despiciet dicti parentum habet in me in qua tum confitemur peccata nostra posita in ore, et perimus a Deo, quod expiationem nobis concedat, in qua efficiamur meliores.

Et omnia reddam. Scilicet diu viuendo dona a Deo concessa in bono expendam, & tibi de illis vsurum reddam, & per bona opera sequentia recompensabo damna praeteriti temporis, vide quaest. 136. in medio.

Precedens autem seruus. Et si Rex praecipiat seruum vnus dari, &c.

Iofophi, quare ergo dicitur, quod miterunt discipulos, et non dicitur: Pharisei? vide loco citato. quæst. 80. ubi etiam ostenditur quod Pharisei erant tunc, sicut modo sunt fratres, qui sunt ceremoniosi, & habito, ostendunt se religiosiores cæteris de populo.

Cam. 11. errabant. Herodiani ab Herode dicunt, quidam tamen dicunt illos esse, qui circa Christum errabant per tantum eum esse Ioan. Bapt. & vocantur Herodiani, quia Herodes hanc opinionem tenebat. sed hoc consiliatur ab auctore pluribus rationibus, alij dicunt, quod Herodiani erant milites Herodis, quibus Herode vocantur, Herodiani, & isti poterant ire ad Christum cum discipulis. Phariseorum quia hoc tempore erat in Ierusalem, quia illud fuit per duos, vel tres dies ante passionem Christi alij dicunt, quod Herodiani erant illi, qui soluebant tributa Romanis. Cæsar enim fecit Indros tributarios, & Herodem præfeci in Iudæa, ut cogeret homines ad tributa solvenda, quidam autem Iudæos non resistebant Iofopho, alij autem sponte soluebant, & istos vocabant Iudæos Herodianos, scilicet quod conformabantur voluntati Herodis quatenus vocabantur Herodiani illi, qui putabant Herodem esse Mediam, sed in fine putabant, vide super Matth. p. 6. cap. 12. quæst. 81. quare nunc pharisei adduxerunt Herodianos ad tentandum Christum. Respondetur quod Herodes erat constitutus à Cæsare Augusto super tributa, ut colligeret illa, & cogeret Indros illa solvere. Pharisei autem volebant nunc petere à Christo an liceret dare censum Cæsari, scilicet & quererunt, & peritauerunt, quod fueret genti sue, dicens: non esse solvenda tributa, hoc autem dicendo offenderet Cæsarem, & etiam Herodem, qui colligebat tributa Cæsaris & ideo duxerunt secum Herodianos, ut si ille diceret, quod non licebat dari tributa Cæsari, statim repeterent eum Herodiani, & traherent ad Herodem, ut illum occideret, quia si Cæsari repugnarent, quantum ad tributa, vide multa loco citato quæst. 82.

Magister scimus, quia verax es, & via Dei in veritate doces. Verba vera, sed adulatoria, & ad decipiendum composita, scimus quia verax es, pro nullo homine diceret mendacium, & doces viam colendi Deum, & perveniendi ad ipsum, & in hoc non mentiris. vide circa textum post. quæst. 69. quare autem Pharisei, & Herodiani tentantes Christum dixerunt: magister scimus, &c. vide loco citato quæst. 83. huiusmodi autem verba sic ad propitium applicantur, nam duo Pharisei desiderabant, utrum quod Christus simpliciter, & sine palliatione aperiret eis secretum sententiarum animi sui super hoc, secundum quod in diffiniendo loqueretur contra Cæsarem, & Herodem colligenti tributa, vide loco citato, quæst. 84.

Magister scimus, &c. Quid mirum si ministri proferant adulatoria verba in domibus, enim Regum, & principum ad illud semper adulatores, & molto magis, si principes ipsi adulatores sint, quia ergo docuerant ministros ut dicerent, magister scimus, quia verax es, etiam ministri eosdem verbis adulatoria proferunt sic etiam 1. Reg. 22. Saul vocavit David filium suum, & non vocavit eum David, quasi esset indignatione, vel ut petito, quia non credebatur eum digno appellari nomine proprio, Docet autem adulator audiens, quod Saul vocat David filium suum, si fuerit Regi, non vocat David, nisi filium suum, vide super primam Reg. p. 2. cap. 22. quæst. 17. circa finem. De adulatione habes etiam super Levit. cap. 18. quæstion. 9.

Non enim respicias personam hominum. Idem respicias Deum, & veritatem, & non hominem. vide super Matth. p. 6. cap. 22. post quæst. 69. circa illud; non enim respicias.

Non enim respicias personam hominum. Acceptio personarum signat quandam considerationem personæ ad faciendum aliquid pro illa quia talis persona est, non accipere autem personam est non considerare personam ad hoc, quod et voluntatem, aut honorem, aut aliquid boni in personam, quia talis persona est, apponitur autem ipsa personarum acceptio iustitiam distributivam, quid autem si iustitia distributiva. vide super Matth. p. 6. cap. 22. quæst. 108. ubi plura nobilita etiam ponitur circa accipiendum personam. An vero accipio persona-

rum sit peccatum, vide ibidem, quæst. 109. est autem regula ad cognoscendum quodam sit acceptio personarum quod quandoque in dando aliquid bonum alicui consideratur sola persona, vel quatenus quæ conditiones personæ, siue intus, siue extrinsecus, quæ tamen non efficiunt personam dignam illo bono, quod ei datur, vel saltem pacem, est acceptio personarum, si est materia in quam cadat acceptio personarum, vide loco citato, in ideoque acceptio personarum sit semper peccatum mortale, vel quandoque veniale. vide ibidem, quæstion. 110.

Non enim respicias personam hominum. Apud Deum non est acceptio personarum; ita quod sine meritis tribuat quibusdam bona, & alijs merentibus mala tribuat, & quod aliquibus peccata non inferat, & alijs inferat, quia sepe facit homines: sed in omnibus se habet iuxta merita, & demerita eorum, & tunc non accipitur persona, sed meriti, vide super Levit. cap. 17. quæst. 9. in responsione ad primum argumentum nec etiam est acceptio personarum apud Deum, quia acceptio personarum nunquam est, nisi in eo, qui debet distribuere aliquid alicuius, & tenetur sequi certam formam in distribuendo, quia si tunc inuiti personæ, non servaret istam formam, esset acceptio personarum, Deus tamen non tenetur nobis ad aliquid, sed quicquid dat gratis dat, potest etiam dici, quod acceptio personarum attenditur in Deo, quantum ad illa, quæ iam posuit sub lege: nam licet Deus, non teneatur alicui legi decrevit, tamen omnibus bene agentibus dat vitam æternam, & iuxta decretum, si autem aliquis bene agens non accipere à Deo vitam æternam diceretur, Deus saltem large personarum acceptor. Act. 10. in veritate comperi, quod non sit personarum acceptor Deus, sed in omni genere, qui facit iustitiam acceptus est illi, vide super Matth. p. 3. cap. 10. quæst. 46. in responsione ad primum argumentum.

Non enim accipis personam hominum. An Deus sit personarum acceptor, vide ex profuso super Matth. p. 6. ca. 12. quæstion. 120.

Non enim accipis personam hominum. De acceptance personarum habes multas questiones, super Matth. loco citato, quæst. 108. usque ad quæstionem, 120. vide ibid.

Non enim respicias, &c. Vide in tabula generali plura de acceptance personarum verbo acceptio personarum.

Licet censum dari Cæsari non. Idem nobis, qui Iudæi sumus licet nedare tributum Cæsari, qui Gentilis est, vide super Matth. p. 6. cap. 22. post quæst. 69. circa illud, licet censum dari Cæsari &c.

Licet censum dari Cæsari non. Censu ille erat tributum annuum, quod Iudæi soluebant Romanis. modus autem erat, quia Iudæi fuerant liberi temporibus prioribus, quandoque Reges habuerunt, quia non dabant tributa gentibus alijs, sed principibus suis, etiam post captivitatem Babylonicam, & liberationem eorum inde fuerunt, & potissime tempore Machabæorum qui libertatem gentem illam de manibus hostium, & eo tempore fuit Iudæa socijs, & amicis Romanorum, & manserunt amici, usque ad tempora Aristoboli, & Hyrcani, & propter discordias eorum Romani se intromiserunt, & tandem cum ipsi non servarent Romanis legem amicis pugnauerunt Romani contra illos, scilicet Pompeius consul, & intrauit Vrbem, & succendit templum, atque profanavit illud, & ex tunc Iudæi qui prius fuerant amici Romanorum facti sunt tributarii eis, & sic manserunt, usque ad euersionem totalem Urbis, & gentis; unde tunc tempore Christi tributarii erant, & soluebant tributum illud Cæsari, qui præerat Romanis. vide super Matth. p. 6. cap. 22. quæst. 17. quæ occasione habuerunt Pharisei petendi hoc à Christo dicitur quod fuit ad tentandum, sed vltra hoc aliquem colorem ostendere debebant, vide loco citato quæst. 86. Quis erat Cæsar cui tributum redderetur, vide loco citato, quæst. 10.

Quid me tentatis hypocritæ! Contumelia est, quia eos hypocritas vocat, quod ad iniuriam pertinet, & dixit, quid me tentatis, id est ad tentandum eos, & capiendum in sermone dicitur hæc verba, & non ad sciendum veritatem, vide loco citato post quæst. 69. circa illud. quid me ten-

taris hypocritarum quomodo autem per hanc questionem dicebantur Pharisei tentare Christum vide loco citato quæst. 37. & argumentum in coram proponant, & putabant Iudei, quod quomodoque responderet Christus, caperetur, nam si diceret, non esse soluendum censum Cæsari, accensurum eum coram Herode collectore tributorum, ut non pareretur eum vinetis, si vero diceret quod sic, diceret contra sententiam Phariseorum, & contra intentionem populi, & sic sequeretur scandalum vide loco citato quæst. 38. quomodo I Pharisei hoc petierunt à Christo, cum scirent versum illic, quod ipse diceret tributum soluendum esse, cum ipse soluerit. vide ibidem quæst. 39. quare vero Christus dixit, quid me tætat hunc hypocritarum, ut ostenderet, quod agnoscit charitatem propositam in inquirendo hoc, cum illic diceret egissent consilium, & intra eorum sua propositum fallere eum, & nocere illi, & ipse hoc sciebat. vide plura quæst. 92. quare autem vocantur Christus Pharisei hypocritas, & quare illis assere responderet, cum ipse blando quæst. 93. & quare his responsum dedit, cum videret, quod eum tentabant. vide loco citato. quæst. 93. & quæst. 94. & quæst. 95.

Ostendit mihi numisma censum. Quasi dicitur et denario apparebit solutio questionis, & potest accipi numisma, i. g. nota nummiorum, i. vel accipit numisma, i. nummus & sensus est, ostendit nummum, qui soluit pro censu, vide loco citato, post. q. 69. circa text. quare autem hoc dixit, & cur ipse non produxit pro censu denarium, & cur illa, vide quæst. 96.

Culor est imago hæc, & super scriptis. Et sensus est, quod Christus accepit denarium in manu, & consideravit imaginem, quæ in eo sculpta erat, & desilla quæ sunt causæ erat, ut illi responderent.

Et super scriptis. Id est, litteræ, quæ sunt super imaginem, vel in circuitu eius vide post quæst. 69. circa textum. quare vero cum Christus videret denarium, quævisit, cuius est imago hæc, & vide ibidem. quæst. 97.

Dixit Cæsari. Quomodo erat verum, quod imago Cæsaris erat in moneta. vide loco citato. quæst. 98.

Redde ergo, quæ sunt Cæsari Cæsari, & quæ sunt Deo. Quare Christus dixit: Redde, &c. & quomodo sequitur hæc consequentia ex dictis, vide quæst. 99. dixit autem reddite, & non dixit dare, quia dare est donare, vel sponte dare, reddere autem est solvere, nam reddere est iterum dare vel post dare, si qui dat, postquam sibi datæ est, red dit, & sic soluit, quia dat, quod accepit, in omni enim debito soluendo est reddere, quia nullum debitu causatur nisi ex accipiendo. Deo enim debemus aliquod quia ab eo suscepimus omne bonum, principibus terrenis debemus tributa, quia ab eis recipimus defensionem, tranquillitatem, & alia bona, &c. vide loco citato quæst. 99. quare autem Christus dixerit reddite, & non hoc non faciat ad propositum, vide quæst. 100.

Redde quæ sunt Cæsari, & quæ sunt Deo. Quare autem sint illa, quæ Deo sunt reddenda, est multiplex modus dicendi, sed melior modus est, quod accipitur hic debita Dei, & quæ erant debita ei corporali ter, secundum legem Moysi, non quæ per se, quia ipse honor non stetit nisi indignis, sed vel pro sustentatione ministrorum, sicut erant decimæ, quas soluebant Iudei ad sustentationem Levitarum, & summi Sacerdotum. Num. 13. vel pro opere Sanctorum, sicut dimidium sicli. Exod. 22. vel erat ad sustentationem Sacerdotum, sicut primitiæ, oblationes, & cetera iura, quæ ponuntur. Num. 18. vel erant ad honorem Dei sicut sacrificia, & huiusmodi, quæ tam ad partes illius, quæ cremabantur in honorem Dei, & vide plura loco citato. q. 101. Dixit autem pro Cæsari, quam Deo, quia de istis erat questio, & non de debitis Dei, debita autem Dei, non inducuntur hic principaliter, sed accessorie, ideo de istis erat posterius dicendum. vide quæst. 102. vnde etiam alie explanationes adducuntur. An erant Iudei obligati Cæsari ad tributa, vide quæst. 103. An Christus dicens reddite, &c. significavit aperte, quod tributum dandū esset, Cæsari. vide quæst. 104. Quomodo tandem Christus voluit dicere aliquid de iuramento Cæsari, cum esset contra populum

vide loco citato. quæst. 105.

DOMINICA VIGESIMA TERTIA. Post Pentecosten.

MATTH. 11.

Loquente Iesu ad turbas, ecce principes omnes accesserunt. Loquebatur Iesus ad discipulos Iohannem, & Phariseos, dicitur tamen, quod loquebatur, ad turbas, quia quando loquebatur discipulis Iohannem, turbæ militie conuenerant, & sic ad omnes loquebatur excusando coram eis discipulos suos à ieiunio, vide super Matth. par. 3. cap. 9. post quæstio. 31. circa illud, loquente Iesu accessit princeps synagogæ, ut dicitur Luca 8. Marth. tacuit hic nomen eius, Lucas tamen, quod vocetur. Iairus princeps synagogæ, per synagogam quid intelligatur, vide loco citato. quæst. 85. quare autem nomen istius expressum est, Matthei 9. & quare dicitur, quod erat princeps synagogæ, vide ibidem quæst. 86.

Et adorauit eum. Adorauit ad exhibendum ei debitum honorem, adorauit ex necessitate, quia volebat iste princeps placare Christum, ut dignaretur filium eius sanare, quod per humilitatem putabat habere posse adorauit, sicut aliqui adoratione latræ, sed hoc non fiat, adorauit ergo adoratione dubia, quæ hominibus exhibetur vide loco citato quæst. 87.

Filius meus modo desinitus est. Quare alij Euangelistæ aliter loquuntur, & Marcus ait filius meus est in extremis, Lucas vero, dicit, quod moribatur, est multiplex modus dicendi. vide loco citato quæstio. 83. vide etiam p. 4. ca. 14. quæst. 72. in principio.

Primo, & impone manum tuam super eum. Hoc dixit, primo quia putabat, quod in Christo esset aliqua virtus, quæ per contactum denotaret in eos, quos tangeret. secundum, quia sic antiqui prophete curabant ægritudines. tertio, quia ipse non putabat, quod Christus esset Deus, sed quod esset aliquis de prophetis, & ideo non credebatur, quod in absentia posset operari, sed quomodo ignorabat Christum in absentia posse sanare, si iam hoc patet sanauerat seruum Centurionis, & est multiplex modus dicendi. vide omnia. super Matthæi. par. 3. cap. 9. quæstio. 89.

Et surgens, & iussit, sequebatur eum. Sed quomodo Christus voluit ire cum illo principe, cum ipse vocauerit eum ex quadam infidelitate, & quia non credebatur, quod absens posset sanare filium eius, nam propter infidelitatem, non fuit ire cum regulo, cuius filius infirmabatur. Capharnaui assignatur multiplex, ratio, loco citato quæst. 90.

Erece mulier, quæ sanguinis fluxum pariebatur duodecim annis. Hanc mulierem doctores vocant Hemorrhosiam id est patientem Hemorrhoidibus, sed non habebat huiusmodi infirmitatem, sed similitudinem illius infirmitatis. vide loco citato, circa illud, & ecce mulier, hæc autem mulier pariebat fluxum sanguinis extra tempora mei menstruum, nam sanguinem menstrualem fluere, naturaliter, & non computatur inter ægritudines, sed potius cessatio fluxus menstruum in feminis causat eas graves ægritudines, fluere autem sanguinem extra tempora menstruum ægritudo est, & sic iuueni 15. distinguuntur inter fluxum menstruum, & sanguinem fluentem extra tempora. vide loco citato. quare inferatur hic de curatione istius mulieris, nondum completo miraculo, quod narrari incæperat. vide loco citato quæst. 91. quare dicitur, quod ista mulier duodecim annis paſſa est fluxum sanguinis, vide loco citato. quæst. 92. quare Christus voluit facere hoc miraculum se interpositum, vide quæst. 91. vide etiam cap. 7. 4. parat. in principio.

Auersa vultu. Non ingressa est urbem, quia hoc prohibuit erat. Num. 5. quod inmundum maneret in Chinitate. sed extra urbem, nam dum Christus veniret de loco, ubi loquebatur, cum discipulis Iohannem domum principis, cōtigit eum ire extra urbem, iuxta illam & ibi ista mulier occurrit.

occurrit ei. vide sup. Matth. p. 1. c. 9. q. 94. accessit retro. p. per humilitatem retro quia hoc sibi facilius erat, nam si voluisset anteriorem fimbriam Christi tangere incurtando se cotam Christo, oportebat, quod Christus nasceret, & tunc manifeste apparere, et quod aliquid vellet à Christo, & iam petere oportere, quia Christus diceret, siquis uia. retro accessit retro ut lateret, nem cum esset innumda et obfusa dicere et agnoscere suam. & c. vide loco citato q. 97.

Et tergo fimbriam uelut mentis eius. Habebat enim Christus fimbria in uelut mentis, sicut et in uelut mentis ludorum, nam in quolibet uelut mentis exteriori quam non fimbria habebant, ut distinguerentur ab aliis gentibus habuerunt enim unum signum in cruce. f. circuncisionem per quod distinguebantur, sed quia hoc non uidebatur. dicit aliud signum de fimbria, quod erat discooperit. f. fimbriae autem uocantur quaedam particulae panni hyacinthini. coloris celestis posita in quatuor angulis pelliculae loco citato q. 94. propter multas autem anteriores uoluit mulier ista tangere fimbrias. vide ibid. q. 95. An Iudei esse et obligati portare fimbrias, & uittas hyacinthinas. vide sup. Num. c. 15. q. 33. an pater pater de fimbria obligaret in deserto. vide ibid. q. 34. an Christus portabat fimbrias, & uittas hyacinthinas. vide sup. Matth. p. 6. cap. 23. q. 44. & de fimbria Iudeorum habes alias, q. ibidem. scilicet quatuor. 32. & quatuor. 43. & quatuor. 41. & quatuor. 42. & q. 41.

Dicitur enim intra se. sterneret tantum uelut mentis eius saluam esse. Quare ista mulier accessit ad Christum tactis, ut sanaretur, & non petiit ab eo sanari. vide loco citato q. 96. dicitur autem hic, si tergo & cad ostendit fides eius, & plenitudo uirtutis Christi, quae duo necessarii exiiebantur nam etiam si mulier fide habuisset, hic in Christo non fuisset uirtus, non posset illa sanari, & hoc Christus expressit Marci, 5. ego ueni uirtutem exiisse de me, si autem Christus uirtutem magnam haberet, mulier tamen nullam haberet fidem, nec deuotionem, nihil inde consequeretur, etiam Christi carne tangendo ex primis autem ab omnibus euangelistis, si quod dicebat intra, si tergo, & c. quia illi esset finis intentionis in omnibus miraculis, non. n. facit Christus miracula, nisi ut crederetur in eum. vide loco citato. quatuor. 99.

Qui me tergit. Haec uerba non habentur in Euangelio, sed Matthei. 5. & Luc. 8. quare autem ait hoc super hoc, quia Christus uoluit istud miraculum manifestari. cum fuisset factum in oculo, ut si semper latuisset, nisi ipse mulierem cogeret, ad dicendum cogerat autem peti dicitur quia ita mulier non posuit tacere. vide q. 103. quare autem Christus ait, quia me tergit, cum hoc sciret. vide q. 104. quare non dixit mulieri: tu me tergis, sed uideret illam. vide q. 105. ubi assignantur plures rationes.

Confide filia, fides tua te saluam fecit. Quare Christus hoc dixit ei, cum mulier iam fidem haberet. vide loco citato q. 109. quomodo dixit fides tua, & cum mulier fide plenam iam haberet, uidet q. 111. ubi, quod duplex est fides ostenditur, & quod mulier a fluxu sanguinis curata, fecit Christo statum anem, uide etiam sup. Matth. p. 4. cap. 11. q. 79.

Et sanata est mulier ex illa hora. Non quando Christus dixit fides tua, & c. sed quando mulier tergit fimbriam. vide loco citato q. 110. quare Christus uoluit facere hoc miraculum non petente muliere. vide loco citato q. 98. quomodo uirtus infinita simul potest, & tu infanti res disponere, & formam producere, vide q. 100. ubi dicitur, quod ad hoc ut mulier sanaretur duo requirebantur potestas finantia, & dispositio eius, qui debebat recipere sanitatem, potestas autem ex parte Christi, erat infinita, ideo poterat operari in infanti, dispositio autem nulla est, nisi fides ex parte suscipientis, nam dispositio corporalis nulla requiritur, & consentiunt etiam, quomodo mulier, scilicet, ut tergit fimbriam se esse sanam, an aliqua uirtus exiret de Christo ad sanandum morbos vide loco citato q. 101. quomodo Christus sanabat aliquos tactus sui sacrosanctissimi corporis, & absque eo, quod san-

tatem peterent. uide sup. Matth. p. 5. cap. 11. quatuor. 81. an Christus per contactum sanabat aegros, & an humanitas erat organum quoddam diuinae uirtutis operantis, & qua dicitur esse illa uirtus, quia corpus Christi est unitum uerbo diuino, & quomodo intelligitur, quod Deitas uidebatur Christi corpore, ut organo. vide super Matth. p. 5. cap. 9. q. 102.

Et cum ueni esset lesus in domum principis. Christus postquam sanauit mulierem, multa fecit, & Christus non tergit circumspiciat, ut uideret eam, & c. ut sic ex industria moraretur ut interuenirent nuntii ad principem Sy nagogae de morte filiae eius ut sic iam omnes scirent illam esse mortuam, & cum posita uiderent eam uiuere, apparet, quod fuerat à Christo suscitata. vide loco citato, q. 106. uenerunt ergo, dum moraretur nuntii ad principem, & dixerunt mortua est filia tua, noli uexare eum. uide ibi. q. 112. dixit autem Christus, principi noli time re, sed tantum crede ad confirmandum fidem illius, nam ex fide uocauerat Christum, & quia nunc isti nuntii dicebant mortuam esse puellam, & quod Christus non posset illam suscitare, poterat turbare principem, & debere in fide, ideo attinoli timere, sed tantum crede. vide loco citato q. 113. dixit autem crede non quia fides sit necessaria, ex parte Christi ut suscitaret puellam nam dicitur Iai. 49. quis adiuuit spiritum Domini. sed erat necessitas ex parte nostri, uide ibidem.

Et quando ueni esset lesus in domum principis. Iste erat in domo iam plangendo puellam mortuam.

Et turbam tumultuantem. Idest stentem, & tumultum facientem sic dixit Marci. 5. uidet tumultum, & fletus, & euulantes multum. vide loco citato. quatuor. 111. circa illud, & uidisset ribicines, ribicines autem vocabantur tibii canentes, & erant hic secundum antiquam legem consuetudinem, nam ad locum mortuorum inducebant ribicines, ut ibi canerent, hoc autem fiebat ad augendam tristitiam, & propter solennitatem luctus. vide loco citato. quatuor. 114.

Dicitur recedite non est mortua puella, sed dormit. Exclussit ribicines primo ad quandam consilium, hortando, quod non lugerent, recedite id est cessate a luctu. secundo fuit quia uolebat suscitare puellam, & luctus ille ribicinum pro solis mortui fiebat. tertio quia erant indigne uidere suscitare puellam, nam irriserant Christum & c. vide quatuor. 115. ex parte uerum puellam non esse mortuam. Respondetur quod uere erat mortua, quare ergo dicit non est mortua, sed dormit. vide loco citato. quatuor. 116. quare non dixit Christus puellam esse mortuam, & quare mortui dicantur quandoque dormientes. vide quatuor. 117.

Et deridebant eum. Putabant enim quod ex ignorantia hoc diceret credens puellam adhuc uiuere, quam illi sciebant esse mortuam. vide loco citato quatuor. 117. circa illud, & deridebant eum quare Christus non incepit derisores suos. vide quatuor. 118.

Intrauit in cubiculum in quo puella erat mortua. Manifestum est quod solum tres discipuli, Petrus, Ioannes, & Iacobus intrauerunt in cubiculum, ubi erat mortua puella. Luc. 8. an uero hi tantum cum eo ibant ad domum principis, non apparet, quia alii affirmant, alii uero negant, quod tenendum est uide quatuor. centesimadecimanona quare Christus istos tres solum secum accepit. vide loco citato quatuor. centesimavigesima, ubi etiam prerogative explicantur quas Christus his tribus concessurus erat post mortem.

Et ueni et est turbata. Quare Christus eiecit totam turbam de domo, ita ut solos tres discipulos, & matrem, & patrem puellae intrare permitteret. & quod agendum sit quandoque ut inuadi accipiant occasionem inuadi in uidentur. vide loco citato quatuor. centesimauigesima prima uoluit autem patrem, & matrem adesse, ut essent testes huius miraculi quare non totam turbam, sed Phariseorum inuidiam magis irritaret, nonne sufficiebat testimonium trium discipulorum, cum scriptum sit, quod in ore duorum, uel trium stabit omne uerbum vide loco citato q. 122. quare potius uoluit patrem, & matrem adesse miraculo, quam alios extraneos. vide ibi.

q. 121. ad quid opus fuit atque discipulos adesse, cum parentes adessent ad puellæ suscitationem. vide quæst. 144. & quare Apostoli dicantur principes Ecclesiæ, ibidem ostenditur. quare autem Christus voluit non habere testes huius suscitationis. vide ibidem. quæstio 100 centesimæ vigesima prima.

Tenuit manum tuam. & dixit puella surge. Quare Christus tenuit manum puellæ, quando eam suscitavit, vide loco citato. q. 126. quare Christus claustrum ad suscitandam puellam. vide q. 127.

Puella surge. Lucas ait Thabita cum, quod est vocabulum hebraicum, & interpretatur puella tibi dico surge sic enim multis in locis sacre scripture, ponitur nomen grecum, sine hebraicum cum eius inter pretatione. de hac re vide plura exempla super Exod. par. 1. cap. 16. quæst. 6. circa finem. super illud, quod significat, quid est hoc.

Et surrexit puella. Quomodo anima huius puellæ rediit, & quod forma est principia causa distinctionis & unitatis, & corpus accepit esse humanum per animam. vide super Matth. par. 1. cap. 9. quæstio. 123. postquam autem forrexit iussit Dominus, quod darent ei manducare, non quia puella ex ægritudine ex qua et pirant remanerat debilitata, ut aliqui dicunt, quod & multipliciter reicitur, dicitur ergo quod voluit hoc in signum, quod verè surrexisset. vide plura loco citato. q. 129.

Exiit autem fama hac in universam terram. Iussit Christus parentibus istius puellæ, quod nulli dicerent, non ea intentione, ut taceretur, sed ut inuenerit, quod laudes humanas de suis operibus non quereret vide loco citato quæst. 130. sed fides quæretur a parentibus puellæ, nunquid filia sua fuerat suscitata, timebantur enim dicere, quod non? vide quæst. 131. credendum est, quod Christus iubere etiam discipulis, ut tacerent, quia nihil prodicit, quod parentes puellæ illud occultarent, si discipuli illud divulgarent, vide loco citato quæstio 132. ad quantum tempus extendebatur præceptum occultationis, an ad semper, vel usque ad Christi resurrectionem. vide loco citato. quæstio. 133. quomodo dicitur, quod exiit fama hæc per universam terram, de suscitatione puellæ, cum Christus venisset dicere. vide loco citato, quæst. 134.

DOMINICA XXIII.

Post Pentecosten.

MATTH. XXIII.

Cum videritis abominationem desolationis, qua dicta est a Daniele propheta, qui legit intelligat. Id est cum videritis Idolum, quod est signum desolationis future Chritatus Ierusalem, quam abominationem prænuiciavit Daniel cap. nono, scire quod in proximo esset viris eius, & qui Prophetam Daniels legent, sciat, de hac excoitione intelligendam esse. vide super Matth. par. 1. cap. 24. post quæstio. 95. circa illud, cum ergo videritis abominationem, quæ dicitur Christus voluit designare per hoc, scilicet cum videritis abominationem, vide loco citato quæst. 96. aliqui enim hoc, intelligunt de Anachoritis qui abominabiles esset hoc confutatur, & probatur quod debet intelligi de signis præcedentibus excoitione Ierusalem, quæ aut Christus prænuiciavit hæc, quæ habentur hic, vide ibidem quæstio. 97. quæ fuit abominatio desolationis, quam viderunt discipuli, an tequam fugerent de Iudæa, suos quam plures sententie melior est, quod ista abominatio fuit habitatio hominum improprium in templo, & prophanatio eius, nam Deus valde honorari iubet templum suum, nihil autem magis abominabatur, quam illud prophanari, sed isti fedulio qui confugerunt ad templum illud propheta namerunt, ut vult Iosephus. vide loco citato. quæst. 98. per totam, quæ longissima est, quare autem Christus dixit cum videritis abominationem desolationis, quæ fuit

sciebat dicere, abominationem, vide quæstio. 99. quare autem Christus allegat hæc Daniele, ponuntur quæ rationes. vide ibidem quæstio. 100. quomodo intelligatur auctoritate Daniels, quam Christus attulit, vide ibi. quæstio. 101. quomodo concordat Matth. & Marcus, & Lucas in hoc nam Matth. dicit: cum videritis abominationem desolationis, stantem in loco sancto, quæ dicta est a Daniele Marcus 13. dicit, cum videritis abominationem desolationis istam, ubi non debet. & nihil dicitur de Daniele, Lucas autem 21. dicit, cum videritis circumdari Ierusalem ab exercitu, scitote, quia appropinquat desolatio eius. vide multa loco citato quæstio. 102. quare Christus dixit, qui legit intelligat, ul. de quæst. 103.

Tunc qui in Iudæa sunt fugiant ad montes. Admonet Christus fugere Christianos de Iudæa, & Ierusalem tempore excoitionis, ut nihil mali ibi passantur, nam id eo hæc omnia prænuiciat, ut Christiani possint tempore convenienti fugere, & horatur, ut fugiant ad montes, id est ad terram montuosam, in qua non sit exercitus Romanorum vastans provinciam. vide super Matth. p. 6. cap. 24. post quæstio. 91. circa ultimum quare Christus dixit: tunc qui in Iudæa sunt fugiant. vide loco citato quæst. 104. ubi dicitur, quod non intendit Christus in tota ista prænuiciatione maiorum de Ierusalem, primum erat ut credentes et perent de periculis fugiendo secundo ut non fugerent ante tempus, ne cessaret prædicatio in Iudæa, vide ibi voluit autem fugiant, quia mala eventura Iudæis insigebantur propter peccata, eorum, scilicet quia Christum occiderant, & aliquos etiam ex eius discipulis, alios autem persecuti fuerant, & eiecerant de regione sua, & cum eis prædicarent noluerunt converti, qui autem credebant in Christum, vel in hoc non peccaverant, vel si peccaverant sicut Paulus, qui erant consentientes morti Stephani, & cum conversi penitentiam egerant, & doluerant de hoc, videri remissionem fuerat, ideo non erat dignum hanc penam exerceri in eos, sed in illos, quæ semper increduli, & rebelles existerant, ideo debuerunt iude liberari. vide loco citato q. 105. sed ad quid voluit Christus ut fugerent. vide q. 106. ubi etiam ostenditur, quod conveniens fuit dari monarchiam populo Romano de toto orbe. Quare dictum est, qui in Iudæa sunt, fugiant, vide q. 107. dicitur autem, quod fugiant ad montes, quod omnes credentes, de Ierusalem, & de tota Iudæa, Samaria, & Galilæa, fugientes non fugiant in Ierusalem, sed ad montes, qui sunt isti montes ad quos fugiunt erant credentes, est duplex motus dicitur. Vide ibidem quæst. 109.

Tunc qui in Iudæa sunt fugiant. &c. Supra Christus loquebatur dirigendo sermonem ad discipulos in secunda persona, scilicet qui dicebat audituri esset prælia, & opinioniones priorum videre ne turbemini, & c. hic autem loquitur in tertia persona, qui in Iudæa sunt fugiant, & ratio est quia sciebat Christus quod quando illa evenirent, non essent in Iudæa isti, quibus nunc loquebatur, vide loco citato, q. 110. an sufficit credentes ista admonitio Christi, vel habuerunt aliquam aliam spem. vide ibidem quæst. 111.

Tunc qui in Iudæa sunt fugiant. Hoc tunc generaliter, fuit quod ex primis in littera, scilicet cum videritis abominationem, scilicet si magis determinate fere velimus, alii qui dicunt, quod hoc tunc, fuit, quando exercitus circū dedit Ierusalem, scilicet Vespasianus, & Titus, & hoc quia Luca. 21. dicitur cum videritis circumdari Ierusalem ab exercitu, &c. sed hoc multipliciter reicitur. veritas est, quod tunc fugiendum erat, quando credentes viderent circumdari Ierusalem ab exercitu, non quidem Romano, sed Regi Agrippæ, nam Agrippa Rex, misit duo milia equitum contra seditiones, qui se in templo induerant, & illi circumdederunt Ierusalem, vel dicitur quod intelligitur de exercitu Romano obediens vitem non tamē de exercitu Titus, & Vespasianus, sed Cestius, vel Flavius dicitur Romanorum, & pro hoc multa, & pulchra adducuntur, vide super Matth. p. 6. cap. 24. q. 112. quæ est longissima.

Ei qui in templo non descendant tollere aliquid de domo sua. qui 113.

I N D E X.

qui *vero non reuerſatur tollere tunica ſuam.* Quare Chriſtus dixit, quoniam in agro et non reuerſatur tollere tunica ſuam, vide ſup. Matt. p. 6. c. 24. q. 12. quare autem ſpectat inter Chriſtus dixi de illo qui erat in agro, & in recto, videtur de ibidem, q. 14.

Pa autem pregnantes, & nutriendis in illis diebus. Hoc erat de credentibus dicitur, ſiquidem pregnantibus, & nutriendis eſſet anguſtia in fugiendo, quia pregnantes propter onus veri, eſſet difficile fugere, nutriendis vero propter onus natorum ambulare in potentia quaſi dicat ceteri poſſunt fugere velociter, fed iſti non, & ideo dicitur, *vx autem pregnantes,* quaſi dicat, alii quoniam onerati ſunt, poterunt onera relinquere, vt fugiant, quia ſunt accideſiales, & extrinſeca, ſed pregnantes, non poſſunt deponere onera ſua, quia ſunt eis inuoluta, in ira vero nutriendes vero filios paruos dimittere non poſſunt, id viſitatio anguſtia erit, vide ſup. Matt. p. 6. c. 24. q. 15.

Orate autem, ut non ſia fuga veſtra hyeme, vel ſabbato. Alii qui dicunt, quod hoc intelligitur de temporibus Antichriſti ita Nicolaus, ſed hoc reſicitur & probatur quod deſtelligitur de fuga credentium ante euersionem Ieruſalem de Iudea, vide loco citato, q. 116. quoniam autem hoc faciat ad propoſitum exponendo de fuga credentiu de Iudea, vide ibid. q. 117. fed quo tanta neceſſitas fugę, in velocitate, & celeritate erat, quod ſabbatum impediret, nam hyems quidem multum impeditur, ſi accideret tempore hyemis, vt ſi quis tota hyeme expectare vellet, viſitatio ad verum eſſet apum ipſius in minatione, ſed de ſabbato videtur eſſe dubium, nam vnus dies erat, quod ergo ſequenti die poſt ſabbatum eſſet fuga, non videbatur impedimentum aſſerre, quia erat mora parui temporis, vide loco citato, q. 118. fed cum ſabbatum non impediret in iterationem, niſi quia Iudei uetuerat in illo abſtine- ri ab opere ſeculi, & eſſet etiam ſeſtimatus in quibus abſtinebat ab opere ſeculi ſicut in feſto Azymorum, & Scenophagie. Levit. 23. quare non dicitur eſſe etiam de his, ſed inuolutis, ſicut de ſabbato, vide loco citato, q. 119. Dubium tamen eſt, ſi hac verba dicebant credenti- bus, ad ſabbatum obſeruandum non tenebant quo et quo ſabbatum eſſet impedimentum, vide longiſſimum, q. loco citato, q. 120. ſed de eo, quod Iudei conuerſi ſabbatum obſeruauerat quomodo poterat eis obſtare ad fugam, quia ad agendum ea, que non ſunt neceſſaria ſim- pliciter ad conſeruationem vite obſtat ſabbatum, ſed ad ea, que ſunt neceſſaria non obſtat, ſic patet de Ma- chabæis, qui in diebus ſabbatorum peragrabant ſe de- ſcendendo, 1. Machab. 1. immo, & que minora erant, du- tamen eſſent neceſſaria ſicut in ſabbato, ſicut ſolue- re pecora, & ducere ad aquas, & cuſtodire ea in agris, ſic Chriſtus dixit, Lucæ. 13. & hoc Iudei non poterunt ne- gare, ſed tunc inminuebant neceſſitas fugę, ita quod non fugientes occiderentur ab exercitu, vel caperentur omnia ſuaſummo & de vita erat certum periculum, id non obſtabat ſabbatum ad fugiendum, eſt duplex modus dicendi circa hanc rem, & prius recitatur, vide loco ci- tato, q. 121. quare Chriſtus dixit, orate, ne ſia fuga veſtra hyeme, vel ſabbato, nam quantum ad cetera impedi- menta non dixit aliquid orandum, vide ibid. q. 122.

Orate, ne fuga veſtra ſia hyeme, vel ſabbato. Cum impreg- nationis impedimentum, & nutritionis, non eſſet in poteſtate noſtra tollere, ſi ut neque impedimentum ſab- bati, a vt hyemis, quare non dicitur de hoc, orate ne ſic ſia fuga, unde loco citato quaerit. 123. quomodo autem Chriſtus dixit orate ne ſia fuga, cum ſine oratione ipſe facere poſſet, unde loco citato quaerit. 124. Quomodo di- citur Chriſtus orate ne ſia fuga veſtra hyeme, vel ſabbato, quia pro illo oramus, quod fieri, aut non fieri dubi- tamus cum autem certum eſt, quid accideret non eſt oran- dium, vt ſic, & ſic ſia, ſed Chriſtus ſciebat determinate de fuga, an fieret hyeme, vel ſabbato an non, & hoc ira- certissime euentum erat, ideo videtur, quod non de- beret ſuadere orandum, quid dicendum ſia loco ci- tato quaerit. 125.

Et erit tunc tribulatio magna, quali non ſuit ab initio. Alii hoc explicant de tempore Antichriſti, vt Nicolaus, qui eſt iſtius, quod nulla tribulatio ſit maior, quam ea, que eſt ſub Antichriſto, fed ille ſenſus non poteſt eſſe iſtera-

lis, nam tempore Antichriſti non iubemus fugere, quia non erit, quo fugiamus exponitur ergo de tribulatione, quare eſt ante euersionem Ieruſalem, vide loco citato, q. 126. quomodo deſt. verum, quod tribulatio illa ſuit, erat maior omnibus preteritis, & futuris, vide ibid. q. 127.

Niſi breuius fuſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro. Niſi eſſent pauci dies in quibus duraret tribulatio, multi perirent de electis, vel pateceretur incommoda, vide loco citato poſt q. 9. circa illud, niſi breuius fuſſent dies illi quando autem ſunt hoc, ſcilicet breuius ſunt dies illi, & c. vide loco citato, q. 128. quod vero ſit illa abbrevia- tio dierum, alii dicunt, quod cum Deus vellet tribu- lationes minores eſſe, vt minori tempore duraret faciebat dies, quibus illa tribulatio durabat, minores ſol- ſio, ſed hoc multiplicitate conſutatur, alii dicunt dies ad breuiatos, ſemal, que in diebus ſiebat abbreviata, quia accipitur dies pro eo, quod ſit in die, ſed hoc dupliciter poteſt intelligi aliter etiam dicendum eſt, ſcilicet quod breuiari fuerit dies, i. pauci facti, cum enim poſſet mul- to tempore durare tribulatio hic, ſecit, quod paucio re- pore duraret, vide loco citato, q. 129. quod autem eſt, qd dicitur, non ſalua fiet omnis caro, vide ibid. q. 130.

Sed propter electos breuiabunt dies illi. Scilicet illos, quos Chriſtus elegerat, vt pertinerent ad eccleſiam ſuam, vi- de ſup. Matt. p. 6. cap. 24. poſt quaerit. 9. circa illud, ſed propter electos, & c. qui hoc intelligunt de Antichriſto dicunt, electos eſſe illos viros bonos pro deſtinatos, quos illo tempore eſſe coſtingit, & propter hoc dicitur breui- tos dies, tunc durante tribulatione deſerent alii qui- eorum, ſine propter patientiam doloris, ſine propter ma- gnitudinem ſeductionis aliter poteſt accipi pro electis, idem prædeſtinatos de Iudeis, qui nondum conuerſi ſun- rant, nam multi de Iudeis, & ſirpe eorum conuerſi erant, qui nondum erant conuerſi, quando, ſuperue- nit tribulatio euersionis, vide loco citato, q. 131. quare autem dicitur quod propter electos breuiabuntur dies adducuntur quatuor rationes, vide ibid. q. 132.

Tunc ſignu vobis dixerit, ecce hic eſt Chriſtus, non illic, noſti- to credere. Surgunt enim Pſeudo Chriſti, & Pſeudo Pro- phete, & dabunt ſigna magna. Hic iterum aliqui inter- ligunt de Antichriſto alio de aduentu Chriſti, fed re- vera, ſcilicet Antichriſtus & diſcipuli eius, & Prophetæ ipſi facturi ſunt ſigna, illa erant mendacia, vt Apollolus di- ce re videtur loquens Theſſalonicenſibus, tamen que po- nuntur hic, non accipiuntur pro temporibus Antichri- ſtus fed tempore euersionis Ieruſalem, de quo hucaſq; locutus eſt Matt. & hoc valde conſonat veritati hitori- e, nam Iſoſephus lib. 13. & 20. antiquitatum, & h. 2. & 3. de bello Iudaico ponit multos, qui eo tempore ſurre- xerunt, & ſe Chriſtum vocabant, item litera illa non ſatis applicatur ad tempora Antichriſti, niſi extorquendo ſenſum, nam dicitur incerta ſurgent Pſeudochriſti, & tamen Antichriſtus vnus eſt, vide ſup. Matt. p. 6. cap. 24. q. 133. ad quid dixit Chriſtus hic de iſis pſeudo Chriſtis, vide q. 134. quare autem dixiſti quia vobis di- xerit, ecce hic eſt Chriſtus aut illic, noſte credere, vide q. 135. quare dicitur, ſurgent Pſeudochriſti, & Pſeudo Prophetę, vide q. 136. qui erant Pſeudo Prophetę, & quare de illis Chriſtus dixit, vide q. 137.

Et dabunt ſigna magna, & prodigia. Scilicet mirabilia fa- cient, que opere demonum proueniunt, vide ſup. Matt. p. 6. c. 24. poſt q. 132. inquit autem dabunt ſigna, & pro- digia, que omnia miranda ſunt, & diſtincta, quia ſigna dicuntur illa, que in ducta ſunt ad ſignificandum, & in oſtentionem veritatis aliorum rerum, prodigia dicun- tur, quia magis ſunt, & ideo non ſubſignuntur p reſati- cuniſibet, alii dicunt, quod ſigna, & prodigia diſtincta, quia ſigna ſunt miranda, ſed minora quidem, prodigia autem ſunt maiora primus modus dicendi eſt maior, vide loco citato quaerit. 138. quomodo ſunt Pſeudo Chri- ſti & Pſeudo Prophetę faciebant miracula, qd eſſent ſal- ſi, vide ib. q. 139. fed quo ſtat, qd ſunt Pſeudo Prophetę facerent ſigna, & prodigia, quia per hoc probatur veri- tas Prophetę in vera Prophetia, ſi autem falſi Prophe- tæ, qui a Deo nã ſunt poſſunt hanc facere non eſt aliqua probatio, quia conſtat veros eſſe Prophetas, & a Deo mi- ſos, & tamen per illam modum probatur veritas Pro- phetę,

phetie. Deut. 18. ergo non possunt pseudo Prophetæ signa facere. est multiplex modus dicendi. vide loco citato, quæst. 140.

Ita ut in errore inducantur etiam electi, si fieri possit. Id est tanta est vehemens seductio, et magnis signis, & p dignis, quod decipiantur pluri imi Christianorum, & non solum mali, sed etiam electi, quod in periculo, licet tandem non decipiantur, si erunt inde deperdit. Antichristum sequantur. vide sup. Matth. p. 6. c. 24. post q. 131. circa illud, ita ut in errorem.

Ita ut in errorem, &c. l. hæc difficultas de errore electorum est quantum ad ultimum errorem, scilicet per finale impenitentiam, nam in talem errorem nunquam incidit, quod electus est, quia sic stryleretur diuina electio, sed de errore, dum viuunt, non est dubium, quia electi possunt peccare mortaliter, & semper peccare, & sic peccat in peccatis actionum, ita & in fide possunt peccare, sed ante mortem penitebunt, hic vero non est sermo de errore ultimo electorum electi autem possunt accipi dupliciter. vide sup. Matth. p. 6. cap. 24. q. 141.

Si ergo in deserto eccle in deserto est, nolite exire. Ad videndum scilicet cum, quis sit, aut qualis sit, quia non poterit esse, nisi fallax.

Ecce in penetralibus. Id est in domo secreta.

Nolite credere, quidam dicunt gentes vocari desertum, & hæreticos penetralia, & hi mentionem apud se esse Christum, vel saltem, sed non est aliis intelligunt de Antichristo, sed debet intelligi literaliter de falsis Christis ante euerisionem Ierusalem. ponitur autem quod esset Christus in deserto, aut in penetralibus propter duo primo ad significandum rem totam, secundo ad tollendum id, quod sequitur. nolite exire. vide loco citato q. 142. quare autem illi, qui Christum se dicunt, essent in deserto, aut in penetralibus. vide ibid. q. 143. sed cum vnus Christus esset: futurus, quoniam poterant credere Iudæi oēs istos esse Messias, aut Christos, vide loco citato q. 144. quare autem Christus dixit, si vobis dixerint, ecce in deserto est nolite exire, quia satis erat, quod non crederet esse Messiam aliquem venientem. vide loco citato q. 146.

Sicut enim fulgur exiit ab Oriente & perit usque in occidentem, ita erit aduentus filij hominis. Ita licet proba tionem, quod non poterit esse verus Christus ille, qui veni, quia Christus cum venerit manifestus veniet, & non dicetur ecce in deserto est, aut in penetralibus est, sed statim de Aduentu eius erit notum in toto orbe, neque poterit quis ignorare, vide sup. Matth. p. 6. c. 24. post quæst. 132. circa illud, sicut enim fulgur, & cadit quod autem dixit Christus, sicut enim fulgur, &c. vide, q. 146. affirmant autem Christus aduentum suum fulgur, potius quod fulgur Lunæ. primo, quia agitur hic de aduentu ad iudicium, qui aduentus erit terribilis, nam dicitur supra in terra, quod apparebit signum tibi hominis, & tunc plan gent omnes tribus terre, fulgur autem est aliquid exterius homines, Sol vero, & Luna, non exterius, immo delectant, ecclesi. 1. dulce lumen, & delectabile est oculis hominum videte solem. secundo, & principaliter propter modum apparitionis, nam Christus vult hic ostendere, quod apparitio sua erit subita, & omnibus manifesta, & ad hoc in igitur concepit conditio in fulguris apparitione, quam Solis, quia Sol semper circumit cælum, & motum suum aliquando est supra horizontem, aliquando de infra, &c. vide loco citato, q. 147.

Vicinusque parit corporibus, & Aquila. Quare Christus hoc dicitur vide sup. Matth. p. 6. c. 24. quæst. 147. dixit autem de Aquila, licet hoc corus, & vulturibus conueniat, quia sanctus significare voluit, quod propter volatum Aquile dicuntur sed esse sensus mysticus, id est, dum ergo quod non accipitur Aquila pro iis suis, neque p aliquibus hominibus, sed est comparatio facta, quod licet vicinusque esset cadant, statim cõgruatur Aquilæ, Corui, & Vulturis quantumcumque distent, ita cum Christus venerit ad iudicandum, statim occurrunt omnes homines in locum, in quo Christus usque paruerit, licet in partibus distantissimis orbis iacerint, quare autem non sit dictum, de Corui, & vulturibus, vide loco citato, q. 149.

Scitum autem post tribulationem dierum illorum Sol obscurabitur. Discipuli fecerant Christo tres petitiones simul dic nobis quando ista fient, & quod esset signum aduentus tui, & consumationis sæculi. Respondit autem Christus ad primum de euerisione Ierusalem ponendo omnia, quæ præcedere erant, & circa quæ espediebant instrui, nunc transit ad secundum, scilicet de aduentu suo dicit, qui est simul cum sæculi consumatione. loquitur autem hoc de aduentu suo dupliciter vno modo vt distinguat illud aduentu vel apparitione falsorum Christorum, qui veniunt erant ante euerisionem Ierusalem, alio modo vt dicat de vero aduentu suo, qui est futurus ad iudicandum, & de circumstantiis eius, de primo dixit supra loquendo de falsis Prophetis, secundo modo agit hic. vide sup. Matth. p. 6. cap. 24. post quæst. 149. circa illud, statim autem aliqui tamen volunt, quod ista littera intelligatur de his, quæ acciderunt ante euerisionem Ierusalem, & probant dupliciter sed vere accipiunt de tempore aduentus Christi ad iudicium, ita exponunt omnes doctores, vide loco citato, qu. 150. sed si de aduentu Christi ad iudicium intelligitur quomodo potest stare, quod dicitur, statim autem, aliqui dicunt quod refertur ad præcedentia, dicunt enim quod dictum fuerat supra de Aduentu Antichristi, hic autem dicitur de Aduentu Christi, & asserunt quod verum est, quod post tribulationem dierum Antichristi in quibus ipse durabit, sequetur statim ea, quæ habentur hic, non quidem dies iudicii, qui incertus est, sed signa præcedentia ad iudicium, sed hoc non est certum, & ostenditur multipliciter, dicendum ergo quod de aduentu ad iudicium accipitur statim, scilicet aliquando tempore post Antichristi tribulationem non tamen hoc concedimus præcedentem litteram intelligi de Antichristo, sed de falsis Christis ante euerisionem Ierusalem, vide loco citato q. 151. qui sunt isti dies, & quæ tribulatio, vide loco citato, q. 152.

Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum. Hic mentionem fecit de signis, quæ quæsierunt discipuli, quod esset signum aduentus tui, ideo aliquando eis respondendum erat, secundo quia cum res ista magna esset, dignum erat de ea fieri mentionem per Christum nam omnia quæ ad fidem pertinent, Christus expressit, esset autem de peccatis timentibus ad fidem iudicium in quo retribuerit singulis iuxta opera sua, & ideo non solum iudicium, sed etiam ea quæ circa iudicium notanda erant Christus discrete debeat, esset autem erat de signis aduentus, tertio etiam quia hoc pertinet ad litteram præcedentem. vide loco citato, quæst. 152.

Sol obscurabitur, aliqui p Sole diabolum accipiunt, qui iudicabitur, & arguetur sicut & iniqui sed est sensus mysticus alii dicunt, quod Sol obscurabitur, est fumo surgente de terra, erit autem tantus fumus ex magno igne, quod obscurabuntur Sol, & Luna, & cetera astra. sed hoc etiam confutatur alii dicunt, quod hic obscuratio Solis, & Lunæ, per defectum Solis, & Lunæ, quod lumen deficit paulatim subtrahendo nutrimento, sed & hoc confutatur multipliciter alii dicunt, quod intelligitur de quibusdā eclypsibus, quæ erant ante finem mundi, in quibus tamen Sol, quam Luna obscurabuntur, sed neque hoc potest stare alii dicunt, quod non erit obscuratio aliqua per defectum luminis, aut eclypsim, quia potius maiorem claritatem, quam prius habebunt luminaria, sed dicuntur obtenebrari per comparationem ad maius lumen superueniens. tunc Christum venientem. sed & hoc multipliciter refutatur dicendum est ergo, quod istud erit signum quoddam ante iudicium in Sole, & Luna, ita quod luminorum minuetur, vel quasi deficiat, non quod deficiat per modum eclypsis, sed per modum miraculi. Quod subtra here voluit lumen eorum, & tunc erit proprie signum, quia non ecce fieri modum naturali. vide omnia apud autem sup. Matth. p. 6. cap. 24. q. 154. quomodo autem fiet ista obscuratio Solis, & Lunæ, aliquid dicunt, per subtractionem generationes radiorum, alii per interpositionem aliorum corporis impediens in nos receptionem radiorum, alii per hoc quod illo tempore deficiunt esse luminosa alii per modum eclypsis, sed secundo duo modus est contentior, vide loco citato, quæstio, 155. ad quid fiet, tunc ista Solis, & Lunæ obscuratio. vide ibidem

I N D E X.

de ioh. q. 156. fed dicitur: dato, quod in Sole, & Luna appa-
rima effent signa quare ponis in obfcuracione eoru
fuit hoc, quam in aliquo alio accidente circa ea: nā pote-
rat augeri lumen in eis, ficut dicitur quod aliquando fiet,
vel poterit hoc apparere in mōna. f. quod Sol, & Luna
fuerint, vel retrocederent, ficut aliquando factū est qd
dicendum fit. vide loco citato q. 17. q. 17. q. 17. q. 17. q. 17.
istud fignum, f. obfcuratio lucis, quantum ad oftē-
dendum finem fecit. vide ibid. q. 158.

Obfcurabitur & Luna non dabit lumen suum. Luna qua
rior modis poterit obfcurari, ficut dictum est de Sole, ta-
men nō fuit per tertium neq. per quartū. f. p. eclipfim,
ficut ifto modus erat facilis, f. qd Luna intraret umbram
terre, & ita obfcuraretur cōuenientior est fecundus mo-
des, vt dicitū est de Sole. vide fup. Mart. p. 6. c. 14. q. 159.
quō fit, quod Sol obfcurabitur & Luna non dabit lu-
men fuum, quia hec non poffunt eife fimul, vide ibid. q.
160. quanta erit obfcuratio Solis & Lune, & quanto tē-
pore durabit. vide ibid. q. 161. ad quid fiet ita obfcura-
tio in Luna, Luna, & Stellis in die iudicii, vide ib. q. 162.
vbi dicitur, quod etiam in omnibus aliis rebus, erit ma-
gna figna, vt patet Luc. 21. f. c. in terris prefura gen-
tium p. confufione fucum maris, & c. vide ibidem.

Stella cadent de celo. Aliqui dicunt fellas effe i. los, qui lu-
mine doctur fuz alios illuminant, aut illuminan-
dent. alii dicunt fellas cadentes effe iustos, qui tempore
illo de iustitia fua cadent. alii dicunt, quod felle verē
euent de celo. alii dicunt quod fellę comarē cadent,
nam vulgus eas abfolute fellas vocat. alii dicunt, quod
fellę cadent. i. obfcurabuntur de feneftris nubium, vel cor-
porum interpoftorum, quafi cecident. fed p. cedens
modus melior est. vide fup. Mart. p. 6. c. 14. q. 163. ad qd
autem cadent itz fellę de celo. vide ibid. q. 164.

Virtutes colorum mouebuntur. I. Angelici fpiritus, & nō
effe fermo de virtutibus, fecūdm qd virtutes vucamus
vnom de nonem ordinibus Angelorū, fed fermo est de
omnibus Angelis, vt distinguantur contra alias virtutes,
quæ non funt in celo, nā omnis fubftantia fpiritualis
virtus vocari potest, quia et potestas non alligata mare
rie. vide fup. Mart. p. 6. c. 14. q. 165. q. 165. ad Angelī mone-
buntur aliqui dicunt, quod intelligitur de moru, i. cef-
fatione ab operibus fuis alii dicunt quod mouebuntur
omnes virtutes quodam timore, ne condemnentur ad pe-
nam, ficut homines alii dicunt, quod ita mutari erit qd
dam timor adueniens Angelis de rebus illis magnis, q
ante iudicium euenient. aliter ergo dicitur, quod cōmo-
tio virtutum cēleſtium effe alia qua operatio inſolita, nā an-
te hoc operabantur id, quod ordinariū erat, & erat na-
turalē, & non miraculoſū, & in ita operatione, quafi
quæti manebant, velut parum agentes, tunc velut ma-
iores, & plures operationes exercitari dicuntur. mone-
ri, quafi non maneat in quiete, & ocio ficut prius. vide
loco citato q. 166. fed quare poſuit hic Chriſtus qd vir-
tutes colorum mouebuntur vide ibidem q. 167.

Tunc apparebit fignum filii hominis in celo. I. Idem fignum
Chriſti, qui de ſe loquitur, quafi de abſcopie enim filius
eſt hominis, quia eſt filius Virginis: & illud fignum pu-
tatur eſſe Crux in celo, ſum aere, nam aer vocatur celū,
ai ita illud, Luc. 8. Jues celi comedunt illud: i. volu-
eres, quæ ſunt in aere, vel in illo volant. vide fup. Mart.
p. 6. c. 14. poſt q. 149. circa illud, apparet fignum filii
hominis ſimiliter quod hoc fignum ſi vexillum ſanctę
Crucis, vt cantat Ecclēſia. Hoc fignum Crucis erit in ce-
lo, quod dominus ad iudicandum veniet, & nō fit aliud
fignum, vide loco citato q. 168. adueniens enim Chriſto
apparet Crux quia venit vt Rex cum vexillo ſecun-
do ad confolationem Iudæorum, vt oftendat, quod id, qd
illi contumeliam paraauerunt, verſum eſt in gloriam, &
ita confundentur tertio fiet ad ostendendum fruſtra-
tam eſſe intentionem Iudæorum, qui credeban t nomen
eius perire, eo quod crucifixum eum. quanto ad re-
darguendum omnes infideles, & male viuētes poſt ſu-
ſceptam fidem. vide ibi. q. 169. quid intellexerint diſci-
puli per fignum filii hominis. vide ibid. q. 170. quando
erit iſtud tunc in quo fignum filii hominis apparebit.
vide loco citato q. 171. qualiter Crux apparebit, & qua

lis erit fulgor Crucis, & magnitudo, & qualis materia
erit ex qua confecta erit Crux in die iudicii. vide loco ci-
tato q. 172.

Et tunc plangent omnes tribus terre. Aliqui dicunt, quod
non plangent omnes homines, fed aliqui tantum, ſcilicet
mahi, alii dicunt, quod omnes tribus terre plangent
ideſt homines terreni, qui in coelis non habent partem,
fed ſolum in terra, intelligitur, de planctu, quem habu-
erunt homines ante reſurrectionem. vide fup. Mart.
p. 6. cap. 14. q. 173. quare autem plangent omnes tribus
terre. vide ibidem q. 174.

Et videbunt filium hominis venientem in nubibus. Nō vide-
bitur ab omnibus ante mortem, fed poſt reſurrectionē,
quō hoc verum fit, nam vbique ad ient rōnes. vide fup.
Mart. p. 6. c. 14. q. 175. an veniet ad iudicandum ſuccelſi-
ue, vel ſubito. vide ibid. q. 176. quare Chriſtus dixit, qd
viderent eum venientem in nubibus. vide ibid. q. 177.
veniet aut in nubibus, quia ipſe ſe dicit. nō quia nō poſ-
ſit ſine nubibus venire, fed et prima cū ad apparitū, nā
dicitur in linea quod veniet in maieltate, et autē ma-
ieſtas apparatur magnus, iō cum nubes circumſtantes fa-
ciant ad quēdam apparatū veniet in nubibus. affertur
aliter res cauſe. vide loco citato q. 178. q. 178. quō mouebit-
ur Chriſtus in nube, & quō mouebitur nubes. vide ibi.
q. 179. vbi vides, quod deſcendendo nō mouebatur mo-
tu grauitatis, quod erat corpus glorioſum, & in eis et dos
agilitas, & alia polchra ibi habentur. fed dicitur actū.
i. quemadmodum vidiſtis eum aſcendentem, ita veniet
fed in vna nube aſcendit, quomodo ergo deſcendit in
nubibus. vide loco citato q. 180. an vero illa nubes in
qua Chriſtus deſcendet, ſit illa in qua aſcendit, vi vē vel
le Auguſti. vel ſit alia. vide ibidem q. 181. itz nubes au-
tem vocatur nubes celi dicunt aliqui ideſt de ſubſtan-
tia coeleſti. fed hoc eſt falſum quare ergo dicantur nu-
bes celi. vide ibidem q. 182.

Cum virtute multa, & maieltate. Virtus hic accipitur pro
poteltate. poteltas autem interdm accipitur pro multri-
tudine ſimulantiū: alio modo pro poteltate ad aliq d
faciendum, & ita dicitur multa virtus cum qua Chri-
ſtus veniet, quia habebit poteltatem iudicandi totum
mundum, & tunc omnia erant ſubiecta pedibus eius.
alio modo dicitur virtus Chriſti magna, quia maior
erit, quam ea, quam hic habuit. quomodo ſtrictius acci-
piatur. vide fup. Mart. p. 6. cap. 14. q. 183. quid autem
ſit maieltas Chriſti in qua ad iudicandum veniet, & quia
re dicitur Chriſtus venire in maieltate, & quod totus
mundus in iudicio erit congregatus. vide loco citato,
quæſt. 184.

**Et mittet Angelos ſuos cum tuba, & voce, & congregabunt
electos, & c.** mittet inquit Angelos ad congregandū elec-
tos, quia Chriſtus or homo venturus eſt ad iudicandū
& ideo oportet, quod iudicandi præſentes ei ſint ſecun-
dum præſentiam corporalem, omnes tamen poſſquam
ad iudicium veniant, per ignem conflagrationis moria-
tur, & ſtatim reſurgent, hos autem congregari oportet
duplex, autem eſt iſta congregatio, una anteq
reſurgant, alia poſquam reſurrexerint. oide loco citato.
q. 185. ubi dicitur etiam quod Angeli congregantes mor-
tuorum corpora, quatuor actus facient, & quod Angeli
dupliciter accipiuntur ibid. quid vero facient Angeli
in hac congregacione, & quod facient tres congrega-
tiones in iudicio. vide ibid. q. 186. fed quō dicitur con-
gregabunt omnes electos, nam in reſurrectione et repro-
bi congregabuntur. vide ibid. q. 187. quare autem ſuſ-
ſit mentio de electis, & non de reprobis. vide ibidem,
quæſtio. 188. Quare dicitur quod electi congregabun-
tur ab Angelis, nam de eis non deberet dici, quod con-
gregandi ſunt, quia per ſeuire poſſent, de malis
autem eſſe dicendum, quod congregarentur, quia per ſe
non poſſent venire. vide loco citato quæſt. 189. vbi enī
habetur quod omnes corporis dotes in reſurrectione
electis dabantur.

**A quatuor veniet celi, a ſummis colorum vſque ad termi-
nos eorum.** Quare hæc dicantur. vide loco citato. q. 190.
& q. 191. vbi etiam habetur quid ſit ſummum celi, &
quid colorum terminus.

I N D E X.

*Ab arbore feci difcere parabolum, cum iam ramus eius tener
fuerit, &c.* Ad quid Chriftus pofuit hoc de arbore fieri,
& quomodo Matth. & Marcus, & Lucas concordant in
hoc loco, & quomodo applicari parabola ifta de ficul-
nea ad propofitum, vide fup. Matt. p. 6. c. 24. q. 12. & q.
193. & quæft. 194.

Scitote quia prope eft in ianuis. Hic locutione de re fignifica-
ta, quæ ftatim poft figna ventura eft, quæ autem fit illa
res, non poteft dubitari, nifi de eis, quæ Chriftus hic te-
rigit, & funt duo, & uenerunt Ierufalem, & adueniunt ad iu-
dicium, de qua illarum dicuntur, vide loco citato q. 193.
& cum dicuntur cum hæc omnia uideritis, fcitote &c. q.
194. quod ficut hæc omnia ab auctore loco citato q. 196.

Non prateribit generatio hæc, donec omnia fiant. De qua ge-
neratione accipitur hoc, vide loco citato q. 197. q. qui-
dem quæftio longiffima eft, quare dicitur apertè dico uo-
bis non prateribit generatio hæc, &c. vide ibid. q. 198.

Calum, & terra tranfibunt. Verba autem hæc non prateri-
bunt. Quomodo hoc fit uerum, vide loco citato q. 199.
ad quid apertè dicitur huiusmodi uerba, f. c. c. & terra
& c. vide ibidem q. 200.

ANNOTATIONES IN EVANGELIA DES ANCTIS IN FESTO SANCTI Andree Apostoli.

MATTH. IV.

Ambulans Iefus iuxta mare Galilee, uidit duos fra-
tres. Mare Galilee eft quidam lacus magnus, erat
in Galilee habens in longitudine ceterum ftadia, & in
latitudine, quadraginta, & tranfit per mediũ Iordanis,
& ab ipfo illa nullitudo aquarũ cauſatur, ut dicit Hie-
ronymus. iuxta aut hæc mare ſolus ambulabat, quia di-
ſcipulis oēs de Galilee ſibi aggregare debebat. vide fup.
Matt. p. 1. c. 4. poſt q. 93. circa illud.

Ambulans Iefus iuxta mare Galilee. In Galilea prædicare
cepit Chriftus, nam ſtatim ac audiuit Ioannẽ eſſe tradi-
tum. In carceratum, uenit in Galilæam, & prædicauit.
vide fup. Matt. p. 1. c. 4. poſt q. 77. circa illud; cum aut
audivit Iefus &c. & hoc factũ eſt, ut adimpleretur qd di-
ctum eſt per Iſaiam Prophetam primo tempore alieuita-
ta eſt terra Zabulon & Nephtali, & oon eſt intelli-
gentiũ, quod factum ſit hoc, ut Prophetia Iſaiæ imple-
retur ſed potius Prophetia Iſaiæ dicta fuit, quia ſic futu-
rum erat, qd Chriftus prædicaret in finibus Zabulon,
& Nephtali, ſenſus ergo eſt, ut adimpleretur qd dictũ
eſt per Iſaiam, tunc impleatur eſt id, quod dictum eſt p
Iſaiam, & hæc eſt Prophetia Iſaiæ. terra Zabulon, &
terra Nephtali, uia maris, trans Iordanem Galilee gen-
tium, & ſenſus eſt, quod iſta terra, quæ eſt in finibus Za-
bulon, & Nephtali, & eſt de ueraq; ſorte partim, audiuit
primo prædicatione Chrifti, & per hoc illuminata eſt,
cum prius federet in tenebris ignorantie quare autem
dicatur uia maris, vide loco citato. f. poſt q. 77. circa il-
lud, ut adimpleretur, quod dictũ eſt per Iſaiam, & circa
illud, terra Zabulon, & terra Nephtali. Quare aut Chri-
ſtus audita traditione Ioannis reſceſſit in Galilæam, vide
fup. Matt. p. 1. c. 4. q. 79. & an prædicauerit Chriftus Iſa-
iam prædicantem, ibid. q. 80. Quare Chriftus non abſtinuit
a prædicatione Ioanne manente in carcere, vide ib. q. 81.
Quæ autem dicatur quod cum audivit Chriftus Ioan-
nem eſſe traditum, reſceſſit in Galilæam, quia anteq Iſa-
iam prædicauerit Chriftus iuit in Galilæam, ſtatim poſtq
baptizatus eſt a Ioanne, & reſurrexit, & incepit uocare di-
ſcipulos, Ioan. 1. vide loco citato q. 82. Vbi aut erat Chri-
ſtus qn reſceſſit in Galilæam, ibid. q. 84. Quare reſceſſit de
Iudæa in Galilæam ibid. q. 85. Quare prius in Galilæa,
quàm Iudæa prædicauerit, ibid. q. 86. rapidè quare Matt.

non allegauerit auctoritatem Iſai. ſicut habetur in Iſaia
ſed paucaſcule uerbis, vide ibid. q. 89. hæc adnotauit, ut
ſi de prædicatione Chrifti in Galilæa ſermonem habere
velis, plura dicenda inuenire poſſis. Quid autem præ-
dicauerit in Galilæa, vide alias q. ſequentes.

Vidit duos fratres Simon qui uocatur Petrus, & Andream fratrem eius. Iſti duo fuerunt primi, qui ad Apoſtola-
tum uocati ſunt, nomen autem Petri erat pius Simon. ſed
Chriftus mutauit ei nomen, & dixit: Tu es Simon filiſ
Ioanna, in uocaberis Cepha, quod eſt interpretatũ Pe-
trus; ideo enim dicitur Simonem, qui uocatur Petrus,
quia nunc uocatur Petrus, & antea uocabatur Simõ, An-
dreas autem primus fuit qui Chriſtũ ſecutus eſt, & du-
xit Petrum ad Ieſum, dicens ei inuenimus Meſſiam. Ioan.
1. vide fup. Matt. p. 1. c. 4. poſt quæſt. 93. circa illud, uidit
duos fratres, & c. 10. quæſt. 12. circa illud. Primus Simo-
nem Chriftus mutauit nomen Petri, ex nomine Simo-
nis uocando cum Cepha idem Petrum uide fup. Matt.
p. 3. c. 2. p. 10. quæſt. 11.

Simonem qui uocatur Petrus, & Andream fratrem eius.
Andreas erat frater Petri carnalis. Ioan. 1. & etiam fuit
frater. I. ſimilis in paſſione, quia uterq; crucifixus eſt; li-
cet non eodem tempore, nec eodem loco. vide ibid. l. 10.
circa illud, & Andreas frater eius.

Simonem qui uocatur Petrus, & Andream fratrem eius.
Expriuntur nomina Apoſtolorum, primo pp honore
quia illi, qui ſunt uiri illuſtres & famoſi ab omnib;
cognoſcuntur ex nomine, ceteri autem de turba quorũ ori-
gin, & geſta obſcura ſunt, licet cognoſcantur, ut homines
eorum tamen nomina ignorantur, & ſic Deus ad atten-
dendum, quod Moſes erat ſibi valde acceptus, dixit ei
inuentiſti gratiam coram me, quia te noui ex nomine, &
cundo ad tollendum errorem, quia ſicut Chriſtus elegit
Apoſtolos in numero certo; ita & nomina ipſorum expreſ-
ſa ſunt, ut non poſſet quiri in ſcribere nomen aliusuiſi tal
f. Apoſtoli tacito aliquo uero Apoſtolo, vide plura, &
pukhra fup. Matt. p. 3. c. 12. q. 47.

Simonem qui uocatur Petrus, & Andream fratrem eius.
Petrus aliquando uocatur Simon, ſilum, ut Marci. 1. &
Lucæ 4. f. ſoccus autem Simonis tenebatur magis ſibi
bus cõſilari tñ q. erat ſoccus Petri. Matt. 3. uocatur et
Petrus & hoc cõter Matt. 16. ut Petrus aliquando uocatur
Cepha. Ioan. 1. u. uocaberis Cepha uocatur et Sy-
mon Ioan. 21. Simon Ioannis diligis me, uocatur
etiam Simon Bariona. Matt. 16. Beatus es Simon Ba-
riona uocatur etiam Simon Petrus. Ioan. 6. dixit ei ueni
et diſcipulis eius Andreas frater Simonis Petri. quæ
autem ſi non omnibus appellatur, & interpretatõe ho-
rum nominum, vide fup. Matt. p. 4. c. 10. q. 30.

Et Andream fratrẽ eius. Hic Apoſtolus uocatur Andreas,
& etia Lucæ 6. uocatur frater Petri uocatur hoc mō pp
honorem, & notificationem quia magnus honor erat,
quod eſſet frater Petri, quem Chriſtus tanq. Apoſtolo-
rum principem fecerat, & quanto quæ eſt obſcurus ad-
herentiam aliq. hæc ad famoſos, uel illuſtres, ex hoc ali-
qualiter clarus redditur, & quia Petrus erat inter Apo-
ſtolos notiſſimus, quod Andreas eſſet frater eius erat ſi-
ri oorum uocatur aut Andreas, uirilis, inquit enim qd An-
dreas deriuatur apud Grecos, & ab Andros unde uirilis,
dñ quia reſiſtiſ omnibus ſecutus eſt Chriſtum, & uult
et in mandatis eius perſeuerant ſed hoc reprobat au-
tor, & inquit, quod non eſt querenda interpretatõe hu-
ius nominis, vide fup. Matt. p. 3. c. 10. q. 32.

Mittentes rete in mare erant enim piſcatores. Erant in actu
piſcandi quando Chriſtus eos quærebatur unde Gloſſa
deceat autem per piſcatore uadit loca piſcatorum
turus, vide fup. Matt. p. 1. c. 4. poſt q. 93. circa illud, mit-
tentes rete in mare.

Mittentes rete in mare. Quid poſt ſtare hoc, qd dicit de vo-
catione Petri, & Andree hæc nam Lucæ 5. ponitur mul-
ti in diuerſa ſententia nam hec ponitur quod mittebant
rete in mare, & Lucæ 5. dicitur, quod piſcatorum diſcen-
derant, & laudati erant ibid. q. 84. Chriſtus dixerat Pe-
tro, quod mittetis rete in mare, & cõcluſit multitudinẽ
magnã piſcium, ita ut nō petetur rete, & impleat ſunt
cale

uiz piscibus, ita ut mergerentur tunc Petrus proci-
dens, dicitur: Exi a me, quia homo peccator sum: cui
Christus dixit: non timeas, quia tu es homines ca-
piens, & tunc dicitur, quod ipse Petrus, & Iacobus, &
Ioannes relictis omnibus secuti sunt eum, vide sup. Mat-
th. p. 1. cap. 4. quæst. 97.

*Et ait illis venite post me, & faciam vos fieri pisces homi-
num.* Id est relinquit piscationem istam, & sequimini
me ad aliam piscationem, & sicut nunc pisces capitis, ita
de cetero homines capietis, vide loco citato post quæst.
95. circa illud, & ait illis venite &c.

Et ait illis venite post me. Quæritur circa narrationem istâ
Apostolorum Petri, & Andree quomodo dicitur hac,
quod vocati fuerunt apud mare Galilee; quia videtur,
quod multo ante hoc, & in alio loco vocati fuerunt à
Christo, & aggregati post ei, patet quia istud, quod hic
dicitur fuit in Galilea apud mare, postquam Ioannes
traditus erat, & tamen Ioanne Baptizante, & manente
in Iudæa, cum ibi Christus esset, vocavit Andream, &
Petrum, & secuti sunt eum, nam cum simul transirent
Christo coram Ioanne, dixerunt Iuânes: ecce Agnus Dei
duo discipuli, qui cum eo erant. S. Andreas, & alius,
cuius nomen subicitur secuti sunt Christum Ioan. 1. &
tunc Andreas duxit Petrum ad Iesum, & dixit ei: tu vo-
cabere Cephas. Quid in hac re dicendum sit vide loco
citato, quæst. 96.

Et ait illis venite post me. Quare voluerit Christus vocare
Apostolos à principio sue predicationis. vide ibidem.
quæst. 97.

Et ait illis venite post me. De vocatione Dei, Quomodo alia
est efficacia, altera sufficiens, & plura alia vide in tabula
generali verbo vocatio, & verbo vocare, & verbo pra-
destinatio.

Faciam vos fieri pisces hominum. Quomodo volebat
Christus facere Apostolos pisces hominum. vide
super Matth. p. 1. cap. 4. q. 93.

Et ait continuo relictis rebus secuti sunt eum. Quomodo
Petrus, & Andreas crediderunt, quod deberent effici pi-
scatores hominum, vide loco citato, q. 99.

Et ait continuo relictis rebus, &c. Quomodo ad vnicam
vocem Petrus, & Andreas, & alii secuti sunt Dominum.
vide ibidem quæst. 100.

Et ait continuo relictis rebus, &c. An isti vocati à Chri-
sto tenebantur ad eum venire prompte. vide loco citato.
quæst. 101.

Et ait continuo relictis rebus, &c. Quare Christus voca-
uerit illos Apostolos binos, bid. q. 102. Quæritur autem
vocabantur istos utrosque fratres, vide ibidem, q. 103.

Et ait continuo relictis rebus. Quare Christus elegit viros
simplices, & idiotas, ad Apostolatium, vide ibidem quæ-
st. 104.

Et procedens inde, vidit alios duos fratres. Ambulabat
Christus in litore, & cum iam vocasset istos duos pro-
cessit per litus, & inveniit alios duos fratres, quos etiam
vocavit.

Iacobus Zebedæi, & Ioannem fratrem eius. Iacobus Ze-
bedæi id est filius Zebedæi Ioannes autem frater eius,
est Ioannes Euangelista, & iste erat iunior ceteris Apo-
stolis, ambo cognati Christi, quia Zebedæus acceperat
in uxorem vnam sororem Virginis Mariæ maris Chri-
sti, vide super Matth. parte 1. cap. 4. post quæst. 95. circa
illud, & procedens inde, Quare Iacobus vocatur Zebe-
dæi, vide ibidem q. 110.

Resciscite retia sua. Quare dicitur, quod Iacobus, & Ioan-
nes erant in navi resciscens retia, vide super Mat-
th. loco citato, quæst. 105.

Resciscite retia sua. Quare de primis scilicet de Petro, &
Andrea dicitur, quod mittebant rete in mare, alii vero
duo dicuntur recedere retia, vide loco citato, q. 106.

Et vocavit eos. Quare Christus eodem tempore, & sub ista
vocatione vocavit hos quatuor, vide loco citato, q. 107.

Et vocavit eos. Quare promissit Christus aliquod primis
duobus vocatis (Petro, & Andree, & nihil promissit Ia-
cobo, & Ioanni, vide ibidem, q. 108.

Et ait autem statim relictis rebus, & patre, secuti sunt eum.
Magna laus est in hoc Iacobi, & Ioannis, quos nec reser-

possessarum desiderium, nec paternam pietatem tenuit, quia
istam vocantem Dominum sequerentur vide post q. 95.
circa illud relictis rebus, & patre, &c.

Et ait autem statim relictis rebus, & patre, secuti sunt eum.
Quare hoc dicitur, vide loco citato, quæst. 109.

Et ait autem statim relictis rebus, &c. K. cluquerunt ne nauis,
& retia in litore? an vero redierunt in domum, & dis-
posuerunt de omnibus, quæ habebant, vide loco citato
quæst. 111. quæ satis longa est.

*Et ait autem relictis rebus, & patre, faciebant ne malum, Ia-
cobus, & Ioannes, dimittendo patrem? vide loco citato
quæst. 112.*

Et ait autem relictis rebus, & patre. Etiam si Zebedæus vetu-
isset Iacobo, & Ioanni sequi Christum, ipsi tamen tenebā-
tur cum sequi, quia licet tenebantur obedire patri, tamen
nullum præceptum potest obligare contra Deum, cum
ipse sit supremus. Isti autem cognoscebant Iesum esse
Deum vel saltem Metistā, & in illo esse Divinam virtu-
tem propter miracula, quæ cum facere viderant; ideo to-
nebantur ei obedire, vide loco citato, quæst. 113.

Si plura de Apostolis desideras, vide in in tabula genera-
li, verbo Apostolus, tum in communium Apostolorum.

IN FESTO SANCTI Thomæ Apostoli.

10. AN. XX.

Thomas vnus ex duodecim, qui dicitur Dydimus, non
erat cum eo quando venit Iesus. De isto hoc Euangelio,
vide Dominum in Albis, super illud; Thomas vnus ex
duodecim, vsque in finem.

IN FESTO SANCTI Stephani Protomartyris.

MATTH. XXIII.

Ecce ego mitto ad vos Prophetas, & sapientes, & scribas,
& exiles occidetis. Id est mitto ad predicandum vo-
bis prophetas & sapientes, id est viros, qui habent sapien-
tiam; sed non prophetiam, & scribas, id est viros doctos
in lege &c. vide super Matth. p. 6. cap. 23. quæst. 14. ci-
ta illud; Ecce ego mitto ad vos, &c.

Ecce ego mitto ad vos. In textu habetur, ideo ecce ego mit-
to, &c. vnde querit auctor, quam consequentiam, vel
causalitatem dicat ibi, ideo, vide super Matth. parte. 6.
cap. 23. quæst. 127.

Ecce ego mitto ad vos prophetas. Quomodo Christus misit
ad hoc Apostolos, & prophetas, quia in hoc videtur præ-
stare causam malo, v. Pharisæi, insipienter mensuram
patrum suorum occidendo illos, vide loco citato, q. 238.

Ecce ego mitto ad vos prophetas. Quare Christus voluit præ-
dicare Pharisæis, quod mittebat ad eos prophetas, & sa-
pientes, quos occiderunt, vide ibidem, quæst. 140.

Ecce ego mitto ad vos, &c. Quomodo Christus hoc dixit?
nam in hoc videbatur se Deum asserere, & hoc ipse no-
lebat, quia potius oculis habere istud à Iudæis, in qua re
est multiplex modus dicendi, vide ibidem, q. 239.

Et ex illis occidetis, &c. Cum Christus prædicauerit Pha-
risæis, occidendos esse eos, qui mittebantur ab eo, quare
non dixit, quod etiam ipsum occiderent, cum sit futu-
rum esset, vide ibidem q. 241. vbi etiam ostenditur quod
mors Christi fuit necessaria ad salutem nostram.

Ecce ego mitto ad vos Prophetas, &c. Qui fuerint illi Pro-
phetæ, pertinent ad ad nouum testamentum, vel ad
vetus? dubium enim est, quia Matth. 11. dicitur: omnes
Prophetæ, & lex vsque ad Ioannem Prophetæ erunt.
Ioannes autem Baptista mortuus fuit ante Christum et
go non fuerunt Prophetæ in nouo testamento, & sic nō
videtur quomodo Christus eos miserit, quid dicendum
sit, vide loco citato, q. 242.

Ecce ego mitto ad vos Prophetas, & Sapientes, & Scribas. Quomodo sapientes, & scribæ distinguuntur, vide ibidem quæst. 141. Qui autem erant isti Prophetæ sapientes, & scribæ, de quibus Christus loquitur vide ibidem quæst. 144.

Ecce ego mitto ad vos Prophetas, & Sapientes, & Scribas. Quomodo Christus miserit scribas idest viros, doctos in lege Moysi, quia iam nō docebatur legem Moysi, sed Christi, vide loco citato, q. 145.

Ecce ego mitto ad vos Prophetas, & Sapientes. Lucas autem dicit: Apostolos, sed quomodo in hoc discordant, vide ibidem, q. 146.

Ecce ego mitto ad vos Prophetas, & Sapientes. Cum ponantur hæc sapientes pro Apostolis, quare Prophetæ ponantur ante sapientes, vide ibidem, q. 147.

Ecce ego mitto ad vos Prophetas, & Sapientes, &c. Quomodo possunt conciliari inter se Matth. & Lucas, vide ibi, quæst. 148. & 149.

Et ex illis occiderunt & crucifixerunt. Qui fuerint occisi, vel crucifixi, qui flagellati, vide super Matth. parte 6. cap. 23. quæst. 2. & 3.

Et flagellabunt in Synagoga vestra. Quare hoc dicatur, vide loco citato, q. 151. vbi dicitur, quod Synagoga dupliciter sumitur, & quod Christus dixit flagellationem in Synagoga fieri.

Vi veniat super vos omnis sanguis iustus, &c. Quomodo est verum, n. 152, quia videtur, nam inquit quod pro occasione discipulorum Christi venisset super Iudeos omnis sanguis iustus quicumque effusus est, quod videtur inconueniens, vide loco citato, q. 152. sed quomodo Matt. dicit, ut veniat super vos omnis sanguis iustus, &c. cum Lucas dicat: requiratur sanguis omnium Prophetarum, qui effusus est, vide ibidem, q. 153.

A sanguine Abel iusti. Quomodo dicitur de Abel, quod fuerit iustus, vide loco citato, q. 154.

Vsq̃ ad sanguinem Zacharia filij Barachia. Quis fuerit iste Zacharias, vide loco citato, quæst. 155. quæ longissima est.

Vsq̃ ad sanguinem Zacharia. Quomodo potest stare, qd requiritur de Iudeis sanguinem Abel, nam dicitur requirendus sanguis omnium iustorum a sanguine iusti Abel. Iudei namque nullam culpam in hoc habuerunt, quia non effuderant illum, intelligitur ne ab Abel, exclusivè, vel inclusivè, vide super Matth. p. 6. cap. 23. quæst. 156. Quare autem dicatur a sanguine iusti Abel, vsq̃ ad sanguinem Zachariae, vide loco citato, q. 179. vbi ostenditur quod Abel passor ovium fuit, & Zacharias Sacerdos. Quomodo autem sit verum, aut iustum, quod Christus dixit: scilicet quod requireret de manu Iudeorum sanguis omnium iustorum, qui effusus est a constitutio de nandi, nam multi iusti occisi sunt, quos Iudei non occiderunt, vide non videt quod sanguis eorum sit requirendus de manibus Iudeorum. In hoc est multiplex modus dicendi, vide ibidem, quæst. 158. Quomodo sanguis omnium iustorum qui ab origine fecit gentem Iudeorum occisi erant, venisset super generationem istam quæ illos non occidit, vide ibidem quæst. 159. in qua quæ etiam habet hæc omnia quod Deus non dat bis penam pro eodem peccato, & quomodo in facta scriptura jactantur generatio, & quod pena pro sanguine omnium iustorum fuit destructio urbis Ierusalem, & quod quilibet pro peccato suo puniatur, & quomodo populus dicitur puniri, & quod Iudei per Christum & discipulos occisionem, omnia, quæ inflicta sunt eis a Romanis meruerunt, & quod patres pro filiis non puniuntur, neque econtrario vide omnia in eadē quaestione citata, sed quo modo puniuntur Iudei pro sanguine Abel, cum ille nō fuerit occisus ab aliquo de progenie Iudeorum, vide ibidem, quæst. 160.

Quem occidisti inter templum, & altare. Quomodo intelligatur hoc, quod Iudei occiderant Zachariam inter templum, & altare, vide ibidem quæst. 161. sed quomodo discordant Evangelistæ de loco mortis Zachariae? nam Matth. dicit inter templum, & altare. Lucas autem quæ perit inter altare, & ædem, & 2. Paralip. 24. dicitur, quod misserunt lapides contra Zachariam in atrio domus Dei

mini, & ibi interfecerunt. vide loco citato. quæst. 162. vbi concordantur loca scripture.

Amen dico vobis veniet hæc omnia super generationem istam. Amen dico vobis, modus iurandi, vel affirmandi est q. d. indubitanter dico vobis, quod hoc erit, scilicet quod veniet pena pro sanguine omnium iustorum effusa super eos, qui nunc vivunt, aut nascantur, vide super Matth. p. 6. cap. 23. quæst. 163. circa illud amen dico vobis veniet, &c.

Ierusalem, Ierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt. ponitur pena in speciali hæc, scilicet destructio Ierusalem, & dupliciter siue nominatur bis, quod ad magnam increpationem, vel attentionem pertinet, vide sup. Matth. p. 6. cap. 23. quæst. 162. circa illud Ierusalem, Ierusalem, quæ occidis, &c. Quare autem Christus posuerit hic istam increpationem, dicens Ierusalem, Ierusalem, quæ occidis Prophetas, vide loco citato quaestione 163. Quare dicatur, quæ occidis Prophetas, vide ibidem quæst. 165. Quare dicatur & lapidas eos, qui ad te missi sunt, ibidem, quæst. 166.

Ierusalem, Ierusalem, &c. Aliqui dicunt, quod prænuentia tio penæ dicta fuit ad solam Ierusalem, quia hæc solā urbem nominavit, quæ prænuentia, sicut illi citat, competit ab eis, scilicet desolatio urbis Ierusalem, sed dicendum melius, quod ad totum populum Iudaicum verba Christi referantur, vide loco citato, quæst. 164. vbi etiam dicitur, quod Christus die prima azimorum occisus est, & quod omnes firme Iudei mortem Christi die azimorum petierunt, & quod vi morte Christi Iudei peccavit totus populus, & quod pena, quæ Iudeis pro Christi morte passi sunt fuit communis toti ter ræ Iudeorum, vide ibidem quæ omnia valde propo sita sunt.

Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, &c. Quæ est illa cō gregatio quam Christus volebat facere, & quare hoc dixit Christus, vide super Matth. par. 6. cap. 23. q. 167. & quæst. 168. Qui autem sint filii Ierusalem, quos volebat congregare, vide loco citato, q. 169. Quare dicatur volui congregare filios tuos quemadmodum gallina &c. ibid. q. 170. Quo discordant Matth. & Lucas n. Lucas autem c. 14. quoties volui congregare filios tuos, quædammodo asis, nidum suum sub pennis, & noluit? vide loco citato quæst. 171. Quomodo stat, quod Christus dixit scilicet congregare volui, & noluit? nam sanctorum quod Deus aliquid facere voluit, circa Ierusalem, quod non fecit, quia illa noluit? quod videtur repugnare diuine potestati, nam voluntati Dei nemo resistere potest, vide ibidem quæst. 172.

Ecce relinquitur vobis domus vestra deserta. Destructio Ierusalem fuit Iudeorum pena, vide quæst. 173. fuerit ne concuenter inflicta Iudeis pena ista, quod de omnia rum relinqueretur deserta, vide ibidem quæst. 174. & q. 175. vbi ex his quæ auctor dixit in quæst. præcedenti, quæ quare vltimo mortis Christi data fuerit super solam Ierusalem, cum peccatum fuerit totius gentis Iudeorum, Quare autem prænuentia fuerit Iudeis destructio, & vbi Ierusalem, vide loco citato, q. 176.

Nam me videbitis amodo, &c. Vide ibidem quæstio. 177. & 178.

IN FESTO B. STEPHANI protomartyris,

MATTH. XXIII.

Propria de B. Stephano deservitas. Et quæ in epistola loquutus, vide in tabula generali, verbo Stephanus.

IN FESTO SANCTI
Ioannis Euangelistæ.

IOAN. XXI.

Quem dicitur Petrus videri illum discipulum, quem diligebat Iesus. Scilicet Ioannem Apostolum, & Evangelistam videri, & non est sensus, quod Christus solum diligeret, quia Christus omnes discipulos diligebat, cum pro eis animam suam, & elegerit eos ad tantum gradum Apostolatus, etiam sic dicit Christus quod pater amabat eos, quia ipsi amauerant Christum: sed dicitur de Ioanne, quod diligebat eum, & valde, & super alios. vide super tertium prologum D. Hieronymi in Matth. p. 1. post quest. 6. circa illud, quem Iesus amat plurimum.

Quem diligebat Iesus. Id est Ioannem, filium Zebedei. Zebo deus, ut erat pater Ioannis, & Iacobi, quem ipsi reliquerunt in nau cum mercenariis, quando Christus eos ad se vocavit Marci. 1. vide super Matth. part. 5. cap. 10. post quest. 1. & circa illud, scilicet filium Zebedei, qui cum matre ad Christum accesserunt petentes; dicit, ut sederet hi duo filii mei vnus ad dexteram, &c. vide loco citato quest. 53. & sequentibus.

Quem diligebat Iesus. Ioannes omnes alios Apostolos hoc privilegio excessit, quod et Christus matrem commendauit, faciens eam filium Virginis. Ioan. 19. Mulier ecce filius tuus, & ad illum dixerat ecce mater tua, & non fuit hoc, ut aliqui volunt propter filium gradum propinque cognationis: nam eodem gradu attinebat Iacobus Virgini, quo Ioannes, cum ambo fratres essent; prænit ergo Christus Ioannem ceteris, quantum ad hoc, secundo, excessit, quantum ad amorem specialem, quia nullum discipulum Christus tantum amauit, quantum Ioannem: unde de eo per excellentiam dicitur, Quem diligebat Iesus ac si hunc solum amare, omnes quidem amabat, sed quia hunc specialem diligebat, dicitur absolute, quod diligebat eum, etiam excessit in privilegio Virginis: nam Ioannem constat fuisse Virginem: de ceteris Apostolis creditur, quod uxores habuerint, vel saltem non apparet de virginitate feruata, & ideo huic dicunt matrem Virginem custodendam tradidit, quarto fuit magnitudo reuelationis; nam ipse alius innotuit, quasi alij, vide super Matth. p. 4. cap. 17. questio. 12. in medio innotuit, nim Ioan. 1. In prima ipse erat Verbum, quæ quidem vox non est hominis, multo sed spirituum sapientie simi quia vixit Augustinus si alius innotuisset totum mundus capere non posuisset: quapropter in designatione quatuor animalium, quæ videntur, Ezechiel. 1. & 10. Ioannes volanti aquile similatur vide plura in Epist. D. Hier. ad Paulinum. super Gen. cap. 4. in fine. circa illud in principio. Quatuor erant animalia. quæ videntur Ezechiel. & quartum animal, vel dictum est signat Ioannem, sic ait Hieronymus facies animalis, quæ erat aquile, & erat de super ipsum quatuor, signat Ioannem, qui assumptis pennis aquile, & ad altiora festinans de verbo Dei disputat, super quæ verba, inquit auctor: ista est applicatio, quod sicut aquila altius volat, quam omnes aues, & ceteros, omnia videlicet Ioannes ascendit in altum, si per omnes disputans, id est tractans de Dei verbalibus, qui voluerunt Ioannem non esse aquilam, sed leonem, & Marcum esse aquilam, quos arguit Augustinus, vide super tertium prologum D. Hier. in Matth. p. 1. post quest. 6. circa illud, facies animalis, quæ erat aquile, vide etiam parad. 1. cap. 41.

Quem diligebat Iesus. Ex hoc quod diligebatur a Christo præ omnibus inquit Remigius) dictus est Ioannes, id est in quo gratia, vel Dei gratia, sed hoc non est causa nominis, quia antequam Ioannes veniret ad Christum vocabatur Ioannes: ideo nulla causa in nomine isto petenda est, vocatus tamen fuit Ioannes, & Iacobus simul Boanerges, ut dicitur Marci. 3. sed hoc nomen non conuenit quilibet per se, dicitur ambobus, & iste est Ioannes filius Apostolus, & Euangelista, nam Ioannes Baptista

non pertinet ad discipulos Christi, quia fuit præcursor eius, sed quare Ioannes non fuit vocatus Ioan. est. Zebo deus, sicut Iacobus? Ratio propter maiorem, quia in re Indecus primo genti habebant semper omnia duplicia de bonis patrum. Deu. 21. & ita videretur, quod etiam succederent in nomine, vel cognomine patris sic dicitur Deut. 25. de illo, qui fuscus abai fermen fratri suo, quod primogenitum appellaret nomine illius, & quia Iacobus erat maior Ioannes accepit nomen patris in cognomen secundo fuit ad differentiationem, quia inter Apostolos erat alius Iacobus, & ideo vtrique cognomen apposuit, est, ut iste Iacobus Zebedei, & iste Iacob. Alphæi diceretur nemo tamen inter Apostolos vocatus fuit Ioannes præter istum, ideo non oportuit, quod haberet cognomen, sed quare huic Ioanni ad differentiationem Ioannis Baptiste non fuit appositum aliquod cognomen? dicendum quod non fuit conueniens, quia Baptista non fuit de Apostolis Christi, sed potius ipse per se discipulus habuit, & præcursor Christi fuit, non sui ergo cognomen aliquod necessarium, vide super Matth. p. 3. cap. 10. quest. 34.

Qui & reuertitur in cana super pectus Domini. Hoc fuit in cena, quia ex vno latere erat Ioannes apud Christum & cum prædicaret Christus in mensa, Ioannes reclinauit caput suum super gremium, & pectus Christi, quod ponitur ad signandam magnam familiaritatem Christi ad Ioannem, quia nemo alius ausus est recumbere super pectus Christi, ubi, (ut quædam Hieronymus) purissima doctrinam fluentia potantur, & est modus figuratus loquendi quia in pectore est cor hominis, & putatur ibi homo habere sapientiam, & sic qui adheret pectori alterius potest bibere de sapientia eius, sed in re istum non est, quia sapientia hominis non magis est in corde, quam in pectore, quam in pedibus aut capillis, sed est in intellectus, qui nullo organo, aut parti corporis allegari potest, unde cum, dicitur de Ioanne est metaphora, quia nec doctrina fluere nec bibitur, sed designatur inquam Christus sit finis, qui potari possit, sic scriptura comparat sapientiam finimib. Eccle. 1. 24. Qui implet quasi Phylis, phis sapientiam & quasi Tigra in debus novorum, vide super tertium prologum D. Hieronymi, post quest. 6. circa illud, quem Iesus amauit plurimum, usque ad quest. 7. quia per totum sit sermo in laudem Ioannis, & etiam quest. 7. quæ riuus an Beatus Ioannes teneretur scribere Euangelium de Deitate ad p. eces Episcoporum, & quest. 8. queritur Quare Ioannes fecit, quod Ecclesie ieiunarent, antequam scriberet Euangelium.

Qui super pectus Domini in cana reuertitur. Quid mirum, quod Apocalypsim scripsit, qui libet tot habet sacramenta, quor verba? quod hi per bolice dicitur, quia etiam si multa mysteria essent, tamen non essent plura, quatuor orationes, quia vna dictio per se nullum mysterium significat, sed dicitur hoc propter multitudine secretorum, quia nullus liber est in tota sacra scriptura, qui sub tam parua quantitate tanta mysteria claudat. Ioannes autem qui scripsit, fuit Euangelista, Iohannis Euangelistarum maximis, quia dominus per sonas, & eteris generationem, lu. vultissime scriptis, fuit etiam Apostolus, quia Epistolæ canonicas tres scripsit: fuit propheta, quia reuelationem de toto sacra Ecclesie habuit, vide super Gen. in Epist. D. Hieronymi ad Paulinum. cap. 7. post textum, qui incipit Apocalypsis Ioannis circa illud, Apocalypsis Ioannis.

Qui supra pectus Domini. &c. Quid mirum si tantum amatus a Christo quod supra pectus eius recumbat, quod ab ipso etiam tantam habuerit viuitatem, ut non solum ipse, sed & alij loco illius miracula pararent. ut pater, quia datum est sibi, venendi, & bibendi, & non nocuisse sibi, & datum est quibusdam iudicatis ad mortem, & illico mortui sunt, & per istos nolbat credere eis, quæ dicebantur a Ioanne; nisi fuscitaret istos extinctos venendi, & tunc Ioannes dedit unicam filiam, illi prædixit, ut poneret super mortuos, & fuscitarentur, & illico factum est, constat tamen quod ille præfatus erat infidulis, & ad habendam mercedem an Ioannes verum loqueretur petuit miraculum illud fieri, & per manus ipsius mei factum

met factum est. vide super 4. Reg. cap. 4. quæst. 50. ubi etiam habes, sublimitatem, & excellentiam Ioannis, & aliorum Apostolorum super Prophetas, & sanctos veteris testamenti in faciendo miracula.

Qui supra pectus Domini, &c. Scendum est autem quod B. Ioannes in Apocalypsi nihil realiter vidit, aut audiuit ut dicit ipse, cap. 1. ego Ioannes sum in Spiritu in Dominica die, & audiui post me vocem nigram tamquam tubæ, vide super Leuit. c. 1. quæst. 4.

Sic cum volo manere donec veniam, quid ad te? Aliqui dicunt quod B. Ioannes mortuus fuit per viam martiris, sicut alii Apostoli, quod vero non legatur non fecit magnum argumentum multa facta sunt, quæ non leguntur, sicut de ipso Christo, qui erat maior omnibus, multa scimus facta esse, quorum nullum scriptum sit Ioannis 20. & 21. sed hoc non stat, quia licet non sit argumentum necessarium ex forma quia arguitur negariæ ab auctoritate, tamen gratia materie satis tenet ratio, nam de Apostolis, qui fuerunt columen, & Principes Ecclesiæ licet non omnia gesta scribantur, ex his tamen eorum scribuntur, & innumeris de omnibus, quomodo per martirium vitam finirent, de Ioanne autem non invenitur, qui tamen non fuit minor illis, ideo cum non scriptum sit, satis est tenendum, quod non fuerit, secundo quia si nihil de Ioanne inveniretur posset omnino ignorare an martyrius, vel in pace vitam finiret, & tamen de eius exitu scribitur, quomodo in desertum locum sepulchri, si bi parati descenderit, postquam à Deo vocatus fuerat, & nusquam postea comparuerit, ideo non solum vitam martyrii, tertio potissime, quia Christus dixit hic Petros, sequere me, & ille de Ioanne dixit, Domine hic autem quid, idest nunquid iste sequetur te? Christus ait: sic cum volo manere donec veniam quid ad te? tu me sequere in quo Christus innotuit, quod non erat secutus: ipsum per viam martiris, sicut Petrus intantum quod alii Apostoli pertraxerunt, quod Ioannes non moreretur, & non dixit Iesus non moritur sed sic cum volo manere, &c. unde de Ioanne est apud quosdam dubium an viam, vel ante mortem naturalem, vel alias sine vulnere obierit. Quia autem Ioannes martyrio vitam finiret nemo asserit: non est hoc tenendum dicendum ergo quod Ioannes passus est martyrium, sed non finivit vitam in martyrio, sed propria morte obiit. vide super Marth. p. 5. cap. 10. quæst. 79.

Sic cum volo manere donec veniam, quid ad te? Idest volo cum manere sine martyrio, ut que ad me in, quando ego veniam ad accipiendum ipsum ad me. vide super Marth. p. 6. cap. 14. quæst. 139. & p. 3. cap. 10. quæst. 111. & p. 7. cap. 55. quæst. 605. in fine.

Sic cum volo manere, &c. Aliqui exponunt illud Marth. 16. filius hominis veniet in gloria patris sui. &c. de Ioanne, nam ipse vidit filium hominis venientem in regno suo, idest venit Christus ad eum, sicut dicitur hic sic cum volo manere donec veniam, sed hoc respicitur ab auctore. vide super Marth. p. 4. cap. 16. quæst. 116.

Sic cum volo manere donec veniam. Homo non potest ire ad Deum, sed oportet, quod Deus ad hominem veniat, sine in vita, sicut in morte in vita enim per conversionem primo ad Deum vadit, nisi Deus venerit ad eum. Ioan. 6. nemo potest ad me venire, nisi pater meus traxerit eum, idest non potest venire ad credendum in me, & sequendum me, & ad hoc venit Deus ad hominem, ut eum trahat. Ioan. 1. 4. ad me veniemus, & manifestandum erit vobis faciemus. Item per mortem non potest homo venire ad Deum, sed Deus ad hominem venit, nam mors non est in potestate hominis sed Dei, ipse enim posuit animam in corpore nostro, & auferet eum, quando velle, & ideo in morte potius dicitur Deus venire ad hominem, quam homo ad Deum, ut dicitur hic sic cum volo manere, donec veniam. vide super Marth. p. 7. cap. 25. quæst. 140.

Hic est iussus illi, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc. Marth. 26. & Ioan. videntur ea quæ scripserunt, & alij non videntur per Marcus, & Lucas, de Mart. probatur quia ipse sine Apostolis Domini ab eo vocatus cum sederet in throno. Marth. 9. & Marci. 1. & manifestum est per eum quod de Ioanne plinius patet, quia ipse

se fuit vocatus prius ad Apostolatam, quam Martheus & sic Ioannes vidit aliqua gesta priora Christi, quæ Marth. non viderat. & iterum testatur se vidisse ea, quæ scribit. Ioan. 19. & qui vidit testimonium perhibuit. Item potuit magis scribere de visu, quam alij, quia circa passionem Domini introiit palam, quæ ceteri alij cum Christus capitis esset in hortu, discipuli relicti illo suggerunt. Marth. 26. & tamen Ioannes sequebatur Christum, & introiit cum eo in domum Caiaphæ, quia ipse erat notus pontifici. Ioan. 58. & cum Christus penderet in cruce Iohannes ibi erat cum matre Christi, & tunc dixit ei Christus de Cruce, ecce mater tua. Ioan. 19. vide super Marth. p. 1. in præfatione. quæst. 18.

Hic est discipulus ille qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc. Vnde apparet, quod Ioannes non scribit, ut notarius gesta Christi, licet, enim notarius non solum debet interesse rebus, quæ geruntur, sed etiam asserere in scriptis suis, quod interfuit rebus illis omnibus & singulis, & Ioannes scripsit de se cap. 1. 9. qui vidit testimonium perhibuit. & hic etiam dicitur hic discipulus ille, qui testimonium perhibet, tamen solum bis scripsit, quod interfuit, & ideo non tenet formam notarii, sicut nec etiam alij Evangelistæ, quod multiplicatur, & diffise ostenditur. vide loco citato. 1. in præfatione. quæst. 19.

IN FESTO SANCTORVM Innocentium.

MATTH. 11.

Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: *Foras, &c.* Recedentibus Magis, quando primus Herodis solatus de eorum recessu inciperet persequi Christum, & quod parandus Deus misit Angelum, ut reuocaret Ioseph dormientem, quod fugerit in Ægyptum Angelus autem nihil Ioseph, nec Ioseph aliquid audiuit, quia dormiebat, fed in phantasia eius facta est immutatio, secundum quam apparere, quod Angelus et loquebatur ista, quæ habentur in Evangelio, vide super Marth. p. 1. cap. 1. post. quæst. 16. circa illud, ecce Angelus Domini. &c. vide etiam explicationem eorum quæ sequuntur.

Futurum est enim, ut Herodes querat parvum ad perdendum eum. Quis fuerit iste Herodes. vide in tabula generali verbo. Herodes.

Ut Herodes querat parvum ad perdendum eum. Intendebat, n. se posse occidere Messiam, & tamen Messias non poterat occidi ab aliquo nisi quando ipse veller, quia Deus erat, ipse tamen licet sciret Messiam in lege promissum, & magnalia sciret, tamen audiret, & credebatur, quod non solum ipse posset occidere eum, sed etiam quilibet potens in seculo, nam alius Herodes de progenie istius occidit Ioannem Baptistam, quem credebatur esse virum sanctissimum, ius ut in vitæ eius alij operarentur miracula, & tamen credidit, quod facile erat occidere eum sicut ipse occidit. vide super Marth. parte 1. cap. 2. quæst. 19. per totum.

Quare parvum ad perdendum eum. Ratio quare Herodes cum tanto desiderio Christum persequeretur assignatur loco citato. quæst. 51.

Qui confugiens accepit parvum, & matrem eius nolle, & secessit in Ægyptum. Quo tempore, & de quo loco inciperit Ioseph recedere in Ægyptum cum puero, & matre, alij dicunt, & statim postquam apparuit ei Angelus, quia erat periculum de vita pueri, & nota poterat esse nociva, & præterea dicunt, quod Ioseph erat in Bethlehém quando incipit recedere in Ægyptum, quia quædam Magi recederunt, Ioseph erat in Bethlehém de civitate a Christi Nativitate. In contrarium tamquam est, quod Christus die quadragesimo presentatus esset. Lucæ. 2. ergo non fuit hoc post recessum Magorum, quia sic fuisset die decimaquinta, vel decima sexta Nativitate. Item dicitur Lucæ. 3. quod postquam parentes Christi præsentaverunt eum in templum, & fecerunt secundum con-

eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini. Lex de purificatione sui observata, & sive ad Christi Natiuitatem, & expulsionem Iudeorum de Ierusalem. nam innuitur ex verbis Evangelij quod in Christo observata est, nunc autem lex non observatur, non quidem, ut aliqui imperiti dicunt quod Iudaei ista observare non audient, nacti principum Christianorum, quoniam etiam si principes sub mortis interminatione eis ista mandarent, non obediunt, & zelantes mortem, si essent veteri gentilitatis paternam traditionem, sed si non observant hoc, est, quia non possunt, vide super Leuit. cap. 12. question. 1.

Postquam impleti sunt dies purgationis Mariae. Aliqui volunt, quod illa particula, mulier si suscepit semine. & c. Leuit. 12. ponatur propter Mariam Virginem, quae Christum peperit sine semine, & fuit exempta ab hac lege, cum autem observauit tempora purificationis, non fuit tanquam legi subdita esset, sed ex humilitate, & ad tollendum scandalum; nam in Iudaeis Iudei, quod Beata Virgo non observabat leges purificationis aliarum mulierum existimantes eam extra omnem legem, tanquam profanam, tentarent eam punire pena fractionis Legis, quod non debebat, & eo modo Christus circumfessionem accepit, quamquam nullum à quo mundaretur haberet peccatum, sed hoc impugnavit. vide super Leuit. cap. 12. quest. 1. per totum, sed quia plura dicuntur de hac materia, nihil aliud tangam. vide ibi. per aliquas quest., nam quest. 3. querit auctor. utrum Beata Virgo fuerit obligata huic legi de purificatione; ita quod non observando eam peccaret mortaliter. in qua etiam dicitur dato, quod omnes mulieres Hebraeae peperissent in Virginitate, & hoc constaret, quod erant obligatae huic legi ne intrarent in immunditia sanguinis ad sanctuarium, & querit an Beata Virgo peccauisset, si non observasset legem purificationis, & etiam dicitur quod illa particula mulier si suscepit semine, & c. non eximit Dominam à lege purificationis. In qu. 4. querit auctor an Dominam Iudaei transierint alias purificationes legis, & an si incontinentes hoc concederet, & etiam quae dicitur in alijs questionibus faciant ad hoc propositum, vide omnia ibi.

Postquam impleti sunt dies purgationis Mariae. De Virginitate, & monita Beatae Mariae Virginitatis. vide in tabula generali. verbo Maria.

Postquam impleti sunt dies purgationis Mariae. Quando mulier pariens filium purificabatur fiebat quatuor ceremoniarum prima quod si peperisset masculum esset separata septem diebus iuxta ritum mulieris menstruantis; si autem peperisset feminam iuxta eundem ritum separata esset 14. diebus, secunda ceremonia erat, quod mulier pariens masculum esset post hoc sustinens ab ingressu sanctuarii per 33. dies, vique ad completionem 40. dierum, & mulier pariens feminam abstineret à rebus Sacris per 66. dies, vique ad completionem octoginta dierum, tertia ceremonia erat, quod mulier pariens masculum in die 40. vel mulier pariens feminam in die 80. offerret agnum anniculum, & rurem, vel pullum columbae in sanctuario quarta ceremonia erat, quod Sacerdos oraret pro muliere hac pariente, & non habent viterius aliquid ceremoniarum autem Sacerdos dicitur, quod mundabatur mulier à profusio sanguinis sui, quomodo autem intelligatur, quod mulier mundaretur per orationem Sacerdotis à profusio sanguinis, cum esset munda antequam ingrederetur sanctuarium. vide super Leuit. cap. 12. quest. 16.

Postquam impleti sunt dies purgationis. & c. Aliae ceremoniae fiebant circa mulieres parientes, si enim mulier peperisset filium, & ille esset primogenitus crebatur illum coram Domino in 40. die, & suscipiebatur in manibus Sacerdotum, ut sic videretur Deo applicitus, deinde natus sua dabatur p. illo, & nati filios redimens illi de manu

Sacerdotis, ut sic transiret in potestatem patrum. quod autem fieret redemptio omnium primogenitorum apparet. Exod. 13. & 14. quod darentur quinque sicli, quia docuere redimeretur aliquis primogenitus. apparet. Num. 3. quod autem primogeniti in die 40. offerrentur in sanctuario, quando matres complebant ritum ceremoniarum suarum in purificatione, patet hic de saluato re nostro. vide super Leuit. cap. 12. quest. 27.

Postquam impleti sunt dies purgationis Mariae. & c. Non valet dictum aliquorum quod lex descendendo in sanctuarium tempore purificationis solum observabatur in mulieribus, quae manebant in loco sanctuarii, quae vero morabantur in alijs locis non obligabantur ascendere, quia Maria Virgo expletis quadraginta diebus ascendit in Ierusalem, ut dicitur hic, & tamen habitabat extra Ierusalem ipsa mater Christi faris distans ab ipsa urbe, scilicet in terra Galilee, quae est in extremitate orientali terrae Chanaan. Num. 14. ad hanc autem terram reuersa est Dominica nostra oblatio Christo in Ierusalem. vide super 1. Reg. 1. cap. 1. qu. 28. vbi plura lae reperies.

Postquam impleti sunt dies purgationis Mariae. An quilibet mulier quadragesimo die post partum debebat praefertari in templo, & purificari. vide super primum. Reg. p. 1. cap. 1. quest. 19. per totum.

Postquam impleti sunt dies purgationis Mariae. Ex hoc potest constare error Eluidi, qui ex istis verbis, & peperit filium suum primogenitum. argumentatur quod possit agnoverit. Beata Virgo virum, & alios pepererit filios, conuincitur, cum quis primogenitus non dicitur ille, qui primo natus est, & post quem alij generati sunt, sed primogenitus dicitur ille, qui primo peperit voluit, siue alij posteriores fuerint, siue non. nam de 40. primogenitus praesentabatur in templo, si autem primogenitus diceretur post quem alij generati sunt, sequeretur quod cum aliqua femina primum filium peperisset, ille non deberet offerri, aut sibi coram Domino, nec redimi pretio quinque siclorum, donec sciretur an mater filii eius sequenter pareret, ut ille sic primogenitus vocaretur, quia forma observanda necessarium erat, scilicet, post primum filium natiuitatem, novem mensibus, aut quasi per annum expectare, donec mater filii rursus gravidaretur, et pareret, hoc tamen falsum est, quia cum aliqua femina filium primum masculini sexus peperisset, die 40. debebat eam Domino in templo Sacerdotibus praefertari. vide cap. 15. primi Parad.

Et ut darent holocaustum, secundum quod dictum est in lege Domini, per torturam, aut duo pullos columbarum. Hae autem ratione mulier paries offerretur, pro sacrificio duos tortures, aut duos pullos columbarum, quia mulier, quae purificabatur debebat facere oblationem pro duobus sacrificijs, scilicet holocaustum, & pro peccato, non poterat autem ista sacrificia fieri, nisi saltem da duobus animalibus; ideo pauperes offerrebant duos pullos columbarum, aut duos tortures, sive pro peccato, & alterum in holocaustum, diuites autem solum vnum torturam offerrebant, quia praeter hunc offerrebant agnum anniculum, & ille erat in holocaustum, & tortur erat pro peccato; iubebant autem quod pauperes offerrent duos tortures, aut duos pullos columbarum, quia ista animalia erant in magna abundantia in terra promissionis, & pro modico pretio haberi poterant. vide super Leuit. c. 12. quest. 28. de oblatione pauperum vide etiam quest. 27. circa illud quod si non inueniret manus eius, vique in finem.

Per torturam, aut duo pullos columbarum. Quare Dominica nostra, quando obtulit Iesum in templo, solum per torturam obtulit, fuit ite propter pauperitatem, an ut ostenderet, quod pauperitatem amaret, quae licet offerre possent agnum anniculum, tamen per torturam voluerit offerre. vide super Leuit. cap. 12. quest. 29.

Respondit accepit Symeon Iesum sanctum. & c. Ecce quomodo Iudeis viris iustis, scilicet Symeon, & Annae filiae Phanaelae manifestata est Christi Natiuitas per interuorem institutum Spiritus sancti. vide super Matth. p. 1. cap. 1. quest. 17.

Et cum iudicaret eum perierunt Iesu parientes eius. & c. Vnde scriptum est.

per primum, Reg. p. r. cap. r. quest. 9. circa illud; & obuluerunt portum Heli.

Lumen ad reuelationem gentium, & gloriæ plebis tua Israel. Idei Melias erit lumen ad reuelationem gentium, i. ad reuelandam eis veritatem, quæ prius ludæis erant in tenebris, & vmbra mortis. etiam erat ad gloriæ plebis Israel, i. ad magnam laudem totius populi Israelitarum, i. quod de illo per eorum talia vi naceretur vide super Num. cap. 24. quest. 6. in principio.

Lumen ad reuelationem gentium, & gloriæ plebis tua Israel. Christus est Lumen, & vocatur stella. Num. 24. oritur stella ex Jacob. hæc, etiam auctoritas intelligitur de Christo, qui vocatur stella, eo quod ipse vehementer fulgurantem internum vocat sol, quia maxima lux ei convenit, & propterea vocatur stella, quia actus stelle ei competit, i. illuminare, ipse enim ad hoc venit, ut illuminaret eos, qui erant in tenebris, ut dicitur hic lumen ad reuelationem gentium id est Christus fuit lumen ad detegendum, vel reuelandam gentium cecitatem, nec solum per gentilibus, sed etiam per Iudeis, qui, aliquoties in oporitate errant, unde quando Christus incepit eis prædicare, dicitur apparuisse lumen populi habitanibus in tenebris, sic prænunciaretur illis, q. primo tempore alacritas est terra Zabulon &c. Populus qui habitabat in tenebris vidit lucem magnam, &c. quod intelligitur de principio prædicationis Christi, vide super Num. cap. 12. quest. 7. circa illud: Orietur stella ex Jacob.

Lumen ad reuelationem gentium, &c. Maria Virgo dicitur vas lumenosum, quia quod lumen in se continet luminosum vocatur Maria, quoniam in suo sacratissimo corpore Christum lumen ad reuelationem gentium gestavit, probatur autem quod Christus sit lumen, vide cap. 88. primæ Paradox. Quomodo autem Beata Virgo dicatur vas lumenosum, vide per capita quæ sequuntur. f. cap. 89. & 90. & 91.

Lumen ad reuelationem gentium, &c. Vide super Matth. p. 6. cap. 22. quest. 344. in fine.

IN FESTO SANCTI MATTHÆ Apostoli.

MATTH. XI.

Confiteor tibi pater Domine Celi, & terre, quia abscondisti hæc à sapientibus, &c. Christus supra in hoc eodem capitulo vnde cimo dixerat; quomodo quædam Civitates perierant, & poterant salvari, si fuisset eis prædicator, i. Tyrus, & Sydon, alij autem miracula viderunt, & contempserunt, & perierunt, i. Corozaim, & Bethsaida, ideo si aliquis quaereret quare ista sunt? Respondet hic Christus gratias Deo agens, eia abscondi hæc sapientibus, & reuelari parvulis, datus eis aliquam notitiam de hoc, scilicet quomodo iuxta sunt, vel aliter potest introduci, saliquis videns, quod sapientes inter Iudeos non converterebantur ad Christum, & alij simplices, & rudes converterebantur, diceret, quare fiebat hoc? Christus autem responderet, quod hoc est, quia Deus reuelavit ista parvulis, & abscondit illa à sapientibus, si pater esse Meliam, vide super Matt. p. 3. ca. 11. quest. 55.

Confiteor tibi pater Domine celi, & terre. Id est gratias ago quia confiteri laudare etc. patrem ansem reulit Christus ad se, Dominum autem non ad se, sed ad celum, & terram, est enim Deus pater Christi, fed non Dominus eius, quia equalis est ei, eiusdem substantiæ, Dominus autem ad solam creaturam dicitur, i. ad celum, & terram. Attius tamen quoniam dicit filium esse creaturam dixerat, quod Christus vocatur Deus, & Dominum, etiam si non addatur celi, & terre, vide super Matth. p. 3. cap. 11. quest. 1. circa illud confiteor tibi pater &c.

Confiteor tibi pater. Quomodo Christus dicitur confiteor, cum non haberet peccatum, & quod oportet confiteri non esse peccatores coram Deo, vide loco citato. qu. 56. *Quia abscondisti hæc.* Scilicet, et quod Iesus erat Melias, & quod in fide eius erat salus.

A sapientibus, & prudentibus. Sapientes dicuntur habentes notitiam rerum speculative, prudentes sunt, qui circa agibilia recte iudicant, vide loco citato, quest. 55. circa illud; quia abscondisti hæc. Quomodo autem hic gratias egit Deo, quia hæc à sapientibus abscondit, & qui sint sapientes, & prudentes, & quod humiles reuelationem à Deo accipiunt, & quomodo naturaliter Deus absconditius est, ut à nullo intelligi possit, nisi se ipsum ostendat, vide ibidem, quest. 57.

Ita pater. Et ita fuit, quod absconderetur hoc à sapientibus, & reuelaretur patribus.

Quoniam sic placuit tui ante te. Id est nisi fuit ad hoc alia causa nisi quia tibi placuit, nam patribus non meruerit, quod tu ista eis reuelares, vide loco citato, quest. 55. circa illud; ita pater, quoniam sic placuit tui.

Ita pater, &c. Ad quod hæc discipuli proderant? Ratio quod primo proderant ex parte Dei, quia ista erat quædam gratiarum actio Deo exhibita per quam quasi illi dedit Christus loqueretur patri, ut compleret bonum quod in discipulis inchoauerat secundo fuit, ut erudiret per hoc Apostolos, non prae iudicare de operibus Dei, licet eorum causas nesciam, quia sufficere debet ad hoc, quod aliquid iustum sit, quod sciamus, quod Deus voluerit illud facere, quia non potest ei placere, nisi quod bonum est, nec potest respicere ad iniquitatem boni vultu, sed quasi detestans. Abac. 1. mundi sunt oculi tui, ad iniquitatem respicere non potes, i. accipiendo eam, quasi placeat in oculis tuis, tui ius fuit, ut Apostoli efficerentur humiliores, ne propter miracula, quæ faciebant putarent se dignos aliquo bono, fed quod Dei beneficio susceperant, & quod Pharisæi propter superbiam fuerant abiecti vide loco citato, quest. 58.

Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Ostendit Christus, quod ipse esset medium vocacionis ad patrem, omnia mihi tradita sunt, id est ego possum vocare quoscunque volueris, sicut pater potest, quia habeo potestatem omnium, sicut ipse, i. pater tamen à se, ego ab illo habeo. vide super Matth. p. 3. cap. 11. quest. 58. circa illud; omnia mihi ita dicta sunt, quomodo autem sit verum, quod omnia mihi tradita à Christo à patre, vide quæ. 59. ubi dicitur quod omnia Christo tradita sunt tripliciter.

Nemo novit filium, nisi pater. Scire Christum quantum ad Divinam naturam impossibile est, si autem aliquis dicat, quomodo tu habes potestatem, cum sis homo, similibus nobis? Respondet Christus, vos nescitis, quis ego sum, & vnde sum, ut intelligatis quomodo habeo potestatem istam, & ideo dicit, nemo novit filium, nisi pater, q. d. non est mirum, quod vos non cognoscatis ista, quia nemo novit me, nisi pater meus. Ioan. 7. ego scio, quod ab ipso sum, & ipse me misit, vos autem nescitis, vnde venio. vide loco citato, quest. 58. circa illud, & nemo novit filium.

Et nemo novit filium, nisi pater, nec patrem novit quis, nisi filius. Quomodo dicitur, quod nemo novit filium, nisi pater, nec patrem quis, nisi filius, ubi quod cognoscere quid sit Deus stat dupliciter. & quod quis Deum cum prehenderemus intellectus noster efficeretur increatus quod est impossibile, vide loco citato, quest. 60. Quomodo etiam dicatur, quod solus pater cognoscit filium, & contra, & an Spiritus Sanctus cognoscit patrem, & filium, ibidem, quest. 61.

Et cui voluerit filius revelare. Id est possum revelare patre cui voluero, hoc autem dicit, quia aliquis posset dicere quid prodest nobis vocari à te, si patrem non possumus cognoscere, cum ab illo sit totum bonum, & in visione illius sit felicitas, & in fide illius sit nunc filius Christus autem dicit, quod licet nemo sufficere cognoscere patre per se ipsum, tamen ipse poterit revelare cum cui voluerit, & ita omnes accedentes ad ipsum poterant cognoscere, quia ipse eis hoc revelaret, vide loco citato, qu. 58. circa illud; & cui voluerit.

Et cui voluerit filius revelare. Quare cum dicitur de filio, non adiungitur qui voluerit patre revelare. vide tibi, quæ. 62. ubi dicitur quod filius reuelat patrem. & non dicitur, quod pater reuelat filium propter tria.

Venite ad me omnes. Vide question. 53. circa eadem verba.

Quare

Quare autem hoc Christus dixerit. vide question. 63.
Qui laboravi & curavi estis, & ego reficiam vos. Vide qu. 58 circa eadem verba. quare autem dicitur, & ego reficiam vos, & quomodo Christus reficit nos quatuor modis. vide quæst. 64.

Tollite iugum meum super vos. Id est legem meam. qu. 58. circa eadem verba. similiter quæst. 65. quærit auctor. quid sit iugum, & quare dicant tollite super vos.

Et discite a me. quia mitis sum, & humilis corde. Vide qu. 58 circa eadem verba. Quare hoc dixerit Christus. vide quæst. 66. ubi Christi documenta notantur.

Et discite a me. quia mitis sum & humilis corde. De mansue rudine, ac humilitate. vide in tabula generali. verbo man suetudo, & verbo humilitas.

Et inveniatis requiem animabus vestris. Id est vitam æternam, nullam enim altam requiem potest habere anima. in hoc autem apparuit differtentia promissorum novæ, & veteris testamenti, quia sola bona animæ hic promittit, in veteri, sola bona corporis. Item. t. si audieritis me bona terre comedetis, & c. vide qu. 58. circa illud, & inveniatis.

Et inveniatis requiem animabus vestris. Quare hoc dicat Christus, & quod anima quiescere non potest, quousque Deum clare videt, & in quo differant lex nova, & vetus & quæ impossibilia sint in lege Moysei observanda, & quæ in lege Christi, & quid in via, quæ promittatur, vide super Matth. p. 1. cap. 11. quæst. 67.

Iugum, cum meum suavis est, & onus meum leve. Vide loco citato, quæst. 58. circa illud iugum, enim meum suavis est, quomodo autem hoc intelligatur, & quare dicatur & quod de difficultate legis Christi, & Moysei potest dupliciter loqui, & in quo consistat durities legis novæ respectu veteris legis, quæ tamen erat onerosior lege novæ propter diuinitatem, & quod consistat in lege Christi nemini obligari, nisi volentem se obligare. vide loco citato. q. 68.

Matthæ electio forte procelit. Imperfectione Apostolorum, & ex paucitate fidei, vide super Iosue cap. 7. q. 41. ubi determinatur, quod fortes consiliorum pertinent ad homines imperfectos, idcirco non ponuntur in novo testamento, & quod firmiter considerare debemus, quod quotiescumque in prælatorem electionibus Deum prout inuocauerimus corde, mouebit affectus nostros, ut eum in rectorem eligamus, quem ipse populo suo præfere velit.

IN FESTO SANCTI THOMÆ Aquinatis Ordinis Prædicatorum.

MATTH. V.

Vos estis sal terræ. quod si sal euenerit in quo salietur? Vide in comini Consolatorum. Quæ autem propria habentur. vide in tabula generali verbo Thomas Aquinas, ubi plura tepenes.

IN FESTO SANCTI IOSEPH. Sponsi. B. Virginis.

MATTH. I.

Cum esset desponsata mater eius Mariæ Ioseph. Vide in vigilia Natalis Domini. Quæ autem propria habetur, vide in tabula generali verbo Ioseph.

IN ANNUNCIATIONE B. Mariæ Virginis.

LUCÆ. I.

Missus est Angelus Gabriel ad Virginem. & c. Angelus missus est ad Mariam, in mense 6 a conceptione. Eil iacob, erat, enim ille mensis sextus, quo Elisabeth mater Ioannis conceperat eum, quando Virgo Christum

concepit. vide super Matth. p. 1. cap. 1. quæst. 66.

Missus est Angelus Gabriel ad Virginem. Virgo Mariæ duos habuit Angelos custodes, unum tamquam personam priuata alium vero tamquam personam ex qua dependebat bonum commune. primas erat de infimo ordine Angelorum, myopia de illo ordine dantur solum custodes personis priuatis, & forte ille erat perfectissimus omnium Spirituum illius ordinis, & ille custodiebat eam, curam gerens de omnibus, quæ pertinebant ad personam illius ut erat vna molier, & ille solus custodiebat eam, ante cõceptionem Christi, secundum erat spiritus altioris ordinis, scilicet de Archangelis, & ille custodiebat eam in quatuor ex ea pendebat mediate tota salus humana, & à Christo immediate, qui de ea nasciturus erat: ideo quantum ad omnia, quæ ipsi factura erat Christus dirigebat eam Archangelus, qui præerat multitudini humanæ, quantum ad ministrandum, quæ pertinebant ad istud negotium: & quia primus actus, quomodo virgo egit circa Christum, & in quo inciperet ex ea pèdere generis humani salus fuit consensu de concipiendo Christum, quantum ad istum actum venit ad eam visibiliter Angelus ille, id est Gabriel, licet Archangelus sit, tamen communi vocabulo Angelus vocatur & est de secundo ordine, & ille Angelus fuit custos Mariæ à conceptione Christi, vsque ad passionem eius. vide plura super Matth. p. 1. cap. 1. 3. quæst. 60.

Missus est Angelus Gabriel ad Virginem. & c. Angeli locum se non habent nominari: ideo si aliqua debent habere oportet, quod competant eis ex habitudine ad nos: scilicet secundum officia, quæ in nobis exercent. ut Angelus qui venit ad purgandum labia Isaie vocatus est Seraphim, non quod esset de ordine Seraphim: sed quia in hebreo vocatur combustor vel ardens, & quia ille Angelus, qui venit misit calculum ardentem de altari, & tetigit labia Isaie. ut patet Isa. 6. & tamen ibi nomen Seraphim non est nomen ordinis, sed nomen commune pro combustore. sic etiam Angelus veniens ad Tobiam vocatur Raphael, id est, medicina Dei, quia venerat ad medicandum Tobiam, scilicet, ut sanaret oculos eius. Alius vocatur Gabriel. Dan. 9. quia interpretatur fortitudo Dei, & ipse veniebat ad confortandum Danielem etiam ille qui venit ad Virginem dicitur Gabriel, quia venerat ad indicandum aliquod opus magnæ potentie, vel fortitudinis, scilicet, quod Virgo conciperet, unde ad significandum Dei potentiam, & fortitudinem, dicitur inquit erit impossibile apud Deum omne verbum: quasi dicat: Deus fortis est, & nihil est sibi impossibile. vide plura alia super Iudicam. cap. 1. 3. quæst. 35. aliquando Angeli etiam committunt quando veniunt ad nos, nomen suum inmiscere. vide loco citato quæst. 16. per totum.

Missus est Angelus Gabriel ad Virginem. Potest esse, quod Angelus Gabriel, qui venit spe ad Dan. ut patet Dan. 8. & 9. & 10. non sit ille Gabriel, qui venit ad Mariam Virginem: sed de qua uterque veniebat ad confortandum ex parte Dei, vel fortitudinem Dei indicandum poterat uterque vocari Gabriel. vide super Iudic. cap. 13. quæst. 3. ante finem.

Missus est Angelus Gabriel. Angelus Gabriel fuit ille, qui reduxit Ioseph errantem in agro. Gen. 37. cum dicitur inuenit eum vir in agro errantem: sic dicit Rabb Salomon; nam Dan. 9. dicitur: & ecce vir Gabriel. vide super Exod. p. 1. cap. 2. 1. quæst. 1. Socinica illud, & custodia in via, & super Iosue. p. 1. cap. 9. quæst. 71. sed impugnat ratio, quam Rabb adducit ibidem, & ostendit etiam quod Angelus, qui apparuit Iosue fuit Gabriel, & forte Angelus, qui ducebat columam nubis per desertum ad dirigendum Iudæos, de quo Exod. 14. erat Angelus Gabriel.

Ad Virginem desponsatum virum. De Virginitate, vide in tabula generali. verbo. Virginitas, & verbo. Virgo.

Ad Virginem desponsatum virum, eius nomen Ioseph. Vide omnia illa, quæ dicuntur, in Vigilia Natalis Domini, super illud, cum esset desponsata mater Iesu Mariæ.

De domo David. Domus multipliciter accipitur prius pro congregatione, vna totius gentis. ut omnes Hebrei vocantur vna domus Psal. 132. Domus Iacob benedicitur Domus

INDEX.

Domini. secundo pro congregatione vniuersi tribus. vt
 Psal. 132. domus Aaron benedicite Dominum. tercio
 pro congregatione omnium eorum, qui descendunt ab
 vno stirpe sub eadem tribu. vt in presenti. quarto pro
 vna spiritali congregatione cognationum in eadem fa-
 milia. Ioseph cap. 7. quando inuestigabatur quis furatus
 fuisset aliquid de anathemate Hierico, diuisioque toto
 Israel per tribus inuenta est tribus Iuda, que diuisa per
 familias inuenta est familia Zareth, & ita per viros di-
 uisa reperitus est Zabdi, cuius domus in singulis viris
 diuisa est, & inuenitus est Achur, & tamen adhuc Achur
 habebat vnam partem, quia filios, & vxorem, & Afinos
 & boues, atque ceteras possessiones habebat. quinto acce-
 pitur pro vna economica spiritali sexto pro edificio co-
 pacto ex parietibus, tecto, & fundamento. vide omnia
 super Deut. cap. 1. quæst. 2. circa illud; cum domibus,
 & tabernaculis suis.

De domo David. Tribus Israel distinguuntur per familias
 & familie per domos, & domus per viros. vt pater Iose-
 ph cap. 7. Tribus vocantur, ab ipsi filijs Iacob; ideo tot
 sunt Tribus, quot filij eius. familia vocantur cognatio-
 nes magis speciales sub tribubus, & istæ denominantur
 à filiis, vel nepotibus eorum, qui nominauerant tribus.
 deinde quilibet familia dimiditur per suas partes que
 videntur domos; & illæ sunt minores cognationes. sic,
 enim pater de David, nam ipse erat de tribu Iuda, &
 de familia Phares, & postea ipse constituit quandam
 specialem cognationem in familia Pharesarum, quæ
 non vocatur familia, sed domus, & sic dicitur in presen-
 ti, quod Domina nostra erat de domo David. vide
 super Ierem. cap. 6. quæstion. 9. circa illud; Patrem fami-
 liæ Ieri.

Et nomen Virginis Maria. Vide in tabula generali. ver-
 bo Maria.

Aue gratia plena Dominus tecum. Maria mater Christi
 fuit maior dignitate, & virtute o. creatrix, dignare, &
 virtute. filius. n. Christus fuit maior ea, q. n. o. est crea-
 tura, sed creator. dicebat, enim qd illi cu concedebatur
 transire maximum totius nature humanæ esset
 melior omnibus, qui in hac natura inuenerant, fuit
 etiam in ea maior abundantia gratiarum vt dicitur hic
 vide Hieron. anteq. ier. per partes, in Maria autem to-
 ta te gratie plenitudo infundit. vide super Matth. par. 3.
 cap. 11. quæst. 31. in principio.

Benedicta tu inter mulieres. Nulli enim mulieri tantu bonu
 collatum est, sicut Virgini. vide super Genes. cap.
 13. quæst. 69.

**Aue gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu inter mulie-
 res.** Vide in tabula generali. verbo salutare. & verbo
 salutare.

Ece concipies in utero, & paries filium. Habes opusculum
 integrum apud anacoreti, super locum Isac. cap. 7. ecce
 virgo concipiet. vide in vltimo tomo, quod est opu-
 sculorum.

Ece concipies, & c. Miraculum conceptionis saluatoris in
 quo consistat ea sententia quorundam. vide cap. 36.
 primi Parad.

Ece concipias in utero, & paries filium. An Christi corpus
 fuerit formatum ex carne, & ossibus Virginis, vel ex
 sanguine, qui erat in ventri, aut de semine femineo Virgi-
 nis, vel de sanguine menstruo leniente, aut de sanguine,
 de quo separatus membrum, & ex quo, & quomodo
 fuit facta illa benedicta conceptio. vide super Leuit. ca.
 12. quæst. 1. & quæst. 6. & quæst. 7. & 8. & in omnibus
 quæstionibus sequentibus, agitur, de pertinentibus ad
 hanc materiam, vsque ad quæst. 11. in fine.

Ece concipies & c. De opinione quorundam circa concep-
 tionem. B. V. vide cap. 37. 1. Parad. vsque ad caput. 40.
 in fine.

Ece concipias in utero, & paries filium. Vide in tabula ge-
 nerali. verbo concipere, & conceptio, & conceptus.

Quemodo fuit istud, quoniam virum non cognoscit. Non du-
 bitamus Virgo, quod Deus posset facere hoc sed dubita-
 uit de modo faciendi, ideo non peccauit, nec mortaliter
 nec venialiter, quia nullatenus Deo discredidit. vide su-
 per Num. cap. 11. quæst. 45. circa illud; & tu dicas dabo

eis esum carniū. &c. & quæst. 10. post medium. & su-
 per primum. Reg. cap. 16. quæst. 11. & cap. 19. quæst. 12.

Quemodo fuit istud, quoniam virum non cognoscit. Idem pro-
 positum non cognoscit, nam ipsa parua erat cum perue-
 nit ad annos de secretionis à Deo multum illuminata vo-
 uit Virginitatem obseruare, postea autem desponsata
 est. sed hoc non repugnat voto simplici, sed voto solemn-
 i voto, enim solenne virginitatis totaliter matrimonio
 repugnat, quia impedit contrahendum, & diutius iam
 contractum. vide super Numer. cap. 30. quæst. 11.

Quemodo fuit istud, quoniam virum non cognoscit. Hoc di-
 citur dum Angelus ei loqueretur, & antequam conceperet
 an vero Maria post partum Christi fuerit cognita
 carnaliter à Ioseph. vide super Matth. p. 1. ca. 1. quæst.
 10. per totum.

**Spiritus Sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obum-
 brabit tibi.** Qualiter Spiritus Sanctus operatus sit ad co-
 ceptionem Christi. vide cap. 41. primi Parad. & vsque
 ad cap. 17. in fine. omnia, enim sacra ad propositu
 huius solemnizant.

Spiritus Sanctus superueniet in te, & c. Vide cap. 95. & 96.
 primi Parad. & cap. 21. eiusdem Parad.

**Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa conceperit puerum in
 senectute sua.** De quatuor modis, quibus Deus adiuuat
 miraculose in conceptione, & quomodo aliquando vir,
 & femina non sunt fertiles, & tamen non gignunt sine
 miraculo. vide super 1. Reg. p. 1. cap. 1. quæst. 45. in quo
 etiam habes, quomodo semen tam maris, quam femi-
 nae concurrant ad generationem prolis. & etiam quo-
 modo fuit ista conceptio Christi.

Non erit impossibile apud Deum omne verbum. Idem nulla
 res erit apud Deum impossibilis. vide super Gen. cap.
 18. quæst. 13. & super 1. Paralip. cap. 11. quæst. 47.

Ece ancilla Domini sit nobis secundum verbum tuum.
 Mat. cap. 4. 1. ex primis dixerunt Messias an: torate es
 li desuper, & nubes pluant iustitiam, aperiat terra, &
 germinet saluatore. in quibus verbis expressit illa; &
 hic quibus aduenit ille fieri non potuisset. sunt autem
 hæc duo primum est voluntas Diuina mittens Saluato-
 rem, qui est secunda, in benedicta Trinitate, persona, ad
 nos saluandum, atque redimendum. secundum est vo-
 luntas Virginalis, consentiens fieri nostri Saluatoris ge-
 nitrice; in nuda namque nunquam fuisset genitrix. Sal-
 uatoris. ideo quousque auditis, & intellectus verbis ora-
 tionis diuine respondit. ecce ancilla Domini &c. nõ quia
 Dei genitrix facta est. prius ex primum in illis verbis
 corat. & c. h. secundo in illis aperiat terra, &c. ter-
 ra, enim Mariam signat, quia sicut terra omnes de
 se fructus generat; ita Domina nostra, de se protulit Sal-
 uatorem. P. ita. terra nostra dabit fructum suum, idest
 vterus Virginis Benedicte nobis Saluatore. germina-
 bit. orat autem ista hanc terram aperiri per consensum
 ad recipiendum in se Saluatore. nostrum. vide cap.
 69. primi Parad.

IN FESTO SANCTI Marci Euangelistæ.

LXX. X.

Designatus Dominus, & alius Septuaginta Duos. Vnde
 notata circa hoc Euangelium in commentu Aposto-
 lorum. si aliquis propria de Sancto Luca didicerit. vide
 in tabula generali. verbo Lucas.

IN FESTO SANCTI PETRI, Martyris, Ordinis Prædicatorum.

LXX. IX.

Si quis vult post me venire abneget semetipsum. Totum
 hoc Euangelium expeditur in cõsummi vniuersi martyris.

IN FESTO APOSTOLORVM
Philippi, & Iacobi.

10. AN. X. IV.

Non turbetur cor vestrum. &c. in domo patris mei manifesti multi sunt. Beati habebunt equalitatem beatitudinis ex parte obiecti, sed habebunt inaequalitatem ex parte ipsius operationis, propter inaequalitatem luminis primum signatur per unitatem denarii. Matth. 20. cum dicitur, quod omnes operantes in vinea acceperunt singulos denarios, unde (inquit Gregorius.) hoc est quia equaliter vitae tributionem sortiti sunt secundum signatur per multitudinem mansionum, ut hic cum dicitur in domo patris mei mansiones multae sunt, id est diversi gradus beatitudinis. vide super Matth. p. 2. ca. 5. questio. 64. in responsione ad primum verum autem isti diversi gradus gloriae conveniuntur vocantur mansiones. vide ibidem. questio. 65. per totum.

In domo patris mei manifesti multi sunt. secundum diuersos gradus Charitatis sunt diuersitas in gradibus gloriae, id est in diuersitas mansionum, quia quanto aliquis magis coniunctus est Deo, beatorum est secundum gradum Charitatis est modus appropinquandi ad Deum, cum ipsa charitas viat nos Deo, & aliqui tamen dicunt, quod non mensuratur, per gradus Charitatis, sed secundum varietatem operationum, quia dicitur in Psal. tu reddes unicuique iuxta opera sua. sed non attendunt, quod propter operibus nostris non daretur premium gloriae, nisi essent Charitate informata, cum sola Charitas sit principium merendi, & ideo secundum gradum charitatis, & non secundum operationes erit diuersitas gloriae non tamen est sensus, quod quicumque operatus est ex maiori Charitate hic, habebit ibi maiorem gloriam, quia si quis fecit mille operationes in charitate existeret in decem gradibus Charitatis, & alius fecit solum 20. opera bona existens in tribus gradibus Charitatis, maiorem habebit, qui ex minori Charitate operatus est: quia sepius ex charitate operatus est, quam multo diu peius hic intentioni. vide super Matth. p. 2. cap. 5. qu. 66.

In domo patris mei manifesti multi sunt. Peritus ignorantes se habuit in transfiguratione Christi, & erravit multipliciter, vnde autem ex his, in quibus erravit est, quia voluit tabernacula fieri per felicitate, & tamen ad illam non sunt necessaria tabernacula; sed ipsa Dei visio est tabernaculum, & tot sunt tabernacula, quot sunt differentiae beatorum, ut patet hic, cum dicitur in domo patris mei. &c. tabernacula tamen manu facta ibi nulla sunt. vide super Matth. p. 4. cap. 17. questio. 72.

In domo patris mei manifesti multi sunt. In hac domo patris introducit anima sancta, quae est sponsa Christi, & introducitur dotata aliquibus donis. vide super Matth. p. 4. cap. 17. questio. 104.

Siqui minus dixisset vobis, quia vado parare vobis locum, &c. si habueris, &c. prope auro vobis locum &c. Beatorum est ubique Deus a bonis per essentiam videatur, tamen ad hoc specialiter deputatus est locus unus, scilicet Empyreum in quo in eternum maneat sanctus cum Christo, unde quando Christus loquitur de hac beatitudine, vocat eam regnum celorum, quia in celo erit. & ideo Christus hic promittit abire, & preparare locum de venire, & accipere nos ad se ipsum, in celum Empyreum, quod est quasi totum praesentium operationum nostrarum.

Vado parare vobis locum. Vide in die ascensionis est Dominus, & Dominica quarta post Pascha, in illud vado ad eum qui misit me.

Dominus nescimus quo vadis, & quomodo passurus viam scire. Hic est via tribulationum, quae ducit ad vitam. Christus enim peruenit per labores ad gloriam suam, non eundem ad gloriam animae, quia illam semper habuit ab instanti conceptionis suae, sed ad gloriam corporis, quae est merito habuit. Luca. 24. hic oportuit pati Christi

illum & ita intrare in gloriam suam, ad hanc gloriam docet Christus discipulos venire per viam tribulationum, per quam ipse venit. actus. 14. per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum celorum. ut autem ad gloriam illam perueniendi sufficienter viam ostenderet, & incitamentum veniendi daret, voluit in monte Tabor gloriam claritatis suae ostendere. & c. vide super Matth. p. 4. cap. 17. questio. 32.

Ego sum via veritas, &c. via, per quam venit ad patrem, nisi per me. Christus est veritas, & ideo, qui per veritatem paritur & moritur, pro Christo paritur, & moritur. unde vere & martyr dicitur. vide super Matth. p. 4. cap. 14. qu. 41. in principio.

Ego sum via veritas, &c. Si Deus est veritas, ergo Deus esse est per se notum, quia veritatem esse per se notum est, quia si veritas est per se notum est, quod veritas est aut falsitas est, & tunc verum est, quod falsitas est, & sic quocumque modo notum est, quod veritas est. Deus autem ut patet hic veritas est, ergo notum est per se Deum esse. vide super Exod. 3. qu. 1. circa medium.

Ego sum via veritas, &c. Cum intellectus Diabolus sit verus, immo ipsa veritas, non potest intelligere falsum, unde necesse est, quod intelligat omnia modo praesentia, quia vere ei praesentia sunt, & non potest intelligere per modum futuritatis. nam licet res in seipsis propter defectum suum, habeant mensuram fluxum, & sunt praesentia, praeterita, & futura, & intellectui nostro propter suam finitatem, & defectum res quaedam in praeteritum abeant, & quaedam nondum capiantur, ideo necessarium distingui in eo praesens, praeteritum, & futurum, secundum conditionem rerum a quibus causatur scientia sua. Deo tamen naturale est intelligere per modum praesentis, ut vere intelligat, cum veritas sit. vide super Exod. cap. 3. qu. 1. circa finem.

Ego sum via veritas, &c. Impugnatio veritatis agnitio est ne peccatum in Spiritum sanctum? aliqui dicunt, quod non quia peccatum in Spiritum sanctum est contra attributum Spiritus sancti, impugnatio autem veritatis agnitio est contra attributum filii, quia in hoc locutione veritas appropriatur filio. sed falluntur quia nesciunt distinguere veritatem, enim & sapientiam, & alia similia, posuit dupliciter considerari, scilicet vel secundum propriam rationem, & sic attribuitur filio; vel secundum quod habent aliquam rationem boni, quia verum est bonum intellectus, & sic appropriatur Spiritui Sancto, in quantum, quae ad fidem pertinent per eum reuelata sunt, & in quantum per fidem peccata remittuntur, & tollens fidem auferit remissionem peccatorum. vide super Matthaei parte 4. caput 12. questio. 70. in responsio ad Quintum.

Ego sum via veritas, &c. Est enim filius Dei viui, & est filius uiuus. sic enim Deus ipsum vocat, viuo ego dicit Dominus & ita etiam iurantes dicebant, viui, Deo minus, & viuius anima. 1. Reg. 17. & 4. Reg. 4. & iste modus iurandi erat communis in veteri testamento & sic ferre. ponit hoc tanquam formam communem iurandi. Item. 4. iurabant viui Dominus in iudicio iustitia, & veritate, & extra de iuramento. ca. & sic Christus dicitur etiam Deus viuius per excellentiam, quia est ipse magis proprie viui quam cetera, quia esse est viui re, & tamen Deus solus proprius est, ideo ipse solus proprie viui, unde sicut Deus de se solo, & absolute, & per excellentiam praedicat esse. Exod. 3. scilicet, qui est misit me ad vos, & ego sum qui sum. ita Christus se hic vitam absolute appellat, sed tamen Christus est vita nata de vita, sicut lumen de lumine. vide super Matthaei p. 4. cap. 16. questio. 38.

Ego sum via veritas, &c. Hic autem quod Christus est veritas pura, & non est in eo aliqua falsitas, aliqui dicunt, quod Christus non est transfiguratus in monte Tabor, quia transfiguratio dicit aliquid falsum, & probant ex 2. Cor. 11. Sathanas transfiguratur se in Angelum lucis. sed Rhetor quod transfiguratio non oportet, quod dicat veritatem rei, sed veritatem figurae. & ita Sathanas transfiguratur se in Angelum lucis, id est accipit figuram, siue similitudinem Angelus lucis, licet non sit aliter dicitur.

I N D E X.

dicitur quod transfigurati contingit vere, & falsè vide sup. Matth. p. 4. cap. 17. q. 2. in resp. ad primum.

Ego sum vna veritas, & vita. Quia Christus est via, i6 Mar. 11. 3. dicitur, qd scribat, & Pharisæi, claudubant regnū eorum ante alios, & ipsi non intrabant, quia ignorata via non venitur ad terminū, & nō inuenito ostio non intrat in domū. Christus autē est via, vt patet hic & ostiū, vt patet, Ioan. 10. ego sum ostiū Pharisæi autē & scribæ occultabant Christum Iudeis, quia nolabant dicere populo illū esse Christū qui vere erat Christus, & i6 claudubant Regnū celorum vide sup. Matth. p. 6. c. 14. q. 78.

Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Pater, & filius & Spiritus sanctus sunt in Christo homine, nec pōt vna persona ostendi separatim ab aliis, qd habent eandē substantiam, sed vna in alia, pater. n. in filio, & filius in patre. vide sup. 1. Paralip. cap. 13. q. 34. in medio.

Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Df. 1. Ethic. quod beatitudo est bonū per se sufficiens, ergo istud in quo reperitur magis per se sufficiens erit beatitudo, vel in quo erit beatitudo, istud autē est in cognitione, & videt hic, ostende nobis patrem, & sufficit nobis, ergo erit beatitudo in intellectu. vide pro hac veritate sup. Matth. p. 2. cap. 5. quæst. 33. per totum.

Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Id est ostende nobis Deitatem, licet n. sancti desideraret scire omnia, quia oēs homines naturaliter scire desiderant, tamen desiderant hoc, per hoc solum implebitur, qd Deū videbunt, & si nihil aliud in eo, nisi ipsum tantū vident, sicut desiderium eorū qui omnia bona habere cupiunt implebitur per hoc solum, qd Deū habebunt, nam ipse solus est natura tota bonitatis vnitus & est bonum vniuersale, cetera autē bona sunt p participationē, & vocantur bona participatilia. i6 qui Deum hēt, & si nullum utorum habeat, & bonum hēt, & nihil desideraret ipse, quia ipse solus faciat appetitus, ita ipse est tota natura caritatis. i6 ipse solus fufficit intellectui ad perficiendum eum. ut dicitur b. vide sup. Matth. p. 2. c. 5. q. 44. in resp. ad 7.

Tanto tempore vobiscum sum, & nō cognovistis me. Et si Christus iam per mortem suam nos redemerat, tamen lex nō tamquam m fuisse diuulgata per orbem, nec aliquis cognoverat, nisi Spiritus sanctus super Apostolos descenderet, toto enim tempore quo Apostoli cum Christo fuerant adhuc rudes nimis erant, unde Christus quasi conqueritur de eis, propinquis passioni suæ, cū dixit Philippus: Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis cui Christus respondit tanto tempore vobiscum sum, & c. & quō dicit ostende nobis patrem vide sup. Num. c. 23. q. 21. in princ. vide etiam sup. Deut. c. 19. q. 1. circa illud; & nō dedit vobis Dominus cor intelligens.

Tanto tempore vobiscum sum, & nō cognovistis me. Arguit, quod non cognovebant eum, quia petebant patrem sibi ostendi, & subdit, Philippe, qui videt me, videt, & pater meum, & cognoscendo vnum cognoscitur alius, & ostendit magis causam. I. quia ego in Patre, & pater in me est, unde si alius crederet pater, crederet etiam filius. vide sup. Matth. p. 1. cap. 11. q. 62.

Tanto tempore vobiscum sum, & nō cognovistis me. Exprobrat, quod cū toties discipuli ipsum audierint, & non cognoscant patrem eius, sic etiam Mat. 15. non dicit discipuli ediscere nō his parabolas istam illam respondet increpando adhuc si ne intellectu estis, apparet quod non habetis intellectum aliquem, cum istam sententiam, ita apertam, non intelligatis, & dixit, adhuc quasi dicit si hoc fuisset, quā dō nouit creptis audire doctrinam, non esset mirum, sed nunc cum tanto tempore audieritis, adhuc non intelligitis istud satis est mirandum. vide sup. Matth. p. 3. cap. 11. quæst. 47. circa illud ediscere nobis parabolas, & circa illud, adhuc v. s. sine intellectu estis.

Tanto tempore vobiscum sum, & nō cognovistis me. Hoc dicit Christus in vltima nocte post cenam habitam, cū discipulis vt colligitur Ioan. 13. vide sup. Matth. p. 5. cap. 20. quæst. 67. in responsione ad 1. arg.

Ego in patre, & pater in me est. Tres personæ Sanctissimæ Trinitatis vnum sunt. Ioan. 1. ideo necesse est non esse se paratas, cum sint vnum secundum substantiam, sicut dicit Christus hic, unde non potest quis cognoscere vere

personam vnam, quin cognoscat tres. & hoc manifestum patet ex redargutione Philippi, quando Christus eum redarguit, dicit enim Philippus. Domine ostende nobis patrem, & Christus quasi indignatus, ignorantie eius & questionis inceptus, aut tanto tempore vobiscum sum, & non cognovistis me? q. d. O Philippe m. p. uas. quod me agnoscat, & ideo non petisti, quod meritis ostenderem, sed quod patrem ostenderem, ut si illum nō agnosceres, & me agnosceres, sed dico tibi, quod neque me agnoscat, si pater non agnoscat, & subdit causam. Philippe, qui videt me, videt, & patrem meum, ideo cū me agnoscat, patrem meum agnoscat, & si patrem meum ignoras, etiam me ipsum nō cognoscat, & adiunxit, quo modo tu dicis ostende nobis patrem quasi dicat male dicis, & loqueris repugnantiā, cum præsupponas, quod me cognoscat. & ad manifestandam radicem veritatis huius, dixit non credis, quia ego in patre, & pater in me est, ita dicit, credere debes, & per istum modum videbis quod non poteris, me cognoscere, quin patrem agnoscas, & si me agnouisti patrem agnoscat, quia ego sum in patre, & pater in me est. & cum simus idem secundum substantiam non potest vnus agnosci, quin alius agnoscat, & quin etiam Spiritus sanctus cognoscatur nam Spiritus sanctus etiam est in patre, & filio, & pater & filius sunt in Spiritu sancto quia eadem habitudine unitatis substantiæ est Spiritus sancti ad patrem, & filium, quæ est filii ad patrem. vide sup. Gen. cap. 1. q. 800.

Ego in patre, & pater in me est. Quando dicitur, quod Spiritus sanctus est in aliquo, non accipitur Spiritus sanctus pro persona, quia sic accipiendo in quolibet homine est, & etiam in Demone, & quocunque ente, cum Deus sit vbique, & Spiritus sanctus est vna persona in diuinum, & ubi est vna, est alia, immo vna est in alia, vt patet hic sed intelligitur de aliquo dō dato a Spiritu sancto, & istud potest esse multiplex, eum I. si ponat septem dona Spiritus sancti in generale, quod vocantur septem Spiritus. I. si 11. vide sup. 1. Paralip. in præfatione secunda D. Hieron. quæst. 11. circa medium.

Ego in patre, & pater in me est. Hoc secundum diuinitatem intelligitur, vide super 1. Prolog. D. Hieron. in Matth. quæst. 1. circa finem.

Ego in patre, & pater in me est. Hoc competit propter identitatem substantiæ, quia in eadem substantia subsistunt omnes, & quilibet totaliter subsistit in illa, & ac si alia non subsisteret, quia non communicatur eis substantia, quantum ad partes, sicut humanitas hominibus, quia alia substantia humana est in qua subsistit vnus homo, & alia in qua subsistit alius, de hoc magister in primo sententiarum distinct. 19. vide sup. 1. Prologum. D. Hieron. in Matth. post questionē 6. circa illud, & verbum erat apud Deum. Paulo ante q. 7.

Ego in patre, & pater in me est. Per hoc excluditur error Origenis, qui dicitur refert Athanasius quod pater est in omnibus entibus: filius autem in creaturis suis rationalibus Spiritus sanctus autem in solis baptizatis. nam tres personæ sint vna Deitas indiuisa, & vna est in alia propter inseparabilitatem, ego in patre & pater in me est a fortiori ergo vbiqueque fuerit vna persona, erunt simul tres. vide super Matth. parte quarta cap. 1. decimo secundo quæst. 68. ante medium. vide etiam ca. 13. quæst. 10.

Ego in patre, & pater in me est. Ex hoc patet, quod Christus dixit filio, sedē a dextris meis, illud dicere, non fuit aliquid loqui tum quia pater non loquitur, nam ipse non assumptis naturam humanam in qua competat ei potestas, tum etiam quia nulla locutio realis potest esse pater ad filium, cum non sit pater extra filium, sicut homo extra hominem, sed pater in filio, & filius in patre est. ad hoc querendum autem oportebat, quod esset pater extra filium, sicut homo extra hominem, vide super Matth. parte sexta cap. 12. q. 146.

Qui autem sunt propria. vide in tabula generali. verbo la cobus. & verbo Philippus. Item de Sancto Iohanne vide super Mattheum part. tertia, cap. decimo questione trigesima quinta, & de Sancto Iacobo. ibidem. q. 38.

I N D E X

Primo illam metallinam a serpentibus percussam acciperent eleuantum in sublime sanctum, ita & in toto coeli non erumpunt peccatorum veterum penitentes si ad Mesiam co-
Sicut *Moyſes exaltatus serpente*. Vide cap. 41. quarti Pa-
 rad. per totum vide et sup. Matt. p. 1. c. 20. q. 40. in fine.
 De Cruce. vide in tabula generali. verbo Cruz.

IN FESTO SANCTÆ

Cathariæ Senensis ordinis Predicatorum.

MATTH. XIII.

Simile factum est Regnum celorum grano sinapis. Id est
 assimilatum est, quia ista est assimilatio parabolica. &
 ita dicit Deus Osee 12. ego visum sum multiplicavi. &
 in manu prophetarum assimilatus sum. id est Prophetæ
 de deum multas assimilationes de me per quas me tra-
 dedit hominibus cognoscendum, & dicitur regnū cel-
 lorum Ecclesiæ talis, vel doctrina sacre scripturæ
 vide sup. Matth. p. 4. cap. 13. quæst. 49. circa illud, simile
 est Regnum celorum.

Grano sinapis. Hoc dicitur propter paruitatem, quod cum
 paruum sit, crescit in magnam arborem. vide ibidem
 circa illud, grano sinapis.

Quod accipiens homo. Non intelligitur de vnicuique grano, sed
 de multis, quia nemo vnicuique granum feminat, sed
 more scripturæ accipitur vnum per multum. sicut Exod.
 9. dicitur quod venit mus a grauiuscula id est multitudine
 muscarum, & hoc forte, quia idem est de vno grano, &
 de multis, quia quodlibet eorum germinare potest. vide
 ib. d. 1. circa illud, quod accipiens homo.

Quod maius in est omnis semini. Scilicet in quanti-
 tate, sed in virtute maius est, cum crescat in magnam ar-
 borem, & propter paruitatem Christi volens ostende-
 re quod quantumcumque sit parua fides sufficit ad ob-
 tinendum omnia, dicit, Matth. 17. si habueritis fidem si-
 cut grauius sinapis, scilicet quantumcumque paruum,
 quia nemo potest esse minor in quantitate, quam granum
 sinapis. vide sup. Matth. parte 4. cap. 13. quæst. 49. circa
 illud, quod maius in est.

Sicut autem non creuerit maior est omnis oleis. Id est crescen-
 do peruenit ad maximum quantitatem suam, & sic
 maior omnibus herbis, & recte dicit oleis ad differe-
 tiam arborum, vide loco citato & ibidem vide reliqua
 quæ habentur in Euangelio.

IN FESTO SANCTI

Ioannis ante portam latinam.

MATTH. XX.

Acreffit ad Iesum mater filiorum Zebedæ. Vide in Fe-
 sto Sancti Iacobi Apostoli, ubi totum hoc euangelii
 expenditur.

IN FESTO SANCTI

Barnabæ Apostoli.

IOANNIS XV.

Hoc est praeceptum meum, ut diligatis inuicem. Vide in
 communium Apostolorum.

IN NATIVITATE SANCTI

Ioannis Baptista.

LUCÆ. I.

Elisabeth impleto est tempus parienti, & peperit filium
 De Ioanne Baptista fere infinitas habes in tabula gene-

rali verbo Ioannes Baptista.

**Et audierunt vicini & egrediuntur quia magnificatus Domi-
 nus misericordiam suam cum illa.** De misericordia Dei
 habes Dominica prima post Pentecosten. super illud,
 effuse misericordes.

Et factum est in die illius venerunt circumcidere putram.
 Vide in Circumcisione Domini.

Et vocabant eum nomine patris sui Zachariam. Vide in ta-
 bula generali. Verbo Zacharias.

IN FESTO APOSTOLORVM

Petri, & Pauli.

MARCI XVI.

Veni Iesus in parva Caesarea Philippi. Nō dicitur quod
 uenit in Caesarem, sed in partes Caesare. id est in
 loca aliqua regionis illius. vide sup. Matth. cap. 16. post
 quæst. 3. circa illud, in partes Caesare Philippi. Quæ
 est ista Caesarea ubi uenit Christus, & quo nomine olim
 vocata, & quo nunc a nobis, & unde sit ortus Iordanis
 vide loco citato quæst. 35.

Et interrogabo discipulos suos. Non quasi ignoraret, sed vt
 eorum consilio eum hoc apparet. vide sup. Matth. p.
 4. cap. 16. post quæst. 3. circa illud, & interrogabo. Quia
 se autem Christus quæsit hoc a discipulis, cum essent
 in Caesarea. vide ibidem. q. 36. in quo loco facta fuerit
 hæc interrogatio in domo, vel in via. vide ibid. q. 37.

Quem dicunt homines esse filium hominis. Christus docet
 hæc magis facere sumam propriam, vide in tabula gene-
 rali verbo fama, vide etiam verbo honor honorare.

Quem dicunt homines esse filium hominis. Quare Christus
 interrogauit discipulos, quem dicerent eum nūq. cum
 ipse hoc sciret, & quomodo uile nomen fuit scire in qua
 reparatione hominum Christus haberetur dum uiuere
 item gratū hominibus est scire quod ubi de ipis sentiat.
 vide sup. Matth. p. 4. cap. 16. quæst. 38.

Quem dicunt homines esse filium hominis. Quare Christus
 hoc dixerit, & quomodo omnes opinionones, quæ de Chri-
 sto eo ipse habebantur erant in laudem eius. vide lo-
 co citato. q. 39. & q. 40.

Quem dicunt homines esse filium hominis. An consuetudo
 erat accipi hæc consuetudinem, vel sententiam turbam
 de Christo, & quod eorum, quod populi de Christo co-
 stuebant erat in laudem eius. vide ibidem. q. 41.

Quem dicunt homines esse filium hominis. Quare Christus
 prius quæsiuit, quid uulgus de eo sentiret, quam disci-
 puli, & quod ideo Christus prius quæsiuit quid de eo
 populi sentirent, vt discipuli postea de eo aliquid maius
 confiterentur. vide ibidem. q. 42.

Ally Ioannem Baptista. ally autem Eliam. ally uero Ieremiam, &c. Quare discipuli tam varias sententias retule-
 runt, tamen nulla opinio quam populi de Christo habebat
 faciebat eum maiorem. Propheta. vide sup. Matt. p.
 4. cap. 16. quæst. 43.

Ally Ioannem Baptista. Quomodo poruerunt de Chri-
 sto putare, quod erat Ioannes Baptista cum ille mor-
 tuus esset decollatus ab Herode, & quod uideretur
 huiusmodi error ortum ab Herode habuisse. vide loco ci-
 tato quæst. 44.

Ally Ioannem Baptista. Dato, quod potuisset credi Ie-
 sum esse Ioannem ab eis, qui non nouerant ambos uiu-
 tes, cur putabant esse Ioannem, & cur potius, quam al-
 quem alium. vide loco citato q. 45.

Ally Ioannem Baptista. Quomodo Herodes, & ceteri,
 qui tenebant hanc positionem putabant Christum esse
 Ioannem Baptista nam admittebantur de multitudine
 miraculorum Christi tamen Ioannes nullum mira-
 culum fecerat. Io. 10. scilicet Ioannes quidem nullum si-
 gnum fecit, melius ergo putarent quod esset Eliseus,
 qui multa miracula fecerat, nam præter Moysen uide-
 tur Eliseus esse maior omnibus Prophetis in miracula
 imago & multi putabāt eum fuisse maiorem Moysen in
 miraculis, quia suscitauit duos mortuos, quod Moyses
 non

non fecit 4. Reg. 4. & 13. vide sup. Matt. p. 4. c. 16. q. 46.
Alj Ioannem Baptista alij autem Eliam. Quare pos-
 natum prius de Ioanne, quam de alijs. vide loco citato.
 quæst. 47.
Alj autem Eliam. Quare putabant aliqui, quod Iesus es-
 set Elias, & quod Iudei eiusmodi opinionem habebant
 de quocunque homine, quæm alijs excellere videbant. vi-
 de loco citato. quæst. 48.
Alj vero Ieremiam. Quare putabatur a quibusdam, quod
 Christus esset Ieremias, qui fuit precipuus intercessor
 apud Deum pro Iudejs, qui sumunt sanctificatione, p
 apparatus, & destinatione. vide loco citato. q. 49.
Aut vnum ex prophetis. Quis erat vnus de prophetis, quæm
 putabant Iesum esse, & quod nullus prophetarum vete-
 ris testamenti, rati tantæ miracula patrauit, sicut Eli-
 as. vide loco citato. quæst. 50. Qui autem erant isti p-
 phete de quorū numero censabatur Christus, an vi-
 ut, vel mortui. vide ibidem. q. 51.
Aut vnum ex prophetis. Quare discipuli non dixerunt hic,
 quod alij dicerent eum esse Messiam, & quod Christum
 esse Messiam, nunquam eo viuentem ab aliqua parte popu-
 li firmiter creditū est: & quomodo mori fuerunt a Deo
 pueri, qui clamauerunt Olsana. vide ibidem quæst. 52.
 Quare autem non fuerit creditum communiter, vel fal-
 tem a multis, quod Christus esset Messias, cum Ioannes
 Baptista, licet nullum miraculum fecisset, tamen creden-
 tibus communiter, quod esset Messias, & quod Chris-
 tus omnia fecit per quæ constabat sufficienter eum esse
 Messiam, aliter Iudei essent fidei culpa non credendo. vi-
 de ibidem quæst. 53.
Vos autem quem me esse dicitis? Quare Christus quæsiuit
 ab Apostolis, quid de eo sentirent, nam hoc ipse non erat
 Ioan. 2. ipse enim sciebat quid esset in homine, & nō erat
 opus, quod quis testimonium ei perhiberet, & similiter
 Deus scit, quid nos acturi sumus, nam vult, quod actus
 licet illud operemur, & coram eo mereamur. vide super
 Matth. p. 4. cap. 16. quæst. 54.
Vos autem quem me esse dicitis. Quare Christus dixerit, vos
 autem quem me esse dicitis. vide loco citato. quæst. 55.
 & quæst. 56.
Respondens Simon Petrus dixit. Quare Christus interrogat-
 te, quæm dicerent ipsum Apostoli, respondens solus Pe-
 trus in quo offenditur, quod vnica est fides Ecclesie. vi-
 de ibidem, quæst. 56.
Respondens Simon Petrus tu es Christus. &c. An Petrus re-
 sponderit p omnes, vel pro se solo, cum Christus ad
 solum Petrum se direxerit cum laudando de confessio-
 ne. vide loco citato. quæst. 57.
Tu es Christus filius Dei viui. Quare hoc dixerit Petrus, &
 quod Christus est, vita nata de vita, sicut Iuuen de lu-
 mine. vide loco citato. quæst. 58. An vero discipuli ante
 hoc cognouerent Iesum esse Christum, & filium Dei;
 & quod quicquid illi de Christo ante resurrectionem
 crederant, rorem debilius crederent, cum post mor-
 tem eam perdidissent fidem, quam de eo habebant. vi-
 de ibidem quæst. 59.
Beatus es Simon Bariona. Quare Christus dixerit bona Pe-
 tro, & an aliquid meruit, & quare non dixit illud alijs
 Apostolis, qui idem credebant, & quod in confessione
 Christi ideo mereretur, quia in ea quædam est difficul-
 tas. vide ibidem quæst. 60.
Beatus es Simon Bariona. Quare Christus dixit Petro:
 beatus es, & quomodo erat beatus, cum adhuc viret,
 & quod tripliciter vocatur Beati. vide loco citato.
 quæst. 61.
Beatus es Simon Bariona. Vide in Festo Sancti Andree
 Apostoli super illud. Simonem, qui vocatur Petrus.
Beatus es Simon Bariona. Quare vocatur hic Petrus Si-
 mon Bariona, & quid sit Bariona. vide super Matth.
 parte quarta, cap. decimosexta questione. sexagesima
 secunda.
*Quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui
 est in caelis.* Quare hoc dixerit Christus & cur homo
 vocetur in scriptura, caro, & sanguis, vide loco citato.
 quæst. 63.
Quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus,

&c. Quare dicitur hic quod Petrus hoc habuit per
 reuelationem, quia per multa miracula, quæ Christus
 faciebat poterat cognoscere ipsum esse hominem, vi-
 Deum, unde quicquid de Deo naturali ingenio co-
 gnoscimus, dici potest a Deo reuelatum. vide super
 Marth. parte quarta cap. decimosexta questione sexa-
 gesima quarta.
Sed pater meus, qui est in caelis. Quomodo dicatur quod pa-
 ter reuelauit Christum Petro, & an ista reuelatio ei so-
 li facta fuerit. Quæ verbo Diuino maxime competant.
 vide loco citato. quæst. 65.
Et ego dico tibi, quia tu es Petrus. Quomodo hoc dixerit Chri-
 stus, & an hoc nomen Petrus, fuerit ipsi Petro a
 Christo impositum; & qua lingua utebatur Chri-
 stus. vide ibidem, questione sexagesima sexta, &
 quid significet Petrus.
*Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam
 meam.* Hieronymus ait ex hoc, quod Petrus est fun-
 damentum Ecclesie, super quod ipsa fundata manet,
 sed accipiendo proprie fundari, vel ædificari Eccle-
 siam non est verum, quod supra Petrum sit ædifica-
 ra, solus enim Christus est fundamentum Ecclesie. 1.
 Cor. 3. fundamentum aliud nemo potest ponere, præter
 id quod posuit eum, quod est Christus Iesus etiam ip-
 se solus est caput, non omnes membra, 1. Cor. 12. vide
 Petrus non est fundamentum, neque caput Ecclesie, sed
 membrum firmiter cum Ecclesia immortalis maneat,
 quæ porte inferi non præualebit aduersus eam, necesse
 est, quod fundamentum sum sit magis immortale,
 & tamen Petrus non fuit simpliciter immortalis in se,
 nec in successores, de Petro paret, quia post hoc, ter
 Dominum negauit, & sic portæ inferi præualuerunt, cū
 præualuerint contra fundamentum euerendo illud. de
 successores paret, quia multi postea sunt in heresim,
 & alii in cultum idolorum, & possunt per Ecclesiam de-
 poni. Si dicat, quod non potest deficere fides Petri, quia
 Christus ante ego rogabo pro te, vt nō deficiat fides tua.
 Respondet q. hies Petri accipitur dupliciter vnus
 modo pro fide personalis, alio modo p m fide quam cōfessio
 Petrus, quæ erat fides communis Ecclesie. secundum
 do nō quomodo deficiat fides Petri. Quid ergo intelligitur
 pro Petra supra quam est fundata Ecclesia, alij vt Au-
 gustinus dicunt, quod Petra est Christus scilicet speret
 hanc Petram ædificabo. & c. super Petrum quam cōf-
 sessus es, ædificabitur Ecclesia aliter intelligitur pro fi-
 de quam Petrus confessus est, siue pro confessione fidel-
 itatis super Marth. p. 4. cap. 16. q. 67.
Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Ad quid
 Petrus vocatur hic Petrus, & Cephas, si supra eum non
 ædificatur Ecclesia, sicut supra Petram. vide loco citato.
 questione 68.
Et porta inferi, nōn præualebit aduersus te. An inferi
 habeat portas, & quæ sint istæ portæ, & quomodo intel-
 ligantur, quod sint æternales, & propter quid. vide ibid.
 questione 69. Quæ autem sint, quæ hic dicuntur portæ
 inferi, & quomodo peccatum, passionis, & homines ma-
 li, sunt portæ inferi. vide ibid. questione 70. Quare au-
 tem dicatur quod portæ inferi non præualebunt aduersus
 te, & quid est hoc, & quomodo verum sit, quod
 illa omni tempore sit sancta. vide ibidem. quæst. 71.
Et tibi dabo claves regni celorum. An sint claves aliquæ
 in Ecclesia, & quid sint, & quod tripliciter dicuntur
 claves regni celorum, & quod præcise impediunt ingres-
 sum in vitam æternam, & quæ postillam illuc intrare
 prohibeant, & quod claves colorum, & inferi non
 sunt idem vide super Marth. parte quarta cap. 16. que-
 stione 72. Quis autem habeat claves regni celorum, &
 quomodo clausi Christi sit excellentior clausi ministrorū
 Ecclesie. vide ibidem quæst. 73.
Et tibi dabo claves. Quid sit clausi Ecclesie, & in quo
 sit velut in subiecto, & quod principale agens ad ho-
 minis salutem sit Deus, & quid sit proprie chara-
 cter: & quomodo differt a claus, vbi declarantur
 partes diffinitionis clauum, & quis sit earum actus.
 item quomodo Ecclesia orat pro peccatoribus. vide lo-
 co citato. quæst. 74.

Et tibi dabo claves. An sint tantum duæ claves Ecclesiæ, vel plures, aut pauciores & quod duo sint necessaria ei, qui debet exercere aliquem actum in moralibus, vel spiritualibus, & qui sint ipsi clauis actus, & potestas, & quomodo sacerdos in foro penitentie est competens iudex.

Et quodcumque ligaueris super terram, &c. An casus & quodcumque solueris, &c. Quid est illud in quo soluitur, & ligatur per claves, & ad q. se exiit actus clauis, & quis sit ille actus, & quando tripliciter est in sacrum sanctificatione, & in quo sit tota virtus sacramenti penitentie, & q. d. importet apud doctores, culpa, pena, reatus, &c. & in quo consentiant sacramenta baptisimi, & penitentiae, & actus clauis ad quid faciat, vide sup. Matth. p. 4. cap. 16. quæst. 76.

Et quodcumque ligaueris, &c. An virtus clauis se exiit ad penam, quæ est in peccato, & quod per regenerationem baptisimi suscipit homo esse simpliciter in esse spirituali, & quomodo qui confitetur habet tripliciter remissionem penæ, unde meriti est duplex se subici clauibus Ecclesiæ, & quomodo virtus clauis sacerdos quid agit ad vitam æternam, & quantum per eas remittatur, & quando vide ibidem, q. 77.

Et quodcumque ligaueris super terram, &c. An possit sacerdos ligare, quid clauis, & quid sit ligare in culpa, præterea quod iuxta quomodo modi ligandi, & solvendi, item quomodo sacerdos virtute clauis habet ligandi virtutem, & impedit hominem intrare in vitam æternam & à quo virtus clauis dependat, vide loco citato quæst. 78.

Et quodcumque ligaueris, &c. An sacerdos habeat facultatē vendendi actus potestatis clauis ad suum arbitrium, vel teneatur ad certum modum, & quod in culpam potest indirecte dupliciter, & quantum a pena absoluitur censetur, & quantum potest relinquere de pena, & quod teneatur semper imponere aliquam penitentiam, sed non contra voluntatem penitentis, in eiusque arbitrio est quantum, & qualem imponat, & quod sit eius arbitrium in penitentie impositione, & quæ discretio in ligando, & solvendo. Item causæ ob quas Ecclesiæ, per quolibet mortali septemnem instituit penitentiam, vide sup. Matth. p. 4. cap. 16. quæst. 79.

Et quodcumque ligaueris, &c. Cum per clauis sit remissio penæ, & per impositionem penitentie, quaeritur si interdum imponatur alicui minor pena, quia iure statuta est, vel quam peccata sua merentur quid remittatur per illam penitentiam, & an tota pena peccatorum tollatur per illam penitentiam in iunctione, vide loco citato, q. 80.

Et quodcumque ligaueris, &c. An sacerdos veteris testamenti clauis habeat, atque illarum, quem ordinem consequantur, vide ibidem, q. 81.

Et quodcumque ligaueris, &c. An in Christo sit clauis, & q. d. sit clauis sacramentalis, & quomodo potestas clauis qualitas quædam est, etiamque virtus in nobis est, si cuius virtus instrumentaliter, item quod sacramenta potius disponunt ad gratiam, quam gratum conferant, vide ibidem quæst. 82.

Et quodcumque ligaueris, &c. An soli Sacerdotes habeant clauis, vel etiam alii non ordinati, & quod ordo de necessitate exigit sexum virilem, feminæ autem quare non possunt ordinem recipere, nec vni character potest esse simul in multis, & quare potestas excommunicandi non est clauis potestas, & quare potestas non potest feminis competere, vide loco citato, quæst. 83.

Et quodcumque ligaueris, &c. An sancti homines, qui non sunt sacerdotes habeant clauis, & quod in actu clauis principale agens est solus Deus, qui habet auctoritatem dimittendi peccata, & quod sacerdos, licet non sit in gratia, tamen potest agere ad gratiæ collationem, & quod Deus solus nobis benedici, bona conferendo, vide loco citato quæst. 84.

Et quodcumque ligaueris, &c. An mali sacerdotes vsum clauis habeant, & quomodo sacerdos vni clauis iustus debet, de necessitate præcepti, nec Deus potest fragrari propter malos ministros, & quomodo Ecclesia sit vni, vide ibidem quæstione 85.

Et quodcumque ligaueris, &c. An heretici, & schismatici vsum clauis habeant, & quomodo in eis tollatur, vide sup. Matth. p. 4. cap. 16. quæst. 86.

Et quodcumque ligaueris, &c. An sacerdos possit extendere vsum clauis, quem habet, super omnemibet hominem, & quod duplex est potestas in absolutione sacramentali, & quare in Ecclesia facta est iurisdictionis distinctio, vide ibidem, q. 87.

Et quodcumque ligaueris, &c. An sacerdos semper possit exercere vsum clauis, super subditos eius, & quod materia actus clauis duplex est, & quod potestas ordinis datur immediate à Deo, & quomodo Episcopus, est intermediarius prælatus omnium de suo Episcopatu. Papa autem quare non omnium hominum, & quinque casus exponuntur, in quibus curator animarum debet remittere subditum ad superiorem, neminem in quibus casibus regularitas committitur denique agitur de absolutione excommunicati, & de Eucharistie susceptione in comparatione absolutionis, vide sup. Matth. parte 4. cap. 16. quæst. 88.

Et quodcumque ligaueris, &c. An sacerdos minor possit vti clauis in superiorem suum, & quod Pontifex non potest se ipsum absoluit, sed absoluitur a subdito, vide ibid. quæst. 89.

Et quodcumque ligaueris, &c. An vsum clauis possit exerceri super mortuos, tam beatos, quam damnatos, & in purgatorio existentes, item quomodo vni bonum opus alii recte prodesse potest, vide ibidem, q. 90.

Et quodcumque solueris, &c. An concessio indolgentiarum in purgatorio existentibus proferat, & plura de eis differuntur, & quod Ecclesia vniuersalis non falli, nec fallitur circa ea quæ sunt fidei, vide q. 91.

Quæ autem de his sanctis, propria desideras vide in tabula generali verbo Petrus, & verbo Paulus.

I N V I S I T A T I O N E B. Mariæ Virginis.

L X C X I.

Exurgens Maria, abiit in montana cum fratribus suis, & intravit in domum Zachariæ. Domus sacerdotis Zachariæ non erat in vrbē Ierusalem in qua erat sanctuariū, sed erat in quadam montana, vide super Leuit. cap. 27. quæst. 4. in terra Iudeæ est quadam pars regionis, quæ vocatur desertum, & vocatur montana, quia est montuosa, vide super Matth. parte quinta, cap. 18. quæstio 74.

Abiit in montana cum fratribus suis, & salutauit Elisabeth. Vide in tabula generali, verbo saluare, & verbo salutatio.

Abiit in montana, & salutauit Elisabeth. Quomodo senes debent honorari, vide in tabula generali verbo senex, & verbo senectus.

Et vnde hoc muba, ut variis mater Domini mei ad me. De humilitate, vide in tabula generali verbo humilitas.

Exultauit infans in utero eius. Inter exultationem, & gaudium hoc interest quod gaudium proprie loquendo est delectatio voluntatis in bono acquisito, vel præfenti, & hoc est, quando solus est in voluntate, cum autem extrinsecus procedit per redundantiam vocatur exultatio, quasi extrinsecus, quia ab anima in corpus exiit, sic enim dicitur vtrumque gaudere iuxta illud, Psal. cor meum de caro mea exultauit, et in Deum vnum id est ex gaudio cordis prodiit exultatio carnis, vide super 1. Reg. cap. secundo quæst. 32.

Exultauit infans in utero eius. De sanctificatione Iosonis Baptiste vide cap. centesimoquadragesimo sexto, Quinti Paradoxi.

Magnificans anima mea Deum. Magnificare, & laudare idem sunt, quia laus est sermo explicans magnitudinem, & quia magnitudinis eius non est numerus Psalm. centesimoquadragesimo quarto, non est finis in magnificando Deum, sed possumus variè eum ma-

gnificare, secundum quod varie à nobis Deus concipitur nam nemo Deum concipere potest, nisi sub ratione maximi boni. Ideo cuilibet concipienti Deum occurrit aliquis modus magnificandi ipsum, quicquid enim boni de Deo dicamus est magnificare ipsum, quia nihil de eo dicere possumus, nisi magnum, cum parva ei non competant, qui summus est. vide super Matth. parte. 4. cap. 15. quest. 98.

Magnificat anima mea Dominum. Recte magnificabat Deum, à quo tanta receperat beneficia sicut, sanatus fuit, carci claudi, & c. de quibus Matth. 15. & etiam iurg magnificabant Deum sanati pro recepto beneficio, tanquam gratias agentes, turbæ autem magnificabant etiam pro collato beneficio. vide plura loco citato. q. 98.

IN FESTO SANCTÆ Mariæ Magdalenæ.

L P C E. VII.

*R*orabat Iesum quidam Pharisæus, ut manducaret cum illo, & ecce mulier, quæ erat in civitate peccatrix. Hoc Evangelium totum explicatur. Fera quinta post Dominicam in Passione.

IN FESTO SANCTI Iacobi Apostoli.

MATTH. XX.

*A*ccersit ad Iesum mater filiorum Zebedæ adorant, & petit aliquid ab eo. Vide Fera quarta post secundam Dominicam quadagesimæ ubi totum hoc Evangelium expenditur.

Quæ autem de Sancto Iacobo propria habentur. vide in tabula generali verbo Iacobus.

Item vide super Matth. p. 3. cap. 10. quest. 33. quomodo dicitur Iacobus maior & c. per ipsum.

IN FESTO SANCTI Dominici ordinis Prædicatorum

MATTH. V.

*V*os estis sal terræ. quod si sal evanueris in quo salietur. Vide in communi confessorum.

IN TRANSFIGURATIONE Domini.

MATTH. XVII.

*A*ssumpsit Iesus, Petrum, & Iacobum, & Joannem fratrem eius, & c. Vide Dominicam secundam Quadagesimæ.

IN FESTO SANCTI Laurentij martyris.

IOANNIS XII.

*N*isigranum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, & c. Vide in communi vnius martyris. Beatus Laurentius, custodiebat thesaurus Ecclesiæ, quod cum Decio nuntiatus esset, Laurentius caput est, qui videns thesaurus auferendus distribuit pauperibus tacite, & tunc procedens ad martyrium dixit. adiuva me verba, & nã

duca, nam facultates ecclesiæ, quas requiris, multos perperum in caecis deportauerunt. nã fuit autem caput Laurentius pro confessione fidei, sed propter thesaurus Ecclesiæ, qui apud illum dicebantur esse absconditi: ita, cet. postea gloriose pro fidei confessione occubuit. vide super Matth. p. 5. cap. 20. q. 96.

IN ASSUMPTIONE B. Mariæ Virginis.

L P C E. X.

*I*ntrauit Iesus in quoddam castellum. Inter ciuitatem, castellum, & villam, & vicum, sine rus hoc interest, quod ciuitates sunt loca maiora, & castella sunt minora loca, quæ tamen sunt murata, loca autem non murata, non vocantur castella, sed villæ aut uici, vel rura, aliquando ita nomen castellum vocatur magna ciuitas, sicut Ierosalem erat metropolis terræ Iudæorum, & tamen vocatur aliquando castellum, vi cum Christus dixit iis in castellum, quod contra vos est. Matth. 21. vide super. Matth. p. 3. cap. 9. q. 153. circa illud, & castella.

*M*aria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. De laudibus Sanctæ Mariæ Magdalenæ, vide in festo ipsius. *Martha, Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima, porro vnum est necessarium.* Maria optimam partem elegit, & c. Opera misericordiarum spiritualium, sunt excellentiora, quam opera misericordiarum corporalium, valde enim pius erat ipsi Christo pauperum cibum parare, & tamen Christus magis laudauit Mariam, quæ sedens audiebat verbum eius, quam Martham, quæ ex magna charitate, & sollicitate Christo ministrabat sic etiam Matr. 8. ait Christus fuisse multos sepelire mortuos suos, tu autem vade, & annuncia Regnum Dei, quod etiam habetur Lucæ 9. quasi dicat, sepelire mortuos non pertinet ad te, sed ad mortuos, id est ad peccatores, vel ad viros imperfectos, qui sunt in infimo gradu, ad te autem excoletur & ita pertinet, vide super Matth. cap. 8. quest. 106. ibidem actio dixit.

Martha, Martha, sollicita es, & c. Vide de solitudine in tabula generali verbo, solitudo.

Et turbaris erga plurima. Vide in tabula generali verbo turbati, & verbo iustitiam.

Maria optimam partem elegit. In Matthæ, & Mariæ vita designatur actiua, & contemplatiua, & has duas vitas ponit Arist. 1. Ethic. & 10. Ethic. probat bona vitæ contemplatiuæ, meliora esse, sicut etiam probat dicens hic, vide plura pro hac materia, super Matth. p. 7. cap. 23. q. 81. post principium.

Maria optimam partem elegit. De vitæ actiua, & contemplatiua habes multa in tabula generali verbo vita. De Beata Virgine si propria desideras vide in tabula generali verbo Maria.

IN FESTO SANCTI Bartholomæi Apostoli.

IOANN. XV.

*H*oc est preceptum meum, ut diligatis inuicem. Vide in communi Apostolorum. Quæ autem propria habetur apud auctorem de sancto Bartholomæo. vide in tabula generali verbo Bartholomæus.

IN DECOLLATIONE SANCTI Ioannis Baptistæ.

MARCI VI.

*M*isit Herodes præteritis Joannem, & veniens cum in carcerem propter Herodiam uxorem Philippi fratris sui.

fui. Quis fuerit iste Herodes, vide super Matth. p. 4. cap. 14. quest. 3. & quest. 4. per totum. si erat Tetrarcha vel Rex. vide ibidem quest. 5.

Matth. Herodes, ac tenuit Ioannem. Quare Matthæus iuncta cit. cap. 14. istam eandem historiam de morte Ioannis, & quod sola necessaria, vel utilis ad naturam humanam ab Euangelistis scribantur, vide loco citato. quest. 11.

Matth. Herodes, ac tenuit Ioannem. Quare Herodes Ioannem in carcerem adduxit. vide super Matth. p. 4. cap. 14. quest. 3. quomodo autem ausus fuerit Ioannem incarceratione. vide ibidem. quest. 16.

Propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui. Hoc potest dupliciter intelligi propter Herodiadem, id est suadente illa Herodi, quod Ioannem alligaverit nam ode rat eum, cum postea petierit caput eius, alio modo propter Herodiadem, id est quia Ioannes arguebat Herodem super Herodiadem, quam tenebat, & non potens sufficere istas redargutiones, tenuit eum in vinculis, ne eum molestaret, vide super Matth. p. 4. cap. 14. q. 12. circa illud; propter Herodiadem.

Nam licet tibi habere uxorem fratris tui. Quid erat hoc propter quod Ioannes arguebat Herodem, & quomodo commisitur iniquitas, & adulterium. vide loco citato. quest. 17. autem Herodes arguebat Ioannem de illi ciris nuptijs, & non Herodiadem, vide quest. 21.

Herodias autem insidiabatur illi. Quare fuit Herodias. vide loco citato. quest. 17.

Herodias autem insidiabatur illi. Quare volebat occidere eum, An Herodias, vel Herodes. ut ponit Matthæus, voluerit occidere Ioannem. vide quest. 18. & questionem. 22. & questionem. 34.

Herodias enim invidiabat Ioannem, & scintens eum virum iustum, & Sanctum. Quomodo populus habebat Ioannem, ut prophetam, & illius mortis, quare fuit occasio. vide loco citato. quest. 19.

Cum deo opportunus accidisset, Herodis natalis sui carnem fecit principibus, & tribunis, &c. Quid erat dies natalis Herodis, & ut probatur dierum natalitiorum celebratio, & quomodo rectius celebrarentur, & quod trium solium, Ecclesia dies natalis merito celebrat, vide super Matth. p. 4. cap. 14. quest. 20. Quare autem celebraverit tunc tempore Herodes diem natalis sui, & quod duo reputantur in facta scriptura natales dies celebrasse. vide quest. 21.

Cumque introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset. Quare ista filia Herodiadis saltaverit, vide loco citato. q. 25.

Et placuisse Herodi. Quomodo puella ista saltans tantum placuit Herodi, ut dimidium regni sui polliceretur, si illa peteret. vide ibidem. quest. 26.

Pete a me, quod vis, & dabo tibi. Quare Herodes cum iuramento pollicetur fieri, dare si iuravit, quodcumque postulaisset, & iuramentum ad quid ordinatum sit, vide loco citato. q. 27. Quare aut pollicitus fuerit Herodes dare quicquid puella postulaisset, vide ibidem. quest. 28.

Pote, ut petens desinere in disco caput Ioannis Bapt. Quomodo petierit puella caput Ioannis, vide ibidem. q. 29. Quare autem dixerit puella da mihi in disco caput Ioannis, vide ibidem. quest. 30.

Et contristatus est Rex. Quomodo contristatus fuerit Herodes, & an verum tristitiam habuerit. vide loco citato. quest. 31.

Propter iurandum. An istud iuramentum obligabat Herodem, & quod iuramentum incertum, quod postea vergit in deterorem exitum non est complendum, nec obligat: similiter nec votum: vide loco citato. quest. 32.

Et propter simul discumbentes. Ad quid Herodes voluerit in convivio habere principes Galilee, & eadem causa voluit Rex. Ad istius magnam facere consilium. vide loco citato. quest. 33.

Propter simul discumbentes: noluit eam converti, sed misit speculatores, & praecepit afferri caput eius in disco. Quare dicitur, quod Herodes propter simul discumbentes iussit caput Ioannis dari, vide super Matth. parte quarta cap. 14. questio. 34.

Et decollavit eum in carcere. Quare Herodes ausus est occidere Ioannem, & quomodo interdum passiones animi sibi inimice repugnant, vide ibidem. quest. 35.

Et decollavit eum in carcere. Qui tempore de collatis fuerit Ioannes, vide super Matth. p. 4. cap. 14. quest. 14.

Et decollavit eum. Quomodo populus non foret contra Herodem occiso Ioannem, propter tantum scelus, cum tamen essent Iudaei ad seditionem prompti propter religionem observandam, vide loco citato. quest. 36. sed si populus non audebat insurgere in Herodem, quare in Herodiadem non foret? vide ibidem. quest. 38.

Et decollavit eum in carcere. Quare Herodes occidi iussit Ioannem in carcere, in quo auctor notat modum occidendi viros bonos communiter observari solitum. vide ibidem. quest. 37.

Et decollavit eum. Quare Deus permisit sic Ioannem virum iustissimum mori, & quod Deus permittit viros bonos severis cruciatibus, & humili morte interdum perire propter duo, vide super Matth. p. 4. cap. 14. quest. 40.

Et dedit illud puella. Quare erat curam simul discumbentibus, Quare autem Herodes iussit, quod caput Ioannis retineretur ad convivium: quale facinus, & a Romano quodam duce perpetratum narratur.

Et dedit illud puella. An Ioannes fuerit martyr per hanc mortem, & qui dici debeat martyres, & quare veritas ad martyrium sit sufficiens ea quae triplex esse dicitur, & triplex etiam martyrum gradus. vide loco citato. questio. 41.

Et puella dedit martiri sui. Quare puella attulit caput Ioannis martiri sui, vide ibidem. quest. 42.

Quia auditis discipulis eius venerunt, & tulerunt corpus eius. Quomodo est verum, quod Ioannes discipulis haberet nunc post mortem, cum non predicaret, vide loco citato. questio. 43.

Et tulerunt corpus eius. Quomodo discipuli Ioannis intulerunt corpus cuius caput est hodie Romae in Ecclesia Sancti Sylvestri, vide ibidem quest. 44.

I. N. N. A. T. I. V. I. T. A. T. E. B. Mariae Virginis.

MATTH. I.

Liber generationis Iesu Christi. Hic ostenditur veritas humanæ naturæ in Christo eius Genealogiam describendo. Hoc est principium libri Matthæi, & est quasi titulus eius: quia per hoc declaratur de quo tractatur in libro, vel in parte eius, scilicet de Christi generatione. Hic ponuntur duo nomina cuiusdam personæ, primum est Iosus, & est nomen personale, quod Angelus nominavit, & secundum est Christus, quod non est nomen personæ, sed dignitatis, quia signat Regem, eo quod interpretatur vinctus, Reges tamen, & Sacerdotes erant, qui vinctabantur in veteri testamento ut patet 1. Paralip. 29. ubi dicitur, quod vinctur Salomonem in Regem, & Sacerdotem in Pontificem. Christus etiam signat Messiam, ut patet Ioan. 1. vide super Matth. p. 1. cap. 1. circa explanationem textum.

Liber generationis Iesu Christi. Quare Matthæus appellaverit titulum librum generationis Iesu Christi, & non alio vocabulo, vide super Matth. loco citato. quest. 1.

Liber generationis Iesu Christi. Quare Matthæus cepit Evangelium suum a Christi generatione. vide loco citato. questio. 2.

Filius David, filius Abraham. Vocatur Christus filius David et filius Abraham, secundum carnem, cuius generatione solum describit Matthæus, nam generationem Divinam nullus tetigit, nisi Ioan. et secundum hanc est filius Dei patris, et istam discit fecerunt servat Apostolus ad Rom. 1. dicens: qui factus est ex femine David secundum carnem; nam non dixit absolute, Christus natus est; vel factus est ex femine David, sed quod natus est secundum carnem; quia præter istam generationem Christi de femine David, ipse erat persona ab æterno manens cum pa-

cum patre. vide super Matth. p. 1. cap. 1. circa illud i fili j David, huj Abraham.

Fili David huj Abraham. Quare Matthæus posuerit in principio istius genealogie Abraham, & David. vide loco citato. quæst. 3. ubi explicatur causa, quare in Christi genealogia non sunt positi iudices, prophete, vel sacerdotes. Quare autem prius ponatur David; quam Abraham. cum fuerit eo posterius. vide ibidem. q. 4.

Fili David huj Abraham. Quare Mattheus describendo istam progeniem Christi incepit potius ab Abraham, quam ab aliquo alio. vide loco citato. quæst. 5.

Abraham genuit Isaac. Vide p. toto Evangelio explicationem textus ante quæst. 1.

Abraham genuit Isaac. Quare non fuerit nominatus alius filius Abraham, quam Isaac, cum plures alios habuerit. vide ibi. quæst. 6.

Isaac autem genuit Iudam, & fratres eius. Quare dicitur quod Isaac genuit Iudam, & fratres eius, cum solus Iudas in Christi generatione concurrat. vide loco citato. quæst. 7.

Iudas autem genuit Zaram. Quare dicitur quod Iudas genuit Zaram, cum non pertineat ad Christi generationem vide loco citato q. 8.

Iudas autem genuit Pharez, & Zaram de Thamar. Quare ponitur Thamar hic, quod genuit Pharez, & Zaram, cum matres aliorum non ponantur. vide super. Matth. p. 1. cap. 1. quæst. 9.

Salmon autem genuit Booz, de Rahab. An Salmon peccauit ut acciperet Rahab in uxorem. vide loco citato quæst. 10. Quare autem Rahab hic fuerit specialiter expressa, cum non ponantur regulariter mulieres. vide ibidem, quæstione. 11.

Booz autem genuit Obed ex Ruth. An Booz peccauit accipiendo Ruth in uxorem. vide loco citato. q. 12. Quare autem Ruth hic nominatur cum sit mulier. vide ibi. q. 13. an vero Booz filius Salmon fuerit pater Obed. vide ibidem. q. 14.

Iesse autem genuit David Regem. Quare hic dicatur quod Iesse genuit David Regem, cum de nullo alio hic scripto exprimitur nomen Regum. vide loco citato. quæst. 15.

David autem genuit Salomonem. Multos alios filios habuit David, quorum nomina ponuntur 2. Reg. 1. & 1. Paralip. 1. de quibus nati sunt sex in Hebron, ubi regnauit septem annis postea autem in Ierusalem nati sunt ei nouem filii, pater filios, & filias concubinarum. 1. Paralip. 3. vide plura super. Matth. p. 1. cap. 1. post q. 15. circa illud, David autem genuit Salomonem.

Ex ea quæ fuit Vira. Idem genuit eum ex Bethsabee, quæ fuit uxor Viri, quem David fecit occidi propter uxorem suam. 2. Reg. 11. vide loco citato. circa illud; ex ea quæ fuit Vira.

Ex ea quæ fuit Vira. Quare in hac genealogia nominatur uxor Viri, quia non solent nominari mulieres in genealogis. vide loco citato. q. 16.

Ierem autem genuit Iosiam. Quare Mattheus misit hic tres Reges. 1. Ochoziam, 1008, & Amasiam, nam dicitur, q. 10. Ierem non genuit Oziam, sed Ochoziam, & Ochoziam genuit 1008. 4. Reg. 8. & 11. & 2. Paralip. 22. & 23. 1008 genuit Amasiam quarto Reg. 14. & 1. Paralip. 24. & 25. Amasias autem genuit Oziam. 2. Paralip. 25. & 26. vocatur aliquando Azarias. 4. Reg. 14. & 1. Paralip. 3. sic omittuntur illi tres. vide super. Matth. parte. 1. cap. 1. quæst. 17. ad vero ex ista omissione generationum sequatur aliquis error. vide ibidem. q. 18.

Iosus autem genuit Iechoniam, & fratres eius. Quare hoc dicitur, cum de alius Regibus hoc non ponatur. vide ibi. quæst. 19. Quod autem fuerint filii Iosie, & de nomine eorum, & ordine regnandi. ibi. quæst. 20. quomodo vero dicitur, quod Iosias genuit Iechoniam, & fratres eius in transmigratione Babilonis.

Iosus autem genuit Iechoniam. Quod fuerint Reges Indeorum, & quanto tempore durauerunt. vide ibidem. q. 21. & quæst. 22. Quod fuerint Reges Israel, & quanto tempore regnauerunt. vide ibidem. q. 24.

Et post transiit artemem Babilonis. Vide totam explicationem text. post quæst. 24.

De qua natus est Iesus qui vocatur Christus. Dicitur de qua natus est, ut non intelligatur quod natus est de Ioseph. nam in omnibus præcedentibus generationibus dicitur quod talis genuit talem, hic vero non dicitur, quod Ioseph genuit Christum, sed dicitur quod Ioseph fuit vir Mariæ, de qua natus est Iesus filius non de viro sed de Spiritu sancto. vide quæstione. 24. circa illud, de qua natus est Iesus.

Qui vocatur Christus. Quasi dicat hoc non est proprium nomen eius, quia Christus significat Regem, vel Messiam eo quod ambo uncti sunt, & hoc ostenditur ab antore pluribus locis sacre scripture. vocatur etiam, Propheta, & Sacerdotes magni Christi. vide loco citato circa illud, qui vocatur Christus in quo autem modo istorum quatuor Iesus vocatur Christus scilicet quia Rex, vel quia Messias, vel quia Propheta, vel quia Sacerdos. vide ibidem, quæstione. 25. & determinat auctor, quod omnes isti modi conveniunt Christo aliquomodo.

De qua natus est Iesus qui vocatur Christus. Vide Matth. habuit illas progenies. vide super. Matth. p. 1. cap. 1. quæst. 26. de diuersitate genealogie Christi inter Matth. & Lucam. vide ibidem. quæst. 27. ubi etiam habes, quis filius patris legis, & naturalis. ad quid tandem Matth. scrip sit hanc genealogiam, cum non sit Christi, sed Ioseph. vide quæst. 28.

IN FESTO SANCTI Marthæ Apostoli.

MATTH. IX.

Vide hominem sedentem in telonio Mattheum nomen. Vide plura in tabula generali. verbo Matth. ubi innumera de ipso Mattheo habentur.

Vide hominem sedentem in telonio Mattheum nomen. Est telonium domus in qua vechigalia congregantur, & dicitur a telon in greco, quod est vechigal, ubi dicitur glossa, & ibi sedebat Matth. quando nunc vocatus est, quia officium suum erat ista vechigalia publica colligere, & ideo vocatur publicanus Lucæ. 5. scilicet quia publica colligit. vide super. Matth. parte. 3. cap. 9. post quæst. 31. circa illud, sedentem in telonio.

Matth. nomen. Quomodo fiat quod hic nominatur Matth. & Lucæ. 5. vocatur Leui, & quis erat Zebedee. vide ibidem quæst. 34. Quare autem Marcus, & Lucas noluit vocare Mattheum, sed Leui. ibidem. q. 35.

Et ait illi sequere me. Quando facta fuerit vocatio Matth. vide ibidem. q. 32.

Et ait illi sequere me. Quare Christus non vocauit Matth. quando vocauit reliquos discipulos, & quo ordine vocantur nomina Apostolorum. vide super. Matth. p. 3. cap. 9. quæst. 16.

Et ait illi sequere me. Quare fiat mentio de vocatione Petri, & Andree, & Iacobi & Ioannis, & Matthæ, & non aliorum Apostolorum, & quod Apostoli non diuersis temporibus efficerantur Apostoli, sed omnes eadem die facti sunt Apostoli. vide super. Matth. parte. 3. cap. 9. quæst. 17.

Et ait illi sequere me. Quando vocatus est Matth. ubi erat, & quod officium habebat. vide super. Matth. p. 3. cap. 9. quæst. 38.

Et ait illi sequere me. Quare dicitur quod Matth. quando vocatus fuit, sedebat ad telonium, & quod gradus Apostolicus est excelsior inter omnes gradus spiritualiter. vide ibidem. q. 19.

Et ait illi sequere me. An Matth. & socii essent Iudei, vel gentiles. vide loco citato. q. 20.

Et surgens secutus est eum. Vide super. Matth. parte. 3. cap. 9. post q. 21. circa illud, & surgens secutus est eum.

Et surgens secutus est eum. An Christo vocante, statim Mattheum secutus fuerit. vide ibidem. q. 41.

Et surgens secutus est eum. Quomodo Matth. subito vocatus voluit Christum vocantem statim sequi relicto eum. vide loco citato. q. 42.

Et furgeus secutus est eum. An obligabatur Marth. sequi Christum vocantem, vide loco citato. q. 47.

Et furgeus secutus est eum. An prius Marth. disposuerit res suas, quam secutus fuerit Christum. vide loco citato, quæst. 44.

Et furgeus secutus est eum. Quare Marth. non perierit a Christo necitiam ordinandi res suas, antequam sequeretur, eum, nam quando Christus aliquos vocabat, volebat, quod aliquam dilationem ponerent. vide super Marth. p. 1. cap. 9. quæst. 15.

Et furgeus secutus est eum. Quomodo Christus fecerit, qd Marth. omnia desereret, & rationes officii imperfectas relinquere, vide loco citato q. 46.

Et factum est ascumbere eo in domum. Idem Christo sedisse ad conuivium in domo Marthæ, ut dicitur Marci. 2. & Lucæ. 5. nam postquam vocatus est Marth. a Christo invitatum eum, ut in domo sua discumberet, & fecerit Christo magnam conuiuium. Lucæ. 5. vide super Marth. parte 3. cap. 9. post quæstio. 3. circa illud, & factum est ascumbere eo in domum. An vero iste conuiuius factum fuerit statim post vocacionem, sine diversis sententiis, vide loco citato, quæst. 47. ad quid autem factum fuerit hoc conuiuium in domo Marth. vide ibidem, q. 48. An conuiuium fuerit Marth. facere hoc magnam conuiuium, vide ibidem, quæst. 49.

Et ecce multi Publicani & peccatores venientes descumbant cum Iesu. Publicani dicuntur a publico, id est qui colligunt redditus publicos huiusmodi sunt vectigalia. vide totam explicationem super Marth. p. 1. c. 9. q. 31. circa illud, & ecce multi Publicani, & sequentibus, usque ad quæst. 42.

Et ecce multi publicani. &c. Quomodo Christus voluerit venire ad conuiuium Marthæ, in quo etiam publicani, & quando non licet cum peccatoribus conuersari, vide super Marth. parte 3. cap. 9. quæst. 10. quare autem Publicani fuerint vocati ad istud conuiuium, Marth. vide ibidem, quæst. 51.

Quare cum Publicanis. & peccatoribus manducet magister vessem. Quia enim Pharisei muniturunt de Christo, idcirco atque cum Publicanis, vide loco citato, q. 52.

Quare cum Publicanis. &c. Quare Marth. dixit hic de solis Phariseis, quod muniturunt, & non de scribis, vide loco citato, q. 53.

Quare cum Publicanis. &c. An Pharisei putabant esse peccatum manducare cum Publicanis. vide loco citato, quæstio. 54.

Quare cum Publicanis. &c. Quare Pharisei dicebant hoc discipulis Christi, & non Christo, vide ibid. q. 55.

Quare cum Publicanis. & peccatoribus manducet magister vessem. Quomodo potest stare, quod hic dicitur cum Luca. 5. dicit quare cum Publicanis, & peccatoribus manducare, & habere vide ibid. q. 56.

Et peccatores. Qui erant isti peccatores, cum Christo manducantes, vide ibid. q. 57.

Non est opus valentibus medicis, sed male habentibus. Ponit hic Christus tres rationes. 1. est, qd ipse erat medicus animarum, & sicut medicus corporum non est opus, si non est necessarius valentibus, i. sanis, fed tota occupatio sua debet esse cum male habentibus, cum egrotis, ita me dicat animarum peccatoribus debet, cum male habentibus, idem cum peccatoribus ad hoc quod conuenerit eos, & sicut medicus corporum interdum cum egrotis conuenerit, ad hoc, quod incuset eos ad comedendum, & sic conualescant, ita medicus animarum interdum conuenerit debet cum peccatoribus spiritualiter languentibus, ut erant in hoc ad spirituales vitas infort, vide super Marth. p. 1. cap. 9. post quæst. 51. circa illud, ad istos autem aut, secundum responsum vide ibid. circa illud dicunt autem discipuli, etiam ibi non veni vocare istos, &c.

Non est opus valentibus medicis. Quare Christus respondit Phariseis, cum ipsi non alloquerentur eum. vide loco citato, quæst. 58.

Non est opus valentibus medicis. Quid Christus intellexit per responsum istam, & quod viti sunt animarum languores, & Christus medicus spiritualis est, & qui vo-

centur, hic sani, & qui male habentes. vide loco citato, quæstio. 59.

Euntes autem discite quid est misericordia vobis. & non sacrificium. An sit hoc verum, scilicet, misericordiam volo, & non sacrificium, & quod Deus detestatur sacrificium, quod est sine misericordia, vide ibidem, quæstio. 60. Quomodo autem in istud erat ad propitiūm Christi, scilicet misericordiam volo, & qui bene se habet ad proximum, vide ibidem, quæstio. 61. Quare Marth. solus ait gaudii hactenus auctoritatem, misericordiam volo, &c. vide ibidem, quæstio. 62.

Non enim veni vocare iustos, sed peccatores ad penitentiam. Quid dicit Christus non veni vocare iustos, sed peccatores, & quomodo Virgo Maria non fuit per se innocens, vide ibidem, quæstio. 63.

IN FESTO SANCTI

Michaelis Archangeli.

MATTH. XVIII.

Accesserunt discipuli ad Iesum dicentes. Qui putas maior est in Regno caelorum. De Angelis. vide plura in tabula generali, verbo Angelus.

Accesserunt discipuli ad Iesum. &c. Quomodo est verum, quod in illa hora accesserunt discipuli ad Christum, vide super Marth. p. 1. cap. 18. quæst. 2. Quomodo autem stet, quod dicitur quod discipuli accesserunt ad Christum, quia videtur contradictio in Evangelistis. vide ibidem quæst. 3. Qui fuerunt isti discipuli, qui dicitur nunc ad Christum accessisse, vide ibidem quæst. 4.

Qui putas maior est in Regno caelorum. Quomodo insurrexit cognitatio, & contentio inter discipulos Christi de maiestate, vide ib. q. 5. ubi habetur quod diaboli viros suos tentat, & qd diabolo nunquam deest occasio tentandi, & quod tenet gloria, ut plurimum in viis magnis reperitur.

Qui putas maior est in Regno caelorum. An ista tentatio de maiestate fuerit vnica, vel maiorum Apostolorum, vide super Marth. p. 1. cap. 18. quæst. 6. vide iterum occasio ut ostendat contentio ista inter discipulos, vide loco citato, quæst. 7. Quare autem discipuli hoc dixerint Christo, vide ibidem, q. 8.

Qui putas maior est in Regno caelorum. Quid intellexerit Marth. per regnum caelorum, vide super Marth. p. 1. cap. 18. quæst. 9. ubi habetur etiam, quod requiritur ad hoc quod aliquis sit maior in vita aeterna.

Amen dico vobis, nisi conuerſi fueritis. & efficiamini sicut paruuli. &c. Quare Christus statim voluerit arguere discipulos de illa contentione inter se habita, vide loco citato, quæstio. 10.

Et aduocans Iesus paruulum statuit eum in medio. &c. Quia erat puer iste, quem in medio Iesus statuit, vide loco citato quæstio. 11. Quare Christus vocauerit istum paruulum, & posuerit in medio Apostolorum, vide ibidem, quæstio. 12.

Et aduocans Iesus paruulum statuit eum. &c. Quare Christus paruulum posuit, quem virum vocauerit ad ostensionem sensibilem doctrinæ suæ, vide loco citato q. 11.

Et efficiamini sicut paruuli. In quo debet homo imitari paruulos, in ista doctrina Christi, quare Christus hoc dixerit vide ibidem quæstio. 14. Quando Christus hoc verba proreli, an intellexerit de sola humilitate, vel de alia virtutibus, & quod sola humilitas non sufficit non introducere in regnum caelorum, & quare Christus hoc posuit exemplum humilitatis, vide super Marth. parte 3. cap. 18. quæstio. 15.

Et efficiamini sicut paruuli. An humilitas sit virtus, vide loco citato, quæst. 16. an humilitas consistat in appetitu, vel in ratione iudicant, vide ibidem quæstio. 17. an per humilitatem debet locum se habere omnibus hominibus ibidem quæstio. 18. an humilitas sit pars modestie, ibidem quæstio. 19. an humilitas sit prior omnium virtutum, ibidem quæstio. 20. an bene aliquem duodecim gradus

gradus humilitatis. qui ponuntur in regula. B. Benedicti. ibidem. quæst. 2. in quibus omnibus questionibus diffusissime agit auctor de humilitate.

Quæritur ergo humilitas si sit pars parvulus iste. Quomodo. verum est. quod hic dicitur: qui humiliauerit se, sicut parvulus iste. hic maior est in Regno celorum. vide super Math. p. 5. cap. 18. quæst. 22.

Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit. Quare Christus subdidit de suscipiendis parvulis. cum hoc non videatur ad propositum. vide loco citato. quæst. 23. Quare dicitur.

Qui susceperit. Vide ibidem. qu. 24. quare dicitur.

Parvulum. Ibidem. qu. 25. Quare dicitur.

Parvum talem. Ibidem. qu. 26. quare dicitur.

In nomine meo. Ibidem. qu. 27. quare dicitur.

Me suscipit. Ibidem. quæst. 28.

Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis. I. def. occasionem ruine alteri præbuerit: scandalum. enim est verbum. vel factum minus caute dictum. quod cedit in alium subversivum. idest quod dat alicui occasionem ruine. vide super Math. p. 5. cap. 18. post. quæst. 28. circa illud: Qui autem scandalizaverit.

Qui autem scandalizaverit. &c. Quare Christus dixit nunc de scandalis. & an attineat ad præcedentia. vide loco citato. quæst. 29. Quare nunc Christus dicere voluerit de scandalis. vide ibidem. quæst. 30. Quare dicitur qui scandalizaverit unum de pusillis istis. vide ibidem. qu. 31. Quare dicitur nunc de pusillis istis. ibidem. quæst. 42. Quare dixerit unum de pusillis istis qui in me credunt. ibidem. quæst. 44. & quod dixerit est. quod unus de credentibus in Christo perierit a fide. quam quod mille de infidelibus non convertantur. vide loco citato.

Expedet ei. ut suspendatur mola asinaria in collo eius. &c. Quare hoc dicitur. vide loco citato quæst. 34. vbi habetur. etiam quod nulla pena huius seculi. quantumque magna est. equalis alicui penæ alterius seculi. vide ibidem. quæst. 44.

Va mundo a scandalis. Quare hoc dicitur. vide loco citato. quæst. 45. vbi habetur quod scandalum. siue actum. siue passivum semper est malem. & alia plura habetur. Et quod mundus aliquando sumitur pro mundanis hominibus. & quid discrimini sit inter legem Dei. & legem humanam.

Necesse est. ut veniant scandala. Quomodo sit verum. quod necesse est. ut veniant scandala. & an si ista necessitas propria. & absoluta. vel conditionata ex Dei prædestinatione. vide super Math. p. 5. cap. 18. quæst. 46.

Necesse est. ut veniant scandala. Quare scandala sunt ista. quæ Christus prædixit futura. vide loco citato quæst. 47.

Va homini illi per quem scandalum venit. Quare hoc dicitur. vide ibidem. quæst. 48. Quare Christus non dixit de scandalis. quod ab extra hominibus. vide ibidem. quæst. 49. & quæst. 40. ab alia de hac materia. vide ibidem. quæst. 49.

Si oculus tuus scandalizet te. erue eum. &c. Quomodo intelligatur. quod dicitur hic de oculo erundo. & pede abscondendo. ibi. qu. 41.

Melius est. tui tibi rem vno oculo ad vitam ingredi. &c. Quomodo intelligatur. quod melius est ingredi ad vitam cum vno oculo. quam cum duobus in gehennam. vide ibidem. quæst. 42.

Va mundo a scandalis. &c. Quid sit scandalum. & an diffinitio eius sit bona. vide loco citato. quæst. 43. an scandalum sit peccatum. vide ibidem. quæst. 44. an scandalum sit aliqua species peccati distincta ab alijs peccatis. vide super Math. p. 5. cap. 18. quæst. 45. an scandalum sit semper peccatum mortale. vide loco citato quæst. 46. an scandalizari passivè pertineat ad omnes tam perfectos. quam imperfectos. vide ibidem. quæst. 47. an scandalizare actiue contineat interdum in vris perfectis. vide ibidem. qu. 48. an verum sit. quod solis perfectis conveniat scandalizare actiue. ibidem. quæst. 49.

Va mundo a scandalis. An veritas sit propter scandalum dimittenda. vide ibidem. quæst. 50. an ab operibus confessorum. & alijs bonis spiritualibus non necessarijs sit

propter scandalum cessandum. vide ibidem. quæst. 51. an propter scandalum vitandum sint temporalia dimittenda. vide loco citato. qu. 52.

Videte ne contemnatis unum ex his pusillis. Ad quid dixerit Christus hic. nunc non esse contemnendos parvulos. vide ibidem. quæst. 53. Quare sint isti pusilli. qui non sunt contemnendi. & quare dicitur de pusillis. vide ibidem. quæst. 54.

Quia Angeli eorum in calis semper vident faciem patris mei. qui in calis est. Quare dicitur Angeli eorum. & qui sint isti Angeli. vide super Math. p. 5. cap. 18. quæst. 55. an Angeli homines custodiant. vide ibidem. quæst. 56. ad quos Angelos pertineat homines custodire. vide ibidem. qu. 57. an unus Angelus custodiat unum hominem vel unus Angelus deputetur multis hominibus. vide ibi. quæst. 58. an cuiuslibet homini sit assignatus aliquis Angelus. vel sit aliquis. cui nullus Angelus sit deputatus. vide ibidem. quæst. 59.

Quia Angeli eorum in calis. &c. An virgo Domina nostra Angelum custodem habuerit. vide loco citato. qu. 60. an vero Christus habuerit Angelum custodem. vide ibidem. quæst. 61. An Antichristus habebit Angelum custodem. vide ibi. qu. 62. An Angeli custodes sint dati prescitis. & obduratis in peccato. vide loco citato. qu. 63. An infidelibus dentur Angeli custodes. vide ibidem. qu. 64. quando datur homini Angelus in custodiam. an in vero. vel extra. vide loco citato. qu. 65. an Angeli diligenter custodiant omnes. quos custodiunt. ibidem. qu. 66. an Angelus custos d'eleat interdum. quem custodiat. vide quæst. 67. an Angeli custodes doleant de perditione custoditorum. quando damnantur. vide. qu. 68. an quando Angeli occupantur in custodia hominum retardentur vel impediantur a divina visione. vide loco citato. super Math. p. 5. cap. 18. quæst. 69.

IN FESTO SANCTI Francisci Confessoris.

MATTH. XI.

Consuevit tibi pater. Domine calis. & terra. quia abscondisti hæc a sapientibus. &c. Vide circa totum Evangelium. in festo sancti Matthei Apostoli.

IN FESTO SANCTI Lucæ Euangelistæ.

LUCÆ. X.

Deservimus Domini. & alios septuaginta duos. &c. Vide in comuni Apostolorum ibi. enim totum hoc Evangelium expenditur.

IN FESTO SANCTORUM Apostolorum Simonis. & Iudæ.

IOHANNES. XV.

Hæc mando vobis. ut diligatis invicem. Vide in comuni Apostolorum. in primo Evangelio.

IN FESTO OMNIUM Sanctorum.

MATTH. V.

Videns Iesus turbas ascendit in montem. An iste sermo quem describit hic Math. sit idem cum illo. qui habetur Lucæ. 6. vide super Math. p. 2. cap. 5. quæst. 2.

Et ceterum

principio beatitudines, sicut ponit hic Christus. vide loco citato, quæst. 33.

Beati pauperes spiritu, &c. De ordine beatitudinum inter se, vide super Matth. p. 3. cap. 5. quæst. 39. De beatitudine vide etiam plura quæ distinde habentur in tabula generali, verbo beatitudo, & verbo visio Dei.

IN FESTO SANCTI MARTINI Episcopi & Confessoris.

LVCÆ. XXII.

Sicut lumbi vestri præcincti, & lucerna ardentes in manibus vestris. Vide in communis confessorum, ubi totum hoc Euangelium expenditur.

IN FESTO SANCTÆ Catharinę virginis & martyris.

MATTH. XIII.

Similis est regnum celorum thesauro abscondito in agro. Vide in communis virginum.
Explicunt annotationes in Evangelia de Sanctis.

IN COMMUNI APOSTOLORVM

EVANG. IOANNIS. XV.

Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem. scilicet dilecti mei. Propter hanc dilectionem, quæ debet esse ex præcepto Christi inter fideles, vocantur omnes fratres inter se, sic dicitur Iacob. 1. cap. 1. si frater, & soror nudi sunt, & indigent victu quotidiano, id est si vir fidelis, aut mulier fidelis, & 1. Cor. 6. dicitur, sed frater cum fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles, id est Christianus cum Christiano contendit coram iudice in fidele. Iste autem modum accipiendi fratres non habuit vetus testamentum, sed Christus introduxit illum Matth. 23. cap. omnes autem vos fratres estis. Ratio autem huius est quia fratres duo competunt, scilicet equalitas & amor, & virtutem ex eadem radice, quia enim ab eisdem sunt, & non est vnus ab alio, competit eis equalitas, similiter quia sunt ab eisdem competit eis amor, communicant enim vnitatem naturę in accipere ab eodem, & amor venit ab identitate, quia amicitia quę ad alterum, venerunt ex amicitia quę ad seipsum, 9. Ethic. ideo illi qui ita se diligunt aut diligere debent sicut fratres, iuste vocantur fratres, sed Christus voluit quod omnes fideles valde se diligenter ut dicit hic.

Hoc est præceptum meum &c. legitur &c. Vide auctorem super Gen. cap. 13. qu. 51.

Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem. Ad hoc propositum exponunt aliqui verba quæ habentur Matth. 23. scilicet. Tollite iugum meum super vos, dicit enim quod vocat iugum in ingendo, quia est lex amoris quę præcipit ut de Charitate Caritas autem homines iungit, quia amor est virtus unitivus, &c. Vide auctorem super Matth. 10. 1. cap. 11. qu. 65.

Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem. Omnia præcepta eiusdę legis possunt dici vnum præceptum, inquantum ordinantur ad vnum finem proximum eiusdę legis, sunt tamen diversa secundum multitudinem corę quę ordinantur ad illum finem; Hoc enim modo, tam lex vetus quam nova & quęlibet legislatio vnicum præceptum habet, & multa, quia oportet quod quęlibet legislatio habeat vnum proximum, & determinatum finem, & quia homines ad illum finem peruenire debent & peruenire non est à fortuna, sed secundum actum rationis, oportet quod sit regula aliqua dirigens ad perueniendum. ista autem regula una est, ex vnitatem finis, ad

quem peruenitur quia tamen per multa media perueniendum est, & in quolibet ordinatę agendum est, oportet de quolibet esse regulam, & sic multiplicancur regulę, vel præcepta, licet vnus maneat finis præceptorũ & ite modus vnus & moliorum præceptorum tam in lege noua, quam in veteri inuenitur. De noua patet quia hic dicitur.

Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem. Et ita dixit. Hoc est præceptum meum, Quasi nullum aliud præceptum dedisset multa tamen dederat, ideo oportet quod voluerit omnia esse vnum, siue in vnitatem finis, siue, radialis, vt Grego. dicit, & verē omnia vnum sunt vnitatem finis præcepta, id est charitatis, quia finis legis est Caritas 1. Tim. 1. cap. & sic omnia vnum sunt inquantum ad finem dilectionis tendunt, sed multa sunt per operis diuersitatē, sic dicit Gregorius homilia. Cnm cuncta sacra eloquia plena sint Dominici præcepti, quod est quod de sola dilectione, quasi de singulari, id est de solo mandato Dominus dicit, Hoc est præceptum meum, nisi quia omne mandatum de sola dilectione est, et omnia vnum præceptum sunt, quia quicquid præcipitur in sola Charitate radicatur, præcepta ergo Dominica, et multa sunt, et vnum, multa per diuersitatem operis, sed vnum in radice dilectionis, &c. Vide auctorem super Matthæum, tom. 6. cap. 22. qu. 164. ubi multa ad hoc habentur.

Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem. De dilectione, & charitate vide multa in communis tabula. Verbo. Diligere et dilectio, et Verbo Caritas.

Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Nullum est opus maioris Charitatis, quam quod quis ponat animam suam pro amicis suis. Vide auctorem super Matth. tom. 5. cap. 10. quæstion. 100.

Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Nunquid dicit homo ex Charitate magis diligere proximum, quam seipsum? ex his verbis apparet quod sic, quia illud quod in se quisque magis diligit, est viuere, et esse, sed Caritas facit ponere vitam corporalem pro fratribus, ergo Caritas, & amicitia, facit magis diligere proximum, quam seipsum. sed respondetur, tamen, quod ex ponit quis pro amicis esse, & viuere, sed non sequitur, quod diligit magis amicum quam seipsum, sed potius econtrariū, se prouenit hoc ex tribus suppositionibus, prima est quod magis diligit seipsum quam amicum, secunda est quod vult pro se maiora bona quam pro illo, tertia est quod maius bonū hominis est quod est secundum rationem, quale est bonum virtutis, quam bona secundum exteriorem naturā quę sunt bona corporis. ex his sequitur quod non vira sit bonum corporale, quod minus bonum sit vira quam bonum iuratum, ponere autem vitam siue animam pro amicis, est actus perfectissimus Charitatis, & ideo oportet quod actus ponendi animā pro amico, sit multo melior quam vira, sed quisque eligit pro se id, quod melius est, ideo amicis ponit animam pro amico, quia ponendo illum, accipit plus de bono pro se, quam pro amico, & facit hoc quia diligit se plus quam amicum. Vide auctorem super Matth. tom. 6. cap. 22. qu. 305. circa medium. Vide etiam in quæstionibus antecedentibus, & subsequētibz, ubi agens de Charitate, multa dicit quę huic loco desunt polifunt.

Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Tenemur ex Charitate magis diligere proximum, quam corpus nostrum, primo quia dicit Aug. lib. 1. de doctr. Christiana quod plus debemus diligere proximum, quam corpus proprium secum quod quia illud est magis ex Charitate diligendum, quod habet pleniorē rationem diligibilis, sed proximus habet rationem maioris diligibilis ex Charitate, quam corpus proprium, ergo est magis diligendum. Hoc patet, quod ex Charitate potest aliquis diligi quadrupliciter, vno modo vt principium illius boni, in cuius communi catione fundatur amor Charitatis, nam Caritas fundatur super communionē beatitudinis, illa autem inuenitur in Deo essentialiter, & vt in principio a quo sunt in alia, ideo est maxime ex Charitate diligendus, in vobis au-

his autem ut in eo quod directè participat illam beatitudinem. in proximo autem, ut in confortè, & associato nobis in communicatione illius beati iudicii in corpore autem nostro, tantum in eo, quod non directè, sed per redundantiam participat beatitudinem, scilicet redundando ex anima, sed perfectior gradus participationis est participare vi associatum in participatione directà beatitudinis, quam participare solum per redundantiam, ergo proximus qui magis participat de ratione diligibilis ex Charitate quam corpus nostrum, magis debemus diligere quam corpus nostrum, & hoc est quod proximus quantum ad salutem animæ magis diligamus quam corpus proprium, vel quam bona nostra exteriora, & ideo bona nostra exteriora pro salute animæ illius exponenda sunt, &c. V. vide auctorem super Math. 23. loco proxime citato. cap. 306.

¶ Vos amici mei estis, qui feceritis quia ego precipio vobis. In his duobus, scilicet in hoc quod dicit Deum diligere, & ambulare in omnibus viis eius, totum bonum est, & vnum pendet ex altero, nam qui Deum diligit, omnes vias eius inquitur, amor enim est principium custodiendi mandata, nam amor fortis est, & omnia superans, quia lampades eius lumen patet ignis, & aquæ multæ non potuerunt extinguere Charitatem, nec flumina obstruere illam quia fortis est ut mori dilectio. Cant. 8. ergo quod verè amicitia nihil est quod non iustitiam, vel quam bona nostra exteriora, & ideo bona nostra exteriora pro salute animæ illius exponenda sunt, &c. V. vide auctorem super Deut. cap. 11. q. 5. circa illud. Vt diligatis Dominum Deum nostrum.

¶ Item non dicam vos serui, quia serui nescitis quid facias Deus meus, sed vos amici, quia omnia quæcumque audas & pater meo nota feci vobis. Christus docebat multa discipulos in secreto, sic dicitur. Marc. 4. solum autem discipulis suis differebat omnia, & quando solus erat, quærebant ab eo multa. Marc. 7. scilicet, Cum introisset in domum à turba, interrogabant eum discipuli eius, & sic erat consuetudo sic doceri ab ipso, quando solus erat, quia sciebant, quod ipse volebat eis declarare multa quæ volebat dicere populo, Matth. 13. Vobis datum est nosse misterium regni Dei, ceteris autem in parabolis, & ita totum illud quod habetur Ioan. 1. v. quæ ad 18. prædicavit Christus solis discipulis in mensa die coram, & reuelavit eis secreta omnia quæ portare poterat. Vide auctorem super Math. tom. 3. cap. 10. q. 15.

¶ Item non dicam vos serui, &c. Licet in veteri testamento potius vocaretur Deus Dominus, & homines serui ipsius, tamen in nouo testamento conuenit appellatio Domini, & serui, & vocamus potius Deum patrem, quam Dominum, sic enim Christus quando omnes generaliter orare docuit, dixit, Pater noster qui es in Cælis. Matth. 6. & quando etiam loquitur de illo in tertia persona, vocat eum patrem, & non Dominum, ut patet Matth. 5.6. & 7. cap. scilicet Pater vestrum cælestis, & ita voluit quod generaliter vocemus nos Deum patrem intantum quod vultum illius diceremus patrem nisi cum Matth. 23. cap. scilicet omnes vos fratres estis, & patre nolite vocare vobis super terram, vnus est enim pater vester qui est in Cælis, & ab hoc etiam Christus quamuis esset verè Dominus, & discipuli sui essent serui eius non vocabat eos seruos sed amicos.

¶ Item non dicam vos seruos sed amicos. Verum est tamen quod interdum, sed valde raro in nouo testamento vocamus Deum Dominum, & nos vocamus serui. Ratio diuersitatis est, quod enim nos qui natura ferri sumus filij vel amici sumus, vel appellamur, ad solam benignitatem Dei pertinet, quia non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit, ad Titum 3. cap. Quod verò nos serui vocemus, est considerare conditionem nostram, & quod Deum Dominum appellamus est considerare eius dignitatem. Deus autem magis vult offendere nobis suam benignitatem, quam suam naturam excellentiam, ideo potius vult nos filios, suis amicis quam seruos appellari, aliquod autem, ut nostram infirmitatem, & inutilitatem apponam, iubet quod nos seruos dicamus Luc. 17. ca. Vos cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, sed vi inutiles sumus, & leprosum Christus interdum Do-

minu appellatur Io. 13. Vos vocatis me magister & Dominus, & benedictus, sum etenim, si ergo ego laus pedes vestros Dominus, & Magister, & vos debetis alter alterius laus re pedes, & tamè illud rarius est, magis autem est quod Deum vocemus patrem. si autem queratur quid melius sit, vocare Deum patrem, an Dominum, Dicendum quod vtrumque bonum est, sed dicere patrem est maius affectio, vocare Dominum est maioris humilitatis, Christus autem non dixit dicendum Dominum, sed patrem, & tamen in hoc non præfixit nobis formam dicendi, quasi nullo alio modo dicere debeamus, si autem dicas Quid ergo est melius vobis dicere. Dicendum, quod illud quisque dicere debet, in quo magis inflammatur ad Deum, quia oratio est id quo in Deum accenditur, igitur quod nos exprimus magis in deuotionem excitari, dicere conueniens est. Vide auctorem super Math. tom. 3. cap. 21. q. 194.

¶ Item non dicam vos serui, &c. Vide auctorem super Leuit. cap. 9. quærit. 12. & super Math. tom. 1. cap. 3. q. 11. post medium, & tom. 3. cap. 11. quærit. 34.

¶ Non vos me elegistis, sed ego elegi vos &c. Vide auctorem super Epistolam D. Hieron. ad Paulinum, cap. 2. in principio circa illud, Vas electionis.

¶ Et posui vos ut eatis, & fructum afferatis. Quamuis prædicatores sint valde viles Ecclesie Christi, ut docet auctor super 2. Paralip. cap. 17. q. 14. tamen erant magis necessaria apud Israelitas, eo quod tunc erat vnicum templum in toto Israel, &c. Vide super primum Paralip. cap. 26. quæritio. 46.

¶ Et posui vos ut eatis, & fructum afferatis. Quare prædicatores veteris testamenti dicebantur Prophete, & à Christo Domino in nouo vocantur operarii, vel messores, sed se minores. Vide auctorem super 4. Reg. cap. 3. q. 10. & super Math. tom. 3. cap. 10. in principio expositionis textus.

¶ Et posui vos ut eatis, & fructum afferatis. Vtrum sicut Sacerdoti magno in veteri lege conueniebat consistere prædicatores, ita & Christo in nouo testamento conueniens fuerit mittere prædicatores Evangelicos, & qui sunt illi quos mittit Christus, & qui non. Vide auctorem super Math. tom. 3. cap. 10. quærit. 9.

¶ Et posui vos ut eatis, & fructum afferatis. Prædicatores veteris testamenti dicebantur abstinentes esse à vitis, & virtutibus viuendum, non tamen prædicabant regnum celorum, quia nec lex, nec prophete illud expresse promittebant obseruatoribus suis. Prædicatores verò huius testamenti præcepit eis prædicare regnum celorum, & in hoc differabant discipuli Christi à prædicatoribus veteris testamenti &c. Vide auctorem super Math. tom. 3. cap. 10. quærit. 55.

¶ Et posui vos ut eatis, & fructum afferatis. Prædicatores noui testamenti non solum dicuntur Christi adiutores, ut inquit auctor in defens. cap. 26. circa finem, sed maxima excellentia est, esse prædicatores Christi, ut patet extra de Hereticis, cap. ex iniuncto, & auctor docet super Mat. thei. tom. 3. cap. 10. Quia propterea, licet grauiter peccent Iudei persequentes nostros prædicatores prædicantes in nomine Christi, ut dicitur super Math. tom. 6. cap. 24. quærit. 77. tamen inter Christianos sepellere prædicatores, & illos persequi, maius peccatum est, quam peccatum sodomorum, Vide auctorem super Math. tom. 3. cap. 10. quærit. 88.

¶ Et posui vos ut eatis, & fructum afferatis. Prædicatores recte possunt sustentationem necessitatis à populo, imò prædicatores suis tenentes prouidere populo, quibus prædicant ad sustentationem, & non ad hoc ut dicantur, quia tunc Evangelium esset propter quæsitum, sustentatio tamen debet esse propter Evangelium, ideo Apostolus valde increpat illos qui prædicant ad abundantiam ventris, & diuitiarum, ut colligitur 1. Cor. 9. & ad Philip. 3. & auctor docet super 1. Reg. cap. 7. q. 4. in fine, & super 1. Reg. cap. 14. quærit. 4. dicit auctor quod prædicatores propter ventrem fatiantur, vel ad quæsum ponuntur, non prædicant legem, & crucem Christi, sed potius dehonorent, & sunt inimici eius, ut inquit D. Paulus ad Philip. 3. multi enim ambulat quod se peccatum

cebam vobis, (nunc autem & scitis quod) inimicos crucis Christi, quorum scitis interiores, quorum Deus ventree est &c. & super Math. tom. 1. cap. 10. q. 60. dicit quod predicatoribus non debent moueri cupiditate ad predicationem, iuxta illud Math. 10. Gratis accepistis, gratis dare Verum tamen est, quod petere possunt electionem ex debito vt habetur 42. disc. quiescamus, & sic docet apostolus super Math. tom. 1. c. 6. q. 67. secundo dicitur quod mercedem dispensationis gratiam accipiant predicatoribus a Deo. Vide ibidem, cap. 12. q. 6. multa alia de predicatoribus vide in comuni tabula, verbo Prædicatio & verbo Prædicator.

Vt quodcumque petieritis patrem in nomine meo det vobis. Vide Dominici Quinzi. Post Pascha, super illa verba, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis.

EVANG. LUCÆ. X.

Post hac autem decessit Dominus alios septuaginta duos; & misit illos binos ante faciem suam. Iste discipulum requiritur primo quod audiat doctrinam, cum magister, & discipulus sint correlativa, secundo requiritur quod illi doctrinæ firmiter adhaereat quomodo audit, credens eam esse veram tertio requiritur aliqua familiaritas, quarto requiritur vocatio specialis, nam esse Christi discipulum, erat gradus quidam excellentie, & nemo debebat illum sibi vindicare, sed qui vocaretur a Deo, ad Heb. 5. Nemo sibi indifferenter assumat honorem, sed qui vocatur est a Deo sicut Aaron, & ita legitur de multis Christi discipulis quod fuerint vocati a Christo quinto requiritur assignatio specialis a eius officii, vel gradus sic patet hic, ubi habetur, quomodo illi assumebantur ad officium prædicandi, & datur eis tota regula quam observare debebant. Vide diffinitionem apud auctorem super Math. tom. 1. cap. 3. q. 60.

Post hac designavit Dominus alios septuaginta duos. Isti manifestantur aliquo tempore cum Christo, & postea scandalizati de doctrina eius, & angustij, recesserunt ab eo, & manserunt solum duodecim Apostoli; nã quando ipse dixit, Nisi manducaveritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, multi discipulorum eius dixerunt, dominus est hic sermo, & quis poterit eum audire? Hos. & subditur ex hoc multi discipulorum eius abierunt retrorsum, & iam cum eo non ambulant, & a parer quod nunc nemo de septuaginta duobus mansit cum eo sed solum duodecim Apostoli, quod patet quia subditur ibi. dixit autem Iesus ad duodecim. Nunquid & vos vultis abire? & ita apparet quod nemo manebat cum eo nisi duodecim, ideo dixit Nunquid & vos vultis abire? & ita apparet, quod nemo manebat cum eo nisi duodecim, id dixit, Nunquid, et vos vultis abire, id est, non quid vultis vos recedere, sicut recesserunt ceteri & ita fuit vsque ad tempus passionis, quia solum duodecim manebant. Vide auctorem, super Math. tom. 5. cap. 19. q. 98. circa medium.

Post hac designavit Dominus alios septuaginta duos. Scilicet post Apostolorum institutum ad prædicandum. Vi de auctorem loco citato, cap. 10. q. 9. circa principium. & question. 18. & question. 18. & tom. 5. cap. 19. quest. 198. in principio.

Et misit illos binos ante faciem suam. Cum iste numerus binarius laudetur in scriptura, vt patet hic, & Math. 23. cum dicitur quod in duobus mandatis tota lex pendet, & Prophete; falsum est & ridiculum illud quod dicit nonnulli, scilicet quod Deus non benedixit operibus dei secunde quia numerus binarius qui convenit se cundæ dei, in sumis est, cum primus recedat ab unitate. Vide auctorem super Genes. cap. 1. question. 18. in principio.

Misit quidem multa, operarij autem pauci. Messis erat tota multitudo gentium, & Iudorum quibus lex Christi prædicanda erat, hic tamen speciatim accipitur pro Iudeis, quia quando Christus nunc inivit in prædicationem ad solos Iudeos misit illos. Vocatur autem messis isti, quibus prædicandum erat, quia a prædicatore, velut a messore colliguntur, sic dicit glo. Messes dicuntur

homines, qui possunt meri a predicatoribus, & de colle ctione predicatorum separari, vt grana excussis paleis posita in horreis representantur etiam dicit Hiero. Messis multa significat populorum multitudinem; s vult autem Christus sic loci vt concordaret Iohanni, dixerat enim Iohannes de eo Math. 3. c. 12. vult ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igne inextinguibili, & quia messis fuit quæ in area congregatur, locutus est Christus de messibus, Iohannes enim testimonium perhibebat de Christo, Ioh. 1. istud ierit monium Christus accepturam quænam verum, Ioh. 5. Vos misistis ad Iohannem, & testimonium perhibuit veritati, & quia Iohannes multa dixerat de Christo, imitabatur Christus Iohannem in illo modo loquendi, dixerat enim Iohannes de Christo. Ecce qui tollit peccata mundi, & ita Christus dixit, Vt scitis quia filius hominis perhorreum habet dimittendi peccata dixerat etiam Iohannes, qui habet sponfam, sponsus est, & loquebatur de Christo, adeo Christus dixit, nunquid possunt filij sponsi ieiunare? id est discipuli sui, vocando se sponsum, sic etiam Iohannes dixerat de Christo quod permundaret aream suam, & congregaret triticum, Christus ergo dixit messes esse multas, ista enim erat messis quam ipse in area sua mandaverat erari, & hoc modo loquendi saepe utebatur. Vide auctorem super Math. tom. 3. cap. 10. quest. 6.

Regate ergo Dominum messes. Cum messis sint populi, non est dubium quin Deus sit Dominus messis, quia Dominus est terra, & plenus domus eius Psalm. 24. & nos sumus populus eius, & oves pascue eius, Psalm. 94. Hic tamen in intelligitur de Christo quod ipse erat Dominus messis, quia dixit, ipse, Regate Dominum messes, vt mittat operarios, & tamen ipse misit illos, sic dicit Christus, latenter seipsum Dominum ostendit, ipse enim est qui messis est Dominus, secundo patet, quia ille est Dominus messis, qui congregat eam in area sua, & reponit triticum in horreum suo, & hinc autem hoc faciebatur, sic dicit Iohannes de eo Math. 3. c. 12. vult ventilabrum in manu sua, & per mundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, tamen ergo est seum, & sic ipse est Dominus operarij quidem congregant messes, in aream, sed non in suam aream, non sunt ergo Domini, tertio patet, quia ipse dixit discipulis Ioh. 4. ego misi vos merere, quod non laborati discipuli ergo erant messes, quia mittebat operarios. Vide auctorem super Math. loco proxime citato, quest. 7.

Vt mittat operarios in messes suam. Quomodo Christus misit discipulos ad messes, quia messis est confirmatio rei, & tamen hic res incipiebat, quia destinabat discipulos ad prædicandum, ergo non erat dicendum de messe, sed de seminatione, quæ est prima. Vide loco citato, quest. 8.

Operarij autem pauci. Qui sunt isti operarij, & quomodo sunt pauci, & quod hoc dicitur Christi potest dupliciter intelligi. Vide loco citato, q. 9.

Regate ergo Dominum messes: vt mittat operarios in messes suam. Quare Christus dixit, Regate Dominum messes vt mittat operarios, quia cum ipse sit Dominus messis, & intendat operarios mittere, non videret ad quid sit opus vt eum super hoc oreremus. Vide loco citato, q. 10.

Regate ergo Dominum messes, &c. An Apostoli orauerunt quod mitterentur operarij ad messes, ubi ostenditur quod Ecclesia est mater nostra, pro qua quilibet tenetur orare. Vide ibid. quest. 11.

Ite, ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. Poterat Christus dicere discipulis, Ecce vaditis sicut agni inter lupos sed dixit, ego mitto vos, propter hoc, primo propter confidentiam, nam prædicabatur eis multa mala futura, in quibus volebat eos considerare, ideo dixit, ecce ego mitto vos; secundo fuit ad ostensionem præmij. Vide diffinitionem super Math. tom. 5. cap. 10. q. 91.

Ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. Quomodo dicitur hic, ego mitto vos sicut agnos, quia Math. 10. dicitur ego mitto vos sicut oves? Ipsi potest vno modo, quod utrumque Christus dixit ad magis exprimendū

sicut sepe scripserat sic se dicitur Ioh. 1. sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coisum condente se dimittit, quod si ad exaggerationem sententiarum, & neque exprimitur, sed Matth. 23. oves, & Lucas agnos, secundo potest dici quod Christus alterum eorum dixit, quia tamen Evangelistae vult Angustinus non attendunt principaliter ad verba, sed ad verborum sensum, cum possit quare eadem sententia verbis mutatis, interdum omittunt quaedam verba Christi, alia equivalencia in significatione parentes, & quia Christus vult significare quod misit ad Apostolos, & discipulos in omnes, nulli vim inferre potentes, & a quolibet facilliter passuros, potuit nominare oves, vel agnos, quia utrumque est valde innocens, sine macula mutatione patiens. Ioh. 1. non ergo differre, dici agnos, vel oves, quid autem eorum Christus dixerit, etiam non dicitur, cum sit eadem sententia, non tamen perfectius, quod illorum dixeris, sed non est in hoc nobis sollicitudo, quia satis est Christi sententiam scire, etiam si verba ignoremus. Vide loco citato q. 92.

Ergo ego misit vos, sicut agnos inter lupos. Christus vocavit discipulos agnos, & dixit se mittere eos sicut agnos inter lupos, primo ad ostendendum conditionem ipsorum, quia agnos malum parit, sed non infert, ita praedicatores nulli malum inferre debet, sed aliorum infirmitates solvere, & ad salutem sanctorum conari, sic dicit Greg. in homilia, qui enim locum praedicationis suscipit mala inferre non debet, vel ex ipsi sua mansuetudine itam sequentium mitiget, & peccatorum valentia in alios ipse afflictionibus vulnerat, facit, secundo sunt ad ostendendum de forma panis & carnis, ad docendum in adversis non murmurare quod ad agnos maxime pertinet, quia cum occiduntur, non clamant, etiam si ad ostendendum conditionem Praedicatorum, ad praeparandum autem perit, patitur se habere ad subditos, ut non sit tanquam Dominus, &c. quarto sunt ad ostendendum potestatem suam, quia licet discipuli Christi esset sicut agni inter lupos, non sunt tamen a lupis consumpti, sed potius ipsos lupos in agnos vertunt, unde non dicit Christus. Mitto vos sicut agnos ad lupos, id est ad hoc quod devotent vos lupos sed sicut agnos in medio luporum, id est ut maneat in ret eis, quia licet agni sitis, inter eos manebitis, & ipsi non lacerabunt vos, sed vos eos in agnos convertitis, &c. De lupis autem dicendum est, quod isti erant omnes qui more luporum discipulos Christi persequuti erant, &c. Vide loco citato q. 92.

Nolite portare sacculum, neque peram. Pera est repositorium in quo portatur aliquid in via, scilicet sacculus, licet aliquo modo differant, & in hoc Christus docet discipulos confidere de sua providentia, in pera enim, & in sacculo portatus panis vel aliquid tibi necessarium ad viam, Christus autem vult ut cibos illos portare, & etiam panem, quia Mat. 6. & Luc. 9. dicitur. Non peram, nec panem, & sic confidere oportebat quod Deus provideat eis, quandoque interrogant, cum non liceret eis responderi sibi aliqua ad necessitatem. Vide autorem super Matth. tom. 3. cap. 10. qu. 28. h. 60. circa illud. Non peram in via.

Et nemo enim per viam saluatur. Est ad dicendum quod saluatio non fit actus Charitatis, quia actus Charitatis maxime conveniunt viris perfectis, & tamen salutare prohibetur hic Apostolus qui erant in statu perfectionis? Item quia 4. Reg. 4. Eliseus prohibuit Giezi puero suo dicens, si occurrerit tibi homo, non salutes eum, & si te salutaverit quispiam, non respondas, ergo non est actus Charitatis salutare, sed nihilominus dicendum est, quod salutare pertinet ad Charitatem, quia est unum de signis Charitatis, sicut bene facere, & orare, & ideo sicut Christus misit nos, & movit inimicos bene facere, & orare pro eis, ita etiam misit nos ut saluemos, non dicemus saluaveritis fratres vestros tantum, quid amplexus facietis? Matth. 5. id est quod facitis pluraquam peccatores? quia dicit nihil, quia etiam ipsi saluaveritis fratres suos, ideo concludit quod debeamus salutare tam amicos, quam inimicos, cum ait. Eritote perfecti sicut pater vester Caelitus, id est, illi facit omni for-

salet suum super bonos & malos, ita & vos salutate amicos, & inimicos, pertinet igitur salutare ad Charitatem. Dicendum tamen, quod salutare in se non est actus Charitatis, quia non est aliquod bonum, sed solum est signum Charitatis, vel amicitiae, nam per salutacionem salutem alicuius praestamus, & ostendimus quod illi in corde desideremus, desiderare autem salutem proximi actus charitatis est, in vi autem illam imitari potest fieri in re, & interdum ex corde, & ideo oves, est salutare semper actus charitatis, ideo inter signa dilectionis nullum est minus necessarium quam istud.

Vnum autem est, propter quod est necessarium, scilicet humana consuetudo, nam homines sapientiam alieni sunt ad salutandum occurrentes sibi, quod qui non salutare alium occurrentem sibi, nisi sit cognitus, vel multum in x. qualis in statu, probatur contrarium illum, vel esse inimicus eius, ideo salutare est aliquo modo necessarium, non propter seipsum, sed propter salutandum tollendum, scilicet ut non putetur quis inimicus alterius, aut eum contemnens, in oia tamen propter scandalum vitandum facienda sunt, quae alias non erant necessaria, quia magna pena est scandalizantis proximum, Matth. 18. Ad obsecrationes autem respondendum, quod salutare erat scriptum Apostolis, immo necessarium, quia Christus dixerat eis in quancunque domum intraveritis, primum dicite pax huic domui, hic in texto, & ipsi videbunt valde de salutacione, ita in scriptis, quoniam in verbo, de scriptis, pax, quia Apostolis in omnibus Epistolis suis in fine salutare eos quibus scribit, etiam iubet, quod ipsi sibi invicem salutent, ad Rom. 16. ubi dicitur, quod salutare facite, & tales, & ita salutare verbaliter fieri debet, pater etiam quia si ista salutaria non esset actus, & quasi debita, non praestarentur homines illi in p. & tam quidam praestant ea, scilicet qui excommunicantur, & possunt heretici, sic pater a. loqu. v. n. si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non asserit, (scilicet catholicam) nolite eum recipere in domum, nec esse de ecclesia. Qui enim dicit illi aut communicat operibus eius mali, graviter ergo salutare quasi de necessitate, & ista salutaria debent aliquando cum solemnitate quadam, scilicet cum osculo inter Christianos, ad ostendendum valde Charitatem 1. Cor. 16. Salutatio vos omnes faciat, salutatio, in osculo Sancto, & ita erat gratia illa salutaria, inter viros bonos in Ecclesia primitiva, quod quando Paulus scribat alicui, salutabat eum ex nomine omnium fidelium cum quibus ipse communis saluatur, quia omnes volebant quemlibet salutare, eod. cap. scilicet, salutatio vos omnes Ecclesiae Asiae. Dicendum ergo quod Christus non venit ad apostolos simpliciter, salutare sed solum salutare in via dicit enim.

Nemo enim per viam saluatur. Et tamen immediate infert quod in quancunque domum intrate in, salutate eos qui ibi erant, dicentes. Pax huic domui. Causa autem quare in via nemo debet salutare, sed in domo, secundum quosdam fuit, quia salutare est saluum dicere, nemo tamen in via saluat, id est, non licet alicui dicere hoc, nisi sit certissimus per divinam revelationem de salute illius quem salutat, sic refert Nicolaus quosdam dicere hic, Alia causa redditur secundum Greg. in quadam homilia super Lucam, scilicet, Qui in via salutem occasionem salutat, & non ex desiderio salutis eius, cui occurrit, quia ille incognitus fortassis filius est, & non desiderat ei bonum ex animo, quia nec si aut forte ille sit talis, cui aliquid bonum optandum sit, & maxime in voce, sed ex sola occasione salutatio fit, scilicet quia accidit ritum illi occurrere, vir autem perfectus nihil debet facere, aut dicere, ex occasione, sed ex veritate cordis, ideo verum erat discipulis salutare quemcumque in via illi, causa est satis conveniens, & tuorum concordat, quod in domo salutare debebat, quia in domo mansuri erant, cum eis qui ibi habitabant, comedentes, & bibentes, quae apud illos erant, & ibi aliquantotempore mansuri erant quia Christus iussit quod non discurreret de domo in domum, sed quod quidam mansuri essent in ipsa urbe, nati erant in illa domo, qui autem communicant intra eandem domum diligunt seipsos naturaliter, quia eodem

cibo pascuntur, & sic inter istos conuenienter potest fieri saluator, quia ex corde talibus bona optanda sunt, sed precedet prima possessio non sicut, quia si non esset salutandum, ne quis affectu saluum dum in via esset, etiam non liceret salutare in domo, quia qui in domo sunt in via sunt nam vsque ad mortem in via sumus, & de salute nostra dubii sunt. Alia causa est, & magis conueniens quod procederet si tunc. Christus fecit hoc, ut non daret occasionem Apostolis a suo proposito, & opere diuina gan di sed cito facere, quia Christus imposuerat eis onus per dicendum tibi saculo, quod erat opus multorum dicendum, & laborum, ipsi vero pauci erant, & non habebant longum tempus, ad hoc ministerium implendum, unde Christus inuitit quod maius erat opus quam scilicet operationum, dicens Messis quidem multa est, operarii vero pauci oportet ut ergo quod in hoc paruo tempore sibi concessio ad operandum, operaretur solite, ne ope re incepto tempus finiretur, & ad hoc voluit quod non occuparentur circa alia, sed solum in hoc si tamen salutarent in via occurrentes sibi, haberent occasionem ex verbis ad diuagandum, a proposito suo, quia forte ex salutatione in via inciperet noua conuersatio cum illis quod salutabant, & sic forte illi facerent eos diuertere ad alia loca ad quos ipsi non intendebant, vel maiori tempore circa aliquos occupari, quam alias occupandi erant, ideo neminem salutare debebant in via. In domo autem saluatio erat necessaria ad principium cognitionis cum hospitium quaerent, quod non poterat haberi, si non loquerentur, ideo debebant salutare et in erant domum. Quod autem haec esset causa patet ex si mili de Giez, cui cum iuberet Elisaeus ire festinum, iussit quod neminem salutaret & etiam non responderet saluator. Vide autem diffusius super Matt. tom. 2. cap. 5. quæst. vltima. Vide etiam tom. 6. cap. 24. q. 50. & quæst. 52. in principio. & sup. Ruth. cap. 2. q. 7. circa principium, & sup. 4. Reg. cap. 4. q. 46.

In quacunque ue domum intraveritis primum dicite pax huic domui. Quare Apostoli intrantes domum salutare debebant non autem in via, causa erat, quia Christus volebat dare gratiam in verbis Apostolorum, ita quod mox ut ipsi hospitium petierint, concederetur eis omnia gratis, nisi forte illa quo petent indignus esset, ut apud eum aliquis Apostolorum maneret, quod inuenerit hic et dicitur. Dicite pax huic domui, & si fuerit ibi filius pacis, requiescat super illum pax vestra, erat ergo adhuc necessaria saluatio eorum, ut per hanc immutaretur cor illius cui loquerentur ad concedendum hospitium, si dignus esset tali societate, simile fuit de Hebræis, petentibus vestes, & vasa aurea, & argentea ab Aegyptiis, nam dedit Deus gratiam in verbis eorum, & quodquid petebat dabat eis, Exod. 3. & 11. & hæc est vera causa quare Christus venit salutare in via, & rursus salutare in domo. & Eam etiam tenet Nicolaus. Vide loco proxime citato in calce questionis.

In quacunque domum intraveritis, primum dicite, Pax huic domui. Inuit Christus discipulis salutare domum in quam intraret, primo ex vrbaneitate, quia homines in exordis verborum suorum maxime ad ignotos, salutationem vitunt, ut in precatio bonorum quæ per salutationem fit, eis locutionis initium, iudicatur autem ruditer, & indoculus, qui salutatione non virtut secundo quia inter homines cum fit saluatio quasi nam necessaria ex consuetudine in locutionis exordis inlinitur Christus Apostolos, ut ipsi prædicarent alios salutando, quia virtutis est prius honorem impendere, quam recipere, ad Rom. 12. honore vos inuicem præuenientes, id est quilibet marius prius honorare alterum, quam honoretur ab eo, sic dicit Christus. Inuit eis Dominus quod non ex peccent ab aliis præsaluari, quia docebant, sed antecede re salutatione alios honorando tertio fuit ad eligendum hospitium, quia saluatio erat exordium loquendi cum hospite quem eligere intendebant, & erat honestius ut non viderentur ipsi se ingerere petendo, sed quando salutarent dicentes Pax huic domui hospites reciperent eis rogando ipsi ut intrarent in domum. Sic dicit Remigius quarto, & principaliter fuit, quia ista saluatio

erat signum certum ad eligendum hospitem, volebat enim Christus quod Apostoli manerent apud dignos hospites, ut nullis nisi dignis hoc beneficium præstaretur, modus autem cognoscendi erat per salutationem, quia si digni erant, mox ut salutarer recipiebant. Apostolos, cum gaudio, quia Deus mouebat corda eorum ad hoc, si autem essent indigni turbabantur corda sua, & recipere eos nolebant & c. Vide autorem sup. Matth. tom. 3. cap. 10. quæst. 74.

Primum dicite pax huic domui. Inuit Christus discipulis tali vi salutatione circa hospites, quia forte apud Hebræos, & Syros inter quos manebant modo discipuli, erat iste modus salutationis. Sic inquit Hierony super Matthæum secundo quia nullus modus salutationis videtur plura bona comprehendere nam omnis saluatio est bonorum impetratio, & tamen in hac saluatione plurima clauduntur, quia pax est tranquillitas ordinis ut dicit Aug. 1. de ciuitate Dei, nullum autem bonum deest, ubi tranquillitas ordinis manet, est quilibet homo in beatitudine ordinatus, si autem tranquillitas ordinis manet necesse est illic penurie, cum nihil impediat ordinem si tranquillitas est, desiderat etiam homo temporaliter quietem, & ordinat se ad illam si autem impedit eam, necesse est illa non consequi, ergo vel illam habebit, vel pacem non habet, sic etiam in actibus omnium potentiarum cuiusque generis quia quilibet earum ordinatur in suum actum, & obiectum, perfectior modo quo fieri potest secundum naturam suam, si ergo non impediuntur homines habentem perfectionem illam quod desiderant, si autem habere impediuntur, non est pax cum non sit tranquillitas ordinis illius est de rebus legalis habentibus inter se aliquam habitudinem sicut est de rebus vniuersis & maxime de corporibus excellentissimi missi natura, nam in istis est pax sic dicitur Job 1. 5. qui facit concordiam in sublimibus suis, id est Deus ponit concordiam, & ordinem nunquam impeditur inter res naturæ, & maxime inter sublimia, a quibus potius dependet totus status naturæ. Idem est in communicatione humanis, ubi est aliqua habitudo partium, quia ibi est ordo & pax, & generaliter cum homo appetit ob bonum cuiusque generis possibile sibi aduenire, necesse est, quod illud consequatur, vel impediatur, si consequatur perfectus est, si impeditur iam non habet pacem & sic necesse est, quod si fuerit omnimoda pax, sit omne bonum, nihil ergo melius potest quod alteri impetare quam pacem, tertio quia Christus ista salutatione obtebat, nam quando venit ad discipulos post resurrectionem dixit eis pax vobis Ioan. 20. & quando coeque apparet eis, discipuli ergo debeuerint etiam ista salutationem vi, maxime quia Christus commendat ipsi velle de ista pacem. Ioan. 14. pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, quarto quia istud conueniatur ad petendum hospitium, nam per ista verba significatur tota inquisitio de hospite & c. Vide autorem loco citato, qu. 7. 5. Vide etiam autorem super Ruth. cap. 2. q. 7. circa principium, & sup. Matth. tom. 1. cap. 5. q. vltima circa medium, & paulo inferius, & tom. 1. cap. 10. quæst. 70.

Et si ibi fuerit filius pacis. Loco huius, dicitur Matth. 10. & siquidem fuerit domus digna, hic autem dicitur.

Si ibi fuerit filius pacis. Id est si pater familias fuerit pacis, ad pacem pertinet, & dignus recipere illam, & dicitur de illo, quia domus iudicatur secundum conditionem patris familias, cum reliqui ad ipsum pertinent, si enim ipse fuerit bonus, etiam si alii sint mali, domus iudicatur digna, si vero ipse malus est etiam si alii boni sint, domus indigna est, & non est ibi filius pacis. Vide etiam locum super Matth. tom. 3. cap. 10. quæst. 63. circa illud: & siquidem fuerit domus digna.

Requiescat super illum pax vestra. Hoc significantes dicunt, quia id quod dicitur Matth. cap. 13. & scilicet, veniet pax vestra super eam quia requies est quidam longa, & inintermittens permanens, & sic inuitur quod si recipere tur Apostoli in domo ubi quies esset, pax illa quod iam precabantur, non solum maneret ibi eis manentibus, sed etiam post recessum eorum beneficeret Deus domui illi propter eos. Vide loco proxime citato, circa illud

I N D E X.

laud. Veniet pax vestra super eam.
Sua autem ad vos transeat. Quomodo intelligatur, quod si non fuerit ibi prius pax, pax revertetur ad discipulos ipsos, vide loco citato, q. 77.

In eadem autem domo manere edentes, et bibentes quia apud illos sunt. Vide anchoram sup. Matth. tom. 1. ca. 10. q. 67. & tom. 5. cap. 18. q. 24 & tom. 3. cap. 10. q. 14.

Dignus est enim operarius mercedem suam. Non considerabat Christus, nec volebat discipulos suos recipere quantum digni essent, per hoc quod laborabant, sed solum quod esse digni essent recipere vt laboraret possent, et hoc tamen ab eis aliquid de suo laboris sui, & hoc patet quia Mart. 10. dicit Christus dignus est operarius cibo suo, nam ad hoc quod operarius posset laborare, non requiritur nisi quod daret ei ne cessaret ad vitam, si tamen ad necessaria laborum suorum attendatur, etiam vitra quotidianas necessitates meretur aliquid quod iterum dicitur, sic dicit Augu. Non est venale Evangelium, vt pro temporalibus praeuocetur, si enim sic venditur magnam rem, vili venditur, accipiant ergo praedicatores sustentationem necessitatis a populo, mercedem dispensationis a Deo, non enim a populo redduntur quasi merces illis qui sibi in charitate Evangelii seruunt, sed tanquam stipendium datur quo vt possint laborare passuri si obliuiscantur, quia hic dicitur.

Dignus est operarius mercedem suam. Et tamen merces dicitur praeuocari aequalibus labori ergo. Respondetur, quod non erat proprie merces hic, quod dabatur Apostolis, & datur praedicatores, sed magis est cibum, id est sustentatio, & ideo merito dicitur Matth. 10. Dignus est operarius cibo suo, in quo sola sustentatio designatur, & non iaxatio, vel aequi ualentia laborum virtutum, tamen contentus sunt dici, quia Christus voluit ostendere duos discipulos, si licet quid accipere deberent ab audientibus, & quod illud non men dicando fed ex debito acciperent, primum ostendit cum dicitur, Dignus est operarius cibo suo, id est nihil debet recipere operarius Evangelii, nisi cibum, id est necessaria ad vitam secundum cuius dicitur hic.

Mercede sua. Quia merces a merito dicitur, si ergo meritum est, debet unum esse, & ita cibum est debitus praedicatori, & ille est merces sua quia dignus est non quidem quia laboratur, vel quia multum aut pauci laborant, vel laborando multum aut parum profuit, fed dignus est hac mercede, vt sustentari valeat ad hoc quod laborare possit &c. vide auctorem sup. Matth. tom. 4. cap. 10. q. 67.

Alia transire de domo in domum. Non mitteretis hospitium, sed dicit auctor Ioseph. Matth. loco citato, q. 40. in fine. Quare autem Christus iussit discipulis non mutare hospitium, vide ibi. q. 7. similitur aut discipulis licet mutare hospitium, si tamen esset, retento priori hospitio, vide ibi. q. 72.

Et in quocumque ciuitatem intraueritis, & suscepint vos, in illa manete quae apponunt vobis &c. Exponitur aliqui, qd intelligitur, quod non quia exire de illa domo in qua manebant, sed ibi praedicarent, & cibum fumerent, & c. fed hoc non est verum quia sic faceret contra Christi mandatum, praedicantes in oculis, & p. oper multas alias rationes quae offeruntur ab aduersariis, fed intelligitur de ciuitate, & non de domo, quod patet, quia dicitur.

In quocumque ciuitatem intraueritis, & suscepint vos, manete quae apponunt vobis, parate etiam, quia sequitur. Et curate infirmos qui in illa sunt. Et tamen non solum curabant infirmos illius domus, iam qui hospitabantur, sed et omnes qui offerebantur eis, non ergo praedicabant in domo, sed in plateis, &c. Vide auctorem sup. Mart. tom. 3. cap. 10. quest. 70.

EVANG. MATH. X.

Ecce ego mitto vos. Id est confidite! ecce mala passuri sitis, quia ego sum qui mitto vos, & qui, quid toleratis, pro me toleratis, qui possum vobis retribuere inferentiam, vide auctorem sup. Matth. tom. 3. cap. 10. post q. 89. circa illud. Ecce ego mitto vos.

Sicut autem in medio luporum. Ostendit modum mittendi, scilicet, non mitto vos in periculis armorum, vt uoluerit possitis subire gentes doctrine vestrae, sicut Nabuchodonosor Rex Assyriorum misit Holoferne, principem militum suum

vt omnes gentes sibi subiceret, & Deos earum destrueret vt; sed solum in Deum habere posset, Idcirco 3. cap. fed mitto vos sicut oues inter lepos, id est nulli ausus, nec nocere potentes, sed tales vos mitto, vt pressis a quolibet incurrant periculum. Vocat autem Christus lupos omnes illos, qui persequuntur etiam Apostolos praedicantes, & specialiter in intelligitur de Pharisaeis, & peritis tudeorum, qui primi fuerunt persequentes Apostolos vt dicit Hieronymus. Vide loco citato, super haec verba.

Sicut autem in medio luporum. Quare dixit Christus Apostolos esse oues, & quod mitti bai eis sicut in medio luporum ubi ostenditur qualis esse debet conditio Praetati in subditos, vide sup. Mart. loco citato, q. 91.

Estote ergo prudentes sicut serpentes. Erat ista prudentia in multis habenda primo in hoc quod custodirent se ab eis quae poterant sibi nocere in quantum possent, sine praedicatione nominis Christi, secundo quantum ad fugam, debet enim praedicator verbi Dei prudenter aspicere an quis vellet verbum Dei audire, vel omnes repellunt eum, & persequuntur terrore ad respondendum aduersantibus, quia inter duos Apostolos per quosdam humanas cautelas respondebant, vt se liberarent de persecutione quarto erat prudentia necessaria vt caute attenderent ne quis eos seduceret verbis, aut promissis vt cessarent a praedicatione nominis Christi. Vide diffusum apud auctorem loco citato, q. 94.

Estote ergo prudentes sicut serpentes. In serpentibus, & in brutis quibuscumque prudentia nulla est, sed dicuntur quia brutia large habere prudentiam in quantum imitantur hominem in quibusdam operibus prudentiae, & hoc modo dixit Christus prudentiam esse in brutis, & quia in serpente inuenitur aliquid astutiae posuit de eo exemplum. Ratio huius est, primo quia licet sit multiplex modus prudentiae in brutis, Christus voluit quod Apostoli imitarentur serpentis prudentiam est, prudentia eius nolle audire incantationem, quia timet quod verba illius sibi mala sint, ita Apostoli debebant esse prudentes, ut ad aure nolles eloquia mala, secundo fuit, quia serpens totum corpus, ex ponit vt capni custodiat, in quo vita est, & nos pro Christo qui est caput nostrum, & debemus omnia exponere terminis propter similitudinem in exendo plenam quod omni praedicatori cor tenet, sic dicit Rabanus, solet serpens eligere brutas simas per quas transiunt, ut eum pellem exuat, similitudinem aut transiens per angustiam viam uicem hominem omnino deponat, quarto vt discipuli Christi et contra faceret i quam serpens fecerat vt sicut per prudentiam serpentis homo deceptus est, Genes. 3. per prudentiam aspidem hominem liberarent, vide diffusum loco citato, q. 95.

Et simplices sicut columbae. Simplicitas solet accipi pro ignorantia, vel stultitate, & ita non accipitur hic, sed accipitur propter simplicitatem, id est sine dolo, quia simplex dicitur sine plura, id est non ambulans duplici corde, vide diffusum loco citato, q. 96.

Cauete autem ab hominibus. Tradent enim vos in Concilia &c. Christus denunciat Apostolis mala quae passuri sunt propter multa, primo ad ostendendum praedicationem suam, & tamen praesentiam, secundo vt per hoc nemo crederet quod Christi infusciuntur ista mala. Apostoli euenerunt, quia cum ipse eis praediceret, poterat illa excusare si vellet, terro fuit vt Apostoli non turbarentur, & admirarentur quando ista mala eis praedicebantur, quasi inopinatis quarto vt mala quae euenerunt facilius tollerentur, nam minus inculca sunt, quae praedicebantur, vide diffusum loco citato, q. 97.

Cauete autem ab hominibus. De omnibus hominibus intelligitur, quibus praedicaturi erant Apostoli, quia non debent considerare bonis verbis corum, sed diligenter cauere, quia multae fraudes latent, sic dicitur de Christo Io. 1. ad non se credat eis, eo quod ipse nescit omnes a fortiori gerit, qui non nouit cur alterius non se debet committere sed deus, intelligitur tamen specialiter de Pharisaeis, & scribis de quibus nunc loquitur, quia ab illis propter fraudes suas cauendum erat. Vide auctorem loco citato, post q. 89. circa haec verba.

Tradent enim vos in Concilia. Scilicet enim Apostoli fuerunt traditi coram Concilio, & multiplice aliquarum verbi, vt inlitteretur eis praedicatio nominis Christi, &

maxime inter Iudeos, ut pater Actu. 4. ubi principes populi Petro & Ioanni mandauerunt non predicare in nomine Christi, sed illi noluerunt. vide loco proxime citato, super hæc verba.

Ecce synagoga sua flagellabunt vos. Hoc est factum est apud Iudeos nam cum prædicaret Apostoli Christum flagella verunt eos, iubentes vitæ non prædicare, Actuum 5. & ita sæpe factum est, iam inter Iudeos quam inter gentiles, sed maxime intelligitur, de Iudeis, quia dicitur.

In Synagoga sua. Apud Iudeos autem dicitur synagoga ipsa multitudo quam Græci Ecclesiam, nos vero concionem vel multitudinis congregationem appellamus, & loquuntur Christus primo de Iudeis, quia ibi illi Apostoli prima mala passi sunt. Vide loco citato, super hæc verba.

Et ad præfides & ad reges ducemini. Qui erant isti reges & præfides, ad quos ducebantur Apostoli, & a quibus ducebantur ad illos. Vide loco citato. q. 99.

Et ad præfides, & ad Reges ducemini. Scilicet non solum in Synagoga, & conciliis Iudeorum tunc flagellandi erant Apostoli, sed etiam ad reges ducendi erant, & isti erant gentes, quia Iudei nullum regem habebant. Pæsides autem sunt ipsi principes Prouinciarum, a præfido dicitur, & isti constituébantur a Romanis in duos Prouincias, ut illos regerent, coram quibus Apostoli sæpe ducti sunt, & ab eis ad mortem damnati. vide loco citato post q. 96. super hæc verba.

Propter nos. Scilicet quia fidem Christi prædicabant, nā nulla delicta committebant contra legem aut societatem humanam propter quæ punirentur, sed solum quia Christum prædicabant. Vide loco proxime citato super hæc verba.

In testimonium illis. Quid erat testimonium hoc. Vide loco citato post q. 100.

In testimonium illis & gentibus. Idem Iudeis, & gentibus coram quibus ducemini, nisi quod ducamini ad reges & præfides erit in testimonium contra Iudeos, & gentes, quod prædicauerit illis, & non crederint. vide ibi, sup. hæc verba.

Cum autem tradent vos. Hic confortat Apostolos promittens illis assilutiam suam quando ducemini ad confessionem nominis sui coram regibus, scilicet cum tradent vos, idem iunctos cathenis, deducunt coram iudicibus. vide ibi super hæc verba.

Nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Christus conuenit Apostolis hoc primum, quod non cogitantibus eis, responsio occurreret sibi ad omnes, primo propter timorē tollendum secundo propter necessitatem imperitiae eorum. tertio erat ad ostensionem diuine virtutis. Vide diffusius loco citato. q. 97.

Nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Non solum prohibetur Apostolis ne turbentur, sed etiam vetatur cogitare quod respondeant. Vide saltem est quod dicitur aliqui quod Apostoli non vetabatur providere sibi responsionem, si haberent tempus cogitandi quod responderent, sed solum ut ferret eis turbatio, scilicet, quod si tempus non haberent non turbarent propter hoc, quia ipse dabit illis quid respondere. vide diffusius ibi, q. 98.

Nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. An Apostoli priusquam prædicarent cogitaret quid dicerent, & quia ista lora solum intelligitur, quando ducemini ad principes, quorum conspectus, & timor etiam sapienter reddit mutos. vide ibi, q. 101.

Nolite cogitare & c. Dabit enim vobis & c. An Deus reuelaret nobis quid prædicari sumus, sicut Apostoli faciebant, & an reuelaret nobis quid dicerentur finem cui per ipso ante reges ducimur, & quod contemnerentur Apostolorum qui fidem prædicauerunt, non habuerunt scientiam ex reuelatione, sed ex doctrina, & studio. vide ibi, q. 102.

Nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Quomodo dicitur hic quod non cogitant Apostoli quomodo respondeant, cum dicitur 1. Petri 3. Parati semper ad responsionem omni poscenti vos rationem de ea quæ in vobis est fide, & spe nam ibi inueniunt quod debent esse attenti, & cogitant quomodo responderent ad omnia quæ ista de fide & spe. vide ibi, q. 101.

Non enim vos estis qui loquamini, sed spiritus patris vestri qui loquatur in vobis. Quod est verum quod Spiritus sanctus loqueretur in Apostolis, & quod spiritus posset loqui in animi tripliciter, & ad quid hic locutus. vide ibi, q. 104.

Tradet autem frater fratrem in mortem. Idem accusabit eum ad mortem ante præfides quod Christianus sit. Vide ibi post q. 114. super hæc verba.

Erpulet filium. Ita erat duritia persecutor, quia pater qui maxime diligunt filium, accusabat eum ad mortem, sicut beatum Christianum accusabat pater eius Pohlenius, & interdim ipsi partes occidebant filios, sicut fuit de beata Christina, & de aliis. Vide ibi super hæc verba.

Et insurgent filij in parentes, & morte eos efficiunt. Illud erat maxime contra debitum naturæ quia iam tenebantur parentibus sua ut nunquam possint sufficienter retribuere Levit. 23. cap. ultimo & jam hic accusabat eos ad mortem sicut Luciam confitem Geminianum, accusant filius eius ad mortem quod Christiana esset. Vide ibi super hæc verba.

Et insurgent filij in parentes & c. Hec tanta tribulatio vi illi insurgenti in parentes et c. contrario, tribulatio propter multa, primo quia licet gentes errarent in multitudine. Deorum, putabant, quod cultus eorum, erat salus ipsorum, & per eos erat multis, & contemptus cultus ipsorum credebatur multis calamitates inducere reprobis, ideo insurgent filij in parentes, & parentes in filios, tanquam in destructores Religionis, per quos hæc omnia, & verba steterunt, secundo erat, quia persequentes Christianos putabant se bene agere, quia Zeli deuiant agabant, tertio erat quia Christus permittit illud ad gloriam doctrinæ suæ vi magis fore scrupulo veritas, & sanctitas eius videretur, cum per tot tribulationes planaretur in orbem, inuitis reprobis, & principibus terrarum, vi apparet quod non paruum fauorem, sed per Dei virtutem introductum erat, vi de diffusius ibi, q. 103.

Et insurgent & c. Christus prædixit Apostolis hæc tribulationem futuram eadem causa quæ ceteras prædixit. primo vi videretur quod ipse ista præfidebat, & poterat delinere, sed nolebat, quia sic melius erat fieri, secundo ut carerent speculatur Apostoli, quia credere ipsi, quod licet illi tribulationes insurgent, essent de solitis, quod tamen filij in parentes, & parentes in filios insurgent, a facili inuidiam erat, & sic non cauere, ideo docuit eos, vi illi a filijs, & parentibus cauere, quia illi eos traderent, tertio fuit ad consolandum speculatur in persecutione, illi qui magis affligent credentes in eum, quam persecutio ab extraneis facta, quarto, vi ostenderetur etiam futuris scilicet quanta sit potestas, & bonitas doctrinæ Christi, quæ tantum rigorem orbem introducta est, ut filij in parentes, & parentes in filios adextit parentum ipsius insurgent, quod facere nequeunt, sed potius toto orbem remittente introducta est. vide ibi, q. 106.

Et eritis odii a omnibus hominibus. Dixit hoc Christus primo ad ostendendum virtutem diuinam vi nihil humanum factum videretur in introductione legis Christi, quia illud per homines sit, quod fauore hominum sit, qui autem aliter odiosus est, nullum in eo fauorem habet, sed proferro nominis Christi erat propter hoc omnibus odiosus, ergo non introductus fides Christi fauore hominum, sed eius remittentibus secundo erat, quia putabant homines quod Christiani desisterent illis cultum per quem fides humana confirmabatur, & quia apud omnes homines erat aliqui cultus, qui repugnabat Christi doctrinæ, necesse erat, quod Christiani omnibus hominibus essent odiosi, unde dicit Christus quod eos tanquam communes orbis, terrarum hostes de orbis expellere tentabit, & ista fuit causa postmodum generalis odii contra Christianos tertio fuit, quia Diabolus cruciabat valde omnes homines, contra Christianos, videbat

I N D E X.

Videbat enim per Christi doctrinam cultum suum in toto orbe destitit, quarto erat, quia generale est, quod homines diuersæ fidei raro sibi in iera dilectione copulatur, sed mutuo aduocantur, sic dicit Hierony. hoc autem in perse actionibus crebro videmus, nec ullus est inter eos fidus affectus quorum diuersa est fides, erant ergo Christiani omnibus hominibus odiosi, quia diuersa ab omnibus religio eis erat, & satis necesse erat, quia Christiani erant odiosi cognatis suis, cum illi in inferis in patris, & e contrario, & etiam extraneis, & tamen nemo erat nisi aut cognatus eorum, aut extraneus, ergo omnibus hominibus odiosi erant. Vide auctorem loco citato. q. 107.

Qua autem perseverauerit usque in finem, hæc salua erit. Id est qui perseverauerit usque ad mortem in confessione nominis Christi, hæc salua erit, habendo vitam æternam. Hoc dicitur, quia propter magnitudinem tribulationis quas Christus prædicterat, aliqui forte inciperent, & non perseverarent, admonet ergo perseverare, dicens, quod si non perseverauerint, nihil prodest, quia omnia hæc tolerantur pro vita æterna, sed illam nemo habebit, nisi perseverans. Vide auctorem loco citato, post q. 114. in fine textus, super hæc verba.

EPANG. MATTH. XIX.

Dixit Petrus ad Iesum *Ecce nos reliquimus omnia &c.* Petrus interrogavit modo specialiter Christum, non quidem quia occurrit aliquod speciale sibi, de quo interrogare ad ipsum solum attineret, quia nomine omnium interrogavit, sed quia Petrus aduocatus erat, siue consensit legem apud Christum, ideo potius quam ceteri considerat secum quia fortassis videbat se constitutum in maiori honore apud Christum, quam ceteri essent, & ita ut maior, & representans personam omnium, pro omnibus loquitur, & ob hoc non solum semine pulsante ipse pro omnibus petebat, sed etiam quesito aliquo dubio ab omnibus, respondebat Petrus pro omnibus, sicut Matth. 16. cum Christus dixit ad omnes discipulos. Vos autem quem me esse dicis. Respondit Petrus. Tu es Christus filius Dei vivi. tertio quia Petrus erat aduentor, & sollicitior ad ista querenda, ideo fortassis citius occurrit ei in mentem ista querere, & alii aliorum. Vide auctorem super. Matth. rom. 5. ca. 19. quest. 185.

Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo erit nobis? Quæ situm fuit modo hoc nomine Apostolorum, primo tollendum dubium, dixerat enim Christus supra, quod facilius est camelum intrare per foramen acus, quã diuitem intrare in regnum Celorum. Quia fuerunt ergo discipuli, cum ipsi reliquissent omnia, an sic esset eis futurum quod discite imitare in regnum Celorum Christus autem responderet, quod non erit de eis sic, sed quod habebunt vitam æternam, quia diuites non impediunt eos, cum illas propter Christum dimiserint, secundo potest introduci et adhuc melius, quod adiuvent discipuli quomodo iuuenis quærebat vitam æternam, & quia diuites abicere iussus est, tristis recessit, in quo Apostoli putabant rem magnã esse diuitias continere, cum ille, qui omnia præcepta scripta uetat a iuuentute sua, & desiderabat vitam æternam, neque propter desiderit magnitudinem, neque passus est hoc in præceptis trahi potuerit ut diuites continerent, sed tristis recessit auditu hoc, Apostoli autem hoc fecerant, omnia derelictes, ideo rem magni meriti se fecisse putantes, quæ fuerunt quid eis pro hac re daretur, cum dixissent.

Quid ergo erit nobis. V. vide ibi. q. 186.

Ecce nos reliquimus omnia. Verum est quod Apostoli passim res erant, & tamen omnia dereliquerant. Quod dupliciter intelligi potest, uno modo quod dereliquerant omnia, scilicet omnia quæ habebant, ideo & si pauca haberent, dū tamen de illis nihil sibi reseruarent, sicut fecerant Anna nias, & Saphira, fraudulento de parte pretii agri Acti. 5. cedebantur omnia dereliquisse secundo potest accipi, quia omnia dereliquerant, id est concupiscuntiam omnium, nã licet pauca possiderent, multa poterant concupiscere, & multa sperare quia nemo tam infelix est, qui omnem bi-

bi speret detrachere debeat, ideo omnia relinquentes, quia omnia poterant concupiscere Vide ibi. quest. 187.

Ecce nos reliquimus omnia &c. Causa sic dicendi fuit affectio nam ex magna affectione reliquerant quæ possidebant, relictur multo plura si illa possiderent, & ita opus fuit magni meriti æstimabant, & tanquam de magna re loquebantur dicentes.

Relinquimus omnia. Vide diffusius loco proxime citato.

Ei secuti sumus te. Hoc dixit Petrus primo ad ostendendum perfectionem operis, nam relinquere omnia non erat bonum in se, sed solum quantum ordinabatur ad alterum, & illud est sequi Christum secundo fuit quia Petrus volebat respondere iuxta ea quæ dixerat Christus, ipse in dixerat iuueni diuini. Vide omnia quæ habes, & sequere me, & ita duo mandabat, & quia non fecit illa iuuenis locutus est Christus contra diuites, nunc ergo Petrus volens innuere quod Apostoli impleuerant omnia quæ Christus mandauerat, & ideo quod non deberet eis esse difficultas ingressus Regni Celorum, sed quod magna premia eis danda essent, repetiuit illa duo quæ dixerat Christus. Vide diffusius quest. 188.

Ei secuti sumus te. Apostoli secuti sunt Christum in omnibus, primo in fide, & virtutibus secundo secuti sunt Apostoli Christum corporaliter euntes quocunque ille ibat. Vide diffusius q. 189.

Iesu autem dixit illis. Quamvis solus Petrus quæ fuisset nunc a Christo, ipse tamen respondendo direxit verbum suum ad omnes, primo quia causi erat omnium secundo fuit, quia licet solus Petrus loqueretur, non tamen solus pro se ipso loquebatur, sed ex preste pro omnibus cum ait.

Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Ideo Christus debuit respondere ad omnes. vide ibi. q. 190.

Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me in regeneratione. Varie potest consilium istud ablativus.

Regeneratione. Nam potest consilium cum isto verbo.

Secuti estis me. Vel cum illo verbo.

Sedebitis. Accipiendo primo modum, necesse est accipi regenerationem pro aliquo quod sit in vita quia homo non potest sequi Deum nisi in vita, & ideo accipit aliqui regenerationem pro baptismo, nam in baptismo dicitur homo regenerari vel renasci, Ioan. 3. sic accipit Hilarius dices licet sit quidam discipuli Christi in regeneratione, in laua, re baptismi, in fidei sanctificatione. & est sensus. Vos qui secuti estis me in baptismo, qui baptizati fuistis sicut & ego baptizatus sum quia ille baptizatus fuerat a leone, & Apostoli a Christo baptizati fuerunt. Vel fecisti estis me in baptismo, id est accepistis baptismum quem ego ministrant vobis, secundo potest accipi tenendo regenerationem quæ hic in vita quod regeneratio sit accipere esse spiritus tale de nouo quod est per fidem, ideo acceptio fidei vocatur regeneratio, nã per fidem incipit homo esse filius Dei, Ioan. 1. & tunc est sensus, qui secuti estis me in regeneratione id est qui secuti estis fidem quam ego prædico, accipiendo eam per quam homines regenerantur. tertio modo potest accipi constituendo illum ablativum regeneratione, cum illo verbo, sedebitis, & tunc est sensus, sedebitis in regeneratione, id est in die iudicii super duodecim sedes, & accipitur regeneratio pro resurrectione, & iste est verus sensus, vide diffusius ibi. q. 191.

Cum sederitis filius hominis in sede maiestatis sue. In hoc significant tempus glorie sanctiorum. vide ibi. q. 192.

Sedebitis & vos super sedes duodecim indicantes &c. An Apostoli quibus hominibus in generali iudicio competat iudicare. vide ibi. q. 193.

Sedebitis & vos super sedes duodecim indicantes &c. Quomodo darum fuit illud privilegium Apostolis, quia volebat quod non sit privilegium, quia hoc idem competit Regibus Austri, & Niniuitis, quia hic dicitur de Apostolis quod sedebunt super duodecim sedes indicantes duodecim tribus Israel, & supra 1. cap. dixit Christus, quod regina Austri surget in iudicio cum generatione ista, & condemnabit eam, & Niniuiti surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam. vide ibi. quest. 194.

Sedebitis & vos super sedes duodecim. Per istas duodecim sedes dicunt aliqui, non solum duodecim Apostoli, sed universi electi de signatur, & id fuit illi malis iuxta pauci sint, propter

I N D E X.

propter rēpēnē numeri per duodecim intelligitur, & tūc nulla est ipsantia de Iuda, siq; defectus de illo pariter, siue numerus efficiatur ipse maior secundo pōi dicit, qd accipiendo hoc dictum esse specialiter ad duodecim Apostolos, qui se n.p. fuerunt quodecim. Christus si hunc numerum ex aliqua rōne specialiter elegerat, quod non dicam fuit specialiter ad personas, sed ad officium & gradum Apostolorum, vide diffusius q. 195.

Sedebitis & vos super sedes duodecim. An illa ptemissio de sedendo super sedes, sicut Apostoli facta sit, vel extendatur ad aliquos alios, vide ibi q. 196.

Sedebitis super sedes duodecim. Quare Christus solas duodecim sedes nominauit, cum ad illi Apostoli, sedere debuissent ad iudicandum, vide ibi q. 197.

Sedebitis & vos super sedes duodecim &c. Cum multi alii pter Apostolos super sedes debuerent sedere, in resurrectione, & nominauerunt Apostolos, quia voluit eorum privilegium exprimitur, eo quod erant pēpuli, quare et non dixit de discipulis, quod sederent super sedes, nam ē discipuli pter Apostolos habebat Christus, & videtur quod ad consolidationem eorum debuisset eis dicere, quod sederent super sedes, vide ibi q. 198.

Sedebitis & vos super sedes duodecim. Cum Paulus & Barnabas fuerint Apostoli quare non assignauit Christus sedes pte eis sicut per alios sunt aut illi Apostoli electi per Spiritum sanctum Act. 13. Escriptura inquit Paulum & Barnabam in ministerium, ad quod assumpti eos, & non fuit de duodecim, quia illi a Christo electi fuerunt, Paulus autem & Barnabas post Christi assumptionem segregati sunt a discipulis sanctis, vide ibi q. 199.

Sedebitis & vos super sedes duodecim. Quare pro beata Virgine non sunt sedes assignatae, cum sedes petrim ad ad honorem, & detur propter magnitudinem meritorum, & illa fuerint in Virgine maiora, quam in omnibus Apostolis, vide ibi q. 200.

Sedebitis & vos super sedes &c. Qm Apostoli sedebunt super duodecim sedes, & quare erunt istae sedes, vide ibi q. 201.

Iudicantes duodecim tribus Israel. Qm Apostoli iudicabunt duodecim tribus Israel, & an iudicabunt alios ppter duodecim tribus Israel, & quare istas duodecim tribus iudicabunt, vide ibi q. 202.

Iudicantes duodecim tribus Israel. Quid hoc poterit frare, qd Apostoli non permittant ad duodecim tribus, ita ut iudicio cōparēt eis eos cōdemnanti, nam & dicit Christus, iudicanti Apostoli oēs gētes iudico cōparationis sed solum Iudeos, quia ad illos habebat aliq. causam cōparationis, qd non habebat ad alios gētes, vide ibi q. 203.

Iudicantes duodecim tribus Israel. Quo fiet hoc, quia vñ quod tunc non iudicabit Apostoli ubi Leui, quia illa non est una de duodecim, sed ppter illam erant duodecim tribus ut patet Num. 1. & 2. & c. & tanē vñ irrationabile, quod egerat tribus iudicant, & non Leui, vide ibi q. 204.

Iudicantes duodecim tribus Israel. Cum Apostoli & aliis dā dā sit auctoritas iudicandi, quod fedat ad iudicandum in die iudicii, si hoc solū vñ specialiter in pmiū voluntarie pceptis, vel propter quod, nam solet dici, quod propter pāpēritatem voluntatis iam deit ista potestas, vide ibi q. 205.

Iudicantes duodecim tribus Israel. An soli homines aliqui cū dō iudicabunt, vel etiam Angeli, vide ibi q. 206.

Et omnis qui reliquerit domum &c. Quo domus, & agri relinquantur ab aliquo propter Christum, vide ibi q. 207.

Et omnis qui reliquerit domum &c. Dixit hic Christus propter duo primo ad tollendum dubium quāntū ad personas, cum dixerat ad duodecim Apostolos.

Vosque secuti estis me sedebitis super duodecim sedes iudicantes duodecim tribus Israel. Ex quo putaretur quod solus illis cōcessa erat potestas iudicandi, & ita ceteri non crederent huic honorem sibi descendendum ē si relinquit omnia, Christum si querunt. secundo fuit dictum ad tollendum dubium quāntū ad res relinquendas, & ut dē fuit ne cessarium, quia dixerat supra Christus inueni, si vis esse perfectus, vnde, & vende omnia, dubium erat quid pro Christo relinquendum esset, & illud Christus ex planis hic, vñ de diffusius ibi, q. 208.

Et omnis qui reliquerit domum &c. Quomodo fratres, sorores, parentes, & cetera relinquuntur, & quando relinquere oportet eos propter Christum, vide ibi q. 209.

Vel fratres aut fratres aut patrem. An licet alicui dimittere filios, fratres, vel aliquam eorum, vide ibi q. 210.

An patrem aut matrem. An licet propter Christum patrem & matrem dimittere, vide ibi q. 211.

An uxorem. An licet uxorem dimittere, vñ de q. 212.

An filios. An licet propter Deum filios dimittere, vide ibi q. 213.

Quare autem Christus talem ordinem tenuit in nominando illa quae pro eo relinquenda erant, quia vñ quod non tenuit cōuenientem ordinem. Nam prius nominauit quod minus erat, scilicet uxores, deinde qd grāius, & maius erat, scilicet, & uxores, & filios dimittere, vide q. 214.

Propter nomen meum. Quid huiusmodi discendant exprime dō pp quid ista dimittenda fuerint, in Mar. dicit hic, qd relinquere pp nomen meum, Marcus vñ dicit, pp me, & pp Evangelii, Lucas dicit pp regnum Dei, vide ibi q. 215.

Centuplum accipiet. Quid sit centuplum, & quando recipiatur, an in vita, vel post mortem, vide ibi q. 216.

Centuplum accipiet. Quare Christus posuit hoc de temporalibus retribuitur, qd intentione eius erat abstrahere hoīes à terrenis, & animas eorū Celsis subinferre. Quid ergo posuit retributione de temporalibus, vide ibi q. 217.

Et vitam aeternam possidebit. Quare Christus addidit hic.

Et vitam aeternam possidebit. nam iam vñ quod erat promissa vita aeterna, dicitur, n. Christus inueni quod sit volebat in gredi ad vitam, seruaret mandata, & postea ad perfectionem hominis quod verdetur omnia quia habebat, & ita tamen discipulis dicebat de relinquendis. maius, quod ad magnū perfructum pertinebat, id intelligebatur quod daret eis vitam aeternam, & non erat necesse exprimere, vide ibi q. 218.

An aut illi de quibus hic dicit quod reliquerunt propter Christum domos, fratres, sorores, &c. habebant sedes ad iudicandum sicut Apostoli, & an extendatur pmissio ista etiam ad illos, vide ibi q. 219.

E P A N G I O A N . X P .

H AEC mandata vobis ait dñs genti uniuersae. Vide in primo Evangelio de conuocato Apostolorum, super illa verba. Hoc est pceptum meum, &c.

Si mundus vos odit, scite quia ego propter nomen vobis odio habui. Mundus accipitur hic pro hominibus mundanis, quos vocamus mundanos, quia ea sola quae in praesenti vident de fiderant, & sensus est.

Si mundus vos odit, id est homines mali habuerint: vos exosos, vide ad hunc sup. Mar. 13. c. 4. q. 74. ante medium vbi dicit mundum accipere multipliciter.

Si mundus vos odit. Illud odium & persecutio, inter viros mundanos, & iustos, est propter contrarietatem operū, & quia mali putant quod iusti vitam bonorum est ad improprium eorum, sapientia, vbi dixerunt impij. Circumueniamus illam, qm iustus est nobis, & contrarium operibus nostris, & in prospera nobis peccata legis, & diffamant in nos peccata disciplinae nostrae, graui est nobis ad audendum, quoniam diffinitus est alia vita illius, vide loco proximo citato, in fine quæstionis.

Si mundus vos odit. Vide in tertio Evangelio super illa verba & ceteris odio omnibus hominibus.

Si mundus vos odit, &c. Non est mirum, si mundus, hoc est viri mundani, & peccatores, homines odii habeant, cum seipsum quoque odio habeant, & saltem, quod aliquando seipsum inueniunt, est enim tale conditio prauorum, vide ad hunc in de statum animarum post hanc vitam, in secunda conclusioe principij circa medium.

Si mundus vos odit, &c. Non est mirum quod prauis alios odio habeant, cum nec ipsam seipsum diligant. Vide loco praesime citato.

Si inuitus vos odit. De odio vide in eō tribus. Verbo odii, si de mundo fuisset mundus quod finis erat diligere. Vide sup. Matt. 23. c. 4. q. 4. circa medium.

Si de mundo fuisset, &c. Estatur discipulis Christus ad patientiam, de qua vide in tribula cōi Verbo Paterna, Non est sermo maior Domini suo. Hic accipitur de maiori bonitatis, & id est Dñs humiliter se, ad aliquod agendum, dignum

I N D E X.

dignum est, quod seruus se ad illud humiliet, & etiā si Dominus iniurias tolerat, non est indignum quod seruus illas sustineat, & in hoc Christus confortat discipulos assimilando eos sibi in odio, et in homini honor, quā assimilauerit alicui viro excellenti, & in hoc habent quidā poli non solum quod consoletur, sed etiam gloriatur in tribulationibus Christi similes fieri. Vide autorem super Matth. tom. 3. cap. 10. q. 13.

Non est seruus maior Domino suo. Seruus nūquam est maior Domino quamdiu seruus est, licet contingat maior fieri postquam fuerit liberatus a seruauit sic dicit Chrysostomus. Vide loco proxime citato.

Sed hac anima facient vobis p. p. nomen meum. Vide in tertio Euangelio superiori, super illa verba, & etiam odio omnibus hominibus propter nomen meum.

Si opera non fecisset in eis qua nemo alius fecit peccati non haberent, &c. Dicunt quidam quod apparebat Christū esse Deum ex miraculis quae faciebat, quia Propheta faciebat miracula orando, & cū quādā difficultate quasi non esset in eis potestas ad hoc, sed ab exteriori illam haberent, Christus autē dicebat mortuis surgite, & immediate surgebant Luc. 7. & Io. 11. ideo apparebat ipsū esse Deum, sed iam illud non facit plenā probationem, bene tamen est signum ad hoc ostendendum, si quis tamen velit perorare, non probat sufficienter, quia potest dici, quod Christus non erat Deus sed fuit Propheta magnus Deo acceptus quam ceteri Prophetae, ideo concessit ei facere miracula excellentiori modo quam alii fecerāt. Alii dicunt quod nō solum ex modo sed et ex rebus factis apparebat Christum esse Deum, quia plurima miracula & maiora fecerat, quia Propheta, & per illud ipse ostendit se esse Deum, dicens.

Si opera non fecisset in eis qua nemo alius fecit, peccati non haberent autem autem viserent, & oderunt me. Sed tamen dicendum est, quod etiam ex maiestate miraculorum non constat necessario ipsum esse Deum, quia potest dici quod ita tanquam viro sancto concessit Deus maiora miracula facere, & excellentiori modo, est ergo illud signum, sed non plena probatio, dictū autē Christi nō probo solum ex eo quod fecit maiora miracula quam alii, sed quia fecit ad ostensionem virtutis suae. Et hoc modo intelligitur, id quod dicitur hic, filius.

Se non fecisset opera in eis qua nemo alius fecit peccati non haberent. Idem si non scilicet magna opera ad ostensionem virtutis suae, talia autē nemo facit, quia nullus Prophetarum fecit nisi miraculum ad ostensionem potestatis suae, sed ad Dei gloriam, & ad alios fines, & non potest intelligi de sola differentia magnitudinis operum eius ab aliis, quia tunc potius crederetur quod quilibet Apostolorum esset Deus, quam Christus faceret Deus, & a plura valde miracula, & maiora fecerunt aliqui eorum, quā Christus fecit ipse dixit Io. 14. Quia credit in me opera sua quae ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet, & tamen nemo Apostolorum faciebat miracula ad ostensionem potestatis suae, sed ad ostensionem glorie Christi, & confirmationem legis eius quam ipse praedicabant Marc. 16. Illi autem profecta praedicauerunt vbi quae Dominus cooperante, & sermone confirmante sequentibus signis. Vide autorem super. Marc. tom. 3. cap. 9. q. 21. Vide etiam q. 29. circa finem, & q. 32. & cap. 11. q. 24. & q. 32. & tom. 4. cap. 1. q. 12. & c. 16. q. 92. & tom. 5. cap. 20. q. 13. in fine, & cap. 21. q. 150. Vide etiam q. notata sunt feriat terra post quādam Dominicā Quadragesimae super illa verba. Nūquid veteris conuenerunt principes quia hic est Christus, & de Apostolis autem habes multa in communi tabula Verbo Apostolorum. Vide ibi.

IN COMMUNI VNVS MARTYRIS.

EV. ANG. LVC. E. IX.
Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat Crucem suam, & sequatur me. Non accipitur crux pro lignea trabe, quia illa accipere nullius utilitas est, sed solum cum venerari debemus, in quantum est signū nostrī redemptoris, sic enim dicit Greg. Non hoc dicit vtrabem super humeros apponamus, & etiā quia diff. Si quis vult post me venire abneget semetipsum, & tollat Cru-

cem suam, &c. Per viā tribulationū, & crucis vult Christus, quod perueniamus ad gloriam; cum Actu 14. dicitur per multas tribulationes autem uos intrare in regnū celorum. Vide autorem, super. Marc. tom. 4. ca. 17. q. 22. anie medium.

Ei tollat Crucem suam. Tribulationes non sunt timēde in hoc mundo, primo quia facile tolerantur, & consolatō uem habent admixta, & quia breues sunt, & quasi momentaneae, & quia per eas peruenitur ad futurā. Vide autorem super. Marc. tom. 1. cap. 6. quēst. 199.

Crucem suam. Aliquid ergo nostrū est, & nobis inexistens quod crux vocatur. Dicendum ergo ut quidam volunt, quod Christus hic Apostolos inuitabat ut non dolerent, nec timeant subire mortem crucis, sicut ipse subiturus erat. Non est tamen intelligendum quod Christus locutus fuisset adhuc aliquid de morte sua secūdo potest accipi pro cruce, memoria, vel cognatione crucis Christi, ut crucifixo compariens quodammodo in cogitatione nostra illi cōiungatur. sic dicit Hilarius. Indignus est Christus, qui non crucem suam in qua compariatur, & cōmunitur, & cōsepeclitur, & cōfugitur accepit dominum ut scilicet in hoc sacramento desiderari potest accipi crux pro memoria mortis, quia ista cogitatio est afflictus Ecclesiā 4. O mors quam amata est memoria tua nomen. Sic dicit Christus. Non hoc dixi ut irārem super humeros apponamus, sed ut sentiper mortē per oculos nostris habeamus quanto potest accipi crux pro laboribus, quia crux a cruciari dicitur, cū n. quoniam labore sponte insinuat, dicitur se cruciāgere, quia non compacer desideris carnis, & sic qui nulla bona fecerit uolunt, habent mundum crucifixum ad Galat. 6. mihi mundus crucifixus est, & ego mundi. mundus est mihi quidam labor, & ego sum aduersus mundum. quomodo dicitur crucem accipere qui de malis proximo dolet, quasi in capso illa sustinet. sic dicit Gregor. Crux quippe a creatura dicitur, & de duobus modis crucem banulamus cum aut per abstinētiā crucem affligimus, aut per passionem proximi necessitatem illius nostram cōpamus. & tamen hic proprie accipitur. quanto mō, & quoniam quilibet tenet crucem suam portare, & affligere se ipsū non consentiendo desideris suis, ut Christo placeat sic dicitur ad Galat. 5. qui aut sunt Christi, secundū Christum carnem suam crucifixerunt cum uinis, & concupiscentiis, & hoc Christus suadebat hic, quod ad istos labores quilibet se disponeret, nam & si non tenemus aliqua opera laboriosa supererogationis facere, tenemur tamen esse in animo dispositi ad sustinēdū quocūque labores, etiam mortem crucis, ut Christo nō displiceamus, ut dicit Christus. Vide autorem super. Marc. tom. 3. cap. 10. quēst. 129.

Qui enim uoluerit animam suam saluam facere, perdet eā. Qui autem perdidit animam suam propter me inueniet eam. Anima accipitur multipliciter vno modo pro ipsa, Leuit. 2. Anima quae obuietur sacrificiū, hō, & iste est modus loquendi in veteri testāto sēdo, accipitur pro vita. Reg. 22. Qui quis fuerit animam meam, & cetera animam tuam. & tertiū accipitur pro spiritu. Leuit. 17. Anima carnis in sanguine eius, Christus etiam. Hic autē accipitur anima per vitam, & sicut mō accipitur cōuer in nouo testāto sic dicit Christus Io. 10. pono animā meā pro ouibus meis, vitam meam & Io. 21. dixit Petrus Animam meam pro te ponam non a. potest accipi hic anima pro spiritu, quia dicitur, qui perdidit animam suam, inueniet eam, & tamen animā, spiritus nō potest perdi hic aliquo modo, quia non moritur, nec affligitur, nisi accipiat perire per peccatum, & tunc qui perdit animam suam hic, perdet eam etiam in aeternū, & ad hoc quod in aeternū inueniat, oportet hic inuenire, & per gratia mereri, q. est animā lucram, & non potest accipi a se ipso, quia dicitur qui inuenit animā suā, & sic ista a se est aliquid hōis, & nō ipse hōis autē a se ipso hōis accipit uocatur absolute anima, & non dicitur cuius est, sicut Leuit. 2. anima quae obuietur sacrificiū. Accipitur ergo anima pro vita, quia vita est aliquid hominis, & tunc uerit est, quod qui inuenit hanc animā suam perdet eam in futuro, quia illud inuenimus, quod lucramur, illud ueritatem lucrat qui habet eam lucidam, qui autē hic frui-

I N D E X.

tur omni locumidine seculi nihil prohibens cordi-
suo de desideris sicut dicit Ecclesiast. 4. Viam huius sa-
culi hēt, quia nō pōt maior quis habere in saeculo. Hic
aut viam perdit, qui in miseriis vivens, nullis bonis fru-
itur, sed inuitur sine fine pro Deo, sine ex alia causa.
Animam aut inuenit in futuro, qui bonis futuris fru-
itur, beatius exultans, quia omnem bonū quod excogita-
uit p̄r p̄s debuit beat perdit aut animam suā in saeculo
eo qui multa miseria patitur, infernali carcere man-
cipitus ē, dicit Remigius. Alia aut in hoc loco non sub-
stantia dī intelligenda sed hxc vita p̄sens, & po-
tēst intelligi de persecutionis tempore, in quo homo
debet vitam itam abiacere p̄ Christum ut illam ne-
gare cogatur, sic dicit Remigius. Qui hanc tempora-
lem lucem & eius dilectiones & voluptates tempore p̄
secutionis per contumeliam nominis sui contemplerit,
animam suā inueniet æternam salutem. Vide auctorem
loco proxime citato. quæst. 140.

*Qui enim valuerit animam suam salvam facere perdet eā
&c.* Vide quæ notata sunt sub verbo post Dominicam
in passione, super illa verba. Qui amat animam suam
perdet eam &c.

*Quid enim prodest homini si universum mundum lucratur,
anima vero sua detrimentum patitur?* Profecto nihil p̄
dicit homini, esse iocum vincturū Dominum, si tamen p̄
peccatum ab æterna felicitate secludatur, nullam enim
aliam requiem animam habere potest, nisi ad Deum p̄se-
nterit, quia nunquam consummatur desiderium eius,
quoque ad illum veniri. Vide auctorem sup. Man. h.
tom. 3. cap. 11. q. 58. circa illud. & inueniet requiem
animabus vestris.

*Quid enim prodest homini si universum mundum lucratur?
&c.* Nihil profecto prodest, nam bonum hominis sa-
lum consistit in Dei visione, & nunquam quiescere po-
test anima, quoque Deum clare videt. Pro quo vide
auctorem, loco proxime citato. q. 67. ubi hoc diffinit, &
egregie tractat.

*Quid enim prodest homini si universum mundum lucratur,
anima vero sua detrimentum patitur?* Homo se habet
ad animam suam dupliciter, scilicet modo vi ad tem suā
præfessionem, Alia nō, vt ad tem ab obiecto com-
muni datam, & de qua ratione reddidit Iesus. Quam vi ad pri-
mum quia est res præfessionis, & nostra, debemus
adhuc custodire ne periam, quia perderemus ma-
ximū bonū nostrum, Quia vero est aliud bonū com-
mune sum a Deo, debemus taliter ministrare regēdo vi cū ip-
se petierit talitē, inueniet ut patet ad reddendum il-
lum, quod in morte sit. Vide auctorem sup. Mat. h. tom.
6. cap. 14. q. 148. circa principium.

EVANG. IOAN. XII.

*Nigrum frumentum cadens in terra mortuum fuerit
&c.* Totum hoc Evangelium explicationem habet, sub
batho post Dominicam in passione. Vide ibi.

EVANG. MATTH. X.

Nolite arbitrarī quia pacem veni mittere in terrā, &c.
Pax civitatis tranquillitas quedam, secundum quā nō in-
peditur q̄s in operatione sua, unde dicit Aug. 19. de Ci-
uitate Dei, quā pax est tranquillitas ordinis, audiat igitur
pax bona esse, respectu boni, quod quis consequitur
ablati impedimenti per pacē, si aut pax asserit impedi-
mentum ad agenda m̄ mala, quæ cupimus, pax mala est, se-
licet enim bellum esset, per quod a malis impediuntur
sic enim homines ante Christi adventum pacem quan-
dam habebant, muto sibi concordantiam in cultu idolo-
rum, Christus, aut pacem istam abtulit, quia hoies ad
veritatem fidei vocavit, bonum ergo fuit hanc paximā
pacem auferri, quæ hominibus æternam mortem indu-
cebat, sic dicit Christus. Vide diffusius apud auctōrē su-
per Matth. tom. 3. cap. 10. quæst. 10. 13.

*Nam veni pacem mittere, sed gladium. veni enim separare
hominem &c.* Dixit hoc Christus ex consuetudine scri-
pturæ, quia licet ipse non fecit, sed illorum malitia, dici-
tur ipse fecisse, sicut dicit ad Rom. 9. quod Deus cui vult

misericorditer, & quem vult in durat, Deus tamen neminem
indurat, sic etiam 16. dicitur. Excusa cor populi huius, &
aures eius agrava, Deus tamen neminem excusat, sic
dicit Christus, quia aut ipse Christus hanc separationem
non fecit, sed illorum malitia, iamē dicit se facere, su-
eundem scripturæ consistentem, scripti est enim, de
dicit Deus oculos eius vi non vident, secundo dicitur quia
licet Christus non fecit illam divisionē, fuit aliquis ex
causis, nisi ipse non prædicasset, & prædicari iussisset
non fuisset illa discordia, sed manifesti orbis concordie
in cultu Dionymio, sicut prius manebat, ipse ergo
illam fecit. Vide diffusius, ibi. q. 132.

*Qui amat Patrem aut Matrem plusquam me non est me di-
gnus.* An liceret alicui ne displiceret parentibus, vel vt nō
aduei faretur eis non suscipere fidem, vel differte aliquā
tempore, vide ibi. q. 136.

Qui amat Patrem &c. An licet odire parentes, & filios no-
bis in hunc adiungimus, Vide ibi. q. 137.

Qui amat Patrem &c. An filius fidelis temeretur deferre
Patrem infidelē, sicut hæreticum, vel eum accusare. Vi-
de auctorem super Deuteronom. cap. 12.

Qui amat Patrem &c. Quare dixit hic Christus, qui amat
Patrem plusquam me & postea dixit, qui amat filiū, nam
magis pater amat filiū, quam filius patrem S. Eribi.
Vide ibi. q. 138.

*Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me non est me di-
gnus.* Vide in primo Evang. super illa verba, si quis vult
post me venire &c.

*Qui inuenit animam suam perdet illam, & qui perdit animam suam
pp̄ me inueniet eam.* Vide loco proxime
citato, super illa verba, qui amat animam suā perdet eā &c.

Qui recipit vā me recipit &c. Dixit hoc Christus ad allicie-
dū hoies vt suscipiant discipulos suos, & hoc multiplici-
ter primo, ostēdū hoc per honore vā, magnus, &
honor erat suscipiēti Apostolos, & discipulos, Christi
nam suscipiebant Deum, & non poterat esse maior ho-
nor, q̄ hospitem Dei esse, sic dicit Christo. Retribuitur
promissus suscipientibus, & primo tempore istū honorē,
vt Christum suscipiant, & et patrem, quid nūc hinc ho-
nor fiat æquale, vi quis patrem, & filium recipit, secū-
do ostēdū mercedis magnitudinē quā dicitur, mercedē
Prophecie accipiet, & mercedē iustitiae, & tamē magnitudi-
nem cōsate cum Prophecia in mercede, merito facit, vt hor-
tetur nos ad hospitalitatem, & ad oia opera misericordie
cum dicit, quicquid potui dederam eis et minimis istis,
quod extendi pōt ad omnes pauperes quarto dicit hoc,
vi suadent recipiētibz Apostolos ministrare eis neces-
saria, nam Apostoli non licebat portare pecuniā aliquā
vel cibis in via, sed oia haberi erant apud hospites, cū
quibus manebant Luc. 10. In eadē domo manet ecclē-
sies, & bibentes q̄ apud illos sunt, & quia hoc videretur
alicui durū, & aliqui recusatē dare eis hospitium, vt nō
deberet providere sibi in necessariis, hortatur Christus
eos ad hoc per magnitudinem promissionis, & id dicit
de calice aquæ si igitur, quod quicquid daret Aposto-
lis suscipis hospitium reputaretur ad mercedē. Vide au-
torem super Matth. tom. 4. cap. 10. q. 141.

Qui recipit vā me recipit. Inuelligunt vā nō, quod me re-
cipit, p̄ter teporē consolationem, nam missus tepra: fenat
p̄ socum mitterent, Christus tamen mittere Apostolos, re-
cipiendo hoc est verum, quia qui recipit Apostolos reci-
pit Christum, inuēit Christum, quicquid enim, pro aliquo
facimus, & si alius p̄ eo faciamus, ei facere dicit inuit. ter-
tio dicit hoc, vt incitet nos ad beneficiendū eum tantus
sit honor cuiuslibet beneficii, quod Christus recipiat.
quarto dicitur quia Christus pp̄ nimiam charitatem quā
diligit nos ad Ephes. 4. omnia quæ nobis sunt respirat
sibi ipsa: huius bona fide mala. Vide diffusius loco
proxime citato, quæst. 142.

Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ &c. Hoc dicit pri-
mo ad ostēdendū rectitudinem affectionis, nam opera
nostra non sunt meritoria, nisi habeant rectitudinē finis
& quia finis boni operis est Deus oportet pp̄ Deū agere,
quia aut recipit in nomine Prophetæ accipit eum pp̄
Deū, quia ipse est q̄ Prophetas constituit, & et recipit in
iustū in nomine iusti, pp̄ Deū agi, quia solus Deus est q̄ iusti-
ficat hoies, sed oia tollē alia sine indebitis, &
qua

I N D E X.

quia poterat quis Prophetam vel istum recipere pp
manen gloriam quasi magni honoris sit, quod Propheta
tam, & istum hospitio recipere, vel propier aliqd vti
le quod inde consequi intendit, quia tñe nullam mercedem
habet, tertio dñ qd ista ista nomina comperebant
specialiter Apostolis, nam licet illis omnibus pauperibus
applicari possit, Christus tamen loquebatur specialiter
de Apostolis, istis autē competens specialiter, tria no
mīa, quæ ponuntur hic, scilicet, Prophetia & istus, & discipulus
quarto dñ hoc, & probatur ad tollendū dubium,
quia Christus posuerat supra grauem penam nō
recipientibus Apostolis, & magna præmia recipientibus.
& quia aliquis possit dicere Domine nescimus q̄ sit
Apostolus, & discipulus tuus vt veros recipiamus, & filius
abiciamus, Christus dicit, quod non est in hoc mul
tum scrutandum, sed ad nomina personarum respiciendum,
Vnde si quis vocat se Prophetam licet non sit, &
accipiat vt Prophetam, erit præmium recipientis, sicut si
recipiet verum Prophetam, & ita est de istis, & discipulis.
Vide autē locum citato q. 141.

Qui recipit Prophetam &c. Cnm dicitur hic Christus recipere
Prophetam in nomine Prophetæ, & istum in nomi
ne istum, sit maioris meriti bene facere, & hospitio
recipere vitium bonum, quam minus bonum, vel non bo
num. Vide ibi. quæst. 144.

Mercedem Prophetæ accipiet. Dicunt aliqui quod recipiet
mercedem Prophetæ, i. ab illo a quo Prophetæ accipiet
mercedem, ideo a Deo, scilicet potest accipi quod accipiet
mercedem Prophetæ. i. qualem decens est recipere eum
qui recipit Prophetam, & mnc nihil significant q̄a,
certum est, quod quilibet recipiat talem mercedem
quam iustitiam e, eum recipere. tertio potest intelligi,
quod accipiet mercedem Prophetæ, i. qualem Prophetæ nō qui
dem æqualem, sed in aliquo similem & quod iste mini
strando temporalia, adiuvant Prophetam, & prædicato
rem in actu suo, quem non possent exercere nisi tempo
raliter adiuvaretur, quarto potest accipi quod mercedem
Prophetæ accipiet, idem tamen qualem accipiet si
esset verus Prophetæ ille, quem recipit, & hoc convenit
valde propoſitio. Vide diffusus ibi. q. 145.

**Et quicumq; potum dederit vobis ex minimis istis calicis aqua
frigida &c.** Hoc dñ primo ad significandum qd Eleemo
sina quantumcumq; sit parva, est accepta Deo, quia ni
hil minus esse potest quam modicum de aqua frigida,
& amandū illud, non perdit mercedem suam secundo
dñ propter simplices Apostolorum quia ab hospitibus
recipere debebat Apostoli necessaria ad vitam, & nō dis
currere de domo in domum, sed manducare, & bibere
quæ apud illos sunt, Luc. 10. & quia alius diceret qd
re te quia non poterat eis prouidere sufficienter, non habet
mercedem aliquam, dixit Christus quod etiam si so
lum calicem aquæ frigide daret mercedem nō perde
rent, tertio dicitur ad ostendendum quod nemo est qui
non possit Eleemosinam facere, nec aliquis pietu pa
uperitatis, quia nemo est qui saltem calicem aquæ frigide
dare non possit, quatuor dicitur ad ostendendum, quod
Eleemosina magis est Deo accepta est intentione dantis,
quam ex re data. Vide diffusus ibi. q. 146.

EVANG. LVCÆ XIIII.

**Alia est contentio inter discipulos. q̄ eorum videretur
esse maior.** Vnde de ambitione in communi talia, ver
bo ambitio.

**Dixit autem eis Iesus. Reges gentium dominantur eorum,
& qui potestatem habent super eas, benefices vocantur.** Vi
de sexta quarta post secundam Dominicum Quadage
simæ super illa verba, scilicet quia principes gentium do
minantur eorum, &c.

Qui autem non sic &c. Ponitur hoc ad ostendendum, qd nō cō
cordamus Iudaicis, & scribis in doctrina, illi enim cu
piebant primas Cathedras in Synagogis & primos ac
cubitus in cenis, & vocari ab omnibus Rabbi, & in his

non solum qui aliquo bono digni videbantur, sed et
nullo bono digni erant talia appebant, Christus aut
ex opposito docet nos, qd non solum qui digni non
sunt non ambiunt talia, sed et qui digni sunt illa nō cu
pant, sed potius se paruos sponte faciant alijs seruietis
secundo ponit hoc ad ostendendum differentiam inter
legem Christi ad alios status hominum, qd in lege
Christi aliqui principatus esse debebant, quia nullus sta
tus potest manere sine principatu, quia alius nullum esset
regimen, aut ordo, & quia status legis Christi, est valde
ordinatus necesse est, quod daretur principatus in eo, &
sic est, & tamē hoc Christus noluit, qd quod principes in
statu legis sue essent tales quales apud gentes, quia ibi
principes habent nomē principis, & beneficiorum, quia
si ab eis pendat, velut a principio quodam, & causa ef
ficiente, bonum subditorū, & in super dominantur, sub
ditōrū imponentes sibi onera quæ vere sint subditi co
rū, & quod eis tenentur ad omne obediētiā, & tribu
torū præstationem Christus aut vtrinq; abstinuit in
super principatu, qd principes nō subicerent alios sibi, qua
si subditos in ponendo illis onera, vt vere subditi, sed
potius qd principes acciperēt supra se onera subditorū,
& ministrarēt eis. In aut ex primo intelligebatur, nā
si princeps subiceret se subditis, ministrarēt eis, non se
uacaret beneficiorū vel causam boni eorū, quod ad su
perbiam, & inanem gloriam pertinet. Vide diffusus su
per Matth. tom. 6. cap. 23. q. 71.

**Vos autem estis qui permanistis mecum in tentationibus meis
&c.** Vide autem sup. Matth. tom. 5. cap. 19. q. 198. in
fine, & q. 199. circa medium.

**Et ego dispono vobis sicut disposui mihi Pater meus regnū,
et edatis & bibitis super mensam meam, in regno meo.**
Intelligitur hoc mystice, quia in scriptura solent ipse ima
lia intelligi per temporalia, vt ex iis q̄ animus nouit, fer
gat ad incognita q̄ nō nouit, vt ait Grego, & sic per cibū
& potum intelligitur delectatio q̄ erit in beatitudine.
Mahometistæ tñ turpes, & impientissimi viri, volunt
post resurrectionē beatitudinē futurā in delectationib.
ciborū, & potus, & venerunt. Vide autē locū sup. Mat.
tom. 2. cap. 5. q. 55. circa finē in responsione ad primum
argumentū ibi cum disputat autē, vtrum bonæ hæc
exteriora requirantur ad beatitudinem. Vide ibi.

Et edatis & bibitis super mensam meam in regno meo. Ex
hac auctoritate videbitur, alium posse inferri, qd resur
gentes resurgant ad vitam animalem, sicut videntur adhuc
nutritiui, & generatiui, scilicet, potus, vne tñ, som
no, vigilia, & huiusmodi. Et vel maxime, qd in hoc co
dem cap. dixit Christus, a modo non bibam de hoc ce
nimine vitis, donec bibā illud vobiscum nouū in regno
Dei, ergo in regno Celorū, erit potus, & cibus. Præterea
quia Isaie 65. cap. dñ serui mei comedent & vos esurietis,
serui mei bibent, & vos sitietis, serui mei lababuntur
& vos confundentur, ergo resurgentes veniunt cibū, &
potu fed tñ descendunt est, quod in resurgētib.
suis beatis, siue damnatis non erit ut alicuius animalis. Vn
de ad obiectiones responderet, quod oia illa intelliguntur
per metaphorā, in regno aut Celorū neq; est mensa,
neq; cibus, neq; potus, sed per illa designantur quedā
spirituales delectationes, & rō est, quia secundum sensū
sunt magnæ delectationes, potissime rusticis homini
bus in cibo, & potu cum aut Christus vellet eis innere
magnas delectationes esse in vita æterna, quales non sint
in hac vita, designauit eas per delectationes magnas hu
ius vitæ, quæ sunt in cibo, & potu. Vide diffusus apud
auctorem, super Matth. tom. 6. cap. 22. quæstio 128. vbi
longam disputationem facit de hoc. Vide etiam super
Matth. tom. 3. cap. 6. quæst. 184. in fine, & quæstio 110.
& tom. quarto, cap. 13. quæstio 53. circa illud; in regno
patris.

Et sedetis super thronos iudicantes duodecim tribus Israël.
Vide super Euangelium Ecce nos, reliquimus omnia
de communi Apostolorum, circa finem, super illa ver
ba. Sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes
duodecim tribus Israël.

I N D E X.

IN COMMUNI PLVRIMORVM martyrum.

EVANG. MATH. V.

Videtur Iesus turbas ascendit in montem &c. Totum hoc Evangelium explicatum habes, io scito omniū sanctorum. Vide ibi.

EVANG. LUCÆ. XII.

Atendite à fermento Pharisæorum. Vocatur fermentū Pharisæorum doctrina eorum mala, quia valde corrupta. nam sicut fermentum, existens parum in quantitate, alterat totam massam, & corruptum eam si superabundanter ponatur, ita & parva hæresis inficit totam bonam doctrinam, sic dicitur 1. Cor. 5. modicum fermentum totum massam corrumpit, et quantum ad hoc magis vocatur fermentum mala doctrina quam bona, quia doctrina bona, si pauca sit, adiuncta multæ doctrinae male non perimat eam vt faciat hominem bonum doctrina autem mala parua multæ doctrinae bonæ permixta, totum inficit, & hominem malum reddit, et hoc quia vt ait Dionysius, bonum fit solum ex integra causa, malum verò ex desectibus singularibus & ideo si quis vitium heresi tenet, etiam si tota alia doctrina sua sana sit, est hæreticus, & non e contrariò. sic ergo erit fermentum mala doctrina Ecclesiastica, quia valde alteratur, & corrupti, sic dicit Hieronymus, fermentum enim hanc habet vim, vt si farina mixtum fuerit, quod parū videbatur crescere in manibus, ita & doctrina mala si vel modicum scintillam inierit, peccus in breui flamma com crescat ingens, & totam hominis positionem ad se trahet. Vide autorem super Math. tom. 1. cap. 16. qu. 23.

Attendite à fermento Pharisæorum. Quod fit fermentum Pharisæorum, & quæ erant eorum mala doctrina. Vide ibid. quæst. 24.

Attendite à fermento Pharisæorum. Quare Christus dixit, Cauter à fermento, & non dixit à doctrina, cum potuisset aperte dicere. Vide ibid. quæst. 25.

Attendite à fermento Pharisæorum. De heresi, & de heretici vide in communi tabula, Verbo Hæresis. & verbo Hæreticus.

Nihil autem opertum est quod non reueletur, neque absconditum quod non sciatur. Hoc dixit Christus ad consolationem Apollolorum pro malis quæ passi erant, nam multa dictum erant Iudeis contra illos, Christus autem dixit ne timueritis eos, & subdit causam.

Nihil opertum quod non reueletur. Id est si nihil est opertū quod nō reueletur aliquando, solent enim homines valde timere infamiam, vel mala pati, quia sunt homines promissi ad credendum in alia, scilicet cum de aliquo mala dicuntur, facillime credunt, quod vera sint, & si quis mala parit, credunt illa emissa, & sepe qui parit, plus dolet de fama laesa, quam de malo quod tolerat, ita omne erat, ergo Apolloli dolere quod multa ferrent contra eos, tanquam contra malefactores, ita vt non solum paterentur, sed etiam valde infamarentur, in quo Christus consolatur eos, dicens quod non occultaretur veritas huius rei, quia licet Iudei conaretur ostendere eos tanquam male factores, necesse erat, quod aliquando constaret eos fuisse viros bonos, & Iudeos viros peccatores, & ceteros homines qui persequebantur illos. Vide autorem super Math. tom. 1. cap. 10. qu. 114.

Nihil autem opertum est quod non reueletur. &c. Potest intelligi vno modo, quod nihil est nunc opertum, quod non reueletur, scilicet in die iudicii, & ideo ibi apparet Iudeorum iniquitas, & in hoc gaudere debeant Apolloli, & quilibet homo cuius fama iniuste laeditur, quod veritas omnium rerum aliquando scietur; nam si nunc aliquis infamatur, iniquum est firma opinio, quia quidam credunt, & alij non, & etiam iniuste infamia potest peruenire ad omnes, in die autem iudicii, omnes

veritates scientur ab omnibus, & certissime scientur, ita vt nemo dubitare possit, ideo ibi homo erit verè gloriosus, vel infamis. nunc autem tam fama, quam infamia ex quadam in certa opinione dependet, sic dicitur 1. Cor. 4. Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit unicuique à Deo, & propter hoc non est hic multum infamia timenda, quia aliquando reparabitur, sic dicit Apollolus eodem. cap. Mihi autem pro minimo est vi à vobis iudicari, vel ab humano die, quasi dicit, ego non curo quod aliquis homo me indicet bonum, vel malum in hac vita, quia postea reueletur veritas, & erit unicuique laus à Deo, secundo potest accipi, quod infamia quam persecutores Apollolotum contra ipsos faciebant, poterat aliquando durare, quando veritas nescirebatur, & tamen in breui etiam ab hominibus veritas illorum sciretur, & quomodo persecutores intus egerant, quia quantumcumque occulte molirentur infidias, necesse erat quod publice postea scientur, etiam si in cubiculis suis illa cogitassent, & sic accipitur hic dum dicitur.

Qua in tenebris discipuli in lumine dicuntur, & quod in auro locuti esset in cubiculis, pradicabuntur in testis. Et ille sensus est adhuc melior, scilicet quod magis de propinquo Christus promittit eis veritatem reuelandam, & auferendam ipsorum infamiam tertio accipitur aliqui.

Nihil opertum quod non reueletur. Scilicet omnia que in uertit testamento in figuris occulta erant, reuelanda erant, & dicunt ipsa per Apollolos reuelata, & ideo non debent timere infamiam, sicut dicit Remigius, scilicet. Quia ce debetis timere vestros persecutores, cum tanti sitis dignitatis, vt per vos ocula miseria legis, & Prophetarum sint manifestanda, & tamen non est ille sensus multum conueniens, sed alius à littera. Vide loco proxime citato.

Neterreamini ab iis qui occidunt corpus &c. Aliqui dicunt, Noui, quod timor, & alia passiones non sunt in sapiente, id est in virtuoso, dicunt enim, quod in sapiente non cadit perturbatio, omnes tamen passiones sunt quædam perturbationes animæ, ideo eas in virtuoso negant, dicentes non esse timorem in eo sed cautelam malorum. Quia tamen veritas est, quod in quolibet homine est timor, quia si fortitudo contra timores, & audacias. 3. & hic, necesse est quod tam in virtuoso, quam non virtuoso sit timor, sed in hoc differt, quia virtuoso recte se habet circa timores, per firmitudinem, non virtuosus autem timet magis quam debeat, vel non sicut deus, & patet quia timor est circa malum futurum ad illud fugiendum, & quia, cuiuslibet homini potest malum evenire, quilibet homo timet, & si non timeret, esset deordinatio naturæ, quia non posset cauere malum. Ex hoc autem sequitur, quod licet timere aliquid præter Deum, nam malum potest infligi homini ad hominem, & ab alijs rebus, ergo omnia ista timere licitum est, quæ possunt malum inferre. Vide autorem loco citato. qu. 117.

Ne timeamini ab iis qui occidunt corpus &c. Hoc potest intelligi vno modo, id est, nolite malum timere, quia timor de malo est, sed isti patrum malum inferre potuissent ergo parum timendi sunt, & quia Deus potest inficere maximum malum, est maxime timendum, secundo potest accipi, quia neminem timere debemus, nisi Deum, tanquam à seipso possit malum aliquod inferre, Deus autem solus est qui potest facere nobis malum, quod voluerit, ceteri autem non possunt, nisi quantum à Deo permittuntur, & sit etiam Deus ager hoc, & ita est, vt dicitur Amos 3. est malum in ciuitate quod Dominus non fecerit, quasi dicat non, est illud etiam conuenit litteræ inquam fuerit exemplum de passibus tertio potest accipi quod non sunt timendi homines, quantum ad hoc quod cessamus propter eos, & quod Deus iubet, & ille est vitæ sensus litteræ, nam homines timendi sunt, & alius prudenter facere & mitius propter innotem humanum, scilicet aliqua, quæ non sunt superphiciæ necessaria ad salutem, quæ tamen sunt necessaria, non sunt omittenda propter humanum timorem, quia

I N D E X.

omittere illa est offendere Deum, Et quod efficiatur digni poena aeterna, quam Deus potest nobis inferre, mala autem quae inferunt homines valde minora sunt, quia solum possunt occidere corpus. Vide autorem loco pro ximo citato.

Nonne quinquae passeris venient disponio &c. Voluit per hoc ostendere Christus, Deum habere providentiam, & curam de omnibus rebus nostris, etiam de minimis, quia si de illis minoribus providentiam habet, habebit à fortiori de nostris, hoc autem offendit per passeris, quae erant aues parvi valoris, sed de illis habet Deus providentiam abundanti enim passeris valde in terra Chanaa, ideo erant minores valoris quam ceterae aues, & propter hoc offerebatur à pauperibus, & ostendit Christus parvum valorem eorum ex moneta dicens, quod quinque passeris, veniunt disponio, id est venduntur, disponio, quod etiam genus monetæ minuitur. Vide autorem super Matthaeum, loco citato, quæst. 118.

Nonne quinquae passeris venient disponio? Loco huius dicti Math. 30. Nonne duo passeris afe veniunt, sed eadem sententia est, quia disponio, vel disponio significat duo pondera vendi dicitur à duo quod est duo, & pondus, & quodlibet illorum ponderum est .5. Sic dicit Beda, Dispositio genus est pederis levisissimi, ex duobus assibus compositi, & ita est et nomen ponderis, & est minimum pondus, & ob hoc etiam principium pederum, sicut vinit est principium novae aeternitatis, & propter hoc ponitur pro moneta minutissima. sic dicit Glossa. Quod autem in numeris est vnum hoc in ponderibus .5., quod duo assis, hoc disponio, ideo idem est dicitur, quinque passeris veniunt afe, & disponio, id est pederibus assibus, & duo passeris habentur pro uno asse, nam non poterat diuidi passer, ut darentur duo passeris & dimidius pro asse, & eadē sententia est sic, .5. passer dicitur quod decem passeris veniunt quadrupondio, id est pederibus assibus. Vide loco proxime citato.

Nonne quinquae passeris veniunt disponio. Cum Math. 10. cap. loco huius dicti. Nonne duo passeris afe veniunt? ergo alterum istorum Christus non dixit, quod ergo alter Evangelistarum scripsit quod Christus non dixit? Dicit potest vno modo, quod Christus dixit hoc pluries quia forte pluries de providentia locutus hoc exemplum induxit, & semel dixerit duo passeris, & iterum quinque passeris, quia non est inconueniens idem à Christo fuisse dictum, secundo potest dici, quod Christus semel hoc dixit & alterum eorum solum dixit, Euangelista tamen non curare principaliter de verbis, sed de sensu, & quia eadem sententia est quod duo passeris afe, & quinque disponio veniant, vnaque duos possit, & alius quinque, nec in hoc differt quod potius istorum dixit Christus, eadem sententia in utroque sit. Vide ibi.

Et vni ex illis &c. An providentia pertineat ad scientiam, & quid sit, & quid in se facienda non requiritur scientiam, sed dispositio, & quomodo dispositio & providentia differunt. Et quid providens, & ad quod proprie providentia pertinet, & quae sit differentia inter futuram & presentem. Vide ibi quæst. 121.

Et vni ex illis &c. An providentia Dei se extendat ad omnia, vel ad quendam, & quae sit, & quae quorundam Philosophorum opiniones de providentia. Vide ibi q. 121.

Et vni ex illis &c. An Deus habeat specialem providentiam de bonis, & quod pena non indigitur nisi propter peccatum, non tamen mala brutis promittuntur ex peccato & quod Deus habeat curam de bonis. vide ibi q. 123.

Et vni ex illis &c. An providentia excludat malum de universis, & mala cadant sub providentia, vel sint extra illam, & quod divina providentia non excludit operationes secundarum causarum, & quod illi malum nullum esset in rebus uniuersum esset in perfectum, cum etiam sint multa quae nunquam essent, si malum nullum esset & de rebus gradibus, scilicet quod diuersimodo consequitur suis finem, secundum naturam eorum. Et quae differentia sub

sunt diuina praesentia tam bona quam mala. & quod malum dupliciter potest. & quare hominibus malum ut in pluribus accidit, quam bonum. Vide ibi q. 124.

Et vni ex illis &c. An Deus habeat providentiam de omnibus immediatam, vel mediantibus aliis causis. Vbi ostenditur error Platonis qui posuit triplicem providentiam, & quod ad providentiam de rebus multa requiruntur, & quod intellectus diuinus non videret intelligendo singularia. Vide ibi q. 125.

Et vni ex illis &c. An executio providentiae fiat à Deo per se, & immediatam, vel mediantibus aliis, & quod ordo ratio est perfectior quanto ad minima magis descendit & quod quicquid fit in vniuerso à Deo est prouidentia, & quod omnis virtus operatiua exequitur providentiam Dei, & quod nihil est in vniuerso per quod non fiat executio diuinae providentiae nisi ipsa materia prima. Vide ibi quæst. 126.

Et vni ex illis &c. An providentia Dei imponat necessitatem rebus, & quod per se diuiditur ens in necessarium, & contingens, Item quod providentia Dei non tollit libertatem arbitrii libertatem, nec tollit casum, & fortunam à rebus, & in quibus fit casus, & fortuna, & quid sit casus, & quod secundum diuersos gradus entium est casus diuersus; Item quod providentia à Deo solum agit ad rem ipsam, & quid sit eternitas. Vide ibidem quæstion. 127.

Valde ergo timere multis passeribus plures estis vos. Non autem ferret hic timor eueniunt aduersitatis, sed datur quædam consolatio ad facilius eam tolerandam, & hoc primo quia si Deus non haberet providentiam, nec curam de rebus nostris, homo neceret homini pro voluntate sua, & sic doleat qui patitur, quod subiiciatur voluntati hostis sui, nunc verò Deo habente providentiam omnium rerum, scimus quod non potest alteri malum inferre, nisi quantum Deus diffinierit, ita ut ipse facere hoc videat esse potius quam homines qui huius penae ministri sunt & ita est homini consolatio quædam quod Deus sibi malum intulit, & nemo alius ei inferre potuisset. secundum, & præcipue, quia providentia Dei adfert tamen malis aduersis quae nobis accidunt, quia cum prouidentia sua sit per quam omnia dirigat in bonum, & ipse bonus est, necesse est quod omnia ordinet ad finem, & ex hoc quicquid nobis eueniat bonum erit, licet malum videatur, cum ad bonum ordinetur, & possit nobis proficere, sicut potio amara licet gustui non sit suavis, bona est, quia ad bonum ordinatur, id est ad sanitatem, & illam causat, & hoc modo nihil malum homini potest accidere, quia licet videatur ei malum ad aliquod tamen bonum est, sed differt quia ipsa mala aduersa sunt malis, bonis autem ipsa mala bona sunt id est ad bonum eis proficiunt, Ad Rom. 8. In istis quoniam diligenter Deus omnia cooperantur in bonum, & isto modo vere auctori hic Christus terrorem Apostolis, quasi dicat Non timeatis quicquid mali homines vobis faciant, quia nihil poterunt vobis facere, nisi quod ego volo, nam nos, passeribus possunt sine mea voluntate, & diffinitione nocere, ego tamen non permitto vobis malum inferri: nisi quod ad maius bonum possit proficere. Non ergo timeatis, scientes quod nullum verum malum vobis accideret. Vide autorem super Matthaeum. 3. ca. 10. q. 119.

Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Capilli vestri numerati sunt, id est sub certo numero positi, quia Deus constituit omnia in numero, pondere, & mensura etiam sunt numerati, id est eorum numerus est à Deo congnitus; Vide loco citato, quæst. 128.

EVANG. LUCÆ. XXI.

Cum audieritis praelia, & seditiones nolite terri &c. Vnde Dominica 24. post Pentecosten.

Tamen dicebat illis, serget gentes contra gentem &c. Vide supra in communis à pontificem super Euang. Ecce ego mitto vos abis enim habes ferre totum hoc Euangelium simul explicamus.

Et capillus de capite vestro non peribit. Non dicitur hoc ad significandum quod nullus capillus peribit, sed ad ostendendum

dedendum quod nulla pars nostra etiam minima peribit; Aliiter potest dici, quod etiam veri capilli de capite non peribunt, sed quidquid fuit aliquando de veritate naturae humanae redibit ad corpus hominis, ut de illo rursus formetur corpus, non tamen oportet quod sit in eodem loco in quo prius fuit, ut Aug. dixit, ponens exemplum de vase recentis facti, si reducantur in massam, et iterum de eadem massa tota fiat vas eiusdem figure, quia quid quid fuit prius in vase, est nunc, sed si aliquid fuit prius in lateribus quod nunc est in vase, vel in orificio, vel in ansa, & ita capilli omnes decisi a tonsore erunt in Massa de qua formatur corpus, non tamen erunt capilli qui prius fuerunt capilli sed in alijs partibus corporis cedent illis partes materiei. Vide auctorem super Matth. tom. 3. cap. 10. quest. 128.

De capillis de capite vestro non peribit. Per hoc probatur quod capilli resurgant in corporibus. Vide super Matth. tom. 6. cap. 11. qu. 14. ubi enim disputat ex professo de hoc.

In patientia vestra possidebitis animas vestras. Id est per patientiam possidebitis animas, id est eritis Dominiciarum ad hoc quod non pereant. Vide auctorem super Matth. tom. 1. cap. 4. qu. 17. circa principium.

In patientia vestra possidebitis animas vestras. Vide in communi tabula. Verbo. Patientia. De martyrio autem, & de martyribus. Vide in communi tabula. verbo Martyr & verbo Martyrium.

I N C O M M U N I Confessorum.

EVANG. MATH. V.

Vos estis sal terra. Id est estis condimentum, et discretio, nam sicut sal omnibus cibis saporem dat, ita & prudentia omnes actus nostros modificat, & sapides reddit vnde sapientiam vulgariter sal appellare solemus, & sic dixit Apostolus, omnis sermo vestester sit sale conditus, id est omnia verba vestra cum discretione proferantur, sic etiam dicitur Matth. 9. Habete in vobis sal, id est habete discretionem in operibus vestris, & cum multis virtutibus ad Praelatos pertineant, discretio maxime necessaria est, quia actus pralatorum est regere, & ordinare alios, & tamen iuxta Aristotelem sapienter & ordinate, ideo sapientia id est prudentia est prima, & propria virtus praestati, ideo ante ceteras virtutes Christus dixit hic quod Apostoli & Praelati debebant esse sal, id est prudentiam habentes, & non solum ad Praelatos, sed etiam ad quemcunque hominem, nam prudentia est prima virtus, eo quod ad ipsam solum pertinet dirigere actus omnium virtutum moralium, & sine ea virtutes non proficiunt. Immo interdum de ceteris erit habere virtutes naturales id est inclinationem ad virtutes, quam non habete quia existeritis illis inclinationibus, si non addit prudentia moderatrix, errabitur graviter circa istarum inclinationum actus, & quantum fuerit vehementer inclinatio, erit maior occasio errandi, quia, tanto magis abitur ad extremum, cum non sit ibi prudentia. cuius est modus constituitur 1. Ethic. Vide diffusius super Matth. tom. 1. cap. 5. post quest. 89. super hoc verba.

Vos estis sal terra. Non solum dixit Christus.

Vos estis sal. Sed.

Vos estis sal terra. Id est non solum pro vobis debet habere sal, id est discretionem, sed pro tota terra, quia totus mundus praelatis diversis subditus est, ideo ipsi pro tota terra discretionem habere debent. Vide loco citato.

Vos estis sal terra. Vocantur sal Praelati, quia eis conveniunt proprietates salis, non solum quantum ad condimentum, per quod signatur discretio, ut supra dictum est, sed etiam quantum ad alia, nam sal habet vim corrosivam, & mordet res molles, voluit autem Christus per hoc docere, A praelatos, ne curantur si alios maledicentes sibi audiunt, sed illa negligenter. Conveniunt etiam quantum ad hoc, quod sal habet consecrare res, ne putrescant per

longum tempus, ita & Apostoli veniebant praedicaturi doctrinam per quam homo non putresceret in foedibus peccatorum, sicut dicitur Iohelis 2. Computruerunt iumenta in stercore suo. Conveniunt etiam hoc quantum ad modum generationis salis & virtutem eius, quia Apostoli conveniunt. Vnde dicit Remigius, sal per aquam, & per ardorem solis, & per statum venti lo osatur ad terram commutatur, sic & Apostoli viri, per aquam baptismi, & ardorem dilectionis, & statum Spiritus Sancti, in spiritualium generationem mutati sunt, sapientia etiam Caelestis per Apostolos praedicata exiit humores carnalium operum, auferit fetorem, & putredinem male conversationis, & vermes libidinosae cogitationis, & alia multa sal facit, quae Apostoli conveniunt. Vide loco citato, qu. 90.

Quid si sal evanuerit. Evanescere est virtutem amittere, & tunc sal evanescit, quando virtutem non habet ad salendum, id est ad condendum res quibus fuerit aspersum. sic dicitur Marc. 9. Bonum est sal, quod si sal infusum fuerit, id est non habuerit virtutem salis. Vide auctorem super Matth. tom. 1. cap. 5. post q. 89. super hoc verba.

In quo saluerit? Potest teneri istud verbum saluerit impersonaliter, & est sensus.

Si sal evanuerit. Id est virtutem amiserit, in quo saluerit? id est, in quo condierit res? quia nihil est aliud quod possit dare illam saporem condimentum nisi sal. Vel potest teneri passivus, & tunc suppositum suum, est sal, & est sensus, si sal amiserit virtutem.

In quo saluerit? Id est cum qua re ipsum sal poterit recuperare virtutem salis, quod est salutaritatem si alie res perdunt virtutem sapientis, appositio sibi sale condierit, ut aotem sal perdidit virtutem condimenti, non superest aliqd quo appositio recuperet virtutem salendi, & secundum hoc potest intelligi dupliciter de Praelatis, vno modo quod si discretio defuerit in eis, nihil dicit per quod ceteri dirigantur in operantibus suis, cum directio esse deberet per prudentiam, & legem posita praelatis. secundum modo quod si discretio defuerit in praelatis, & peccaverint per indiscretionem, oemo superest a quo corrigantur, quia supra Praelatos nullus est. Vterque sensus conveniens est, & tamen littera, potius vult fecum dumi, scilicet, quod si sal evanuerit, non potest recuperare virtutem condendi per aliquid aliud, & ita expresse posuit D. Marc. dicens. Bonum est sal, quod si sal infusum fuerit, in quo condierit istud? Id est per quod recipiet virtutem condimenti ipsum sal. Quasi dicitur, per nihil. Et sic in isto secundo sensu debet applicari praelatis, scilicet, si aliquis de subditis discretionem caruerit, poterit per Praelati prudentiam regulari, sicut cum aliqua res caret sapore, recipit illum a sale, si tamen ipsum suo sapore caret, a nullo potest illum recipere, & sic quando Praelatis indiscreti fuerint, per nulum potest dirigi. Et in hoc ostenditur, magnum periculum quod est si Praelati indiscreti fuerint, & istud sensum tenet Hieronymus dicens si doctores evanuerint, quo alio doctore emendabuntur? Quasi dicitur nullo, quia doctores iocuantur id est doctores non habet alium doctorem, sed inquamur id est discipuli habet hic dicit Aug. si vos per quos populi condendi sunt, metu perditionum terrenalium amiseritis regna Caelorum, qui erunt homines, per quos a vobis error auferatur? Quasi dicit nulli, Quia Praelati per cantem nemo corrigit per modum iurisdictionis, sed potius exemplum eis subditi sequuntur. vnde cu ipse peccat, subditos delinquere faciet sic dicit Leviticus. Si peccaverit summus sacerdos, delinquere faciens populum, quasi dicit, quando ipse peccat, populus delinquet quia sequitur eum delinquentem. Vide ibi super hoc verba.

Ad nihilum valet vltra. Scilicet sal postquam evanuerit, i. virtutem amiserit, ad nihil vltra valet, quia totus visus suus erat ad condendum cibos, si ergo virtutem condendi amiserit, ad nihilum prodest, ita cu Praelatis nihil fit, nisi ut per eum subditi dirigantur, cum fuerit indifferens, ita ut per eum nemo possit dirigi, ad nihil valet. Vide ibi super hoc verba.

Nisi vis mutetur ferax, & convalescat ab hominibus. Scilicet sal

uer fatigaretudiu prodest ad condendum, feruatur in domo, quia vñs eius vñs est cum autem ad vñal prodest, superfluum est illud conseruari, idcirco non feruatur, sed prociuitur extra domum, & inde conuocatur ab hominibus; in quo signatur lux inuititas, quia id quod inutile est, & vñe conseruatur, sicut luxum placentum, quod ad nihil prodest conseruatur, & sterens quod inutile est conseruatur, sic enim dicitur de muliere fornicaria. Quasi sterens in via conseruabatur. Eccl. 9. ita est de Prelatis, qui si careant discretione, cum non sint vñs ad aliquid debent prociui foras, id est deponi de dignitate, & conseruari ab hominibus, id est quod efficitur iam inuidiosus, & conseruatur, qui nescit esse Prelatus, & tunc ratio non solum à Prelatis qui vocantur homines id est rationem habentes conseruabuntur, id est subiectionem, sed etiam ab alijs quos prius subditos habebant conseruabuntur, quia, ab eis conseruentur. & sic Deus iubet quod prelatus qui discretione, & scientiam absterget, de dignitate repellatur. Oieq. 4. Quia tu scientiam repulisti ipepsam tene. Sacerdono iungaris mihi. Vide dissilium ibi, super hec verba.

Per est lux mundi. Hic ponitur secundum quod permittit ad Prelatos, scilicet, quod excellant alios in Scripturis sacris intelligendis, nam quia tenentur esse discreti, vi se & alios regant, & intelligentes in Sacris Scripturis esse debent, quia tenentur docere alios nihil occultando aut subrahendo de eo quod perinet ad instructionem vires, sicut dicebat Apostolus Ephesius. Vos scitis quomodo nihil subtraherem vobis vñum quod miris annuntiaui vobis, & docerem vos publice, & hoc est illa necessarium, quod si Prelatus non doceret, aliqui propter defectum doctrinæ perirent, ipso reus est sanguinis illorum, & non poterit excusari quia fructus, nisi auctus ciuerit omnia quæ sunt necessaria ad salutem subditorum, sicut idem dixit Paulus. Conseruare vos hoc tenetis, quia mundus sumi sanguine omnium vestrum, non enim subterfuge quoniam annuntiaui omne consilium Dei vobis. Act. 20. Pender tamen doctrina necessaria futuris in facta scriptura quam prædicare non potest qui ignorat, id oportet quod prelatus illam intelligant, & non solum nescirent sicut ceteri, sed eminerent, quia tenentur esse defendere per rationem sicut dicitur 1. Petri. 3. sanctificate Christum in cordibus vestris, parati semper ad satisfaciendum omni positi t vos rationem de ea quæ in vobis est fide, & spe, & quæ tunc ad hoc vocantur communiter lux, quia ipsi est, per quam omnia manifestantur, Ad Epistol. 4. omnia quæ arguuntur à lumine manifestantur, omne enim quod manifestatur lumine est, & quia per sapientum Prelatorum ceteri debent liberari ab ignorantia, sicut per lucem liberantur à tenebris, conuenient Prelati lux appellati sunt, & ob hoc ipsi in sua promotione id est in consecratione, prohibentur se habere scientiam sacrarum scripturarum vñusque testamēti, in quo continetur omne quod ad vitam humanam dirigendum à Deo traditum est. De hoc Christus super Martham dicit, quod sicut doctores propter bonam conseruationem sint lux, quo populus conditur, ita propter verbum doctrinæ sunt lux, quia ignorantes illuminantur, prius enim bene viuere quam bene docere, & ideo postquam Apostolus dixerat lux, conseruenter eos vocat lucem. Allam etiam consilium allegat dicens. sal in eo statu tenet nec ad deterius mutetur, lux etiam ad melius perducit illuminando. Vide auctorem super Martham. 2. cap. 5. post quo. super hec verba.

Non potest Civitas abscondi supra montem posita. Hic ponitur rectum in quo via Prelatorum excellere debet, scilicet in reprimendis lupis oppressoribus populi, Debet enim esse Prelatus constans, non timore perditionis lucis aut fauorem temporalem, subtrahat aliqd de officio pastoralis, permittens omnes suos opprimere à potentibus aliquibus, iustitiam deo deo propter fauorem temporalem Dominorum, aut doctrinam necessariam tacendo per quod subditus leditur, nam ille mercenarius est & non pastor, quia videns lupum venientem ad occidendum gregem fugit, similes autem Christus valde incre-

pat, Ioan. 10. dicens. nihil pertinere ad eos de ouibus, à solis temporalibus lucra querant. Quod Grego. exponens ait, lupus enim super omnes venit, cum quilibet in iustis fidelibus quoscunque, atque humanis opprimat. sed si qui pastor videbatur esse, & non erat, reliquit omnes, & fugit, quid tibi ab eo periculum inuenit, resistere iussit non præsumit. fugit autem non mutando locum, sed subrahendo solatium. & ob hoc pastor bonus qui tenetur animam suam potius pro ouibus allimare tueri forsensque constituit in alto quam homines à longinquo videat, & ad eam tanquam ad locum securum refugium. Ita duo Prelatus bonus habet, scilicet quia sumus est securus, resistendo omnibus iniquis, vsque ad mortem, & est in alto loco posita, quia officium Prelati debet esse omnibus patens, ut quilibet oppressus possit Prelatum adire, remedium petens angustia sua. & tunc omnibus communicari debet, ne sit personam acceptor, quia omnibus debitor est, magnis & paruis, sapientibus, & in sapientibus, sicut f. Apostolus dicebat debitorum, Ad Rom. 1. & tunc omnes subditos tanquam ad iurum & ciuitatem in alto positam quæ abscondi non potest, & huius præsidium in prelatis ad eos consuetudinem venient, signatur etiam per hoc officium. Prælatum quod non debet esse absconditum, sed omnibus publicum. Per hoc etiam signari potest constantia quam habent erant Apostoli, prædicandi nomen Christi, quia licet Domini temporales tubent eis non prædicare in nomine suo, commandando penas, non debent tamen terri, sed constanter prædicare, sicut enim fuit quando Principes Iudæorum, & Sacerdotes iusserunt Petro, & Ioanne, ne docerent publice in nomine Christi, & illi dixerunt, si iustitiam est vos potius audire quam Dei; non enim possumus quin videmus, & audimus non loqui. Act. 4. Ictum etiam cum Principes Iudæorum tubent Petro, & Apostolis tacere nomen Christi illi dixerunt, obedire oportum magis Deo quam hominibus, & admirabantur Iudæi constantiam Petri, & Ioannis, scientes quod viri idcirco essent, & sine interitu. Act. 4. & 5. Hoc idem in omnibus Prelatis esse debet, nam doctrinam necessariam ad salutem subditorum nullius prelati timore subtrahere debent, ne officium Prelati in aliquo minuant, vel subtrahant aliqd coram, ad quæ tenentur. Vide ibi super hæc verba.

Augete accendat lucernam. Hoc est quartum quod pertinet ad Prelatos, & est Sanctitas viue in exemplis dādis. Nam Prelatus non est vicus hominis, sed militis, quāvis se est omnes subditos sui, Vt ergo Prelatus bonus sit, nō sufficit ei in se bonus esse, sed etiam omnes subditos bonos esse, Hoc autem Prelatus realiter efficitur non potest, cum quilibet sit suæ mentis arbitri, sed tunc Prelatus omnes subditos bonos facit, quando sufficientem causam ex se præstat ut omnes boni sint, illud autem est si Prelatus totum quod est officii sui implet, & quia non potest bonos esse ad alios, qui in se bonis non fuerint, oportet primo, Prælatum bonum esse quantum ad virtutes quæ vñum singularem bonum faciunt, deinde debet esse bonus ad alios, habendo proprias virtutes Prelati. Nam prelatus vi Prelatus non est se, sed ad alios, ideo virtutes quæ Prelatum bonum efficiunt, non sunt per quas bene se habet in se, quia iste iam præsupponitur ad esse bonum hominem, sed ille per quas bene se habet ad alios, & huiusmodi sunt istæ quatuor quæ ponuntur hic, & est vna de præcipuis exemplum dare, quia Prelati debent esse quasi quoddam speculum, mundum, in quo subditi possint contemplari omnes actus suos per conformitatem ad actus prælati, sicut aspiciendo in speculum agnoscit homo maculas vultus sui, & propter hoc figuratiter Deus iussit quod sacerdos veteris testamenti lauaret se in libro quo, facto de speculis Exod. 13. vi inuenietur quod sacerdotes debebant lavare vitam suam, vi illa esset munda, & posset esse speculum plebis. Ad hoc autem requiritur quod non in ueniat aliquid vñum apparet in Prelato quod populus possit imitari, & sic fiet irreprehensibilis. Vide Apostolus 1. ad Tim. 4. cum describeret omnes virtutes Episcopi, posuit primam decet, oportet Episcopum irrepre-

irreprehensibilem esse, & tamen q̄d iū aliquod peccatū apparere possit in eo, est adhuc reprehensibilis, iō necesse est, quod Prælati non habeat aliquod manifestū peccatum. Ad hoc autem requiritur hoc esse per quā quantum ad exteriora bene quis se habet, Vnde licet ex fragilitate humana contingat Prælatum peccare, tamen lumine debet, ne peccata sua veniant ad aures, aut conspectum plebis quā generaliter in omnibus tam Ecclesiasticis quam secularibus grauiora sunt peccata inquantum aliis præstant exemplum, & scandalum, & auerunt Prælati auctoritatem, corrigendi peccata aliena quamquam sint peccata ipsa in se, oam peccantibus, plaris, populi sequuntur peccata eorum. & dicuntur ipsi facere qd populus delinquit, Leuit. 4. si peccauerit summus sacerdos, delinquit faciens populum, ut illis peccatis suis qui alios docere debent, doctrina Dei, & non est blasphematur. sic enim Apostolus dicit ad Rom. 1. Per vos enim nomen Dei blasphematur inter gentes, & loquitur contra doctores dicens. Qui alium docet te ipsum non docet, qui prædicas non firmandum, & futurum, & apparet hoc in Dauid, q̄d secularis princeps erat & peccasset fornicatio qd Bethsabee, & occidit virū eius Vriā, remittebat ei Deus peccatū quātū ad se, & tamen inquantum fuit sicutum id est malum exemplum, & blasphemia Dei remittere noluit, nā cum dicente Nathan Propheta posuisset quā Dauid posuisset, ille dixit, posuisti Dominus, dixit Nathan, Dominus quoq; transiit peccatum tuum, non morietis, verum tamen quoniam blasphemare fecisti inimicos nomen Domini propter veniūm hoc filius qui natus est tibi morietur, 2. Reg. 1. & sic grauior fuit iūā Deo blasphemia secuta ex peccato, & scandalum, & exemplum, quam ipsum peccatum in se. Grauius itaque sunt peccata Prælatorū q̄n taliter sunt, vt possint venire in aures plebis. Hoc ergo est quod Deus commendat hic Apostolus, & Prælati omnibus, dare rectum exemplum, per bonitatem operum suorum, quæ omnibus nota esse debent, & quātū ad hoc Prælati vocatur lucerna, quia sicut illa posita est vt illuminet omnes qui in domo sunt, ita & Prælati p virtutē suā excellentiam omnibus bene viuēdū lucem exēplum tribuere debet. Vide ibi, super hæc verba.

Neg. accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio. Id est lucerna non accenditur vt ponatur sub modio, taliquo vase claudente lucem eius. Vide ibi, super hæc verba.

Sed super candelabrum, vt lucet omnibus qui in domo sunt. Id est ponitur in iūā ad lucendum, ideo debet poni in loco alto, & patenti, i. super candelabrum, vt oēs qui in domo sunt videre possint per lucem eius. Ita Prælati lucerna quædam est, & non debet poni in abscondito, i. non debet operatio sua esse abscondita, sed patens omnibus, vt oīnēs possint inde exemplum capere vnde Prælati non debent oculi sui bona opera sua sed magis illa publice facere, vt subditi ad similia viderent, & intendere hoc eis est valde vtiuosum. Aliiter potest intelligi ista littera de peccatione Prælatorum & eorum doctrinā quod non debet esse occulta, si enim Prælati qui sapiens esse debet, & docere tenent, oculi audent doctrinā esse lucerna posita sub modio, quous lucē nemo videt, & tamen contra naturā, est cuius lucem ponitur in abscondito, enim istud fit solum ad illuminandum. Vide dñi, super ibi, super hæc verba.

Sic lucet lux vestra coram hominibus &c. Posuerat supra Christus quod opera Prælatorum debeant esse manifesta, & quia ex hoc viderentur quætere gloriam ab hominibus, & incidere in periculum inanis gloriæ, quæ mala sunt, vel saltem tollunt virtutem merendi, Christus ostendit quomodo debeant illa opera manifestari, non ea intentione, vt per hoc apud homines gloriantur, de operibus suis, quin ab eis vult boni fieri, quia a Deo prouenerit, sed quod per hoc homines Deum gloriam habeat qui homini consēti bene velle, & proficere.

Et glorificat patrem vestrum qui in caelis est. Id est cū hac intentione debent opera vestra in publico ponere, vt homines illa videntes glorificent patrem vestrum, i. Deum qui est pater hominum per creationem Deit. 32. Nōne ipse est pater tuus, qui possedit, fecit, & creauit te? & di

citur esse in Caelis, non quod ibi solum sit, quia vt iohes est, & omnia impler Ierem. 23. sed secundum opinionē humanam, & maxime simpliciter putatur Deus in Cælo habitare, tanq̄ ibi solum habitat Dñi ergo Christus *Vi glorificet patrem vestrum.* Quasi si quatur quod homines glorificauit Deū quando videbunt alios bene agētes, & hoc verum est, quia homines videntibus ratione infirmum est, omnia bona nostra a Deo esse, cum ergo viderit quis alium beneficientem, credet qd illud a Deo sibi prouenit, & tunc homo videns, retribuit gratias ipsi auctori bonorum, i. Deo, & non homini operanti, & istud est glorificari Deum per opera nostra.

Notate putare quoniam veni soluere legem. Id est legē Moy si, quā vocant legem abiolute, quia illa erat lex Dei, & nulla alia. prout erat, Christus autem non venit sol uere eam, i. dñi uere, nam quod legislator velis destrue re aliquam legem, potest cōtertere prius proprium deo, unū est si illa lex ab alio legislatore posita sit, quem ipse oledit, & velis eius memoriam, & facta tollere, vel potius vult honorem suum quam alterius exaltare, tollit legē illius, et introducit suā de nouo. Aliud est si forte lex ma le posita est & est nocua statui potius, vtile est tunc illā tollere introducendo aliam, nullum autem istorum erat nunc in lege Moy si, propter quod Christus cā tollere vellet, & ideo volebat illam soluere. De primo patet quia lex Moy si fuerat introducta ab eodem Deo, a quo lex noua, sed differebat, quia lex Moy si data fuit a Deo per Angelos Act. 7. & ad Gal. 3. lex autem noua fuit a Deo data per spiritum, i. p̄ filium Dei qui Deus est, & sic quantum ad hoc Christus legem a se datam reuocaret si reuocaret legē Moy si, secundum rōē erat, quia lex Moy si bona erat, cum a Deo qui bonus est data esset, iō etiam ob hoc non erat nunc reuocanda, & sic non venie bat Christus illā soluere. Vide ibi, super hæc verba.

An Prophetas non veni soluere. Prophetas, nam sicut lex iubebat aliqua, ita & Prophetæ uidebant, si ergo lex reuocaretur, & Prophetæ reuocarentur, quantum ad ea q̄ iuberent, quia quando aliqua se habent consequenter, vno cessante, vel sublato, cætera tolluntur, sed lex, & Prophetæ se habent consequenter, quia euidentibus pceptis cōsistent, si ergo lex tollitur, & Prophetæ tolluntur, quantum ad illa quæ iubent, scilicet pcepta quantum ad ea quæ præmancant, quia illa non consistunt in obseruari vel non obseruari, sed in euesciva, vel non, ideo Christus explet de lege, & Prophetis, vt non putaretur, quod vt rumque vel alterum eorum tollere volebat. Vide ibi, super hæc verba.

Notate putare quoniam veni soluere legem, aut Prophetas. Quomodo accipiuntur lex & Prophetæ. Vide ibi, questio. 91. & questio. 92.

Non veni soluere, sed adimplere. Confirmat Christus sententiam suam, manifestans dubium, quod non veni soluere legem, dicit enim Christus, sup. Matt. quod propter duas cā Christus dixit quod non venit soluere legē pri mum vt discipulis suis has verbas ad suum promoueret exemplum, vt sicut ipse omnem legem implebat, sic & illi studerent implere. Deinde quia futurum erat, vt ea luminarentur cum Iudæi, quasi legē soluerent, & prout quam incurrit calumniam, i. iustificat calumniā, & dixit.

Sed adimplere. quod ipse legem Moy si plenierit, quod intelligi potest multis modis, & tamen sensus proprius est, quod Christus venerat adimplere omnia quæ erant in lege, i. quod quamdiu uiuere, obseruare precepta legē, & quidquid in lege & Prophetis prænumeratū esset aliquando debet compleri, compleretur in eo, & nō posset per alium nisi per eum impleri, cum de eo lex, & Prophetæ locuti essent, & tum quando omnia essent impleta necesse erat, quod cessaret lex & Prophetæ, quia post compleretur rei, nihil de illa superesset. Vide ibi, hoc est post q. 92. super hæc verba.

Non veni soluere &c. Quare Christus dixit hic, non veni soluere legem. vide ibi, q. 95.

Non veni soluere &c. Quod intendebat Christus suadere Iudæis, per hoc quod dixit.

Non veni soluere legem. Vide ibi, q. 96.

Nō veni soluere. An lex Moy si soluta fuerit, vide ibi, q. 97.

Non veni solvere. Per quem lex Moysi soluta fuerit, Vide ibi, quæst. 93.

Non veni solvere. Quare lex Moysi soluta est, Vide ibi, q. 99.

Non veni solvere &c. Quomodo dicitur quod Christus impleverit legem Moysi, & Prophetas, quia videtur quod punius soluerit, quam ipse solvitur custodiam fabularum, curans egros in sabbato, & rubens curas porce regrabatur die illa Ioan. 7. Item indicialia videtur non impluisse, quia mulierem deprehensam in adulterio quæ per legem lapidari videbatur impunitam esse per missi Ioan. 8. Item ceremonialia de abstinencia ciborum prohibitorum in lege, videtur non servasse, quia dixit Matth. 15. Quod intrat per os non contemnat hominem, sed quæ ipse dicebat alijs facienda ipse faciebat, ergo non abstinere ab cibis in mundo. Vide ibi, quæst. 100.

Amen quippe dico vobis, donec transeat calum et terra, iota enim aut virgula non præteribit a lege, donec omnia fiant. Inest possibile quod aliquid a lege maneat q. nō compleretur, si manifeste loquatur de iis quæ prædicta erant, quia leges præceptorum quotidie implebantur a toto populo. Et tamen Christus innuit hic nulla manere quæ nondum erant completa, tō loquitur ipse de iis quæ prædicta erant, & non poterant compleri nisi per eum quia de ipso scripta erant, & sic quando dicitur venit legem implere, intelligitur proprie de complemento eorum quæ prædicta erant, quia illud soli Christo conveniebat, observare autem legem quantum ad præcepta non soli Christo, sed omnibus Iudeis conveniebat, adeo licet ipse legem observaverit, non intelligebatur quod impleverit observandum, sed quod impleverit in se complendo, & recipiendo omnia q. in lege & Prophetis prædicta erant. Vide sup. Matth. 15. 9. 10. post q. 90. super hac verba.

Amen quippe dico vobis, iudocus confirmationis est, & aliquid et æquivalentes iuran. enio, quantum ad similitudinem, licet non sit iuramentum, vide ibi super hac verba.

Donec transeat Calum & terra &c. Hic declarat Christus intentionem suam, scilicet quō implet legem, & quō nō esset solvenda, Equod est quæ promissa erant in lege, impleverint, & non caderet, aut deficeret aliquid de illis quō impletur, Nam lex poterat impleri quantum ad custodiam mandatorum vel quantum ad implicationem promissionum quantum ad primum quotidie lex implebatur, quia omnes Iudei illam observabant, & sic etiam si amplius non observaretur, iam implera erat, Quantum ad secundum non erat implenda, quia in lege & Prophetis multa bona promissa erant, quorum nullum apparuit, & illud erat præcipuum in lege, cum lex introduceret ad istas promissiones, & ipse illas servatura in Indis De ita ergo implerone Iustinus Christus loqui voluit de cetero quod omnia quæ promissa erant in lege, & Prophetis impleverint, & tamen si Christus vel alius alius in tempore solvitur iam legem, deditur, cum loquere in quo quod possibile erat solvitur ostendendum quod ea quæ lex promissiones, & finis ad quem ducatur, nunquam habere possent. Inquirentes tamen dicit quod omnia ista impleverint, nec per eos aliquid de his deest, ostēdū se esse maximum observatorem legis, quæ omnia quæ lex promittit, realiter præstiturus esset, Vide diffusius ibi, super hac verba.

Iota unum aut virgula &c. Innuit per hoc, quod nihil de lege & Prophetis manebit incompletum, nec est minima pars, quod ostenditur per iota & apicem, quia inter litteras Hebræas nulla minor est quam iota, quæ ipsi vocant Iod, nos tamen modo Græco vocamus cum iota Apex autem non est littera, sed est punctus positus supra litteram, qui dat aliquid significare litteris, & in mō scribendi Latino vimur istis punctis, sive apicibus pp. abbreviationem scripturæ, vide diffusius ibi, super hac verba.

Iota unum &c. Quomodo ponatur hic iota quæ est littera Græca, Vide loco citato, quæst. 94.

Donec transeat Calum & terra &c. Quin sit verū qd. faci- lius sit Cælum petire, q. iota unū de lege. Vide ibi, q. 93.

Qui ergo solvitur unum de mandatis istius minimi &c. In- troduct hic Christus Apostolos, qui finituri erant docto- res totius orbis, adeo ostendebat eis conditionem ducto-

rum Bonus autem doctor debet recta docere, & scire. dum illa conversari, sicut de Christo dicitur Act. 1. & cepit lesus facere, & docere potestatem etiam de tanat. Al- quis circa hoc totaliter, scilicet solvi docendo & nola sperando, & quia qui solva docet in moralibus prius ip- se scilla agit, & in excusationem suæ viri sic docet, quia vellet alios sibi similes facere, dicit prius.

Qui solvitur unum de mandatis istius. Si ducere mandatum, est facere contra illud, quia cum mandatum nihil aliud habet nisi vim obligandi, cum quis non observaverit illud, destruit totum vim vigorē eius, & sic solvit illud, & dñ.

De mandatis istius minimis. Id est de mandatis illis quæ ego præduco, & dixit.

Ad minimi. Quasi dicat, non solum incurret **penam** quam ego præduco illi qui violaverit aliquid nūdarū de moribus sed et qui minimi omnium solvi punietur, vide lo- co citato, post q. 100. super hac verba.

Qui ergo solvitur unum de mandatis istius minimi. Quæ sine illa mandata magna de quibus Christus hic loquitur Vide ibi q. 101.

Et docuerit sic hominibus. Ad hoc qd. hō puniantur, satis est q. solvi mandatum aliquid legis, & non requiritur qd. etiā doceat homines sic facere, quia tamē Christus loquitur hic de doctoribus, quorum opus est docere, dicitur.

Et docuerit sic hominibus. Ponitur etiam hoc pp. penam quæ subiungitur, l. minimus vocabitur in regno Cælorum quia pna solum est eorum qui male vivunt contra legem agendo, & prædicant sic agendum, qui aut legem solverint, & tamen non docuerint, homines illā solvite, puniuntur, sed non erunt minimi in regno Cælorum & dicitur.

Ad minimus vocabitur in regno Cælorum. In Ecclesia erit m. minimus quia non potest esse deterior, quam qui prave vi- vit, & petere docet Christus ad intendi. per hoc in- ducit homines ad observandū omnia quæ ipse hic p- dicant, ut pcepta observent & contra ista non doceat, Vide loco citato post q. 101. super hac verba.

Qui ergo solvitur unum de mandatis istius minimi, & docuerit sic hominibus, minimus vocabitur in regno Cælorum. Quō poterat vocari minimus in regno Cælorum qui solvitur mandatum, & prædicaret contra illud, quia iste nō posset esse in regno Cælorum, & sic non esset ipse minimus, ex maxime vide ibi q. 101.

Qui autem fecerit & docuerit. Qui impleverit mandatum quoddam, & docuerit homines illud observare, prædicando esse observandum, vel hortando ad observationē & isti sunt recti doctores, quod duplici honore digni, sunt, quia recte vivunt, & recte docent, q. 1. Corin. 5. unde, post quæst. 100. super hac verba.

Sic magnus vocabitur in regno Cælorum. Vocabitur magnus in Ecclesia a militante, quæ est regnum Cælorum. & hoc quia habet duplicem magnitudinem, vnam bonæ vitæ, & aliam sanctæ doctrinæ. Vel in regno Cælorum, i. in iura æterna, quia qui bene docet, & teletur, nō solum vitam æternam habebit, sed etiam magnam excel- lentiam habebit in illa, sicut dñ. Dam. secundo Qui dedit scientiam, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & quæ ad iustitiam erodunt milios, quasi Sielx in perpetuis glori- nitatis. Et sic vocatur magni in regno Cælorum quia non solum habebunt premium essentiale commune cū ceteris, quod est videre Deum, & dñ. em. premiū qd- dam accidentale vltra ceteros quod vocatur antea, & competit dñ. doctorib. Sacra scripta, vide ibi sup. hac verba. Plura aut de doctorib. vide in cōi tabula verbo doctor.

EVANG. MATT. XXIV.

Vigilate quia nescitis quia hora Domini veni- turus sit. Conveniens causa vigilandi ponitur, cum of- ficiis vigiliæ &c. Nary si hora certa esset non oportere vi- gilare sed satis esset illi tempore paratum esse, quia ta- men ignoratur tempus illud, oportet omni tempore ca- vere, quasi omni tempore eveniatur illi, quod omni tempore eum nire potest, vide actus & sup. Matt. tom. 6. cap. 24. quæst. 133.

Vigilate &c. Maior causa nobis est vigilandi, quam homi- nibus

I N D E X.

nibus ante diluvium, & ante destructionem Sodomorum, quia nos licet nesciamus quando venturus sit, scimus tamen quod venturus sit, illi vero non solum nesciebant quando diluvium futurum esset, sed & nesciebant an ali- quādo futurum esset, & ideo necesse erat illis inopinā- tis sup. venire diluvium, quia nihil de illo pro aliquo tē- pore cogitabant, nos autem Christus admonuit, quia licet non sit parvum omni tempore vigilare, est tamen pos- sibile, & nobis necessarium, & ideo illis suasisit, illis ve- ro non praenuntiātum est, scilicet Sodomitis, non enim praedixit illud Loth, nisi generis sui ceteri autem mor- rebantur, sibi inveniē, & Deus volebat quod illam pater- rentur, ideo noluit quod illis praenuntiaretur, ingeneri au- tem Loth, mererentur mortem cum ceteris, & ideo licet Deus voluisset quod eis praenuntiaretur propter boni- tatem Loth, vt in hoc ei deditur, tamen nō dedit eis cor vt crederent, sic futurum esse, sed visus est eis Loth Iudēs loqui, Genesi. 19. cap. & sic perierunt cum ciuita- te. De hominibus ante diluvium, dicendum quod Deus voluit quod eis praenuntiaretur, vt a peccatis suis defi- cerent, cum tamen noluerit orire, non dedit eis Deus spiritum, vt crederent, & ita perierunt, nobis vero qui in Christo credimus, datus est spiritus vt credamus vera esse haec dicta Christi, & ideo sollicitos nos manere o- portet expectantes illum diem, vide ibi, eodem quaest.

Vigilare quia nescitis qua hora &c. Dicitur.

Nescitis qua hora. Et nō nescitis qua die, quia noluit Chri- stus nobis dare securitatem saltem de vna hora, nā non solum de vna die non sumus securi, sed etiam de vna ho- ra. Considerandum autem quod dixit.

Nescitis qua hora. Et aliqui dicunt, quod videtur qd Chri- stus debuisset dicere, nescitis qua hora, nā sic dixerat supra, De die autem illa nemo scit, neque filius hominis sed dicendum, quod non dicitur hic, nescitis, sed nescitis, primo ad ostendendum tacite quod ille scribat, & possit hoc colligi ex verbis Christi si quis consideret, li- cet supra dixerit, quod nescit filius hominis, secundo quia Christus semel dixerat de nescite, & hoc sufficiebat de discipuli non querere ab eo de hoc. Nunc igitur non debet attendere se ignorare, sed illos, & ita dixit, Ne- scitis, tertio, & praecipue quia illa ignorantia non pote- rat nocere Christo, etiam si ipse nesciret, neque ita ge- bat cum, sed discipulos, & omnes alios homines, nā ignorantia in illa ponitur pro causa ad vigilandum sed Chri- sto non erat opus vigilare, cum ipse esset qui venturus erat ad cunctos aduentum alii debebat vigilare, ideo de- buit dicere nescitis, quarto quia licet tunc Christus illa horam, & diem ignoraret (quod tamen falsum erat) po- terat scire postea, immo sciuitur esset, cum ipse veritatis erat ad iudicandum, nō vero nec sciuitur nūc, neque postea sciuitur sumus cum Christus veniret quousque Christus veniat, ergo debuit dicere nescitis qua hora, quinto quia hic non solum agitur de die iudicii, sed etiam de die mor- tis nostrae, hūc autem diem licet de se nemo sciat Chri- stus tamen scit, & nos dixit se ignorare illum, sicut dixit se ignorare diem iudicii. Ideo non debuit dicere ne- scimus, sed nescitis. Ad rationem in contrarium patet ex dictis scilicet quod tunc Christus conuenienter dicit se nescire diem iudicii, nō imponit ea discipulis super hoc quaerentem, nunc vero non habet eadem causā, nō non debuit hac dicere se nescire, vide ibi, eodem quaest.

Quia nescitis qua hora Dominus vester venietur sit. Quis sit iste aduentus de quo dicitur hic, vide ibi, q. 239.

Aliud autem scitis, quoniam si sciret pater familias &c. Ali- ter ista sit parabola, vel sensus istius, vide ibi, q. 240.

Aliud autem scitis, quoniam si sciret pater familias &c. Quo- modo hoc exponatur in sensu parabola, vide ibi, quae- stio. 241.

Quoniam si sciret pater familias qua hora fur veniret &c. Quare Christus comparat hominem non providentē aduentum diei mortis, aut iudicii patri familias nescien- ti aduentum furis, vide ibi, q. 242.

Quis putat esse fidelis servus &c. Quid intellexerit Christus per hoc, vide ibi, q. 243.

Quis putat esse fidelis servus &c. Ad quid posita fuit haec pa- rabola hic, & in quo differat a praecedenti, vide ibi, quae- stio. 244.

Quis putat &c. Quomodo Marthae, Marcus, & Lucas co- lunant inter se penes hanc parabolam, cum varie ei po- nant, vide ibi, q. 245.

Quis putat &c. Quare Marcus non posuit secundum & ter- tium punctum huius parabola, vide ibi, q. 246.

Quid putat esse fidelis servus &c. Quare dixit hoc Christus vide ibi, q. 248.

Quis putat &c. Quomodo convenit nobis haec parabola de ieruo, & an omnibus, vel aliquibus, vide ibi, q. 249.

Quis putat &c. Quomodo convenit nobis haec parabola de ieruo, & an omnibus, vel aliquibus, vide ibi, q. 249.

Quis putat &c. Quare Christus dixit quis putat, vide ibi, quae. 251.

Esti paucis servus & prudens. Quare Christus dixit, 'fidelis, & prudens, vide ibi, q. 251.

Quem constituit Dominus super familiam suam. Quomo- modo dicitur scriptus ille constitutus super familiam, vi- de ibi, q. 252.

De die illis cibum in tempore. Quid significatur in hoc, vide ibi, q. 253.

De die illis cibum in tempore. Quare expressum fuit in tem- pore, vide ibi, quae. 254.

Beatus ille servus &c. Quare, & quomodo dicitur, beatus il- le servus, quem &c., vide ibi, q. 255.

EVANG. LUC. XII.

Sint lumbi vestri praecincti. Hoc parabola dicitur, nam sic exponit Gregorius, dicens lumbos praecingimus, cū car- nes luxuriam per continentiam coarctamus, sed tamen observare hoc etiam quantum ad corticem litterae non est irrationabile, quia illa observantia multum confert ad id quod Christus intendit, scilicet ad carnem luxuriam coarctandam. Proprie hoc autem Eremitae, qui dicunt propositum suum, & vitam incipisse in Elia, & postea apertius in Iouane baptista, vt ait Hieronymus, in Ido- le de vita Pauli primi Eremitae, inducuntur antiqui- tus, & etiam nunc multi de pilis capiti, vel Capito- rum, & quidam eorum ad imitandum specialiter habi- tum Iouannis, vident quibusdam vestibus parvis, sicut funiculum circa carnem, ita vi lumbos stringant, istud au- tem est ad affigendum carnem per dorsum, & porci- sime, partem lumborum, quia circa illam dominatur li- bido, sic ait B. Grego. in homilia confessorum, scilicet, quod virtus luxuria in lumbis, formis autem in em- blico, & illa comprimitur per restrictionem, & domatio- nem quandam. Vide auctorem sup. Matth. tom. 1. cap. 3, quae. 19.

Sint lumbi vestri praecincti. Quoniam ovis luxurie sit in lū- bis, diffuse explicat auctor, sup. Exod. parte 1. cap. 12. q. 24. vide ibi.

Sint lumbi vestri praecincti &c. Habere lumbos praecinctos significat festinam mentem cecedendi, primo est quāda- dispositio recedendum, nam inuenerant lumbos accingit & hoc convenit secundum consuetudinem antiqui tem- poris, habebant quidem homines tunc vestes longas, vique ad pedes, & amplas, quae magnos sinus faciebant, sicut sunt vestes Monachorum, & illae multas autas ca- piunt, & quando fluxae sunt, & sine cingulo mouentur, & pedes impediunt, apud ipsos tamen consuevit erat quod homines sine cingulo essent nisi cum aliquo fa- ctus essent, & ideo si quis iacet acturus, erat, oportebat quod vestem longam decurreret, & stringeret ad cor- pus ne laxa esset, & pedes implicaret, atque impedi- ret, Vnde accingere erat signum, quod quis acturus erat iter statim, & iterato iubeat, quod lumbos praeci- gat, quia ad stringendum vestes ponitur cingulum sup. lumbos, & talis modus seruatur in scripturis tam in no- uo quam in veteri Testamento, vbi alicui cuo agere, aut itinerari praecipitur, nam lumbos praecingere mandatur sic patet 4. Reg. 4. vbi Hictheus iulius puero suo Giezi cito ire ad suscitandum filium Sannatis dixit. Accin- ge lumbos tuos, & vade sic etiam Christus dixit hic, **Sint lumbi vestri praecincti &c.** Et non est aliud lumbos ac- cingere habere, nisi paratum esse ad currendum, vt ap- paretur Domino, quando veniet, & non sit aliqua mora in faciendo hoc, & patet, quia dicitur statim. Et vos si- militer

miles hominib. expectantibus Dominum suum, quidō reueretur a nuptiis, ut cum venerit, & pulsauerit, confectum aperiant ei. vide diffusius apud auctorem super Math. tom. 7. cap. 26. q. 32.

Beati serui illi &c. Vide in precedenti Euangelio.

Et si uenerit in secunda vigilia &c. Vide auctorem super Math. tom. 4. cap. 14. q. 15. & tom. 7. cap. 3. q. 92. & q. 6. de tom. 6. cap. 24. q. 25. & q. 26.

Hoc autem sciote quoniam si seruet pater familias &c. Vide in precedenti Euangelio.

Et uos estote parati quia quia hora non putatis filius hominis uenire. Vide sup. Matt. tom. 3. c. 10. q. 12.

EVANG. MATH. XXV.

Homo quidam peregre proficiscens &c. Quid intendat Christus in hac parabola, & ad quid ponat eam. Vi de auctorem sup. Math. tom. 7. cap. 2. q. 39.

Homo quidam &c. An hac parabola, & illa qoz ponitur Lucæ 19. de Domino abeunte in regionem longinquam, & dante bona sua seruis suis sint eadem. vide ibi. q. 90.

Homo quidam &c. An hec parabola differat ab illa de seruo constituto supra familiam, de qua dicitur cap. 24. vi de ibi. q. 91.

Homo quidam &c. Quare ponitur hec parabola, cum posita sit illa de seruo constituto super familiam, que fuisse uidetur, ibi. q. 91.

Homo quidam peregre proficiscens. Hoc conuenienter dicitur, scilicet quod erat homo iste peregre proficiscens, primo ut sequatur distributio bonorum Domini facta inter seruos, nam si Dominus præsens esset, oco committeret ad ministrum rationem istam pecunie alius, secundo quia si Dominus præsens esset, etiam si seruis suis committeret pecuniam istam, uideret quid quod die eam ea aggerent, & nō perueniret ad hoc quod quando periret rationem inueniret seruorum uotum super lucrum quinq; talenta, & alium duo, tertio & precipue propter seruū malum, quarto quia ad rationem significationis ibi conuenit. Vide ibi. q. 93.

Homo quidam peregre proficiscens. Quare & qualis peregrinatio erat illa. Vide ibi. q. 94.

Pocati serui sunt. Quor fuerunt isti serui, & ad quid vocati. vide ibi. q. 95.

Et tradidit illis bona sua. An Dominus dederit istis seruis administrationem omnium bonorum. vide ibi. q. 96.

Et omi dedit quingque talenta alij autem duo alij uero unū. Quare irregulariter dedit pecuniam istis seruis. vide ibi. q. 97.

Posteaque secundum propriam uirtutem. Quid significetur per hoc. vide ibi. q. 98. & q. 99.

Et presertim est istum. Quare dicitur hoc. vide ibi. q. 100.

Abijt autem qui quingque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quingque. Quomodo ille qui accepit quingque talenta; potuit totidem lucrari. vide ibi. q. 101.

Qui autem unum acceperat abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam Domini sui. Quare seruis unius talenti abiens abscondit illud in terra. vide ibi. q. 102.

Post multum uero temporis uenit Dominus seruum illum. Quare dicitur hoc. vide ibi. q. 103.

Et posuit rationem cum eis. Quare dicitur quod Dominus ueniens posuit rationem cum seruis. Vide ibi. q. 104.

Euge serue bone & fidelis &c. Quare dicitur sic. vide ibi. q. 105. & q. 106.

Quia super pauca fuisti fidelis. Quare dicitur sic. vide ibi. q. 107.

Quia super pauca fuisti fidelis. Quomodo facit ad laudem dicere.

Super pauca fuisti fidelis. Nā potius uidetur quod facilius sit alius fidelis in paruis, quā magnis, quis enim mo uebitur ad malum faciendum pro paruo lucro? pro ma gno autem lucro malo mouerentur, & tamen huiusmodi esse super pauca, est tenendo pauca feruare fidem in illis ideo non uidetur, quod ad laudem pertineat, sed potius ad minorationem eius. Vide ibi. q. 108.

Super multa te constituam. Quare sic dicitur. vide ibi. q.

109. & q. 111.

Intra in gaudium Domini tui. Quomodo hoc intelligitor. vide ibi. q. 110.

Quotum uero ad expositionem huius parabole, vide ibi. a q. 126. usque ad quest. 151.

IN COMMUNI VIRGINVM.

EVANG. MATH. XXV.

Simile est regnum Caelorum decem uirginibus &c. Quare Christus dixit quod erat decem uirgoes, & an potue rint esse plures quam decem, vel minus quam doz. vide auctorem sup. Math. tom. 7. cap. 2. q. 4.

Qua accipientes lampades suas, &c. Vide ibi. q. 5.

Qua accipientes lampades suas &c. Cum uirgines portaret lampades quia erat nox quare illar receptio ista per no ctē, & non per diem. vide ibi. q. 6.

Exierunt obuiam sponso, & sponso. Quare hoc dicitur. vide ibi. q. 7.

Sponsa, & sponsa. Quare uocentur isti sponsus, & sponsa, quia potius deberent uocari uir, & uxor cum essent nup tiales. vide ibi. q. 8.

Quingque autem ex eis erant fatue, & quingque prudentes. Quare dicitur hoc. vide ibi. q. 9. & q. 10. & q. 11.

Sed quingque fatue acceperis lampadibus &c. Quare dicitur hoc. vide ibi. q. 12.

Sed quingque fatue &c. Quare singule uirgines portabant singulas lampades, fusticebat enim quod multae uiam lampadem portarent. vide ibi. q. 13.

Ad eam autem facientes sponse &c. Quare dicitur hoc. vi de ibi. q. 14.

Dormierunt autem omnes. Quare dicitur quod omnes dormi raunt, nam uidetur quod sole fatue debebant poni dormire prudentes autem non, quia dormire quando uigilandum est ad imprudentia pertinet, sed nunc quan do expectabatur sponsus non erat tempus dormiendi, sed potius uigilandū, ideo tunc non debebant prudentes dormire. vide ibi. q. 15.

Dormierunt autem omnes &c. Quare dicitur.

Dormierunt autem omnes, & dormierunt. Vide ibi. q. 16.

Ad eam autem nocte clamor factus est. Quare dicitur hoc. vide ibi. q. 17.

Ad eam autem uelle clamor factus est. A quo factus est cla mor iste quare, & quomodo. vide ibi. q. 18.

Ecce sponsus uenit, exite obuiam ei. Quare clamatur est. Ecce sponsus uenit exite obuiam ei. Vide ibi. q. 19.

Tunc surrexerunt omnes uirgines illae, & ornauerunt lam pades suas. Quare sic dicitur. vide ibi. q. 20.

Fatue autem supponentes decuerunt &c. Quare fatue petie runt oleum a sapientibus. Vide ibi. q. 21.

Quia lampades nostrae extinguuntur. Quare sic dixerunt, vi de ibi. q. 22.

Quia lampades nostrae & extinguuntur. Quare uirgines fatue permiserunt lampades suas, uisuequo iam extinguen tur, & non prouiderunt in suadendo oleum, aut peten do, vel emendo ad uendentes. vide ibi. q. 23.

Quia lampades nostrae & extinguuntur. Quare ante hoc non prouiderunt uirgines fatue. vide ibi. q. 24.

Respondentur prudentes &c. Quare pudentes rogatae fa tuis non communicauerunt eis de oleo suo, & an conu niens ratio fuit quam assignauerunt, scilicet.

Ne forte non sufficiat nobis & uobis. vide ibi. q. 25.

Ite parati ad uendentes, & emite uobis. Quare sic dixerunt prudentes fatuis. vide ibi. q. 26.

Dum autem irent emere &c. Quomodo uirgines fatue iro uoluerunt ad uendentes oleum, quia erat inconueniens, nam interim sponsus ueniret, sicut factum est, & nō pos sent ipse intrare ad nuptias. vide ibi. q. 27.

Dum autem irent emere, uenit sponsus &c. Quare hoc dixi tit Christus. vide ibi. q. 28.

Et clausa est ianua. Quare clausa est ianua, & quare hoc ex ptimuit. vide ibi. q. 29.

Non estis uer & uenit & reliqua uirgines &c. Quare di catur hoc. vide ibi. q. 30.

I N D E X.

Amen dico vobis nescitis vos. Oportet sic respondit sponfus, & an sint eorum mentes respectu o. vide ibi. q. 31.
Quantum autem ad ratiōem et quam Christus induxit hanc parabolam, & de vero sensu eius. vide a q. 32. vsq; ad q. 38. ubi de virginitat. multa diffusissime tractat.

EVANG. MATTH. XIII.

Simile est regnum Caelorum vni Thesauro abscondito in agro. Quid per istam parabolam. Theauri ostendit voluit Christus, ubi declarat quid sit iste Theaurus absconditus, & quid significat abscondere Theaurum in agro vide autorem sup. Matt. 10. 4. cap. 13. q. 65.

Quem qui inuenit homo abscondit, & pro gaudio illius, vendit & vendit vinum aqua habet, & emat agrum illum. Cum dicatur quod ille qui inuenit Theaurum in agro emat agrum, in quo inuenitur, quod non posset aliter habere Theaurum, queritur de Theauro inuenito, cuius sit. vide ibi. q. 66.

Quem qui inuenit homo abscondit, &c. An thesaurizare sit peccatum, & an liceat parentibus pro filiis thesaurizare aliqua. Vide ibi. q. 67.

Iterum simile est regnum Caelorum sagena missa in mare. Quid Christus intendit per istam parabolam, & ad quid ponit eam. Vide ibi, quest. 68.

Iterum simile est regnum Caelorum, &c. In quo differat hec parabola à parabola tritici, & zizaniorum. Vide ibi, quest. 69.

Sic erit in consummatione seculi. exibunt Angeli, &c. Quomodo dicitur quod exibunt Angeli, & separabunt ma-

los, quia infra dicitur quod Christus separabit eos. & quare Deus per seipsum, & quare per ministrum suos faciat, & quod in die iudicii duplex erit separatio. Vide ibi, quest. 70.

Exibunt Angeli, &c. Qui sunt isti Angeli, qui separabunt malos de medio iustorum. Vide ibi, quest. 71.

Exibunt Angeli, &c. Quomodo fiat quod Angeli separabunt malos de medio iustorum, quando fiet extremum iudicium, non erunt mali inter iustos, ad hoc quod separati possint de medio eorum, sed in ista erunt à dextris, mali autem à sinistris, Math. 25. scilicet, segregabit eos, sicut pastor segregat oves ab hircis, & oves quidem constituet à dextris, hircos autem à sinistris, & ibi dicitur, quid loquitur ijs qui à dextris sunt, & quid ijs qui sunt à sinistris. Vide ibi, quest. 72.

Ei mittent eos in caminum ignis. Cum ponatur hic poma malorum, & quod mittentur per Angelos in caminum ignis, quare non dicitur de gloria bonorum, & quomodo portabuntur. Vide ibi, quest. 73.

Intellexistis hæc omnia? Quare Christus quæ sit hic.

Intellexistis hæc omnia. Vide ibi, quest. 74.

Ideo omnes scribae docti, &c. Qui vocentur hic scribæ docti, & quare, & qui sit scriba. Vide ibi, quest. 77.

Qui profert de thesauro suo noua, & vetera. Quæ sint ista noua, & vetera, quæ debet profert scriba doctus. Vide ibi, quest. 75.

Qui profert de thesauro suo noua, & vetera. Cum vetera sint ante noua, quare Christus dixerit hic noua, & vetera mutato ordine, Vide ibi, quest. 76.

F I N I S.